

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА, ФОЛЬКЛОРИСТИКИ
ТА ЕТНОЛОГІЇ ім. М. Т. РИЛЬСЬКОГО

**ДІЯЧІ УКРАЇНСЬКОЇ
МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СВІТІ
(XIX–XXI століття)**

Біобібліографічний довідник

Київ
Видавництво ІМФЕ
2022

УДК 78.071(477+100)"18/20"(016:929)
Д-50

Головний редактор
академік Ганна Скрипник

Редколегія

*Антоніна Азарова, Світлана Василик, Ірина Горбунова (відповідальний редактор),
Валентина Кузик, Ольга Кушнірук, Оксана Летичевська (відповідальний редактор),
Інна Лісняк, Олена Немкович, Олеся Прилепа, Ірина Сікорська*

Діячі української музичної культури у світі (XIX–XXI століття). Біобібліографічний довідник / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ : видавництво ІМФЕ, 2022. 180 с.

ISBN 978-617-14-0050-4

Довідник містить відомості про життя і творчість знаних українських музикантів, а також оперних режисерів, балетмейстерів, музикознавців і етномузикологів, які репрезентують українську музичну культуру в країнах Західної Європи, Північної і Південної Америки, а також в Австралії. Йдеться як про представників західної діаспори – вихідців з України або їхніх нащадків, які постійно мешкали поза рідними теренами, але не втратили зв'язку з історичною батьківщиною, так і про українських музичних діячів, які певний час жили і працювали в країнах Заходу.

Видання розраховане на науковців, викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, засоби ЗМІ та широке коло шанувальників української музичної культури.

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
(протокол № 15 від 13 грудня 2022 р.)*

ПЕРЕДМОВА

Пропонований біобібліографічний довідник «Діячі української музичної культури у світі (XIX–XXI століття)» репрезентує подальшу розробку одного з провідних проблемно-тематичних розділів багатотомної «Української музичної енциклопедії», над якою впродовж багатьох років працює відділ музикознавства та етномузикології ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Ідеться про вивчення мистецьких і наукових здобутків діячів національної музичної культури, драматичні долі яких, відображаючи складні шляхи історичного поступу української нації, пов'язані не лише з вітчизняною, а й із культурами інших країн. Нині цей тематичний напрям набув особливої актуальності. Адже в пострадянський період у процесі активізації контактів національної та інонаціональних культур багато вітчизняних музичних діячів стало відігравати помітну роль у культурному житті зарубіжних країн. А в умовах війни РФ проти України наша держава стала одним з епіцентрів уваги світової спільноти.

Обрана тема є об'ємною і багатоаспектною, адже стосується культур практично всіх регіонів світу – Європейського Заходу, Американського континенту, Австралії, країн Азії та Африки; академічного мистецтва і традиційних практик, композиторської творчості та різних сфер музичного виконавства, оперного й балетного театру, діяльності окремих митців і творчих колективів, музикознавчої науки і наукових та навчальних закладів тощо. У виданні цей неосяжний масив матеріалу обмежено, по-перше, персоналістичним аспектом, по-друге, західним вектором, тобто до кола уваги потрапили діячі української культури, чия творчість певною мірою пов'язана також із європейськими країнами, країнами Північної і Південної Америки, Австралією. Предмет вивчення зумовлено насамперед реаліями історичного шляху нашого народу. Як відомо, декілька хвиль української еміграції (зокрема, після жовтневої революції 1917 року, після Другої світової війни, у теперішній час) спрямовувалися саме на Захід. Останнім часом біженцями переважно в Західну Європу, США, Канаду доповнена найбільша у світі українська діаспора. Межі обраного напрямку дослідження є умовними, тому що життєві шляхи і, відповідно, творчі біографії вітчизняних музичних діячів часто перетинають кордони багатьох країн як Заходу, так і Сходу.

Доповнюючи один із пріоритетних розділів сучасної гуманітаристики – діаспорознавство, – довідник, є однією з перших спроб зібрати в окремому науково-довідковому виданні творчі біографії діячів української музичної культури, які в різні періоди свого життя з різних причин емігрували за кордон або певний час жили в західних країнах, беручи участь у зарубіжних проектах, працюючи за контрактами тощо. Водночас місцем народження, етнічним походженням, певними періодами життєвого шляху, а головне – спрямуванням творчості, пов'язаністю з національними духовними та культурними традиціями, об'єктивним внеском в українську культуру вони залишилися вкоріненими в неї, хоча здійснили внесок і в культури інших країн.

Дослідження спирається на наявний у різних гуманітарних науках сучасний досвід вивчення «закордонного українства», передусім на напрацьовані ними бази відповідних даних. У книзі використано матеріали численних довідково-енциклопедичних праць: Енциклопедії українознавства (1993–2003), Енциклопедії української діаспори (1995), енциклопедії «Мистецтво України» (1995, т. 1) та однойменного біографічного довідника (1997), Енциклопедії сучасної України (від 2001, видання продовжується), Енциклопе-

дії історії України (від 2003, видання продовжується), інтернет-ресурсів, галузевих довідкових видань, присвячених українським співакам та музикантам-інструменталістам (І. Лисенко), композиторам (А. Муха), піаністам (З. Лабанців-Попко), українським хорам і диригентам (М. Бурбан), кобзарству (Б. Жеплинський), музичній освіті в Галичині (Л. Мазепа, Т. Мазепа), спеціального фундаментального дослідження, що стосується музичної культури української діаспори (Г. Карась, 2012) та численних інших розробок. Однак насамперед довідник продовжує напрацювання, здійснені в Українській музичній енциклопедії, перший том якої побачив світ ще 2006 року, а робота над нею почалася в 1990-х роках, коли українське діаспорознавство, зокрема його музична гілка, лише зароджувалися. Уже в указаному томі вміщено великий масив статей, присвячених зв'язкам української національної та інонаціональних культур, зокрема, персоналіям, чий творчий шлях був пов'язаний не лише з Україною. Джерельні матеріали, часто вперше введені до наукового обігу в цьому та наступних томах зазначеної праці, широко використовувалися раніше й використовуються нині в найрізноманітніших розвідках інших авторів з відповідної проблематики, про що сьогодні свідчать, зосібна, масові посилання на них в інтернет-ресурсах.

Відтак авторський колектив, ядро якого складають співробітники відділу музикознавства та етномузикології ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, продовжує в цьому виданні передусім напрацювання названого відділу з обраної проблематики, які формувалися впродовж багатьох років, загалом традиції названого наукового осередку. Уже в другій половині ХХ ст. він заявив про себе як провідний центр наукової музичної україністики, авторитетна музикознавча школа, сенс якої виявляється в розвитку відповідної наукової сфери як галузі академічної науки. Саме в тогочасні розробки вказаного відділу закорінений задум пропонованого видання. Вони здійснювалися під керівництвом визначного музикознавця-вченого, подвижника вітчизняної культури М. Гордійчука, який вбачав сенс наукової діяльності керованого ним наукового колективу у ствердженні національних музичних надбань як рівноправної складової світового культурного простору. Його прагнення, які неможливо було тоді висловлювати відкрито, відобразилися в поглибленому вивченні масштабного корпусу питань історії української музичної культури, типологічності вітчизняних і зарубіжних музичних процесів, їх взаємозв'язків та взаємовпливів тощо. Ці розробки склали необхідну іманентну базу для нинішніх досліджень співробітниками відділу в музично-історичних та лексикографічних виданнях широкого кола тем і проблем, зокрема, пов'язаних із взаємодією української та зарубіжних музичних культур. Одним із втілень зазначеного дослідницького напрямку є пропоноване видання.

Опрацьовуючи джерельний матеріал, автори статей здійснили велику копітку роботу, аналізуючи, критично переглядаючи, доповнюючи, уточнюючи наявні відомості, відповідно до сучасних баз даних. Авторський колектив сподівається, що видання буде корисним не лише для фахівців, але й для культурної громадськості, усіх, хто цікавиться українською музичною культурою, прагне об'єктивно пізнати її історію, дізнатися про цілий ряд визначних постатей, імена яких замовчувалися в попередні періоди.

Творці книги свідомі того, що охопити в ній перелік усіх українських музичних діячів, творча праця яких розгорталася не лише на українських теренах, неможливо. Це – перспектива дослідження зазначеної теми, можливо, силами не одного наукового осередку.

АВТОРИ СЛОВНИКОВИХ СТАТЕЙ

Антоніна Азарова
 Валентина Антонюк
 Тетяна Бахмет
 Олександр Бражен
 Світлана Василик
 Іван-Ярослав Гамкало
 Ірина Горбунова
 Володимир Грабовський
 Віолетта Дутчак
 Богдан Жеплинський
 Марія Загайкевич
 Анатолій Калениченко
 Ганна Карась
 Наталія Кашкадамова
 Ксенія Колесса
 Олена Кононова
 Наталія Костюк
 Христина Костюк
 Валентина Кравець
 Валентина Кузик
 Ольга Кушнірук
 Оксана Летичевська
 Микола Линник
 Іван Лисенко
 Інна Лісняк
 Ольга Литвинова
 Петро Медведик
 Антон Муха
 Тамара Невінчана
 Олена Немкович
 Оксана Нікітюк
 Стефанія Павлишин
 Лю Пархоменко
 Олеся Прилепа
 Майя Ржевська
 Тетяна Росул
 Маргарита Семенюк
 Світлана Серенко
 Володимир Симоненко
 Ірина Сікорська
 Богдан Сюта
 Алла Терещенко
 Богдана Фільц
 Оксана Шевчук
 Юрій Ясіновський

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

Скорочення слів та словосполучень

автореф. – автореферат	нац. – національний
акад. – академік (у переліку почесних звань або перед прізвищем)	обл. – область
арк. – аркуш (у бібліографічному описі)	о. – отець
арт. – артист (у переліку почесних звань)	однойм. – однойменний
[Б. д.] – без дати (у бібліографічному описі)	оп. – опис
[Б. п.] – без прізвища (у бібліографічному описі)	п/к – під керівництвом
бл. – близько	пед. – педагогічний
в. о. – виконувач обов'язків	пов. – повіт
вид. – видання	прізвищ. – прізвище
вип. – випуск (у бібліографічному описі)	проф. – професор (перед прізвищем)
вступ. – вступний	псевд. – псевдонім
вул. – вулиця	р. – рік
газ. – газета (перед назвою)	рад. – радянський
губ. – губернія	р-н – район
держ. – державний	ред. – редактор, редакція, редакційний
дис. – дисертація	реж. – режисер, режисерський
дискогр. – дискографія	рос. – російський
дів. – дівоче (прізвище)	с. – село
драм. – драматичний	св. – святий
за ін. відом. – за іншими відомостями	симф. – симфонічний
зав. – завідувач, завідувачка	сл. – слова
заг. – загальний (у бібліографічному описі)	снт – селище міського типу
засл. – заслужений	сост. – составитель (рос., у бібліографічному описі)
зб. – збірник, збірка	спец. – спеціальний
ім. – імені	співавт. – співавтор, співавторство
ін. – інший	спр. – справа (у бібліографічному описі)
канд. – кандидат	справж. – справжній
кер. – керівник	т. – том
кл. – клас	т. зв. – так званий
кн. – книга (у бібліографічному описі)	тис. – тисяча
літ. – література, літературний	т-р – театр
метод. – методичний	у т. ч. – у тому числі
міжнар. – міжнародний	укр. – український
м. – місто	упоряд. – упорядник, упорядкування
м-ко – містечко	фп. – фортепіано, фортепіанний
муз. – музичний	хут. – хутір
нар. – народний	ч. – частина (у бібліографічному описі)
наук. – науковий	чис. – число (у бібліографічному описі)
	шт. – штат

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ**Скорочення географічних назв**

ЗУНР – Західноукраїнська Народна Республіка	США – Сполучені Штати Америки
ПАР – Південно-Африканська Республіка	УНР – Українська Народна Республіка
ПНР – Польська Народна Республіка	УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка
РСФРР – Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка	УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка
РФ – Російська Федерація	ФРН – Федеративна Республіка Німеччина
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік	

Скорочення назв друкованих видань

ЕСУ – Енциклопедія сучасної України	НТЕ – «Народна творчість та етнографія» (нині «Народна творчість та етнологія») (журнал)
ЕУ – Енциклопедія українознавства	ПіК – «Політика і культура» (журнал)
ЗНТШ – «Записки Наукового товариства імені Шевченка» (журнал)	РМГ – «Русская музыкальная газета» (рос.)
ГУМ – Історія української музики (багатотомне видання)	СіЧ – «Слово і час» (журнал)
КіЖ – «Культура і життя» (газета)	СМ – «Советская музыка» (рос., журнал)
Літ. Україна – «Літературна Україна» (газета)	УМГ – «Українська музична газета»
	УМЕ – Українська музична енциклопедія

Абревіатури назв установ, організацій, товариств, навчальних закладів, архівів, бібліотек тощо

АН – Академія наук	школа імені М. В. Лисенка
БК – Будинок культури	ЛДМА – Львівська державна музична академія імені М. В. Лисенка
ВМІ – Вищий музичний інститут	ЛНМА – Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка
ГИТИС – Российский институт театрального искусства (рос.)	ЛННБ – Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника
ГМТ – Галицьке музичне товариство	МАЛЕГОТ – Малый ленинградский государственный оперный театр (рос.)
ГЦММК – Государственный центральный музей музыкальной культуры им. М. Глинки (рос.)	МВБУ – Музей визвольної боротьби України (Прага)
ДМПІ – Державний музично-педагогічний інститут	МВС – Міністерство внутрішніх справ
ДМШ – дитяча музична школа	НАНУ – Національна академія наук України
ДСО – Державний симфонічний оркестр	НАТОБУ – Національний академічний театр опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка
ЗДУ – Запорізький державний університет	НБУ – Національний банк України
ІМФЕ – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського / Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнології	НИЦ – Научно-информационный центр (рос.)
ІР НБУВ – Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського	НМАУ – Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського
ІРМТ – Імператорське російське музичне товариство	НСКУ – Національна спілка композиторів України
КДА – Київська духовна академія	НСОУ – Національний симфонічний оркестр України
КДБ – Комітет державної безпеки	НСТДУ – Національна спілка театральних діячів України
КДМЛ – Київський державний музичний лицей імені М. В. Лисенка	НТУУ «КПІ» – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
КІНТ – Краєвий інститут народної творчості (Львів)	НТШ – Наукове товариство імені Шевченка
КПІ – Київський політехнічний інститут	
КССМШ – Київська середня спеціальна музична	

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ОДМА – Одеська державна музична академія імені А. В. Нежданової	УВПІ – Український високий педагогічний інститут
ОДУМ – Об'єднання демократичної української молоді	УВУ – Український вільний університет
ОНМА – Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової	УГА – Українська галицька армія
ООН – Організація Об'єднаних Націй	УГКЦ – Українська греко-католицька церква
ОУМ – Об'єднання українських музик	УІА – Український інститут Америки
ОУН – Організація українських націоналістів	УМІА – Український музичний інститут Америки
ПК – Палац культури	УПА – Українська повстанська армія
ПМТ – Польське музичне товариство	УПЦ – Українська православна церква
СВУ – Спілка визволення України	УСС – Українські січові стрільці
СК – Спілка композиторів	ХДАК – Харківська державна академія культури
СКУ – Спілка композиторів України	ЦДА – Центральний державний архів
ССМШ – середня спеціальна музична школа	ЦДАВО України – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України
СУМ – Спілка української молоді	ЦДАМЛМ – Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва
СУПром – Союз українських професійних музик	ЦДАП / SUAP – Центральний державний архів у Празі / Státní ústřední archiv v Praze
ТБ – телебачення	ЦССМШ – Центральна середня спеціальна музична школа (Москва)
ТДПУ – Тернопільський державний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	ЮНЕСКО (англ. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
ТНПУ – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	
УАПЦ – Українська автокефальна православна церква	
УВАН – Українська вільна академія наук	

А

АБАЄВ

Олександр Володимирович

(26.09.1967, м. Львів) – скрипаль, педагог. Лауреат міжнар. радіоконкурсу в Празі (1993), I муз. фестивалю Р. та В. Горовиців у Києві (спец. приз лауреата), VII Міжнар. конкурсу скрипалів П. Лантє у Парижі (1994) та II Міжнар. конкурсу камерної музики в Калтанісетті (Італія, 1994). Закінчив КССМШ ім. М. Лисенка (1985, кл. Л. Овчаренко та О. Панова), Київську консерваторію (1993, кл. О. Панова) та аспірантуру при ній (кл. проф. Б. Которовича). Від 1997 мешкає в США. У 1998 став одним із засновників і концертмейстером Струнного квартету «Форте» (Forte String Quartet), до складу якого, крім нього, входили скрипаль М. Кучук, альтистка Р. Петрова та віолончеліст К. Іванов. Репертуар квартету складався з творів укр. та західноєвропейських композиторів. Разом із квартетом гастролював у Франції, США, Великій Британії, Австрії, Швейцарії, Болгарії, Греції. Мав також сольні виступи в Америці. Брав участь у багатьох муз. фестивалях, серед яких: Відгеймський фестиваль камерної музики, Аркадія фестиваль у Майні, Міжнар. камерний фестиваль Р. та В. Горовиців у Києві, Орlando-фестиваль у Нідерландах. У 2004 виступав як соліст у авторських концертах Б. Фільц у США. Від 2004 – професор кл. скрипки Адельфійського університету.

Літ.: Фільц Б. Абаєв Олександр Володимирович. УМЕ / ІМФЕ НАНУ. Київ, 2006. Т. 1; Степаненко Н. Композитора Б. Фільц вітали в США. *Свобода*. (Нью-Йорк), 2005. 25 лютого.

А. Азарова, Б. Фільц

АВРАМЕНКО

Василь Кирилович

(22.03.1895, с. Стеблів, нині смт в Корсунь-Шевченківському р-ні Черкаської обл. – 06.05.1981, м. Нью-Йорк, США, перепохований 04.05.1993, с. Стеблів) – танцюрист, хореограф, актор, кінорежисер, педагог. Один із засновників укр. нар.-сценічного танцювального мистецтва. Учасник визвольних змагань 1917–21. У 1913 закінчив вечірні учительські курси на Далекому Сході (м. Владивосток). Від 1918 навчався у муз.-драм.

школі ім. М. Лисенка в Києві. Того самого року (лютий) дебютував на сцені т-ру М. Садовського у виставі М. Аркаса «Катерина» (Перший хлопець). У 1919–20 – актор цього т-ру. У 1921 у таборі військовополонених у Каліші (Польща) організував свою першу хореографічну школу і танцювальні гуртки. Надалі створював школи нар. танцю у Львові (1922), Луцьку, Кременці, Рівному (1923), Холмі (1924); поміж учнів – В. Чуперчук. Від 1925 проживав у США, де також заснував школу нар. танцю (м. Нью-Йорк). У США, Канаді створив танцювальні колективи, виступав разом із хором О. Кошиця. У 1920–50-х гастролював з ансамблем нар. танцю в Європі, Америці, Австралії, Ізраїлі, Бразилії та Аргентині. Виступав на сцені Метрополітен опера (м. Нью-Йорк, 1931), у Білому домі (м. Вашингтон, 1935) тощо. У 1936 заснував і очолив власну кіностудію у Нью-Йорку, де були поставлені фільми за п'єсами укр. класиків «Наталка Полтавка», «Запорожець за Дунаєм», «Маруся Богуславка» (за участі хору О. Кошиця). Найвидатнішою роботою в цьому ряду вважають звуковий фільм «Тріумф танцю» (1954), над яким він працював 25 років. А. є постановником низки хореографічних картин: «Великдень на Україні», «Запорозький герць», «Запорожці», «Чумаки», «Січ отама на Сірка» тощо. Поміж його робіт: інтерпретація нар. танців «Козачок подільський», «Коломийка», «Гопак колом», «Великодня гаївка» та ін. Для них характерні розвинута драматургія, театралізація, віртуозність. Свої погляди на питання теорії нар. танцю А. висвітив у підручнику «Українські національні танці, музика і стрій». У 1992 в Києві відбулася документальна виставка «З українським танцем по світу», у 1993 у Стеблєві – Міжнар. наук.-практична конференція «Василь Авраменко та українська культура».

Літ. твори: Українські національні танці, музика і стрій (короткий нарис про український танок та опис вісімнадцяти найкращих народних танців власного складу). Кн. 1 і 2. Голівуд та ін., 1947.

Літ.: Книш І. Жива душа народу. Вінніпег, 1946; Луців В. Незабутній Василь Авраменко в моїй пам'яті. *Альманах УНС. Джерсі-Сіті; Нью-Йорк, 1987; Коць М. Василь Авраменко. Музика.* 1993. № 4; Барабан Л. Василь Авраменко – митець і громадянин. *СіЧ.* 1993. № 9; Верховинець Я. Захоронений гопак. *Київ.* 1996. № 7/8; Погребенник Ф. Корифей українського танцю (Спроба осмислення мистецтва В. Авраменка у науковій літературі). *НТЕ.* 1997. № 2/3; Борисенко В. Авраменко Василь Кирилович. *ЕСУ.* Київ, 2001. Т. 1; Степанченко Г., Загайкевич М. Авраменко Василь Кирилович. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ.* Київ, 2006. Т. 1; Станішевський Ю. Лицар, який уславив Україну. *КіЖ.* 1993. 28 серпня; Волков М. Пам'яті Василя Авраменка. *КіЖ.* 1995. 6 грудня; Волков М. Повернення Василя Авраменка. *Літ. Україна.* 1995. 6 квітня; Пащенко В. Василь Авраменко повернувся на батьківщину. *Урядовий кур'єр.* 1996. 17 вересня.

А. Азарова

АЗАРОВА

АЗАРОВА

Світлана Анатоліївна

(09.01.1976, м. Ізмаїл Одеської обл.) – укр. і нідерландська композиторка, педагогиня. Членкиня НСКУ, Союзу нідерландських композиторів, Міжнар. асоціації нової музики. Художня директорка міжнар. некомерційної організації Talent-aidInternational. Закінчила муз.-пед. факультет Одеського пед. інституту (1996), Одеську консерваторію (2000, кл. К. Цепколенко). Удосконалювала майстерність на майстер-курсах у Чехії на міжнар. літніх курсах, організованих у м. Чеський Крумлов М. Копелентом (1996, 1997), відвідувала майстер-класи М. Копелента, Л. де Пабло, П. Мефано та ін., а також Ф. Караєва, К. Меєра (2000, м. Баку, Азербайджан). Навчалася в Польщі, Німеччині, Нідерландах. Отримала ступінь магістра по закінченні Амстердамської консерваторії (2007, кл. Т. Лувенді). Брала участь у міжнар. фестивалях в Україні, Росії, Азербайджані, Польщі, Австрії, Німеччині, Нідерландах. Проживає в Гаазі.

Муз. твори: *опера* «Момо і викрадачі часу» (2015–16); *для симф. оркестру:* Symphonic Poem (1999), Symphonic Lana Sweet (2003), Pure thoughts transfixed symphon (2010), Mover of the Earth, Stopper of the Sun (overture) (2011), Hundred thirty one Angstrom symphony (2014), Nos Vinces! (2019); *для струнного оркестру:* «Танок птахів» (2002); *для скрипки, альту та струнного оркестру:* Concerto Grosso (2013); *для камерного оркестру:* Beyond Context (2008) та ін.; *для ансамблів різних складів:* «Схема» для 5 віолончелей (1999), Axis of Every Karuss для кларнета, фортепіано і віолончелі (2002), «Слов'янські боги» для флейти, кларнета, акордеона та віолончелі (2003), Onderdrukte Naast для духового квінтету (2007), «Еліції» для сопрано, бас-кларнета, труби, перкусії, фп. та скрипки (2007) та ін.; *для інструментів соло:* «Хронометр» для фп. (2000), Outvoice, outstep, outwalk для бас-кларнета (2004), «Ранковий еспресо скрипала» для скрипки (2005), «Трояборг» для кларнета (2007) та ін.; *для сопрано і фп.:* вокальний цикл «Покарані любов'ю» на вірші Л. Олійник (1999) та ін.

Літ.: Муха А. Азарова Світлана Анатоліївна. УМЕ / ІМФЕ НАНУ. Київ, 2006. Т. 1; Десятерик Д. Десять днів, які приголомшать Дрезден. День. 2004. 4 березня.

А. Азарова

АЛЧЕВСЬКИЙ

Іван Олексійович

(27.12.1876, м. Харків – 10.05.1917, м. Баку, нині Азербайджанська Республіка, похований у м. Харкові) – оперний і камерний співак (лірико-драм. тенор), оперний реж., піаніст, муз.-громадський діяч. Навчався гри на скрипці в Харківському муз. училищі ІРМТ, співу – у свого старшого брата – композитора, камерного співака й вокального педагога Григорія Алчевського. З дитинства брав участь у муз.-драм. виставах та домашніх концертах, організованих його батьками – відомими представниками укр. інтелігенції кінця XIX – початку XX ст. (батько – Олексій Алчевський – промисловець, банкір і

меценат, на честь якого названо м. Алчевськ, нині Луганської обл.; мати – Христина Алчевська – педагогиня, діячка нар. освіти). Поміж учасників: В. та І. Сокальські, І. Слатін та ін. Закінчив природничий факультет Харківського університету (1901). У 1901–02 брав приватні уроки вокалу та сценічної майстерності в О. Панаєвої-Карцевої та О. Палечка, який називав А. «Рубінштейном у співі». Улітку 1902–04 стажувався у Я. (Ж.). Решеке, у 1904 – у Ф. Литвин (в обох – у Парижі). Відтоді почалася напружена творча діяльність А. в різних країнах світу, однак він завжди пишався своєю причетністю до укр. культури. У 1901–05 – соліст Маріїнського оперного т-ру в Санкт-Петербурзі, дебютував у партії Індійського гостя («Садко» М. Римського-Корсакова; 1 жовтня 1901), утілював на сцені цього т-ру бл. 20 муз.-сценічних образів. Поміж тодішніх сценічних партнерів: Ф. Стравинський. У подальшому співав на провідних оперних сценах Рос. імперії, Західної Європи, Америки, Африки. У сезоні 1905/1906 виступав разом із Ф. Литвин у т-рі Ла Монне в Брюсселі. Улітку 1906 – у Ковент-Гарден у Лондоні, уперше в цьому т-рі виконав партію Ленського в опері «Євгеній Онегін» П. Чайковського італійською мовою (поміж сценічних партнерів – М. Баттістіні). У 1906–07 – у Мангеттен Опера Гауз (Нью-Йорк), де виступав також у концертах п/к В. Сафонова. У 1907–08 – в опері С. Зіміна, у березні – квітні 1908 – у Великому т-рі (обидва в Москві). У травні того самого року – у Гранд-Опера в Парижі, де відтоді брав участь у Рос. сезонах. На запрошення С. Дягілева виконав партію Шуйського («Борис Годунов» М. Мусоргського, поміж сценічних партнерів – Ф. Шаляпін). Був першим виконавцем цієї партії в Парижі у «Гранд Опера». У 1908–10 і 1912–14 – соліст цього т-ру, зокрема, співав тут партію Самсона («Самсон і Даліла» К. Сен-Санса) у присутності автора. У 1909 гастролював у Монте Карло (Монако), де того самого року було поставлено написану французьким композитором Г. Бенак-Феррарі спеціально для А. оперу «Кобзар» (можливо, за творами Т. Шевченка). А. виконував у ній партію Кобзаря. У 1910–1912 і 1915–17 – соліст московського Великого й петроградського Маріїнського т-рів. Організатор і перший голова укр. муз.-драм. товариства «Кобзар» у Москві [1909 (за ін. відом. 1910)–12], де виконувалися твори укр. композиторів, відбувалися доповіді А. про тогочасну укр. музику. Силами Товариства 1911 було організовано концерт до 50-річчя від дня смерті Т. Шевченка. У 1912 поставлено на сцені Великого т-ру в Москві оперу «Наталка Полтавка» М. Лисенка (за участю М. Заньковецької, М. Садовського, П. Саксаганського й А. у ролі Петра), у 1915 – «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського (за участю П. Цесевича, К. Держинської, Н. Калиновської-Доктор та А. в ролі Андрія). Після другої вистави «Запорож-

АНДРЕАДІС

ця...» наступну заборонили. Пізніше А. відновив постановку цієї опери та поставив «Пікову даму» П. Чайковського в Одесі. Наприкінці 1912 співав в Алжирі, у 1914 – у Марселі (Франція) та брав участь у Рос. сезонах С. Дягілева в Лондоні (поміж партнерів по оперній сцені – В. Петров та Ф. Шаляпін). Восени 1914 та 1917 виступав у Києві, Катеринославі (тепер Дніпро), Одесі, Харкові (зокрема, виконував баритонову партію Демона в однойм. опері Ант. Рубінштейна). Сценічними партнерами А. на укр. та ін. сценах були також А. Нежданова, Н. Забела-Врубель та ін. У 1917 – гастролював у Тифлісі (тепер Тбілісі), Баку та ін. містах. За 16 років свого творчого шляху (від дебюту в Маріїнському т-рі 1901 і до кінця життя) створив понад 50 муз.-сценічних образів в операх укр., рос. та західних композиторів. Володів великим камерним репертуаром рос. і західної камерно-вокальної класики, рос. і укр. нар. пісень, був активним популяризатором укр. музики, зокрема творів на слова Т. Шевченка. Велику увагу приділяв популяризації молодих тоді авторів (зокрібно С. Прокоф'єва). Співав із симф. оркестрами п/к С. Кусевицького, О. Зілоті, Ф. Блюменфельда, А. Нікіша, Е. Купера, Е. Направника та ін. Виконував сольні партії у вокально-симф. творах. Записав 8 арій на грамплатівки (Санкт-Петербург, фірма «Граммофон», 1903). А. виступав також як симф. диригент, драм. актор, скрипаль, піаніст (концертмейстер на власних концертах). Від 1999 у Харкові проходить міжнар. конкурс вокалістів ім. І. Алчевського. Перші лауреати: Т. Штонда і С. Магера (I премія). А. присвячено 2 романси М. Гнесіна («В последний час», «Когда огонь любви», 1917) та пісня Дж. Енеску.

Партії: Зігфрід («Загибель богів» Р. Вагнера), Джеральд («Лакме» Л. Деліба, обидві – 1-й виконавець), Дон Жуан («Кам'яний гість» О. Даргомижського; 1-й виконавець цієї партії в Маріїнському т-рі 1917, диригент М. Малько), Андрій («Запорожець за Дунаєм С. Гулака-Артемівського»), Петро («Наталка Полтавка М. Лисенка»), Макс («Вільний стрілець» К.-М. Вебера), Рауль («Гугеноти» Дж. Меєрбера), Альфред, Радамес, Герцог («Травіата», «Аїда», «Ріголетто» Дж. Верді), Тангейзер, Лоенгрін, Парсифаль («Тангейзер», «Лоенгрін» Р. Вагнера), Фауст, Ромео («Фауст», «Ромео і Джульєтта» Ш. Гуно), Хозе («Кармен» Ж. Бізе), Боян («Руслан і Людмила» М. Глінки), Герман («Пікова дама» П. Чайковського), Садко («Садко» М. Римського-Корскова) та ін.

Літ.: Старк Е. Петербургская опера и ее мастера. 1890–1910. Москва; Ленинград, 1940; Хессин А. Из моих воспоминаний. Москва, 1959; Головин А. Встречи и впечатления. Письма. Воспоминания о Головине. Ленинград; Москва, 1960; Бронштейн С. Герои одного мгновения: воспоминания зрителя. Москва, 1964; Боголюбов Н. Шестьдесят лет в оперном театре. Воспоминания режиссера. Москва, 1967; Ивановский П., Милославский К. Иван Алчевский. Москва, 1972; Алчевский Иван. Слогади. Матеріали. Листування. Київ, 1980; Ижицкий Г. Харьков в газетном репортаже. 1917. Харьков, 2014; Ген С. Гастроли тенора г. Алчевского

(Большой зал консерватории). *Сцена и жизнь*. 1908. № 8; Браудо Е. Памяти И. А. Алчевского. *Аполлон*. 1917. № 4–5; Глебов И. Мысли и впечатления. *Мелос. Книги о музыке*. Санкт-Петербург, 1917. Кн. 1; Королевич В. Иван Алчевский. *Рампа и жизнь*. 1917. № 20; Сабанеева Л. Угас талант (Памяти И. А. Алчевского). *Театральная Москва*. 1917. № 2009; Яголим Б. Вдохновенный мастер (Жизнь и творчество И. А. Алчевского). *СМ*. 1949. № 10; Ивановский П. И. Алчевский, его жизнь и исполнительская деятельность. Вопросы искусствознания. Харьков, 1969. Вып. 1; Королев С. Об исполнительских принципах И. А. Алчевского. *Вопросы теории и эстетики музыки*. Ленинград, 1973. Вып. 12; Лисенко І. Дивовижний голос. *Вітчизна*. 1977. № 1; Лисенко І. Иван Алчевский на зарубежных оперных сценах. *Жовтень*. 1977. № 1; Лисенко І. Иван Алчевский – чорноморські тріумфи. *Вечерняя Одесса*. 2013. № 78–79; Коткина И. Собинов, Смирнов и Алчевский. *Муз. академия*. 2001. № 2; Процев'ят М. Иван Олексійович Алчевський. *Вісник Львівського університету*. Серія: Мистецтвознавство. 2003. Вип. 3 та ін.

О. Немкович

АЛЬОШИНА Тамара Григорівна

(19.06.1928, м. Харків – 27.12.1997, м. Кишинів, Республіка Молдова) – оперна співачка (сопрано). Нар. арт. СРСР (1976). Закінчила Харківську консерваторію (1958, кл. Є. Петрової). У 1958–78 – солістка Молдавського т-ру опери та балету. Від 1969 працювала викладачкою співу в Кишинівському держ. інституті мистецтв ім. Г. Музическу, у 1978 – завідувачка кафедри, з 1981 – доцентка. Нагороджена орденом «Знак Пошани» й медалями. У репертуарі – твори С. Гулака-Артемівського, М. Лисенка, Ж. Бізе, Дж. Верді, К. Сен-Санса, О. Бородіна, нар. пісні тощо.

Партії: Одарка («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського), Роксанда («Грозован» Д. Гершфельда), Ольга («Героїчна балада» О. Стирчі, 1-е виконання), Амнеріс, Азучена («Аїда», «Трубадур» Дж. Верді), Кармен («Кармен» Ж. Бізе), Графиня, Княгиня («Пікова дама», «Чародійка» П. Чайковського), Кончаківна («Князь Ігор» О. Бородіна).

Літ.: Конькова Г. Альошина Тамара Григорівна. ЕСУ. Київ, 2001. Т. 1; Конькова Г. Альошина Тамара Григорівна. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2006. Т. 1.

А. Азарова, Г. Конькова

АНДРЕАДІС (справж. прізвище Минаїв) Галина-Алісія

(17.09.1928, м. Запоріжжя – 28.12.2002, м. Вашингтон, США) – співачка (меццо-сопрано). Лауреатка Державного конкурсу камерних співаків у Буенос-Айресі (Аргентина, 1960). У 1960 закінчила консерваторію в Буенос-Айресі (кл. А. Цетера). У 1959 дебютувала в столичному т-рі «Колон», виступала на ін. сценах Аргентини. Від 1963 – у США, де виступала як оперна й камерна співачка, була постійною учасницею Українського оперного ансамблю в Нью-Йорку п/к Л. Рейнарівича. Багато гастролювала в

АНДРУСІВ

США, Канаді, Австралії та країнах Західної Європи. У концертному репертуарі: тв укр. (В. Барвінського, А. Вахнянина, А. Гнатишина, М. Лисенка, С. Людкевича, Б. Лятошинського, К. Стеценка, Я. Степового та ін.), західноєвропейських, рос. композиторів. У 1976 на 3-х платівках записала 11 укр. нар. пісень, твори О. Білаша, П. Майбороди, І. Шамо, вибрані оперні арії, Держ. Гімн України у супроводі симф. оркестру Буенос-Айреса.

Партії: Графиня Монморансі («Анна Ярославна» А. Рудницького), Азучена («Трубадур» Дж. Верді), Швертлейта («Валькірія» Р. Вагнера), Марфа («Хованщина» М. Мусоргського), Мати («Мавра» І. Стравинського) та ін.

Літ.: Лисенко І. Андреадіс Галина-Алісія. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2006. Т. 1; Бура Л. Хвилини з Галиною Андреадіс. *Наше життя*. 1964. № 5; Полтава Л. Галина Андреадіс – багатогранний талант. *Визвольний шлях*. 1975. № 9; Целенда К. Триумф Галини Андреадіс. *Свобода*. 1964. 20 грудня.

А. Азарова, І. Лисенко

АНДРУСІВ**Наталка (Наталія) Юліанівна**

(04.03.1910, м. Косів, нині Івано-Франківської обл. – 17.03.2002, м. Рівєред, США) – оперна співачка. Навчалася в Коломийському філіалі Львівського ВМІ ім. М. Лисенка (кл. Р. Рубінгера) та Варшавській консерваторії (кл. С. Білевич). Під час Варшавського повстання 1944 вивезена на примусові роботи до Німеччини, після 2-ї світової війни перебувала в таборі для переміщених осіб у Майнц-Кастелі (район м. Вісбадена). Від 1947 – у США. Мешкала в м. Філадельфії, з 1972 – у м. Рівєреді (штат Нью-Йорк). Співала у Філадельфійській опері. Співпрацювала з композитором Я. Арничем у постановці оперети М. Лисенка «Чорноморці». Виконувала головну партію Левиці в опері В. Овчаренка «Лис Микита». Виступала на відкритті пам'ятника Лесі Українці в м. Клівленді, на концертах, присвячених визначним датам з історії України та укр. діячам. Авторка концертної програми «З піснею довкола світу за 80 хвилин». Підтримувала діяльність Укр. музею в м. Нью-Йорку.

Літ.: Ясінський Б. Андрусів Наталка Юліанівна. *ЕСУ*. Київ, 2001. Т. 1; Ясінський Б. Андрусів Наталка Юліанівна. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2006. Т. 1; О. Л. Талант, уміння, енергія: Наші інтерв'ю. *Наше життя*. 1964. Чис. 9; Цікало О. Наталія Андрусів – дружина мистця. *Наше життя*. 2003. № 6.

А. Азарова, Б. Ясінський

АНДРУШКО**Роман**

(28.06.1928, Львівщина – 17.01.2018, м. Чикаго, США) – хоровий і оркестровий диригент, скрипаль, контрабасист, педагог. У 1942–44 навчався скрипковому мистецтву у ВМІ ім. М. Лисенка (кл. Ю. Криха). Після 2-ї світової війни закінчив укр. гімназію у м. Ренесбурзі (Німеччина), у 1948 вчився в УВУ

(м. Мюнхен). У 1949 емігрував у США, де закінчив муз. коледж у м. Чикаго (1957), пройшов курс диригування у проф. К. Ірака. Працював контрабасистом у симф. оркестрах Далласа, Чикаго (1958–61), Чиказькій ліричній опері (1963–67), в оркестрі балету м. Сан-Франциско. Викладав музику в чиказьких школах (1963–93). Учасник чоловічого хору «Сурма» (1965–87), від 1985 – його диригент. П/к А. хор став частиною мішаного хору «Тисячоліття», який 1988 виступав із симф. оркестром на честь святкування 1000-річчя Хрещення Русі та 2003 брав участь у нац. укр. святах, гастролював містами США, Канади та країн Європи. У 1968–87 і від 1992 – диригент церковного хору «Прометей» парафії Святих Володимира й Ольги в м. Чикаго. Учасник Капели бандуристів ім. Т. Шевченка (м. Детройт).

Літ. твори: Аналіза «творів» А. Рудницького. *Українська музика* Антона Рудницького. *Історико-критичний огляд чи пасквіль?* Чикаго, 1964.

Літ.: Рудницький А. Українська музика: Історико-критичний огляд. Мюнхен, 1963; Бурбан М. Хорова культура української діаспори. Дрогобич, 2003; Бурбан М. Андрушко Роман. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2006. Т. 1.

А. Азарова

АНТОНОВИЧ**Антоніна Кіндратівна**

(24.04.1890, м. Київ – 20.05.1976, м. Кормей-ан-Парізі, Французька Республіка) – оперна співачка (меццо-сопрано). Вокалу навчалась приватно у В. Кружиліної та Е. Сідлецької (Київ). Закінчила Київську консерваторію. У 1912–18 була солісткою Київської опери, виступала в Одеській опері та опері Петербурзького нар. дому. У 1918 емігрувала до Європи, від 1919 проживала у Франції. Виступала у складі Рос. опери К. Агренева-Слов'янського, Рос. опері в Парижі (антреприза А. Церетелі); у складі останньої гастролювала в Барселоні (1927, 1929), Лондоні (1931), Парижі (1931, 1933, 1935) та ін. європейських містах. У Барселоні співала в оперних виставах за участю Ф. Шаляпіна. У 1936 виступала в Укр. опері (Париж). Сценічні партнери: М. Давидова, К. Кайданов, О. Карлова, А. Курганов, В. Нікольський, Ф. Орешкевич, Г. Поземковський та ін. У 1945 співала у складі вокального квартету «Лель». Заснувала і була кер. благодійного Товариства друзів мистецтва. Брала участь в урочистих і благодійних вечорах.

Партії: Клеомена («Лукреція» Г. Доніцетті); Наїна («Руслан і Людмила» М. Глінки); Мамка, Господарка корчми, Федір («Борис Годунов» М. Мусоргського); Власівна («Іскровитянка» М. Римського-Корсакова); Ольга, Поліна («Євгеній Онегін», «Пікова дама» П. Чайковського).

Літ.: Лисенко І. Музики сонячні дзвони. Київ, 2004; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Філоненко Л. Антонович Антоніна Кіндратівна.

Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Антонович, Антоніна Кіндратівна> (дата звернення: 19.06.2022).

А. Азарова

АНТОНОВИЧ

(псевд. **Войнаровський, Северин, Войнович, Муха, Подорожній, Шельменко**)

Дмитро Володимирович

(14.11.1877, м. Київ – 12.10.1945, м. Прага, Чеська Республіка) – історик мистецтва й т-ру (у т. ч. муз.), педагог, політичний і державний діяч. Син укр. історика Володимира Антоновича. Навчався в Київському (1895–97) та Харківському (1897–1900) університетах. У 1896–97 – кер. власної укр. трупи в Чернігові й Харкові. Від 1912 – викладач історії мистецтва в Київській мистецькій школі. Редактор ряду журналів, працював у місячниках «Дзвін», «Сяйво» (1912). Один із засновників «Робітничої газети», у 1917–19 – кер. відділу «Театр і музика», постійний театральний рецензент. Муз. специфіку укр. т-ру переконливо розкрито у фундаментальній праці А. «Триста років українського театру». Один з активних діячів Центральної Ради – був делегований до неї від «співочих товариств» (1917). Одночасно з урядовим призначенням (міністр морських справ) був обраний членом комісії з нар. освіти, членом театральної комісії Київської міської управи та головою Театральної ради при Міністерстві освіти (згодом – Міністерстві культури і мистецтва). Ініціатор відкриття Нац. зразкового т-ру (1917–18), Держ. драм. т-ру (1918), Держ. нар. т-ру (1918–22), залізничних т-рів (1918–19) у Києві. Після зміни уряду призначався міністром у справах мистецтва. Розробник проекту заснування Музею етнографічного кабінету та Музейно-етнографічного видавництва (1918), тоді ж був обраний почесним академіком новоствореної Укр. академії мистецтв. Паралельно – викладач історії т-ру в Драм. школі Матковського та Держ. драм. школі; викладач історії мистецтва на учительських курсах, завідувач т-ру Троїцького нар. дому. Ініціатор проведення з'їзду діячів укр. мистецтва в Києві. Від 1919 – в еміграції. Один з організаторів УВУ у Відні й Празі, професор історії мистецтва УВУ, голова укр. історико-філологічного товариства у Празі (1923–45). Засновник і кер. Студії пластичного мистецтва у Празі, одночасно – голова Укр. товариства пластичного мистецтва. У Празі написано основні наук. праці А.: монографія та численні статті, присвячені історії укр. т-ру, біографічні нариси про видатних діячів укр. культури, зб. лекцій «Українська культура» та ін.

Літ. твори: Триста років українського театру. Прага, 1925; Естетичне виховання Шевченка. Київ, 1914; Українська культура: зб. лекцій. *Українська культура*. Регензбург; Бергтесгаден, 1947. Чис. 84; Уривки із спогадів про Лисенка. *Українська музика*. Львів, 1937.

Літ.: Ульяновська С., Ульяновський В. Автори «Української культури» (вступ. стаття). *Українська культура: лекції за ред. Дмитра Антоновича*. Київ, 1993; Грушевський М. Спомини. Київ, 1989. № 8.

І. Сікорська

АНТОНОВИЧ

Мирослав

(01.03.1917, м. Долина, нині Івано-Франківської обл. – 11.04.2006, м. Утрехт, Нідерланди) – хоровий диригент, музикознавець, співак (баритон). Доктор філософії (1951). Засл. діяч мистецтв України (1997). Професор Утрехтського університету, наук. співробітник його Музикологічного інституту. Член Міжнар. музикознавчої спілки, Спілки музик Нідерландів, НТШ у США. Офіцер Лицарського ордену. Музикознавству навчався у Львівському (кл. проф. А. Хибінського), надалі в Утрехтському університеті, у 1958 пройшов річне стажування в О. Гомбоші у Гарварді (США), прослухав курс сучасної музики у В. Пістона. Навчався також у Львівському ВМІ (кл. вокалу О. Бандрівської та фп. Н. Нижанківського). Під час навчання як хорист працював у хорах Малої духовної семінарії (кер. Д. Котко), де інколи виступав як диригент, і товариства «Боян», а також в ансамблі «Студіо» (кер. М. Колесса); як соліст – в ансамблі Львівського радіокомітету (1939–41). У роки 2-ї світової війни жив у Відні, брав уроки вокалу в Муз. академії у проф. Грааруда. Співав в оперних т-рах Лінца і Ліцманштада (Австрія). Від 1946 – у таборі для переміщених осіб у Німеччині (Нойе Ульм), де став директором і муз. кер. т-ру «Розвага», диригував театральним оркестром, написав музику до низки спектаклів. Від 1948 – у Нідерландах. У 1945–47 очолював хор укр. католицької семінарії в Гіншенберзі (Німеччина), у 1948–51 в Кулембордзі (Нідерланди). У 1951 в Утрехті заснував і очолив чоловічий «Візантійський хор» етнічних голландців, у репертуарі якого були твори світової класики та укр. хорова музика, гастролював з ним у багатьох країнах Західної Європи, у США, дав три концерти в Києві (1990), записав і випустив на кількох грамплатівках у США та країнах Західної Європи понад 100 обробок укр. нар. пісень, колядки, щедрівки, церковні твори. Після смерті А. Сміерса завершив найповніше видання творів Ж. Дебре.

Літ. твори: Кошиць Олександр Антонович, композитор церковної музики і диригент. Вінніпег, 1973; Канти з українських ірмологонів. Лондон, 1974; Станіслав Людкевич – композитор, музиколог. Рим, 1980; *Musica sacra*: зб. статей з історії української церковної музики. Львів, 1997; Поліфонічна музика в українських церквах у добу козаччини. *Наук. зб. на честь Блаженнішого Патріярха Йосипа в 40-ліття вступлення на галицький Престіл 1.11.1944*; Вокальна культура на Україні в XVII–XVIII ст. *Гомін України*. Торонто, 1958; Тропарі Воскресні 3. Лиська. *Victini* (Gerald). Міннеаполіс, 1968. Грудень; Значення української партесної музики для ро-

АНТОНОВИЧ

сійської музичної культури XVII–XVIII ст. Зб. на пошану Гр. Китастого з нагоди 70-річчя з дня народження. Нью-Йорк, 1980; Українські співаки на Московщині XVII–XVIII ст. *Memories de la Societe Scientifique Shevtchenko*. Paris, 1961. Vol. CLXIX; Дещо про українську церковну монодію та про назви Знаменний і Київський розспів. *Symbolae in honorem Volodymyri Janiw*. Munchen, 1983; The Chants from Ukrainian Heirmologia. Bithaven, 1974; Ukrainian «Partesny» Concertos / Transcriptions of Original Manuscript. Winnipeg, 1974; *Реконструкція, упоряд., ред.: Divine Liturgy in Five Voices by an Unknown Author of the 17-th Century / Transcription and Musical Arrangement by Dr. M. Antonowych*. Winnipeg, 1979; *Oosteuropee Kerkmuzick. Encyclopaedie vande Muziek*. Amsterdam, 1956–57. Bd. 1 u. II; Die byzantinischen Elementen der Antiphonen der Ukrainischen Kirche. *Kirchenmusikalischen Jahrbuch*. 1959; Der Psalm «Super Flumina Babylonis» in der ukrainischen Kirchenpraxis. *Kirchenmusikalischen Jahrbuch*. 1965; Oekraïnsche music. *Algemeine Muziekencyclopedie*. Antwerpen, 1961. Bd. 5; Ukraine. *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* (MGG). Bd. 13 (Allgemeine Enzyklopädie der Musik, hrsg. F. Blume). Kassel, 1966; Ukrainische Himnen in Lichte der byzantinischen Musiktheorie. *Musik der Ostens*. № 5 (Bäarenreiter). 1969; Fünfstimmige altukrainische Vokalkonzerte aus jugoslawischen Quelle. *Beiträge zur Musikgeschichte Osteuropas*. Wiesbaden, 1977 (Hrsg. von Elman Arro); Musical Brain-Drain: The Ukrainian Influence on Russian Liturgical Music. *Studia Ukrainica-2* (University of Ottawa Press). 1984 (у співавт. з І. Р. Макариком); Einige Beterkungen über die Orgel in Osteuropa im 17. Jahrhundert. *Visitatio Organorum M. A. Vente Festschrift 1*. Buren, 1980; De Specificiteit van de Muziek in de Fredienst van het Oosten. *Het Oosten Nabij. Aspecten van de Oost – Christelijke Wereld*. Kampen, 1987; Ukrainische geistliche Musik. – Ein Beitrag zur Kirchenmusik Osteuropas. *Wissenschaftlicher Kongress zum Millennium des Christentums in der Ukraine*. Munchen, 1990.

Літ.: Граб У. Мирослав Антонович: Інтелектуальна біографія: Еміграційне музикознавство в українському культуротворенні повоєнних десятиліть: монографія. Львів, 2019; Ясіновський Ю. До бібліографії музико-знавчої спадщини Мирослава Антоновича. *Записки НТШ*. Львів, 1983. Т. 126; Ясіновський Ю. Мирослав Антонович. *Бойки*. (Дрогобич), 1995. № 1; Гамкало І. Антонович Мирослав Іванович. *ЕСУ*. Київ, 2001. Т. 1; Гамкало І. Тисячолітня традиція української музики. *Сучасність*. 1994. № 4; Гамкало І. Мирослав Антонович. *КіЖ*. 1995. 2 березня; Калениченко А. Антонович Мирослав Іванович. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2006. Т. 1; Долгий О. По світу з українською піснею. *Музика*. 1996. № 1.

А. Азарова, А. Калениченко

АНТОНОВИЧ Руслана

(1938, м. Відень, Республіка Австрія) – піаністка. З родини укр. емігрантів. Лауреатка чотирьох міжнар. конкурсів піаністів у м. Женеві (1953, 1954, 1955, 1956) та Міжнар. конкурсу піаністів у м. Відні (1956). Нагороджена Шопенівською (1954) та Моцартівською (1956) медалями. Муз. освіту отримала 1954 у Віденській муз. академії (кл. Р. Гавзера). Навчалася в Мюнца і М. Фляйшера в консерваторії «Peabody» в м. Балтиморі (США). Була солісткою Віденського оркестру. Концертом у м. Відні (1956)

відкрила Моцартівський рік і закрила його своїми виступами. Гастролювала у Швейцарії, Австрії, Франції. Згодом переїхала у США, де продовжила виконавську діяльність.

Літ.: Рудницький А. Українська музика: Історико-критичний огляд. Мюнхен, 1963; Лисенко І. Антонович Руслана. *Лисенко І. Словник музикантів України*. Київ, 2005; Лисенко І. Антонович Руслана. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2006. Т. 1; Карась Г. Антонович, Руслана. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua/Antonovich,Ruslana> (19.06.2022).

А. Азарова, І. Лисенко

АРТИМІВ

Лідія

(09.09.1954, м. Філадельфія, США) – піаністка, педагогиня. Професорка Міннесотського університету (2001). З родини укр. емігрантів. Лауреатка І премії міжнар. Шопенівських конкурсів у США: конкурсу молодих піаністів (м. Буффало, 1969) і конкурсу фундації ім. Костюшка (м. Нью-Йорк, 1972); а також міжнар. конкурсів піаністів: «Левентрітт» у м. Нью-Йорку (1976, І премія), конкурсу у м. Лідс (Велика Британія, 1978, III премія) та ін. Лауреатка премії камерної музики імені Е. Вольфа (1989). Гри на фп. навчалася з 4-річного віку в Ю. Оранського. Закінчила УМІА (Філадельфія, кл. Ю. Оранського) й Філадельфійську муз. академію (1979, кл. Г. Греффмана). Удосконалювалась у Ф. Пастор-Берковіц (1961–67). У 1973 закінчила Філадельфійський університет мистецтв. Від 1989 працювала викладачкою, з 1995 – професорка музики в Міннесотському університеті (Міннеаполіс). Дебютувала з Балтиморським симф. оркестром, виступала з провідними симф. оркестрами Америки (Бостонської, Клівлендської, Нью-Йоркської філармонії, оркестрами Детройта, Пітсбурга, Цинцинатті, Сан-Франциско, Балтимора, Філадельфії та ін.), зі струнним квартетом «Гварнері». Гастролювала в Італії, Німеччині, Фінляндії, Швейцарії, Японії, Кореї, Австралії та ін. Брала участь у муз. фестивалі «Marlboro» (шт. Вермонт, 1972–74), у ювілейному концерті УМІА (1983) та бенефісі для Укр. музею (м. Нью-Йорк, 1984). У 2001 виступала в Україні у Львівській обласній філармонії разом з Академічним камерним оркестром «Віртуози Львова». Популяризувала твори укр. композиторів (В. Барвінського, М. Лисенка та ін.) у США.

Літ.: Лисенко І. Артимів Лідія. *Лисенко І. Словник музикантів України*. Київ, 2005; Лисенко І., Савицький Р., молодший. Артимів Лідія. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2006. Т. 1; Савицький Р. Артимів Лідія. *Енциклопедія української діаспори*. Нью-Йорк; Чикаго, 2009; Кашкадамова Н. Американська піаністка Лідія Артимів у Львові. *Українська музика*. 2011. № 2. Стецюра Р. Виступ піаністки Лідії Артимів. *Свобода*. 1973. 16 листопада; Карась Г. Артимів, Лідія. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua/Artimiv,Lidiya> (19.06.2022).

А. Азарова, І. Лисенко, Р. Савицький, молодший

АТАМАНЕЦЬ**Іван**

[1882 (за ін. відом. 1886), с. Нижчі Луб'янки, нині Збарзького р-ну Тернопільської обл. – 13.12.1985, м. Гемтремк, США] – диригент, режисер, громадсько-культурний діяч. Почесний голова Комітету укр. студій в Іллінойському університеті. Номінований званням «Українець 1972 року» на фестивалі парафії Святого Йосифа. У 1903 закінчив дяко-вчительський інститут у м. Станіславові (нині Івано-Франківськ). Від 1913 проживав у США (Детройт, Чикаго). У Чикаго був дяком-учителем у церкві Святого Миколи. У 1926 заснував у Детройті Укр. нац. хор «Думка», який очолював до 1953, гастролював з ним містами США й Канади, виступав у радіопрограмах із симф. оркестром Детройта, брав участь у постановках опер «Наталка Полтавка» М. Лисенка, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Катерина» М. Аркаса, п'єс «Ой не ходи, Грицю», «Сорочинський ярмарок» М. Старицького (постановник – брат А. Дмитро Атаманець). У репертуарі «Думки» були «Отче наш»

М. Вербицького, «Свят і єдин свят», «Яко за царя» Д. Бортнянського, «На вулиці скрипка грає» в обробці О. Кошиця, «Барвінок» Г. Давидовського. До 1960 хор «Думка» утримував чільні позиції серед виконавців і пропагандистів укр. пісні в США, неодноразово здобував перемоги на конкурсах хорів Північної Америки. Також А. керував укр. школою, духовим оркестром, хором ім. М. Лисенка. Надавав пісні виняткову роль у пропаганді нац. мистецтва, був автором багатьох аранжувань укр. нар. пісень. Високо поцінований О. Кошицем, який називав А. своїм наступником.

Літ.: Рудницький А. Українська музика. Мюнхен, 1963; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Медведик П. Діячі української музичної культури: Матеріали до біо-бібліографічного словника. *Записки НТШ. Праці музикознавчої комісії.* 1996. Т. 226; Житкевич А. Брати Атаманці. Атаманець Дмитро (1882–1976). Атаманець Іван (1896 [тобто 1896]–1985). *Розсіяні світами. Нариси з життя та творчої діяльності відомих українських діячів музичного мистецтва на заоканських берегах Америки* : у 2 т. Тернопіль, 2015. Т. 2.

А. Азарова

Б

БАЛЕЙ

Вірко (Вірослав Петрович)

(21.10.1938, м. Радехів Львівської обл.) – композитор, диригент, піаніст, педагог, муз. публіцист, продюсер. Держ. премія України ім. Т. Шевченка (1996). Премія Grammy (2007, як співпродюсер фірми TNCR Recordings); муз. «Оскар» Американської академії літератури і мистецтв (2008), Премія керівництва шт. Невада за творчість (1996.) Член НСКУ (1997). Почесний професор музики Університету Невади (Лас-Вегас). У 1947 перебував з батьками в таборі для переміщених осіб у Регенсбурзі. У 1949 емігрував до США. Грі на фп. навчався в дитинстві – у Р. Савицького, згодом – у Р. Левіної, К.-У. Шнабеля. Брав уроки композиції у М.-Х. Регера, М. Давідовські, Д. Ерба; диригування – у В. ван ден Берга. Закінчив 1962 Каліфорнійську консерваторію в Лос-Анджелесі як піаніст. У 1963 – диригент оркестру 52-ї армії США, у 1963–65 – диригент, композитор та аранжувальник оркестру 84-ї армії США в Німеччині. Від 1970 – викладач муз. факультету (фп. та муз.-теоретичні дисципліни) університету Невади (м. Лас-Вегас). У 1975–77 – директор і диригент Т-ру танцю в Неваді; у 1976–78 – диригент симф. оркестру Університету в Лас-Вегасі; у 1975–95 – муз. директор і диригент камерного оркестру Лас-Вегаса («Лас-Вегаські камералісти»); у 1980–95 – симф. оркестру Невади; у 1983–88 – оперного т-ру Лас-Вегаса. Організатор, співдиректор та почесний професор щорічного фестивалю сучасної музики (1971, згодом міжнар. – до 1985). Муз. директор NEXTTET (концерти нової музики, 2001–06), співорганізатор (з Дж. Гроссманом) N.E.O.N (щорічного з'їзду композиторів (2007–09, 2016)). Член Національного фонду мистецтв, Ради мистецтв шт. Невада. Гостьовий диригент багатьох оркестрів, у т. ч. Київської, Львівської, Мехіко, Санкт-Петербурзької, та ін. філармоній; співдиректор і гостьовий диригент «КиївМузикФесту» й ансамблю солістів «Київська камерата» (понад 10 програм оркестру п/к Б. записано на CD). Співпрацював із «Проектом 1000», симф. оркестром Вінніпега, Клівлендським камерним оркестром, ансамблями «New Juilliard»,

«Continuum», «California E.A.R. Unit», Кеннеді-Центром та ін. Наук. співробітник Інституту укр. студій П. Яцика Гарвардського університету. У репертуарі Б.-піаніста: твори В.-А. Моцарта, Ф. Ліста, Р. Шумана, П. Булеза, А. Шенберга, Д. Кейджа; В. Губи, Л. Грабовського, Б. Лятошинського, В. Сильвестрова та ін. Б. – знавець музики світового авангарду (зокрема й українського): автор низки статей, спец. лекційного курсу; читав лекції в університетах Гарварда, Йєла та ін. Як музикознавець і диригент відкрив світові творчість В. Годзяцького, В. Губи, В. Загорцева, І. Карабиця, Б. Лятошинського, В. Сильвестрова, М. Скорика та ін. Продюсер і автор музики до художніх фільмів «Лебедине озеро. Зона» (1989) і «Молитва про гетьмана Мазепу» (2001, обидва – реж. Ю. Ілленко, кіностудія ім. О. Довженка). Продюсер авторських концертів у США й Канаді В. Загорцева, Л. Грабовського, І. Карабиця, М. Скорика, В. Сильвестрова, Є. Станковича та ін. Активний популяризатор укр. музики за кордоном. Ініціатор, організатор багатьох міжнар. (зокрема американсько-укр.) проєктів: фестивалів, концертів, гастролей, записів укр. музики на CD, кінотовиробництва, видавничої справи тощо. У 1990-х створив фірму «Відео-Юкрейн» та видавництво «Too many notes».

Муз. твори: опери: «Голод» (1985, 1995–97, лібрето Б. Бойчука, 1-ше виконання – 1995, Лас-Вегас, 2013 поставлена в Нац. опері України, реж. В. Вовкун); моноопера «Дума-монолог» (присвячена А. Веделю, 1985, ред. 1988); для симф. оркестру: прелюд «Яблуко Адама» (1991); Симфонія № 1 (з триптиху «Духовні пам'ятники», 1997; версія для камерного оркестру, 1997); для скрипки з оркестром: 2 концерти (1987, 1988); для фп. з оркестром: Концерт (1990–93); для камерного оркестру: «Dreamtime» (1993–95); для струнного оркестру: «Woodcut» (1971); для гобоя, арфи та струнного оркестру: «Інтерлюдія» (1991); для гобоя та струнного оркестру: «Спів Орфея» (1994); для різних складів виконавців: Сюїти № 1, 2 «Час мрій» (1993–96), Партита № 1 для 3-х тромбонів та 3-х фп. (1970, 1976), Партита № 2 для труби та фп. (1992), сюїта для кларнета і фп. «Різьблені птахи», Подвійний концерт для віолончелі та фп. (1971, 1990); для фп.: цикл «Нюктюрналії» № 1–6 (1956–88), 2 Думи (1959); для мецо-сопрано та камерного ансамблю: вокальний цикл «Слова VII» (1979); для сопрано та фп.: «2 пісні у старовинному стилі» (1960).

Літ. твори: Orpheus Unleashed. *Soviet Ukrainian Affairs*. London, 1988. № 3, 4 (укр. переклад – «Орфей розкутий»). *Сучасність*. 1994. Чис. 2, 3; Україна і «перша німецька хвиля». *Науковий вісник НМАУ*. Київ, 2001. Вип. 17: Українська тема в світовій культурі; *The Kiev Avantgard: «A Retrospective in Midstream»*. *Numus West*. 1974. № 6; *Die Avantgarde von Kiew. Ein Retrospektive auf Halbem Weg. Melos – Neue Zeitschrift für Musik*. (Germany), 1976. July–August; Канн для співаків. *КиЖ*. 1991. 26 січня; статті в журналах «Сучасність», «Numus West», «Per ormino Art», газ. «Ukrainian Weekly» (зокрема «KyivMusicFest'92». 1992. № 41); енциклопедичних виданнях, зокрема 26 статей до «New Grove Dictionary» (1992); 6 статей до «Biographical Dictionary of Russian / Soviet Composers» (1989).

Дискогр.: «Chamber Music of Virko Baley». Cambria, 1995. VI 1, VI 2, VI 3; Baley Virko, conductor, «Young Russia» State Symphony Orchestra of Moscow Orchestral Music of Boris Lyatoshynsky: Polish Suite, Overture on 4 Ukrainian Themes, Intermezzo, Lyric Poem, Fantastic March (Le Chant du Monde / Russian Season, 1994); Балеї Вирко, дирижер. Оркестр Мин-ва культуры СССР: Концерт для скрипки № 1 (Ю. Мазуркевич, скрипка), Ч. Айвз: Четвертгоє іюля; В. Артемов: Концерт для 13 виконавців; В. Сильвестров: Постлюдія (Міжнародна книга, 1993); 20th Century Concert Etudes for Solo Violin. Eugene Grativich, violin. Baley:... Figments (Titanic Records, 1991); The music of Morton Subotnick, featuring «The Wild Beasts» written for and recorded by Miles Anderson and Virko Baley (Novesud, 1991), 20th Century Ukrainian Violin Music, Eugene Grativich, Virko Baley and Bertram Turetzky (Orion, 1978) та ін.

Відео: Holocaust Symphony № 3 by Richard Nanes. Virko Baley, conductor. The Kharkiv Festival Orchestra. World Premiere Performance Live from Kiev Opera House. Commentary by Martin Bookspan. Kultur 1399 VHS Hi-Fi (1994).

Літ.: Кузишин О. Вирко Балеї – піаніст і композитор. *Сучасність*. 1986. Чис. 3; Петров І. Вирко Балеї у Києві. *Україна: Наука і культура*. 1989. Вип. 23; Кияновська Л. З-за піднятої завіси. *Музика*. 1991. № 4; Гармель О. Dreamtime та віртуальні реальності в симфонії В. Балея «Священні монументи». *Наук. вісник НМАУ*. Вип. 25: Час, простір, музика. 2003; Кияновська Л. Вирко Балеї: «Я люблю писати музику для специфічних людей». *УМГ*. 1999. № 4; Шетинський О. Вирко Балеї: музичний міст між світом і Україною. *Часопис НМАУ ім. П. Чайковського*. 2019. № 2 (43); Шетинський О. Вирко Балеї: ювілейні підсумки (до 80-річчя від дня народження). *Критика*. 2018. Чис. 11–12 (253–254), грудень; Степанченко Г. Вирко Балеї – піаніст, диригент, композитор. *Рада*. 1992, 9 жовтня; Завоювати українській музиці почесне місце. Інтерв'ю з Вирко Балеєм. *КіЖ*. 1992. 29 серпня; Кузишин О. Авторський вечір Вирко Балея. *КіЖ*. 1995. 4 лютого; Грабовський Л. Свічка, що горить з обох кінців. *КіЖ*. 1995. 11 жовтня; Сікорська І. Явище унікальне. *КіЖ*. 1996. 28 лютого; Сікорська І. Живучи в Лас-Вегасі, можна бути невід'ємною часткою української культури. *Вечірній Київ*. 1996. 12 березня; Сікорська І. Наш гість. *КіЖ*. 1996. 26 червня; National Academy of Recording Arts and Sciences. New York, 1983; American Association for the Advancement of Slavic Studies. New York, 1985; Москвичова А. Американці співають про Голодомор в Україні. *Радіо «Свобода»*. 2017. 18 листопада. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25172245.html4>; Богачевська О. Опера про Голодомор поставили англійською. *Gazeta.ua*. URL: https://gazeta.ua/articles/culture-newspaper/_operu-pro-golodomor-postavili-anglijskoju/527256; персональний сайт: <https://www.virkobaley.com/>.

І. Сікорська

БАЛТАРОВИЧ

(справж. прізвище. Стон) Володимир Симеонович (08.06.1904, м. Золочів Львівської обл. – 11.10.1968, м. Прага, похований у м. Вейптрах, тепер Чеська Республіка) – композитор, співак (тенор), диригент. За фахом лікар. Від 15 років почав писати музику. Навчався в Золочівській, згодом Тернопільській гімназіях (1915–22). У 1922–25 у Львові, паралельно з

навчанням на медичному факультеті Укр. таємного університету відвідував драм. школу при ньому (закінчив у 1925, кер. М. Вороний і С. Федорцева); також у 1923–25 навчався у ВМІ (кл. фп. В. Барвінського, скрипки – Й. Москвичева). У 1926–30 продовжував навчання в Карловім університеті в Празі, на муз. відділенні Пед. інституту ім. М. Драгоманова (до 1931, пройшов курс хорового диригування у П. Росиневич-Щуровської) та Празької консерваторії (кл. вокалу Л. Ліндфорса і Л. Кадержабєка, кл. композиції О. Шіна). У 1928 відвідав Закарпаття, де записав чимало нар. пісень, що лягли в основу його творів, таких як фп. сюїта «Різдво в Ясіні». У 1931 був призваний до війська, служив допоміжним викладачем варшавської санітарної військової школи, після чого в 1931–39 працював у Львові. Учасник концертів, у 1937–39 брав участь в укр. радіопрограмах, виступав на сторінках журналу «Українська музика». У 1936 разом з Н. Нижанківським організував мистецьке концертне угруповання «Богема» у Львові (Г. Лужицький, М. Рудницький, Н. Лукіянович, В. Барвінський, В. Кос-Анатольський) і жіночий вокальний квартет «Богема» (М. Сабат-Свірська, К. Войцехівська, С. Михайлюквіна, О. Купчинська) для пропагування укр. легкої музики. До репертуару ввійшли композиції Б., зокрема «Казка про Діда, Бабу і Курочку рябу», «Сонце низенько», «Я і ти» та багато ін., аранжувань ін. композиторів, твори В. Барвінського, М. Гайворонського. Одночасно писав музику для чоловічого вокального квартету «Ревелерси» п/к Євгена Козака (1933–39) і польського вокального квартету «Chór Triana» («Хор Триана», 1934–39) та виступав у їхньому складі як соліст. Пісні Б. у 1930-х записувалися на грамофонні платівки фірми «Колумб», транслювалися на радіо і були дуже популярними в Західній Україні, а в повоєнний період – в укр. середовищі Канади і США. Крім легких жанрів, Б. писав сценічну музику: перекомпошував оперу «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського («Пропала»), працював над оперетами, операми та балетами. У 1930-х – активний муз. діяч, член Президії СУПРОМу, соліст хору «Львівського Бояна». У 1938 певний час працював у туберкульозному відділенні Львівської лікарні. З початком 2-ї світової війни 1939 мобілізований до польської армії, у 1945 перебував у німецькому полоні (Хеймніц). Від 1945 жив у Празі. Був членом Спілки чехословацьких композиторів. Брав активну участь у культурному житті укр. громади в Празі, Карлових Варах. Виступав з радіопрограмами про укр. музику. Причетний до збереження та врятування деяких муз. творів В. Барвінського. Був визначним нумізматом і філателістом. Трагічно загинув. У 2011 фольклорист М. Мушинка передав архів Б. (1904–68) до відділу рукописів ЛННБ.

Муз. твори: опери: «Леді Гамільтон» (лібрето власне, 1920, незакінчена), «Князь Ярослав Осмомисл»

БАРНИЧ

(1940, за О. Назаруком, незакінчена); балет «Кирило Кожум'яка» (1930, незакінчений), оперети й муз. комедії: «Жабуриння» (1932–34, у співавт. з В. Безкорвайним), «Неофаустиада» («Мефістіада», лібрето М. Чирського, 1930–31), «Подружжя в двох помешканнях» (лібрето Г. Лужницького, 1932–34), «Три серця в 2/4 такти» (лібрето М. Чирського, 1930), «Січова пригода» (лібрето Г. Лужницького, 1939), музика до комедії «Акорди» (лібрето Г. Лужницького, 1934); інструментальні твори: «Танок у 5/4 такту» і триптих «Кохання» (1933), сюїта для фп. «Різдво в Ясині» (1926); Соната для скрипки і фп., *марші*: «Похід медиків» (1937), Марш, присвячений Товариству Червоного Хреста для духового оркестру (1955); *хори і солоспіви* на сл. Т. Шевченка, Б. Лепкого, О. Олеся, Лесі Українки, естрадні пісні, танцювальна музика, джазові композиції.

Літ. твори: Дефектологія сольного співу (рукопис); Автобіографічний спомин (рукопис, 1964); Концерт народних слов'янських пісень. *Укр. музика*. 1937. Чис. 2; Жіночий вокальний квартет. *Укр. музика*. 1937. Чис. 4; Автобіографічний спомин. *Вісті*. Міннеаполіс, 1969. № 1.

Літ.: Медведик П. Балтарович-Стон Володимир. *Записки НТШ*. Праці Музикознавчої комісії. Львів, 1993. Т. ССХХVI; Мушинка М. Маловідомий український композитор В. Стон-Балтарович. *Записки НТШ*. Праці Музикознавчої комісії. Львів, 1996. Т. ССХХХII; Майчик Н. Вокальна творчість Б. Весоловського та В. Балтаровича в процесі становлення «легких» жанрів вокальної музики. *Музичні студії Волинського університету*. Луцьк, 2009. Вип. 3; Ван Сі. Китайська поезія у камерно-вокальних циклах українських композиторів першої третини ХХ століття у контексті імпресіоністичної та сецесійно-модерністичної естетики. *Наукові записки*. Серія: Мистецтвознавство. 2010. № 1; Колубаєв О. Засади формування української естрадно-пісенної традиції в Галичині. *Наукові збірки ЛНМА ім. М. Лисенка*. Львів, 2013. Вип. 27; Кокотайло Б. Вокально-інструментальний ансамбль «Арніка» – новатор української популярної музики 1970-х років. *Музикознавчий універсам*. 2019. Вип. 45; Сікорська І. Музично-театральна спадщина Володимира Балтаровича в контексті становлення української оперети 1930-х років (із фондів ЛННБ України імені В. Стефаника). *Записки ЛННБ України ім. В. Стефаника*. Львів, 2021. Вип. 13; Андрусів Н. Пам'яті композитора. *Свобода*. (США), 1969. 20 лютого.

С. Василік

БАРНИЧ

Ярослав Васильович

(30.09.1896, с. Балинци, тепер Снятинського р-ну Івано-Франківської обл. – 01.06.1967, м. Клівленд, США) – композитор, диригент, скрипаль, педагог, муз.-громадський діяч. У 1906–14 навчався в Коломийській гімназії, де співав у хорі, грав у струнному ансамблі, диригував виставою «Наталка Полтавка» І. Котляревського, написав перші твори для фп., скрипки, кларнета. У 1914 – доброволець Легіону УСС (хорунжий), де разом із М. Гайворонським організував смичковий квартет. У 1924 закінчив ВМІ ім. М. Лисенка у Львові (кл. хорового диригування і скрипки М. Зуни, фп. – О. Ясеницької-Волошин, гармонії і теорії музики – В. Барвінського). З ди-

ригування удосконалювався в Берліні (1926–27) на курсах «Sternsches Conservatorium». У 1916–19 та 1922–24 – диригент т-ру «Укр. бесіда» у Львові, у 1921 – мандрівної трупи «Укр. театральна дружина» В. Коссака (Коломия, Чортків, Збараж) та т-ру Овчарського (Львів). Очолював власну трупу на Волині (1924), працював у т-рі Й. Стадника, де вперше поставив оперу «Відьма» (1922) та оперету «Бабський бунт» (1923) Я. Ярославенка. У 1925–26 – муз. кер. та диригент Укр. т-ру товариства «Просвіта» (Ужгород). У 1927–29 – учитель музики в Самборі. Організатор Самбірської філії ВМІ ім. М. Лисенка, диригент хору «Самбірський Боян». У 1929–41 працював у Станіславові: у філії ВМІ, Держ. інституті ім. С. Монюшка, диригував хором «Боян»; у 1932 – викладач церковної музики та співів у духовній семінарії. У 1930-х написав 4 оперети, успішно поставлених у т-рі І. Тобілевича. У 1939 – муз. кер. обл. т-ру ім. І. Франка, диригент симф. оркестру філармонії. У 1940 разом з балетмейстером Я. Чеперчуком організував Гуцульський ансамбль пісні і танцю. У 1941–44 – диригент Львівського оперного т-ру, де поставив оперу Б. Кудрика «Камінний господар». У 1944 виїхав з т-ром В. Блаватського до Німеччини, у 1949 – до США. Працював в УМІА (Клівленд, Лорейн, шт. Огайо), диригував хором ім. Т. Шевченка. У 1961 нагороджений титулом «Почесний громадянин Вінніпега» за концертну програму з нагоди відкриття пам'ятника Т. Шевченку. У 1966 Б. було вручено «Золоту батуту».

Муз. твори: оперети: «Дівча з Маслосоюзу» (1932–33), «Шаріка» (1934), «Пригода в Черчі» (1936), «Гуцулка Ксеня» (1938); *пісні-танго*: «Ох, соловію» (1932), «Чи тямиш?» (1932), «Гуцулка Ксеня» (1932–33); *н'єси: для фп.*: «Під сумну годину», «Oblitus-вальс», «Allegro vivace», «Коломийка», «Згадка-туга», для дітей «Трембіта», «Коник»; *для скрипки*: «Забутий вальс» (є варіант для кларнета), «Думи», «Коломийки» та ін.; *для хору* (написані у США): «Львів» на сл. Т. Курпіта для чоловічого хору, «Поклін» на сл. Л. Мурович, «Досвіта» на сл. М. Підгірянки для жіночого хору; *обробки нар. пісень, музика до театральних вистав*, у т. ч. «Запорозький скарб» К. Ванченка-Писанецького (1917), «Батурин» Б. Лепкого (1949, Філадельфія).

Літ. твори: Вибрані твори / упоряд. Л. Філоненко. Дрогобич, 2004; Децю про підручники до науки співу й музики. *Укр. школа*. 1929. Чис. 1–4; 3 автобіографії. *Визвольний шлях*. Лондон, 1975. Кн. 4; 3 картки старого щоденника. *Коломия у спогадах: Над Прутом у лузі* / ред. З. Книш. Торонто, 1962; Шкільний театр у Станіславові. *Альманах Станіславської землі* / ред. Б. Кравців. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; Як творилась нова українська оперета. *Наш театр. Книга діячів українського театрального мистецтва 1915–1975*. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1975. Т. 1.

Літ.: Ревуцький В. В орбіті світового театру. Київ; Нью-Йорк, 1995; Паламарчук О. ...А музи не мовчали. Львів, 1996; Паламарчук О. Нова барва театру. *Український театр*. 1996. № 4; Філоненко Л. Ярослав Барнич. Дрогобич, 1999; Філоненко Л. Повернутий із забуття: Ярослав Барнич та його «Гуцулка Ксеня». *Барнич Я. В.*

Гуцулка Ксеня. Оперета. Лібрето / вступ. стаття і ред. Л. П. Філоненко. Дрогобич, 2019; Філоненко Л. Автор «Гуцулки Ксені» – Ярослав Барнич. *Родослав*. 1993. № 1–2; Філоненко Л. Триумф «Гуцулки Ксені» Ярослава Барнича у Хмельницькому. *Українська музика*. 2017. № 4; Філоненко Л. Міф та реальність «Гуцулки Ксені». URL: https://zaxid.net/mif_ta_realnist_gutsulki_ksenyu_p1476977; Волошин М. Троянда Стамбулу. *Громадський голос*. 1923. № 30; Кульчицький О. Нова українська оперета «Дівчина з Маслосоюзу». *Назустріч*. 1935. № 21; Кульчицький О. Оперета «Шаріка» в Театрі ім. І. Тобілевича. *Назустріч*. 1937. № 9; Рудницький А. Сучасники й музичні спадкоємці Лисенка. *Рудницький А. Українська музика: історико-критичний огляд*. Мюнхен, 1963; Гайський О. Ярослав Барнич: життя та творчий шлях. *Вісті*. (США), 1966. Чис. 3; Медведик П. Діячі української музичної культури (Матеріали до біо-бібліографічного словника). *ЗНТШ: Праці музикознавчої комісії*. Львів, 1993. Т. ССХХVI; Пушик С. Про авторів пісень «Червоні маки» і «Гуцулка Ксеня». *Галичина*. 1995. Чис. 106–114; Сікорська І. Оперета «Гуцулка Ксеня» Ярослава Барнича: шляхи повернення. *Україна. Європа. Світ. Історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях*: Матеріали П'ятої міжнародної науково-практичної конференції 4–6 листопада 2021 року. Київ, 2021; Бебик П. Ярослав Барнич. *КіЖ*. 1996. 13 червня; Константинова К. Феномен «Гуцулки Ксені». *Дзеркало тижня*. 2019. 22 лютого; Черкаська Г. Ярослав Барнич. *UAHistory*. URL: https://uahistory.com/topics/famous_people/5249; Ярославська Т. Ярослав Барнич – батько модерної української оперети і автор «Гуцулки Ксені». URL: <https://dyvys.info/2021/03/28/yaroslav-barnych-batko-modernoji-ukrayinskoyi-operety-i-avtor-gutsulky-kseni/>.

С. Василик

БЕЗКОРОВАЙНИЙ Василь Васильович

[12.01.1880, м. Тернопіль – 05 (за ін. відом. 06). 03.1966, м. Буффало, США] – композитор, диригент, педагог, громадський діяч. Закінчив Тернопільську учительську семінарію, навчався у Львівському політехнічному інституті й на фізико-математичному факультеті Львівського університету. За фахом – гімназійний учитель. Музики почав навчатися в О. Голембіовського та Ю. Нижанківського в Тернополі, де захопився грою на скрипці й фп., брав участь у гімназійному струнному оркестрі. Муз. освіту здобув у ВМІ ім. М. Лисенка (кл. фп., гармонії та контрапункту в М. Солтиса й С. Невядомського). У 1908–09 працював учителем в академічній гімназії та ВМІ ім. М. Лисенка у Львові, заступником диригента хору «Львівського Бояна»; надалі – учителем у гімназіях Нового Торгу, Тарнова (тепер Польща, 1910–11), Станіславова (тепер Івано-Франківськ, 1911–14; також заснував муз. школу і хор «Боян»), Тернополя (1912–19, 1924–29; також організував філію Львівського ВМІ, а в товаристві «Боян» – оркестр), Золочева (1925–35; також заснував філію ВМІ, смичковий і духовий оркестри, драм. гурток). Паралельно навчався гри на цитрі й контрабасі. У 1919 був заарештований

польською владою і ув'язнений у Сталкові біля Каліша. Після повернення до Тернополя (1935) виступав як хорівий диригент і концертмейстер на Шевченківських концертах, вечорах, присвячених М. Леонтовичу, М. Лисенку, О. Кобилянській, Лесі Українці, І. Франкові. Співпрацював з Драм. т-ром на чолі з М. Крушельницьким, Є. Купчинським та Я. Ярославенком. Диригент хору «Боян» у Тернополі (1935–38) і церковного хору у Львові (1938–44). Активний учасник муз. життя, член Муз. товариства ім. М. Лисенка. Авторські концерти Б. відбулися в Тернополі (1929), Золочеві (1934). У 1944 разом з т-ром В. Блавацького (у складі якого також працювала його дружина) як театральний бібліотекар виїхав до Австрії (м. Габльонц), де перебував до 1948. У 1949 переїхав до США (м. Буффало), де викладав у філії УМІА, давав уроки гри на скрипці і фп., займався муз.-хоровою і композиторською діяльністю (кер. мішаного хору Укр. конгресового комітету Америки). Композиторська творчість Б. близька до напрямку фольклоризму, з опорою на пізні шари пісенно-танцювальної міської музики, тісно пов'язаної з традиціями й жанрами побутового салонного музикування. Автор понад 350 різножанрових творів (багато видав власним коштом у Львові в 1920–30-х), що виконувалися в Австралії, Канаді, США, до початку 1940-х і з 2000 в Україні, у т. ч. на «КиївМузикФесті» (2001, Київ), фестивалі «Синій птах» (2004, Сімферополь). У 1999 у Сімферополі створено Наук.-творче товариство Василя Безкоровайного. У 2002 Н. Безкоровайна-Стеців передала твори Б. і значну частину архіву до Тернопільського краєзнавчого музею. У 2004 в Україні вийшов нотний зб. Б. «Українські думки» для скрипки і фп. Записи солоспівів і деяких ін. інструментальних творів, перекладених для оркестру нар. інструментів, зберігаються на Укр. радіо.

Муз. твори: *дитяча опера* «Казка про Червону Шапочку», лібрето Л. Полтави (1960, постановки: Торонто, Гамільтон, Канада, 1965; Ессендон, Австралія; Нью-Йорк, США, 1972); *для симф. оркестру:* «Українська різдвяна увертюра» (1956), «Думка-шумка»; *камерно-інструментальні ансамблі:* «Українські мелодії» для струнного квартету, Фп. тріо; *для скрипки і фп.:* «Для розради» («Думка» і «Коломийки», 1911), «Спомини з гір» (1911), «Українська рапсодія» (1914), думки, вальси, ноктюрни, п'єси; *для віолончелі і фп.:* нар. мелодії; *для цитри:* В'язанка нар. пісень, танці; *для фп.:* 3 сонати (с-moll, As-dur, D-dur), фантазія «В гаю зеленім», «Пісня без слів», «Думка», «Мала фуга», зб. легких п'єс у 2 ч., зб. колядок «При ялинці», зб. обробок укр. нар. пісень тощо; *хори:* *мішані* – «Думи мої» (1928), «Полуботко» (обидва – сл. Т. Шевченка); «Піду в садочок» (сл. нар.); «Золоті зорі», «Пісня кооператорів» (усі – 1920-ті), «Квітчастий луг» (1927, сл. П. Тичини); «Країно див» (сл. О. Олесь, 1929), «Гетьте думи» (сл. Лесі Українки); «Дністров'янка» (сл. М. Шашкевича); церковні хори, обробки укр. нар. пісень; *чоловічі* – «Гей, хто на світі» (сл. І. Франка, 1898); «Гукайте їх» (сл. М. Філянського, 1929); «Не схиляйте вниз прапора» (сл. Б. Лепкого, 1914);

БЕЛІНА-СКУПЕВСЬКИЙ

«На городі пастернак» (сл. Т. Шевченка, 1928), «Садок вишневий» (сл. Т. Шевченка, 1929); «Плотію уснув» (сл. О. Олесь, 1928), «Народнім лицарям» (сл. О. Олесь, 1929); «О люба Вкраїно» (сл. І. Давидовського, 1919); «Реве, гуде негодонька» (сл. Лесі Українки, 1930–35); *жіночі* – «Садок вишневий» (сл. Т. Шевченка, 1921); «Соловейковий спів», «Лягідні весняні ночі» (обидва – сл. Лесі Українки (1930–35); «Під весну» (сл. Р. Завадовича, 1920-ті) та ін.; *солоспіву*: «Садок вишневий», «Думи мої», «Сон», «Калина» («Чого ти ходиш на могилу») (усі – на сл. Т. Шевченка), «Квітчастий луг» (сл. П. Тичини, 1927), «Народнім лицарям» (1929), «Чари ночі», «Затремтіли струни», «Малесенька ластівка», «І знов страшні чутки», «Де ж ти, листочку», «На склоні гір», «Рожевий квіте», «Снився мені» (усі – на сл. О. Олесь, 1920-ті), «Треба всюди приятеля мати» (сл. С. Руданського, 1920-ті) та ін.; *пісні*: *вокальний дует* «Чому ми з тобою не хвили» (сл. О. Олесь, 1920-ті); *мелодекламації*: «Минають дні», «Тополя» (обидва – сл. Т. Шевченка, 1930), «Скорботна мати» (сл. П. Тичини, 1940-і); *музика до драм. вистав*: «Тополя» Г. Лужницького за Т. Шевченком (поставлено 1938), «Мина Мазайло» М. Куліша (поставлено 1942); оркестрування опери «Нагалка Полтавка».

Дискогр.: CD: В. Безкоровайний. Затремтіли струни. Сімферополь, 2002.

Літ.: Рудницький А. Українська музика. Історико-критичний огляд. Мюнхен, 1963; Крушельницький М. Спогади, статті. Київ, 1969; Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії. Київ, 1973; Михальчишин Я. З музикую крізь життя. Львів, 1992; [Б. п.]. Вийшли твори В. Безкоровайного. *Муз. вісник*. 1921. № 1; [Б. п.]. Василь Безкоровайний. *Боян*. 1929. № 2–3; [Б. п.]. Композиторський вечір В. Безкоровайного. *Подільський голос*. 1929. № 4–5; Гайдукевич Я. Вибрані листи з архіву Василя Безкоровайного. *Тернопілля* '97: Регіональний річник. Тернопіль, 1997; Гайдукевич Я. Музика у його житті. *Вільне життя*. 2000. 10 лютого; [Б. п.]. «Червона шапочка» на сцені в Торонто. *Гомін України*. 1965. 5 червня; [Соколик О.] «Червона шапочка» в Гамільтоні. *Наша мета*. (США), 1965. 10 липня; Соколик О. Василь Безкоровайний. Спогади про нього. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1983. 3 серпня; Семенюк О. Оперета «Червона шапочка» в УМІ в Нью-Йорку. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1972. 18 липня; Лисак О. Одне жертвове життя. *Свобода*. (Нью-Йорк), 18 серпня; Дуда І. Тернопільщина мистецька. Місто Тернопіль: (Композитор, диригент і музичний діяч В. Безкоровайний). *Свобода*. (Нью-Йорк), 1993. 9 лютого; Крайнюк А. Призабутий композитор. *Наша культура*. (Варшава), 1978. Квітень; Хоменко В. Диск для вічності. *Голос України*. 2003. 28 лютого; Кушніренко А. Душа його – народна пісня. *КіЖ*. 2003. 11 червня; Безкоровайний Б. Повернення Василя Безкоровайного. *Нація і держава*. 2005. 28 лютого.

С. Василик

БЕЛІНА-СКУПЕВСЬКИЙ (Скупевський, Belina-Skupiewski) Стефан Броніславович

(04.08.1885, м. Київ – 02.09.1962, м. Гданськ, Республіка Польща) – оперний і камерний співак (лірико-драм. тенор), піаніст, педагог, муз. діяч. Навчався в Київському реальному училищі, згодом в Інституті шляхів сполучення (до 1910), паралельно – у Київській муз.-драм. школі М. Лесневич-Но-

сової (кл. фп.). Приватно навчався співу в Монако та Німеччині – у Карлсруе, Берліні у Ж. Штюкгольда, Мюнхені, де п/к диригента Ф. Мотля підготував низку оперних партій. Сценічну майстерність і режисуру студював у Г. Фукса. У 1908 дебютував у м. Сан-Гален (Швейцарія) як баритон. Пізніше виступав у теноровому репертуарі на оперних сценах Мюнхена (1912), Праги (Німецька королівська опера, 1912–14), Барселони (1922), Парижа (Гранд-Опера, 1922), Лісабона, Буенос-Айреса, Ріо-де-Жанейро, Монтевідео, Мілана (Ла Скала, 1923, на запрошення А. Тосканіні співав Трістана, Хозе, Самозванця). У 1914–15 – соліст Київської опери. У 1914–17 виступав в Одесі, Катеринославі (тепер Дніпро), Миколаєві, іноді як акомпаніатор; у січні 1915 виконував у концертах романси Р. Глієра в Києві. Від 1920 жив у Польщі. У репертуарі було понад 50 оперних партій (укр., польською, італійською, німецькою, французькою, сербською, рос. мовами). Першовиконавець партій в операх І. Стравинського: Гусар в опері «Мавра» (Париж, 3 липня 1922), Цар Едіп в однойм. опері (концертне виконання п/к автора, Париж, 30 травня 1927, т-р Сари Бернар). Здійснив записи на грамплатівках (оперні арії, романси, пісні). У 1928 залишив оперну сцену, жив у Польщі, присвятив себе пед. діяльності; у 1938–39 викладав вокал у Вищій муз. школі ім. Ф. Шопена (Варшава); у 1945 – у лодзинській Вищій муз. школі. Від 1945 очолював Шльонську оперу в м. Битомі; у 1946–53 – художній кер. оперного т-ру в Катовіце та декан вокального факультету в катовицькій Вищій муз. школі; у 1953 – художній кер. Балтійської опери в Гданську та професор вокалу в Сопоті.

Партії: Альфред, Отелло («Травіата», «Отелло» Дж. Верді), Хозе, Надір («Кармен», «Шукачі перлів» Ж. Бізе), Іонтек («Галька» С. Монюшка), Рудольф («Богема» Дж. Пуччіні), Гусар, Цар Едіп («Мавра», «Цар Едіп» І. Стравинського), Володимир Ігорович («Князь Ігор» О. Бородіна), Ленський, Герман («Євгеній Онєгін», «Пікова дама» П. Чайковського) та ін.

Літ.: [Б. п.]. Stefan Belina-Skupiewski [Некролог]. *Almanach sceny polskiej: 1961–1962*. Warszawa, 1963.

В. Кузик

БИЛОСВЕТОВА

(у заміжжі Бильчинська) Ірина Сергіївна

(18.01.1957, м. Дніпропетровськ, тепер Дніпро) – етномузикознавиця, органістка, педагогиня. Канд. мистецтвознавства (1990). Членкиня НСКУ. Закінчила муз.-теоретичний відділ Дніпропетровського муз. училища (1976, факультативно займалася композицією у В. Сапелкіна), історико-теоретичний факультет Київської консерваторії (1981, кл. В. Матвієнка), аспірантуру при ІМФЕ (1987, наук. кер. О. Правдук), Orgelkursbel Amtfür Kirchenmusik (Курс підвищення кваліфікації зі спеціальності «церковний музикант», 2005) у м. Аугсбурзі (Німеччина), університет Аугсбурга (2011,

спеціалізація – музика й теологія). У 1981–84 – викладачка Ніжинського пед. інституту. Від 1989 – старша лаборантка; 1990 – молодша наук. співробітниця; 1995 – наук. співробітниця ІМФЕ. Наук. інтереси **Б.** пов'язані з дослідженням укр. пісенного фольклору, зокрема поліського. Від 1996 – у Німеччині: 2011–13 – викладачка-інтерн (підготовча держ. служба), 2013–16 – викладачка музики й релігії в різних школах Аугсбурга й околиць. Від 2016 – викладачка загально-освітньої школи м. Бобінген (музика, загальні дисципліни, релігія, професійна орієнтація). Від 2004 – органістка церкви Святого Павла в Пферзеє: веде службу (Літургію – *Kurie, Gloria, Sanctus*), дає публічні концерти. У репертуарі: понад 150 композицій для органа від Середньовіччя до сучасності, зокрема, твори А. Шліка, Я. Преторіуса, Й. Пахельбеля, Д. Букстегуде, Й.-С. Баха (найбільше – хорали, прелюдії і фуґи тощо), Г.-Ф. Генделя, Й. Гайдна, П. Мартіні, В.-А. Моцарта, С. Веслі, Ф. Ліста, Б. Сметани, А. Брукнера, З. Кодая, Р. Фурера, Л. Вьєрне, П.-Дж. Лангла-са, П. Ебена, А. де Корґа та ін.

Літ. твори: канд. дис. «Календарно-обрядова пісенна культура Чернігівського Полісся (до проблеми регіонального дослідження фольклору)» (Тбілісі, 1990); Із спостережень над мелодико-композиційними структурами ранньотрадиційного пісенного фольклору Лівобережного українського Полісся. *Укр. музикознавство*. Київ, 1984. Вип. 24; Особливості жанрового складу пісенного фольклору українського Лівобережного Полісся. *НТЕ*. 1988. № 1; Чернігівське Полісся та деякі актуальні проблеми сучасного українського етномузикознавства. *Мистецтво та народна творчість кінця ХХ століття*. Київ, 1990; Говорят учасники фестивалю [ІІІ Міжнарод. форуму музики молодих]. *Муз. академія*. 1994. № 5 (у співав.) та ін.

І. Сікорська

БЛАЖКОВ

Ігор Іванович

(23.09.1936, м. Київ) – диригент, муз.-громадський діяч. Нар. арт. УРСР (1990). Лауреат Республіканського конкурсу диригентів (Київ, 1959). Закінчив Київську консерваторію (1959, кл. диригування О. Климова), аспірантуру при Ленінградській консерваторії (кл. Є. Мравинського, 1967). У 1958–62 – диригент Держ. симф. оркестру України (надалі – Нац. симф. оркестр України; упродовж 1988–1994 **Б.** був його художнім кер. і головним диригентом). У 1963–68 – диригент Ленінградської філармонії, у 1977–88 – Укрконцерту; у 1969–76 – художній кер. і диригент Київського камерного оркестру, у 1983–88 – оркестру СКУ «Перпетуум мобіле» (з ним виконав численні рідкісні та забуті твори, у т. ч. за архівними матеріалами із зібрання Берлінської співацької академії, вивезеного з Німеччини після 2-ї світової війни, які зберігалися в Києві). У 1964 у Ленінградському т-рі опери та балету здійснив постановку балету Б. Тищенка «Дванадцять» (хо-

рогеографія Л. Якобсона), у 1970 у Київському – опери Б. Лятошинського «Полководець». Як диригент гастролював у Польщі, Німеччині, Іспанії, Франції, Швейцарії та США. Від 2002 живе в Німеччині (м. Потсдам). З того часу неодноразово виступав в Україні. Син **Б.** Кирило Блажков – піаніст, активний популяризатор укр. фп. музики в Німеччині. **Б.** – перший виконавець в Україні ряду творів вітчизняних композиторів: М. Березовського, В. Бібіка, Д. Бортиянського, В. Годзяцького, Л. Грабовського, Ю. Іщенка, І. Карабиця, Д. Клебанова, Б. Лятошинського, В. Сильвестрова, Є. Станковича, Ф. Якименка та ін.; західноєвропейських майстрів XVII–XVIII ст.: Й.-С. Баха та його синів, А. Вівальді, Й. Гайдна, Г. Генделя, Ф. Дуранте, Д. Кабміні, Ф. Куперена, К. Монтеверді, Д.-Б. Перголезі, Г. Перселла, Ж.-Ф. Рамо, А. Скарлатті, Г.-Ф. Телемана, Г. Шютца; композиторів ХХ ст.: Ч. Айвза, А. Берга, Б. Бриттена, Е. Вареза, А. Веберна, А. Волконського, Е. Денисова, В. Лютославського, Ф. Мартена, С. Прокоф'єва, А. Пярта, О. Респігі, А. Русселя, П. Гіндемита, А. Шенберга, Д. Шостаковича. Популяризатор, перший у нашій країні виконавець багатьох творів І. Стравинського й К. Шимановського, дослідник їхнього життя і творчості; брав участь у підготовці гастролей І. Стравинського в СРСР (1962). Наприкінці 1950-х першим з укр. диригентів зацікавився музикою західного авангарду, листувався з його видатними представниками (зокрема з Е. Варезом, К. Штокгаузеном), виконував авангардистські твори, популяризував їх серед молодих укр. композиторів і широких муз. кіл; разом з композиторами Л. Грабовським, В. Годзяцьким, І. Карабицем, В. Сильвестровим, Є. Станковичем та ін. належав до мистецької групи «Київський авангард». Від 1990-х активно виконував старовинну і класичну музику. Автор транскрипцій для симф. оркестру творів Д. Каріссімі («Ієвфай»), Ж.-Б. Люллі (Чакона з опери «Роланд»), В.-А. Моцарта (Адажіо та Алегро, Фантазія фа-мінор), Л. Моцарта («Музична прогулянка на саях»), Ж. Оріка (Вальс «Мулен Руж» та фокстрот «Прощавай, Нью-Йорку»), Д. Скарлатті («Stabat Mater»), В. Сильвестрова («Прощавай, світе»), Д. Чімарози («Маєстро капели»), Д. Шостаковича (П'ять романсів на слова з журналу «Крокодил»). З найостанніших оркестрованих **Б.** творів – відомі «Пісні» І. Стравинського, «Галицькі пісні» Л. Ревуцького (2021).

Дискогр.: Губаренко В. Симфонія № 1 – виконує симф. оркестр Всесоюзного радіо, диригент І. Блажков. «Мелодія», Д 030393–94, 1971; Бібік В. Камерна симфонія «Пам'яті Д. Шостаковича», Сім мініатюр для струнних – виконує камерний оркестр, диригент І. Блажков. «Мелодія», С10-10727-28, 1978; Грабовський Л. Симф. фрески за мотивами малюнків Б. Пророкова «Це не має повторитися» (тв. 10) – виконує Великий симф. оркестр Всесоюзного радіо і ТБ, диригент І. Блажков. «Мелодія», СМ 03833-34, 1973; Зноско-Боровський А.

БОЙЧЕНКО

Концертино для струнного оркестру (тв. 46), Концерт для гобоя і струнного оркестру (тв. 48), Соната для віолончелі і струнного оркестру, Концерт для флейти, струнного оркестру і чембало – виконує Київський камерний оркестр, диригент І. Блажков, солісти: М. Деснов (гобой), М. Чайковська (віолончель), О. Кудряшов (флейта). «Мелодія», С30-05121-22, 1974 та ін.

Літ. твори: Мокрєєва Галина. Статті, письма, воспоминания / сост. И. Блажков. Київ, 2013; Книга писем: в 3 т. / вступ. стаття Е. Зинькевич. Санкт-Петербург, 2020, 2021; Письма И. Ф. Стравинского. И. Ф. Стравинский. Статьи и материалы. Москва, 1973; Переписка И. Ф. Стравинского и Ш.-Ф. Рамо. *Научный вестник Московской консерватории*. 2021. Т. 12, № 3 (у співавт. з Н. Брагінською); K. Szymanowski Ukraina. *Ruch Muzyczny*. Warszawa, 1962. № 19, 29; Reportaż z Tymoszówki. *Ruch Muzyczny*. Warszawa, 1962. № 19; Elizawietgradzkie lata. *Ruch Muzyczny*. Warszawa, 1962. № 23.

Літ. твори: Суторихіна М. У безперервному русі. *Музика*. 1986. № 4; Зинькевич Е. Магнетизм и другие аномальные явления. *ArtLine*. 1998. № 10–11; Зинькевич Е. Тридцать лет спустя. *Зеркало недели*. 1996. 3 августа; Терещенко А. Чарівна запальність. *Голос України*. 1996. 8 лютого; Кучеренко Л. Эмигрант Игорь Блажков. *День*. (Київ), 2002. 18 октября; Бентя Ю. Игорь Блажков взял себя в руки. *Коммерсантъ-Украина*. 2008. 22 сентября.

А. Терещенко

БОЙЧЕНКО

Микола Романович

[1894, м. Ізмаїл, тепер Одеської обл. (за ін. відом. 1896, м. Київ) – 1946 або 1947, м. Бухарест, Румунія (за ін. відом. Угорщина)] – композитор, диригент, музикознавець, педагог. Доктор музикології. У 1919 закінчив Київську консерваторію. Під час навчання працював акомпаніатором студентського хору Київського університету, яким керував О. Кошиць. Удосконалював професійну майстерність у Парижі. Викладав у Київській консерваторії (зокрема, курс гармонії). У 1922–23 і 1929–30 працював у Кишиневі. У 1924–29 викладав теорію музики і композицію в консерваторії Святої Цецилії в Римі. У 1930–32 працював у Парижі, у 1932–38 – у Чернівцях, де брав активну участь у муз. житті міста, зокрема, очолив хорове товариство «Буковинський кобзар» і керував його хором, був директором і викладачем Вищої муз. школи. Від 1938 – у Бухаресті. Серед праць: «Nuovi principi della composizione musicale» («Нові принципи музичної композиції»). Рим, 1928, італійською мовою. Упоряд. зб. «150 буковинських народних пісень із с. Чумкова» (1935).

Муз. твори: *одноактна опера* «Перед ранком»; інсценізація нар. обряду «Весілля»; *для симф. оркестру:* поема «Україна», увертюра «Лісова пісня»; струнний квартет; фп. тріо; *для фп.:* «Українська рапсодія», п'єси; хори; пісні на сл. Т. Шевченка, Ю. Федьковича, І. Мазепи та ін.; обробки нар. пісень.

Літ. твори: Рудницький А. Українська музика. Мюнхен, 1963; ГУМ: у 6 т. / ІМФЕ НАНУ. Київ, 1992. Т. 4; Немкович О. Бойченко Микола Романович. *ЕСУ*. Київ, 2004. Т. 3.

І. Горбунова

БОНДАРЕНКО

Андрій Володимирович

(08.04.1987, м. Кам'янець-Подільський Хмельницької обл.) – оперний співак (ліричний баритон). Лауреат міжнар. конкурсів молодих оперних співаків: ім. М. Римського-Корсакова (Санкт-Петербург, 2006), ім. С. Монюшка (Варшава, 2010); фіналіст міжнар. конкурсів OperaItalia (Мілан, Італія, 2010), «Співак світу» (Кардіфф, Велика Британія, Song Prize, 2011). У дитинстві навчався в Кам'янець-Подільській міській дитячій хоровій школі, займався з вокальним педагогом Ю. Баландіним. У 2009 закінчив НМАУ ім. П. Чайковського по кл. вокалу нар. арт. України проф. В. Буймістра. У 2005–07 – соліст Нац. філармонії України. У 2007 – запрошений до Академії молодих співаків Маріїнського т-ру (Санкт-Петербург), дебютував у партії Папагено в опері В.-А. Моцарта «Чарівна флейта». Завдяки співпраці з муз. агентом М. Хілдрю розпочав кар'єру на оперних сценах світу. Співпрацює з Deutsche Oper Berlin, Баварською і Штудгартською держ. оперою (Німеччина), оперними т-рами Цюриха (Швейцарія) й Удіне (Італія), Teatro Real de Madrid (Мадрид, Іспанія), Israeli opera (Тель-Авів, Ізраїль), The Dallas Opera (Даллас, США), Королівською оперою, т-ром Ковент-Гарден (Лондон, Велика Британія) та ін. Брав участь в оперних фестивалях у Зальцбурзі (Австрія), Глайндборні (Велика Британія), виступав у залах Карнегі-Хол (Нью-Йорк), Уїгмор-Хол (Лондон) та ін. Брав участь у постановках австрійського реж. М. Штурмінгера за участю Дж. Малковича та І. Дапкунайте. В Україні співав на сцені Нац. опери (Київ) у виставах «Любовний напій» Г. Доніцетті, «Фауст» Ш. Гуно, «Богема» Дж. Пуччіні, «Євгеній Онегін» П. Чайковського. Брав участь у виставах «Київської опери» (Київський муніципальний т-р опери та балету для дітей та юнацтва): «Дон Жуан» В.-А. Моцарта, «Травіата» Дж. Верді, «Богема» Дж. Пуччіні, концертних програмах на сцені Нац. філармонії України, Великого залу НМАУ, проводив майстер-класи для укр. співаків. Брав участь у флеш-мобі до 100-річного ювілею «Щедрика» М. Леонтовича (2016), муз. фестивалі LvivMozArt (Львів, 2017), концертах Нац. оркестру Франції (телеканал France 2), Держ. опери Гамбурга (Німеччина) на підтримку України (березень 2022). У концертному репертуарі: твори М. Лисенка, В. Лятошинського, В. Косенка, М. Шалигіна, К. Сен-Санса, Ж. Ібера, Г. Форє, Р. Шумана, Й. Брамса, М. Равеля, П. Чайковського, С. Рахманінова, Г. Свиридова та ін.

Партії: Белькоре («Любовний напій» Г. Доніцетті), Граф Альмавіва, Дон Жуан, Папагено («Весілля Фігаро», «Дон Жуан», «Чарівна флейта» В.-А. Моцарта), Валентин («Фауст» Ш. Гуно), Жермон («Травіата» Дж. Верді),

Марсель («Богема» Дж. Пуччіні), Євгеній Онегін («Євгеній Онегін» П. Чайковського) та ін.

Літ.: Ярова Н. Наш баритон вразив світ. *Подольнин*. 2011. 1 липня; Тарасенко Л. «Вільний» артист. *День*. 2020. 2 жовтня; Поліщук Т. Тільки зірки! [про прем'єру опери В.-А. Моцарта «Дон Жуан»]. *День*. 2020. 4 листопада.

О. Летищевська

БРАЖНИК

Олександр Олександрович

(21.04.1984, м. Ічня Чернігівської обл.) – диригент-хормейстер. Чоловік Олени Бражник. У 1999–2003 навчався в Чернігівському муз. училищі ім. Л. М. Ревуцького по кл. хорового диригування М. Борща (одночасно працював співаком у камерному хорі ім. Д. Бортнянського під орудою Л. Боднарука), у 2003–08 – у НМАУ ім. П. І. Чайковського на кафедрі хорового диригування (кл. Л. Венедиктова). Під час навчання співав у провідних хорових колективах Києва: камерних хорах «Київ», «Кредо», хоровій капелі «Думка». Гастролював країнами Європи (Німеччина, Польща, Іспанія, Португалія, Франція, Італія, Литва, Латвія, Естонія та ін.). У 2020 закінчив муз. академію у м. Таллінні як диригент симф. оркестру (кл. Р. Mägi), здобув ступінь магістра; брав активну участь у майстер-класах п/к видатних диригентів сучасності – Arvo Volmer, Paul Mägi, Olari Elts, Toomas Kapten, Jüri Alperden (Естонія), Pablo Marques Mestre (Іспанія), Оксана Линів (Україна). У 2009–10 – обіймав посаду хормейстера академічного хору ім. П. Майбороди при Нац. радіокомпанії України. У 2010–14 – головний хормейстер та диригент Укр. академічного фольклорно-етнографічного ансамблю «Калина» (Київ). У 2014–21 – артист-вокаліст хору Нац. опери Естонії (м. Таллінн). Під орудою видатного аргентинського співака і диригента Х. Кура виконав партію Сіда у постановці прем'єри опери Дж. Пуччіні «Дівчина із Заходу» (2018). У 2021 виграв конкурс на посаду головного хормейстера т-ру Ванемуйне м. Тарту (Естонія). Від початку рос.-укр. війни постійно бере участь у благодійних концертах на підтримку України, організованих естонськими діячами, як диригент і співак.

Літ.: Лісняк І. Українська «мелодія» в серцях естонських слухачів. *Музика. Електронний журнал*. 2022. 6 квітня. URL: <https://mus.art.co.ua/ukrainska-melodiia-u-sertiakh-estonskykh-slukhachiv>.

І. Лісняк

БРАЖНИК

(дів. прізви. Непотенко) Олена Анатоліївна

(02.01.1986, м. Кіровоград, тепер Кропивницький) – оперна й камерна співачка (сопрано). Дружина Олександра Бражника. Закінчила Кіровоградську муз. школу № 1 ім. Г. Нейгауза по кл. скрипки, екстерном Кіровоградське муз. училище по кл. хорового диригування; у 2007 – Ки-

ївський нац. університет культури і мистецтв (кл. диригування А. Мархлевського, кл. сольного співу Н. Кречко); у 2012 – НМАУ ім. П. І. Чайковського (кл. співу Є. Мірошніченко, І. Семененко, з відзнакою). Брала участь у майстер-класі італійської оперної співачки В. Верноччі (Київ, 2013). Від 2006 працювала солісткою в камерних хорових колективах м. Києва та гастролювала в країнах Європи (Німеччина, Італія, Польща, Болгарія). У 2009–16 – кер. вокально-хорового гуртка «Райдуга» дитячо-юнацького центру Дарницького р-ну м. Києва. У 2015 – фіналістка Міжнар. вокального конкурсу «Клаудії Таев» (м. Пярну, Естонія). У 2016 дебютувала в партії Джильди в опері «Ріголетто» Дж. Верді на сцені Нац. опери Естонії (м. Таллінн), від 2016 – солістка цього т-ру. Виступає також на сценах ін. муз. т-рів Естонії («Ванемуйне», м. Тарту). Співпрацює з естонськими режисерами Jüri Alperden, Arvo Volmer, Velo Pähn, Risto Joost, Kaspar Mänd, Martin Sildos, латвійським – Mārtiņš Ozoliņš; брала участь у постановці прем'єри опери «Чарівна флейта» В.-А. Моцарта фінського режисера Vilppu Kiljunen (Таллінн, 2022). Веде активну концертну діяльність, виступає в концертних залах Таллінна, Тарту, Пярну, Нарви, Йихви. У репертуарі: сольна партія сопрано в Месі До-мажор Л. Бетховена, камерно-вокальна музика К. Дебюссі, Ф. Пуленка, Ф. Шуберта, Л. Дичко, Ю. Мейтуса та ін. композиторів, обробки нар. пісень М. Коллессі, А. Кос-Анатольського, Л. Ревуцького та ін. Від початку рос.-укр. війни бере постійну участь у благодійних концертах на підтримку України, організованих естонськими діячами.

Партії: Графиня, Паміна («Весілля Фігаро», «Чарівна флейта» В.-А. Моцарта), Джильда, Віолетта («Ріголетто»), «Травиата» Дж. Верді), Мікаела («Кармен» Ж. Бізе), Лінда («Лінда ді Шамоні» Г. Доницетті) та ін.

Літ.: Лісняк І. Українська «мелодія» в серцях естонських слухачів. *Музика. Електронний журнал*. 2022. 6 квітня. URL: <https://mus.art.co.ua/ukrainska-melodiia-u-sertiakh-estonskykh-slukhachiv>.

І. Лісняк

БУЛАТ

Тамара Павлівна

(03.02.1933, м. Запоріжжя – 26.08.2004, м. Едісон, США) – музикознавиця, музично-громадська діячка. Канд. мистецтвознавства (1963). Докторка мистецтвознавства (1981). Членкиня СКУ (1967). Генеральна секретарка Укр. вільної академії мистецтв (м. Нью-Йорк, США). Член НТШ (США). У 1956 закінчила історико-теоретичний факультет Київської консерваторії (кл. О. Шреер-Ткаченко). У 1956–59 – викладачка муз. шкіл і муз. училища в Запоріжжі. У 1962 закінчила аспірантуру при ІМФЕ (наук. кер. М. Гордійчук), де працювала: молодшою (1963–65), старшою (1963–80) та провідною наук. співробітницею (1981–90). Від 1990 мешкала у США. Авторка

БУТКОВСЬКИЙ

9-и книжок і брошур, розділів у колективних монографіях (зокрема, 10-и розділів в ІУМ), статей у збірниках наук. праць, журналах, газетах, довідково-енциклопедичних виданнях (частину опубліковано у США, Канаді та ін.), упоряд. і авторка вступ. статей до колективних наук. праць і нотних зб. (зокрема, «Романси українських радянських композиторів», Київ, 1981; «Зоре моя вечірняя», Київ, 1982; «Українські класичні романси», Київ, 1983). Праці Б. пов'язані з проблемами історії укр. муз. культури, зокрема, камерної вокальної творчості, персоналій окремих композиторів (М. Леонтовича, К. Стеценка, Я. Степового, О. Кошиця, Ф. Якименка, С. Людкевича, Б. Лятошинського, Г. Майбороди, О. Білаша, А. Кос-Анатольського та ін.), укр.-слов'янських муз. зв'язків, укр. діаспори США й Канади, лисенкознавства, муз. шевченкіани тощо. Спираючись на архівні дані, Б. ввела до наук. обігу низку раніше не відомих або забутих сторінок історії укр. муз. культури.

Літ. твори: канд. дис. «Героико-патриотическая тема в творчестве Н. В. Лысенко» (Київ, 1963); докторська дис. «Украинский романс. Проблемы развития и стиля» (Київ, 1980); Героико-патриотична тема у творчості М. В. Лисенка. Київ, 1965; Рильський і музика. Київ, 1969 (у співавт. з М. Боровиком, Т. Шеффер); М. Лисенко. Київ, 1973; Український романс. Київ, 1979; Яків Степовий. Київ, 1980; Николай Лысенко. Київ, 1981; The World of Mykola Lysenko. Edmonton, 2001 (у співавт. з Т. Філенком); М. В. Лисенко і слов'янство: До історії українсько-слов'янських музичних зв'язків. *Славистичний збірник*. Київ, 1963; Творча праця М. Лисенка над Шевченковою поемою «Гайдамаки» й задум опери. *Матеріали ХХ Шевченківської конференції*. Київ, 1973; Видатний симфоніст України (Б. Лятошинський). *Наука і культура. Україна. 1975*: Щорічник. Київ, 1975; Питання музично-поетичної єдності в солоспівах С. Людкевича. *Творчість С. Людкевича*. Київ, 1979; Син пісенного Прикарпаття (А. Кос-Анатольський). *Наука і культура. Україна. 1979*: Щорічник. Київ, 1980; У динаміці нового. *Українське музикознавство*. Київ, 1982. Вип. 17; Еволюція українського романса і проблема личностного начала в современном камерно-вокальном творчестве советских композиторов. *Музыкальное искусство советского общества*. Киев, 1982; О преемственности и развитии фольклорных тенденций Н. Лысенко в деятельности К. Квитки. *Памяти К. Квитки (1880–1953)*. Москва, 1983; До питання збагачення традицій камерно-вокальної творчості. *Музична критика і сучасність*. Київ, 1984. Вип. 2; Вітчизняні композитори-класики – пропагандисти Шевченкового слова. *Збірник праць ХХVI Шевченківської конференції*. Київ, 1985; Романсы Б. Н. Лятошинского: Образно-тематическая и стилевая эволюция жанра. *Борис Николаевич Лятошинский*. Киев, 1987; Камерно-вокальная лірика. *ІУМ*. Київ, 1989. Т. 1; Вступ. *ІУМ*. Київ, 1989. Т. 2 (також відповідальний редактор тому); Концертна діяльність. *ІУМ*. Київ, 1989. Т. 2; Обробки українських народних пісень для голосу з супроводом фортепіано. *ІУМ*. Київ, 1989. Т. 2; Оперна творчість. *ІУМ*. Київ, 1989. Т. 2 (у співавт. з О. Олійник); Солоспіви. *ІУМ*. Київ, 1989. Т. 2; Хорові обробки народних пісень. *ІУМ*. Київ, 1989. Т. 2; Післямова. *ІУМ*. Київ,

1989. Т. 2; 3 історії міжслов'янських музично-культурних взаємин: М. В. Лисенко в листуванні сучасників. *Українська музична спадщина*. Київ, 1989. Вип. 1; Солоспіви. *ІУМ*. Київ, 1990. Т. 4; Українська музична культура діаспори в Північній Америці (XX ст.). *Другий Міжнародний конгрес українців: Історіографія...* Львів, 1994; Музичні імпульси в поезії Шевченка та композиторській інтерпретації віршів. *Записки НТШ. Філологічна секція*. Нью-Йорк; Львів, 2001. Т. 215; Камерно-вокальна творчість. *ІУМ*. Київ, 2004. Т. 5.

Літ.: Аерова Ф. Глибоке дослідження. *Музика*. 1979. № 5; Григорьева А. Актуальное исследование. *СМ*. 1982. № 4; Майборода Г. У всій повноті. *КіЖ*. 1980. 7 лютого; Лиховид О. Шляхами наукових відкриттів. *КіЖ*. 1981. 6 серпня.

А. Калениченко

БУТОВСЬКИЙ Семен Юхимович

(1886, Полтавщина – 12.04.1967, м. Філадельфія, США) – актор, співак (драм. тенор), реж., театральний діяч. У 1909–15 працював у т-рі М. Садовського в Києві, у 1915–16 – у Товаристві укр. акторів за участю М. Заньковецької та П. Саксаганського п/к І. Мар'яненка (Одеса, Київ). У 1919 – один із фундаторів [разом із Я. Степовим, Л. Курбасом (фактичний художній кер.), М. Багриновським (диригент), П. Гончаровим (хормейстер), М. Бонч-Томашевським (головний реж.), А. Петрицьким (головний художник-сценограф), О. Хвостенко-Хвостовим, М. Мордкіним (балетмейстер); солістами-вокалістами – М. Литвиненком-Вольгемут, О. Петляш, П. Цесевичем, Л. Собіновим, М. Донцемта ін.] першого укр. оперного т-ру в Києві – Держ. укр. муз. драми. Виступав у ньому як соліст-співак та був його реж. до закриття т-ру у вересні 1919. На початку 1926 п/к Б. було здійснено спробу організації Укр. муз. драми ім. М. Лисенка (Київ), що безпосередньо передувала відкриттю в Києві Держ. академічної укр. опери в жовтні того самого року. У 1929–30 – реж. Одеського, з 1931–43 (з перервами) – Дніпропетровського оперних т-рів. У 1933–34 – головний реж., в. о. директора Вінницького т-ру опери та балету (існував у 1933–40), з 1943 – Станіславівського муз.-драм. т-ру, з яким 1944 виїхав до Австрії; був реж. Укр. таборового т-ру в Зальцбурзі (Австрія). Від 1949 – у США. Як співак популяризував твори М. Лисенка, Я. Степового, К. Стеценка, С. Гулака-Артемовського, Д. Січинського та ін., укр. нар. пісні.

Партії: Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Андрій («Катерина» М. Аркаса), Еол, Левко, Петро («Енеїда», «Утоплена», «Наталка Полтавка» М. Лисенка), Сулейман II («Роксолана» Д. Січинського, перше виконання), Йонтек («Галька» С. Монюшка), Турідду («Сільська честь» П. Масканьї) та ін.

Реж.-постановник вистав: в *Одеському оперному т-рі*: «Тарас Бульба» М. Лисенка, «Дума чорноморська» Б. Яновського (обидві – 1929), «Золотий обруч» Б. Ля-

тошинського (1930); у *Дніпропетровському оперному т-рі*: «Заколот» Л. Ходжи-Ейнатова (1938), «Отелло» Дж. Верді, «Щорс» Б. Лятошинського (обидві – 1939); в інших т-рах: «Наталка Полтавка», «Енеїда» М. Лисенка та ін.

Літ. твори: Український вокальний ансамбль. *Нові дні*. (Торонто), 1965. № 1–4.

Літ.: Хлібцевич Е. Бутовський Семен Юхимович. *Мистецтво України: Енциклопедія*. Київ, 1995. Т. 1; Лисенко І. Бутовський Семен Юхимович. *Лисенко І. Співаки України*. Київ, 2011; [Б. п.]. «Катерина» Аркаса у театрі Садовського. *Рада*. 1912. 8 вересня; [Б. п.]. Вечір полтавського земляцтва у Києві. *Рада*. 1912. 13 листопада.

О. Немкович

БЯЛИК

Михайло Григорович

(13.03.1929, м. Київ – 16.10.2022, м. Гамбург, ФРН) – музикознавець, піаніст, муз. критик, педагог. Засл. діяч мистецтв РРФСР (1982), засл. діяч культури Польщі (2000). Професор (1980). Канд. мистецтвознавства (1969). Почесний член Філармонічного товариства Санкт-Петербурга (РФ). Член СК РРФСР (1969–2003). Закінчив Київську консерваторію (1951 – кл. історії музики Г. Кисельова; 1953 – кл. фп. А. Луфера та Є. Сливака). Як муз. теоретик приватно студіював у кл. Л. Ревуцького. Зазнав утисків у зв'язку з тогочасними антисемітськими гоніннями, що змусило його залишити Київ і протягом 1951–54 працювати в Дніпропетровську (тепер Дніпро) викладачем теоретичних дисциплін у муз. училищі та бути лектором у філармонії. У 1955–58 навчався в аспірантурі Ленінградського (нині Санкт-Петербурзького) інституту т-ру, музики та кінематографії (кер. Ю. Келдиш). Від 1968 – викладач, згодом професор Ленінградської (нині Санкт-Петербурзької) консерваторії. З погіршенням здоров'я (що потребувало посиленого лікування) і посиленням антисемітських тенденцій у РФ 2002 переїхав (разом із дружиною та донькою) до Німеччини (м. Гамбург). Завжди уважно ставився до творчого поступу укр. композиторської школи: писав про творчі доробки Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, А. Штогаренка, Ю. Мейтуса, підтримував починання авторів 1960–70-х: Л. Грабовського, В. Губаренка, Л. Дичко, В. Зубицького, І. Карабиця, М. Скорика, Є. Станковича, диригента І. Блажкова. Вагомі його розвідки, присвячені музиці І. Стравинського, С. Прокоф'єва,

Д. Шостаковича, Р. Щедрина, А. Шнітке. В останній період життя (гамбурзький) Б. активно працював як муз. журналіст-критик, аналізуючи у своїх статтях найбільш показові оперні постановки та симф. концертні програми, що відбуваються в престижних т-рах та філармоніях країн Західної Європи. У 2019 передав до Музикознавчого інституту в Ганновері власну колекцію книжок, нот, платівок, дисків, що збирав понад 50 років, де значну частку складають матеріали з укр. муз. мистецтва. Виступав також у камерних програмах як піаніст, зокрема, співак В. Рудь (баритон) разом з Б. як акомпаніатором виконали в Гамбурзі вокальний цикл «Галицькі пісні» Л. Ревуцького. Перебував у тісному творчому контакті з композиторами Л. Грабовським, В. Сильвестровим, В. Зубицьким та диригентом І. Блажковим. У період воєнних дій РФ проти України (з 24 лютого 2022) виступив зі зверненням-проектом до керівництва Ельб-філармонії у Гамбурзі про створення Фестивалю сучасної укр. музики (із включенням до програм творів як академічного, так і демократично-популярного спрямування).

Літ. твори: канд. дис. «Творчество Л. Н. Ревуцкого» (Ленінград, 1969); Л. Н. Ревуцкий. Очерк жизни и творчества. Москва, 1963; Л. Ревуцкий. Київ, 1973; Л. Н. Ревуцкий. Ленинград, 1979; Художник истинно современный. *Лев Николаевич Ревуцкий: статья, воспоминания / ред.-составитель В. Кузык*. Киев, 1989; Загальні відомості про музику. Творчість радянських композиторів. *Спів і музика*. Київ, 1955; Симфонія (№ 3) Б. Лятошинського. *СМ*. 1957. № 2; Л. Н. Ревуцкий и украинская песня. *СМ*. 1959. № 3; В пути (к 60-летию А. Штогаренко). *СМ*. 1962. № 10; Светлое восприятие жизни (о романах Ю. Мейтуса). *СМ*. 1962. № 12; Действительно новое (об опере «Гибель эскадры» В. С. Губаренко). *СМ*. 1968. № 6; Л. Н. Ревуцкий как автор обработок украинских народных песен. *Учёные записки Государственного научно-исследовательского Института театра, музыки и кинематографии*. Сектор музыки. Ленинград, 1958. Т. 2; Над Бабьим Яром... [«Кадіш-реквієм» Є. Станковича на сл. Д. Павличка]. *Музыкальная жизнь*. 1992. № 3; Лятошинский, Мравинский и другие. *Музыкальная академия*. 1996. № 1; Встречи с Иваном Карабицем. *Vivere temento: Статті і спогади про І. Карабиця: Науковий вісник НМАУ*. Київ, 2003. Вип. 31; Уроки Левка Ревуцького. *Українське мистецтвознавство*. Київ, 2015. Вип. 15 та ін.

Літ.: Кузык В. «Думки летять у юність, в Київ». *УМГ*. 2019. № 2.

В. Кузык

В

ВАПІРОВ

Анатолій Петрович

(24.11.1947, м. Бердянськ Запорізької обл.) – джазовий саксофоніст (тенор, сопрано), кларнетист, композитор, аранжувальник, кер. ансамблів і оркестрів, педагог. Болгарин за походженням. Закінчив муз. школу м. Бердянська (кл. кларнета). Грав у шкільному оркестрі, міському джазовому гурті. Під час навчання в Київському муз. училищі по кл. кларнета (1962–65) виступав з різними естрадними і джазовими ансамблями. У 1965 перевівся до Ленінградського муз. училища, отримав диплом з відзнакою. У 1970 закінчив Ленінградську консерваторію, у 1977 – аспірантуру при ній по кл. саксофона П. Суханова. У студентські роки грав в ансамблі, у 1967–76 працював тенором-саксофоністом в оркестрі Ленінградського мюзик-хола, грав у біг-бенді Олега Куценка, входив до джаз-клубу «Квадрат». У 1977–82 був викладачем Ленінградської консерваторії. Від 2-ї половини 1970-х почав писати джазову музику, організував свій колектив; 1975 вийшла у світ його перша платівка «Ленінградський джаз-ансамбль Анатолія Вапірова». Визнання отримав під час презентації програми «Слов'янська містерія» (1977) – монументального твору, що синтезував джерела слов'янського муз. фольклору з джазом. На початку 1980-х почали виходити альбоми В.: «Sentenced To Silence» (1983) і «Invocations» (1984) – на англійському лейблі Leo Records, заснованому рад. емігрантом Л. Фейгіним. Від 1986 (за ін. відом. 1987) – у Варні (Болгарія), де став організатором і директором Міжнар. джазового фестивалю. В. був учасником багатьох всесоюзних і міжнар. фестивалів України, Болгарії, Румунії, Білорусії, Литви, Естонії, Німеччини, Австрії, Франції, США, Канади, Ізраїлю, Росії, та ін. країн світу, у т. ч.: «Горизонти джазу» (Кривий Ріг, 1989) – з тріо; «Донецьк-120» (1989) – у дуєті з американським саксофоністом К. Маслаком; Міжнар. фестиваль джазової музики, присвячений 100-річчю від дня народження Л. Утьосова (Одеса, 1995) – у дуєті з піаністом Ю. Кузнецовим. У 1996 на фестивалі у Варні презентував Міжнар. оркестр, у якому поряд з болгарками грали П. Вишняускас, О. Фішер, В. Лабутіс, Ю. Парфенов, Г. Лаурінавічус. Брав участь у джазових фестивалях. Автор понад 80-и платівок і

компакт-дисків у Болгарії, РФ, Австрії, Німеччині, Данії, Італії, Швейцарії, США, Великобританії. У джазовій музиці пріоритетним для В. був «не стиль, а особистість, що його презентує». Розвиток джазової музики у XXI ст. вбачав у зв'язку з автентичним фольклором.

Дискогр.: 1. LP – LENINGRAD JAZZ ENSEMBLE MELODIA C60-07915; 2. LP – MISTERIA MELODIA C60-13575; 3. LP – LINES OF DESTINY MELODIA C60-255665; 4. LP – MOSCOW JAZZ FESTIVAL MELODIA C60-22481; 5. LP – LENINGRAD JAZZ FESTIVAL 83 MELODIA C60-21537; 6. LP – LENINGRAD JAZZ FESTIVAL 85 MELODIA; 7. LP – LENINGRAD MUSIC HALL BIG-BEND – MELODIA; 8. LP – TRANSSIBERIAN EXPRES MELODIA C60-27669; 9. LP – JAZZ-VEGA-90-VOCAL SUMMIT MELODIA P-R 60-009095; 10. LP – SENTENCED TO SILENCE LEO RECORDS LR 110; 11. LP – INVOCATIONS LR 121; 12. LP – MACBETH LR 130; 13. LP – DE PROFUNDIS LR 159; 14. LP – JAM SESSION LENINGRAD FUSION-GERMANY 8003; 15. LP – FIRRA TUTT FAROE ISLANDS HJF 23; 16. CD – MOTHER RUSSIA /with K.Maslak/ LEO RECORDS LR 177; 17. CD – DOCUMENTNEWMUSICFROMRUSSIA – LEO RECORDS LR807; 18. CD – CONSPIRACY – ZURICH LEO RECORDS LR 809-816; 19. CD – OCTET OST AMADEO – POLIGRAM 5133292; 20. CD – OCTET OST II AMADEO – POLIGRAM 5218232; 21. CD – HARD WAY TO FREEDOM /with Y. Ibrahimova/ AVA-0001; 22. CD – VAPIROV EAST-WEST PROJECT AVA-0002; 23. CD – THERE'S ALWAYS HOPE /with H.Tavitian/ AVA-0003; 24. CD – CONCERT BY THE BLACK SEA /with M.Leviev/ AVA-0004; 25. CD – VAPIROV PROJECT «WALTZ STR.» AVA-0005; 26. CD – THIS TIME FOREVER /International Big-Band/ AVA-0006; 27. CD – FOR EMIL /with M.Leviev/ RIVA SOUND RSCD 3026; 28. CD – SAD – A LITTLE BIT /with M.Leviev/ RADIO PLOVDIV; 29. CD – TO MIAMI AND BACK MARCOS MUSIC 500259; 30. CD – A FAIRY-TALE /w T.Spasoov-S.Yankuolov/ MARKOS MUSIC 500242; 31. CD VOICED SILENCE /with Y.Kuznetsov/ MARKOS MUSIC 500563; 32. CD – FAIRY TALE TRIO WERGO GERMANY 281531-2; 33. CD – BRATIMENE /with Theodossy Spasoov/ gega – GD-132; 34. CD – BRIDGE OVER SEA /with Yuri Kuznetsov/ AVA-0007; 35. CD – NEW EUROPEAN QUARTET AVA-0008; 36. CD – MAGIC WATER AVA-0009; 37. CD – SLOVONIAN MYSTERY AVA-0010; 38. CD – THE FAIRY TALE Trio feat Enver Izmailov – KukurMusic-05; 39. CD – De profundis AVA-0011; 40. CD – SKITSI /With V. Tarasov/ AVA-0012; 41. CD – RUSSIAN STYLE /jazz in Russia/ with S. Kuriokhin LRS CD-0020. CC; 42. CD- Black Sea Trio /Vapirov-Izmailov-Horvath/ AVA-0013; 43. CD – Concerto Grosso /Ruse Philharmonic Orchestra/ AVA-0014; 44. CD – Jazz Karnaval Odessa 2001 – With Y. Kuznetsov, LS 036-01 V.Volkov; 45. CD – Forgotten Ritual with S. Kuriokhin – SLR 039/10; 46–47. CD – BACK TO THE FUTURE AVA 0015-16; 48–50. CD – Golden Years of New Jazz LR-GY 401/404; 51. Invocations AVA-0017; 52. Nature Story-Black Sea Trio AVA-0019; 53. EAST WEST CONNECTION – Anatoly Vapirov Septet AVA-0020; 54. EXTEMPORA – Trio AVA-0021; 55. ANATOLY VAPIROV QUARTET – featuring Tomasz Stanko AVA-0022; 55–57. Varna Summer Jazz Festival-1993-2003 AVA-00 23-24-25; 58. Q-artet-Vapirov-Tarasov-Volkov-Donchev AVA-0026; 59. Mirror of Memory – III Vapirov International Big-Band AVA-0029; 60. Inner Spaces – Vapirov – Donchev AVA-0030; 61. Balkan Influenza AVA-0031; 62. SAXOMAFIA

AVA-0032; 63. Nostalgia AVA-0033; 64. A Dream Within A Dream AVA-0034; 65. Outside – Balkan Influenza AVA-0035; 66. Closer; 67. Jazz Festival Varna Summer-2007 AVA-0037; 68. Slavonic Requiem AVA-0038 conductor Georgy Dimitrov; 69. Vapirov – 60 Anniversary with A. Donchev, H. Tavitian, Y. Kuznetsov, AVA-0039 H. Yotsov, G. Donchev; 70. SPLINTERS OF EMOTIONS AVA-0040; 71. Anatoly Vapirov – Music for a Symphonic Orchestra AVA-0041; 72. New Balcan Influenza-Live in Jerusalem AVA-0042; 73. SOPRANIADA AVA-0043; 74. SMOOTH THE/N/ORY AVA-0044; 75. Black Sea Quartet – Dancing on a Fire AVA-0045; 76. No-Net /Vapirov Project-2014/ AVA-0046; 77. Long Road To Home AVA-0047; 78. GARDARIKA – Anatoly Vapirov Project AB CD 01-106; 79. Арт Ансамбль Архангельск AB CD –100.

Літ.: Фейертаг Б. Джаз. XX век: Энциклопедический справочник. Санкт-Петербург, 2001.

О. Прилепа

ВАРАВВА

(псевд. Кобець) Олекса Петрович

(29.03.1882, м. Канів, тепер Черкаської обл. – 05.09.1967, м. Буффало, США) – письменник, перекладач, журналіст, театральний діяч. Друкувався з 1912 у журналах «Дзвін», «Маяк», «Літературно-науковий вісник». Від 1919 навчався в Київському кооперативному інституті. Один із засновників тижневика «Каневская неделя» (1913). Від 1917 працював у Києві, зокрема, у «Дніпросоюзі», журналах «Громада», «Нова громада». У 1925 переїхав до Харкова, де заснував журнал «Кооперативна громада». Автор зб. поезій «Ряст» (1913, дебют), «Під небом чужим» (1919), прози «Записки полоненого» (1931, одразу заборонені рад. цензурою), віршів для дітей. Один з активних діячів створення україномовного оперного т-ру в 1920–1930-х. Переклав укр. мовою лібрето бл. 50 опер та оперет. Поміж них: опери Р. Вагнера «Лоенгрін», «Тангейзер», «Нюрнберзькі майстерзінгери», «Трістан та Ізольда», «Валькірія», Дж. Верді «Трубадур», «Отелло», «Травіата», «Ріголетто», «Фальстаф», Дж. Пуччіні «Турандот» «Богема», «Тоска», «Мадам Баттерфляй», а також «Севільський цирульник» Дж. Россіні, «Абесалом та Етері» З. Паліашвілі, репертуарні опери М. Мусоргського, М. Римського-Корсакова, П. Чайковського та ін. Також переклав поетичні тексти багатьох романсів, дуетів, хорів, з них понад 1 000 для Харківського радіоцентру. Від 1950 жив у США. Продовжував здійснювати переклади текстів до муз. творів, писати журналістські нариси, де фіксував події культурно-мистецького життя укр. діаспори.

Літ.: Погребенник Ф. Буряне поліття 1914–1920 років: Ліро-трагедійне двоголосся (на матеріалі творчості О. Кобця і Б. Лепкого). Київ, 2000; Шевчук В. Про Олексу Варавву та його літературну містифікацію. *Українська мова і література в школі*. 1991. № 12; Чередниченко Д. Що записано в душі. *Неопалима купина*. 1995. № 3–4; Максимів І. Сходинки Олекси Варавви-Кобця. *Дзвін*. 1995. № 9.

В. Кузик

ВАРС

Генрі (Варшавський Генрік)

(29.12.1902, м. Варшава, Республіка Польща – 01.09.1977, м. Лос-Анджелес, США) – композитор, аранжувальник, диригент, кер. джаз-оркестру. Закінчив Варшавську консерваторію по кл. композиції Р. Статковського (1924). Автор пісень (з 1928) та музики до кінофільмів (з 1930). У 1939–41 – кер. Львівського Теа-джазу. Під час 2-ї світової війни оркестр виступав у складі групи військового т-ру Польської армії. Після демобілізації (1947) емігрував до США.

Дискогр.: «Обмануть не пробуй сердце». Ленинградський джаз-оркестр п/у Алексея Семёнова. Львовський теа-джаз п/у Генрика Варса. «Мелодия». М 60-43255-6 (1982); Антология советского джаза. «Мелодия». М 60-48043005 (1987).

В. Симоненко

ВАСИЛЕВИЧ

Романна Володимирівна

(26.05.1948, м. Львів – 14.04.2018, м. Мінеаполіс, США; похована у м. Львові на Личаківському цвинтарі) – співачка (сопрано), бандуристка. Донька знаного хорового диригента, проф. В. Василевича та сестра відомого виконавця на саксофоні, проф. НМАУ Ю. Василевича. Засл. арт. УРСР (1987). Лауреатка Республіканської молодіжної премії (1984, тоді ім. М. Островського). Закінчила Львівську консерваторію (1971, кл. хорового диригування; у 1971–73 – кл. бандури В. Герасименка). У 1971–73 – викладачка Чернівецького муз. училища, з 1974 – у складі Тріо бандуристок Львівської філармонії. Репертуар Тріо був переважно пісенний: «Балада про трьох героїв-синів» М. Колесси на сл. В. Вихруща, «Стежина в парку» А. Кос-Анатольського на сл. І. Франка, «Утоптала стежечку» Я. Степового на сл. Т. Шевченка, також укр. нар. пісні. У складі тріо виступала в Канаді, Бельгії, Нідерландах, Іспанії, Польщі, Угорщині, Німеччині, Данії, Монголії, США (зокрема, у залі ООН). Від 1998 жила у США, працювала в укр. бізнесі та продовжувала виступати як солістка. Від 2004 – ведуча культурно-муз. програми радіо «Україна» у шт. Мінесота. Створила ансамбль бандуристів та організувала щорічний укр. фестиваль у Мінеаполісі. У 2006 підписала контракт з т-ром «Guthrie», де виступала як акторка й співачка-бандуристка. Здійснила записи на Укр. радіо та телебачення США.

В. Кузик

ВАСИЛЕВСЬКИЙ

Ромуальд Вікторович

(1853, Київ – 1919, Москва, нині РФ) – оперний співак (бас), реж. і педагог. Вокальну освіту здобув у Варшавському муз. інституті по кл. співу Ф. Чіаффі.

ВЕСОЛОВСЬКИЙ

У 1873–79 – соліст Варшавської опери, де виконав 52 вокальні партії. У 1879–82 співав у Київській опері (на запрошення І. Сетова). У 1879–82 – соліст Великого т-ру (Москва), де виконував провідні партії в операх західноєвропейських і рос. композиторів. Співав п/к І. Альтані, А. Рубінштейна, П. Чайковського. Рано почав втрачати голос, решту свого творчого життя присвятив оперній режисурі та педагогіці. У 1892 – помічник реж. Великого т-ру, у 1898–1906 – його другий реж. Поставив 25 оперних спектаклів. У 1900 спеціально відновив і поставив «Русалку» О. Даргомижського для Ф. Шаляпіна. Від 1917 працював головним реж. Одеського оперного т-ру. У 1892–1915 керував оперним класом Московського муз.-драм. училища. Поміж учнів: І. Гризунов, Л. Собінов, С. Енгель-Крон.

Партії: Кирдяга («Тарас Бульба» В. Кашперова), Церемоніймейстер («Черевички» П. Чайковського) (обидві – 1-е виконання); краці партії: Мефістофель («Фауст» Ш. Гуно), Марсель, Бертрам («Гугеноти», «Роберт-Диявол» Дж. Меєрбера), Фарлаф («Руслан і Людмила» М. Глінки). Серед партнерів: А. Барцал, І. Буженко, Л. Донської, Д. Усатов та ін.

Літ.: Салина Н. Жизнь и сцена. Воспоминания. Ленинград; Москва, 1941; Собінов Л. Статті, речи, висказування. Москва, 1970. Т. 2.

Ок. Шевчук

ВЕСОЛОВСЬКИЙ Іван-Богдан

(30.05.1915, м. Відень, Республіка Австрія – 17.12.1971, м. Монреаль, Канада; перепохований у м. Стрию Львівської обл.) – піаніст, композитор, акордеоніст. Після 1-ї світової війни родина переїхала до м. Стрия. Навчався на юридичному факультеті Львівського університету та у ВМІ ім. М. Лисенка. Також закінчив Консульську академію у Відні. Знав кілька іноземних мов. У 22 роки написав одну з найпопулярніших своїх пісень – «Прийде ще час». У 1930-х разом зі скрипацем Л. Яблонським (Ябцьом) та акордеоністом А. Кос-Анатольським входив до складу популярної на той час молодіжної «Джаз-капели Яблонського» («Ябцьо-Джаз»; солістка І. Ярославич). У грудні 1938 виїхав до Закарпаття для участі в розбудові Карпатської України. Після поразки карпатських січовиків емігрував до Відня, де під час 2-ї світової війни разом з композитором А. Гнатишиним опрацьовував ноти укр. народних пісень для видавництва Б. Тищенка. У 1949 емігрував до Канади (м. Монреаль). До кінця життя працював в укр. редакції Міжнар. канадського радіо, деякий час очолював її. Наприкінці 1960-х отримав дозвіл за канадсько-рад. обміном відвідати Україну, побував у Львові, зустрівся зі своїм родичем О. Охримовичем, побував на могилі Т. Шевченка в Каневі. Через 20 років після смерті, за заповітом В., урну з його прахом перепоховали в Стрию. Композиторський хист В. виявився в жанрі легкої розва-

жальної музики. Пісенна спадщина містить понад 130 творів на сл. О. Олеса, В. Сосюра та ін. («Намалюй мені ніч», «Лети, тужлива пісне», «Не питай», «Прийде ще час», «Чар карпатських гір» та ін.), написаних в основному в жанрах танго, фокстроту, вальсу; у змісті домінує любовна лірика. У післявоєнні роки в Канаді було випущено платівки з піснями В. В Україні його пісні виконували як твори «невідомого автора», зі сцени кілька пісень зазвучали лише наприкінці 1980-х у виконанні гурту «Львівське ретро». У 1998 вийшов диск із записом 15 пісень В. у виконанні О. Зорича; за фінансової підтримки Л. Матіяшек-Чорної також зняли 4 відеокасети спогадів Олени Веселовської про чоловіка. У 2001 за участі дружини композитора було видано першу збірку пісень В., до якої ввійшло 56 творів. Вагомий крок у поверненні творчої спадщини В. до України зробив також О. Скрипка: на основі знайдених у м. Торонто муз. матеріалів композитора записав 2 альбоми: «Серце у мене вразливе...» (2009) і «Жоржина» (2011). У 2010 у Стрию на будинку, де проживав В. (проспект В. Чорновола, 11), було відкрито меморіальну дошку. У 2015 започатковано щорічний Міжнар. фестиваль укр. ретромузики ім. Богдана Веселовського.

Муз. твори: Пісні і танцювальні мелодії / упоряд. і вступ. стаття О. Зелінського. Львів, 2001. Ч. I. Прийде ще час; Львів, 2002. Ч. II. Я знов тобі...; Львів, 2006. Ч. III. Усе моє життя... (Пісні, романси, танцювальні мелодії, фортепіанна музика).

Літ.: Мистець Богдан Веселовський. *Літопис Бойківщини*. 2011. Чис. 2/81 (92); Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Остап І. Бонді, або Повернення Богдана Веселовського. Київ, 2013; Зорич В. Пісні Б. Веселовського повертаються на Батьківщину. *Патріот України*. 1998. 4–17 травня; Луканов Ю. Піонер легкого жанру. *День*. 2000. 1 червня; Вдовиченко Г. Шлягер 30-х років «Прийде ще час» повернувся додому. *Високий замок*. 2001. 26 вересня; Брюховецька Л. Пісні заблуканого перехожого. *Дзеркало тижня*. 2002. 9 серпня.

О. Прилепа

ВИННИЦЬКИЙ Володимир

(08.02.1955, м. Львів) – піаніст. Лауреат Міжнар. конкурсу ім. М. Лонг і Ж. Тібо (м. Париж, 1983). Почесний професор ЛНМА (2008), ОДМА (2010), НМАУ (2015). Закінчив Львівську ССМШ для обдарованих дітей ім. С. Крушельницької (1973), Московську консерваторію ім. П. Чайковського (1978) та аспірантуру при ній (1983, кл. Є. Малініна). Виступав із сольними концертами у Польщі, США, Франції, а також Казахстані, Литві, Росії та ін. Як ансамбліст брав участь у концертах спільно зі струнними квартетами ім. М. Лисенка та М. Леонтовича. У 1981–91 викладав у Київській консерваторії ім. П. Чайковського, працював солістом Київської

філармонії. Від 1991 мешкає в США. Має записи на аудіокасетах, ТБ і радіо. Виступав з провідними оркестрами і з речителями в багатьох престижних концертних залах, у т. ч. Карнегі-Холі, Вейль Речиталь-Холі, Меркін Концерт-Холі, Стейнвей-Холі, Галереї Філіппса в Вашингтоні, Великому залі Московської консерваторії, Т-рі на Єлисейських полях, Амфітеатрі Рішельє де ла Сорбонн, Сквері Святого Джона Сміта в Лондоні, філармонійній Великій колонній залі в Києві, Одеському філармонійному т-рі, Цай Перформанс Центрі в Бостоні, Театро де Санто Ізабель у Ресіфе (Бразилія), Ліндер Аудиторіумі в Йоганнесбурзі, Концертній залі Бакстер Театрального центру в Кейптауні (Південна Африка) та ін. Був гостьовим членом фп. факультету в SUNY в Перчезі (м. Нью-Йорк) та в Коннектікутському університеті. У 2003 став директором Музичного і Арт-Центру Грін Каунті (м. Нью-Йорк). Директор відділу камерної музики в коледжі Чарлстона (шт. Південна Кароліна). Поміж учнів: Т. Куліш – лауреат міжнар. конкурсів піаністів (Прага, Берлін); О. Строган – солістка Київської філармонії; В. Марків – професор Університету Нової Івнєї; концертуючі піаністи І. Чернова-Тараненко (Україна), Naoko Osada (Японія), Я. Сотничук (Преторія, ПАР), Т. Шиліна-Ленк (Берлін, Німеччина). У репертуарі **В.** переважають твори віденських класиків (В.-А. Моцарт, Л. Бетховен), романтиків (Й. Брамс, Ф. Ліст, К. Сен-Санс, Ф. Шопен, П. Чайковський); достатньо представлені твори укр. композиторів (Д. Бортнянський, М. Лисенко, Л. Ревуцький, М. Скорик, Ф. Якименко).

Дискогр.: Володимир Винницький (аудіокасета). Kob.16 (1990); 1992 CD, An Evening with Composer Myroslav Skoryk: Live Concert in New York. Yevshan, CDYFP 1087, Montreal, Canada; 1998 TV Broadcast, Livonia Symphony Orchestra: Mountains, Valleys and Steppes. City Channel 8, Livonia, Michigan; 1999 Radio Broadcast Music Mounting Concert. WQXR 96.3 FM, Classical music station of The New York Times; 2000 TV Broadcast, Concert at the Ukrainian Institute of America by Violinist Yuri Mazurkevich and Pianist Volodymyr Vynnytsky Ukrainian Television Network Kontakt. Toronto, Canada; 2000 CD, European Vocal Miniature: Oleg Chmyr, baritone, Volodymyr Vynnytsky, piano, ITCV Production, OC 2000-01, Canada; 2000 TV Broadcast, Livonia Symphony Orchestra: Lasting Impressions. City Channel 8, Livonia, Michigan; 2001 CD, The Chopin Connection; Adam Makowicz and Volodymyr Vynnytsky, G.K. Squires Music Production; 2003 CD, The Zapolski String Quartet with Volodymyr Vynnytsky: Shostakovich, Debussy. Windham Chamber Music Festival; 2003 Radio Broadcast, Danish National Radio, Copenhagen, Denmark; 2005 CD, Dances: Natalia Khoma, cello, Volodymyr Vynnytsky, piano. Blue Griffin, BGR149, Chicago; 2007 CD, «DSCH»: Les signes secrets (The Secret Letters), Shostakovich, Trio opus 67 for violin, cello and piano. Seven Poems by A. Blok opus 127. Tatiana Smirnova, soprano, Alexandre Brussilovsky, violin. Natalia Khoma, cello. Volodymyr Vynnytsky, piano. Suoni e Colori, Paris, France; 2012 CD, «La Mer», music of Jean-Philippe Rameau and Claude Debussy. Claude

Debussy, Sonata for cello and piano, Natalia Khoma, cello. V. Vynnytsky, Suoni e Colori, Paris, France; 2012 CD, live performance at Charleston Library Society Music Series, Charleston, SC; 2014 Saint-Saens Concerto with Symphony orchestra of Lysenko Lviv Music Academy (Alexandre Brussilovsky, conductor), Suoni e Colori, France; 2014 «Concert», Chausson Piano Trio, Alexandre Brussilovsky, violin. Natalia Khoma, cello. Suoni e Colori, France; 2015 CD «Tempo do Brasil», Marc Regnier, classical guitar, Natalia Khoma, cello. Reference Recordings.

Літ.: Мельник Т. Київський дебют. *КіЖ*. 1986. 24 серпня; Стецура І. Трансатлантичний дует. *Дзеркало тижня*. 2006. 14 жовтня.

А. Калениченко, О. Прилепа

ВИННИЧЕНКО-МОЗГОВА

Євгенія

(1908, м. Київ – 1988, м. Денвер, США) – співачка (драм. сопрано). Лауреатка Конкурсу вокалістів (м. Нью-Йорк, 1952, 1-а премія). У 1933 закінчила Белградську консерваторію і відтоді до весни 1942 співала на сцені Белградської опери й виступала в укр. передачах місцевої радіостанції. Гастролювала в Австрії, Німеччині, Франції, Бельгії, Нідерландах, Швеції; у 1942 співала на сцені Берлінської опери. Разом з О. Руснаком і З. Дольницьким влаштувала концерти з укр. нар. пісень; у 1942–44 гастролювала у Львові. У 1950–51 – солістка Чиказької опери, у 1955–65 – оперної компанії Денверз сентер Сіті (США). Оперний репертуар **В.-М.** склали головні партії в операх західноєвропейських композиторів: «Весілля Фігаро» В.-А. Моцарта, «Севільський цирюльник» Дж. Россіні, «Аїда» Дж. Верді, «Вертер» Ж. Массне, «Паяци» Р. Леонкавалло, «Сільська честь» П. Масканьї, «Тоска», «Богема» Дж. Пуччіні, а також у вітчизняних операх: Одарка («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Галя («Майська ніч» М. Лисенка). Співала також романси та обробки нар. пісень. Записала кілька платівок у США.

Літ.: Кудрик Б. Євгенія Винниченко-Мозгова (Другий концерт 1.11. ц. м.). *Львівські вісті*. 1942. 3 листопада.

ВИРСТА

(Вірта) Аристид

(22.03.1922, с. Борівці, тепер Чернівецької обл. – 25.05.2000, м. Париж, Французька Республіка) – музикознавець, педагог, скрипаль. Студіював гру на скрипці у Віденській муз. академії (кл. В. Шнайдергана). Вивчав гуманітарні науки у Віденському університеті, а згодом продовжував студії в Паризькій консерваторії (кл. Г. Бойлона). Здобув титул доктора музикології у Сорбонні (Париж, 1974). Від 1950 працював концертмейстером і солістом оркестрів Бразилії, Відня, Риму й Парижа. Виступав на радіо Парижа, Мюнхена, Берна та ін., зокрема, підготував цикл радіопрограм «Три століття української музики» для Радіо Парижа (січень–квітень 1967). Як скрипаль концертував в Італії, Південній Америці

ВИТВИЦЬКИЙ

та США. У 1975–87 – член муз. факультету Сорбонни, читав лекції з історії укр. музики. Від 1976 також викладав в УВУ (Мюнхен). Від 1950-х співпрацював із французькою, німецькою та англійською муз. енциклопедіями, де надрукував матеріали про укр. музику та музикантів.

Літ. твори: докторат «Школа скрипки 18-го ст. за дидактичними творами» (Париж, 1974); Українські музики в Парижі. *Гомін України*. (Париж), 1962. 8 грудня.

Літ.: М. С. Наукові обрії Аристиди Вірсти. *НТЕ*. 1992. № 3; Грудін В. Вірста в Нью-Йорку. *Свобода*. (США), 1958. 10 червня; Жуковський А. Пам'яті Аристиди Вірсти. *Літ. Україна*. 2000. № 20.

А. Терещенко

ВИТВИЦЬКИЙ (Вітвицький) Василь

(16.10.1905, м. Коломия, тепер Івано-Франківської обл. – 31.12.1999, м. Глен Спей, США) – муз.-громадський діяч, музикознавець, педагог, композитор. Доктор філософії в галузі музикознавства (1932). Автор понад 200 статей у зб., пресі. Під час 1-ї світової війни перебував у Празі. У 1925–29 навчався на музикологічному факультеті Ягеллонського університету в Кракові (поміж викладачів: Й. Райс, З. Яхімецький; слухав лекції з укр. літератури І. Зілинського та Б. Лепкого). Захистив докторську дисертацію «Руська сольна пісня в Галичині другої половини XIX століття». У 1929–37 викладав муз.-теоретичні предмети в Перемишльській філії ВМІ ім. М. Лисенка, у 1933–37 – її директор. Підтримував творчі взаємини із С. Людкевичем та В. Барвінським, диригував «Перемишльським Бояном». У 1937–44 – у Львові, виступав як муз. критик на сторінках преси (газ. «Діло», «Новий час», «Назустріч», «Наші дні», «Львівські вісті»), від 1939 викладав муз.-теоретичні предмети у Львівській консерваторії, працював у муз. відділі Львівського радіо та референтом Укр. видавництва у Львові. Разом зі С. Людкевичем, В. Барвінським, З. Лиськом працював в оргкомітеті, який готував відзначення ювілею М. Лисенка (1942). У 1944 емігрував, певний час перебував у таборах біженців (Австрія, Німеччина). Продовжував працювати для укр. культури: був делегатом від музикантів на з'їзді Мистецького укр. руху (Аугсбург), готував 1-й з'їзд та установчі збори ОУМ (Карлсфельд, 1946), надалі очолив цю організацію, котра займалася відкриттям муз. шкіл, організацією хорів, постановкою оперних вистав. У 1949 переїхав до США, викладав в УМІА (м. Детройт). Друкувався у пресі («Новий шлях», «Нові дні»). На радіо готував програми з історії укр. музики (25 монографічних про укр. композиторів, про музику в житті Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки та ін.). Один з організаторів у діаспорі щорічних укр. муз. фестивалів, видання творів укр. композиторів. За ініціативою **В.** було засновано укр.-

американське Товариство прихильників Капели бандуристів Г. Китастого.

Муз. твори: «Балет-хвилинка»; для струнного оркестру: Диптих (Пісня і танець); фп. тріо; квартет; для мішаного та чоловічого хорів: обробки укр. нар. пісень; *музика для дітей*: 2 зб. обробок укр. нар. пісень для фп. в 4 руки, музика до казок «Гусеня», «Півник і курочка», Сонатина для фп. ансамблю, Молодіжна сюїта для скрипки, віолончелі і фп.

Літ. твори: Диригентський порадник (у співавт. з М. Колессою та З. Лиськом). Львів, 1938; Взаємини М. Лисенка з І. Франком. Львів, 1942; Михайло Гайворонський. Життя і творчість. Нью-Йорк, 1954; Максим Березовський. Життя і творчість. Джерсі-Сіті, 1974 (передрук: Львів, 1993); Музичними шляхами. Спогади. Мюнхен, 1989; За океаном: 3б. ст. Львів, 1996; With Bandura Across the World. Detroit, 1955.

Літ.: Лагодинська-Залеська Г. Василь Вітвицький. *Овид*. 1959. Чис. 6; Михальчишин Я. Василь Вітвицький. *Наше слово*. (Варшава), 1990. Чис. 22; Філенко Т. Із славного роду Вітвицьких. *Музика*. 1992. № 4; Ярошевич Л. Василь Вітвицький і музична культура Перемишля кінця 20-х – першої половини 30-х рр. XX ст. *Перемишль і перемиська земля протягом віків*. Кн. 2. *Видатні діячі Перемищанин*. Львів, 2001; Черепанин М. Старійшина. В. Вітвицькому – 90. *КіЖ*. 1996. 17 січня.

Ю. Ясіновський

ВИГІЛЄВ

(Вігільов) Євген Дмитрович

(1898, м. Москва, нині РФ – після 1963, м. Париж, Французька Республіка) – балетмейстер, реж., лібретист, актор. У 1918–19 навчався в Мансурівській студентській драм. студії Є. Вахтангова, надалі – у професійній балетній студії К. Голейзовського, що 1922 реорганізувалася в Московський камерний балет; після закінчення працював там. Останні виступи цього балету відбулися на гастролях в Україні в 1925. Від 1921 разом з Є. Вахтанговим і В. Меєргольдом давав уроки акторам єврейської драм. студії «Культур-Ліга», яка приїхала в Москву з України: викладав пластику і сценічний рух. З 2-ї половини 1920-х доля **В.** була пов'язана з Україною. Працював режисером Харківського т-ру опери і балету: 1926 – балетмейстер спектаклю «Шпана» В. Ярошенка, у 1927 поставив балет «Червоний мак» Р. Глієра, у складі франківців харківського періоду на чолі з Г. Юрою виступив хореографом п'єси «Сон літньої ночі» В. Шекспіра; наприкінці 1920-х був хореографом балету «Корсар» А. Адама, балетмейстером опери «Давид Мотузка» (інсценізація роману «Бур'ян» А. Головка); у 1930 і 1939 поставив «Пер Гюнга» Е. Гріга. У Харкові також став відомим постановником танців та естрадно-танцювальних реву. У 1926–27 паралельно здійснював постановки хореографічних сцен у виставах Київського укр. драм. т-ру ім. І. Франка. У 1930 поставив у Київському оперному т-рі балет «Золота доба» Д. Шостаковича (після двох постановок був заборонений за експериментування). У 1930–34 – кер. хореогра-

фічної частини т-ру «Березіль». У 1935–40 – хореограф Київського т-ру музкомедії (тепер оперети). Під час німецької окупації 1941–44 працював балетмейстером у Львівському т-рі опери та балету: співпрацював з М. Трегубовим, запросив до т-ру прим-балерин В. Переяславець і Д. Нижанківську. У 1940–41 повторив постановку балету «Червоний мак» Р. Глієра, у 1940 – готував у Львові балет «Лебедине озеро» П. Чайковського. У 1941–44 у постановках В. йшли з великим успіхом балети «Дон Кіхот» Л. Мінкуса, «Коппелія» Л. Деліба, «Сільське кохання» К. Данькевича, «Мрії старого композитора» Й. Штрауса, балетні дивертисменти на музику 1-ї симфонії Л. Бетховена, Largo Г.-Ф. Генделя та ін. Був постановником танців у драм. виставах «Ніч під Івана Купала» М. Старицького (реж. О. Яковлев), «Самодури» К. Гольдони (реж. Й. Гірняк, муз. Б. Кудрика), в оперетах «Жайворонок» і «Циганський барон» Ф. Легара та в опері «Кармен» (пер. М. Вороного, реж. В. Блавацький, худ. М. Радиш, диригент Л. Туркевич, концертмейстер М. Лисенко, хормейстер Я. Вошак). У 1942 і 1944 повторив у Львові постановку «Пер Гюнта» Е. Гріга. Від 1944 – в еміграції: спочатку в Польщі (Варшава), згодом у Німеччині, з 1952 – у Франції. Був асистентом С. Лифаря у Гранд-Опера, надалі мав власну балетну трупу. Здійснив постановки «Пер Гюнта» Е. Гріга в Базелі (1956), на «London Festival Ballet» (1963).

Ролі: у студії Вахтангова: Димба («Весілля» за А. Чеховим), Король Полоній, Привид («Гамлет» В. Шекспіра, музика Д. Шостаковича), Гість («Чудо святого Антонія» М. Метерлінка), Стреттон («Потоп» Ю. Г. Бергера, спектакль Народного т-ру), Доктор Брам («Заручини уві сні» Г. Краси); у *Камерному т-рі*: Двійник Джиліо Фава («Принцеса Брамбілла» за Е. Гофманом, 1920), Мор («Благовіщення» П. Клоделя, 1920).

Літ.: Паламарчук О. ...А музи не мовчали. Львів: 1940–1944 роки. Львів, 1996; Гайдабура В. Театр, захований в архівах. Сценічне мистецтво в Україні періоду німецько-фашистської окупації (1941–44). Київ, 1998; Березільська культура: Історія, досвід. Київ, 2012.

О. Прилепа, Ок. Шевчук

ВІЛЕНСЬКИЙ

Костянтин Михайлович

(25.12.1949, м. Київ) – композитор, піаніст, джазмен. Член СКУ. Лауреат Конкурсу артистів естради (Хмельницький, 1988, у джаз-тріо з О. Литвиновим та О. Бліновим), фестивалів класичної та джазової музики у Кривому Розі (1987), Києві (1988), Москві (1988), Вроцлаві (1996), Jeunesses Musicales (Польща, 1993, 1995). Закінчив Київську консерваторію (кл. композиції А. Штогаренка, 1974) та аспірантуру при ній (наук. кер. той самий, 1978). Викладач джаз. відділу школи ім. К. Стеценка (1979–94), гармонії та композиції в Київській консерваторії (1982–95). У 1996 емігрував до Польщі. У 1996–2001 – муз. кер. драм. т-ру ім. С. Жеромського (м. Кельце). Гастро-

лює як соліст та ансамбліст у країнах Європи. У концертних програмах В. переважає музика Ф. Шопена, С. Рахманінова, С. Прокоф'єва, Дж. Гершвіна; представлені також авторські джазові обробки укр. фольклору, популярні мелодії П. Майбороди, В. Філіпенка та власні твори.

Дискогр.: 2 LP платівки джазових композицій фірми «Мелодія»: «Лунный серп» (Lunnyjserp), 1986; «Ты – это всё» (Allthethingsyouare), 1988; касета Pri TV wifon: «Jazz trio», Warsaw 1994; CD: «Джаз – тріо, дуєт, соло» (2001), «Закохана флейта» (2003), «К. Віленський. Твори для фп.» (2004).

Муз. твори: для соліста, хору та симф. оркестру: кантата «Мужність» (1974); для симф. оркестру: увертюра «Борисфен» (1978); для фп. з оркестром: Концерт (1974), Три укр. пісні (1978); для фп., джаз-тріо і симф. оркестру: Концерт (1991), Фантазія на теми Гершвіна; для струнного оркестру: Варіації на укр. нар. тему «Не співайте, півні» (1972), Симфоніета, Мелодія (обидві – 1987); для фп. і струнного оркестру: Польські колядки (1996); для флейти і струнного оркестру: Єврейський ескіз (1990) і «Сюїта in C» (1996); для гітари і камерного оркестру: Концерт (1988); для квартету гітар: Регтайм (1990); для гітари: п'єси; для фп.: Дві характерні п'єси (1969), Варіації на тему Рахманінова (1973; 2-а ред. 1997), Рондо (1979), Соната (1983), Мотив (1985), «Поруч із собою» (1987), Посвята Біллу Евансу (1987); *транскрипції*: «Політ джмеля» М. Римського-Корсакова, «Чотири пори року» А. Вівальді (для 2-х фп., 1997); для голосу і фп.: обробки укр. нар. пісень (1970); Чотири романси на слова О. Пушкіна (1981); *муз. спектакль* «Попелюшка» (прем'єра в т-рі ім. С. Жеромського, Польща, 1997).

Літ.: [Б. п.]. Інтерв'ю на відвертість. *Музика*. 1989. № 3; Литвинова О. Два концерти в одному шоу. *Рада*. 1995. 20 квітня; Кошель Р. Следи «Династии». *City*. 1996. 6 грудня; [Б. п.]. И фольклор, и джаз. *Bulgarian and Soviet Friendship*. 1988. November.

О. Литвинова, О. Прилепа

ВІЛЬБОА

(ВІЛЬБУА) Костянтин Петрович

(29.05.1817, м. Петербург, нині РФ – 16.07.1882, м. Варшава, нині Республіка Польща) – композитор, диригент. У 1837 закінчив 2-й кадетський корпус у Петербурзі, був регентом його учнівського хору. У 1853–54 керував співочим хором та балетним оркестром лейб-гвардії Павловського полку. У 1856 спільно з О. Островським і В. Енгельгардом брав участь у фольклорній експедиції по Волзі. Від 1865 жив у Харкові, де відкрив безплатну школу співу для дітей усіх станів, читав лекції з історії та теорії музики в університеті, був муз. директором та капельмейстером Італійської опери, керував приватними оркестрами. На початку 1870-х повернувся до Петербурга. Близько 1876 переселився до Варшави. Мав дружні стосунки з С. Гулаком-Артемовським, був знайомий з Т. Шевченком, М. Глінкою, О. Даргомижським.

Муз. твори: опери: «Наташа, або Волзькі розбійники» (поставлена 1861 у Великому т-рі в Москві, у 1868 в Київській рос. опері п/к автора), «Тарас Бульба», «Циганка» (обидві незакінчені); *муз. до драми* «Псковитян-

ВІНКЛЕР

ка» Л. Мея (1864), *пісні й романси*, у т. ч. дует «Моряки» («Нелюдимо наше море», сл. М. Язикова), «Думка» (сл. Т. Шевченка в рос. перекладі).

Літ.: Соколов В. Из моих воспоминаний. *Исторический вестник*. 1889. Т. 37. № 9; Киселев В. А. Н. Островский и К. Н. Вильбоа. А. Н. Островский и русские композиторы. Москва; Ленинград, 1937; Архимович Л. Сторінки минулого. *Музика*. 1986. № 5.

О. Кононова

ВІНКЛЕР

Олександр Адольфович

(03.03.1865, м. Харків – 06.08.1935, м. Безансон, Французька Республіка) – піаніст, композитор, муз. критик, педагог. Учасник Беляєвського гуртка. У 1886 закінчив муз. училище Харківського відділення ІРМТ по кл. фп. І. Слатіна, у 1887 – юридичний факультет Харківського університету. У 1887–90 навчався в Парижі й Відні приватно з фп. і композиції. У 1890–96 працював у Харкові: викладав гру на фп. в Інституті шляхетних дівчат, муз. училищі; як піаніст виступав у камерних концертах. У 1896–1924 – викладач фп., з 1909 професор Петербурзької консерваторії. У 1902–10 виступав як муз. критик у петербурзькій німецькій газ. «St. Petersburger Zeitung», від 1907 – у газ. «Санкт-Петербургские новости». У 1925 емігрував до Франції, жив у м. Безансоні, був там професором консерваторії. Поміж учнів: І. Білінський, С. Прокоф'єв.

Муз. твори: для симф. оркестру: Увертюра-фантазія «У Бретані»; для скрипки з оркестром: Варіації на фінську тему; камерно-інструментальні: Струнний квартет ор. 7 (1897, Беляєвська премія), Соната і Варіації для 2-х фп. (1916, Премія ім. М. Глінки), та ін.; для фп.: перекладення творів рос. композиторів.

Літ. твори: Краткое руководство по элементарной теории музыки. Харьков, 1895; М. П. Беляєв в истории русской музыки. Памяти Митрофана Петровича Беяева. Париж, 1929.

Літ.: Кононова О. Музична культура Харкова кінця XVIII – початку XIX ст. Харків, 2005.

О. Кононова

ВІТОШИНСЬКИЙ

Лео (Левко Юрійович)

(23.06.1941, м. Відень, Республіка Австрія – 01.10.2008, там само) – гітарист, педагог. Засл. арт. України (2002). Лауреат Міжнар. конкурсу гітаристів в Александрії (Італія, 1968). Почесний професор ЛДМА (1998). Нагороджений Великим орденом «За заслуги» Республіки Австрія (1992). З родини укр. емігрантів. У 1964 закінчив з відзнакою Віденську муз. академію (кл. Л. Волкер), удосконалювався в А. Сегові та Н. Йепеса. Закінчив Віденський університет (філософія та юриспруденція), доктор права. Від 1964 – професор, у 1980–88 – проректор Вищої муз. академії в м. Граці (Австрія). Перший виконавець ряду творів укр.

та західноєвропейських композиторів («Думка» Р. Лойкайфа на укр. теми, «Гуцульська рапсодія» й «Шепіт хвиль» А. Андрушка та ін.), гастролював у багатьох країнах світу (в Україні – 1975, 1984, 1990, 1991, 1998, 1999, 2001, 2002). Виступав з оркестрами (Концертний оркестр ВВС, Бірмінгемський і Віденський симф. оркестри, Англійський струнний оркестр), камерними ансамблями, співаками, акторами. У репертуарі: твори Д. Агуадо, Т. Лобста, А. Ульфа, Л. Волкера, М. Джуліані, А. Андрушка та ін. Має записи на студіях «Класика для втіхи», «Супрафон», «Товариство музичної спадщини», «Вокс» та ін. Входив до складу журі міжнар. конкурсів у Женеві, Маркнойкірхені, Алессандрії, Кутній Горі. Від 1990-х активно виступав в Україні (зокрема, з О. Шутком), давав майстер-класи. Від 1999 заснував в Україні Міжнар. премію ім. Лео Вітошинського (присуджується щорічно за здобутки в галузі муз. т-ру).

Літ. твори: Cantabile e ritmico. Wien, 2003; Про мистецтво гри на гітарі / переклад з німецької Л. Мельник. Львів, 2006.

Літ.: Скирда Л. Вітошинський Л.: «Моя любов – музика й Україна». *Дніпро*. 1994. № 5–6; Петров І. Віденський українець, маестро Вітошинський. *Молодь України*. 2001. 29 березня; Вахрамеева Р. Гітарист Лео Вітошинський. *Демократична Україна*. 2001. 6 квітня; Вахрамеева Р. Гітарист і меценат. *Демократична Україна*. 2002. 26 листопада; Степанченко Г. Вручення премії ім. Лео Вітошинського. *УМГ*. 2003. Січень–березень.

О. Прилепа, Б. Фільц

ВОЙТОВИЧ

(Woytowicz) Болеслав

(05.12.1899, м. Дунаївці, тепер Хмельницької обл. – 11.06.1980, м. Катовіце, Республіка Польща) – композитор, піаніст, педагог. За походженням поляк. У 1913–17 брав приватні уроки музики в Кам'янці-Подільському, згодом навчався в Київському та Варшавському університетах, у 1921–24 – у Вищій школі музики ім. Ф. Шопена у Варшаві (кл. фп. А. Михаловського, кл. композиції В. Малишевського і Ф. Шопського). Протягом 1929–32 брав уроки композиції в Н. Буланже в Парижі. Від 1924 концертував у країнах Європи й Америки. Професор Вищої школи музики ім. Ф. Шопена, консерваторій у Катовіце (з 1945) та Кракові (з 1963). У творчості дотримувався здебільшого стильових засад неокласицизму. Поміж творів: балет, 4 кантати, 3 симфонії, 2 струнні квартети, численні твори для фп., солоспіви, масові пісні та ін.

Б. Сютта

ВОЛЕВАЧ

(Валевач) Неоніла Григорівна

(29.12.1891, Чернігівщина – бл. 1980, м. Париж, Французька Республіка) – оперна співачка (колоратурне сопрано). Навчалася співу в Петербурзькій консер-

ваторії (1909–14). У 1914–19 (за ін. відом. до 1917) була солісткою Маріїнського т-ру в Петрограді, виступала також на сцені Михайлівського т-ру (тепер МАЛЕГОТ). У 1920 емігрувала. У 1920–28 – солістка Белградської опери (Сербія), у 1928–37 – «Російської опери» в Парижі. Сценічні партнери: О. Белянін, І. Григорович, П. Курзнер, Г. Поземковський. Співала п/к А. Коутса. У концертах виконувала романси укр. композиторів, а також укр. нар. пісні.

Партії: Соловей («Соловей» І. Стравинського, 1-а виконавиця); Розіна («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Віолетта, Джільда («Травіата», «Ріголетто» Дж. Верді), Маргарита Валуа («Гугеноти» Дж. Мерсера); Царівна-Лебідь, Февронія («Казка про царя Салтана», «Сказання про невидиме місто Кітеж» М. Римського-Корсакова).

О. Кушнірук

ВОЛКОВИЦЬКИЙ Мішель

(1953, м. Тулуза, Французька Республіка) – співак, реж. Зі шляхетського роду Волковицьких, які емігрували 1917 до Європи. Закінчив університет та консерваторію в Тулузі (факультети вокалу, оперного й драм. мистецтва). Удосконалював вокальну майстерність у Понтифікальному інституті духовної музики в Римі. Паралельно з театральньо-концертною діяльністю (соліст-вокаліст) здійснив постановки опер «Бастьен і Бастьена» В.-А. Моцарта, «Ноїв ковчег» Б. Бріттена, «Дитина і магія» М. Равеля, «Марія Єгипетська» М. Сандреза (світова прем'єра). Від 1988 – генеральний директор Центру «Зустріч культур в абатстві Сільванес», у 1991–92 – худ. кер. асоціації «Паперть» м. Родез. В Україні поставив «Травіату» Дж. Верді (Харківський т-р опери та балету, 1993), «Анна Ярославна» А. Рудницького (Київський оперний т-р, 1995). Нагороджений Орденом Лицаря літератури і мистецтва.

Літ.: [Б. п.]. Анна Ярославна – королева Франції / Буklet Київської Нац. Опери. Київ, 1995; Терещенко А. В опері – «Анна Ярославна». *Зеркало недели*. 1995. 22 декабря.

А. Терещенко

ВОЛЯНСЬКА Лілея Олегівна

(28.06.1945, м. Падерборн, ФРН) – оперна і камерна співачка (сопрано), художниця, педагогиня. У 1967 закінчила коледж, у 1971 – університет у м. Нью-Йорку, де здобула художню й мистецтвознавчу освіту; у 1979 – Альбертський університет, здобувши пед. освіту; у 1984 – курси диригентів при Укр. муз. товаристві в Альберті (кл. В. Колесника). Співу навчалася приватно у М. Слов'янської (Нью-Йорк) та Д. Йохи-Березенця, згодом в Альбертській консерваторії в Едмонтоні (кл. Д. Астора та Л. Петрілло, 1984–89); у 1991–92 стажувалася в Київській консерваторії. Концертну діяльність розпочала 1974 в Оттаві, Торонто (Канада) та Нью-Йорку (США). У 1991–93 гастролювала в Києві, Харкові, Львові; брала участь у київському фестивалі «Музичні прем'єри сезону» (1995), виконувала твори Б. Фільц, В. Степурка. У концертному репертуарі: твори укр. композиторів А. Кос-Анатольського, М. Лисенка, Н. Нижанківського, Д. Січинського. Провідна оперна партія – Наталка Полтавка в однойм. опері І. Котляревського–М. Лисенка (Торонто, 1984; Київ, 1991). Одна із солісток у першому записі 35-и духовних концертів для мішаного хору а cappella Д. Бортнянського (Хор тисячоліття, диригент В. Колесник; видано 1989). Солістка в записах «Літургії тисячоліття» Ю. Фіали та ораторії «Неофіти» (слова Т. Шевченка) М. Кузана (1988). Записала на фірмі «Евшан» низку солоспівів укр. композиторів з України та діаспори.

Літ.: Яворський Е. Ні сну, ні спочинку. *Вітчизна*. 1976. № 8; Юрко С. Голос Лілеї. *Вітчизна*. 1995. № 1–2; Слесаренко О. Незабутній спів. *Дніпро*. 1977. № 6; Булат Т. «Пісня привернула мою душу...». *Радянська освіта*. 1990. 2 жовтня; Гамкало І. Наталка Полтавка з Едмонтонна. *КіЖ*. 1991. 17 серпня; Кірілюк В. Лілея. *Літ. Україна*. 1993. 14 січня; Божко С. Волянська Л.: «Ластівка з далеких берегів». *Робітничка газета*. 1994. 17 лютого.

В. Кузик

ГАЙВОРОНСЬКИЙ

(псевд. Орест Тин) Михайло

(15.09.1892, м. Заліщики, тепер Тернопільської обл. – 12.09.1949, м. Нью-Йорк, США) – композитор, диригент, педагог, скрипаль, громадський діяч. Закінчив учительську семінарію в Заліщиках (1912). Муз. освіту здобув у Львівському ВМІ по кл. скрипки Ф. Кребса (1912–14). На початку 1-ї світової війни добровільно вступив до легіону УСС, був учасником боїв у Карпатах в сотні Дідушка УСС. У 1915 – організатор і кер. духового оркестру легіону УСС. За часів ЗУНР був інспектором військових оркестрів при УГА, після її переходу за Збруч – капелмейстером Т-ру М. Садовського в Кам'янці-Подільському (1919–20) та армії УНР. Після війни повернувся до Львова. Викладав гру на скрипці у ВМІ ім. М. Лисенка (1920–23), вчителював у жіночій гімназії, диригував чоловічим хором «Бандурист», хорами товариств «Просвіта» і «Львівський Боян». У 1923 емігрував до США, де навчався в Колумбійському університеті (1924–27; кл. композиції Д. Мейсона, аналізу муз. форм С. Бінггема, інструментування Д. Мура). У 1926 – стипендіат 1-річної стипендії ім. Мозенталя (Mosenthal Fellowship). У 1924 організував Укр. муз. консерваторію у Нью-Йорку (разом з Р. Придаткевичем) та укр. струнний оркестр (очолюваний ним до 1936). У 1930 – засновник і диригент Об'єднаних укр. хорів. Провів великі концерти власних хорових творів (1932, 1934). Від 2-ї половини 1930-х зосередився на композиції, сучасній музиці. Україні відомий насамперед як автор стрілецьких пісень («Їхав стрілець на війноньку» та ін.). Працював у різних жанрах та формах. Вважаючи своїм головним завданням збереження укр. питомого елемента в музиці, орієнтувався на традиції М. Лисенка. Водночас успадкував специфічні риси старогалицької музики перемишльського зразка, пристосовавши їх до нових історико-культурних умов ХХ ст.

Муз. твори: для симф. оркестру: Сюїта, симф. алегро («Тон-поема»), вальс «Червона калина», фрагменти симф. поем «На Чорному морі» і «Рідна сторона моя»; для духового оркестру: рапсодія «Довбуш», сюїта «З Гуцульщини», 2 увертюри, марші, танці; для струнного

квартету: «Морозенко», «Різдвяна сюїта», «Прелюд і Фуга»; для струнних: Тріо, «Коломийка» (для струнного тріо); для скрипки: п'єси; хори, зокрема церковні твори: 2 Служби Божі (2-а – «Білоруська»), опрацювання Літургії С. Воробкевича, історичні канти і псалми; камерно-вокальні: солоспіви, дуети для сопрано і мецо-сопрано; обробки нар. і стрілецьких пісень (сольні й хорові), зокрема, зб. «Колядки і щедрівки», «Гуцульське Різдво», «Лемківщина», «Полісся», «Укр. нар. пісні переселенців в Югославії», «Нар. пісні Америки і Канади», «Білоруські нар. пісні»; музика до театральних вистав.

Літ. твори: «Ой вправ стрілець»; «Ой казала мати та не банувати...»; «Йде січове військо»: [Вірші]. *Стрілецька голгофа: Спроба антології*. Львів, 1992; Михайло Гайворонський: Листи з Батьківщини / публікація М. Головащенко. *Тернопілля '96: Регіональний річник*. Тернопіль, 1997.

Літ.: Витвицький В. Михайло Гайворонський: Життя і творчість. Нью-Йорк, 1954 (перевидання: Львів, 2001); Рудницький А. Українська музика. Мюнхен, 1963; Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії. Київ, 1973; Матейко Р., Мельничук Б. Воєнними дорогами синів Галичини: Українські січові стрільці на Тернопільщині. Тернопіль, 1991; Матейко Р., Мельничук Б. За рідний край, за нарід свій... *Українська Галицька Армія на Тернопільщині*. Тернопіль, 1993; Михальчишин Я. З музикою крізь життя. Львів, 1992; Михайло Гайворонський (1892–1949) – композитор. *Ми і наші діти: Дитяча література, мистецтво, виховання*. Торонто; Нью-Йорк, 1965; Городиський Л., Зінчишин І. М. Гайворонський – український композитор, автор стрілецьких пісень. *Городиський Л., Зінчишин І. Мандрівка по Теревовлі і Тереховлянщині*. Львів, 1998; Правдюк О. Січові стрільці в піснях і реальній дійсності. *НТЕ*. 1991. № 3; Лазорський М. Страдницький шлях лицаря української пісні. *НТЕ*. 1996. № 4; Олійник В. М. Гайворонський – композитор, диригент і поет. *Наукові записки*. Тернопіль, 1993.

Ок. Шевчук

ГІНТОВ

Павло Вадимович

(14.01.1984, м. Київ) – піаніст. Доктор філософії (PhD). Лауреат Міжнар. конкурсу молодих піаністів В. Крайнева (Харків, 2000); 1-й приз міжнар. конкурсів «Takamatsu International Piano Competition» (Японія, 2006), «Bradshaw and Buono International Piano Competition» (Нью-Йорк, США, 2010) та ін. Муз. освіту розпочав у КССМШ (тепер КДМЛ) у кл. І. Барінової, дебютував на сцені Нац. філармонії України у віці 12 років виконанням Концерта № 20 для фп. з оркестром В.-А. Моцарта в супроводі Київського камерного оркестру п/к Р. Кофмана. Навчався в Московській консерваторії в Л. Наумова та Д. Копилова. Отримав гранти Президента України (1998–2001), міжнар. добродійної програми «Нові імена» (Москва, 1998), повну стипендіальну програму і грант Мангеттенської школи музики (Нью-Йорк, США, 2006), де навчався в учениці Г. Нейгауза Н. Светланової. У 2008 отримав там само ступінь магістра, 2015 закінчив докторантуру. Концертував у країнах Європи, Азії, Африки та у США, виступав на сцені Карнегі-Холу (Нью-Йорк), Берлінської

філармонії, Teatro Verdi Nazionale в Мілані (Італія), Великому залі Московської консерваторії, Kioi Hall у Токіо тощо. Як соліст грав з Токійським королівським камерним оркестром, Мангеттенським камерним оркестром, Нац. симф. оркестром України та ін. Як камерний виконавець співпрацює зі скрипальками Н. Бейлліною та А. Баєвою, віолончелістами Й. Ханані та М. Тарасовою, піаністом М. Суком, виступає зі своєю сестрою скрипалькою І. Гінтовою. У репертуарі: твори Ф. Якименка, С. Борткевича, М. Скорика, Й.-С. Баха, Й. Гайдна, Л. Бетховена, В.-А. Моцарта, Ф. Шопена, Ф. Ліста, О. Скрибіна та ін. Крім творчої, веде активну громадську і просвітницьку діяльність, пропагує укр. музику, виступає з лекціями-концертами, створює публікації на інтернет-ресурсах; від 2014 організовує акції проти діячів рос. культури, які підтримують антиукраїнську агресію. Є прототипом персонажа Павла Гонтаря в романі Доржа Бату «Моцарт 2.0».

Дискогр.: CD: Sergei Bortkiewicz. Piano Works: PCL0120; Piano Fantasies: NV6379.

Літ.: Баришников В. Вони є зброєю пропаганди Путіна – піаніст Гінтов про Гергієва і Нетребко. *Радіо Свобода*. 2015. 21 лютого (архів). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26822548.html>.

О. Летичевська

ГНАТИШИН Андрій

[26.12.1906, с. Чижиків поблизу м. Львова – 03 (за ін. відом. 04). 09.1995, м. Відень, Республіка Австрія] – композитор, диригент, муз. діяч. Лицар ордену Св. Сильвестра (1986, від Відня), кавалер Золотого хреста (1986). Професор (1986). Закінчив Львівську академічну гімназію; навчався у Львівській богословській академії та ВМІ ім. М. Лисенка (кл. С. Людкевича, Г. Левицької, Н. Нижанківського, Б. Кудрика). У 1931 отримав спец. стипендію митрополита А. Шептицького для продовження муз. освіти у Віденській консерваторії (кл. композиції Люстгартена, 1934). У 1929–31 організував хори «Просвіти» в селах Львівщини. У 1931 був задучений до праці з хором Укр. греко-католицької церкви Святої Варвари у Відні (тогочасний диригент – П. Маценко), у 1954–95 керував цим хором (з перервами), виступаючи в різних містах Австрії. Після захоплення рад. військами Відня 1945 був заарештований, але згодом звільнений як громадянин Австрії. Працював регентом у сербській церкві та церкві Святого Миколая. На запрошення різних хорових колективів і громадських організацій декілька разів відвідував США й Канаду, де відбувалися його авторські концерти. Спілкувався з багатьма представниками укр. емігрантської культури, популяризуючи вітчизняну муз. спадщину та нові напрацювання. Під час святкування 1000-ліття Хрещення Русі-України диригував хо-

ром із 600 осіб у Римі під час Архиєрейської літургії папи Івана-Павла II (виконано його «Молебень до св. Володимира»). Від 1974 брав участь у концертах «Festwochen» та ін. У 1990 відбувся його авторський концерт у Львові. Син Г. Ігор Гнатишин очолив хор при церкві Святої Варвари після смерті батька і передав до України його особистий архів. Перші композиторські спроби Г. належать часу навчання в гімназії («За думою дума» на сл. Т. Шевченка для чоловічого хору). Працював у різних жанрах, писав переважно на тексти укр. поетів різних часів, також відомий як автор кантат, ораторій до значущих дат укр. історії, аранжувань нар. пісень для хору, камерних творів для різних інструментів. Автор статей про церковну музику, теоретичних розробок з постановки голосу, рецензій у пресі. Має численні записи на грамплатівках та аудіокасетах (понад 200 творів).

Муз. твори: опери: «Медведюк, або Олена» за оповіданнями М. Шашкевича (1982), «Бабусина пригода» на сл. О. Олеся (дитяча); вокально-симф.: ораторія «Рука Івана Дамаскіна» на сл. І. Франка, кантата «Хрещення України»; для симф. оркестру: сюїти «Українська» (1937–45), «Мое село», увертюра до п'єси «Ой не ходи, Грицю»; камерно-інструментальні: струнний квартет на теми українських веснянок, фп. тріо на мотиви колядок; для скрипки: п'єси (Гумореска, Капричіо, Коліскова та ін.); для віолончелі: Думка, Фантазія на теми стрілецьких пісень та ін.; хори (понад 100), зокрема «Садок вишневий коло хати» і псалом «Чи Ти мене, Боже, забуваєш» (останній із соло баритона в супроводі фп.) на сл. Т. Шевченка, «Засумуй, трембіто», «Коломойки», «Гей, дівчата» та ін.; церковні композиції: для чоловічого хору: 12 Служб Божих, Молебень до св. Володимира Великого (1981), для мішаного хору: Молебень до Пресвятої Богородиці і до Христа Чоловіколюбця, Утренняя (1969), зб. церковних пісень «Богородиці на славу» (1974), «Українські церковні пісні на всі свята» (1986); «Коляди» – зб. укр., чеських, польських колядок в 4-х зошитах (1958–1960); хори для дітей; солоспіву (бл. 100); обробки укр. нар. пісень.

Літ.: Рудницький А. Українська музика. Мюнхен, 1963; Данник Т. Диригент і композитор Андрій Гнатишин. Матеріали до біографії. Відень, 1994; Листи Андрія Гнатишина до Осипа Гридогова. Львів, 2002; Кияновська Л. З-за піднятої завіси. *Музика*. 1991. № 4; Дувирак Д. Музыка украинского зарубежья. *СМ*. 1991. № 10; Самотос Н. Андрій Гнатишин. *Музика*. 1996. № 6; Шульгіна В. Музично-просвітницька діяльність українського диригента і композитора А. Гнатишина в Австрії. *Науковий вісник НМАУ*. Київ, 2001. Вип. 17. Українська тема у світовій культурі; Шарко Б. Композитор і диригент Андрій Гнатишин. *Українське слово*. 1990. 14 січня; Кияновська Л. Жива вода українського духовного співу. *КіЖ*. 2002. 2 червня.

А. Муха, Н. Костюк

ГОЛИНСЬКИЙ Михайло Теодорович

(02.01.1890, с. Вербівці, тепер Івано-Франківської обл. – 01.12.1973, м. Едмонтон, Канада) – оперний і камерний співак (драм. тенор). Навчався

ГОНЧАРЕНКО

в Коломийській, Станіславській, Львівській гімназіях, початкову муз. освіту отримав у диригентів гімназійних хорів Я. Вітошинського і О. Терлецького, співав у чоловічому хорі «Бандурист» і хорі товариства «Львівський Боян», виступав як соліст на Шевченківських концертах. Надалі (1921–25) навчався співу приватно у Львові (у Ч. Заремби) та Мілані (у проф. Е. Гарбіні). У червні 1925 за сприяння Ч. Заремби дебютував у партії Каніо в опері «Паяци» Р. Леонкавалло. Співав на багатьох оперних сценах Європи, зокрема в Берліні (1927, 1929). У 1925–26, 1933–34 – соліст Великого т-ру у Варшаві. У 1925, 1930–38 (епізодично) – у Львівському оперному т-рі. У 1926–27 працював в оперних т-рах Одеси, Києва, у 1928–30 – Харкова (зокрема, брав участь у прем'єрі опери «Купало» А. Вахнянина, партія Степана, 1929), партнери – М. Литвиненко-Вольгемут, І. Паторжинський, М. Сокіл. Гастролював у Москві (1929, на сцені Великого т-ру виконав партію Радамеса в опері «Аїда» Дж. Верді укр. мовою), Тбілісі. З 1938 – у США і Канаді. Широко пропагував вітчизняне мистецтво, у концертах виконував солоспіви М. Лисенка («Минулі літа молодії», «Гетьмани, гетьмани», «Ой Дніпре наш, Дніпре», «Минають дні»), С. Людкевича («Розпука», «Ой Дністрі наш, Дністрі»), В. Матюка («Веснівка»), Н. Нижанківського («Поклін тобі, зів'яла квітко»), Д. Січинського («Із сліз моїх», «Фінале»), Я. Степового («Вечір», «Розвійтеся з вітром»), укр. нар. пісні. Брав участь у фестивалях укр. музики в Канаді (Торонто, Едмонтон). Автор спогадів про укр. співаків, зокрема про М. Литвиненко-Вольгемут, О. Руснака.

Партії: Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Степан («Купало» А. Вахнянина), Радамес, Дон Карлос («Аїда»), «Дон Карлос» Дж. Верді), Хозе («Кармен» Ж. Бізе), Гофман («Казки Гофмана» Ж. Оффенбаха), Елезар («Жидівка» Ф. Галеві), Йонтек («Галька» С. Монюшка), Колаф, Каварадоссі («Турандот», «Тоска» Дж. Пуччіні), Каніо («Паяци» Р. Леонкавалло), Герман («Пікова дама» П. Чайковського) та ін.

Дискогр.: «Гетьмани, гетьмани» М. Лисенка, сл. Т. Шевченка. Канада: Муза, 1947.

Літ. твори: Спогади. Київ, 1993; Дещо про Ореста Руснака. *Українські співаки у спогадах сучасників* / автор-упоряд. І. Лисенко. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003.

Літ.: Остап Вишня. Михайло Голинський. *Культура і побут*. 1928. № 9; Волиняк П. Михайло Голинський. *Нові дні*. 1956. № 12; Гошуляк Й. Зустрічі в Канаді. *Нові дні*. 1983. № 5; Павликовська І. Співак Михайло Голинський. *Північне с'яво*. 1976. № 3; Михальчишин Я. Михайло Голинський. *Михальчишин Я. З музикою крізь життя*. Львів, 1992; Бандрівська О. Співак, Богом вибраний. *Українські співаки у спогадах сучасників* / автор-упоряд. І. Лисенко. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Волошин І. Концерт у Самборі. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Грабець Г. Карпатський соловейко. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Колодуб О. Михайло Голинський у Харкові. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Навальківська З.

Спомин про Михайла Голинського. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Олійник М. Михайло Голинський у Познані. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Поліщук А. Згадуючи Михайла Голинського. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Сабат-Свірська М. Михайло Голинський – героїчний тенор. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Хронович Л. Він чарував своїм голосом. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Ніковський А. Михайло Голинський. *Пролетарська правда*. 1927. 12 січня; Людкевич С. З музичного руху в Коломій. *Діло*. 1933. № 286; Рудницький А. Золотий голос. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1974. 26 січня; Сокіл М. Спогад про мого партнера. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1984. 17 лютого.

І. Лисенко, П. Медведик

ГОНЧАРЕНКО Петро Федорович

(11.12.1910, с. Вільшанка Рокитнянського р-ну Київської обл. – 19.09.2000, м. Детройт, США) – бандурист, майстер з виготовлення бандур. Навчаючись у пед. технікумі у Білій Церкві, змайстрував 2 інструменти (1928). Після його закінчення (1930) учителював. У 1932, рятуючись від репресій, разом із братом Олександром Гончаренком виїхав на Донбас. У Донецьку закінчив заочні курси Артемівського учительського інституту (факультет біології, хімії екстерном за 1 рік), після став учителем у школі, а згодом заступником директора. Ознайомлення з Полтавською капелюю бандуристів п/к В. Кабачка (1933) визначило творчий шлях Г. Під час 2-ї світової війни виїхав до Нойє Ульму (Німеччина), де разом із братом створив майстерню, розробив форму й конструкцію універсальної бандури, названої «Полтавкою» (1946), що враховувала виконавські можливості харківського і полтавського способів гри. Від 1945 співпрацював з Капелюю бандуристів ім. Т. Шевченка. У 1947 на запрошення Г. Назаренка виїхав до м. Госляр (ФРН), де став одним із фундаторів Капели бандуристів ім. М. Леонтовича. З допомогою Ю. Приймака й В. Шолудька заснував майстерню з виготовлення бандур для капел ім. М. Леонтовича та ім. Т. Шевченка. Від 1950 мешкав у Детройті (США), де був членом та адміністратором Капели бандуристів ім. Т. Шевченка. Випустив платівку «Козак Мамай» (1967). Інструменти на зразок «Полтавки» братів Гончаренків пізніше виробляли майстри бандур у діаспорі (Ю. Приймак, В. Гірич, Кен Блум, П. Степовий, В. Гляд, В. Ветцал та ін). Г. – автор 23 інструментальних творів для бандури (зокрема «Музичного моменту», «Тарасанського козачка», «Гетьманського танцю» та ін.).

Літ.: Кагарлицький М. Витязь ідеї «Бандура» на світовому велелюдді: штрихи до портрета Петра Гончаренка. Детройт, 1995; [Б. п.]. Бандура і майстри. Брати Гончаренки. *Бандура*. 1981. № 3–4; [Б. п.]. Петро Гончаренко. *Бандура*. 1984. № 7–8.

В. Дутчак, М. Семенюк

ГОРДИНСЬКА-КАРАНОВИЧ**Дарія Ярославівна**

(18.10.1908, м. Коломия, тепер Івано-Франківської обл. – 09.12.1999, м. Нью-Арк, США) – піаністка, педагогиня, муз.-громадська діячка. Навчалась у ВМІ (1917–29, кл. фп. В. Барвінського). Вдосконалювалася у Відні (брала приватні уроки в Е. Штоермана). Закінчила Вищу школу Віденської муз. академії (1929–33, кл. П. Вейнгартена, займалася також із Е. Зауером). Там дебютувала як солістка, виступала з Віденським філармонічним квартетом, «Рідер-тріо», Лінцьким квартетом. На початку 1930-х брала участь у конкурсах піаністів: у Варшаві (1931, завоювала «право прилюдності» для ВМІ у Львові); Відні (1933, дипломант Міжнар. конкурсу Віденської муз. академії). Протягом 1930–40-х як солістка виступала в Зальцбурзі (Моцартеум), Берліні, Празі, Брно, Варшаві та ін. У 1938 дала у Львові концерт із творів укр. музики. Від 1951 мешкала у США, де дебютувала в залі Town Hall (Нью-Йорк). У 1963 дала у містах США низку монографічних концертів пам'яті В. Барвінського. У середині 1990-х виступала із сольними програмами в університетських абонеменах, брала участь в укр. збірних програмах. Одночасно з виконавською діяльністю вела пед. роботу: з 1952 – викладачка, з 1983 – президентка УМІА (Філадельфія). Виховала ряд піаністів-педагогів у США. Г.-К. – піаністка неоромантичного стилю, яка володіла великим репертуаром із творів класичної і романтичної музики. Популяризувала твори укр. композиторів (В. Грудіна, М. Колесси, В. Косенка, С. Людкевича, Б. Лятошинського, Т. Микиші, Н. Нижанківського, Л. Ревуцького, І. Соневицького, М. Фоменка), що постійно звучали в її концертних і радіопрограмах. Відредагувала й видала фп. твори Н. Нижанківського. Авторка статей про В. Барвінського, Т. Микишу, Р. Савицького.

Дискогр.: Українська фортепіанова музика: Барвінський В. Мініатюри; 2 Прелюдії; Нижанківський Н. Коломийка; Лисенко М. Баркарола h–moll; Ревуцький Л. 2 Прелюдії. Canada: Imperial Record Corp., 1985.

Літ. твори: Українська музика у Відні (Спогади). *Український музичний архів*. Київ, 1995. Вип. 1.

Літ.: [Б. п.]. 90-ліття проф. Дарії Гординської-Каранович. Нью-Джерсі, 1998; Савицький Р., молодший. Піаністці Д. Каранович – 80. *Наше життя*. (Нью-Йорк), 1988. № 10; Кашкадамова Н. Артистка з роду Гординських. *Дзвін*. (Львів), 1992. № 11–12; Кашкадамова Н. Концертний шлях довжиною у 70 років. *Музика*. 1998. № 3.

Н. Кашкадамова

ГОРОВИЦЬ**Володимир Самійлович**

(01.10.1903, м. Київ – 06.11.1989, м. Нью-Йорк, США) – піаніст, педагог. Володар 25-и премій «Греммі» (за період 1962–89), найвищої американської

нагороди «Медаль Свободи» (1988). Початкову муз. освіту отримав у сім'ї, займався музикою з 5-и років. У 10-річному віці (1913) вступив до Київського муз. училища, де навчався у В. Пухальського (1913–18), надалі у С. Тарновського (1918–19) та Ф. Блюменфельда (1919–21). Закінчив Київське муз. училище (1918), Київську консерваторію (1921, диплома не отримав, бо не мав свідоцтва про закінчення гімназії). У Києві чув гру О. Скрибіна, С. Рахманінова, Ф. Крейсера, Генр. Нейгауза; відвідував концерти Р. Глієра, В. Пухальського, С. Тарновського та ін. Творчі та дружні стосунки з Генр. Нейгаузом, зокрема, виявлялись у залученні молодого Г. до його концертів на початку 1920-х. Уже в роки навчання в Київській консерваторії гастролював у Києві, потім у Петрограді (тепер Санкт-Петербург) та Москві разом із сестрою Регіною Горовиць та скрипалем Н. Мільштейном (1920–25); перший сольний концерт мав у Харкові. Виступ на випускному іспиті вразив С. Лифаря; високо оцінив гру Г. після його виступу в залі Купецького зібрання О. Скрибін. Згодом багато концертував у різних містах СРСР. Виїхав за кордон разом з М. Мільштейном (з 1925), жив у Німеччині (1925–28), Швейцарії (1928–39), США (Нью-Йорк, з 1940), отримав американське громадянство (1944). Був обраний рад. владою представляти Україну на інавгураційному Міжнар. конкурсі ім. Ф. Шопена (Варшава, 1927), але не взяв у ньому участі. Концертував по всій Європі й США, у т. ч. у Карнегі-Холі (1928 та 1943). Відомі 2 тривалі перерви в концертній діяльності піаніста (1936–48, 1953–65), після «концерту-повернення» в Карнегі-Холі (1965) знов багато концертував у Європі й США, наприкінці життя дав концерти в СРСР (Москва, Ленінград, 1986). В останні 12 років зробив основні відомі грамзаписи. Співпрацював з багатьма відомими диригентами Європи й Америки, особливе місце у його творчій діяльності займає робота з А. Тосканіні (зокрема, записи концертів П. Чайковського, І. Брамса), визначним є також відеозапис концерту № 23 В.-А. Моцарта в Мілані з оркестром Ла Скала п/к К. Джулліні (1985). Про Г. знято фільм «Останній романтик» (1987). Епізодично займався пед. діяльністю. Поміж учнів: відомі американські піаністи Б. Джайніс і Г. Графман. З 1994 у Києві започатковано Міжнар. конкурс молодих піаністів пам'яті Володимира Горовиця, у 1996 створено Міжнар. благодійний фонд цього конкурсу. Г. – представник романтичного віртуозного піанізму, критика називала його «останнім великим романтиком», порівнювала його гру з виконавством Ф. Ліста, ін. джерела характеризували як послідовника «рубінштейнівської (Ант. Рубінштейна) лінії» піанізму, сприйнятої від учителя Ф. Блюменфельда. У праці Д. Рабиновича «Виконавець і стиль» Г. зарахований до «велетнів романтичного піанізму», поряд із Ф. Листом і С. Рахманіновим.

ГОРОДОВЕНКО

Виконавському стилю Г. притаманні масштабність і оркестральність мислення, блискуча техніка, яскравий динамізм, романтична натхненність, поєднання темпераментності й поетичного ліризму з певним «виконавським свавіллям» (на думку деяких тодішніх критиків). Уже в ранній період творчості Г. опанував колосальний за обсягом репертуар, що включав твори західноєвропейських композиторів різних епох і стилів (Д. Скарлатті, М. Клементі, Й.-С. Баха, Й. Гайдна, В.-А. Моцарта, Ф. Шопена, Ф. Ліста, Й. Брамса), рос. авторів (П. Чайковського, С. Рахманінова, О. Скрябіна, С. Прокоф'єва). Уславився як виконавець великих творів композиторів-романтиків – Ф. Ліста, Ф. Шопена, П. Чайковського, О. Скрябіна; як інтерпретатор старовинної музики – творів Д. Скарлатті, М. Клементі; а також як перший у США виконавець низки опусів С. Прокоф'єва. Вважається одним з найкращих інтерпретаторів музики С. Рахманінова, його прочитання 3 Концерту для фп. з оркестром і Сонати № 2 були визнані досконалими самим композитором. Г. – найвизначніший з укр. піаністів-транскрипторів. Розширюючи свій репертуар, створив низку віртуозних концертних обробок творів Ф. Ліста, у т. ч. Угорських рапсодій № 2 і № 19, технічно складну й оригінальну за композиторським задумом фантазію на тему «Циганської пісні» з опери «Кармен» Ж. Бізе, транскрипцію «Весільного маршу» Ф. Мендельсона та ін.

Літ.: Коган Г. Вместе с музыкантами. Москва, 1964; Коган Г. Владимир Горовиц. СМ. 1969. № 1; В. Горовиць та піаністична культура ХХ століття: 36 ст. Харків, 1996; Зильберман Ю., Смилянская Ю. Киевская симфония Владимира Горовица. Киев, 2002. Кн. 1; Зильберман Ю. Владимир Горовиц. Киевские годы. Киев, 2005; Міжнародний конкурс молодих піаністів пам'яті Володимира Горовица. 1995–2005. Київ, 2005; Сухленко І. Виконавський стиль Володимира Горовица у руслі розвитку романтичної традиції: дис. ... канд. мистецтвознавства. Харків, 2011; Берлин В. Рахманинов и Горовиц. *Музыкальная жизнь*. 1989. № 21; Бородин Б. «Кинематограф» Владимира Горовица. *Фортепиано*. 2008. № 1 (39); Plaskin G. Horowitz: A biography of Vladimir Horowitz. New York, 1983.

І. Горбунова

ГОРОДОВЕНКО

Нестор Феофанович

(09.11.1885, с. Венслави, тепер Полтавської обл. – 21.08.1964, м. Монреаль, Канада) – хоровий диригент, педагог, громадський діяч. Засл. арт. УСРР (1926). З дитинства співав у церковному хорі. Закінчив Полтавську учительську семінарію (1903), Глухівський пед. інститут (1907). Учителював у м. Лохвиці, Переяславі, с. Ольгополі (1907–18), згодом у Києві (2-а гімназія, лекції співу при Інституті нар. освіти, тепер Нац. університет ім. Т. Г. Шевченка), повсюдно організовуючи аматорські хори. З весни 1920 – диригент Першої мандрівної капели

Дніпросоюзу, із середини 1921 – Держ. укр. мандрівної капели («Думка»). Завдяки допомозі диригента-симфоніста М. Малька, обраного в березні 1924 почесним диригентом «Думки», було ліквідовано виконавські вади колективу, такі як фп. дублювання фактури акапельних творів, огріхи інтонування, погана дикція тощо, оновлено репертуар за рахунок творів Й. Гайдна, Л. Бетховена, Р. Шумана, Й. Брамса, С. Монюшка, К. Дебюссі, М. Равеля, М. Мусоргського, С. Танеєва, С. Рахманінова. Широко представлено було нац. репертуар: так, цікавою ініціативою Г. були авторські концерти П. Толстякова, П. Козицького, М. Вериківського з багатьма прем'єрами, зокрема, виконання ораторії «Дума про дівку бранку» М. Вериківського (1923); особливий стильовий пласт у репертуарі «Думки» виник у зв'язку з відтворенням автентичних багатоголосних пісень-«примітивів» із записів П. Демущького в інструментальній манері. Однією з традицій «Думки» за керівництва Г. було щорічне відзначення Шевченкових роковин у різних містах, зокрема, у Каневі на відкритті пам'ятника поетові (1923), де найповніше було представлено Шевченкіану М. Лисенка. Г. замовляв укр. композиторам твори на тексти «Кобзаря» – так з'явилися «Шевченківська сюїта» В. Золотарьова, «Заповіт» С. Людкевича, мініатюри П. Батюка, Б. Лятошинського, Л. Ревуцького; інтенсивно розширював репертуар хору й за рахунок замовлень музики на слова пролетарських поетів – до річниць Жовтня, до акцій Першої хорової олімпіади (1924), Дня музики (1927). Загалом «Думка» з Г. здійснила 53 концертні подорожі Україною, епізодично виїжджаючи до столиць і міст РСФФР, республік Кавказу та Білорусі; було здійснено також закордонну подорож до Франції (1929). Наприкінці 1920-х колектив мав репутацію однієї з найкращих капел СРСР. У 1930-х зміна політичного курсу, викорінювання «націоналістичних пережитків» і «церковщини» звузили репертуар «Думки», з якого вилучалися твори на слова репресованих поетів та музика «буржуазних» композиторів. Попри успішний виступ «Думки» на Декаді укр. літератури і мистецтва в Москві (1936) та нагородження Г., обстоювання ним класичних творів у репертуарному плані на 1937 було розцінено як прояв «націоналістичних тенденцій», що призвело до звільнення диригента 21 вересня 1937. Невдовзі Г. отримав посаду хормейстера в щойно створеному Укр. ансамблі пісні й танцю П. Вірського, який через військові події 1941 розпався. Повернувшись 1942 до Києва, по черзі з П. Гончаровим керував Укр. національною капелюю, поповнив свій репертуар духовною музикою: в останньому концерті (серпень 1943) було виконано концерти Д. Бортнянського. Переїхавши до Львова з частиною хористів, у листопаді 1943 очолив організований тут Укр. національний хор ім. М. Леонтовича; уже 27 грудня колектив дав в

оперному т-рі концерт, присвячений Т. Шевченкові й нар. пісні. Розмаїта муз. панорама хору включала також твори галицьких митців. Останній успішний виступ (січень 1944) з концертом колядок і щедрівок завершив працю Г. в Україні. У 1944 емігрував до Німеччини, виступав з укр. співаками-емігрантами в м. Опельні та в таборі для переміщених осіб (Аугсбург), де був організований хор «Україна» (1945–48); мусив підтримувати в репертуарі колективу баланс укр. світської і духовної музики та німецьких композицій. Весною 1948 хор брав участь у Тижні укр. культури в Мюнхені та Франкфурті, виступав з Капелою бандуристів ім. Т. Шевченка п/к Г. Китастого. Невдовзі виїхав до Канади, з грудня 1948 жив у Монреалі. Створив аматорський хор «Україна», що дебютував у Шевченковій академії (березень 1949), організованій укр. культурною громадою міста. Продемонстрована колективом муз. шевченкіана (твори М. Лисенка, К. Стеценка) та аранжування укр. пісень М. Леонтовича й К. Стеценка для монреальців були незнаним культурним набутком. Помітне місце в репертуарі хору посіла духовна музика, добір якої склав окрему програму концерту 1955. Останній виступ Г. з хором «Україна» відбувся напровесні 1963. Виконання колективом укр. музики було розтиражоване декількома платівками, випущеними УНО.

Літ.: Шибанов Г. Нестор Городовенко. Життя і творчість. Київ, 2001; Лашенко А. Драматичні колізії мистецького життя Нестора Городовенка. *Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. Матеріали музичної спадщини*. Київ, 1999. Вип. 13; Завітневич Г. Нестор Городовенко. *Екран*. (США), 1975. № 81–82 (передрук: *Музика*. 1993. № 5); Пархоменко Л. Нестор Городовенко в історії капели «Думка»: версії та факти. *Київська старовина*. 2000. № 4; Шерей Г. Нестор Городовенко в Америці. *НТЕ*. 2002. № 5–6.

Л. Пархоменко

ГОШУЛЯК

Йосип Григорович

[07.10.1922, с. Паушівка (нині – с. Палашівка), тепер Чортківського р-ну Тернопільської обл. – 26.05.2015, м. Торонто, Канада] – оперний і камерний співак (бас). У 1944 виїхав з України у пошуках батьків, яких було вивезено в Німеччину на примусові роботи; від 1950 – у Канаді. Навчався у Чортківській гімназії, у духовних семінаріях Станіславова (тепер Івано-Франківськ), Гіршберга (Німеччина), Кулемборга (Нідерланди), закінчив успішно, однак священником не став. Під час навчання співав у хорах В. Божика і драм. т-ру В. Блавацького, був солістом семінарійного хору М. Антоновича (Нідерланди). У Канаді (вже у зрілому віці) закінчив бібліотечний курс Оттавського університету, працював у центральній бібліотеці Торонто. Вокалу навчався у Д. Йохи-Березинця

(Німеччина), у 1947–49 – в Амстердамській (кл. А. Ель-Тур), у 1951–55 – Торонтській (кл. Дж. Чіньї) консерваторіях. Виступав на Першому муз. фестивалі укр. спільноти в Канаді (1952). У 1954 дебютував як оперний співак на сцені Канадської оперної компанії в Торонто (партія Людовіко в опері «Отелло» Дж. Верді), де тривалий час був провідним солістом. До 1976 виступав в оперних спектаклях і концертах у Канаді, відомі виступи в концертному залі Мессей-Хол у партії Батька в опері «Купало» А. Вахнянина (31 березня 1957, концертна форма), у складі квартету в концерті вокалістів (8 квітня 1959), в обох заходах – із симф. оркестром п/к Л. Туркевича. Брав участь як соліст у концертних поїздках Капели бандуристів ім. Т. Шевченка п/к Г. Китастого, у 1980, 1990 гастролював в Україні (Київ, Львів, Чернівці, Тернопіль); після концертних гастролей 1980 укр. діаспора звинуватила Г. у вилученні перед рад. режимом і більше 10-и років бойкотувала його сольні концерти в Канаді. У 1980–90-х здійснив концертне турне як соліст (Канада, США, Україна). У 1990-х презентував в Україні свої книги й часто бував з концертами, творчими зустрічами в Чорткові, Тернополі, Стрию, Дрогобичі, Львові, Чернівцях. Співпрацював з диригентами І. Гамкалом, А. Рудницьким, Л. Туркевичем, Е. Барбіні, В. Сускіндом, співаками М. Голинським, Л. Левицькою, М. Горн, Дж. Вікерс, Т. Саратас та ін. Був солістом багатоетнічних радіо- й телепроектів «Пісні мого народу» та «Рапсодія», підготовляв для всеканадських радіопрограм тематичні передачі з творів укр. муз. класики, наживо виконуючи їх у супроводі піаніста-віртуоза Л. Баркіна. Сольні виступи Г. транслювали престижні канадські радіомережі СJRT, СВС, СHIN. За власні кошти видав 3 муз. альбоми укр. пісень, арій та монологів. В операх співав 5-ма мовами: укр., рос., італійською, англійською, французькою; у камерних концертах також німецькою. Брав участь у концертах, що їх влаштовували укр. спільноти Канади й США, менше – для англомовної аудиторії. Перший сольний концерт співака відбувся в Торонто (30.03.1969, акомпанував Л. Баркін), у програмі: твори М. Вериківського, М. Лисенка, А. Кос-Анатольського, Дж. Верді, Л. Бетховена, П. Чайковського, укр. нар. пісні. Серед величезної кількості концертів, у яких Г. брав участь, вирізняються присвячені 50-й річниці від дня смерті М. Лисенка (Нью-Йорк, США, 24.11.1963); відкриттю пам'ятника Т. Шевченкові (Вашингтон, США, 26–27.06.1964); 150-річчю від дня народження Т. Шевченка (Гамільтон, Оттава, Торонто, Канада; 22, 28, 29.11.1964); пам'яті С. Бандери (Клівленд, США, 18.10.1964); пам'яті письменників Розстріляного відродження (Торонто, Канада, 22.02.1976); 90-річчю Л. Ревуцького і 100-річчю С. Людкевича (там само, 21.10.1979);

ГРАБОВСЬКИЙ

5-й річниці перепоховання В. Стуса, Ю. Литвина, О. Тихого (там само, 20.11.1994). Концертні програми Г. охоплювали велику кількість оперних арій і камерно-вокальних творів західноєвропейських і рос. композиторів. Особливо широко в них представлено укр. музику: романси Д. Бортнянського, С. Гулака-Артемівського, солоспіви В. Барвінського, В. Безкорованого, М. Вериківського (поема-монолог для баса з оркестром «Чернець» на вірші Т. Шевченка), М. Лисенка, С. Людкевича, В. Матюка, Д. Січинського, К. Стеценка, а також В. Верменича, М. Дремлюги, Д. Задора, В. Кирейка, М. Колесси, В. Косенка, А. Кос-Анатольського, Ю. Фіяли, М. Фоменка, Г. Хоткевича, О. Чижка та ін.; укр. нар. історичні пісні й думи, чумацькі й козацькі пісні, балади.

Партії: Батько («Катерина» М. Аркаса), Карась («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського), Тарас («Тарас Бульба» М. Лисенка), Максим («Купало» А. Вахнянина), Захар Беркут («Золотий обруч» Б. Лятошинського), Сильвестр («Ярослав Мудрий» Г. Майбороди), Сенек («Коронація Поппеї» К. Монтеверді), Раймондо («Лючія ді Ляммермур» Г. Доніцетті), король Філіп, Людовіко, Гвардіано, Біанко, Рамфіс, Амонасро («Дон Карлос», «Отелло», «Сила долі», «Макбет», «Аїда» Дж. Верді), Коллен, Ангелотті, Тимур («Богема», «Тоска», «Турандот» Дж. Пуччіні), Цуніга («Кармен» Ж. Бізе); Альвізе («Джоконда» А. Понкіеллі), Лотаріо («Мінйон» А. Тома), Пімен, Варлаам («Борис Годунов» М. Мусоргського), Кочубей, Гремін («Мазепа», «Євгеній Онегін» П. Чайковського).

Дискогр.: LP *грамплатівки:* Українська класика – І. «Тебе я в пісні бачу, рідний краю» (до 100-річчя Канади і 75-річчя поселення в ній українців). Фп. супровід Л. Баркін. RCA Victor, Канада, 1968; Укр. класика – П. «Тарас Шевченко в слові і пісні». Фп. супровід Т. Ткаченко. Канада, 1982; Басові партії і монолози. У супроводі Торонтського симф. оркестру п/к Е. Барбіні. У серії «Boot Masterconcert». Канада, 1975.

Літ. твори: «Й свого не цурайтесь»: Спогади, листування, матеріали. Львів, 1995; Пісні, думи та романси з репертуару Йосипа Гошуляка / літ. виклад М. Онуфрив. Тернопіль, 1999; Не забуваймо музичної спадщини. *Літ. Україна.* 2005. 10 листопада.

Літ.: Йосип Гошуляк. Миті життя: Фотоальбом / ред. і упоряд. М. Онуфрив. Тернопіль, 2002; Софронів-Левецький В. Йосип Гошуляк у «Макбеті». *Новий шлях.* 1966. Вересень; Гарасевич М. На мистецьких вершинах. *Нові дні.* 1983. № 1; Баран Є. «Зі мною залишилась незрадлива українська пісня». *Нові дні.* 1997. Листопад-грудень; Лисенко І. Осяйний поет музики. *Лисенко І. Музики сонячні дзвони.* Київ, 2004; Лисенко І. «І страждав, і трудився для неї». *Лисенко І. Музики сонячні дзвони.* Київ, 2004; Дутчак В. Мистецька діяльність Йосипа Гошуляка в контексті бандурного мистецтва діаспори. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету та НМАУ ім. П. Чайковського.* Серія: Мистецтвознавство. Тернопіль, 2005. Вип. 2 (14); Олександрів Б. Йосип Гошуляк, силует співака-артиста. *Свобода.* (Нью-Йорк), 1977. 1–4 лютого; Загайкевич М. Сповідь Йосипа Гошуляка. *КіЖ.* 1996. 18 вересня [передрук: *Українські вісті.* (Детройт), 1997. 30 березня].

І. Горбунова, М. Загайкевич

ГРАБОВСЬКИЙ

Леонід Олександрович

(28.01.1935, м. Київ) – композитор, педагог. Лауреат I Всесоюзного огляду творчості молодих композиторів (Москва, 1962). Член СКУ (з 1961), згодом її зарубіжний член. Закінчив Київський університет (економічний факультет, 1956). Почав навчатися гри на фп. і теорії муз. приватно (1951–54). Закінчив Київську консерваторію (кл. композиції Л. Ревуцького, 1954–56; Б. Лятошинського, 1956–59); аспірантуру при ній (кер. Б. Лятошинський, 1962). Дипломну роботу «Чотири українські народні пісні» для хору й оркестру відзначено I премією на Всесоюзному конкурсі молодих композиторів (1959) та високо оцінено Д. Шостаковичем. Викладав у Київській консерваторії теоретичні предмети (1961–63, 1966–69), інструментування (1978). Під тиском офіційних кіл був звільнений з роботи і в 1970-х працював як вільний композитор у жанрах театральної музики та кіномузики. Разом з В. Сильвестровим, В. Годзяцьким, В. Загорцевим, Є. Станковичем, І. Карабицем, диригентом І. Блажковим та ін. належав до групи митців «Київський авангард», які активно вивчали творчість І. Стравинського, Б. Бартока, П. Гіндемита, О. Мессіана, К. Штокгаузена, композиторів нової віденської школи (А. Шенберга, А. Веберна, А. Берга), польських авангардних композиторів (К. Пендерецького, К. Сероцького). Унаслідок такого спрямування творчості й відвертого ігнорування офіційних настанов Г. тимчасово був виключений зі СКУ (1970-ті). Від 1981 жив і працював у Москві як перекладач і редактор журналу «Советская музыка». У 1989 виїхав на запрошення Укр. муз. товариства до США, де впродовж 1990–94 працював композитором-резидентом при УМІА (Нью-Йорк). Вивчав комп'ютерні технології, виступав з лекціями про сучасну укр. музику в західних університетах. У 1992 ансамбль «Континуум» дав у Нью-Йорку концерт-ретроспективу його творів. Згодом працював як церковний органіст. З 1990 постійно живе в США (Нью-Йорк), підтримуючи зв'язки з Україною. Творчість Г. охоплює симф., інструментальні, вокально-інструментальні жанри, композиції для т-ру та кіно. Одним з перших сучасних укр. композиторів став широко відомим на Заході. Відзначався активним пошуком нових образно-тематичних і жанрових різновидів, працював з оригінальними виконавськими складами. Уже на ранньому етапі творчості започаткував процес синтезу новітніх технологій і укр. інтонаційності (так, уже згадана його дипломна робота «Чотири українські народні пісні» на укр. нар. тексти для мішаного хору й симф. оркестру стала відправною точкою розвитку в укр. музиці 2-ї хвили неофольклоризму), вдавався до експери-

ментів зі стилістичними засобами, зокрема, використовував асиметричні поліритмічні комбінації. Одним з перших у вітчизняній музиці працював у напрямках авангардизму й постмодернізму, використовував техніку додекафонії. Під впливом стилю пост-веберніанців з 1964 застосовував афористичну манеру вислову. Першим в Україні використав стохастичну техніку (*Concerto Misterioso*), графічну музику («Візерунки»), алеаторичну ритміку, елементи часової нотації. Експериментував з техніками конкретної музики в музиці до кіно та сонористики в інструментальних і вокально-інструментальних творах, зокрема, у мелодрамі «Море» (прем'єра відбулась на Муз. тижні «Гаудеамус», Роттердам, Нідерланди, 1971). Репрезентував стиль «структурного мінімалізму» (за власним визначенням) у «Гомеоморфії-2» (уперше виконана німецьким піаністом А. Контарським на фестивалі «Варшавська осінь»). У пізніших творах тяжіє до стильового синтезу.

Муз. твори: *опери-буфф:* «Ведмідь» («Медведь», 1963) і «Пропозиція» («Предложение», 1964) за творами А. Чехова; *для симф. оркестру і хору:* «Чотири українські народні пісні», присвячені Л. Ревуцькому (1959); *для читця, 2-х хорів, органа та симф. оркестру:* мелодрама «Море» на поезію С.-Ж. Перса (1964–70); *для симф. оркестру:* 3 симфонії [№ 1 «Рех» («Цар», 1973); № 2 (1975); № 3 «Зодіак» (1977)] та симфонія-легенда «Вечір на Івана Купала» за М. Гоголем (1976); поема «Інтермецо» за М. Коцюбинським (1958), «Симфонічні фрески» за мотивами малюнків Б. Пророкова «Це не має повторитися» (1961), «Гомеоморфія IV» (1970), «Musica Mundana» (1970), Елегія «Ворзель» пам'яті Б. Лятошинського (1992); *для струнного оркестру:* п'єси «Медитація» та «Патетичний речитатив» (1972); *камерно-інструментальні ансамблі:* «Мала камерна музика» № 1 для 15-и інструментів (1966) та № 2 для гобоя, арфи та 12 струнних (1971); 2 струнні квартети (№ 1, 1958; № 2, 1980), Тріо для фп., скрипки та контрабаса (1964), Секстет для валторн (1969); «Константи» для 11-и струнних (1964), «Візерунки» для гобоя, арфи та альтя (1969), «Concerto Misterioso» пам'яті К. Білокур для 9-и інструментів (флейти, кларнета, фагота, античних тарілочок, клавесина, арфи, скрипки, альтя та віолончелі, 1977); *для скрипки соло:* Ноктюрн (1957), Соната (1959); *для віолончелі соло:* «Голоси», «Глас 1» (обидва – 1990); *для бас-кларнета соло:* «Глас 2» (Некролог Д. Шостаковичу, 1994); *для гобоя соло:* «Мікроструктури» (1964; нова версія – 1975); *для валторни соло:* «Concorso» (1992); *для гітари соло:* «Три п'єси у старовинному стилі», «Присвяти» (7 ретро-п'єс), «Танго та фокстрот», «Нічний блюз» (усі – 1981); *для органа:* «Буколічні строфи» (1976); *для фп.:* «П'ять характерних п'єс» (1962; оркестрова версія – 1975), «Чотири інвенції» (1965), «Гомеоморфії 1–3» (1968–69, 3-я – для 2-х фп.), «До Елізи» (1990); *для голосу й інструментального ансамблю / оркестру:* П'ять романсів на вірші О. Блока (1956), «П'ять віршів Володимира Маяковського» (1962); *камерно-вокальні:* «Пастелі» для жін. голосу та 4-х струнних інструментів на сл. П. Тичини (1964; нова версія – 1975); «Три японські хайку» для тенора, флейти-пікколо, фагота та ксилофона на сл. Басьо (1964; нова версія – 1975); «Маргіналії до Гайсенбюттеля» для чит-

ця та інструментального ансамблю (1967; нова версія – 1975); «Епітафія Р. М. Рільке» для сопрано, арфи, члестти, гітари та трубочастих дзвонів (1965, нова версія – 1975); вокальний цикл «Передвістя світла» для сопрано, скрипки, кларнета, фп. та синтезатора на сл. В. Барки (1992) та ін.; *хори, зокр. кантата* для 4-голосного мішаного камерного хору без супроводу «Temnere Mortem» («Зневажати смерть») на сл. Г. Сковороди (1991); *музика до театральних вистав і кіно* (11 художніх фільмів, ряд документальних і мультиплікаційних).

Літ. твори: Переклади укр. мовою з німецької і польської: Котонський В. Ударні інструменти в сучасному оркестрі. Київ, 1971; Хомінський Й. Історія гармонії і контрапункту. Київ, 1976. Т. 1; Кршенек Е. Лекції з дванадцятигоногового контрапункту з передмовою. *Українське музикознавство*. Київ, 1968. Вип. 3; статті з проблем сучасної муз. творчості в журналах «СМ» (1969, № 2; 1988, № 10), «Die Musik» (1989, № 1) та ін.; уклад та видав укр.-англійський та англо-укр. словники.

Літ.: Сюта Б. Проблеми організації художньої цілісності в українській музиці другої половини ХХ ст. Київ, 2004; Муха А. Проблеми музичної творчості. *Мистецтво*. 1963. № 3; Малишев Ю. Симфонічні фрески Л. Грабовського. *Українське музикознавство*. Київ, 1968. Вип. 3; Загайкевич А. «Concerto Misterioso» Леоніда Грабовського крізь можливості відображень. *Українське музикознавство*. Київ, 1998. Вип. 28; Пясковський І. Публіцистика Леоніда Грабовського. *Українське музикознавство*. Київ, 2005. Вип. 34; Виноградов Г. «Симфонічні фрески» Л. Грабовського. *Музика*. 1971. № 4; Герлах Х. Преса НДР про українських митців (орбіти української музики). *Музика*. 1978. № 3; Булат Т. [Інформація з Нью-Йорка]. Панорама. *Музика*. 1992. № 4; Нікітіна А. «Коли» (композитор в контексті часу). *Музика*. 1998. № 4; Загайкевич А. Апостол українського авангарду. *Музика*. 2005. № 6; Балей В. Орфей розкутий. *Сучасність*. 1994. № 2; Балей В. Київський авангард – ретроспектива на півшляху. *Nimus-West*. (USA), 1974. № 6; Давиденко В. Особливості використання конкретної музики в українському поетичному кіно. *Київське музикознавство*. Київ, 2000. Вип. 5; Давиденко В. Образ «закарбованого часу» в кіномузиці Л. Грабовського. *Час. Простір. Музика: Наук. вісник НМАУ*. Київ, 2003. Вип. 25; Зінкевич О. Український музичний авангард: загальна панорама. *Сучасність*. 2002. № 9; Найдич Н. Авторський концерт Леоніда Грабовського. *Дослідження. Досвід. Спогади*. Київ, 2005. Вип. 6; Mokrijewa H. Listz Kijowa. *Ruch muzyczny*. Варшава, 1962. Nr. 5 (передрук: *Музика*. 1994. № 4).

А. Муха, Л. Пархоменко

ГРИШКО Володимир Данилович

(28.07.1960, м. Київ) – оперний і концертний співак (тенор). Засл. арт. України (1990). Нар. арт. України (1996). Лауреат Нац. премії України ім. Т. Шевченка (2001). Нагороджений Орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня (2005). Повний кавалер ордену «За заслуги». Лауреат Республіканського конкурсу вокалістів ім. М. Лисенка (Київ, 1988), Всесоюзного конкурсу ім. М. Глінки (Рига, 1989, II премія; Москва, 1990, II премія), міжнар. конкурсів ім. Ф. Віньєса у Барселоні (1989, I премія і

Гудзь

спец. приз П. Домінго «Тенор мілор», тобто найкращий тенор), Марселі (1989, III премія), Тулузі (1990, Гран-прі). Навчався співу в Київському муз. училищі (кл. В. Запорожцева), закінчив Київську консерваторію (кл. вокалу В. Тимохіна, 1989), аспірантуру при ній (кер. З. Христин, 1991). Навчався також у Дипломатичній академії України. Із 7-и років співав у хорі «Щедрик». Від 1988 – соліст (за контрактом) НАТОБУ, у 1993–95 – Нью-Йорк Сіті Опера, з 1995 – Метрополітен-Опера (Нью-Йорк), Маріїнського оперного т-ру (Санкт-Петербург). Від 1990 мав довгостроковий контракт на виступи у т-рах США, п/к відомих диригентів співав в оперних т-рах Австрії, Бельгії, Великої Британії, Іспанії, Італії, Німеччини (Дрезден), Португалії, Росії, США (Вашингтон, Нью-Йорк, Лос-Анджелес), Фінляндії, Франції, Японії. У Києві виступав у спільних концертах з М. Кабальє (2003, 2006), співав під час богослужінь у Володимирському соборі. Укр.-нідерландська звукозаписувальна компанія «Машел» записала на CD бл. 20 оперних арій у виконанні Г., канадська фірма «Євшан» – укр., італійські, іспанські, рос. пісні, а також оперу «Снігуронька» М. Римського-Корсакова в супроводі Детройтського симф. оркестру. Від 2005 – позаштатний радник Президента України з питань культури, член Нац. ради з питань культури і духовності при Президенті України. Від 2006 викладає в НМАУ, з 2019 – професор; поміж випускників – А. Кимач. У 2018 заснував приватний навчальний заклад Академія мистецтв Володимира Гришка. Засновник власного фонду для підтримки молодих талантів.

Партії: Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Петро («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Андрій («Тарас Бульба» М. Лисенка), Марко («Наймичка» М. Вериківського), Едгар («Лючія ді Ламмермур» Г. Доніцетті), Альфред, Герцог, Манріко («Травіата», «Ріголетто», «Трубадур» Дж. Верді), Хозе («Кармен» Ж. Бізе), Фауст («Фауст» Ш. Гуно), Пінкертон, Рудольф («Чіо-Чіо сан», «Богема» Дж. Пуччіні), Борис («Катя Кабанова» Л. Яначека), Грицько, Андрій Хованський, Самозванець («Сорочинський ярмарок», «Хованщина», «Борис Годунов» М. Мусоргського), Володимир Ігорович («Князь Ігор» О. Бородіна), Ленський, Княжич Юрій («Євгеній Онегін», «Чародійка» П. Чайковського), Ликов («Царева наречена» М. Римського-Корсакова), Паоло («Франческа да Ріміні» С. Рахманінова), Сергій («Катерина Ізмайлова» Д. Шостаковича) та ін.

Літ.: Вересень А. Збуваються мрії. *Музика*. 1990. № 5; Швачко Т. Гришко – прізвище співооче. *Музика*. 1997. № 5; Вишнева А. Гришко В.: Я стартував в Америці. *Укр. культура*. 1998. № 2; Бараневич Л. «Тенор-мілор». *Прапор комунізму*. 1989. 22 листопада; Жиліна Л. Американська кар'єра нашого тенора. *КіЖ*. 1998. 4 листопада; Кучеренко Л. Американська епопея Володимира Гришка. *ПіК*. 2002. 14–20 травня; Вергеліс О. Володимир Гришко. *Дзеркало тижня*. 2006. 15 квітня.

А. Муха

Гудзь

Євген (англ. Eugene Hudz, справж. прізви. Николаєв-Симонов Євген Олександрович)

(06.09.1972, м. Боярка Київської обл.) – співак, актор, діджей, засновник і лідер американського гурту «Gogol Bordello». Як псевдонім використав дів. прізви. матері, яка походить з етнічної групи сервів – західних ромів, які переселилися в Україну. Грати на гітарі вчився в батька – музиканта-аматора, учасника рок-гурту «Меридіан». Муз. кар'єру розпочав в Україні в гурті «Укусник». Від 1992 проживає у США. У Вермонті створив панк-групу «The Fags». Після переїзду до Нью-Йорка створив групу «Hudz and the Bela Bartok», учасниками якої стали, зокрема, С. Рябцев (скрипка), Ю. Лемешев (акордеон), О. Каплан (гітара), Е. Фергюсон (барабани). У 1999 вийшов дебютний альбом групи, яка змінила назву на «Gogol Bordello» (таким чином Г. мав намір привернути увагу слухачів до свого укр. походження). На цей час вийшло 9 альбомів, зокрема: *Voi-LaIntruder* (1999), *East Infection*, *Gypsy Punks: Underdog World Strike* (обидва – 2005), *Trans-Continental Haste* (2010) та ін. Стиль групи gypsyfunk можна означити як фольк-панк з помітними укр., циганськими, латино-американськими та ін. муз.-інтонаційними впливами. Г. брав участь у муз. фестивалях Riot Fest, Coachella Valley Music and Arts Festival, Bonnaroo, Glastonbury, Roskilde Festival та ін. Виступав у Музеї американського мистецтва Вітні (Нью-Йорк), Музеї сучасного мистецтва Tate Modern (Лондон), на Венеційському бієнале (Італія). Як діджей працював в експериментальному проєкті J.U.F. (єврейсько-укр. дружба) в Нью-Йорку. Знявся в ряді фільмів, пов'язаних з укр. тематикою, зокрема, у стрічці Л. Шрайбера «Все освіталося» («Everything is Illuminated», 2005), де в саундтреку звучать пісні у виконанні «Gogol Bordello», фільмі П. Флейшера «The Pied Piper of Hudzovina», де розповідається про подорож Г. Україною та Східною Європою, дослідження ним свого муз. і культурного коріння. Співпрацював з Мадонною як композитор, виконавець і актор, знявся в її реж. дебюті – фільмі «Бруд та мудрість» («Filth and Wisdom», 2008), який був представлений на Берлінському міжнар. кінофестивалі. Послідовно проводить у США заходи на підтримку України у протистоянні російській військовій агресії. У червні 2022 створив пісню і кліп «Тероборона» спільно з групою «The Cossacks», де використав ритмо-інтонаційну основу гуцульського аркану.

Літ.: Соломко І. Євген Гудзь «Gogol Bordello»: колоніалізм для Росії та росіян залишається своєрідною релігією. Інтерв'ю. *Voice of America*. 2022. 6 травня. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/6561122.html>.

О. Летичевська

ГУМЕНЮК**Павло**

(1884, м. Підволочиськ, тепер Тернопільської обл. – 24.01.1965, м. Нью-Йорк, США) – скрипаль, диригент, композитор. Гри на скрипці навчався з 6-и років. У виїхав до США, де навчався теорії музики і гри на скрипці приватно у проф. Махновецького. У 1923 заснував власний оркестр у Нью-Йорку, з яким виступав на різних імпрезах, в укр. концертах; у репертуарі: укр. нар. наспіви й танцювальні награвання. За посередництвом М. Сурмача (книгарня «Сурма», Нью-Йорк) записав з інструментальним ансамблем 2 платівки галицьких коломинок та козачків для фірми «Okeh» (1925), на запрошення того ж книговидавця опрацював обряди укр. весілля для сцени, текст якого був опублікований у «Ювілейному Календарі книгарні “Сурма”» (1945), а музика записана п/к Г. Надалі за контрактом із фірмою «Columbia» записав укр., польські та лемко-карпатські серії платівок (24), одним з перших проєктів був запис «Українське весілля», який потім наслідували в ін. етнічних громадах; протягом 1932–36 записувався у фірмі «Віктор» (до всіх трьох звукозаписувальних компаній був причетний М. Сурмач). Разом з

музикознавцем М. Олексіним видав альбом платівок, до якого ввійшли 20 танцювальних укр. мелодій для малих оркестрів. Загалом за 1923–36 у США вийшло 83 платівки Г., серед яких найвідоміші «Українське весілля», «Заручини», «Вінкоплетіння», «Придане», «Хрестини», «Гаївки». Записи численних етнографічних звичаїв України оркестром Г., іноді за участю співаків Є. Жуковського і Р. Красновської, мали неабиякий резонанс поміж укр. емігрантських громад США: платівки розходились тиражами 100–150 тис. за рік, скрипаль набув репутацію знавця стилю сільського музичування. Більшість із них перевидала Бібліотека Конгресу (1976, з нагоди 200-ліття США), серія довгограючих платівок «Folk Musicin America» з відповідними поясненнями для шкіл Америки. У 1993 вийшов компакт-диск фірми «Arhoolie» (США) з історичними записами музиканта (продюценти: Д. Спатсвуд і С. Максимюк). Г. був автором низки коломинок, козачків та ін. укр. нар. танців за автентичними зразками.

Літ.: [Б. п.]. Павло Гуменюк. *Календар книгарні «Сурма»*. Нью-Йорк, 1945; [Б. п.]. Павло Гуменюк. *Підволочиська земля у спогадах емігрантів*. Тернопіль, 1993; Медведик П. Павло Гуменюк. *ЗНТШ*. Львів, 1996. Т. 232.

І. Горбунова

ДЕРЯЖНИЙ Петро

(02.07.1946, м. Кальден, нині ФРН) – бандурист, диригент, композитор. З родини укр. емігрантів, син Федора Деряжного. Мешкає в Австралії від 1950, з 1966 – у м. Сідней. Бронзова медаль Т. Шевченка – за вклад у розвиток та популяризацію укр. музики в Австралії, золота – за вклад у розвиток та популяризацію укр. музики в діаспорі. Повний кавалер Козацького хреста Слави – за послуги укр. громаді. Закінчив Сіднейський інститут технології за фахом «інженер-електрик», вокальні студії в Сіднейській консерваторії; пізніше отримав кваліфікації вчителя співу та співака-виконавця при Австралійському правлінні муз. іспитів (1978–80). Вивчав хорове диригування (у В. Колесника) та церковну музику в м. Едмонтоні (Канада). Гри на бандурі почав навчатися у батька. Продовжив (з 1968) у Г. Бажула, учня Г. Хоткевича – розробника харківського способу гри на бандурі. Кер. Ансамблю бандуристів ім. Г. Хоткевича і Школи гри на бандурі (з 1972), диригент хору «Боян» (1982–86), жіночого хору «Суцвіття» (з 1986), Укр. нар. ансамблю ім. В. Івасюка (з 1984) (усі – у Сідней). Працював аташе з культури у Федерації укр. організацій в Австралії (1984–88). Виступав з Ансамблем ім. Г. Хоткевича перед українськими та австралійськими глядачами в Сідней, Мельборні, Перті, Аделаїді, Ньюкастлі, Брисбені, Джалонгу та ін. містах Австралії (понад 200 концертів); також гастролював із квартетом бандуристів в Австралії (1978–79), соло – у Канаді (1984), США (1985), Італії (1985), дуетом із дружиною Н. Бабченко – в Україні (2008, Київ, Рівне, Харків; 2013, с. Березова Лука на Полтавщині, концерт на вшанування полковника Кінного полку Чорних Запорозжців П. Дяченка). У репертуарі: пісні й думи (перший виконавець старовинних укр. дум в Австралії). Записав плагівки «Bandura and Song» («Кобза і пісня») у виконанні квартету бандуристів і гітариста В. Маршалла (продюсер П. Ілик, 1974, Сідней) і «Songs of Volodymyr Ivasiuk» у виконан-

ні народного Ансамблю ім. В. Івасюка в супроводі ансамблю бандуристів ім. Г. Хоткевича та В. Буряка (фп.). Автор бл. 30 пісень і хорів на вірші укр. поетів, у т. ч. Т. Шевченка («Гамалія», 1969; «Ночували гайдамаки», 1970) і Лесі Українки («Надія», 1971), «Думи про Петлюру» на сл. кобзаря І. Кучугури-Кучеренка. У композиторському доробку також має понад 20 духовних творів, зокрема: Літургія (1982); 3 антифони (1-й – 1983, 2-й і 3-й – 1997); 2 «Отче наш» (1-й – 1984, 2-й – 2001, присвячений пам'яті жертв терористичної атаки на Нью-Йорк 11 вересня 2001); «Достойно є» (1988), «Алилуя» (1998), «З нами Бог» (2005) та ін. Аранжувальник нар. пісень для мішаного хору із супроводом, реж. вокально-хореографічних композицій на теми укр. нар. звичаїв. Поміж учнів: Н. Бабченко, Л. Деряжна, В. Мішалов, Р. Мішалова, П. Чокула.

Літ.: Мішалов В. Харківська бандура: Культурологічно-мистецькі аспекти генези і розвитку виконавства на українському народному інструменті. Харків; Торонто, 2013; [Б. п.]. Ансамбль бандуристів ім. Гната Хоткевича в Сідней. *Новий обрій*. (Мельбурн), 1974. № 5; [Б. п.]. Ансамбль бандуристів ім. Гната Хоткевича в Сідней п/к Петра Деряжного. *Новий обрій*. (Мельбурн), 1980. № 6; Панченко О. Батько передав бандуру синові. *Свобода*. 2016. 24 серпня. URL: <https://svoboda-news.com/svwp/batyko-peredav-banduru-synovi>.

І. Горбунова, В. Дутчак

ДЕРЯЖНИЙ Федір

(29.03.1905, с. Нові Санджари Полтавської обл. – 29.05.1981, м. Ньюкасл, Австралія) – кобзар і майстер бандур, композитор. Батько Петра Деряжного. За освітою бухгалтер. Гри на бандурі навчався самотужки, зі слуху. Працюючи на фабриці з виробництва бандур у Полтаві, змайстрував першу бандуру (1931), з нею під час Голодомору виступав у Білорусі заради заробітку. За часів 2-ї світової війни завідував майстернею бандур та ін. струнних муз. інструментів у таборі Вайсенбург (Німеччина), де виготовив бандури для Укр. капели бандуристів ім. Т. Шевченка п/к Г. Китастого; від 1950-х виготовляв бандури в Австралії з місцевих порід дерева для потреб укр. діаспори в Мельборні, Сідней та ін. містах країни. Перші бандури нагадували чернігівські, пізніші були схожі на «Полтавки» братів Гончаренків, 3-й тип (1968) – оригінальний, верхній шемсток прямий, по три звукові отвори. На бандурах Д. грали його син П. Деряжний, Г. Бажул, В. Мішалов; інструмент Г. Бажула роботи Д. наразі зберігається в Музеї кобзарського мистецтва в Переяславі; одну з бандур, виготовлених у Німеччині, купив австралійський уряд і виставив у відділі муз. інструментів у Технологічному музеї Сіднея. У 1979 для австралійського держ. ТБ SBS Д. створив коротку програму про свій спосіб конструкції бандури. Після війни емігрував до Австралії (1950). Вів активне громадське життя, зокре-

ма, разом із Г. Бажулом заснував Школу гри на бандурі в Сідней, був головою СВУ і членом контрольної комісії православної парафії Святого Василя в Ньюкастлі (склав першу пожертву на будову приміщення цієї православної церкви). Концертував соло (виконував нар. пісні та власні композиції «Круча», «Гомоніла Україна») і в складі тріо із сином Петром та донькою Лідією (перший виступ відбувся 1971 на ТБ в концерті, присвяченому роковинам поселення в Австралії емігрантів з Європи). Мав учня – Б. Браха (Тасманія). Після Г. Бажула став кер. ансамблю бандуристів ім. Г. Хоткевича (1971). Автор «Школи гри на бандурі».

Літ.: Мішалов В. Харківська бандура: Культурологічно-мистецькі аспекти генези і розвитку виконавства на українському народному інструменті. Харків; Торонто, 2013; Мізинець В. Федір Деряжний – майстер народних інструментів. *Бандура*. 1987. № 19–20; Панченко О. Федір Деряжний – бандурист і патріот, який прославив Полтавщину. *Сайт Центру міжнародних зв'язків України*. URL: <http://ua.cigu.org/федір-деряжний-бандурист-і-патріот>; Панченко О. Батько передав бандуру синові. *Свобода*. 2016. 24 серпня. URL: <https://svoboda-news.com/svwp/батько-передав-бандуру-синові>.

І. Горбунова, М. Семенюк

ДИТИНЯК

Марія Михайлівна

(07.01.1932, Чортків Тернопільської обл.) – хорова диригентка, педагогиня, авторка муз.-довідкових видань. Відзначена урядом Едмонтона (Канада) за вклад у культурне життя міста (1975, 1989). У 1958 закінчила пед. відділ Королівської консерваторії в Торонто (Канада), кл. диригування В. Колесника. Відтоді викладала гру на фп. в Едмонтоні. Працювала також коментаторкою укр. радіопрограм, викладала історію музики на курсах українознавства. Від 1959 – членкиня Асоціації муз. учителів, 1977 – Асоціації хороших диригентів штату Альберта, у 1982–83 – голова Укр. муз. товариства Альберти. У 1978–97 – співorganizаторка щорічних «Диригентських семінарів» для представників української діаспори Канади, США, Австралії, Аргентини та ін. країн в Едмонтоні. Від 1967 – організаторка і кер. жіночого вокального ансамблю «Мережі», з яким виступала в містах Канади й записала 4 платівки; від 1976 – кер. жіночого хору «Дніпро» (з 1982 – мішаний). У репертуарі: кантата «Завойовники прерій» С. Яременка (1982), ораторії «Неофіти» М. Кузана (1988), «Святий Дніпро» В. Кікти (1993). Колектив брав участь у постановках опер «Купало» А. Вахнянина (1981), «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського (1983). Упорядниця біо-бібліографічного довідника «Українські композитори» (Едмонтон, 1986). П/к Д. виготовлено ряд аудіо- та відеозаписів; була асистенткою В. Колесника при підготовці й запису 35-и хороших концертів Д. Бортнянського (1988).

Літ.: Марунчак М. Дитиняк М. *Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади*. Вінніпег, 1986; [Б. п.]. М. Дитиняк. *Митці України: Енциклопедичний довідник*. Київ, 1992.

І.-Я. Гамкало

ДНІСТРЯНСЬКА

(дів. прізви. Рудницька) Софія Львівна

(24.10.1882, м. Тернопіль – 09.11.1956, м. Вейпрти, нині Чеська Республіка, перепохована 29.03.2001 в м. Ужгороді) – піаністка, педагогиня, муз. критикиня. Гри на фп. навчалася у Львівській (1903–08) та Віденській (кл. Л. Терна, 1909–12) консерваторіях; ймовірно, що в 1912–13 удосконалювала свою майстерність у Ф. Бузоні. У 1913–15 – викладачка Віденської консерваторії, у 1916–22 – педагогиня й директорка муз. школи у Відні, у 1922–33 – викладачка УВПІ ім. М. Драгоманова в Празі, у 1928–39 – викладачка музики та німецької мови в гімназії м. Виноградова, у 1933–38 – засновниця й педагогиня муз. школи в Ужгороді. У 1939 остаточно переїхала за кордон. У Празі заснувала приватні муз. курси, які переросли в муз. школу (1943–45). Останні 10 років працювала в муз. школах колишніх Словаччини та Чехії (Трнава, Вейпрти), а також концертувала. Серед учнів: М. Доскоч, Г. Лагодинська, С. Левицька, Й. Марітчак, О. Сидорак, Г. Тимінська-Василашко, директор празького хору «Візантійон» О. Балицька-Янчук. Виконавська діяльність Д. позначена високим професіоналізмом і здобула прихильну оцінку галицької, німецької та чеської критики, репертуар включає твори В. Барвінського, В. Косенка, М. Лисенка, С. Людкевича, Ант. Рубінштейна, Е. Гріга, Ф. Ліста, Б. Сметани, Ф. Шопена; концертна географія охоплює Львів, Стрий, Перемишль (тепер – Пшемисьль, Польща), Відень, міста Чехії та Словаччини. Разом із Г. Крушельницькою, О. Мишугою, О. Садовським, Т. Шухевичем брала участь у концертах, присвячених Т. Шевченку, М. Шашкевичу, Ю. Федьковичу в Галичині, Відні, Перемишлі, часто виступала в концертах товариств «Бандурист» і «Просвіта». У 1921 – учасниця концерту Міжнар. жіночого конгресу в тодішній Чехословаччині, у 1926 – II укр. наук. з'їзду в Празі (доповідь «Національні елементи в музиці останніх десятиліть»). Авторка рецензій і статей про Ф. Колессу, М. Лисенка, С. Людкевича, Л. Бетховена, Ф. Ліста, Дж. Пуччіні, спогадів про О. Мишугу, розвідок з історії музики.

Літ.: Мушинка М. Софія Дністрянська. *Український календар*, 1985. Варшава, 1985; Кашкадамова Н. Про шляхи розвитку львівської піаністичної школи. *Кашкадамова Н. Фортепіанне мистецтво у Львові*. Тернопіль, 1991; Медведик П. Діячі української музичної культури. *ЗНТШ*. Львів, 1993. Т. XXCCVI; Людкевич С. Другий з ряду концерт «Бандуриста». *Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи / упоряд. З. Штундер*. Львів, 2000. Т. 2.

Ок. Шевчук

ДОЛЬНИЦЬКИЙ

ДОЛЬНИЦЬКИЙ

Зенон-Любомир Кирилович

(11.07.1896, с. Глиняни, нині Золочівського р-ну Львівської обл. – 20.04.1976, м. Гархес, Французька Республіка) – оперний і камерний співак (драм. баритон), педагог. З родини лікаря. Вокальну освіту здобув у Львівській консерваторії ПМТ (1925, кл. Ч. Заремби). Навчався також у Петербурзі, Мілані. Дебютував на сцені Львівської опери (1925). Подальший творчий шлях пов'язаний з оперними т-рами Польщі (Варшава, Краків, Катовіце, Познань), тодішньої Чехословаччини (Прага), Угорщини (Будапешт), Сербії (Белград), Австрії (Відень), Швейцарії (Женева), Італії (Флоренція, Турін; т-ри «Малібран» у Венеції, Ла Скала, Даль Верме в Мілані), Іспанії (Мадрид, Барселона) та ін. У 1936–38 виступав у Львові, у 1939–41 – у містах Німеччини. У 1942–44 – соліст оперного т-ру в окупованому Львові. Виступав також як концертний співак, давав сольні концерти. У репертуарі: арії з опер, сольна партія в Симфонії № 9 Л. Бетховена, камерні вокальні композиції М. Лисенка, О. Нижанківського, Д. Січинського, С. Людкевича, В. Барвінського, К. Стеценка, П. Чайковського, Ант. Рубінштейна, С. Рахманінова, Р. Шумана, Я. Галля, С. Монюшка, нар. пісні (співав італійською, французькою, іспанською, польською та укр. мовами). Останній концертний виступ Д. – 1 грудня 1975 в Парижі. Одночасно від 1950 викладав там само в Рос. консерваторії ім. С. Рахманінова. Наспівав на платівки низку творів, зокрема Я. Галля (фірма «Sugena Record», Варшава).

Партії: Жермон, Ренато, Ріголетто, Амонасро, Яго («Травіата»), «Бал-маскарад», «Ріголетто», «Аїда», «Отелло» Дж. Верді), Сільвіо («Паяци» Р. Леонкавалло), Ескамільо («Кармен» Ж. Бізе), Фауст («Мефістофель» А. Бойто), Мефістофель («Фауст» Ш. Гуно), Нілаканта («Лакме» Л. Деліба), Януш («Галька» С. Монюшка), Скарпіа, Марсель, Шарплес («Тоска»), «Богема», «Мадам Баттерфляй» Дж. Пуччіні), Томський, Єлецький («Пікова дама» П. Чайковського), Демон («Демон» Ант. Рубінштейна).

Літ.: Иванов А. Жизнь артиста. Москва, 1978; Михальчишин Я. З музикою крізь життя. Львів, 1992; Паламарчук О. А музи не мовчали... Львів: 1941–1944 роки. Львів, 1996; Лисенко І. Музики сонячні дзвони. Київ, 2004; Барвінський В. В ділянці оперової «Пікова дама». *Українська музика*. 1937. № 1; Медведик П. Діячі української музичної культури. ЗНТШ: Праці музикологічної комісії. Львів, 1996. Т. ССXXXII; Иванов О. Зустріч у Відні. *Українські співаки у спогадах сучасників* / упоряд. І. Лисенко. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Беляева М., Муха А., Якименко Н. Концертне життя. ІУМ. Київ, 2004. Т. 5; Витвицький В. «Травіата» Верді на сцені оперного театру. *Львівські вісті*. 1943. 14 січня; [Б. п.]. Зенон Дольницький. *Наше слово*. (Варшава), 1986. 16 грудня; Родовідне дерево Дольницьких. Приватний архів О. Дольницького (рукопис).

О. Немкович

ДОНЕЦЬ-ТЕССЕЙР

(дів. прізви. Тессейр) Марія Едуардівна

(04.05.1889, м. Київ – 15.12.1974, там само) – співачка (лірико-колоратурне сопрано), педагогиня. Дружина М. Донця. Професорка (1953). Нар. арт. УРСР (1969). Засл. діячка мистецтв УРСР. Від 5 років опанувала гру на скрипці, з 12 співала в гімназійному хорі. Навчалась у Муз.-драм. школі М. Лисенка в Києві (1907–08) та Варшавському муз. інституті (1908–10) в О. Мишути, у віденській Цісарсько-королівській академії музики та виконавського мистецтва (1911–12, кл. Ф. Форстена). Від 1912 приватно брала уроки у В. Ванцо в Мілані, 1915 закінчила Міланську консерваторію. Дебютувала в оперному т-рі м. Пйомбіно (Італія, 1914). Солістка Київського (1915–22, 1927–48), Житомирського (1922–23), Харківського (1923–24, 1926–27), Свердловського (тепер Єкатеринбурзького; 1924–26) оперних т-рів. Викладачка Київської консерваторії (1935–74). Створила бл. 35 муз.-сценічних образів. Виступала також в оперетах Р. Планкетта, С. Джонса. Була відома як камерна співачка, виконавиця романсів вітчизняних і зарубіжних класиків, творів сучасних композиторів, нар. пісень. Як педагогиня Д.-Т. працювала, головню, з високими рухливими жіночими голосами. Поміж відомих учнів: Г. Деомидова, М. Звездіна, Р. Колесник, Н. Куделя, І. Масленникова, Є. Мірошніченко, М. Міщенко, Л. Пашенко, С. Чуйко, а також вокальні педагоги: Г. Блажко, М. Єгоричева, Р. Зінич, І. Колодуб, Н. Макарова та ін. Авторка наук.-метод. праць та зб. вправ для жіночих голосів, що дотепер широко використовуються в пед. практиці.

Партії: Оксана («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Оксана, Панночка, Марильця («Різдвяна ніч», «Утоплена», «Тарас Бульба» М. Лисенка), Розіна («Севільський цирюльник» Дж. Россіні), Віолетта, Джільда («Травіата», «Ріголетто» Дж. Верді), Маргарита («Фауст» Ш. Гуно), Маргарита Валуа («Гугеноти» Дж. Меєрбера), Мікаела («Кармен» Ж. Бізе), Олімпія («Казки Гофмана» Ж. Оффенбаха), Антоніда («Іван Сусанін» М. Глінки), Царівна Лебідь, Марфа, Снігуронька, Волхова («Казка про царя Салтана», «Царева наречена», «Снігуронька», «Садко» М. Римського-Корсакова) та ін.

Літ. твори: Опыт воспитания сопрано и колоратурного сопрано. *Научно-методические записки Киевской государственной консерватории*. 1956. Киев, 1957; Сборник упражнений для развития техники легких женских голосов (упоряд.). Киев, 1961–72. Вып. 1–6; Опыт воспитания сопрано. *Вопросы вокальной педагогики*. Москва, 1967. Вып. 3; Фрагменты великого життя. *Михайло Донець: Спогади. Листи. Матеріали*. Київ, 1983.

Дискогр.: Уроки профессора М. Э. Донец-Тессейр (озвученное пособие для студентов-вокалистов). Москва: Мелодия, 1969 [комплект із двох платівок].

Літ.: Михайлова Т. Виховання співаків у Київській консерваторії. Київ, 1970; Михайлова Т. Майстер бельканто. *Музика*. 1970. № 1; Дмитриев Л. В классе профессора М. Донец-Тессейр. Москва, 1974; Гнидь Б. Виконавська школи України. Київ, 2002; Національний музичний академії України імені П. І. Чайковського 100 років. Київ,

2013; Шуляр О. Історія вокального мистецтва. Івано-Франківськ, 2013. Ч. 2; Мірошніченко Є. Вона мене зачарувала. *Музика*. 1989. № 3; Єгоричева М. Перший відкритий урок. *Виконавські школи вищих учбових закладів України*. Київ, 1990; Г. Д. Ті дні співачка не хотіла згадувати. *Музика*. 2006. № 2; Кагарлицький М. То за що ж був закатований Донець-бас? (пам'яті народних артистів України М. Донця й М. Донець-Тессейр). *Літ. Україна*. 1977. 11 вересня; Карамаш С. Людина, співачка, педагог. *Прапор комунізму*. 1989. 3 серпня; Щербина Г. Полинна доля Марії Донець-Тессейр: До 110-річчя від дня народження видатної співачки. *Вечірній Київ*. 1999. 5 жовтня. О. Немкович

ДРАГОМАНОВ

(псевд. М. Галицький, П. Кузьмичевський, П. Петрик, Українець та ін.) Михайло Петрович (30.09.1841, м. Гадяч, тепер Полтавської обл. – 02.07.1895, м. Софія, нині Республіка Болгарія) – письменник, фольклорист, історик, філософ, громадський діяч. Навчався в Гадяцькому повітовому училищі (1849–53), Полтавській гімназії (1853–59). У 1863 закінчив Київський університет, з 1864 – його приват-доцент, з 1870 – доцент. Брав активну участь у діяльності Південно-Західного відділення Рос. географічного товариства і київської «Старої громади». У 1875 був звільнений з університету за політичну неблагонадійність. У 1876 емігрував за кордон, жив у Женеві, створив там осередок політичної еміграції, центр «укр. руху та укр. думки» (за висловом І. Франка), що діяв протягом 20-и років, і заснував вільну безцензурну укр. друкарню, у якій видавав збірники «Громада» (пізніше – журнал «Громада»), а також літ. твори, які в царській Росії не могли бути видані: «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» П. Мирного й І. Білика, «Люборацькі» А. Свидницького, твори Т. Шевченка та ін. У 1878 виступив на Міжнар. літ. конгресі в Парижі з доповіддю на захист укр. мови і культури «Українська література, заборонена російським урядом»; надалі антицарські памфлети Д. «Турки внутрішні і зовнішні», «Дітозгубство, здійснюване російським урядом», «До чого довоювались», «Внутрішнє рабство і війна за визволення» та ін. заборонялися в Росії, але були відомі у світі і принесли йому славу «укр. Герцена». У 1890 разом з І. Франком брав участь у заснуванні Русько-укр. радикальної партії. Протягом 1870–90-х був співавтором укр. революційно-демократичних видань у Галичині – журналів «Друг», «Народ», «Світ», у яких друкував літ.-критичні, наук. та публіцистичні статті. Від 1889 і до кінця життя – професор щойно відкритого Софійського університету (був запрошений на кафедру загальної історії історико-філологічного факультету), зробив цінний внесок у становлення освіти й науки в Болгарії. Д. входив у найближче оточення М. Лисенка, зокрема, був ініціатором і одним з авторів лібрето сатиричної опери «Андрасіада». Упродовж 1866–67 композитор щодня приходив

до помешкання Д. (буд. Войцехівського на вул. Жан-дармській, нині вул. Саксаганського) вправлятися на фп., там же уклав 1-й «десяток» – 36. укр. пісень для хору. М. Лисенко присвятив Д. дует «Чи ми ще зійдемося знов?» на сл. Т. Шевченка (1876), подружжю Драгоманових – «Мрії» («Образки з колишнього»), ор. 13 (1877); на честь весілля доньки Д. Лідії створив романс «Садок вишневий коло хати» (1889). М. Старицький присвятив Д. «Сербські народні думи і пісні» (Київ, 1876). Д. досліджував історію давнього світу, простежуючи механізм функціонування суспільства й держави, і дійшов висновку, що суспільство є цілісною системою, розвиток якої тісно пов'язаний з економікою, соціальними відносинами, політикою, духовною культурою. Обґрунтовував етнічну та психологічну окремішність українців, послідовно відстоював концепцію укр. нації (зокрема, стверджував, що вітчизна людині уявляється головним чином саме нацією, яка в ній живе), порятунком для українців бачив у створенні «своєї» держави. Автор ґрунтовних наук. праць з історії укр. фольклору й етнографії, розвідки з історії укр. нар. т-ру. У 1920 ім'я Д. було присвоєно Нац. пед. університету. Також його ім'ям названо УВПІ у Празі, вулиці в багатьох населених пунктах України, зокрема Києві, Львові, Івано-Франківську, Чернівцях, Рівному, Луцьку, Гадячі, Лубнах. У 1993 Укр. студія телевізійних фільмів створила фільм «Титан. Михайло Драгоманов» (сценарій В. Колодяжного, реж. О. Мажуга). У 2001 з нагоди 160-річчя від дня народження науковця НБУ випустив ювілейну пам'ятну монету.

Літ. твори: Історическіє песни малорусского народа (з В. Антоновичем). Киев, 1874. Т. 1; 1875. Т. 2; Малорусские народные предания и рассказы. Киев, 1876; Нові українські пісні про громадські справи. 1764–1880. Київ, 1881; Політичні пісні українського народу XVIII–XIX ст. Київ, 1883. Т. 1; 1885. Т. 2; *статті:* «Політико-соціальні думки в нових піснях українського (малоруського) народу» (1880), «Малоросійські пісні про визволення селян» (1887), «Фатальна вдова (Криміально-політична тема в українській народній пісні)» (1888), «Нові варіанти кобзарських співів», «Народний театр на Україні» (обидві 1895) та ін.

Літ.: Розвідки Михайла Драгоманова про українську народну словесність і письменство. Львів, 1899–1906. Т. 1–4; Дорошенко В. Життя і діяльність М. П. Драгоманова: Короткий життєписний нарис. Мюнхен, 1963; Довгич В. Українська ідея в політичній теорії М. Драгоманова. Київ, 1991; Куца О. Михайло Драгоманов і розвиток української літератури у другій половині XIX століття. Тернопіль, 1995; Мацько В. Михайло Драгоманов і медієвістика. Хмельницький, 2000; Грушевський М. 50 літ «Исторических песен малорусского народа» Антоновича і Драгоманова. *Україна*. 1924. Чис. 1–2; Возняк М. До історії місії Драгоманова. *Україна*. 1929. Чис. 1–2; Штрихи до наукового портрета Михайла Драгоманова: 36. наукових праць. Київ, 1991; Ревуцький Д. Микола Лисенко. Повернення першоджерел. Київ, 2003; Дмитренко М. Михайло Драгоманов – дослідник фольклору. *СіЧ*. 2005. № 6.

І. Горбунова, Ок. Шевчук

ЕЙДЕЛЬМАН

(Едельман) Олександр Лазаревич

(07.06.1904, м. Гостомель, тепер Київської обл. – 31.10.1995, м. Нью-Йорк, США) – піаніст, педагог. Професор (1941). Лауреат Всеукр. конкурсу піаністів (І премія, 1931). У 1923 закінчив Київську консерваторію (кл. Ф. Блюменфельда, М. Домбровського, Генр. Нейгауза), у 1929 – Держ. муз.-драм. інститут ім. М. Лисенка (фп. відділення інструкторсько-пед. факультету). У 1925–41 активно виступав як соліст філармонії в містах колишнього СРСР. Грав циклами твори Р. Шумана, К. Дебюсі, Ф. Ліста, Ф. Шопена, С. Рахманінова. Виконував музику укр. композиторів Л. Ревуцького, Я. Степового, В. Косенка. Від 1925 почав пед. діяльність. Викладав у КССМШ і консерваторії (1934–41 – доцент, від 21 червня 1941 – професор). Під час евакуації (1941–43) продовжував працювати як професор об'єднаної Московської та Саратовської консерваторій, у 1943–50 – Київської консерваторії, у 1950–77 – зав. кафедри спец. фп. Львівської консерваторії, зав. відділу Львівської спец. муз. школи ім. С. Крушельницької. У 1978 емігрував у США, де працював професором фп. у Нью-Йоркському університеті. Поміж учнів: С. Ейдельман (син), Ю. Осінчук, Ж.-Е. Бавузе, В. Дайч, Д. Рахманов, Ю. Хурдеева, фп. педагоги Л. Вакаріна, А. Задерацька, М. Крих, Л. Крих, І. Царевич, З. Цукер та ін. Традиції школи Е. продовжуються не лише у Львові, але й у США, Франції та ін. країнах.

Літ.: Олександр Ейдельман: Данина шани вчителю / упоряд. і ред. Н. Кашкадамова, Т. Мілодан. Львів, 2006; Шамаева К. З історії фортепіанного виконавства. *О. Л. Ейдельман. Дослідження. Досвід. Спогади.* Київ, 2002. Вип. 3; Вакаріна Л. Спогади про мого вчителя Олександра Лазаревича Ейдельмана. *Дослідження. Досвід. Спогади.* Київ, 2002.

А. Азарова

ЕЛЬМАН

Михайло (Міша) Саулович

(20.01.1891, м. Тальне, нині Черкаської обл. – 05.04.1967, м. Нью-Йорк, США) – скрипаль, компо-

зитор. З дитинства навчався гри на скрипці в батька, пізніше – в О. Фідельмана в Одесі. У 1904 закінчив Санкт-Петербурзьку консерваторію (кл. скрипки Л. Ауера, кл. композиції Ц. Кюї). Публічні виступи розпочав у 5-річному віці в Єлисаветграді (тепер Кропивницький), де йому акомпанував Генр. Нейгауз; у 7-річному виконував Концерт № 7 для скрипки з оркестром Ш. Беріо. У 1904 здійснив концертне турне містами Німеччини та Великої Британії, у 1908 мав успішний виступ у Нью-Йорку, після чого оселився в США, де багато гастролював з найкращими симф. оркестрами. У 1926 заснував струнний квартет. У 1936–37 дав у Нью-Йоркському Карнегі-Холі 5 т. зв. історичних концертів. Записав ряд творів на грамплатівках фірми «Gramophone» (Велика Британія). Грав на скрипках Н. Амаді й А. Страдіварі. У репертуарі переважали віртуозні романтичні твори. Е. присвячено низку творів різних композиторів, зокрема «Екстаз-поема» ор. 21 Е. Ізаї, Концерт для скрипки з оркестром Б. Марціну та ін.

Літ.: Поляновский Г. 70 лет в мире музыки. Москва; Ленинград, 1981; Кшесинская М. Воспоминания. Москва, 1982; [А. И.]. Концерт Миши Эльмана. *Театр. Россия.* 1905. 26 февраля; Elman S. Memoirs of Mischa Elman's father. New York, 1955.

А. Азарова

ЕНГЕЛЬ

Юлій (Юрій) Дмитрович

(26.04.1868, м. Бердянськ, тепер Запорізької обл. – 11.02.1927, м. Тель-Авів, Держава Ізраїль) – композитор, музикознавець, журналіст, лектор. У 1892 закінчив юридичний факультет Харківського університету, у 1897 – Московську консерваторію (кл. композиції М. Іполитова-Іванова, кл. контрапункту і фуґи С. Танеєва). Був співробітником багатьох газет і журналів («Музыкальный современник», «Русские ведомости», «РМГ» та ін.), поміж публікацій – Некролог на смерть М. Лисенка в газ. «Русские ведомости» (26 жовтня 1912). Виступав як лектор, був редактором муз. словників, перекладачем. Вивчав і пропагував єврейський фольклор: 1912 брав участь у Єврейській етнографічній експедиції на Київщині та Волині, 1916 видав зб. «50 єврейських дитячих пісень для дитячих будинків, шкіл і сімей» на ідиш. Після 1917 викладав у Московській консерваторії. У 1922–24 жив у Берліні, згодом переїхав до Палестини, де взяв участь у заснуванні нар. консерваторії.

Муз. твори: для оркестру: сюїта; для різних інструментів у супроводі фп.: п'єси; хори; камерно-вокальні: романси, обробки нар. пісень; музика до театральних вистав.

Літ.: Кононова О. Музична культура Харкова кінця XVIII – початку XX ст. Харків, 2004; Муха А. Енгель Юрій (Юлій) Дмитрович. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ.* Київ, 2008. Т. 2; Сергеева І. Енгель Юлій Дмитрович. *ЕСУ.* Київ, 2009. Т. 9.

А. Азарова

ЄВСЕЄВСЬКИЙ Федір Андрійович

(08.04.1889, м. Бориспіль, тепер Київської обл. – 1969, м. Париж, Французька Республіка) – композитор, диригент, скрипаль, педагог. У 1914 закінчив Петербурзьку консерваторію (кл. композиції А. Лядова, М. Штейнберга). У 1918–19 працював диригентом Роменського т-ру. У 1920-х жив у Парижі, де організував квартет «Сучасні менестрелі», з яким гастролював у країнах Європи.

Муз. твори: опера; балет; камерно-інструментальні: струнний квартет, твори для фп. (соната, прелюдія, етюд), віолончелі, скрипки; хори; камерно-вокальні: романси для голосу із супроводом та фін.

Літ.: [Б. п.]. Євсєєвський Федір. *Мала Українська музична енциклопедія*. Мюнхен, 1971; Муха А. Євсєєвський Федір Андрійович. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2008. Т. 2; Муха А. Євсєєвський Федір Андрійович. *ЕСУ*. Київ, 2009. Т. 9.

А. Азарова, А. Муха

ЄМЕЦЬ Василь Костянтинович

(02.08.1890, с. Жаборівці, нині смт Шарівка Богодухівського р-ну Харківської обл. – 04.01.1982, м. Лос-Анджелес, США) – бандурист, композитор-аматор, педагог, муз. майстер. У 1911–17 навчався на природничих відділеннях Харківського й Московського університетів. Гри на бандурі навчався з дитинства. У 1913 організував Першу кубанську кобзарську школу в Катеринодарі (тепер Краснодар, РФ). Брав участь у Всеслов'янському концерті (Москва, 1914), виступав на сцені Великого театру (1916, Москва). У 1917–18 вчителював у жіночій гімназії смт Сосниця (нині Чернігівської обл.). Співробітник Міністерства освіти за часів Гетьманату П. Скоропадського. У 1918 за сприяння П. Скоропадського організував Першу капелу бандуристів, концерт якої відбувся перед вояками Армії УНР. Нагороджений Залізним хрестом. Від 1919 виступав як соліст-бандурист. Від 1920 – в еміграції в Чехословаччині, 1934 –

у Франції, 1936 – у Північній Америці, від 1938 – у Лос-Анджелесі (США). У Празі організував школу кобзарів (1923) та Другу капелу бандуристів (1924). Гастролював у Європі та містах США. Виступав у Голлівуді (м. Лос-Анджелес, США). Співпрацював з М. Гайворонським та М. Голинським. Виготовляв бандури. У 1950-х створив збільшені типи бандур, т. зв. «подвійні» – на 50 і 62 струни. На них виконував у власних транскрипціях твори В.-А. Моцарта, Л. Бетховена, Ф. Шопена, Ф. Ліста, М. Лисенка та ін. У репертуарі: думи, укр. нар. пісні, танці, власні твори («Гомін України», «Передзвони», «Над Дніпром», «Про Крути», «Дума про поневолення України», «3 Кримських гір»).

Літ. твори: Кобза і кобзарі. Берлін, 1922; ²Нью-Йорк, 1959; ³Київ, 1994; Кобза. Кілька слів про український національний інструмент та його походження. *Українське слово*. (Берлін), 1921. № 76; Кобзарі старих часів. *Українське слово*. (Берлін), 1921. № 102–103; До мартирології кобзарства. *Календар «Свободи» на звичайний рік 1957*. Джерсі-Сіті, 1956; Гетьман Скоропадський та перша капела кобзарів. *НТЕ*. 2001. № 4.

Літ.: Самчук У. Живі струни: Бандура і бандуристи. Детройт, 1976; Стешко Ф. Україні. Ювілейна пам'ятка з нагоди двадцятип'ятилітньої праці Василя Ємця для українського музичного мистецтва [Рецензія]. *Українська музика*. 1938. № 2; Мартиненко О. Кобзар у фракту. *Пам'ятки України*. 1995. № 1; Васюта О. Василь Ємець – дослідник кобзарського мистецтва. *Співоче поле Чернігівщини: Календар 2004*. Київ, 2004.

А. Азарова

ЄРМОЛЕНКО-ЮЖИНА

(дів. прізви. Плуговська; сценічний псевд. Єрмоленко; у заміжжі Южина) Наталія Степанівна

(1881, м. Київ – 22.09.1948, м. Париж, Французька Республіка) – оперна співачка (драм. сопрано). Навчалася вокалу в Києві у М. Зотової (1897–1901), вдосконалювалась у Парижі в П. Відаля. Творчий шлях почала в 1900 на сцені приватної опери А. Церетелі (Санкт-Петербург). У 1901–06, 1910–13, 1915–20 була солісткою Маріїнського театру (Санкт-Петербург); у 1906–08, 1913, 1916 – Великого театру (Москва); у 1908–10 – опери С. Зиміна (Москва). Гастролювала в Україні, Росії, Грузії, Азербайджані, Італії, Франції, Південній Америці, Великій Британії, Німеччині, Іспанії. У 1908 брала участь у 1-у «Російському сезони» в Парижі антрепризи С. Дягілева з партією Марини Мнішек (опера «Борис Годунов» М. Мусоргського), за яку була представлена до ордена Почесного Легіону. Сценічні партнери: Є. Азерська, І. Алчевський, А. Нежданова, Л. Собінов, Ф. Шаляпін, Д. Южин. Співала п/к диригентів О. Глазунова, В. Дранишнікова, А. Коутса, Ф. Мотля, Е. Направника, А. Нікіша, Д. Похітонова, С. Рахманінова, В. Сука, А. Тосканіні, Р. Штрауса. Популяризувала укр. музику. Репертуар включав укр. нар. пісні, романси М. Лисенка,

ЕРМОЛЕНКО-ЮЖИНА

Б. Підгорецького, Я. Степового та ін. Записала на грамплатівки бл. 60 творів. Від 1924 проживала в Парижі, виступаючи в концертах та на сцені Гранд-Опера.

Партії: Венера, Ельза, Брунгільда, Гудруна («Лоенгрін», «Тангейзер», «Зіґфрід», «Загибель богів» Р. Вагнера), Віолетта, Аїда («Травіата», «Аїда» Дж. Верді), Норма («Норма» В. Белліні), Джоконда («Джоконда» А. Понкієлі), Кармен («Кармен» Ж. Бізе), Електра («Електра» Р. Штрауса), Юдіф («Юдіф» О. Серова), Ярославна («Князь Ігор» О. Бородіна), Марфа («Хованщина» М. Мусоргського), Ядвіґа Запольська («Пан Воевода» М. Римського-Корсакова), Тетяна

(«Євгеній Онеґін» П. Чайковського), Поппея («Нерон» Ант. Рубінштейна) та ін.

Літ.: Лінде П. Дивовижний голос. *Українські співаки у спогадах сучасників* / автор-упоряд. І. Лисенко. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Тартаков Г. На сцені Маріїнської опери. *Українські співаки у спогадах сучасників* / автор-упоряд. І. Лисенко. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Москалець О. Наталі Ермоленко-Южина. *Київська старовина*. 2006. № 2; Кушнірук О. Ермоленко-Южина Наталія Степанівна. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2008. Т. 2; Кушнірук О., Лисенко І. Ермоленко-Южина Наталія Степанівна. *ЕСУ* Київ, 2009. Т. 9.

А. Азарова, О. Кушнірук

IMMEDIATE

Ж

ЖДАНОВСЬКИЙ Євген Тадейович

(03.1892, с. Ясинуватка, тепер у межах м. Миколаєва – 08.08.1949, Сибір, нині РФ) – оперний співак (бас). Навчався в Одеській духовній семінарії, де співав у хорі. Закінчив Московську консерваторію (кл. В. Зарудної, 1912). Брав уроки вокалу в Мілані (Італія) у В. Ванцо. Працював солістом опери С. Зіміна (Москва, 1912–17), Великого т-ру (Москва, 1919–24), Ла Скала (Мілан, 1925–29), Нар. опери (Софія, 1929–44). Від 1929 мав громадянство Болгарії. Гастролював в Україні, Італії, Іспанії, Чехії, Франції, США, Аргентині, Бразилії. У 1944 був репресований. Загинув у Сибіру. Реабілітований посмертно.

Партії: Осмін («Викрадення із серала» В.-А. Моцарта), Великий інквізитор («Дон Карлос» Дж. Верді), Мефістофель («Фауст» Ш. Гуно), Нілаканта («Лакме» Л. Деліба), Альвізе («Джоконда» А. Понкїєлі), Фатнер, Хундінг, Генріх Пгахолов («Золото Рейну», «Валькірія», «Лоенгрін» Р. Вагнера), Руслан, Сусанін («Руслан і Людмила», «Життя за царя» М. Глінки); Мельник («Русалка» О. Даргомижського), Варлаам, Борис, Іван Хованський («Борис Годунов», «Хованщина» М. Мусоргського), Галицький («Князь Ігор» О. Бородіна), Салтан («Казка про царя Салтана» М. Римського-Корсакова).

Літ.: [Б. п.]. Ждановський Євген. *Митці України: Енциклопедичний довідник*. Київ, 1992; Лисенко І. Ждановський Євген Тадейович. *Лисенко І. Словник співаків України*. Київ, 1997; Лисенко І. Ждановський Євген Тадейович. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2008. Т. 2; Лисенко І. Ждановський Євген Тадейович. *ЕСУ*. Київ, 2009. Т. 9.

А. Азарова, І. Лисенко

ЖИТНИЦЬКИЙ Олександр Пилипович

(22.12.1909, м. Одеса – 26.11.1973, м. Мельбурн, Австралія, похований у м. Львові) – тромбоніст, піаніст. Один з перших укр. джазових орانжувальників. Освіту здобув в Одеській консерваторії по кл. тромбона. У 2-й половині 1930-х був кер. джазових оркестрів одеських кінотеатрів ім. П. Постишева (1937–39) та ім. В. Ко-

роленка (1939–41). Після 1946 проживав у Львові. Був учасником ансамблю П. Кесслера, учасником квінтету, що грав у кінотеатрі ім. Я. Галана (1956–62), кер. джаз-оркестрів кінотеатрів «Україна» (1948–56) і «Дніпро» (1957–62), естрадного оркестру Будинку культури Львівської Південно-Західної залізниці (1962–66). У 1971 емігрував в Австралію.

Літ.: Симоненко В. Житницький Олександр Пилипович. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2008. Т. 2; Симоненко В. Житницький Олександр Пилипович. *ЕСУ*. Київ, 2009. Т. 9.

А. Азарова, В. Симоненко

ЖУК Іриней Семенович

(05.08.1943, м. Любачів, тепер Любачув, Республіка Польща) – піаніст, педагог, музикознавець. Брат Люби Жук. Засл. арт. України (1999). Член Всеукр. муз. спілки (Київ), НТШ й УВАН у Канаді, представник Європейської асоціації піаністів-педагогів. Лауреат Шевченківської медалі Конгресу українців Канади (2004). Закінчив Квебекську консерваторію (1964, кл. Л. Колесси), університет Мак-Гілл (Монреаль, Канада, 1968, факультети музики та математики), Королівський коледж (Лондон, Велика Британія, 1965–67), Джульєрдську муз. школу (Нью-Йорк, США, 1969, кл. С. Горюничького). Стажувався в Центрі мистецтв Альбертського університету в Банффі (США, кл. Б. Рубахіна), у Муз. академії «Мопартеум» у Зальцбурзі (Австрія, кл. Ф. Вюрера). Доктор філософії (музикознавство, Джонс Гопкінс університет, Балтимор, США, 1985, кл. Л. Фляйшера). Від 1974 – викладач, доцент (1981), професор (1986), від 1997 – директор муз. відділу Квінс університету в Кінгстоні (Онтаріо, Канада). Від 1965 гастролював у США, Канаді, Європі, на Далекому Сході, від 1977 в Україні (соло і в дуєті з сестрою Любомирою Жук). Був головою екзаменаційної комісії в НМАУ (Київ, 1995), членом журі міжнар. конкурсів піаністів в Україні, Італії, США та Португалії. У репертуарі: сольні й камерні твори світової класики, у т. ч. укр. композиторів (І. Білогруда, Д. Бортнянського, В. Витвицького, А. Пнагишина, Л. Дичко, О. Жука, Ж. Колодуб, А. Кос-Анатольського, В. Косенка, М. Кузана, Г. Кулеши, М. Лисенка, С. Людкевича, Г. Ляшенка, Л. Ревуцького, Є. Станковича, Я. Степового, Ю. Фіали та ін.). Зробив ряд записів на грамплатівках, аудіокасетах, CD.

Літ. твори: Любка Колесса. Педагогічна і концертна діяльність в Канаді. *Українська фортепіанна музика та виконавство*. Львів, 1994; Lubka Kolessa – *Legendary Pianist. Український вимір*. Ніжин, 2005. Вип. 4. Кн. 1 та ін.

Літ.: [Б. п.]. Жук Іриней. *Мала Українська музична енциклопедія*. Мюнхен, 1971; Витвицький В. Фортепіановий дует Люби та Іриней Жуків. *Сучасність*. 1985. Чис. 12; Фільц Б. Жук Іриней. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2008. Т. 2; Гамкало І. Жук Іриней Семенович. *ЕСУ*. Київ, 2009. Т. 9.

А. Азарова

ЖУК

ЖУК

Люба (Любомира) Семенівна

(05.04.1930, м. Любачів, тепер Любачув, Польща) – піаністка, педагогиня, музикознавиця. Сестра Іриней Жука. Засл. арт. України (1999). Докторка філософії (2007). Академік УВАН (Канада, 1995). Членкиня НТШ, Європейської асоціації піаністів і педагогів (Лондон); Всеукр. муз. спілки (Київ). Лауреатка Шевченківської медалі Конгресу українців Канади (2003). Закінчила муз. факультет університету Мак-Гілл (1957, кл. Г. Блюме) та Квебекської консерваторії в Монреалі, Канада (1960, кл. Л. Колесси). Стажувалась у Муз. академії «Моцартеум» у Зальцбурзі (Австрія, кл. Г. Ляйграфа) та в Центрі мистецтв Альбертського університету в Банффі (США, кл. Б. Рубахіна). Від 1966 – викладачка, доцентка (1974), професорка (1983) муз. факультету Мак-Гілл університету (м. Монреаль, Канада); доцентка (1974), професорка (1988) УВУ в Мюнхені (Німеччина). Від 1960 гастролювала в США, Канаді, країнах Європи, на Далекому Сході, від 1977 – в Україні (соло і в дуеті з братом Іринеем Жуком). Досліджувала й популяризувала музику укр. композиторів, зокрема й укр. діаспори. Виступала з лекціями, у т. ч. на радіо і ТБ. Публікувала статті в газетах і журналах. Консультантка англomовного видання «Encyclopedia of Ukraine» (Торонто; Буффало; Лондон, 1993, т. 3), редакторка відділу музики в Енциклопедії української діаспори (Вінніпег, виходить з 2001). Була головою держ. комісії у муз. академіях Донецька (2000–01), Одеси (2002–03), Львова (2004–05). У репертуарі: сольні та камерні твори світової класики, а також укр. композиторів (В. Барвінського, І. Білогруда, В. Витвицького, А. Гнатишина, О. Жука, А. Кос-Анатольського, В. Косенка, М. Кузана, М. Лисенка, С. Людкевича, Н. Нижанківського, Л. Ревуцького, Я. Степового, Ф. Якименка та ін.). Для дуету **Ж.** з Іринеем Жуком музику писали: Л. Дичко, Ж. Колодуб, О. Красотов, М. Кузан, Г. Кулеша, Г. Ляшенко, Г. Овчаренко, М. Скорик, Є. Станкович, Ю. Фіала. Має записи на грамплатівках, аудіокасетах, CD.

Літ. твори: Фортепіанна творчість українських композиторів на Північно-Американському континенті. Львів, 1994; Українська присутність в музиці Північної Америки. *Український вимір*. Ніжин, 2005. Вип. 5 та ін.

Літ.: [Б. п.]. Жук Люба. *Мала Українська музична енциклопедія*. Мюнхен, 1971; Витвицький В. Фортепіановий дует Люби та Іриней Жуків. *Сучасність*. 1985. Чис. 12; Муха А. Жук Люба. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2008. Т. 2; Ґамкало І. Жук Люба (Любомира) Семенівна. *ЕСУ*. Київ, 2009. Т. 9.

А. Азарова

ЖУРАВИЦЬКИЙ**Вадим Михайлович**

(03.12.1962, м. Київ) – композитор, піаніст, педагог. Лауреат Премії ім. Л. Ревуцького (1998), Міжнар. конкурсу творів для духових інструментів у м. Рівному (1997).

Член НСКУ (1990). Закінчив Київську консерваторію (1986, кл. композиції Ю. Іщенка) та аспірантуру при ній (1995). Від 1986 – референт Київської організації НСКУ, з 1989 – викладач Київської ДМШ № 3; з 1993 – кафедри композиції Київської консерваторії (НМАУ). Від 2007 працює в Німеччині (м. Штутгарт), де викладає муз.-теоретичні предмети та виступає як піаніст (зокрема як піаніст-імпрровізатор). Творчий пошук **Ж.** полівекторного спрямування – фольклор, сучасні та старовинні стилі академічної музики, зокрема бароково-класичний, джаз. Професійно володіє новітньою муз. лексикою, підпорядковуючи технологічні засоби напруженому лірико-драм. розвитку, що сприяє розкриттю естетичного завдання творів, концепційності філософської думки. Композиційні опуси **Ж.** вирізняються відчуттям форми, гармонійністю й вираженістю побудови її складових і цілого. Особливо увагою виконавців користуються його твори для скрипки, саксофона (зокрема сонати), фп. (популярні ритмічні джазові регтайми). У виконавському доробку **Ж.** останніх років – унікальні записи камерних сонат Й.-С. Баха, здійснені з відомим віолончелістом Л. Андраде: 3 сонати для віолончелі-да-гамба й клавіра (2021) та скрипковий сонати в перекладенні для віолончелі й клавіра (2022).

Дискогр.: CD: Моцарт В.-А. Соната для скрипки з фп.: Н. Сіваченко (скрипка), В. Журавицький (фп.). Київ, 2007; Vadim Zhuravitsky. Симфонія для струнних, Соната для альту, флейти й фп., Вокальний цикл на сл. С. Вікмана «Последний луч». Київ, 2007.

Муз. твори: для симф. оркестру: Симфонія № 1 (1987); для скрипки з оркестром: Концерт (1989); для флейти з оркестром: Концерт (1995); для камерного оркестру: Симфонія № 2 (2007), «Contra spem spero» (1992); для флейти, арфи та камерного оркестру: «Еклого» (1991), «Регтайм» (1997); для сопрано і камерного оркестру: «Три українські пісні» (2002); для сопрано і струнного квартету: «Три пісні про мертвих королів» (1995); камерно-інструментальні: Тріо для кларнета, альту і віолончелі (1991), Тріо для флейти, фагота і фп. (1997), Квінтет для флейти, гобоя, кларнета, фагота і валторни (1995), «Тьмяне листя» для камерного ансамблю (2004); для труби і флейти (1986), альтової флейти і фп. (1989), бас-кларнета і фп. (1993), скрипки соло (1993), віолончелі і фп. (2000), скрипки і фп. (2003); сонати; для фп.: Прелюдія і Паскалія (1987), цикл «Плинна музика» (5 п'єс, 1997), «Добрий приятель свінг», джазові п'єси (для фп. і 2-х фп., 1990), 15 двоголосних інвенцій (2001), 10 джазових п'єс для дітей; для арфи: «Лісові гукання» (1991); для хору а cappella: Хоровий диптих на сл. Л. Костенко та У. Вітмена (1988), «Три псалми Давидові» у переспіві Т. Шевченка (1992), диптих «Чумацькі пісні» (1993), «Хоровий диптих» (1996, обробки укр. нар. пісень); камерно-вокальні: вокальні цикли «Чутливі струни» для мецо-сопрано і фп. на сл. Л. Костенко (1987), «Три стихотворення А. Ахматової» для сопрано і фп. (2004); обробки нар. пісень; музика для дітей.

Літ.: [Б. п.]. Одиночество среди людей. *Зеркало недели*. 1999. 5 марта; [Б. п.]. Шире шаг, Маэстро. *Internationales Forum für Wissenschaft, Bildung und Kultur*. 2021. V. 22 січня; Бах Й.-С. Соната h-moll для скрипки / версія для віолончелі з клавіром, виконують Л. Андраде й В. Журавицький. URL: <https://www.facebook.com/vadim.zhuravitsky/videos/429250698726309>.

В. Кузик

З

ЗАДОРОЖНА

Капітоліна Василівна

(1905, Харківщина – ?) – камерна й оперна співачка (сопрано). Закінчила Харківську консерваторію. У 1930-х була солісткою Харківської, Полтавської, Сумської та Кримської філармоній. У 1943 емігрувала до Німеччини. У 1945–49 була солісткою Укр. оперного ансамблю (п/к Б. Пюрка), з яким гастролювала Німеччиною, виконувала провідні партії в операх і оперетах. Поміж оперних партій: Оксана («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Наталка («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка). У 1949 переїхала до США, де займалася концертною діяльністю. У концертному репертуарі З. були укр. нар. пісні й романси.

Літ.: Німчук І. На службі нації. Огляд праці українських театрів і хорів серед українських скитальників в Європі. *Ювілейний календар-альманах Українського Народного Союзу на 1949 рік*. Джерсі-Сіті; Нью Йорк, 1949; Лисенко І. Задорожна Капітоліна. *Лисенко І. Словник співаків України*. Київ; Джерсі-Сіті, 1997.

ЗАДОРОЖНИЙ

Іван Михайлович

(10.03.1916, м. Городенка, тепер Івано-Франківської обл. – 11.02.1972, м. Стамфорд, США) – диригент. Закінчив Коломийську укр. гімназію. До 1939 навчався у Львівській греко-католицькій семінарії Святого Духа, де вивчав муз. предмети п/к Б. Кудрика, співав у чоловічому вокальному квартеті. У 1939–41 навчався у Львівській консерваторії (кл. фп. Р. Савицького), у 1942–46 – на диригентському факультеті Вищої муз. школи у Відні (Австрія); там створив вокальний квартет, виступав як соліст-вокаліст у концертах укр. молоді. У 1945 у Мюнхені в школі Е. Домбергер брав уроки вокалу. Від 1946 – другий диригент Укр. оперного ансамблю п/к Б. Пюрка. Від 1949 у США: диригент хору «Сурма» в Чикаго та церковного хору у Філадельфії. Від 1951 – диригент різних хорів у Нью-Йорку, зокрема хору «Думка» (з 1959). У 1962–66 – кер. Капели

бандуристів ім. Т. Шевченка в Детройті. Від 1963 – професор музики в Духовній семінарії м. Стамфорд. Виступав з дописами в часописі «Свобода» з питань організації укр. муз. життя (1965–70).

Літ.: Бризгун-Соколик О. В п'яту річницю смерті Івана Задорожного. *Свобода*. 1977. № 95; Максим'юк Г., Граб У. Диригент Іван Задорожний: в 100-ту річницю від дня народження. *Українська музика*. 2016. Вип. 2 (20); Житкевич А. Мистецький портрет диригента Івана Задорожного. *Meest-Online*. 2013. 20 червня. URL: <http://meest-online.com/culture/mystetskyj-portret-dyrygenta-ivana-zadorozhnoho/>.

І.-Я. Гамкало

ЗАЗУЛЯК

(Zazulak, Zazuliak) Михайло

(1887, м. Львів – 19.08.1936, м. Бронкс, США) – концертний співак (баритон). Закінчив Львівську гімназію. Працював учителем укр. мови й літератури. У юнацькі роки захопився співом, за порадою друзів брав уроки вокалу у Варшаві. У 1909 з матір'ю переїхав до США. Продовжив навчання співу в муз. школі Метрополітен-опера (Нью-Йорк), у 1910 співав там у хорі. Патріотичні переконання спонукали до вступу в товариство «Українська бесіда» (при ній працював хор і симф. оркестр). Пізніше виступав із власними концертами. У сольному репертуарі З. були переважно укр. нар. пісні («Ой гиля, гиля», «Зелена рута – жовтий цвіт», «Ой летить зозуленька», «На чужині загибаю», «Пропала надія» та ін.) та романси («Гетьмани, гетьмани», «Мені однаково» М. Лисенка та ін.). Дебютував на великій сцені Карнегі-холу в концерті 19 січня 1915 з польським співаком А. Дідуром, солісткою Метрополітен-опера М. Раппольд та піаністкою С. Наємською; З. виконав укр. нар. пісню «Ой вербо, вербо» та «Заповіт» Т. Шевченка в супроводі «Українського хору» м. Нью-Йорка п/к М. Гундича. У жовтні 1915 в концерті виконав «Гетьмани, гетьмани» М. Лисенка та дует М. Кропивницького «Де ти бродиш, моя доле?» (з Ю. Корецькою). 11 листопада 1928 з великим успіхом виступив у Детройті в спільному концерті з хором «Думка» п/к І. Атаманця. Наприкінці грудня 1921 з ініціативи членів «Української бесіди» при Укр. нар. домі в Нью-Йорку було створено Укр. драм. т-р, а при ньому – Укр. оперну трупу. У січні 1922 колектив уперше на американському континенті поставив опери «Катерина» М. Аркаса (З. виконав партію Батька), «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського (З. – Султан), «Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка (З. – Виборний). У той самий час З. зайнявся педагогікою: давав приватні уроки співу. Упродовж осені 1915 – березня 1929 записав на платівки 98 творів

ЗАЙФЕРТ

(67 українських, 29 польських та 2 литовські пісні й романси) на американських фірмах «Victor», «Columbia», «Okeh», «Edison» та французькою «Paté». Першим у світі записав укр. гімн «Ще не вмерла Україна» (з текстом «Вже воскресла Україна», власним коштом видав однойм. зб. укр. пісень, ілюстровану своїми малюнками). Виступав у радіоконцертах. Автор церковних композицій «Вірую», «Отче наш», «Верховина», «Согласно заспівайте», «Христос Воскрес». **З.** займався також журналістикою (автор статей про діяльність книгарні «Сурма», муз. життя в Америці, Шевченківський концерт мистецьких колективів Нью-Йорка за участю С. Крушельницької та ін.), графікою, видавничою справою, брав активну участь в укр. громадсько-політичному житті.

Літ.: Лисенко І. Зазуляк Михайло. *Лисенко І. Словник співаків України*. Київ; Джерсі-Сіті, 1997; [Б. п.]. Смерть українського співака. *Діло*. 1936. 16 вересня; Житкевич А. Маловідомі сторінки із життя Михайла Зазуляка. *Meest-Online*. 2013. 7 листопада. URL: <http://meest-online.com/culture/malovidomi-storinky-izshyttya-mychajla-zazuliaka/>.

ЗАЙФЕРТ

(Zifert) Ігор Андрійович

(07.12.1909, с. Наталівка, тепер у межах м. Харкова – 03.10.1972, м. Детройт, США) – оперний і камерний співак (тенор). Походив з родини німецького колоніста, який у 1930-х був репресований. Закінчив Харківську консерваторію (1941, кл. М. Михайлова). Відтоді – соліст Оперної студії консерваторії, Харківської філармонії та оперного театру. У 1942–43 разом з Б. Гмирею і Г. Жуковським організував оперний театр у Полтаві, де виконував провідні партії. Виступав також із концертами у Харкові, Полтаві, Кам'янці-Подільському (тепер Хмельницька обл.) та ін. містах. Улітку 1943 емігрував: деякий час перебував у Львові, згодом – у таборах для переміщених осіб у Німеччині. У 1946–48 – соліст Укр. оперного ансамблю п/к Б. Пюрка, водночас виступав з концертами у складі вокального квартету «Дума». У 1949 переїхав до США. Від 1950 – соліст Капели бандуристів ім. Т. Шевченка (п/к Г. Китастого). У концертному репертуарі **З.** були романси М. Лисенка, Д. Січинського, М. Леонтовича, М. Гайворонського, Дж. Верді, Дж. Пуччіні, П. Масканьї, Р. Леонкавалло, численні укр. та італійські нар. пісні. На американських фірмах записав на грамплатівки ряд романсів: «Безмежне поле» М. Лисенка, «Із сліз моїх» і «Як почуєш вночі» Д. Січинського,

«Думу про Нечая», а також арії з опер зарубіжних композиторів.

Партії: Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Петро («Наталка Полтавка» М. Лисенка), Герцог («Ріголетто» Дж. Верді), Каніо («Паяци» Р. Леонкавалло), Турідду («Сільська честь» П. Масканьї).

Літ.: Лисенко І. Зайферт Ігор. *Лисенко І. Словник співаків України*. Київ; Джерсі-Сіті, 1997; Неділько О. Пам'яті Ігоря Зайферта. *Свобода*. 1972. 17 жовтня; Наш театр. Книга діячів українського театрального мистецтва: 1915–1991. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1992. Т. 2.

ЗАЛЕСЬКИЙ

(Zaleskij) Вацлав-Міхал (псевд. Вацлав з Олеська)

(18.09.1799, с. Олесько, тепер смт у Львівській обл. – 24.02.1849, м. Відень, нині Республіка Австрія) – фольклорист. Закінчив Львівський університет. Від 1833 – губернський практикант, з 1848 – губернатор Галичини. Належав до діячів польської культури, які залишили значний слід в історії збирання нар. пісень Західної України. Його зб. «Piesni Polskiei Ruskie ludu Galicyjskiego z muzyk ainstrumentowa naprzec K. Lipinskiego» (Львів, 1833–1934, у 2 т.) до сьогодні не втратила своєї наук. та історичної вартості. Збирання фольклору **З.** розпочав у 1820-х. Поміж його кореспондентів були укр. студенти І. Ількевич (Коломийщина), І. Білинський (Львівщина), М. Шашкевич (Стрийщина) та ін. До зб. ввійшло бл. 500 текстів польських і галицьких пісень у латинській транскрипції. 153 пісні, серед них 86 українських, опрацював для голосу з фп. К. Ліпінський. Хоча **З.** тенденційно вважав польські й укр. пісні єдиним цілим, збірка викликала значний резонанс у культурних колах України, Росії, Польщі та відіграла помітну роль у міському муз. побуті Галичини і творчості галицьких композиторів XIX ст.

Літ.: Цирик Л. О сборниках русско-народных песен. *Зоря Галицька як альбом на год 1860*. Львов, 1860; Загайкевич М. Музичне життя Західної України другої половини XIX століття. Київ, 1960; Зеров М. Галицьке літературне відродження. *Історико-літературні та літературознавчі праці*. У 2 т. Київ, 1990. Т. 2.

Ок. Шевчук

ЗАЛЕСЬКИЙ

(Zaleskij) Осип

(16.04.1892, с. Мала Тростянка, Галичина – 01.03.1984, м. Буффало, США) – композитор, музикознавець, педагог. У 1910-х закінчив

Львівську консерваторію (кл. А. Хибінського) і Віденський університет (з теорії музики навчався у Г. Адлера і Р. Валлашека). У 1921–23 – викладач і директор філії ВМІ ім. М. Лисенка у Станіславові (тепер Івано-Франківськ). У 1942–44 – диригент хорів «Боян» у Ярославі (тепер Польща), «Січ» і товариства «Академічна громада» у Львові. Згодом – викладач філії УМІА (Буффало, США). Автор камерно-інструментальних творів, хорів, солоспівів і пісень на вірші укр. поетів.

Літ. твори: Короткий нарис історії української музики. Філадельфія, 1952; Загальні основи музичного знання. Нью-Йорк, 1958; Мала українська музична енциклопедія. Мюнхен, 1971; До історії пісень Українських Січових Стрільців. *Календар «Свобода»*. 1954. 13 жовтня; Гнат Хоткевич і відродження бандури на Західноукраїнських землях. *На пошану Григорію Китастому у 70-річчя з дня народження*. Нью-Йорк, 1980.

ЗАПЛАТИНСЬКИЙ

Андрій

(09.03.1946, м. Бамберг, нині ФРН) – скрипаль. З родини укр. емігрантів. Від 1950 – у Філадельфії (США). У 1954–64 навчався в Муз. школі «Settlement» (Філадельфія, кл. скрипки Е. Ортенберга). Дебютував 1958 з Філадельфійським оркестром. Завершував навчання в Університеті штату Індіана (1964–66) та Джульярдській муз. школі (Нью-Йорк, 1966–67, кл. І. Галаміана). Як стипендіат закінчив студії в Католицькому університеті (Вашингтон, 1970). Неодноразово виступав з оркестром перед президентом США Л. Джонсоном. Артист провідних симфонічних оркестрів – Роттердамської філармонії (1970–72), шт. Міннесота (1972–73). Як асистент-концертмейстер брав участь у програмах оркестрів США – Детройтського (1973–74), Цинциннаті (1974–81, також як соліст), Сиракузького (з 1981). Від кінця 1960-х виступав у концертах із дружиною.

ЗАРИЦЬКА

Євгенія Ромуальдівна

(09.10.1910, м. Рава Руська, тепер Львівської обл. – 08.10.1979, м. Мальмезон, Французька Республіка) – оперна й камерна співачка (мецо-сопрано). Донька Р. Зарицького. Лауреатка Конкурсу співаків у Відні (1938). Студіювала філософію у Львівському університеті, паралельно закінчила Львівську консерваторію (кл. А. Дідура, 1928). Дебютувала на сцені Львівської опери в 1937 (Ліза в «Піковій дамі» П. Чайковського). Упродовж 1939–41 вдосконалювала мистецтво співу в

Італії. Виступала з концертами в Римі, Неаполі, Венеції, брала участь у постановках т-ру Ла Скала в Мілані, знялася в різних ролях у 4-х фільмах. У 1930–50-х часто виступала по радіо в багатьох країнах, включала в програми виступів твори укр. композиторів. З однаковим успіхом виконувала ролі в операх італійських, німецьких, австрійських та французьких композиторів та вокально-хорові твори XVIII–XX ст. У 1940-х здійснила ряд концертних турне по Італії, Австрії, Німеччині. У 1946–52 працювала солісткою Лондонського т-ру Ковент-Гарден, від 1953 постійно мешкала в Парижі, займалася пед. діяльністю. У 1940–60-х гастролювала у Франції, Нідерландах, Іспанії, Швейцарії, країнах Африки та Північної Америки. Виступала як солістка з провідними симф. оркестрами світу, п/к І. Стравинського, П. Гіндеміта, Е. Ансерме, В. Фуртвенглера та ін. Записала багато класичних творів та укр. пісень на фірмах «Дека» і «Gis Master Voice». Репертуар З. відзначався жанровою та стильовою різноманітністю і включав пісні, арії та романси В.-А. Моцарта, Й. Брамса, Г. Вольфа, П. Гіндеміта, Г. Малера, Ф. Шуберта, М. Лисенка, В. Барвінського, С. Людкевича, укр. нар. пісні. Відома популяризаторка укр. музики за кордоном. Виконувала партії мецо-сопрано в операх: «Кармен» Ж. Бізе, «Весілля Фігаро» В.-А. Моцарта, «Герцогиня Герольштейн» Ж. Оффенбаха, «Сільська честь» П. Масканьї, «Севільський цирульник» Дж. Россіні, а також в операх Дж. Верді, Г. Доницетті, Дж. Пуччіні, П. Чайковського. Записала на грамплатівки головну партію в опері-буфф «Герцогиня Герольштейн» Ж. Оффенбаха, романси Г. Малера, М. Мусоргського, твори М. Лисенка, Л. Ревуцького.

Літ.: Рудницький А. Українська музика. Мюнхен, 1963; Савицький Р. Гена Зарицька. *Українська музика*. 1938. № 4, 5; Людкевич С. Вечір пісень і арій Гени Зарицької. *Діло*. 1938. № 80; 1939. № 261; Співає Є. Зарицька в Римській консерваторії. *Наші дні*. 1941. № 3; Витвицький В. Євгенія Зарицька. *Свобода*. 1959. 13 січня; Медведик П. Діячі української музичної культури. *Записки НТШ*. Т. ССХХVI / Праці Музикознавчої комісії. Львів, 1993; Лисенко І. Євгенія Зарицька (до 85-річчя народження). *Альманах Українського Народного Союзу на рік 1995*. Джерсі-Сіті; Нью-Йорк, 1995; Лисенко І. Оповита легендою. *КіЖ*. 1994. 26 листопада; Герман В. Євгенія Зарицька: безсмертний спів у храмі Мельпомени. *Слово «Просвіти»*. 1998. № 10; Угрин К. Recontreaives Eugenia Zareska. *Bulletin Franco-Ukrainien*. (Париж), 1963. Чис. 14.

Б. Сюта

ЗЯЯЦЬ

ЗЯЯЦЬ

Іван

(09.11.1895, м. Кременчук, тепер Полтавської обл. – 22.10.1963, США) – хоровий диригент, композитор, священник УАПЦ. З ранніх років співав у різних хорах, маючи чудовий альт; після смерті батька залишився жити у Г. Давидовського в Ростові, його ж коштом навчався в муз. школі й духовному училищі. У 1917 завершив навчання зі званням «хормейстер другого розряду». До 1921 – кер. хору кафедрального собору м. Бахмута (тепер Донецької обл.), у 1921–29 – регент Покровського монастиря в Харкові. У 1929 пів року був під арештом у справі СВУ, після звільнення – диригент світського хору «Вік» на Дніпропетровщині, у 1933 – знову заарештований і засланий до Казахстану. Після повернення в Київ під чужим прізвиськом закінчив консерваторію (1937, кл. М. Вериківського), як оперний диригент і композитор – Московську консерваторію (1941). По закінченні повернувся в Україну (м. Юзівка, тепер Донецьк) У 1943 емігрував: працював диригентом німецької опери в Кракові (Польща), від 1944 очолив Митрополичий хор УАПЦ, з яким виїжджав на гастролі до Братислави (Словаччина), Вроцлава (Польща), Бад Кіссінгена, Оффенбаха та Майн-Кастля (Німеччина). Упродовж 1948–51 – кер. хору в таборі для переміщених осіб у Пфорцгаймі, у 1951 організував новий укр. хор у Фельдфінзі (після переїзду до Людвігсфельда отримав назву «Дніпро»); 3. виступав з ним у різних містах Німеччини. Від 1956 жив у США.

Муз. твори: опера «Квітка щастя» (партитура загинула під час бомбардування); для симф. оркестру: Кавалерійський марш, Галицька рапсодія, Циганська фантазія; для хору: «Кантата про отамана Петлюру», «Кантата про загинутих козаків», 2 Літургії, «Доки, Господи, забуватимеш мене до кінця», Всенічна, Велике Славословіє, 2 Херувимські, Милість спокою, 3 Великодні – «Величає душа моя Господа», «Господь, воцарися», «Хваліте ім'я Господнє» та ін.; для хору: аранжування й обробки нар. пісень.

Літ.: Sonevytsky I., Palidvor-Sonevytska N. Zaiats Ivan. *Sonevytsky I., Palidvor-Sonevytska N. Dictionary of Ukrainian Composers.* Lviv, 1997.

ЗБІРЖХОВСЬКА

(дів. прізви. Бугацька; на італійській сцені А. Флоріані-Збіржховська) Антоніна

(1872, Галичина – бл. 1930, Італійська Республіка) – піаністка, співачка (лірико-колоратурне сопрано). Навчалась у Львівській консерваторії (кл. В. Висоцького), потім удосконалювала майстерність в Італії. У 1891–94 виступала в

концертах «Львівського Бояна». Від 1898 – солістка італійської оперної трупи Кастелано, співала на оперних сценах Італії.

Партії: Аїда («Аїда» Дж. Верді), Лючія, Адіна («Лючія ді Ламмермур», «Любовний напій» Г. Доницетті), Сантуцца («Сільська честь» П. Масканьї), Манон («Манон Леско» Дж. Пуччіні) та ін.

ЗДОРЕНКО

Ольга Вікторівна

(02.01.1969, м. Київ) – піаністка, педагогиня. З родини музикантів (батько Віктор Здоренко – диригент, професор НМАУ ім. П. Чайковського; мати Лариса Здоренко – піаністка). Кавалер-дама Ордена мальтійських лицарів (2015). Золота медаль Міністерства культури Італійської Республіки «За вагомий особистий внесок у розвиток італійської культури концертуєщою піаністкою та педагогом» (2019). Лауреатка Всесоюзного конкурсу молодих виконавців у м. Ашхабаді (тепер Ашгабад, Туркменія, 1981) та численних міжнар. конкурсів піаністів, серед яких – ім. М. Лисенка (Київ, 1984, III премія, дебют на великій сцені з оркестром, 2-й Концерт для фп. з оркестром С. Рахманінова), ім. К. Цеккі (Рим, 1987), «Пальма д'Оро» (м. Фінале Лігуре, 1988), «Сан Ремо Класіко» (2001), «Карло Соліва» (м. Сазале Монферрато, 2002; усі – I премія); М. А. Калабрія (1994), у м. Сульмоні (2000, обидва – II премія; усі – Італія), спеціальна премія за виконання творів О. Мессіана. Гри на фп. почала навчатися з 4-х років. Закінчила фп. відділ Київського муз. училища (1988, кл. В. Снегір'ова), фп. факультет Московської консерваторії ім. П. Чайковського (1994, кл. проф. Є. Малініна) та Нац. муз. академії «Santa Cecilia» (Рим, Італія, 2000, кл. проф. С. Пертікароллі). У 1986 дебютувала на сцені Київської (тепер Національної) філармонії з Республіканським симф. оркестром п/к Р. Кофмана (Концерт № 3 для фп. з оркестром С. Рахманінова). Під час навчання виступала на Міжнар. фестивалі «Фауст фестиваль» (Швейцарія, 1990), у залі ім. П. Чайковського (Москва, із Симф. оркестром радіо і ТВ); у Берлінській філармонії (1991, Фп. концерт № 20 d-moll В.-А. Моцарта). Гастролювала в Австралії, Австрії, Бельгії, Греції, Іспанії, Німеччині, Росії, Франції, Швейцарії. Виступала із симф. оркестрами України, Німеччини, Румунії, Італії, Швейцарії, зокрема Meklenburg Philharmonic (м. Шверін, Німеччина), Оркестр-радіо й ТВ Загреб (Хорватія) та ін. Неодноразово виступала в Україні (Київ, Львів), зокрема, із Нац. симф. оркестром України (2012, диригент Дж. Бруно), камерним оркестром «Collegium Musicum» п/к

І. Остаповича (2017, 2 фп. концерти Ф.-К. Моцарта, CD-фірма «Flippermusic», Classical White Label, Італія). У 2005–18 – зав. відділу (професорка) спеціального фп. держ. консерваторії Gesualdo da Venosa в м. Потенца; у 2019 – консерваторії Giuseppe Martucci (м. Салерно); у 2020 – Alfredo Casella (м. Аквіла), з 2021 – Licinio Refice (м. Фросінон, провінція Риму, усі – Італія). Артистична директорка муз. товариства «Angelica Costantiniana» (м. Рим). У пед. репертуар впроваджує твори укр. композиторів. Проводить майстер-класи в різних країнах (найбільше – у консерваторії Італії). Брала участь у проєкті «Mahler Academy» із солістами Берлінської філармонії п/к К. Аббадо (2006). Членкиня журі багатьох міжнар. конкурсів, зокрема 1-го міжнар. конкурсу молодих піаністів «С. Behstein» (Львів, 2019). У репертуарі З.: фп. концерти В.-А. Моцарта, Л. Бетховена, Ф. Ліста, Й. Брамса, Р. Шумана, Ф. Мендельсона, С. Франка, П. Чайковського, С. Рахманінова, твори В. Косенка, І. Шамо, М. Скорика та ін. Виступає соло і в складі фп. тріо (зі скрипачами П. Берманом і Р. Боначчі). Співпрацює з рекордінговими компаніями «Brilliant Classics», «Diarason», «Movie Sound» та ін., має численні CD.

Літ.: Петренко А. В Італії вийшов CD-диск із фортепіанними концертами, записаними у Львові. *Голос українською*. 05.04.2018. URL: <https://uagolos.com/v-italiji-viishov-cd-disk-iz-forte-piannimi-koncertami-zapisanimi-y-lvovi/>; [Б. п.]. Диск із записом львівських музикантів вийшов в Італії. *Італійський культурний Центр «Емілі»*. URL: <https://www.dialogue.center/emilie/pro-nas/>; персональний сайт <http://olgazdorenko.net/>.

І. Сікорська

ЗЛОЧОВСЬКИЙ Зенон Іванович, о.

(12.04.1916, с. Кам'янка Нова, тепер Львівської обл. – 16.12.1993, м. Філадельфія, США) – церковний композитор, хоровий диригент, греко-католицький священник (митрофорний протоієрей). Від 1935 навчався в Духовній семінарії в Перемишлі (тепер Польща), у 1940 отримав сан священника. Муз. освіту здобув самотужки, а також приватно в о. Г. Новацького (композиція) та В. Новаковського (спів). Був парохом у сс. Явірник, Команьча на Лемківщині. Всюди організовував церковні хори, якими керував. Під час війни та впродовж 1950–60-х перебував під Варшавою і в районі Познані. У 1977 переїхав до Канади (Вінніпег), у 1979 – до США (Філадельфія). Служив священником церкви Святого Михайла та присвятив своє життя композиції. У муз. доробку З. переважно духовні твори: 82 літургії в 3-, 4-, 6-, 12-голосій

розкладці на чоловічі, мішані та жіночі хори, 2 реквієми для мішаних і чоловічих хорів, 7 многоліть, 11 пісень на різні Господські та Богородичні свята (сл. У. Кравченко), коляди, псалми, світські патріотичні хорові й сольні пісні на сл. Т. Шевченка, Р. Братуня, Д. Павличка.

Літ.: [Б. п.]. Отець Митраг Зенон Злочовський – композитор української священної музики. Філадельфія, 1991.

ЗОЛОЗОВА

(псевд. Андрущук, Держкая, Ле Менестрель)

Тетяна Василівна

(01.12.1941, м. Київ) – музикознавиця, педагогиня, громадська діячка. Канд. мистецтвознавства (1980). Докторка мистецтвознавства (1989). Доцентка (1983). Професорка (1991). Членкиня СКУ (1985). Закінчила Київську муз. десятирічку (1965, кл. скрипки); оркестровий та історико-теоретичний факультети Київської консерваторії (1970, кл. скрипки О. Горохова, кл. теорії музики Н. Горюхіної). У 1969–71, 1974–89 – викладачка Київської консерваторії: на кафедрах камерного ансамблю (1989–94 – зав. кафедри) та теорії музики (1974–89), від 1991 – професорка. Викладала в Інституті музики м. Алжира (Алжирська Народна Демократична Республіка, 1971–74). У 1991–92 – працівниця відділу культури й освіти в ЮНЕСКО, у 1992–99 – аташе з культури в посольстві України у Франції. Габілітована професорка паризького університету Сорбонна. Від 2013 – почесна професорка НМАУ ім. П. Чайковського, з 2019 – радниця ректора з питань міжнар. співробітництва та євроінтеграції. Авторка ряду наук. розвідок з питань історії і теорії укр. і французької музики, виконавства, фольклору, загальних питань культури та історії України, Франції (понад 100 статей у різних зб., журналах, газетах).

Літ. твори: канд. дис.: «Симфонізм А. Жоліве у світлі традицій і новаторства» (1980); докторська дис.: «Інструментальна музика післявоєнної Франції (1944–1970)» (Київ, 1989); Роль фазових структур у Першій симфонії А. Жоліве. *Укр. музикознавство*. Київ, 1979. Вип. 14; Знахідка – скрипкова соната. *Музика*. 1982. № 3; Співці сонця. *Музика*. № 5; Світло далекої зірки. *Україна*. 1982. № 17; Владислав Заремба. *Україна*. 1983. № 25; Гулак-Артемовський С. С. *Наука і культура*. Київ, 1983; Сторінки життя Максима Березовського. *Всесвіт*. 1983. № 1; Фазовые структуры в Первой симфонии А. Жоліве. *Проблеми муз. науки*. Москва, 1983. Вип. 5; Модальная вариационность. *Методология и методика анализа музыкальных произведений*. Киев, 1984; Музыка в жизни и творчестве Марии Башкирцевой (по страницам «Дневника»). *Часопис НМАУ ім. П. Чайковського*. 2018. № 4 (41); Ан-

ЗУБИЦЬКИЙ

drushch T., Georget D. Dictionnaire amoureux de l'Ukraine. Paris, 2022.

Літ.: Олійник Л. «Словник закоханого в Україну» сколихнув Францію. *Музика:* інтернет-журнал. URL: <http://mus.art.co.ua/slovyk-zakokhanoho-v-ukrainu-skolykhnuv-frantsiiu/>.

О. Литвинова

ЗУБИЦЬКИЙ

Володимир Данилович

(02.03.1953, с. Голоскове Кривоозерського р-ну Миколаївської обл.) – композитор, баяніст-віртуоз. Засл. діяч мистецтв України (1993). Лауреат міжнар. конкурсів: акордеоністів «Кубок світу-75» у м. Гельсінкі (Фінляндія, I премія), композиторів – у м. Білостоці (Польща; 1985, III премія за маленький реквієм «Сім сльозин»), ім. І. і М. Коців (1991, у рамках «КиївМузикФесту», III премія), «Акко-2000» (Фінляндія, 2000, за «Фатум-сонату» для 3-х баянів); Республіканської комсомольської премії ім. М. Островського (1986), премій ім. М. Лисенка (1994), ім. Б. Лятошинського, ім. М. Чюрльоніса (обидві – 2012), ім. М. Леонтовича (2021). Орден «Жива легенда» Всесвітньої асоціації акордеоністів (2013). Член НСКУ (1978). Закінчив Київську консерваторію: оркестровий (1976, кл. В. Бесфамільного), композиторський (1977, кл. М. Скорика) та диригентський факультети (1979, кл. В. Кожухаря й В. Гнедаша). Із сольними концертами об'їздив увесь СРСР, гастролював у багатьох країнах Європи, Азії та Америки. Як соліст «Укрконцерту» (1976–79) та «Держконцерту» (з 1980) щорічно мав по 40–50 виступів. Очоловав Асоціацію баяністів та акордеоністів України (1989–95). У 1995–2020 мешкав в Італії, проте не поривав зв'язків з Батьківщиною. Був частим гостем фестивалів «КиївМузикФест» і «Музичні прем'єри сезону» (Київ). У 2004 хоровій творчості З. було присвячено окремий концерт фестивалю «Золотоверхий Київ», на якому відбулося прем'єрне виконання молитви «Царю небесний» та псалми «Я люблю Господа». Проводить активну концертну й пед. діяльність: бере участь у численних міжнар. конкурсах, зустрічах, семінарах акордеоністів, веде майстер-класи на міжнар. курсах акордеоністів у Бельгії, Болгарії, Італії, Німеччині, Польщі, США, Чехії. Голова журі міжнар. конкурсів акордеоністів «Приз Монтезе» та «Приз Ланчіано» (Італія). З. співпрацював з багатьма музикантами світу. На замовлення директора Леонського інституту музики і танцю С. Клемана написав «Sinfonia Robusta» для баяна та великого симф. оркестру, для оркестру

«Віртуози Риму» – «Россініану», для італійського тріо баяністів «Vladislav Zolotarev» – сонату «Fatum», аранжував власну «Карпатську сюїту» та три п'єси Дж. Лігеті. Твори З. виконують укр. й зарубіжні музиканти, зокрема капела «Думка», «Київська камерата», А. Баженов, Б. Півненко, К. Якомуччі (Японія), Ч. К'як'яретта (Італія) та ін. П'єси З. є обов'язковими на міжнар. курсах акордеоністів, а хорові композиції – у репертуарі майже всіх дорослих колективів України. Творчий доробок З. представлений у різних жанрах – оперному, симф., хоровому, камерному. Його стилю притаманні щедрий мелос, що спирається на укр. фольклорні джерела, у поєднанні з найсучаснішими засобами муз. мислення та оригінальною інструментовкою, вільне оперування характерними прийомами муз. стилів різних епох, тягіння до театралізації. У хорових творах, що потребують віртуозної техніки та специфічного вокалу, трактує партію як оркестрові (показовим є «Concerto strumentale», 1993). Поповнив баянний репертуар яскравими концертними творами, серед яких: «Россініана» та «Присвята Астору П'яццоллі». Продовжував традиції М. Леонтовича, Б. Лятошинського, М. Скорика, Є. Станковича.

Муз. твори: *опери:* комічні камерні «До третій півнів» за В. Шукшиним (1981) та «Палата № 6» за А. Чеховим (1982); епічна «Чумацький шлях» за мотивами укр. нар. епосу (1983, у всіх – лібрето В. Довжика); *балети:* «Задунайські жарти» (1985, лібрето В. Литвинова та К. Єременко), «Гей, музики» (балет-феєрія, 1987, лібрето В. Литвинова та О. Балабана; *вокально-симфонічні:* кантати «Любів Україну» на вірші В. Сосюри (1975) та «Мир» на вірші В. Гуртовенко (1976), мініатюрний реквієм для сопрано, хору, органа, струнних, кантата-симфонія «Чумацькі пісні» на нар. тексти (1982) для солістів, мішаного хору та симф. оркестру, симфонія-реквієм для солістів, 2-х мішаних хорів та оркестру «Океан доль» на вірші Ш. Бодлера; цикл «Україна»: «Щедрик» (2014), «Червона калина» (2016), «Земле моя» (2018), «Пливе кача» (2019), «Покрова Богоматері», «Пам'яті М. Леонтовича» (обидва – 2021) для солістів, мішаного хору та симф. оркестру; *для симф. оркестру:* 9 симфоній: № 1 (1977), № 2 «Sinfonia Concertante» (1979), № 3 «Drammatica» (1980), № 4 «Lacrimosa» (1989); 3 концерти для оркестру: № 1 «Concerto Rustico» (1978), № 2 «Запорожець і султан» (1987); *для оркестру укр. нар. інструментів:* Концерт № 3 «Concerto Festivo» (1982); *для камерного оркестру:* симфонії № 1 «Sinfonia Lugubre» (1983), № 2 «О, цей світ!» (1984) за поемою А. Рембо, № 3 «Пам'яті Лятошинського» (1985), № 4 «Sinfonia Robusta» (1987); *камерні концерти для різних складів інструментів:* для скрипки (№ 1) і струнного оркестру (1989), для баяна і струнного оркестру – «Дивертисмент» (1993), «Россініана» (1995; версія для

баяна і великого симф. оркестру, 2000), для баяна, фп. і струнного оркестру – «Посвята А. П'яццоллі» (1999), для скрипки (баяна) і струнного оркестру – «Чао, мучачо!» (2004); *камерно-інструментальні*: струнні квартети (1978, № 1; 1990, № 2), Сюїта для фп. (1975–78), «Камерна сюїта» для гітари (1988), «Соната пам'яті К. Мяскова» для бандури (2000), Концертні партити для баяна соло в стилі джазової імпровізації; *для хору*: концерти – № 1 «Гори мої» на тексти західноукр. нар. пісень (1986), № 2 «Ярмарок» на тексти східноукр. нар. пісень (1987), № 3 «Concerto Strumentale» (1993); камерні кантати – № 1 «Монологи сонця» для баса та камерного оркестру на вірші В. Довжика і М. Рильського (1985), № 2 «Сім сльозин» (мініатюрний реквієм) для сопрано, дитячого хору, органа, ударних і струнного оркестру на вірші Б. Олійника і тексти укр. нар. пісень (1985), триптих «Три поезії» для жіночого хору на вірші Л. Костенко (1989), «В нашім краї на землі» для мішаного хору на вірші Т. Шевченка (1993), «Праведная душе» на вірші Т. Шевченка (1995); на канонічні тексти – «Молитва» для баса та жіночого хору (1989), «Царю небесний» (1999), «Я люблю Господа» (2010), «Христос Воскрес» (2011) для мішаного хору; *камерно-вокальні*: «Співаночки» для жіночого хору на тексти укр. нар. пісень (1985), «За нашим столдом» (обробка укр. нар. пісні, 1977) та ін.

Літ.: Сікорська І. Українська комічна опера: генезис, тенденції розвитку: Автореф. дис... канд. мистецтвознавства. Київ, 1994; Сікорська І. Іронічний співець кнопкового акордеона. Слово «Просвіти». 2003. 16–22 квітня; Гончаров А. Неофольклористичні тенденції у баянній творчості В. Зубицького: Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ, 2006; Лунина А. Звукосюжетная поэтика украинской ярмарки: хоровий концерт «Ярмарка» Володимира Зубицького. *Київське музикознавство*. 2006. № 20; Лунина А. Формула успіху Володимира Зубицького: грані елітарного й попсового. *Музика*. 2011. № 4–6; Лунина А. Человек-оркестр – грани портретного образа, музыкотерапия – миссия или утопия? *Композитор в зеркале современности*. В 2 т. Київ, 2015. Т. 1; Терещенко А. «Чумацькі пісні» В. Зубицького. *НТЕ*. 1990. № 1; Морозевич Н. Специфіка нотного тексту твору В. Зубицького для бандури «Концертний триптих». *Київське музикознавство*. Київ, 2001. Вип. 6; Голяка Г. Українська «Rossiniana»: Володимир Зубицький в Пезаро. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. 2009. Вип. 24; Охманюк В. Творчість Володимира Зубицького в сучасному конкурсному репертуарі. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Мистецтвознавство. 2016. Вип. 22; Володимир Зубицький: «Якось таємнича сила не дозволила мені зрадити інструментові» (бесіду вів А. Семешко). *УМГ*. 2002. №2; Бурбан В. Чорні й білі клавіші життя. *КіЖ*. 2003. 16 квітня; Чекан О. Про Зубицького – елегійно. *КіЖ*. 2003. 21 травня; Вахрамеева Р. Віртуоз баяна. *Демократична Україна*. 2003. 18 червня; Сущенко О. Від Києва до Пезаро. *Вечірній Київ*. 2004. 20 липня.

Т. Невінчана, І. Сікорська

ЗЮБРАК

Леся

(22.04.1931, м. Саскатун, Канада) – співачка (колоратурне сопрано), композиторка, муз.-громадська діячка. З родини укр. емігрантів, які прибули до Канади із с. Торговиця Пільна (тепер Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.). Лауреатка вокальних конкурсів у Канаді, зокрема «Singing Stars of Tomorrow» (м. Торонто, І премія, контракт на запис грамплатівки на фірмі «Viktor» та літні концертні виступи з Торонтським симф. оркестром), «Nos Futures Etoiles» (м. Монреаль), «Opportuniti Knocks» (м. Торонто; усі – 1955). У 5-річному віці виступала в аматорських театральних виставах (реж. – її батько), тоді ж почала брати уроки з гри на скрипці (1936). Навчалася на муз. факультеті Саскачеванського університету (1948–50), закінчила Королівську консерваторію в м. Торонто (1954; кл. Г. Ламберта). З перших років навчання виконувала провідні партії в постановках Оперної студії консерваторії, зокрема, у «I misteri gaudiosi» («Радісна містерія») Н. Катоццо, співала в Канадській оперній компанії (Адель, «Летюча миша» Й. Штрауса). Виступала з концертами в укр. громадах у різних містах Канади, зокрема, 5 жовтня 1952 в концерті в катедральній залі Пресвятої Трійці м. Принс-Альберт із великим успіхом виконала 16 укр. нар. пісень; 15 квітня 1955 в залі катедри Святого Володимира в Торонто – романси М. Лисенка, Д. Січинського, К. Стеценка, А. Штогаренка та укр. нар. пісні; 19 травня 1957 в залі Колозіуму (6 тис. глядачів) взяла участь у великому заключному концерті з приводу Днів укр. мистецтва в Торонто. Того самого року двічі виступила з хором «Кобзар» п/к А. Рудницького у Філадельфії та Нью-Йорку, у залі Фешен-інституту. Плідні творчі контакти з цим колективом тривали до смерті композитора (1975). У 1953–83 – солістка популярних програм І. Романова «Пісні мого народу» (з хором і оркестром, у його аранжуванні: «Ой що ж то за шум», «Ой не світи, місяченьку», «Розпрягайте, хлопці, коні», «Над річкою вийшла зірда», «Реветь та стогне Дніпр широкий» та ін.) на радіо СВС; з 1958 – сценаристка, адміністраторка багатомовної серії програм нар. музики «Рапсодії» (у т. ч. «Українська рапсодія») на телебаченні СВС в Торонто. **З.** – реж. і композиторка: авторка слів і музики пісень «Чому мені потрібен Ісус», «О, циганський танцю», «Польді», «Золоті сережки», «Краса української ночі» та ін. У 1977 вийшла її грамплатівка «Життя. Кохання. Музика». Пісні у виконанні **З.** увійшли до платівок

ЗЮБРАК

«Українське Різдво» та «Українська рапсодія» (обидві – 1969, фірма «Capital Records»). У концертному репертуарі З.: романси М. Гайворонського, М. Лисенка, Я. Степового, К. Стеценка, О. Аляб'єва, Дж. Верді, Г. Доніцетті, Дж. Пуччіні, К. Сен-Санса, численні укр. нар. пісні.

Партії: Джильда («Ріголетто» Дж. Верді), Розіна («Севільський цирульник» Дж. Россіні, Лючія («Лючія ді

Ламмермур» Г. Доніцетті), сопрано («Радісна містерія» Н. Кагоццо).

Літ.: Волиняк П. Концерт Лесі Зюбрак. *Нові дні*. 1956. № 5; Логун М. На порозі слави. *Наше життя*. 1957. Лютий; Житкевич А. Сторінки із життя співачки Лесі Зюбрак. *Meest-Online*. 2014. 12 червня. URL: <https://meest-online.com/culture/storinky-iz-zhyttya-spivachky-lesi-zyubrak/>.

IMMEEE

ІВАНОВ (по матері Кабраченський) Микола Кузьмич

(10.10.1810, м. Полтава – 07.07.1880, м. Болонья, Італійська Республіка) – оперний співак (тенор). Змалку виявляв музикальність, добре співав. У 1822 (за ін. відом. 1823) І. було відібрано до Придворної співацької капели в Санкт-Петербурзі. Вокалом займався з учителями-італійцями; також М. Глінка особисто займався з І. постановкою голосу, взяв його у спільну поїздку до Італії для вдосконалення вокальної техніки у відомих майстрів бельканто. У 1830 в Мілані І. брав уроки у проф. Е. Біанкі, у 1831 в Римі познайомився з Г. Берліозом, у Неаполі навчався у відомих педагогів А. Ноццарі (Нодзарі) та Ж. Фодор, здобув прихильність Г. Доніцетті. У 1832 був прийнятий до трупи т-ру Сан-Карло в Неаполі. Від осені 1833 – соліст Паризької італійської опери, у Парижі познайомився і потоваришував із Дж. Россіні, співав головні партії в його операх «Вільгельм Тель», «Сорока-крадійка», «Севільський цирульник», «Отелло» (найкраща за оцінками критиків) та ін. Талант співака високо цінував також В. Белліні – І. співав у його опері «Пуритани». У 1834–39 жив у Великій Британії, успішно гастролював з концертами, там його визнали «зіркою першої величини». Наприкінці 1830-х слава І. була в zenіті: його голос визначали як унікальний «тенор-контральтіно», а самого співака як неперевершеного Майстра бельканто. Від 1839 жив в Італії, виступав у всіх головних оперних т-рах, виїздив на гастролі до Відня (Австрія). Дж. Верді написав для І. вставну арію в опері «Ернані» (1844). І. співав в операх Дж. Верді «Аттіла», «Розбійники», поставлених у Римі й Трієсті, під час яких вистави перетворювалися на маніфестації солідарності з італійським нац.-визвольним рухом. Наприкінці 1840-х голос І. почав згасати й 1852 він покинув оперну сцену. Після смерті Дж. Россіні займався збиранням документів композитора та упорядкуванням його архіву.

Літ.: Глінка М. Записки. Глінка М. *Литературное наследие*. Москва; Ленинград, 1952. Т. 1; Глінка М. Записки. Ленинград, 1953; Глінка в воспоминаниях современников. Москва, 1955; Сикевич В. Былые встречи. Исто-

рический вестник. 1893. № 4; Мігельман Є. Забуте ім'я. *Музика*. 1985. № 6; Варварцев М., Мігельман Є. «Іванов, якого я люблю, мов сина...». *Укр. муз. архів*. Київ, 1995. Вип. 1; Варварцев М., Мігельман Є. «Його ім'я відоме всій Італії...». *Неопалима купина*. 1995. № 5–6; Варварцев М., Мігельман Є. Українець з Полтави. Музична слава Європи. *Укр. діаспора*. Київ; Чикаго, 1995. Чис. 8 (передрук: Всесвіт, 1998, № 4); Берліоз Г. Зустріч у Римі. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Глінка М. Зустрічі з Миколою Івановим. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Керн А. Уривки з записок. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Мельгунов М. Наставник Миколи Іванова. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Серов О. В Італії. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Смоленский С. О теноре Іванове, супутствовавшем Глинке в Италию. *РМГ*. 1903. № 47; Варварцев М. «Абсолютний перший тенор» доби бельканто. *КіЖ*. 1988. 26 червня.

В. Кузик

ІДЕЛЬЧУК Едуард Давидович

(17.05.1937, м. Ростов-на-Дону, нині РФ – 19.08.2007, м. Тампере, Фінляндська Республіка; похований у м. Києві) – скрипаль. Лауреат Республіканського конкурсу скрипалів (Київ, 1962). Закінчив Ростовське муз. училище (1958) та Харківську консерваторію (1963, кл. проф. А. Лещинського). У 1963–64 – соліст Харківської філармонії, у 1964–68 – соліст Київського камерного оркестру п/к А. Шароєва. У 1968–83 – концертмейстер Держ. симф. оркестру України. Тоді ж уперше виконав концерти для скрипки В. Золотухіна, В. Подвали, В. Подгорного, Є. Станковича (також «Симфонію пасторалей») та ін. У складі тріо «Український акварель» (спільно з І. та В. Боровиками) уперше виконав бл. 100 камерних творів укр. композиторів. У 1983–90 – 1-й концертмейстер Держ. симф. оркестру кінематографії СРСР (Москва); у 1985–89 – учасник квартету Всесоюзного радіо й ТБ. У 1986 в Москві в дуеті з фінською піаністкою Л. Кархіло в Музеї ім. М. Глінки І. уперше зіграв концерт із творів фінських авторів. Від 1990 мешкав у Фінляндії. Виступав у складі «Московських солістів» п/к Ю. Башмета, Нового Європейського струнного камерного оркестру п/к Д. Сітковецького, фламандського камерного оркестру «I Flaming» (кер. Р. Верген) та ін. У Тампере І. грав у місцевому камерному оркестрі та у складі «Едуардквартету» та тріо «Пори року». Не поривав зв'язків з Україною: у 1990-х (завдяки організаторській допомозі І. Карабиця) дует Ідельчук–Кархіло презентував сучасну фінську музику в Києві. Упродовж 1992–2005 – постійний учасник фестивалю «КиївМузикФест», де презентував сучасну укр. і фінську музику.

Літ.: Карабиць Іванна. Тампере Бієннале. *Хрещатик*. 2002. 8 жовтня; Сікорська І. Фінський сюрприз. *Слово «Провісти»*. 2003. Чис. 17; Сікорська І. «Tabula Rasa» для двох скрипок. *Хрещатик*. 2005. 14 жовтня.

І. Сікорська

ЙОХА-БЕРЕЗЕНЕЦЬ
(псевд. Березенець – від назви рідного села)
Дометій Йосипович

(20.08.1898, с. Велике Березне, за ін. відомостями Велико-Березне, нині Чернігівської обл. – 20.03.1986, м. Едмонтон, Канада) – камерний і оперний співак (бас-баритон), диригент, педагог. Професор. Закінчив муз. школу в Чернігові (1920), Київський муз.-драм. інститут ім. М. Лисенка (1931, кл. вокалу О. Шперлінг, М. Чистякової, кл. фп. В. Косенка), навчався в Учительській семінарії (Чернігів, 1916–20). Учитель вокалу в муз. школі в Чернігові, водночас – скрипаль місцевого симф. оркестру, диригент і співак тамтешніх церковних і семінаристських хорів, згодом – хорист капели «Думка» в Києві. Як соліст концертував з В. Косенком. У 1933 був відзначений дипломом на Всесоюзному конкурсі виконавців. У 1933–39 – соліст Київської опери, де виконував баритонові партії в «Запорожці за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Наталці Полтавці» І. Котляревського–М. Лисенка, «Проданій нареченій» Б. Сметани, «Паяцах» Р. Леонкавалло та ін. Від 1933 брав участь у численних концертних турне по Україні, виступав на радіо. У 1940–44 – соліст Львівської філармонії, у 1942–44 – Літ.-мистецького клубу у Львові. Водночас у 1940–44 – доцент вокалу Львівської консерваторії, у 1942–44 очолював і вів кл. вокалу й теорії музики у Львівській ССМШ; в обох навчальних закладах організовував концерти і сам брав у них участь, запрошуючи на «вечори

пісні» відомих вокалістів і виконуючи нові твори В. Барвінського, О. Бобикевича, М. Колесси, Б. Кудрика, С. Людкевича. У 1944 емігрував до Німеччини, від 1945 – у Мюнхені, був викладачем і диригентом у Православній духовній академії, також виступав із сольними концертами в Берліні, Празі, епізодично співав у Братиславській опері. У 1948 переїхав до Канади: спершу до Торонто, згодом – до Едмонтона, де у 1960–72 викладав вокал в Альбертському університеті, очолював власну вокальну студію. Інколи виступав як співак, виконуючи укр. нар. пісні, солоспіву М. Лисенка, Я. Лопатинського, Я. Степового, К. Стеценка, Я. Ярославенка та ін. Поміж учнів Й.–Б.: О. Білозор, С. Ганушевський, Й. Гошуляк, О. Роп'яник, І. Рудавський, Я. Щур.

Дискогр.: *грамплатівки LP:* Матюк В. «Крилець, крилець», сл. Б. Кирчіва; Лепкий Л. «І снилося зночі дівчині», сл. його ж; Лисенко М. «Мені однаково», сл. Т. Шевченка; Крижанівський Б. «Реве та стогне Дніпр широкий», сл. Т. Шевченка; Січинський Д. «Як почувеш вночі», сл. І. Франка; нар. пісні: «Ой ти, місяцю-зорю», обр. М. Лисенка; «Ой у полі верба», «Ой учора орав», «Ой поїхав за снопами», «Пропала надія», «Як я був молодий»; усі виконав Й.–Б. Канада, «Арка», 1963. ВМ Р-2.

Літ. твори: В. С. Косенко. Спогади. В. С. Косенко у спогадах сучасників / упоряд. А. В. Косенко. Київ, 1967; Концерт Й. Гошуляка. *Українські вісті.* (Канада), 1972. 14 грудня.

Літ.: [Б. п.]. Вечір пісень О. Лозинської і Д. Йохи. *Наші дні.* (Львів), 1943. № 5; Ревуцький В. Дометій Йосипович Березенець. *Нові дні.* 1958. № 9–10; Ревуцький В. Зустрічі з Дометієм Березенцем. *Українські співаки у спогадах сучасників* / автор-упоряд. І. Лисенко. Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003; Маценко П., Яременко С. Дометій Березенець. *Північне сяйво.* (Едмонтон), 1965. № 2; [Б. п.]. Дометій Йоха. *Український голос.* (Канада), 1973. № 42; Білозор О. Спомин про Дометія Йоху-Березинця. *Свобода.* 1989. № 57, 59; Морозюк В. «Через ту бандуру бандуристом став...» (образок до українського мистецького словника) . *Морозюк В. У світі мистецьких чар.* Івано-Франківськ, 2003; [Б. п.]. Львівське радіо. *Українські пісні:* Д. Йоха (баритон), Мар'яна Лисенко (фп.). *Львівські вісті.* 1942. 4 лютого; [Б. п.]. Вечір пісень Ос. Бобикевича. *Львівські вісті.* 1942. 6 березня; Р. Гавалюк. Співак Дометій Йоха. Життя, як портрет буремної епохи. URL: <https://photo-lviv.in.ua/spivak-dometiyyokha-zhyttia-iak-portret-buremnoi-epokhy> (27.05.2022).

І. Лисенко, П. Медведик

К

КАРАБИЦЬ

Кирило Іванович

(26.12.1976, м. Київ) – оперний і симф. диригент. Батько – композитор Іван Карабиць, мати – музикознавиця Маріанна Копиця. Лауреат Міжнар. конкурсу молодих диригентів ім. М. Малька (1998, м. Копенгаген, Данія), Міжнар. конкурсу ім. М. Гюзелла в Італії (2000). Має відзнаку Австрійської спілки А. Швайцера (1998), звання «диригента року» (2013) від Королівського філармонійного товариства (Велика Британія). Закінчив КССМШ (1994), НМАУ (1999, кл. хорового диригування Л. Венедиктова, кл. симф. диригування Р. Кофмана). У 1997–2000 навчався у Віденській муз. академії (кл. У. Лайовіца), відвідував курси диригентів в Академії ім. Й.-С. Баха у м. Штутгарті (Німеччина), майстер-класи Х. Крістоферса у м. Гранада (Іспанія). У 1996–2000 диригував ансамблем «Київська камерата», був диригентом фестивалю «КиївМузикФест», конкурсу молодих піаністів пам'яті В. Горовиця (Київ). У 1998–2000 – диригент-асистент у І. Фішера в Будапештському фестивальному оркестрі. Виступав разом з Є. Менухіним, Р. Баршаєм, П. Штайнбергом, Г. Холігером та ін. У 2000–05 – диригент Філармонійного оркестру Французького радіо, згодом – диригент симф. оркестру в Страсбурзі (Франція). Від 2008 – художній кер. і головний диригент Борнмутського симф. оркестру (Велика Британія), з яким створив концертні програми «Всі симфонії Л. Бетховена», «Симфонії С. Прокоф'єва», «Голоси зі Сходу» (твори Б. Лятошинського, К. Кара Караєва, А. Р. Тертеріана та ін.), здійснив їх аудіозаписи. Виступав з Берлінським симф. оркестром, оркестрами Франкфуртського і Празького радіо, Бамберзьким оркестром (Німеччина), філармоніями оркестрами Токіо, Сіднея, Сан-Паулу (Бразилія), Ставангера (Норвегія), Тампере (Фінляндія), Люцерна (Швейцарія), оркестрами Клівленда, Чикаго, Філадельфії, Балтимора, Мінесоти (США), симф. оркестром BBC (Велика Британія), Рос. нац. оркестром (соліст – М. Плетньов) та багатьма ін. колективами. Як художній кер. молодіжного I, CULTURE Orchestra проводив європейські концертні тури у 2015 (включно з виступом у Києві на День Неза-

лежності України) та у 2018. Популяризує у світі творчість укр. композиторів М. Лисенка, Б. Лятошинського, В. Сильвестрова та ін. Здійснював оперні постановки в Нац. опері України, а також т-рах Берліна, Штутгарта (Німеччина), Женеви, Цюриха (Швейцарія), Страсбурга, Нансі (Франція), на оперному фестивалі у Глайндборні (Велика Британія) та ін. Співпрацював із провідними оперними реж. світу, зокрема з Б. Коскі. У 2016–19 – муз. кер. оперного театру і Держ. капели у м. Веймарі (Німеччина). У своєму першому концертному виступі на цій посаді виконав симф. поему Ф. Ліста «Мазепа» як символ єднання Веймара та України. Диригував операми В.-А. Моцарта, Р. Вагнера, Дж. Пуччіні, М. Мусоргського, П. Чайковського та ін. Популяризує творчу спадщину свого батька Івана Карабиця, зокрема, диригував оперою-ораторією «Київські фрески» в Нац. опері України (2005), у мистецькому проєкті «Мадонна Україна», де в супроводі симф. оркестру було представлено пісенний доробок композитора у виконанні укр. оперних, естрадних, джазових співаків різних поколінь (2015, Київ, Палац культури «Україна»). Реалізує проєкти відродження укр. муз. спадщини, а саме виконання в Києві симфоній М. Березовського з Нац. камерним ансамблем «Київські солісти» (2020), творів Ф. Якименка оркестром INSO-Lviv Львівської нац. філармонії, Антверпенським симф. оркестром, а також виконання віднайденого ним балету композитора «На берегах Дніпра» збірним симф. оркестром у Києві (2021).

Літ.: Леоненко Р. «Победитель». *Кореспондент*. 2002. 17 травня; Берегова О. Таємниця числа 19, або Роздуми з приводу одного дебюту. *КіЖ*. 1996. 17 квітня; Степанченко Г. Нове життя класичної опери. *Київська пектораль*. 2002. Вип. 2; Єфименко А. Кирило Карабиць і музика Якименка. *Zbruc*. URL: <https://zbruc.eu/node/109637>.

О. Летичевська

КИТАСТІЙ Григорій Трохимович

(17.01.1907, м. Кобеляки Полтавської обл. – 06.04.1984, м. Сан-Дієго, США, похований на цвинтарі у м. Баунд-Бруці, США) – бандурист, хоровий диригент, композитор. Дядько бандуриста Петра Китастого. Двоюрідний дід кобзаря-бандуриста Юліана Китастого. Лауреат Нац. премії України ім. Т. Шевченка (1992). З родини кравця, що належав до роду збіднілого козацтва. Навчався в церковно-приходській школі, співав у церковному хорі. У Кобеляках брав приватні уроки музики в М. Манця. Закінчив вокально-хоровий відділ Полтавського муз. технікуму (1930, директор Ф. Попадич), хормейстерсько-капельмейстерський факультет Київського муз.-драм. інституту ім. М. Лисенка (1933, відтоді навчався на композиторському факультеті), де опанував також гру на скрипці, трубі

КИТАСТІЙ

та бандури (на останній – самотужки). Під час навчання – хорист Київської опери, одночасно бандурист у складі агітбригад. Від 1934 – член Київської капели бандуристів (з 1935 – Об'єднана держ. капела бандуристів УСРР, згодом УРСР, кер. Д. Піка), концертмейстер, асистент диригента, заступник художнього кер. (1937). З початком військових дій 1941 Капелу розформували, а в листопаді 1941 К. створив в окупації Капелу бандуристів ім. Т. Шевченка і відтоді керував нею. Виступав спершу в Києві, Київській (Білоцерківщина) і Дніпропетровській обл., на Волині, у Галичині. У 1942 з Капелою був примусово вивезений до Німеччини, де з листопада 1942 постійно давав концерти в таборах: спочатку для «остарбайтерів», а після закінчення війни – для переміщених осіб. У 1949 з Капелою переїхав до Детройта (США). Щороку гастролював з нею містами США, Канади, Австралії, Західної Європи. Від 1964 жив у Чикаго. Був членом Укр. революційної демократичної партії. Згодом мешкав у Детройті. Керував зведеним хором бандуристів на 4-му Світовому конгресі вільних українців (Торонто, 4 грудня 1983). Виховав багато музикантів, які створили десятки молодіжних ансамблів бандуристів у США, Канаді, Австралії. Творчу діяльність К. високо оцінювало багато видатних діячів укр. культури, у т. ч. У. Самчук. Як співак-бандурист К. випустив 2 LP грамплатівки. Велику роль у популяризації творчості К. відіграла дружина Г. Китаста, яка 2000 передала його архів до ІР НБУВ НАН України (м. Київ) для опрацювання й розміщення в Інтернет-мережі.

Муз. твори: для оркестру бандуристів: Сюїта (на нар. теми), «Гомін степів»; для чоловічого ансамблю бандуристів і мішаного хору в супроводі бандури або фп.: «Гомоніла Україна», «Граї, кобзарю», «Поєма про Запорозьку Січ» (усі на сл. Т. Шевченка), «Нас ждуть» (сл. О. Олеся), «Пісня про Юрія Тютюнника», «Марш "Україна"», «Марш української молоді», «Вперед, сини народу!» (гімн ОДУМівської молоді), «Нема тої сили» (юнацька пісня), «Марш поляглих» (усі – на сл. І. Багряного), «Карпатські січовики», «Наші будні – розгорнена книга» (марш ОДУМівського юнацтва) (сл. Я. Славутича), «Нас ждуть» (сл. О. Олеся), «Не шкодую за літами», «Як давно» (обидві на сл. О. Підсухи), «Пісня про Америку» (сл. О. Гай-Головка), «Ой червона калинонько» (сл. О. Ільченка), «У нашім серці пульс весни» (пісня пластунів, сл. К. Рошко), «Весняні мрії» (сл. Д. Завертайла), «Задніпрянка» (сл. Ю. Буряківця), «Вищий, вищий» (сл. М. Пироженка), а також «Львівські фрагменти», «Турбаївське повстання», «Горлиця», обробка «Думи про Симона Петлюру» тощо; для голосу й бандури: «Дума про Сагайдачного», «Нагадай, бандуро» (сл. Н. Калюжної), «Оксана» (сл. Ю. Буряківця); для мішаного хору з фп.: «Поєма про Конотопську битву» (сл. П. Карпенка-Криниць), «Про Явтуха» (сл. А. Малишка); для дитячого хору з фп.: «Пошли нам, Боже» (молитва), «Йдуть дівчатка і хлоп'ятка» (обидві на сл. К. Перелісної), «Весна зимою» (сл. О. Яровога); солоспіві: «Вітре буйний» (сл. Т. Шевченка), «Прощання» (сл. А. Малишка), «Земле рідна» (сл. В. Симоненка), «Богданова слава»

(сл. А. Юриняка), «Конотопська слава» (сл. Яра Славутича), «Не плач, Україно» (сл. І. Овечка), «Любисток» (сл. Г. Черінь), «Лебеді» (сл. М. Ситника), «Колискова», «Великодні дзвони» (обидва на сл. Б. Олександрова) та ін.; *духовні твори*, зокрема Літургія.

Видання: Китастий Г. Вставай, народе! Твори для капели бандуристів: Хори. Солоспіві. Київ, 1996.

Дискогр.: CD: Григорій Китастий. Бій. Перемога. Слава / Dattle. Victory. Glory: Київський симф. оркестр та хор, диригент Т. Миронюк. Київ, 2004; Hryhory Kytasty: Бандура в руках Григорія Китастого / Plays Bandura Renditions of Ukrainian Melodies and His Own Compositions. [Б. м.], 2006 та ін.

Літ. твори: Автобіографія (Капеля під Патронатом Т. Шевченка). Збірник на пошану Григорія Китастого у 70-річчя з дня народження. Нью-Йорк, 1980 (передрук у зб.: Китастий Г. Вставай, народе! Твори для капели бандуристів: Хори. Солоспіві. Київ, 1996; Автобіографія [1960]. Лисенко І. Музична культура України у спогадах, матеріалах, листах. Київ, 2008 та ін.

Літ. твори: Збірник на пошану Григорія Китастого у 70-річчя з дня народження. Нью-Йорк, 1980; Приходько Г. Поєзія Івана Багряного в музиці композиторів української діаспори. НТЕ. 1993. № 4; Горняткевич А. Кобзарське мистецтво Григорія Китастого. НТЕ. 1993. № 5–6; Самчук У. Великий бандурист. Китастий Г. Вставай, народе! Твори для капели бандуристів: Хори. Солоспіві. Київ, 1996; Черногуз Я. «Взяв би я бандуру» (Ностальгія серця). Українська культура. 1996. № 12; Дейчаківський М. Проповідник кобзарського мистецтва (До 90-річчя від дня народження Г. Т. Китастого). Мистецькі обрії'98. Київ, 1998; Шульгіна В. Повернення в Україну спадщини Григорія Китастого. НТЕ. 2000. № 5–6; Дутчак В. Композиторська творчість Григорія Китастого в контексті сучасного репертуару бандуристів. ЗНТШ. Львів, 2004. Т. ССXLXII; Соневицький І. 70-ліття Григорія Китастого. Детройтські новини. 1977. Травень; Солонська Н. З бандурою через пекло – додому. Голос України. 1997. 11 січня; Іваненко Л. Повернення Григорія Китастого. Голос України. 1997. 30 січня; Коновал О. Григорій Китастий повертається в Україну. КіЖ. 1997. 26 лютого; Проспект виступів Детройтської капели бандуристів в Україні. [Б. м.], 1991.

А. Калениченко, А. Муха

КИТАСТІЙ

Петро Іванович

(11.05.1928, с. Михайлівка колишнього Нехворощанського р-ну Полтавської обл.) – бандурист, муз.-громадський діяч. Засл. арт. України (1992). Племінник Григорія Китастого. Батько Юліана Китастого. За фахом інженер. Від 1942 – член Капели бандуристів ім. Т. Шевченка (1991, 1994 в її складі гастролював по Україні), з 1959 – одночасно соліст квінтету бандуристів при ній; з 1968 – референт кобзарського юнацтва Капели. Поміж учнів: В. Родак, Т. Чорний та ін. У 1962 організував дитячий ансамбль бандуристів при церкві Святої Покрови в Детройті (Ансамбль молодіжної української православної ліги), у 1972 – вокальний ансамбль «Фіалки» при філії Об'єднання демократичної укр. молоді в Детройті (його репертуар записано на LP

грамплатівку). Керував церковним хором при церкві Святої Покрови.

Літ.: [Б. п.]. Петро Китастий. *Бандура*. (США), 1985. № 11–12 (січень–квітень); Жеплинський Б., Семенюк М. Китастий Петро Іванович. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2008. Т. 2; Дутчак В. Китастий Петро Іванович. *ЕСУ*. Київ, 2013. Т. 13.

Б. Жеплинський, М. Семенюк

КИТАСТИЙ

Юліян Петрович

(1958, м. Детройт, США) – кобзар-бандурист, педагог. Син Петра Китастого, у якого навчався грати на бандурі. Двоюрідний онук Григорія Китастого. Закінчив Конкордський університет (м. Монреаль, Канада). Муз. кер. Школи кобзарського мистецтва у Нью-Йорку (з 1980), ансамблю «Гомін степів», «New York Bandura Ensemble» та експериментального ансамблю «Experimental Bandura Trio» (Київ, Ю. Фединський, М. Андрець). Був викладачем кобзарського курсу в Ратгерському університеті, керував численними кобзарськими курсами в США, Канаді та Австралії. Соліст Капели бандуристів ім. Т. Шевченка й Канадського муз. т-ру під керуванням А. Коханой. У складі Капели бандуристів ім. Т. Шевченка, її тріо та Канадського муз. т-ру неодноразово гастролював в Україні. Виступав також із джазовими музикантами. Має кілька власних CD.

Літ.: Мішалов В., Мішалов М. Українські кобзарі-бандуристи. Сідней, 1986; Горняткевич А. Кобзарське мистецтво Григорія Китастого. *НТЕ*. 1993. № 5–6.

Б. Жеплинський

КИЦЕНКО

Дмитро Дмитрович

(24.07.1950, м. Біла Церква Київської обл.) – композитор. Засл. діяч мистецтв Молдови (2000, *Maestrui in Arta*). Лауреат композиторських конкурсів СК Молдови (1998, 2000, 2001). Член СК Молдови (1979–2002), НСКУ (з 2003). Закінчив Кишинівський інститут мистецтв (1977, кл. композиції С. Лобеля), удосконалював знання в Бухарестській муз. академії (1991–92 у проф. Т. Олаха). У 1977–82 – викладач Кишинівського інституту мистецтв, у 1982–90 – старший консультант СК Молдавської РСР, у 1990–2002 – викладач Молдовської консерваторії. Від 2002 – викладач Київського муз. училища, з 2005 – муз. редактор видавництва «Музична Україна» (брав участь у виданні «М. Леонтович. Хорові твори», 2009). Від 2010 мешкає в Канаді. Твори К. виконувалися в Австрії, Болгарії, Вірменії, Данії, Естонії, Італії, Латвії, Молдові, Румунії, США, Таджикистані, Фінляндії. Брав участь у фестивалях «The Contemporary Music Days» (м. Бакеу, Румунія, 1991), «The Days of New Music» (Кишинів, 1991–2001), «Music Nova» (1998, Софія, Болгарія), «World Music Days» (1999, Румунія і Молдова), «Музичні прем'єри сезону» (Київ, 2003–07), «Київ-

МузикФест» (2003–06), «Два дні і дві ночі» (Одеса, 2005). У композиторській творчості К. надає перевагу масштабним творам із симф. мисленням, пошукові нових варіантів розвитку драматургії і формотворення. Тяжіє до неокласицизму, експериментуючи із синтезом новаційної лексики і стилів, відпрацьованих попередніми стилями епох, прийомів композиторського письма (наприклад, поєднує алеаторику чи сонористику з елементами добахівської поліфонії чи віденського класицизму тощо). Центральна тема творчості К. – філософське усвідомлення сенсу людського життя, питання буття й небуття, духовної цінності пошуку митця в розмаїтому (іноді ворожому) сьогоденні («Літанії», «Плач Іеремії», «Deprofundis» «Kyrie», «Отче наш» та ін.). Вагому роль відіграє сакральна тематика, що втілюється в музиці, наближеній за образністю до опусів «старого стилю», переважно в уповільнено-зосереджених темпах, діатонічній ладобудові, тяжінні до використання григоріанського хоралу (Симфонія № 3 і «Stabat Mater»), знаменного розспіву (кантата «Таїнство буття», Струнний квартет № 2) або знаної секвенції XI ст. («Mariengebet») чи «органуму» («Kyrie»). Багато творів К. записано на радіо Молдови; Концерт для гобоя і камерного оркестру – на Радіо РФ; Тріо для гобоя, фагота і фп. – на Радіо Данії; на CD – Симфонія № 3.

Муз. твори: вокально-інструментальні: кантата «Пори року» для дитячого хору й симф. оркестру (1980), «Mariengebet» для дитячого хору й інструментального секстету (1998), «Paternoster» для сопрано, баритона, мішаного хору та симф. оркестру (2002, варіант церковно-слов'янський «Отче наш», 2003), *Missa* для хору й оркестру (2004), «Crucifixus» (Й.-С. Бах–Д. Киценко, 2005); для симф. оркестру: 4 симфонії: *Sinfonia in D* (№ 1, 1986), Симфонія № 2 (1992), Симфонія № 3 («День Господній», 1995), «Симфонія чекання» № 4 (1999), *Дивертисмент* (1978), Симф. поема (1979), «Молдовські танці» (2002), *Concerto grosso* (2004); для скрипки *solo* і симф. оркестру: «Циганський танець» (2004); *концерти для різних складів інструментів*: баяна із симф. оркестром (1977), гобоя і камерного оркестру (1982), органа і струнного оркестру (1982), альту і струнного оркестру «Плач Іеремії» (1993), тромбона і струнного оркестру «De Profundis» (№ 1, 1990), тромбона і струнного оркестру (№ 2, 1992), віолончелі та 12-и сольюючих інструментів (1992), *Sinfonia concertante* для віолончелі й камерного оркестру (2005); для камерного оркестру: «In Memoriam» (Пам'яті Оскара Нюзмана, 1988), Симфонія № 5 (2002), «Вічний спокій» (пам'яті жертв Голодомору, 2005), «Бабин Яр» (2006), *Concerto grosso* (2007); камерно-інструментальні: 2 струнних квартети (№ 1, 1975, № 2, 1983), 4 фольклорні мелодії (1978, 2-а ред. 2006), «Епітафія пам'яті С. Лобеля» (1981) та ін.; для камерного ансамблю: «Exodus» (1994), «Kyrie» (1997), «Exodus II» (1998), «Три діалоги» для флейти і клавікорда (1982), 6 дуетів для віолончелі й ударних (1984), «Пасторальні ігри» для духового квінтету (1988), Соната *a la D.* Скарлатті для туби й фп. (1991), Стихира для 4-х віолончелей (1999), «Молитва» для кларнета, тромбона та фп. (2002), «Румунський танець» для віолончелі та фп. (2003), «Циганський танець» для акордеона та віолончелі (2003), 3 п'єси для 4-х

КОГАН

флейт «Іконіка» (2004), «Нічна музика» для флейти, гобоя та фп. (2007), Сюїта для баяна (1977) та ін.; *для голо-су й різних складів інструментів*: «Літанії» на сл. Г. Вієру для сопрано, кларнета й органа (1986), «Деревня» на сл. М. Зайцева для голосу з органом (1985), *Cânt Solemn* для колоратурного сопрано й симф. оркестру (1985), «Stabat Mater» для мецо-сопрано та камерного оркестру (1989), «Ave Maria» для сопрано, кларнета та оркестру (1993) та ін.; *для хору a cappella*: «Таїнство буття» на сл. Р. Тагора для сопрано, тенора та мішаного хору (1990), «За тобою сумую» на сл. Г. Вієре, *Missa* для сопрано, тенора та мішаного хору (2003), «Хмари» на сл. Є. Плужника (2004), «Чумацька кантата» на нар. слова для чоловічого хору (2006) та ін.; *камерно-вокальні*: романси, пісні для дітей, естрадні пісні; *музика до театральних вистав*.

Літ.: Стрезв М. Орган в творчестве Дмитрия Киченко. *Южно-Российский музыкальный альманах*, 2020; Мосейко О. «Диалоги» для флейты и клавирина. *Молодежь Молдавии*. 1982. 21 декабря; Аксёнов В. Симфоническая музыка: впечатления и размышления. *Вечерний Кишинев*. 1990. 28 февраля; Столяр З. Жизнь в музыке. *Независимая Молдова*. 1994. 28 мая; Олійник Л., Короткова С. Початок другого десятиріччя «Двох днів і двох ночей». *Дзеркало тижня*. 2005. 7–13 травня; Zilele Mondiale Muzicii. *World Music Days. România. Republica Moldova*. 1999; Bărliba R. Un eveniment marcant în viața noastră muzicală. *Literatura și arta*. 1996. № 24; Музична меморіалізація Бабиного Яру. URL: http://history.kby.kiev.ua/publication/doc_4940.Muzichna_memorializatsiya_Babinogo_Yaru.html.

В. Кузик

КОГАН

Анатолій Семенович

(12.01.1953, м. Київ) – флейтист, педагог. Лауреат Всеукраїнського конкурсу музикантів-виконавців на духових інструментах (1976, II премія). Закінчив з відзнакою Київське муз. училище ім. П. Глієра (1972, кл. флейти Я. Верховинця), Київську консерваторію (1977) та асистентуру-стажування (1981, кл. проф. А. Проценка). У 1984–90 – соліст Київської філармонії. Багато концертував із сольними концертами по великих містах України, а також в Азербайджані, Білорусі, Вірменії, Грузії, Росії, Таджикистані, Узбекистані та ін. Виступав як соліст із багатьма симф. і камерними оркестрами, зокр. Київським, Харківським, Кримським камерними та ін. п/к Ф. Глуценка, М. Гуляницького, А. Шароева та ін. Серед сценічних партнерів: кuartети ім. М. Лисенка, ім. М. Леонтовича, піаністи В. Вінницький, Є. Ржанов, М. Сук, Н. Толпиго та ін. Виступав у складі Київського камерного тріо з А. Баженовим (скрипка) та Н. Магомедбековою (фп.), скрипачами А. Винокуровим, О. Гороховим, К. Стеценком, молодшим, віолончелістами Ю. Пантелей, В. Червовим, гітаристом В. Петренком, арфістками Т. Вимятіною, Г. Мюллеровою (Чехія) та ін. У репертуарі К. (частково записав) – концерти для флейти з оркестром А. Вівальді, Й. Кванца, С. Меркаданта, В.-А. Моцарта, Г. Саська, Ю. Шамо, сюїти Й.-С. Баха, Е. Блоха, Г.-Ф. Телемана, К. Віленського, п'єси Е. Келлера, Б. Левенберга, Ю. Поволоцького,

В. Поппа та ін. К. – перший виконавець творів Я. Верещагіна, К. Віленського, В. Губи, Л. Дичко, Л. Етінгера, Ж. Колодуб, І. Кириліної, В. Степурка, Ю. Шамо та ін. Має численні записи на радіо, ТБ, брав участь у телефільмах «Гра» та «Відлуння» (обидва – кіностудія «Укртелефільм»), де виконав твори Й.-С. Баха й Дж. Платті. Ред. і укладач репертуарних зб.: «Альбом юного флейтиста» (Київ, 1988), 2-х серій «Учень-флейтист» та «Репертуар флейтиста» (Київ, 1990-і). Від 1990 живе в Ізраїлі. Як соліст виступав з Іерусалимським симф. оркестром, Камератою Ізраїлю, Камерним оркестром солістів Європи (Франція) та ін. Із сольними концертами та як муз. директор оркестру «Камерата Академус» виступав у багатьох країнах Європи, Латинської Америки, брав участь у фестивалях в Аргентині, Великій Британії, Іспанії, Німеччині, Росії, Польщі, Франції. Від 1973 провадить пед. діяльність у різних навчальних закладах України й Ізраїлю, дає майстер-класи в Україні, Німеччині, Польщі, Росії.

Дискогр.: CD: «Влюбленная флейта» (2002, разом з К. Віленським); «Тисяча лет еврейской музыки» (2003, разом з Б. Костенецьким, контр-тенор та А. Шнайдерманом, фп.); *Anatoly Kogan plays classic and romantic music* (2008); *Mozart blues* (2008); «Український сувенір» (2013).

Літ.: Лобковенко К. З циклу «Шедеври кларнетної музики». *Музика*. 1964. № 2.

І. Сікорська

КОЛЕСНИК

Володимир Андрійович

(07.09.1928, м. Дніпропетровськ, тепер Дніпро – 18.11.1997, м. Едмонтон, Канада, похований у м. Києві на Байковому кладовищі) – хоровий диригент, муз.-громадський діяч. Чоловік співачки Г. Колесник-Ратушної. Засл. діяч мистецтв УРСР (1960). Доцент (1968). Лауреат Держ. премії України ім. Т. Г. Шевченка (1992). Закінчив Київську консерваторію (1952, кл. Г. Верьовки), у 1962–72 – її викладач. Від 1949 – хормейстер, у 1953–72 – головний хормейстер, у 1969–72 – директор Київського оперного т-ру. Як головний хормейстер т-ру брав участь у переважній більшості постановок т-ру, насамперед в етапних. Поміж них: «Богдан Хмельницький» К. Данькевича (1953), «Милана» Г. Майбороди (1957), «Перша весна» Г. Жуковського (1960), «Мамай» В. Губаренка (1970; усі – 1-е виконання), «Тарас Бульба» М. Лисенка (1955), «Війна і мир» С. Прокоф'єва (1956), «Ленгрін» Р. Вагнера (1958), «Мазепа» П. Чайковського (1962), «Хованщина» (1963) і «Борис Годунов» (1971) М. Мусоргського, «Катерина Ізмайлова» Д. Шостаковича (1965), «Чарівна флейта» В.-А. Моцарта (1966), «Аїда» Дж. Верді (1969), а також «Нагалка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака–Артемовського, «Гугеноти» Дж. Меєрбера та ін. Співпрацював у них із видатними диригентами – В. Пірадовим, О. Климовим,

В. Тольбою, К. Симеоновим, С. Турчаком. Диригував окремими оперними виставами, зокрема «Наталкою Полтавкою» І. Котляревського–М. Лисенка. Започаткував концертні виступи хору т-ру, який під його орудою став одним із найкращих оперних хорів СРСР. У 1973 – диригент опери в м. Сідней (Австралія). Від 1974 – у Канаді, де розгорнув активну виконавську, пед. та муз.-організаційну роботу. У 1976 організував щорічні міжнар. курси хорових диригентів (Торонто, згодом Едмонтон), які відвідували кер. хорів не тільки з Канади. У 1978 заснував і став художнім кер. Товариства укр. опери в Канаді (Торонто), з яким поставив опери «Купало» А. Вахнянина (1979), «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського (1981), «Наталка Полтавка» М. Лисенка (1984), «Роксолана» Д. Січинського (1991), «Алкід» Д. Бортнянського (1994). Влаштував у найпрестижніших залах Канади та США концерти укр. музики, виконував симф. твори Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, Г. Майбороди, Ю. Фіали, кантату-симфонію «Кавказ» С. Людкевича. У Парижі здійснив записи ораторій «Неофіти» та «Послання» (сл. Т. Шевченка) М. Кузана, «Святий Дніпро» В. Кіти (лібрето С. Майданської). У 1984–96 – головний диригент Української капели бандуристів ім. Т. Шевченка в Детройті (США), з якою 1991 і 1994 гастролював в Україні. Під його орудою Капела удостоєна Держ. премії ім. Т. Г. Шевченка (1992). Узв'язку з підготовкою до святкування 1000-ліття християнства в Україні, у 1985–87 організував професійний хор «Тисячоліття», з яким 1988 вперше виконав і записав усі 35 однокорихових концертів Д. Бортнянського. Підготував до друку і відредагував Літургію та 12 хорових концертів А. Веделя, які видав в Едмонтоні (2000). У Києві на фасаді будинку, де в 1966–72 жив **К.** (бульвар Шевченка, 2), відкрито меморіальну дошку.

Літ. твори: Хто ми: брати по духу чи яничари? *КіЖ*. 1994. 24 вересня.

Літ.: Дутчак В. Капела ім. Т. Г. Шевченка. *Музика*. 1991. № 5; Головащенко М., Федоряченко Д. Відданість рідному мистецтву. *Музика*. 1998. № 3; Гамкало І. Багатограшний талант (до 75-річчя В. А. Колесника). *Українська культура*. 2003. № 11–12; Гамкало І. Колесник Володимир Андрійович. *ЕСУ*. Київ, 2014. Т. 14; Гамкало І. Концерт хору оперного театру. *КіЖ*. 1967. 23 листопада; Гамкало І. А попрощатися не встиг... (до 80-річчя від дня народження В. Колесника). *КіЖ*. 2008. 19 листопада; Семиволос Н. Навколосвітня подорож заради знайомства з Україною. *Вісті з України*. 1993. № 9; Степанченко Г. Колесник Володимир Андрійович. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2008. Т. 2; [Б. п.]. Колесник В. А. Видатний хоровий диригент, педагог, музичний діяч, організатор музичного життя українців Канади [Некролог]. *КіЖ*. 1997. 26 листопада; Ткач М. Білий фрак для маестро. *Літ. Україна*. 1997. 20 листопада; Ткач М. Володимир Колесник. *КіЖ*. 2003. 17 грудня; Степовий Ю. Колесники в Чикаго. *Свобода*. 1974. 21 лютого; Яременко С. Тріумфальний успіх опери «Запорожець за Дунаєм» в Едмонтоні. *Свобода*. 1983. 9 грудня.

Г. Степанченко

КОЛЕСНИК-РАТУШНА

Галина (Ганна) Михайлівна

(03.04.1935, с. Стила Старобешівського р-ну Донецької обл.) – оперна й концертна співачка (меццо-сопрано). Дружина В. Колесника. Закінчила Київську консерваторію (1963, кл. З. Гайдай). Відтоді солістка оперної студії при Київській консерваторії. У 1969–72 – солістка Київського т-ру опери та балету. Від 1973 (разом з чоловіком) – в Австралії, Австрії, США, де активно концертувала. Від 1974 – у Канаді (м. Торонто). У 1975 мала концертне турне по 17 містах Великої Британії, також виступала в Парижі, містах Бельгії, Німеччини, Австрії, у 1977 – Австралії. Популяризувала твори укр. композиторів Д. Бортнянського, М. Березовського, А. Веделя, М. Лисенка, Я. Степового, Г. і П. Майбород, О. Білаша та ін. Здійснювала благодійні концерти на підтримку переслідуваних і засуджених патріотів України. Брала участь в оперних виставах Товариства укр. опери в Торонто, симф. концертах, фестивалях укр. оперної музики, виступах Капели бандуристів ім. Т. Шевченка, прем'єрах вокально-симф. творів, зокрема «Неофітів» М. Кузана. Гастролювала в Україні (1991 – Київ, Полтава, Львів, Харків, Івано-Франківськ; 1994, 1996 (прощальний концерт) – Київ). У концертному репертуарі: твори М. Лисенка, Д. Січинського, О. Нижанківського, К. Стеценка, Я. Степового, В. Косенка, Г. і П. Майбород; окремі концертні програми було присвячено творчості Д. Бортнянського, М. Березовського, А. Веделя. Сценічні партнери: Й. Гошуляк, М. Мінський, М. Кокольська та ін. Співала з Капелою бандуристів ім. Т. Шевченка (м. Детройт).

Партії: Одарка («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського), Мати («Катерина» М. Аркаса), Галя («Купало» А. Вахнянина), Федора («Роксолана» Д. Січинського), Настя («Тарас Бульба» М. Лисенка), Варвара («Богдан Хмельницький» К. Данькевича), Амнеріс, Азучена («Аїда», «Трубадур» Дж. Верді), Лола («Сільська честь» П. Масканьї), Кармен («Кармен» Ж. Бізе), Любаша («Царева наречена» М. Римського-Корсакова), Ольга, Поліна («Євгеній Онегін», «Пікова дама» П. Чайковського).

Літ.: Гамкало І. Велика співачка, чудова людина. *Українська культура*. 2005. Листопад–грудень; Гамкало І. Український голос, що звучав у світі. *Музична україністика: сучасний вимір*. Київ, 2009. Вип. 4; Гамкало І. Ганна Колесник-Ратушна. *Українська культура*. 2005. № 11–12; Матусевич Н. Зустріч з талантом. *Робітничка газета*. 1969. 8 червня; Онуфрієнко В. Новий тріумф Ганни Колесник. *Amerika*. 1974. 15 липня; Рудницький А. Ганна Колесник, мецо-сопрано. *Свобода*. 1974. 5 лютого; М. Д. Концерт Ганни Колесник. *Нові дні*. 1975. № 10; Б. С. Великий успіх Ганни Колесник в Торонто. *Гомін України*. 1975. 4 жовтня; Т. Дж. Концерт Ганни Колесник у Парижі. *Українське слово*. 1975. 21 грудня; Захарович О. Ви привезли нам свято. *Українське слово*. 1979. № 6; Козак С. «Я знов з тобою, Україно!». *КіЖ*. 1991. 21 лютого; Колотиленко Т. Нова зустріч. *КіЖ*. 1996. 22 травня.

Г. Степанченко

КОЛЕССА

КОЛЕССА

Любка (Любов Олександрівна)

(19.05.1902, м. Львів – 15.08.1997, м. Торонто, Канада) – піаністка. Лауреатка Премії фірми Безендорфер (1918) та Держ. премії Австрії на конкурсі Meisterschule при Віденській академії (1821), що стало поштовхом до систематичної концертної діяльності. Муз. освіту здобула у Відні: у муз. школі М. де Желлі, потім в Академії музики (Universität für Musik und darstellende Kunst) у Л. Терна. Закінчила Meisterschule в Е. Зауера (1920) і концертмейстерський курс у Е. Д'Альбера (1923). У 1940–52 – професорка Королівської консерваторії у Торонто, у 1952–73 – Консерваторії муз. і драм. мистецтва в Монреалі. У 1920-х багато виступала в усіх найбільших містах Європи, з 1925 – щорічно також у Львові, у 1929 здійснила концертну поїздку тодішньою Рад. Україною. Пік виконавської діяльності **К.** – 1930-ті: 150 концертів на рік. У 1937 в укр. вбранні виступила в одній з передач на Лондонському ТБ, виконувала твори В. Барвінського й Н. Нижанківського. У 1938–39 здійснила концертне турне Південною Америкою. Від 1940 жила в Канаді. Останній концерт відбувся в Карнегі-Холі (Нью-Йорк, 1950). Виступи **К.** у 1920–30-х мали широкий резонанс. Головне місце в репертуарі посідали твори Ф. Шопена (критика називала **К.** «укр. шопеністкою») та В.-А. Моцарта, великі цикли Р. Шумана, органні транскрипції Й.-С. Баха, концерти для фп. з оркестром Ф. Ліста. У різних європейських країнах виконувала твори В. Барвінського, М. Лисенка, Н. Нижанківського. Виконавській манері **К.** притаманні висока віртуозна майстерність, гнучкість і виразність фп. інтонування, тонке відтворення будь-якого композиторського стилю. Першою з укр. піаністів здійснила низку звукозаписів: у 1928 – на вельтеміньон (твори Н. Нижанківського, Ф. Шопена, Ф. Шуберта, Д. Скарлатті та Варіації на укр. тему); на початку 1930-х випущено її платівки із записами Ф. Шопена фірмою «Електрола». Велику кількість рецензій на концерти **К.** було опубліковано в укр., німецькій, польській та американській пресі. Поміж учнів: провідні музиканти Канади, укр. піаністи Л. та І. Жуки, Р. Рудницький, М. Цісик.

Дискогр.: *грамплатівки:* Шопен Ф. Мазурки, ор. 33, № 2 і ор. 68, № 8. Ультрафон, 1936. А-273; Шопен Ф. Вальси, ор. 42, і ор. 70. Ультрафон, 1936. А-274; Скарлатті Д. Сонати Л. 396 і Л. 104. Гіс Местерс Войс, 1939. Да-4454; Моцарт В.-А. Варіації на тему Глюка, К. 455. Гіс Местерс Войс, 1939. ДВ-4621; Моцарт В.-А. Романс, К. 205; Шопен Ф. Вальс, ор. 18. Гіс Местерс Войс, 1939. ДВ-4654; Бетховен Л. Концерт № 3 для фп. і симф. оркестру: Колесса Л. (соло), Саксонський держ. оркестр п/к К. Бема. Гіс Местерс Войс. ДВ-4506-10; Брамс Й. Варіації і фуга на тему Генделя, Два інтермеццо, ор. 117, № 1, № 3. Concert Hall Society (США), 1951. СН 1108; Шуман Р. Симф. етюди, токата. Concert Hall Society, 1951. СНS 1111; 3 CD: Lubka Kolessa Legacy: Legendary Creatures. DOREMI, 1999. DHR-7743-5.

Літ.: Кашкадамова Н. Піаністка світової слави. *Кашкадамова Н. Фортеп'яне мистецтво у Львові*. Тернопіль, 2001; Кашкадамова Н. Національний міф Шопена і українська інтерпретація. *Кашкадамова Н. Фортеп'яне мистецтво у Львові*. Тернопіль, 2001; Тихонюк Б. «Природонна століття» в оцінці Василя Барвінського. *Дзвін*. 1990. № 9; Кашкадамова Н., Бобицька В. Українська піаністка Любка Колесса в рецензії польської преси. *Musica Galiciana*. Rzeszów, 1999. Т. 3.

Н. Кашкадамова

КОСИНІН

(псевд. Косціні) Іван

(08.11.1883, м. Львів – 01.04.1959, там само) – скрипаль, художник, письменник. Гри на скрипці навчався у Львівській консерваторії у проф. А. Вольстафа в Італії (як стипендіат Львівського крайового виділу), а також у Варшавській консерваторії (1900, паралельно навчався в художній школі Герсона). Як скрипаль удосконалювався в Парижі (Хайо), Брюсселі (Арлотті). Концертував у Галичині, Буковині, Бессарабії, а також Бельгії, США, Канаді, Італії (м. Рим), Великій Британії (м. Лондон), Індії. Останні виступи **К.** відбулися 1915 у Відні (Австрія). Як художник був учасником нідерландської наук. експедиції в Індії. У 1911–13 – художник-ілюстратор журналів «Неділя», «Ілюстрована Україна», брав участь у виданні дитячої літ., календарів, поштових листівок. У 1913–14 – викладач гри на скрипці Київської консерваторії, у 1920–21 – ВМІ ім. М. Лисенка у Львові та муз. школи ім. Ф. Шопена в Ярославі. Згодом поєднував діяльність скрипаля, художника та літератора у Львові, зокрема, працював у майстерні художника Львівського оперного т-ру З. Балька, виготовляв декорації для т-рів Рівного, Бережан, писав п'єси, повісті, перекладав, зокрема статті «Гігієна скрипки, альту і віолончелі», «Творчість і смерть Страдіваріуса» (з французької мови), п'єсу «Комедіанти» Я. Арнольда. Автор творів для скрипки: «Танець чарівниць» і «Русалка» (1904), п'єс за мотивами індійських мелодій. Частина спадщини **К.** загинула під час війни 1941–45.

Літ.: Нога О. Іоанн Косинін, пророк анти-сюрреалізму зі Львова. Львів, 1999; Нога О. Хроніки міста театрів. Львів, 2006; Нога О. Пророк антисюрреалізму – невідомий літератор «Молодої Музи». *Дзвін*. 2000. № 1; Нога О. Ним захоплювався світ і забула батьківщина. *День*. 1998. 28 жовтня; Сторінки історії ЛДМА ім. М. В. Лисенка. Львів, 2003; Пачовський В. Скрипка Івана Косиніна. *Ілюстрована Україна*. 1913. № 6.

П. Медведик

КОХАНСЬКИЙ

(Kochański, справж. прізви. Каган) Павло

(14.09.1887, м. Одеса – 12.01.1934, м. Нью-Йорк, США) – скрипаль, педагог. Кавалер Ордена Почесного Легіону (Франція), офіцер Хреста Полоніка Ресгитута (Польща). У 1894–97 навчався в Одеському муз. училищі (кл. скрипки Е. Млинарського). У 1898 разом з викладачем переїхав до Варшави. У 1901–03 – концертмей-

стер симф. оркестру Варшавської філармонії. Від 1903 навчався в Брюссельській консерваторії, закінчив зі спец. відзнакою (кл. С. Томсона). У 1914–20 – викладач Петроградської (тепер Санкт-Петербурзької) консерваторії, у 1919–20 – професор Київської консерваторії. Від 1921 мешкав у США, з 1924 – викладач Джульєрської муз. школи (Нью-Йорк). Часто концертував, зокрема, виступав в Україні: у Києві – із К. Шимановським 5 квітня 1915 (зал Купецького зібрання, нині Колонний зал ім. М. Лисенка Нац. філармонії), Ф. Блюменфельдом 6 листопада 1918; кілька разів із Генр. Нейгаузом, Ю. Турчинським, М. Ерденком (востаннє 9 лютого 1919); у Львові в авторському концерті К. Шимановського 17 березня 1920 (зал Польського муз. товариства); в Умані (10 квітня 1915). Приблизно за 5 місяців дав у Києві майже 90 концертів, де виконав майже всю наявну тоді скрипкову літ. – від Й.-С. Баха до К. Шимановського. У 1915–16 на запрошення власника маєтку с. Заруддя (тепер Оратівського р-ну Вінницької обл.), цукрозаводчика й мецената Ю. Ярошинського, котрий подарував йому скрипку А. Страдіварі, час від часу співпрацював із К. Шимановським; у результаті їхніх творчих знахідок (Ноктюрн і Тарантела ор. 28, цикл «Міфи» ор. 30 та Концерт для № 1 для скрипки з оркестром ор. 35) було значно оновлено й розширено виражальні можливості скрипки. Згодом роботу в цьому напрямі К. продовжив із С. Прокоф'євим (1-й скрипковий концерт, 1916–17), І. Стравинським (скрипкові транскрипції фрагментів балетів, 1920-і) та ін. композиторами. Редактор скрипкових партій, каденцій та 1-й виконавець багатьох етапних творів того періоду, зокрема М. Равеля, М. де Фальї. Мав творчі контакти з композиторами О. Гречаниновим, Дж. Енеску, диригентами Х. Ітурбі, Л. Стоковським, скрипачами Л. Ауером, Е. Ізаї, Ф. Крейслером, Є. Менухіним, Ж. Тібо, піаністом О. Зілоті та багатьма ін. тогочасними митцями (музикував навіть із фізиком А. Ейнштейном). Багато композиторів присвячувало К. свої твори: зокрема С. Прокоф'єв – 1-й скрипковий концерт, К. Шимановський – обидва скрипкові концерти та ін. опуси.

Літ.: Ямпольский И. Избранные исследования и статьи. Москва, 1985; Ямпольский И. Павел Коханский. СМ. 1959. № 7; Калениченко А. Кароль Шимановський і Україна: Нові погляди, матеріали, перспективи. *Україна – Польща: історія і сучасність*. Київ, 2003. Ч. 1; Калениченко А. Кароль Шимановський і Галичина. *Українсько-польські культурні взаємини XIX–XX ст.* Київ, 2007; Dziejeprzysiażni: Korespondencja Karola Szymanowskiego z Pawłem Zofią Kochańskimi / Opracowała T. Chylińska. [Kraków, 1971]; Iwaszkiewicz J. Spotkania z Szymanowskim. [Kraków, 1947]; Szymanowski Karol. Korespondencja: Pełna edycja zachowanych listów od i do kompozytora. T. 1: 1903–1919 / Opracowała T. Chylińska. [Kraków], 1982: W. T. D. [Дешевов В.]. Z teatru i sztuki: Koncert Karola Szymanowskiego i Pawła Kochańskiego. *Dziennik Kijowski*. 1915. 8/21 kwietnia; Szymanowski K. Pamięci Pawła Kochańskiego. *Wiadomości Literackie*. 1934. 4 lutego.

А. Калениченко

КОЦЬ Мар'ян

(29.06.1922, м. Львів – 11.03.2011, там само) – видавець, меценат, колекціонер, муз.-громадський діяч, журналіст. Лауреат Премії ім. Є. Чикаленка (1998). Повний кавалер ордена «За заслуги» (1998 – III, 2005 – II, 2007 – I ступенів) за вагомий особистий внесок у справу повернення в Україну культурних цінностей, дослідження голодоморів. «Орден Лева» – за визначні заслуги перед рідним містом (2010). Орден Св. Володимира – від УПЦ Київського патріархату за саможертвувну благодійну діяльність у справі нац. відродження. Член Асоціації дослідників голодоморів, представник Ради асоціації у США. Почесний громадянин м. Дубна (1995). Навчався у філії Академічної гімназії (Львів). У 1939 виїхав на Підляшшя, де був директором укр. школи в с. Ганна. У 1941 закінчив Холмську гімназію, згодом студював філологію, журналістику. Від 1944 – емігрант у Німеччині, де навчався в Ерленгенському університеті, був співробітником Укр. нац. ради та зав. відділу статистики Головної квартири Міжнар. організації біженців. У 1952–2002 мешкав у США: голова фундації УВАН у Нью-Йорку й Інституту східноєвропейських досліджень ім. В. Липинського, директор Укр. кооперативного банку «Самопоміч», співзасновник Укр. соціологічного інституту (Нью-Йорк), засновник першої офсетної укр. друкарні у США, ред. періодичних видань «Наша громада», «XXI століття», «Голос діаспори». Зробив великий внесок у видання укр. муз. і музикознавчої літ.: за його фінансової підтримки було опубліковано багатотомне зібрання укр. нар. пісень З. Лиська, підручник «Історія української музики» Л. Корній (3 томи), зб. релігійних творів О. Кошиця, перевидано «Нарис історії української музики» А. Ольховського, довідники про укр. співаків І. Лисенка та ін. Разом із дружиною Іванною Коць, відомою громадською діячкою укр. діаспори у США – один з ініціаторів і меценатів проведення в рамках «КиївМузикФесту» конкурсу композиторів (відбулося 5 конкурсів, 1991–95). Сприяв перевезенню в Україну праху та архіву В. Авраменка. Один з ініціаторів створення УМЕ. Член редколегій ряду книг і журналів, зокрема, «Березіль» у Харкові та «Борисфен» у Дніпропетровську (тепер Дніпро). Був співзасновником організації допомоги дітям Чорнобиля, опікуном школи сиріт у Бахмуті, жертводавцем 250 тис. доларів на комп'ютери для укр. шкіл Донбасу. Ініціював створення благодійного «Фонду Івана Мазепи», коштами якого було реставровано будинок Мазепи в Києві і створено Музей гетьманства (відкрито 11 березня 1993); зробив значний внесок у музейну збірку, придбавши для неї документи, твори мистецтва, предмети козацької старовини. Від 2002 проживав у Львові. К. був власником уні-

КОЧЕРГА

кальної колекції укр. малярства (понад 200 творів), яку подарував Палацу мистецтв ім. Т. і О. Антоновичів ЛННБ. У ЛННБ відкрито відділ періодичних видань ім. Мар'яна та Іванни Коць.

Літ.: Колодуб О. «КиївМузикФест'95» завершен. *Київські вѣдомости*. 1995. 14 октября; Муратова В. На фестивальному ковчеге – от Моцарта до Скорика. *Зеркало недели*. 1995. 14 октября; Загайкевич М. Конкурс імені Мар'яна та Іванни Коць. *КіЖ*. 1995. 22 листопада; Грабовський В. З когорти вітчизняних меценатів. *УМГ*. 2003. № 3 (Липень–вересень); Лашенко С. А у Львові «Світлиця» – на видному місці. *Кримська світлиця*. 2003. 28 листопада; Слабошпицький М. Мар'ян та Іванна Коць. *Літ. Україна*. 2006. 2 листопада.

О. Кушнірук

КОЧЕРГА

Анатолій Іванович

(09.07.1949, с-ще Самгородок Козятинського р-ну Вінницької обл.) – співак (бас). Засл. арт. УРСР (1975). Нар. арт. УРСР (1979). Нар. арт. СРСР (1983). Лауреат Держ. премії УРСР ім. Т. Шевченка (1989), V Всесоюзного конкурсу вокалістів ім. М. Глінки (1971, I премія), X Всесвітнього фестивалю молоді й студентів (Берлін, 1973), Міжнар. конкурсу ім. П. Чайковського (1974, V премія), Республіканської комсомольської премії ім. М. Островського (1980). Депутат ВР СРСР 11 скликання (1984–89). Закінчив Київську консерваторію (1973, кл. вокалу Р. Разумової). У 1975–76 стажувався в т-рі Ла Скала (м. Мілан, Італія). Від 1972 – стажист, від 1974 – соліст Київського т-ру опери та балету. Сценічні партнери: Б. Руденко, Є. Мірошніченко, Д. Гнатюк, Ю. Гуляєв, А. Кікоть, В. Любимова, А. Солов'яненко, Г. Ципола, Л. Юрченко. Співав п/к К. Симеонова, С. Турчака, Л. Венедиктова, В. Кожухаря. Співпрацював за режисерами Д. Смоличем, І. Молостovou, сценографом Ф. Ніродом. У 1988 був запрошений К. Аббадо для виконання партії Шакловитого («Хованщина» М. Мусоргського) та Великого Інkvізитор («Дон Карлос» Дж. Верді); брав участь у низці ін. проєктів п/к К. Аббадо: Досифей («Хованщина»), «Пісні и пляски смерти» М. Мусоргського, Борис Тимофійович («Леді Макбет Мценського повіту»), «Король Лір» Д. Шостаковича. Вважається одним із кращих інтерпретаторів партії Бориса (в одній опері М. Мусоргського). Надалі працював за контрактами на оперних і концертних сценах Відня, Парижа, Мілана, Венеції, Мюнхена, Берліна, Дрездена, Турина, Рима, Тулузи, Монпельє, Брюсселя, Барселони, Зальцбурга, Брегенца, Мадрида, Единбурга, Буенос-Айреса, Мехіко, Нью-Йорка, Сан-Франціско та ін. Співпрацював з диригентами В. Ашкеназі, Д. Конлоном, Л. Маазелем, З. Метого, Мун-Вун Чунгом, К. Нагано, С. Озавою, К. Петренко, М. Ростроповичем, Р. Шалі, Н. Ярві. Працював з філармонійними оркестрами Берліна й Мюнхена, Ізраїльським філармонійним оркестром, Симф.

оркестром Гетенберга, Оркестром Академії Санта-Чечилія у Римі. Від 2018 – у Києві на пед. роботі: викладач на кафедрі камерного співу і радник з творчих питань ректора НМАУ, викладач відділення академічного співу Київської академії музики ім. Р. Глієра, зав. кафедри академічного співу Академії мистецтв ім. П. Чубинського. У концертному репертуарі К.: арії, романси та пісні С. Гулака-Артемовського, К. Данькевича, В. Косенка, М. Лисенка, Б. Лятошинського, Г. Майбороди, Й. Брамса, Ж. Массне, Ф. Шуберта, М. Мусоргського, С. Рахманінова, Г. Свиридова, П. Чайковського та ін., укр. нар. пісні. Творчості К. присвячено фільм «Портрет, написаний голосом» (реж. В. Бунь, 1984). Зіграв ролі у фільмах-операх: Мефістофеля (Ш. Гуно, «Фауст», 1982), Бориса (М. Мусоргський, «Борис Годунов», 1987) (обидва – Київ: Укртелефільм).

Партії: Сильвестр («Ярослав Мудрий» Г. Майбороди), Командор («Дон Жуан» В.-А. Моцарта), Мефістофель («Фауст» Ш. Гуно), Базиліо («Севільський цирюльник» Дж. Россіні), Рамфіс, Філіп, Великий інkvізитор, Пістоль, Спарафучільо, Банко, Фієско, патер Гуардеан («Аїда», «Дон Карлос», «Фальстаф», «Ріголетто», «Макбет», «Симон Бокканегра», «Сила долі» Дж. Верді), Нілаканта («Лакме» Л. Деліба), де Гріє («Манон» Ж. Массне), Абімелек («Самсон і Даліла» К. Сен-Санса), Креон («Цар Едіп» І. Стравинського), Князь Галицький («Князь Ігор» О. Бородіна), Борис, Пімен, Варлаам, Досифей, Шакловитий («Борис Годунов», «Хованщина» М. Мусоргського), Собакін, Полкан, Сальєрі («Царевна наречена», «Золотий півник», «Моцарт і Сальєрі» М. Римського-Корсакова), Гремін, Кочубей («Євгеній Онегін», «Мазепа» П. Чайковського), Кутузов («Війна і мир» С. Прокоф'єва), Борис Тимофійович, Старий каторжанин («Катерина Ізмайлова» Д. Шостаковича).

Дискогр.: *грамплатівки LP:* Рахманінов С. Каватина Алеко з однією опері: А. Кочерга, симф. оркестр Укр. ТБ і радіо, диригент В. Гнедаш. Москва: Мелодія, 1976. 08129; Майборода Г. Ярослав Мудрий, опера: солісти В. Манолов, Л. Кравченко, І. Захарко, А. Мокренко, А. Кочерга, В. Третяк, Оркестр Держ. академічного т-ру опери та балету УРСР ім. Т. Шевченка, диригент С. Турчак. Москва: Мелодія, 1982. С 10-17729-34; Українські народні пісні: А. Кочерга у супроводі ансамблю нар. інструментів «Рідні наспіви» п/к Є. Чернокодратенко. Москва: Мелодія, 1987; *CD:* Верді Дж. «Фальстаф»: Пістоль, диригент К. Аббадо. DGG-471-194-2; Моцарт В.-А. «Дон Жуан»: Командор, диригент А. Ломбард. FORLANE; Мусоргський М. «Борис Годунов»: Борис, диригент Р. Сатановський. CAPRICCIO. 14116; Мусоргський М. «Хованщина»: Шакловитий, диригент К. Аббадо. DGG, 1990. 028942975828; Мусоргський М. «Борис Годунов»: Борис, диригент К. Аббадо. Sony Classical, 1994. 58977; Мусоргський М. «Пісні и пляски смерти», диригент К. Аббадо. Sony Classical; Рахманінов С. «Алеко», «Скупой рыцарь», диригент Н. Ярві. DGG, 1997. 028945345222; Малер Г. Симфонія № 8. Диригент Г. Геншен, UFSL; Шостакович Д. «Катерина Измайлова»: Старий каторжанин, диригент С. Турчак. Москва: Мелодія, 1978. ²«Le chant du monde», 1992; Шостакович Д. «Леді Макбет Мценського уезда»: Борис. диригент Мун-Вун Чунг, DGG, 1993. 028943751124; Шостакович Д. Симфонія № 13 «Бабин Яр», диригент Н. Ярві. DGG, 1996.

028944918724; Чайковський П. «Мазепа»: Кочубей, диригент Н. Ярві. DGG, 1994. 028943990622.

Відео-DVD: Моцарт В.-А. «Дон Жуан»: Командор, диригент К. Аббадо. SONY, 1991; Мусоргський М. «Хованщина»: Шакловитий, диригент К. Аббадо. VL – VIDEOLANDCLASSIC, 1989; Мусоргський М. «Борис Годунов»: Борис, диригент К. Аббадо. ARTE FRANCE, 1998; Прокоф'єв С. «Война и мир»: Кутузов, диригент Г. Бертіні. FRANCE-2, FRANCE-3-MEZZO. RADIO FRANCE, 2000; Шостакович Д. «Леди Макбет Мценского уезда»: Борис. SEMPEROPER, 1999; Чайковський П. «Мазепа»: Кочубей, диригент Н. Ярві. NPS CULTUUR, 1995; Малер Г. Симфонія № 8, диригент З. Мета. ISRAEL.

Літ.: Щербак С. Щораз більша жага польоту. *Театральньо-концертний Київ*. 1973. № 9; Житниченко Л. Голос незвичайної сили. *Театральньо-концертний Київ*. 1980. № 13; Олексієнко Т. Успіх мистецької молоді. *Музика*. 1974. № 5; Шрамко І. Виховувати пісню. *Наука і культура*. 1986. Вип. 20; Линник М. Щедрість таланту. Арії, романси та пісні з репертуару А. Кочерги. Київ, 1987; Линник М. Його стихія – Мусоргський. *Музика*. 1989. № 2; Линник М. Бас з України. *Музика*. 2005. № 4, № 5; Линник М. Нагхнення. *Вечерній Київ*. 1985. 17 жовтня; Линник М. Коли Париж задрить Києву. *Вечерній Київ*. 1988. 12 грудня; Линник М. На вершині майстерності. *КіЖ*. 1989. 12 лютого; Линник М. Анатолій Кочерга – засекречений? *КіЖ*. 1993. 14 серпня; Макаревич М. Безперервний ланцюг... Хто наступний? *Арт лайн*. 1998. № 1; Макаревич М. Свій серед чужих, чужий серед своїх... *Дзеркало тижня*. 2002. 12 січня; Туркевич В. Творчий неспокій – це дуже важливо. *Вісті з України*. 1983. Серпень; Туркевич В. Анатолій Кочерга: «Відчувати неспокій пошуку». *Життя і слово*. 1987. 28 вересня; Мацієвич Б. Анатоль Кочерга у Варшаві. *Наше слово*. (Варшава), 1984. 12 лютого; Поліщук Т. Анатолій Кочерга: «Зірки є на небі. А на сцені – артисти...». *День*. 2000. 21 вересня; Левандовський С. Принадність і гіркота Заходу очима першої зірки. *Дзеркало тижня*. 2001. 18–22 серпня; Левандовський С. Підкорювач світових сцен. *Персонал-плюс*. 2007. 12 вересня; Кадьрова А. Кочерга – это звучит громко (Шаляпинский фестиваль). *Вечерняя Казань*. 2007. 5 апреля; Portraits. Anatolij Kotscherga. *Musicjournal*. (Berlin), 1986; Fournier G. Boris super tsar a Paris. *Le Parisien*. 1987. 9 juin; Rey A. «Boris» géant et pétrifié. *Le Monde*. 1987. 9 juin; Geitel K. Vollkommener «Boris Godunov». *Berliner Morgenpost*. 1993. 29 nov.; de Caunes L. Un sacre pour Don Carlo. *L'Opinion*. (Toulouse), 2005. 10 oct.

М. Линник

КОШИЦЬ

(справж. прізви. Порай-Кошиць) Ніна Павлівна

(30.12.1894, м. Київ – 14.05.1965, м. Санта-Ана, США) – оперна й камерна співачка (лірико-драм. сопрано), педагогиня. Племінниця Олександра Кошиця. Закінчила Московську консерваторію (1913, кл. вокалу У. Мазетті (на початку 1920-х удосконалювалася в Парижі у Ф. Литвин), кл. фп. Н. Шишкіна й К. Ігумнова). Того ж року дебютувала в партії Тетяни в Московському оперному т-рі С. Зіміна, де співала до 1917. У петербурзькій Маріїнській опері дебютувала в партії Донни Анни, одночасно в 1917–18 виступала в колишній опері Зіміна. Як

солістка брала участь у прем'єрі кантати С. Танеєва «По прочитанню псалма» (1915). Бл. 1914 гастролювала в Казані, Києві, Баку, Тифлісі (тепер Тбілісі). У 1915–17 мала низку сольних камерних концертів із С. Рахманіновим (фп.) у Петрограді (тепер Санкт-Петербург), Москві, Києві, Кисловодську, що мали надзвичайний успіх. На початку 1920-х за контрактом виїхала до США, виступала як солістка з укр. репертуаром у концертах Нац. хору України п/к О. Кошиця в гастрольній подорожі по Америці (1922). Брала участь у першій виставі опери С. Прокоф'єва «Любов до трьох апельсинів» (партія Фати Моргани, Чикаго, 1921). З успіхом виступала в гастрольних спектаклях Приватної рос. опери (1922), на оперних сценах Буенос-Айреса (1924), Парижа (Гранд-Опера, 1925, 1927), Брюсселя, Амстердама, Риги, Вільно (тепер Вільнюс), Стокгольма, Канн, Ніцци, Сан-Ремо. На концертній естраді дебютувала в Детройті, брала участь у симф. концертах п/к Л. Стоковського у Нью-Йорку, Бостоні, Філадельфії, Вашингтоні та ін. містах США. У 1926 у Нью-Йорку організувала концерти з творами рос. композиторів, де виступала із С. Рахманіновим, О. Глазуновим, О. Гречаниновим, М. Метнером. У 1929–30 разом з М. Метнером концертувала у Нью-Йорку й Філадельфії. Останні роки життя провела в Голівуді, де викладала і знімалась у звукових фільмах. Мала великий камерний репертуар, переважно з творів рос. композиторів. К. присвятили твори С. Рахманінов (зокрема, Шість романсів ор. 38), М. Метнер, С. Прокоф'єв. К. – авторка декількох романсів на сл. І. Буніна та С. Надсона, що їх виконувала в концертах. Записи її виконання на грамплатівки здійснювали фірми «Артистотипія» (Київ, 1914), «Брунсвік» (1922), «Віктор» (1920–30), «Ширмер» (Нью-Йорк, 1939).

Партії: Клара Міліч («Клара Міліч» О. Кастальського), Донна Анна («Дон Жуан» В.-А. Моцарта), Тетяна, Кума Настасья («Євгеній Онегін», «Чародійка» П. Чайковського), Електра («Орестея» С. Танеєва) та ін.

Літ.: Кошиць О. Спогади. Вінніпег, 1948. Ч. 2, 3; Київ, 1995; Хессин А. Из моих воспоминаний. Москва, 1959; Келдыш Ю. Рахманинов и его время. Москва, 1973; Сац Н. Новеллы моей жизни. Москва, 1985; Нарбут А., Порай-Кошиц Г. Порай-Кошицы. *Родословные росписи*. Москва, 2001. Вып. 15; Вишневецкая Г. Американские впечатления. СМ. 1962. № 2.

Л. Пархоменко

КОШИЦЬ

Олександр Антонович

(12.09.1875, с. Ромашки, тепер Миронівського р-ну Київської обл. – 21.09.1944, м. Вінніпег, Канада) – хоровий диригент, композитор, муз. етнограф, педагог, муз.-громадський діяч. Дядько Ніни Кошиць. Почесний доктор філософії (doctor Honoris Causa) Празького університету (1937). Здобув духовну освіту: у 1890 закінчив Богуславське училище,

КОШИЦЬ

у 1896 – Київську духовну семінарію, у 1901 – КДА, очолював її хор (1898–1901), з яким виконував духовні твори М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя, А. Рачинського, П. Турчанинова. Захистив канд. дис. Закінчив також Муз. школу М. Лисенка (1910, кл. теорії музики та композиції Г. Любомирського). У 1908–18 – диригент Студентського хору Київського університету, учасників якого зацікавив ідеєю підтримки нац. мистецтва. Помітним явищем у концертах об'єднаних хорів студентів Університету й Вищих жіночих курсів стали програми: «Колядки й щедрівки» (з 1913), «Канти і псалми» (з 1915), «Веснянки» (з 1916), блискуче поставлені з елементами обрядової театралізації, що стимулювало молодих укр. композиторів до аранжування фольклору. Концерти хорів К. мали успіх не лише в Україні, а й на гастрольях у Москві, Воронежі, Кишиневі та ін. У 1912–16 – хормейстер т-ру М. Садовського, у 1916 – капельмейстер Київського оперного т-ру, у 1913–19 – викладач хорових дисциплін Муз.-драм. інституту. Від 1919 – кер. Укр. республіканської капели, котру уряд УНР відраядив до країн Європи з метою прорвати рос. інформаційну блокаду. Празька прем'єра 9 травня 1919 стала початком триумфальних концертних виступів Капели в країнах Європи: Австрії, Швеції, Франції (1919), Бельгії, Нідерландах, Великій Британії (1920), Німеччині, Польщі, Франції, Іспанії (1921), які відкрили для європейців мистецькі скарби укр. народу. У 1922–26 тривали гастролі Хору Кошиця в Північній Америці, Бразилії, Канаді, Кубі, Мексиці, Уругваї, Аргентині. Перебуваючи в Італії, 1927 К. порушив клопотання про повернення в Україну, але 3-річне листування з урядовим чиновництвом не увінчалось успіхом. Повернувся до Північної Америки, виступав з окремими концертами збірних укр. хорів на важливих громадських акціях – 3'їзді вчителів, Світовій виставці (1939), I Конгресі українців (1940), Шевченкових святах, а також випусках слухачів Диригентсько-вчительських курсів у Канаді, де викладав до кінця життя. Семінаристом К. почав збирати нар. пісні у с. Тарасівка (тепер Звенигородського р-ну Черкаської обл.). Його багатоголосні записи (1894–96) схвалив М. Лисенко й опрацював для хору низку мелодій. Як фахового етнолога К. було запрошено записати фольклор військових станиць Кубані (1903–05); упродовж 3-х літніх експедицій в 13-и станицях укр. чорноморських козаків зібрав бл. тисячі пісень (переважно історичних, військових). За розшифровки 500 зразків, представлених на Кубанській крайовій виставці 1908, нагороджений золотою медаллю (записи втрачено). Принагідної фольклористичної праці не полишав до кінця життя. Архів К. зберігає декілька сотень рідкісних пісень у його записах. У сфері композиції К. надавав перевагу хоровим творам, зокрема аранжуванням нар. пісень, де спершу, сповідую-

чи Лисенкові принципи, ретельно підкреслював самодостатню природу фольклорного зразка. Згодом, захопившись пошуком мистецького розвитку муз. сенсу нар. пісні, разом з молодими композиторами пішов шляхом поглибленого розкриття образності чи колізій. Так було створено десятки досконалих аранжувань нар. пісень різних жанрів: колядок («Була вдовоюка», «Три товариші»); кантів («Ангелу хранителю»); веснянок («Царівна»); героїчної епіки («Пісня про Байду»); лірики («Ой ходить сон», «Тихо, тихо Дунай воду несе», «На вулиці скрипка грає»); характеристичних сценок («Вийди, Грицю, на вулицю», «Ой піду»); жартівливих («Кулик чайку любив», «Щигликове весілля», «Ченчик»). Масив оригінальних творів К. складає духовна канонічна музика: 5 літургій (1922, 1930, 1935, 1938 – для мішаного хору; посмертно надрукована 1950 – для 3-голосого чоловічого складу), цикл Богородичних догматів, багато окремих композицій (бл. 250 назв). Ці твори засновано на традиційних наспівах різних регіонів України, опрацьованих із глибоким осягненням нац. традицій. Більшість створено за кордоном; окремі композиції виконувались у Вінніпезькому православному храмі (Канада), в Україні почали використовуватись у відправах і концертах з кінця 1980-х.

Літ. твори: Відгуки минулого: О. Кошиць в листах до П. Маценка. Вінніпег, 1954; Спогади. Вінніпег, 1947–52; ²Київ, 1995; 3 пісню через світ. Вінніпег, 1970–74; ²Київ, 1998; Листи до друга. 1904–31 / упоряд. Л. Пархоменко. Київ, 1998.

Дискогр.: «Канти і псалми українського народу». Запис і обр. О. Кошиця. Виконує хор студентів НМАУ п/к О. Тарасенка. Київ, 2006.

Літ.: Щербаківський В. Олександр А. Кошиць. Лондон, 1955; Антонович М. Кошиць О. А.: Композитор церковної музики. Вінніпег, 1975; Калущка Н., Пархоменко Л. Олександр Кошиць: мистецька діяльність у контексті музики ХХ сторіччя. Київ, 2012; Булат Т. О. А. Кошиць і народна пісня. *НТЕ*. 1966. № 2; Фільц Б. Видання хорових обробок Олександра Кошиця. *НТЕ*. 1967. № 4; Уманець В. Хорові обробки Олександра Кошиця. *НТЕ*. 1990. № 1; Маценка П. Олександр Кошиць як виконавець народних пісень. *НТЕ*. 2002. № 1–2; Гордійчук М. Чародій української музики. *Україна*. 1989. № 27; Герасимова-Персидська Н. Спадкоємець «Великого Веделя». *Хроніка*. 1994. № 3–4; Шевчук О. Епістолярій Олександра Кошиця. *Українська культура*. 1999. № 6; Пархоменко Л. Листи Олександра Кошиця до Олександра Олеся. *Український музичний архів*. Київ, 1999. Вип. 2; Пархоменко Л. Догмати Олександра Кошиця – рефлексії митця і канонічна творчість. *Українське музикознавство*. Київ, 2000. Вип. 29; Пархоменко Л. Творчість А. Веделя і Кошицева місія. *Науковий вісник НМАУ*. Київ, 2001. Вип. 11; Пархоменко Л. Хоровий цикл Олександра Кошиця «Веснянки»: Джерела, риси стилю. *Питання стилю і форми в музиці*. Львів, 2001; Зьола Мих., Зьола Мар. Грамзаписи хорів Кошиця. *Музика*. 2001. № 1; Калущка Н. «Тарасівські пісні» в етнологічній та мистецькій діяльності Олександра Кошиця. *НТЕ*. 2001. № 3; Калущка Н. Драматургічні аспекти аранжування обрядового фольклору (канти і псалми Олександра Кошиця).

Українське музикознавство. Київ, 2001. Вип. 30; Калущка Н. До проблеми дослідження епістолярної спадщини О. Кошиця. *Студії мистецтвознавчі*. Київ, 2006. Чис. 4; Підківка О. О. Кошиць. *Підківка О. Після довгих років забуття*. Львів, 2003; Паранюк Є. Розповідь про фільм «Маруся» і славетного Олександра Кошиця. *Берегиня*. 2003. № 2; Лисько З. Олександр Кошиць. *Український самостійник*. (Мюнхен), 1954. № 46–52; 1955. № 1–2; Кречко М. Олександр Кошиць про пісню. *КіЖ*. 1993. 14 серпня.

Л. Пархоменко

КРАЙНІВ

Володимир Всеволодович

(01.04.1944, м. Красноярськ, нині РФ – 29.04.2011, м. Ганновер, ФРН) – піаніст, педагог, муз. та громадський діяч. Нар. арт. СРСР (1984). Нар. арт. України (2000). Лауреат Держ. премії СРСР (1986). Лауреат міжнар. конкурсів: ім. Віана да Мотти (Лісабон, 1964), ім. П. Чайковського (Москва, 1970; обидва – I премія), Міжнар. конкурсу піаністів (м. Лідс, Велика Британія, 1963, II премія). Один із провідних піаністів світу. Дитячі роки К. пройшли в Харкові. Музикою почав займатись у 5-річному віці. Навчався в Харківській ССМШ (кл. М. Ітігіної, з 1949) та Московській ЦССМШ (кл. А. Сумбатян, з 1959). У 8-річному віці виконував Концерт D-dur Й. Гайдна та Концерт C-dur Л. Бетховена з оркестром Харківської філармонії. На регіональному конкурсі юних піаністів (1956) здобув I премію. У 1964 зіграв у Києві свій 1-й сольний концерт. М. Сільванський присвятив К. «Піонерську сюїту». Закінчив Московську консерваторію (1967) та аспірантуру (кл. фп. Генр. й С. Нейгаузів). У 1987–91 – викладач Московської консерваторії. Неодноразово гастролював у Києві, грав з М. Дядюрою, Р. Кофманом, Н. Рахліним, В. Сіренком, С. Турчаком. Від 1991 проживав у Ганновері (Німеччина): професор кл. фп. місцевої Вищої школи музики й т-ру. У його кл. навчалися українці, зокрема М. Данченко, М. Кім, І. Четуєв та ін. У 1992 заснував у Харкові Міжнар. конкурс юних піаністів (відбувався щодва роки). В Україні також діяло Укр. відділення Міжнар. благодійного фонду допомоги юним піаністам Володимира Крайнева (з 1995). Від 1997 щосені в Києві проводився мистецький фестиваль «Володимир Крайнев запрошує» за участі музикантів та артистів з різних країн. У рамках фестивалю діяла «Школа виконавської майстерності Володимира Крайнева». На честь 10-річчя Укр. центру творчості дітей та юнацтва і 5-річчя Міжнар. благодійного фонду допомоги юним піаністам Володимира Крайнева 1999 в рамках Всеукраїнського фестивалю «Тобі, Україно!» відбулися виступи К. і його учнів у Львові, Одесі, Севастополі, Харкові, Дніпропетровську, Донецьку, Києві за участю Нац. симф. оркестру України п/к В. Сіренка. У 2002 К. очолював журі II Міжнар. конкурсу ім. М. Лисенка. Критика називала обда-

рування К. універсальним, наголошуючи на багатогранності його професійного арсеналу та всеохопності репертуарних інтересів. К. був визначним інтерпретатором творів Й.-С. Баха, В.-А. Моцарта, Л. Бетховена, Ф. Ліста, П. Чайковського, С. Рахманінова, М. Равеля, С. Прокоф'єва, Б. Бартока, П. Гіндеміта. Тяжів до монографічних програм, зокрема, сонатних циклів від Й. Гайдна і Л. Бетховена до О. Скрябіна і С. Прокоф'єва. У трактуванні Ф. Шопена К. вирізняла емоційна насиченість, теплота, делікатність, багата колористична палітра.

Літ.: Сікорська І. «Покажи мені, як ти граєш Бетховена». *Вечірній Київ*. 1997. 28 жовтня; Сікорська І. Зоряне турне. *Вечірній Київ*. 1999. 2 жовтня; Сікорська І. Володимир Крайнев запрошує. *КіЖ*. 1998. 11 листопада; Владимир Крайнев: Я освободил СССР от Политбюро. *Сегодня*. 2000. 23 жовтня.

І. Сікорська

КРЕМЕР

(Креймер) Ізабелла (псевд. Іза) Яківна

(07.07.1889, м. Бельці Бессарабської губ., тепер Республіка Молдова – 07.07.1956, м. Кордова, Аргентинська Республіка) – співачка опери, оперети, кабаре (ліричне сопрано). Брала приватні уроки вокалу у викладача Одеського муз. училища Л. Ронці (за ін. відом. навчалася в нього ж у Мілані). Завершила муз. освіту в Італії, де 1910 дебютувала у 2-х оперних т-рах (партія Мімі у «Богемі» Дж. Пуччіні). У 1911 мала кілька виступів у Києві. В Одеському оперному т-рі дебютувала 21 лютого 1911 партією Мімі (партію Рудольфа виконував Д. Ансельмі). На початку 1910-х виступала в опереті (поміж партнерів: О. Каченовський, О. Каміонський, М. Дніпров) і на сценах одеського кабаре як виконавиця «інтимних пісеньок» (або «музичних усмішок») переважно на власні слова. У репертуарі також: укр. і рос. пісні, циганські романси, французькі, італійські, німецькі, іспанські, єврейські пісні мовою оригіналу (вільно володіла англійською, французькою, італійською, німецькою, іспанською) або у власному перекладі. У 1915–17 гастролювала в Петрограді, Москві, Баку та ін. містах Рос. імперії, здобула славу найвідомішої естрадної співачки. У 1919 емігрувала до Константинополя (Туреччина), де працювала в артистичному закладі Ю. Морфессі; у 1921 – до Франції. Гастролювала в багатьох країнах Європи та Америки, зазнала світового визнання як виконавиця пісень і романсів, а також як кіноактриса. Дружила з Ф. Шаляпіним. Антрепренер К. у 1930-х – С. Юрок (S. Hurok, справж. С. Гурков; працював також із Ф. Шаляпіним, Арт. Рубінштейном, Я. Хейфецем, Г. Вишневською та ін., балеринами А. Павловою і А. Дункан). У 1943 на запрошення В. Черчилля разом з М. Дітріх, М. Шевальє і В. Козіним виступала на Тегеранській конференції «Великої трійки» (СРСР, США, Велика Британія). Давала концерти в найкращих залах Нью-Йорка (США): 19 листопада

КРИСА

1944 у Карнегі-Холі, 25 квітня 1947 – у Таймс-Холі. Брала участь у мюзиклах на Бродвеї. Має грамзаписи на платівки фірм «Brunswick» (1927–28) і «Columbia» (1929). В останнє десятиліття життя мешкала в Бразилії та Аргентині. «Прямою спадкоємцею» мистецтва К. називали К. Шульженко.

Партії: Віолетта («Травіата» Дж. Верді), Зібель («Фауст» Ш. Гуно), Тетяна, Прилепа, Іоланта («Євгеній Онегін»), «Пікова дама», «Іоланта» П. Чайковського).

Ролі в оперетах: Жермена («Корневільські дзвони» Р. Планкетта), ролі в оперетах «Пташки співочі» Ж. Оффенбаха, «Ідеальна дружина» Ф. Легара, «Циган-прем'єр» І. Кальмана та ін.

Літ.: Нежный И. Былое перед глазами: Театральные воспоминания / лит. запись Н. Лейкина. Москва, 1965; Алексеев А. Серьезное и смешное. Москва, 1967, ²1972, ³1984; Гершуни Е. Рассказываю об эстраде. Ленинград, 1968; Вертинский А. «Дорогой длинною...». Москва, 1990; Розенберг Р. Музыкальная Одесса. Одесса, 1995; Савченко Б. Эстрада ретро: Юрий Морфесси, Александр Вертинский, Иза Кремер, Петр Лещенко, Вадим Козин, Изабелла Юрьева. Москва, 1996; Максименко В. Любимица Одессы и не только. *Тыква*. (Одесса), 2006. 21 июня.

М. Ржевська

КРИСА

Олег Васильович

(01.06.1942, с. Малі Ухави, Республіка Польща) – скрипаль, педагог. Засл. арт. УРСР (1968). Лауреат міжнар. конкурсів скрипалів ім. Г. Венявського в Познані (Польща, 1962, II премія), ім. Н. Паганіні в Генуї (Італія, 1963, I премія), ім. П. Чайковського в Москві (1966, III премія), у Монреалі (1969, II премія), Премії ім. Ленінського комсомолу (1970). Закінчив Львівську ССМШ (1960, кл. скрипки К. Михайлова), Московську консерваторію (1965, кл. Д. Ойстраха) та аспірантуру при ній (1967, кер. той самий). У 1968–73 – викладач Київської консерваторії, у 1973–75 – Муз. інституту ім. Гнесіних у Москві, у 1975–89 – Московської консерваторії. У 1977 очолив Квартет ім. Л. Бетховена, з яким виконав усі квартети композитора, а також Й. Гайдна, Б. Бартока, А. Берга, Й. Брамса, П. Гіндеміта, К. Дебюссі, В.-А. Моцарта, Ф. Шуберта, Д. Шостаковича, В. Сильвестрова, М. Скорика. Від 1988 – професор УМІА, у 1990–94 – Manhattan School of Music (м. Нью-Йорк, США), від 1993 – Eastman School of Music (м. Рочестер, США). Тут разом з піаністом О. Слободяником започаткував серію концертів. Активно концертував у США та країнах Європи в дуєті з дружиною, піаністкою Т. Чекіною. К. – соліст-віртуоз, талановитий інтерпретатор концертів Й. Брамса, сонат В.-А. Моцарта, 10 сонат для скрипки і фп. Л. Бетховена в дуєті з М. Суком. Підготував окрему програму «Н. Паганіні та його сучасники». Поміж композицій ХХ ст. у його репертуарі: «Секвенція для скрипки соло» Л. Беріо, «Капричіо» К. Пендерецького, «Знаки Зодіака»

К. Штокгаузена, «A la Paganini» А. Шнітке, «Постлюдія» В. Сильвестрова, а також усі скрипкові та камерно-ансамблеві твори Б. Лятошинського. Грав також в ансамблі з І. Монігетті («Подвійний концерт» Й. Брамса), І. Монігетті та Т. Чекіною («Потрійний концерт» Л. Бетховена), Л. Ісакадзе та Т. Грінденко («Кончерто грассо» А. Шнітке) та ін. Брав участь у муз. фестивалях «Московські зірки», «Празька весна», «Wiener Fest» (Австрія), «Oregon Bach Festival», «Peninsula Music Festival» (США), «Віртуози» (Львів), «КиївМузикФест» та ін. Має численну дискографію фірм: BIS; Triton; Russian Disk; Amadis; TNC (бл. 50 позицій, понад 80 композиторських імен). Викладає на Міжнар. курсах виконавського мистецтва у Франції, Польщі.

Дискогр.: *грамплатівки LP:* Бах Й.-С. Концерт № 2 для скрипки з оркестром; Гендель Г.-Ф. Концерт для арфи з оркестром; Гранжані М. Арія в класичному стилі для арфи і струнного оркестру: О. Криса (скрипка), Н. Измайлова (арфа), Камерний оркестр, диригент В. Кожухар. Москва: Мелодія, 1971. 030979–80; Скорик М. Токата з Концерту для скрипки з оркестром: О. Криса (скрипка), ДСО УРСР, диригент В. Кожухар. Москва: Мелодія, 1972. 032022; Паганіні Н.–Крейслер Ф. Кампанелла: О. Криса (скрипка), Т. Чекіна (фп.). Москва: Мелодія, 1977. 09089–90; Вівальді А. Концерти для: скрипки з оркестром a-moll, op. 3, № 6, для 2-х скрипок з оркестром a-moll, op. 3, № 8, для 3-х скрипок з оркестром F-dur, № 34, для 4-х скрипок з оркестром B-dur, op. 3 № 10: О. Криса (2, 3, 4), Б. Криса (4), Б. Которович (1, 2, 3, 4), О. Которович (3, 4) – скрипка, Камерний оркестр п/к Р. Кофмана. Москва: Мелодія, 1978. С10-10463-64; Бах Й.-С. Партита № 1, Паганіні Н. Каприси: О. Криса (скрипка). Москва: Мелодія, 1983. С10-18223-4; Бах Й.-С. Соната № 1, Паганіні Н. Каприси № 5, № 6, № 13, № 16, № 17, № 23: О. Криса (скрипка). Москва: Мелодія, 1984. С10-08887-88; Скорик М. Концерти для: скрипки з оркестром, віолончелі з оркестром: О. Криса (скрипка), М. Чайковська (віолончель), Великий симф. оркестр Держтелерадіо СРСР, диригент Ю. Никоненко. Москва: Мелодія, 1986. С10-24385-86001; CD: Моцарт В. А. Концерти № 3, № 5 для скрипки з оркестром, Адажіо E-dur, К. 261, Рондо C-dur К. 373: О. Криса (скрипка), Держ. симф. оркестр України п/к Т. Кучара. Amadis, 1994, 7145; Барток Б. Сонати для скрипки і фп. Triton, 1996; Брамс Й. Сонати для скрипки і фп.: О. Криса (скрипка), Т. Чекіна (фп.). Russian Disc, 1996; Прокоф'єв С. П'ять мелодій, Сонати №1, № 2 для скрипки і фп.: О. Криса (скрипка), Т. Чекіна (фп.). Triton, 1998; Равель М. Твори для скрипки і фп.: О. Криса (скрипка), Т. Чекіна (фп.). Triton, 1998; Бетховен Л. Сонати для скрипки і фп.: О. Криса (скрипка), М. Сук (фп.). Triton, 1999; Венявський Г. Polonaise brillante: О. Криса (скрипка), Т. Чекіна (фп.). Triton, 1999; Подорожі зі скрипкою – Італія (Н. Паганіні): О. Криса (скрип-

ка), Т. Чекіна (фп.). Triton, 1999; Подорожі зі скрипкою – Росія (М. Афанасьєв, О. Львов, О. Гречанінов, А. Арєнський, С. Рахманінов, С. Прокоф'єв, Р. Глієр, П. Чайковський, Д. Шостакович, М. Зів, Р. Щедрін, І. Стравинський): О. Криса (скрипка), Т. Чекіна (фп.). Triton, 1999; Подорожі зі скрипкою – Східна Європа (С. Прокоф'єв, В. Баркаускас, Є. Станкович, В. Сильвестров, К. Шимановський, Й. Сук). О. Криса (скрипка), Т. Чекіна (фп.). Triton, 1999; Подорожі зі скрипкою – Франція (К. Дебюссі, О. Мессіан, Ф. Пуленк, Ц. Франк): О. Криса (скрипка), Т. Чекіна (фп.). Triton, 1999; Подорожі зі скрипкою – Америка (Ч. Айвз, А. Копленд, С. Барбер, Л. Фосс, А. Біч, С. Джоппін, Дж. Гершвін): О. Криса (скрипка), Т. Чекіна (фп.). Triton, 2000; Лятошинський Б. Соната для скрипки і фп., 2 фп. тріо. 2000; Шостакович Д. Концерт № 1 для скрипки з оркестром, Симфонія № 5: О. Криса (скрипка), Нац. симф. оркестр України, диригент Т. Кучар. Amadis, 2000. 7194; Шнітке А. Концерти № 3, № 4 для скрипки з оркестром: Й. Флінге (альт-саксофон), Н. Ульнер (віолончель), І. Сулак (фп.), О. Криса (скрипка), Симф. оркестр Мальмо, диригент Е. Клас. BIS-CD-517; Губайдуліна С. Offertorium / Rejoice! Freuedich: М. Сьогрен (віолончель), Т. Тедін (віолончель), Т. Сандквіст (альт), О. Криса (скрипка), Струнний оркестр Стокгольмської філармонії п/к Дж. Де Пріста. BIS-CD-566; Шнітке А. Концерт № 2 для віолончелі з оркестром, Concerto Grosso № 2, Т. Тедін (віолончель), О. Криса (скрипка), Симф. оркестр Мальмо, диригент Л. Маркіз. BIS-CD-567; Блох Е. Концерт для скрипки з оркестром, Симфонічна сюїта, «Поєми моря». О. Криса (скрипка), Симф. оркестр Мальмо, диригент О. Сакарі. BIS-CD-639; Шульгоф Е. Камерна музика: Т. Тедін (віолончель), С. Бойштен (фп.), Т. Чекіна (фп.), О. Криса (скрипка). BIS-CD-679; Шнітке А. Фортепіанне тріо, Мадригали, В стилі Паганіні, Стильна музика: Т. Тедін (віолончель), Т. Чекіна (фп.), А. Фішер (скрипка), О. Криса (скрипка). BIS-CD-697 та ін.

Літ.: Черкашина-Губаренко М. «Зигфрид-идиллія» на українсько-американський лад. *Черкашина-Губаренко М. Музика і театр на перехресті епох*. Київ, 2002. Т. 2; Ганін Є. Щедрий талант. *Мистецтво*. 1969. № 1; [Б. п.]. Виступи в Словаччині (інтерв'ю). *Музика*. 1972. № 6; Копиця М., Карабиць І. Америка – Україна. Мости спілкування. *Музика*. 1991. № 5; Шохман Г. О личном отношении к исполняемому. *СМ*. 1973. № 2; Григорьев В. Бетховенский цикл. *СМ*. 1987. № 5; Баранкин Е. Играет Олег Крыса. *Музыкальная жизнь*. 1976. № 7; Ивашкин А. Семейный портрет в интервью. *Музыкальная жизнь*. 1981. № 11; Ивашкин А. Диалог со слушателем. *Музыкальная жизнь*. 1983. № 6; Ивашкин А. Десять сонат Бетховена. *Музыкальная жизнь*. 1987. № 2; Давыдов Е. Душа обязана трудиться. *Музыкальная жизнь*. 2005. № 6; Кузишин О. Криса в «Карнегі-Гол». *Світovid*. 1990. Вип. 2; Зноско-Боровський О. Перлинна гра. *КіЖ*. 1967. 10 грудня; Гончаренко Л. Грає Олег Криса. *КіЖ*. 1970. 22 лютого; Заєрацький В. Утвердження таланту. *КіЖ*. 1970. 28 травня; Стеценко В. Таїстство натхнення. *КіЖ*. 1972. 10 серпня; Деревенко Г. Поет скрипки. *КіЖ*. 1973. 29 квітня; Зорін Я.

Естафета братів. *КіЖ*. 1977. 6 лютого; Колотиленко Т. І концерт, і компакт-диски. *КіЖ*. 1994. 25 червня; Кушнірук О. Феномен Олега Криси. *КіЖ*. 2003. 11 червня; Поліщук Т. Олег Криса: Київська прелюдія напередодні гастролей у Англії. *День*. 2000. 22 грудня; Поліщук Ю. Музика завжди залишається музикою... (Інтерв'ю з Олегом Крисою). *Українське слово*. 2002. 13–19 червня. Чис. 24; Храмов Гр. Золотистий звук скрипки Гваданіні. Інтерв'ю з Олегом Крисою. *Високий замок* (Львів). 2004. 15 травня; Oestreich J. R. Ukrainian Violinist Returns. *The New York Times*. 1990. January 26; Mc Cardell Ch. Krysa's Unflappable Artistry. *The Washington Post*. 1990. March 2.

О. Кушнірук

КРУШЕЛЬНИЦЬКА

Ганна (Анна) Амвросіївна

(18.08.1887, с. Біла, тепер Тернопільського р-ну Тернопільської обл. – 13.05.1965, м. Львів) – оперна й камерна співачка (меццо-сопрано). Сестра Соломії Крушельницької. Навчалася гри на фп. у батька, у 1895–96 – у сестри Соломії. Закінчила муз. школу товариства «Musikverein für Vöderung der Musik» у Тернополі. У 1903–06 навчалася у ВМІ ім. М. Лисенка у Львові (кл. співу О. Ясеницької, кл. фп. М. Криницької, теорії музики – А. Вахнянина); з 1904 – співу в С. Козловської. Закінчила Міланську консерваторію (1912, кл. Д. Ларі). Навчання у Львові поєднувала з концертною діяльністю як солістка хорів «Бояна» та «Бандуриста». У 1903 брала участь у ювілейному концерті з нагоди приїзду до Львова М. Лисенка; у Шевченківських вечорах (1904–06) у Львові, Стрию, Заліщиках, Чернівцях, де виконувала твори «З мого тяжкого суму», «Зацвіла у лузі червона калина», «Дівчино кохана», «Якби мені, мамо, намисто», «Садок вишневий» М. Лисенка; «Не видавай мене заміж» О. Нижанківського, «Ой гляну я, подивлюся» М. Волошина, «Кому веселощі», «Вже гасли по хатах огні» П. Чайковського, арії Сантуцци із «Сільської честі» П. Масканьї та Оксани із «Запорожця за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського. У 1904–05 – актриса Оперного гуртка при «Бояні» та Драм. товаристві ім. І. Котляревського у Львові (диригент О. Доманик, реж. Л. Лопатинський); співала партії Оксани («Запорожець за Дунаєм»), Наталки й Марусі («Наталка Полтавка») І. Котляревського–М. Лисенка, «Чорноморці» М. Лисенка). З Є. Перфецьким, Т. Шухевичем, М. Микишею та Л. Курбасом за участі хорів «Бояна» й «Бандуриста» брала участь у ювілейних концертах з нагоди 40-річчя літ. та громадської діяльності І. Франка. У 1912 дебютувала в партії Мікаели («Кармен» Ж. Бізе) у міланському т-рі «Лірико», у 1913 співала партії Мімі («Богема» Дж. Пуччіні), Мікаели у Варшавській та Львівській операх. Солістка оперних т-рів в Італії: у Вероні (1913–14), Венеції, Феррарі (1914), Реджо (1914–16), Сассарі (1915), Анконі й Римі (1916). Поміж партій: Зіглінда, Єлизавета («Валькірія», «Тангейзер» Р. Вагнера), Ірис («Ірис» П. Масканьї), Манон («Манон Леско» Ж. Массне) та ін. У т-рі «Муниципаль» (Реджо, Емілія) 16 квітня 1914 дебюту-

КРУШЕЛЬНИЦЬКА

вала у «Валькірії». У 1921–22 – педагогиня з вокалу й фп. ВМІ ім. М. Лисенка у Львові, у 1923–25 – Дрогобицької муз. школи. До 1929 виступала на концертах у Львові, Дрогобичі, Гребеневі, зокрема, з В. Барвінським (партія фп.). У 1939–52 проживала і сестрою Соломією по вул. Чернишевського (нині Соломії Крушельницької), 23 у Львові, де тепер функціонує Муз.-меморіальний музей Соломії Крушельницької.

Дискогр.: «3 мого тяжкого суму»; «Ой місяцю, місяченьку» з «Наталки Полтавки» І. Котляревського–М. Лисенка. 23566/65; «Широкий лист на дубочку» – нар. пісня. 2–230005 (обидві – Львів: Грамофон, 1909).

Літ.: Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії. Київ, 1973; Людкевич С. Другий з ряду концерт «Бандуриста». *Діло*. 1912. № 93; Медведик П. Славетна сестра великої Соломії. *Жовтень*. 1982. № 9; [Б. п.]. Шевченкове свято в Заліщиках. *Жовтень*. 1905. № 78; [Б. п.]. Концерт на ювілейний дар для Івана Франка. *Жовтень*. 1912. № 101, 104; Домет [Садовський В.]. Концерт «Бандуриста». *Жовтень*. 1912. № 103, 113; Волошин М. З концертної залі. *Руслан*. (Львів), 1906. № 134.

Б. Фільці

КРУШЕЛЬНИЦЬКА

Соломія Амвросіївна

(23.09.1872, с. Білявинці, тепер Чортківського р-ну Тернопільської обл. – 16.09.1952, м. Львів) – оперна й камерна співачка (сопрано), педагогиня. Сестра Ганни Крушельницької. Засл. діячка мистецтв УРСР (1951). Здобула всесвітнє визнання, поряд з Е. Карузо, М. Баттістіні, Т. Руффо, Ф. Шаляпіним та ін. Замолоду навчалася гри на фп., брала участь у хорах і виставах аматорських т-рів, хору при товаристві «Руська бесіда» в Тернополі, диригувала хором, вивчала нар. пісні. Закінчила Львівську консерваторію як мецо-сопрано (1893, кл. В. Висоцького). У 1893–94 вдосконалювалася в Мілані (Італія) як лірико-драм. сопрано (кл. Ф. Креспі), 1895 – у Відні (Австрія, кл. Й. Генсбахера). Артистичну діяльність розпочала в концертах Львівської «Бояна», у 1893 дебютувала на сцені Львівської опери в партії Леонори («Фаворитка» Г. Доніцетті). Виступала на сценах багатьох оперних т-рів світу, зокрема Кремони, Трієста (1895), Одеси (1896–97), Буенос-Айреса (Колон, 1906–13) Варшави (Великий т-р, 1898–1902), Петербурга (1899, 1900, 1901), Парижа (Гранд-Опера, 1902), Неаполя (Сан-Карло, 1903), Генуї (1904), Мілана (Ла Скала, 1904, 1906, 1909, 1915) та ін. У 1904 на запрошення Дж. Пуччіні блискуче виконала партію Баттерфляй в його опері «Чіо-Чіо сан» (т-р Гранде, Північна Італія), після чого ця опера здобула всесвітнє визнання. У 1910 одружилася з італійським адвокатом Ч. Річчоні (1868–1936), мешкала у Віареджо (Італія). Від середини 1920-х залишила оперну сцену, виступала в камерних концертах (країни Західної Європи, Канада, США, 1923–28). У 1928 гастролювала в Галічині. У 1939 повернулася до Львова, де активно включилася в муз. життя. У 1944–51 – професорка

Львівської консерваторії. Поміж учнів: О. Бандрівська, О. Білявська, Н. Богданова, К. Чернет. К. мала надзвичайну муз. пам'ять (могла вивчити оперну партію за 2–3 дні), визначну віртуозну техніку, співала 7-а європейськими мовами. Виконувала різнопланові сопранові партії, була неперевершеною в операх Р. Вагнера, Р. Штрауса; Дж. Пуччіні вважав її «найпрекраснішою й найчарівнішою Баттерфляй». Була тонким, глибоким інтерпретатором творів К. Монтеверді, К.-В. Глюка, В.-А. Моцарта, Ф. Шуберта, Р. Шумана, Й. Брамса, М. Равеля, М. Мусоргського. Пристрасно популяризувала укр. музику: 1900 на сцені т-ру Скарбка (Львів) разом з О. Мишугою виступала в опері «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, блискуче виконувала укр. нар. пісні, твори С. Людкевича, Д. Січинського, М. Лисенка. Неодноразово брала участь у вшануванні пам'яті Т. Шевченка. Світогляд сформувався під впливом І. Франка й М. Павлика, з якими підтримувала дружні стосунки. Була пов'язана творчою дружбою з В. Стефаніком, О. Кобилянською, Н. Кобринською, М. Лисенком, Д. Січинським, О. Мишугою, Ф. Шаляпіним, М. Менцинським, А. Тосканіні, Дж. Пуччіні. Поміж партнерів по сцені: О. Мишуга, М. Баттістіні, А. Дідур, В. Флоріанський, Е. Карузо, Т. Руффо та ін. Ім'я К. присвоєно Тернопільському муз. училищу (1963) і Львівській ССМШ (1963), Львівському держ. академічному т-ру опери та балету (2001), вулицям у цих містах. У 1963 у с. Біла Тернопільської обл. у будинку, де минули дитячі та юнацькі роки співачки, а 1989 в її будинку у Львові (вул. Чернишевського, тепер Соломії Крушельницької, 23), де вона жила останні роки, відкрито меморіальні музеї К. На будинку № 23 у Львові також встановлено меморіальну дошку (скульптор Е. Мисько, 1978). Прижиттєвий портрет К. роботи Я. Музики зберігається у Муз.-меморіальному музеї співачки у Львові. Створено скульптурні портрети К. (В. Власов, Л. Біганич, Я. Мотика, В. Одрехівський, Е. Мисько), медаль скульптора Фарнезі із зображенням співачки в ролі Саломеї. Про К. знято 2 кінофільми: «Пісня подоланки» (реж. Р. Фощенко, 1966, студія документальних фільмів) та «Повернення Баттерфляй» (реж. О. Фіалко, 1983, Київ. кіностудія ім. О. Довженка); написано роман-біографію (В. Врублевська, 1979), драму-легенду (Б. Мельничук та І. Ляховський, Тернопіль, 1994), балет «Повернення Баттерфляй» (М. Скорик, Львів, 2006) за мотивами опери Дж. Пуччіні «Чіо-Чіо сан». Видано зб. «Українські народні пісні з репертуару С. Крушельницької» (упоряд. І. Майчик, Київ, 1971). У 1997 на відзначення 125-річчя від дня народження К. було випущено ювілейну монету з її зображенням номіналом у 2 гривні. У 1991 в Україні засновано Міжнар. конкурс оперних співаків ім. Соломії Крушельницької (1-й відбувся у Львові, 20 листопада – 1 грудня

1991). У Муз.-меморіальному музеї Соломії Крушельницької у Львові систематично проводяться мистецькі вечори, наук. читання, презентації книжок, зустрічі з митцями, виставки. Наук. співробітники музею публікують каталоги, що висвітлюють усі важливі мистецькі події.

Партії: (бл. 60) Оксана («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського), Аїда, Дездемона, Леонора, Амелія («Аїда», «Отелло», «Трубадур», «Бал-маскарад» Дж. Верді), Тоска, Баттерфляй, Мімі («Тоска», «Чіо-Чіо сан», «Богема» Дж. Пуччіні), Мікаела («Кармен» Ж. Бізе), Ельза, Єлизавета, Брунгільда («Лоенгрін», «Тангейзер», «Валькірія» Р. Вагнера), Галька, Графиня, Ганна («Галька», «Зачарований замок» С. Монюшка), Рахіль («Жидівка» Ф. Галеві), Маргарита («Фауст» Ш. Гуно), Гоплана («Гоплана» В. Желенського), Інес, Валентина («Африканка», «Гугеноти» Дж. Меєрбера), Джоконда («Джоконда» А. Понк'еллі), Шарлотта («Вертер» Ж. Массне), Сантуцца («Сільська честь» П. Масканьї), Саломея («Саломея» Р. Штрауса), Тетяна, Ліза («Євгеній Онегін», «Пікова дама» П. Чайковського), Тамара («Демон» Ант. Рубінштейна) та ін.

Дискогр.: *грамплатівки:* Бойто А. Арія Маргарити «L'altra notte» з опери «Мефістофель». 23355; Падезевський І. «Pieśńia dudarza». 23365; Тості П. Вальс «Ti rivedro». 23356; Монюшко С. Арія Броні «Zbudzię się z ułudnych snu» з опери «Графиня». 23357; Млинарський Е. Коліскова «Na ramię mię rzuciła». 23358; Тості П. Вальс «Amore». 23359; Монюшко С. Арія Гальки «Gdyby rannym słońkiem» з опери «Галька». 23368; Квадранта «Melodia» («Lasciali dir, tu m'ami»). 23360; Гріг Е. «Pieśń tęsknoty» (Пісня Сольвейг). 23361; Пуччіні Дж. Молитва Тоски «Vissi d'arte» з опери «Тоска». 23362 (усі – Варшава: Граммофон, 1903); Бойто А. Арія Маргарити «L'altra notte» з опери «Мефістофель». 39921; Чілеа Ф. Арія Адріани Лекуврер «Io son l'umile ancella» з однойм. опери. 39922; Квадранта «Lasciali dir, tu m'ami». 39920; Верді Дж. Арія Леонори «Pace, pace, mio Dio» з опери «Сила долі». 74025; Пуччіні Дж. Монолог Чіо-Чіо сан з однойм. опери. 39974; Каталані А. Арія Валлі «Ebben? Ne andro lontana» з однойм. опери. 39919; Тості П. Вальс «Ti rivedro». 74026; Оддоне Е. «Capelli d'oro». 39909; Квадранта «Si dice». 39908 (усі – Мілан: Фонотипія, 1906); Верді Дж. Арія Аїди «Ritorna vincitor» з однойм. опери. 92086; Верді Дж. Арія Аїди «I sacri nomi» з однойм. опери. 92087; Чілеа Ф. Арія Адріани Лекуврер «Poveri fiori» з однойм. опери. 92089; Чілеа Ф. Арія Адріани Лекуврер «Io son l'umile ancella» з однойм. опери. 92088; Ган «Si mes vers avaient de sailes». 62265; Гріг Е. Пісня Сольвейг, італійською мовою. 62264; Каталані А. Арія Лорелей «Da che tutta» з однойм. опери. 92939; Вагнер Р. Крик Валькірії з однойм. опери. 92937; Вагнер Р. Арія Брунгільди «Tanto fu triste» з опери «Валькірія». 92938; Пуччіні Дж. Арія Чіо-Чіо сан «Un bel di vedremo» з однойм. опери. 92940; Меєрбер Дж. Арія Селіки «Di qui si vede il mare» з опери «Африканка». 92941; Меєрбер Дж. Арія Селіки «Quai soavi consenti» з опери «Африканка». 92942; Чикаго: Колумбія, 1927; укр. нар. пісні «Вівці мої, вівці», «Через сад-виноград». 27132; «Ой де ти їдеш», «Ой летіли білі гуси». 27133 (усі – Квадранта «Si dice», 1907–08); магнітофонний запис 22 обробок укр. нар. пісень (Львів, 1951); архівні записи (Торонто: Рококо Рекордс, 1964), поміж перевидання: Salomea Krusceniski. Canada: Rosoco, 1963; альбом із 2-х платівок «Соломія Крушельницька». Реставрація записів 1902, 1903, 1906, 1909,

1927 / реставратор Т. Павлова, ред. І. Орлова. Москва: Мелодія, 1968. 33Д-034521, 034522, 034523, 034524; CD: Salomea Kruszelnicka. Sussex: Pearl, 1996; Перлини світового вокалу: Соломія Крушельницька. Київ: Вавілон-Рекордз, 2001; Модест Менцинський, Соломія Крушельницька, Михайло Голинський, Олександр Мишуга. Золоті голоси України. Львів: Гал Рекордс, 2003. GAL0137; деякі архівні записи – у ГЦММК.

Літ. твори: Принципи виконання сольних вокальних творів М. Лисенка (рукопис).

Літ.: Славетна співачка: Спогади і статті / уряд. і вступ. стаття І. Деркача; ред. А. Кос-Анатольський. Львів, 1956; Соломія Крушельницька: Спогади. Матеріали. Листування. У 2 ч. / вступ. стаття, уряд. і примітки М. Головащенко. Київ, 1978. Ч. І. Спогади; Київ, 1979. Ч. II. Матеріали. Листування; Герета Й. Музей С. Крушельницької: Очерк-путеводитель. Львов, 1978; Врублевська В. Соломія Крушельницька. Київ, 1979; Віночок Соломії Крушельницької. Поезії і музичні твори. Висловлювання визначних діячів культури / зібрав і упоряд. П. Медведик. Тернопіль, 1992; Павлишин С. Замечательная украинская певица. СМ. 1959. № 2; Коргопассі Р. «Мадам Баттерфляй» – триумф Соломії Крушельницької. *Музика*. 1973. № 4; Головащенко М. Чарівниця співу. *Музика*. 1973. № 4; Головащенко М. Соломія Крушельницька в «Ла Скала». *Музика*. 1978. № 5; Загайкевич М. Великий артистці. *Музика*. 1980. № 4; Пилипчук Р. Рідні пісні Соломії Крушельницької. *НТЕ*. 1964. № 4; Пилипчук Р. Життям і словом натхненна. *Літ. Україна*. 1973. 21 вересня; Паламарчук О. Краса таланту і душі. *Театральний Львів*. 1988. № 4; Паламарчук О. На честь славетної співачки. *Вільна Україна*. 1988. 18 листопада; Паламарчук О. Імені незабутньої Соломії. *Вірую*. 1995. 29 грудня; [Фільц Б.] Внесок старовинного роду Савчинських в культурно-мистецьке і духовне життя України. *Історія України. Маловідомі імена, події, факти*. Київ, 1999. Вип. 6; Фільц Б. Родовід Григорія Савчинського, священника і письменника зі Звенигорода (діда Соломії Крушельницької). *Матеріали 6-ї наукової геральдичної конференції 27–29 березня 1997*. Львів, 1997; Фільц Б. Славетна співачка – гордість України. *Україна музична '98*. Київ, 1998; Процев'ят М. Багатогранність акторсько-драматичного таланту Соломії Крушельницької. *Вісник Львівського університету. Серія Мистецтвознавство*. Львів, 2001. Вип. 1; Тихобаєва Г. Особливості драматичного таланту С. Крушельницької (за матеріалами критики). *Вісник Львівського університету. Серія Мистецтвознавство*. Львів, 2001. Вип. 1; Мисько-Пасічник Р. Матеріали до літопису життя Соломії Крушельницької. *Вісник Львівського університету. Серія Мистецтвознавство*. Львів, 2002. Вип. 2; Горак Я. Львівські виступи Соломії Крушельницької 1903 року у музично-критичній оцінці Анатолія Вахнянина. *Музична україністика: сучасний вимір*. Київ, 2005. Вип. 1; Людкевич С. Геніальна артистка. *Радянська культура*. 1958. 25 вересня; Білавич Д. Пізній період сценічної діяльності Соломії Крушельницької. *Соломія*. 2007. № 4.

Б. Фільц

КУЗАН

Мар'ян (Степанович)

(29.09.1925, с. Ісаї, pobl. Самбора на Львівщині – 12.04.2005, м. Париж, Французька Республіка) – композитор, диригент. Зарубіжний член НСКУ. Дворічним із сім'єю виїхав до Франції, жив у Парижі. Навчався гри на скрипці в О. Мессіана (дружив

КУЗЬМЕНКО

з ним), 1947 закінчив Паризьку консерваторію, кл. композиції Ж. Дандло. У роки 2-ї світової війни був учасником Руху опору. У 1966 – організатор і диригент оркестру «Альфа-Омега» А. Лемке, потім – оркестру Люксембурзької компанії ТБ. Твори К. виконувалися на фестивалях «Музика українського зарубіжжя», «КиївМузикФест», «Контрасти».

Муз. твори: *опери:* «Солодке божевілля» (камерна опера, лібрето Г. Віллана, 1970), «Спокуса Св. Антонія» (лібрето Ф. Тристана, 1990–91); *балети:* «Неділя» (на 1 дію, 1950), «Велике вигнання» (хореографія С. Бурже, 1990); «Квітка для Венери»; *вокально-симф.:* ораторії «Неофіти» (сл. Т. Шевченка, 1985, до 1000-ліття хрещення Русі-України), «Послання» для мецо-сопрано, баритона, мішаного хору та оркестру (за поемою Т. Шевченка, 1992); кантата «Любов до людини» для дитячого, чоловічого хорів та оркестру (сл. власні, 1983); сюїта «Псалми» для тенора, мішаного хору та оркестру (сл. Т. Шевченка, 1987), «Чорнобиль-реквієм» (сл. В. Барки, 1987–93); *для оркестру:* «Symphonie percutante» для великого симф. оркестру і 5 ударних (1964), сюїта-етюд «Криниця» з балету «Квітка для Венери» для малого оркестру (1969), «Велич» (1970), увертюра «Свобода» (1992); *камерно-інструментальні:* «Маленька сюїта» для гармоніки й камерного оркестру (1963), «Танцювальна сюїта» для камерного ансамблю (1965), «Дивертисмент» для флейти, малого органа, арфи та віолончелі (1965), «Симфонія духових» для духового ансамблю (1965), «Lemusée de Biot» для камерного ансамблю (1966), «Хроніки № 1, № 2, № 3, № 4» для струнного квінтету (1967, 2-а ред. 1984), «Gethsemani» для ансамблю духових і ударних (1967), «Вівця у лісі» для флейти, скрипки, альту та ударних (1971), «Хроніка № 5» для струнного тріо (1972), «Нуауа 1» для квартету духових інструментів (1973), «Нуауа 2» для скрипки соло, 2-а версія для скрипки з фп., 3-я версія для скрипки, електро-групи та органа (1975), септет «Сім сходинок до невідомого» (1976), квінтет для духових інструментів «Corvus Saturni» (1977), «Тубал» для цимбал (1979), «Supplique» для скрипки й органа (1980), квінтет для електронних інструментів «Шлях до Аврори» (1981), «Pour une Renaissance» для електронних інструментів та ударних (1981), октет «Дивний світ Якова Гніздовського» (1978); *для фп.:* 2 сонати (1970, 1980), «Афоризми» (1978), 3 сонатини (1969–71), «Конструктор» (1974), «Ліси» (1975); *для 2-х фп.:* Соната (1970–72), «Діахронія» (1980) та ін.; *вокально-інструментальні:* «Метал» для баритона соло, вокального квартету, 2-х танцюристів та інструментального ансамблю (1967), «Крок за кроком» для соліста й інструментального ансамблю (1972), «Пошуки» для мішаного вокального квартету й фп. в 4 руки на тексти 10 поем Д. Вільхома (1975), «До моїх коренів» для мішаного хору й інструментального ансамблю (1979), «Les chemins du retour» для тенора й фп. в 4 руки (1984), «Nunc dimittis» для дитячого хору

й органа (1990); *хори без супроводу:* «Давидові псалми» № 1, № 12, № 53, № 132, № 149 на сл. Т. Шевченка (1986); *солоспів:* «Пісні любові» (сл. власні, 1980) та ін.; *музика до театральних вистав* («На руїнах» Лесі Українки) та ін., *теле- й кінофільмів.* Оркестрував оперу Д. Січинського «Роксолана».

Літ.: Павлишин С. Мар'ян Кузан. Львів, 1993; Павлишин С. Маестро з Парижа. *Музика.* 2000. № 6; Павлишин С. Український композитор у Франції – Мар'ян Кузан. *Наук. вісник НМАУ.* Київ, 2001. Вип. 17; Горлиця Л. Мар'ян Кузан. *Vicini / Gerald.* 1970. № 4; Станішевський Ю. Маестро з Парижа. *Музика.* 1991. № 2; Станішевський Ю. Мар'ян Кузан з козацькою льюлькою. *Голос України.* 1992. 9 вересня; Грабовський В. Парижанин з Бойківщини. *Бойки.* 1992. № 2; Грабовський В. Французький українець. *Музика.* 1995. № 6; Захарчук О. Українець з Парижа. *КіЖ.* 1996. 17 січня; Cadieu M. Lestentations de Saint Antoine. *Opera international: lemagazinedel'artlyrique.* 1992. April.

С. Павлишин

КУЗЬМЕНКО

Лариса

(23.01.1956, м. Торонто, Канада) – композиторка, піаністка, диригентка, педагогиня. Дружина Г. Кулеші. Українка за походженням. Дійсна членкиня Канадської асоціації жінок-композиторок. Членкиня Канадської ліги композиторів. Закінчила Торонтський університет (кл. композиції О. Моравеця, В. Бучинського, 1979, 1981; кл. теорії музики Е. Лауфера, Л. Клайна; кл. диригування В. Фелдбріна), Королівську муз. консерваторію в Торонто (кл. теорії й композиції С. Доліна, кл. фп. К. Гаррісона і К. Пула). Від 1978 – викладачка фп. у Провінційній консерваторії Торонто, у 1981 – фп. і композиції в Королівській муз. консерваторії в Торонто, у 1989 – фп., теорії та історії музики в Університеті Торонто. Диригентка хору Космополітен Опера (1979), майстерні Шекспірівського фестивалю в Стратфорді, Онтаріо (1982).

Муз. твори: *для симф. оркестру:* «Мара» (1976, 2-а ред. 1986); *для фп. з оркестром:* Концерт (1981–82); *для духового оркестру:* «Фантазія» (1981), «Ритуал» (1978); *для струнного оркестру:* «Молитва» (1993); *для фп. і духових:* «Рух» (1981); *камерно-інструментальні:* «Містерія» для кларнета і фп. (1976); «Пропорції» для флейти і кларнета (1977); «Імпровізація» для альт-саксофона й ударних (1981), квінтет для мідних інструментів «Тарабарщина» (1982); «Helloween dance» для марімби й туби (1985); Концертино для вібрафона, марімби та камерного оркестру (1986–87); Соната для віолончелі і фп. (1992); «Атлантис» для органа (1992); *для фп.:* «Елегія» (1974), «Сріблясті птахи» (1977), «Маленька сюїта» (1982); «Traveller on a dark wind» для двох фп.; *хори:* «Україна» (1978), «Молитва» (сл. Б.-І. Антонича, 1988), «Душі померлих» (сл. Е. По, 1991); *вокально-інструментальні:* «Елегія» для сопрано, флейти, вібрафона та арфи (1978–79), «Ноктюрн» і «Танець» для сопрано, флейти і фп. (1980); солоспів «Три пісні» (1980), «Фауст» і «Пісня кохання» для сопрано й фп. (1985).

Літ.: Дувирак Д. Музыка украинского зарубежья. *СМ.* 1991. № 10; Cohen A. *International Encyclopedia of Women Composers.* New York, 1987.

А. Муха

КУЛЕША**Геррі**

(22.07.1954, м. Торонто, Канада) – композитор, диригент, піаніст, органіст, педагог, радіокоментатор. Чоловік Л. Кузьменко. Українець за походженням. Зарубіжний член НСКУ. Закінчив Trinity College у Лондоні (Велика Британія) та Королівську муз. академію в Торонто (Канада), кл. фп. (1973), композиції (1978), органа, альта, теорії музики. Продовжував навчатися приватно у Великій Британії у Дж. Мак-Кейба та в США у Дж. Корільяно. У 1976–78 – органіст і диригент церкви Святого Стефана та Євангельської церкви на Даферін стріт у м. Торонто, кер. Скарборського духового оркестру тощо. Від 1974 – викладач фп. й теорії музики, кер. Ансамблю сучасної музики в університеті Торонто. У 1983–85 – головний диригент Шекспірівського фестивалю в Стратфорді (шт. Онтаріо), у 1981–85 – фестивалю Майстерні камерної музики, Канадської майстерні сучасної музики (арт-директор з 1987). Муз. продюсер Канадської радіокорпорації, у 1989–92 – штатний композитор симф. оркестру «Kitchener Waterloo», з 1990 – фестивалю камерної музики «Soundin Pery Sound» (Онтаріо). Твори **К.** виконавали симф. оркестри Торонто, Клівленда, оркестр Центру нац. мистецтва, Камерний ансамбль Канади, Канадський духовий оркестр та ін.

Муз. твори: для симф. оркестру: «Брама часу» («Gates of time: overture for Armenian», 1990), поема «Опівнічний шлях» («The midnight road», за Д. Томасом, 1990); для струнного оркестру: Дивертисмент (1975), «Перша спроба» (1977); для духового оркестру: Варіації (1975), «Ансамблі» (1979); Камерний концерт № 1 для духових і ударних (1981), № 2 для труби, фп. та духових (1982), № 3 для бас-кларнета й духових (1982–83), № 4 для 10-и духових, струнного квінтету і ударних (1988); «Друга спроба» (1985), Святова увертюра (1985), Романс (1991); для камерного оркестру: «Ноктюрн» (1985); інструментальні концерти: для туби й духового оркестру (1978–81), для марімби, бас-кларнета та малого оркестру (1989), для магнітофона й малого оркестру (1992), для скрипки й камерного оркестру (1992); Концертино для флейти й духового оркестру; для камерного ансамблю: струнне тріо (1971), Соната для валторни, туби та фп. (1975), Соната для туби й органа (1976), «Mysterium conjunctionis» для кларнета, бас-кларнета та фп. (1980), «Пасакалія, Каденція і Фінал» для труби, туби та фп. (1981), «Гімни» для духового квінтету й органа (1982), «Ангели» для марімби й магнітофонної стрічки (1983), «Jazz music» для духового квінтету, марімби та фп. (1985), «Complex» для електро-бас-гітари і магнітофонної стрічки (1986), Соната для віолончелі й фп. (1986–87), «Демони» для туби й магнітофонної стрічки (1988), «Політичні імплікації» для квартету кларнетів (1988), Фп. тріо (1990), «Fantasia quasi una sonata» для скрипки і фп.; для фп.: 3 сонати (1970, 1980, 2-а ред. 1984, 1986), Соната для 2-х фп. (1970–72), «Афоризми» (1978), «Монумент» для фп. в 4 руки (1978), «Міфології» для 2-х фп. (1987), «Книга Дзеркал» для 2-х фп. та ударних (1986); камерно-вокальні: «Пісні життя» для контральто і струнного оркестру (1985), «Чотири канадські фольклорні пісні» для голосу та 5-и саксофонів (1989), цикл «Дикі лебеді» для голосу, арфи, фп., марімби та віолончелі (сл. В. Йетса, 1991); музика до театральних вистав і кінофільмів.

Літ.: Slonimsky N. Baker's Biographical Dictionary of Musicians. 8th ed. New York, 1991.

А. Муха

КУПЧИНСЬКИЙ**(псевд. Галактіон Чіпка, Мусій Гак, Мирон Доля) Роман Григорович**

(24.06.1894, с. Розгадів, тепер Зборівського р-ну Тернопільської обл. – 10.11.1976, м. Оссінг, США) – письменник, журналіст, композитор-аматор. У 1913 закінчив Перемишльську гімназію, де здобув знання з музики, співав у хорі. Навчання у Львівській духовній семінарії перервала 1-а світова війна. Вступив добровольцем до легіону УСС, брав активну участь у нац.-визвольних змаганнях 1914–20, працював у прифронтовій Пресовій квартирі УГА разом з композиторами Л. Лепким, М. Гайворонським, І. Баландюком та поетами-піснярами А. Лотоцьким, О. Бабієм, В. Бобинським, Ю. Назараком, Ю. Шкрумеляком (про творчу діяльність у Пресовій квартирі опублікував статтю «Стрільцька пісня», 1934). Перша пісня **К.** «Ой там при долині» (1915) складена в Карпатах і присвячена загиблому десятникові Луцику. Після закінчення війни був інтернований поляками в табори Тухоля (1920–21). Після звільнення навчався на філологічному факультеті Віденського і Львівського укр. університетів. Вхпив до літ. групи «Митуса», у 1922 видавав (із В. Бобинським і П. Ковжуном) її журнал «Митуса». У 1924–39 – редактор газ. «Діло» у Львові (співвидавець). У 1920–30-х друкував поезії, пісні, фейлетони, воєнні спогади, статті у виданнях «Діло», «Неділя», «Літ.-наук. вісник», «Дзвони», «Нові шляхи», «Календар “Червоної Калини”», «Назустріч», «Світ», «Ллюстровані вісті». У 1934–39 – голова Товариства письменників та журналістів ім. І. Франка у Львові. Емігрував до Польщі (Краків, 1939–44), потім Німеччини (1944–52), згодом – у США (з 1952), де працював у редакції газ. «Свобода» (1952–54), писав пісні. **К.** – автор бл. 60 маршово-похідних, обозних, ритуальних, ліричних, жартівливих стрільцьких пісень (текстів і мелодій до них), зокрема «Човен хитається» (1917), «Не сміє бути в нас страху» (1917), «Мав я раз дівчиноньку» (1918), «Засумуй, трембіто» (1920); «Зажурились галичанки», «Лети, моя думко», «Як з Бережан до Кадри», «Пиймо, друзі», «Ірчик»; а також релігійних: «Боже великий», «Творче Всесвіту» та ін. Деякі з них стали популярними (виконавці – О. Бандрівська, М. Сабат-Свірська, М. Скала-Старицький, В. Тисяк, хори Д. Котка, «Бандурист», «Сурма», «Боян», укр. хори діаспори та всі сільські хори Галичини, Буковини). Пісні **К.** обробляли В. Барвінський, Б. Вахнянин, М. Вериківський, М. Гайворонський, Ф. Колеса, Є. Козак, П. Козицький, Б. Кудрик, М. Леонтович, З. Лисько, С. Людкевич, А. Рудницький, Я. Ярославенко. Вони ввійшли до зб. «Великий співаник “Червоної Калини”» (Львів, 1937), «Альбом стрільцьких пісень» Б. Вахнянина (Львів, 1937), 4-х вип. стрільцьких пі-

КУЧАР

сень видавництва «Сурма» Я. Ярославенка (1920-і), зб. «Стрілецькі пісні Р. Купчинського» (Тернопіль, 1990). Повна зб. його пісень – «Ми йдемо в бій» (Нью-Йорк, 1977). У рідному селі К. відкрито його музей (1991) і споруджено пам'ятник (1992).

Дискогр.: *грамплатівки:* «Як стрільці йшли з України», сл. і муз. Р. Купчинського, виконує мішаний квартет з бандурами; «Зажурились галичанки», сл. і муз. Р. Купчинського, «Не сміє бути в нас страху», сл. і муз. Р. Купчинського (фірма «Арка»).

Літ. твори: трилогія «Заметіль»; поеми «Великодень», «Скоропад»; Терпкі думки. *Березіль*. 2003. № 11–12.

Літ.: Рудницький А. Українська музика. Мюнхен, 1963; Стрілецька Голгофа: Спроба антології / упоряд. Т. Салига. Львів, 1992; Стрілецькі пісні / упоряд. О. Кузьменко. Львів, 2005; Підківка О. Р. Купчинський. *Підківка О. Після довгих років забуття*. Львів, 2003; Федорів Р. Чотири поети з Коша Січових Стрільців. *Жовтень*. 1989. № 5; Чоповський В. «Ой у лузі червона калина». *Українська культура*. 1993. № 7; Погребенник Ф. «Не сміє бути в нас страху». *Українська культура*. 1997. 4 грудня; Погребенник Ф. «За твої дівчино...». *Українська культура*. 1999. № 7; Салига Т. Бард української пісні... і не тільки бард. *Дзвін*. 2004. № 8; Петренко М. Співець стрілецької справи. *Літ. Україна*. 1994. 1 грудня; Доценко Р. Терпка пісня і проза. *Вечірній Київ*. 1999. 10 грудня.

О. Кушнірук, А. Муха

КУЧАР

Теодор

(30.05.1960, м. Клівленд, США) – диригент, скрипаль, альтист. У 1980 стажувався як диригент у Тангльвуді та Клівленді (п/к Л. Мазеля). У 1982 закінчив Клівлендський муз. інститут (кл. скрипки Р. Вернона), працював першим скрипалем провідних симф. оркестрів Клівленда (США) та Гельсінкі (Фінляндія). У 1987 дебютував в Австралії: художній кер. Брісбанського філармонійного симф. оркестру та балету Західної Австралії в Перті, від 1990 – арт-директор Австралійського фестивалю камерної музики. У 1992–94 – гостьовий диригент, у 1994–2000 – художній кер. і головний диригент Нац. симф. оркестру України, з яким провів бл. 20 міжнар. гастрольних турне. У 1996–2001 – художній кер. і головний диригент філармонійного оркестру м. Боулдер (шт. Колорадо, США). Від 2001 – художній кер. симф. оркестру філармонії м. Фресно (шт. Каліфорнія, США). Записав понад 90 CD на звукозаписуючих фірмах Brilliant Classics, Naхos and Marco Polo, з них бл. 70 – з Нац. симф. оркестром України (поміж них: твори Б. Лятошинського, Є. Станковича, зокрема, запис Симфоній № 2, № 3 Б. Лятошинського був визнаний Австралійською радіокомпанією найкращим міжнар. записом 1994).

Дискогр.: Лятошинський Б. Симфонії № 4, № 5: Держ. симф. оркестр України п/к Т. Кучара. Marco Polo, 1993. 8.223541; Бах Й.-С. Концерти a-moll, E-dur, g-moll для скрипки з оркестром, Концерт d-moll для 2-х скрипок з оркестром: С. Сорока (1, 4), К. Стеценко (2), А. Комісарова (3, 4), ДСО України п/к Т. Кучара. Marco Polo, 1994; Прокоф'єв С. Попелюшка. Сюїти № 1, № 2: ДСО України

п/к Т. Кучара. Naхos, 1994. 8.550968; Прокоф'єв С. Попелюшка. Сюїта № 3, «Скіфська сюїта», «На Дніпрі»: ДСО України п/к Т. Кучара. Naхos, 1994. 8.550969; Чайковський П. Серенада для струнних, Дворжак А. Серенада для струнних: ДСО України п/к Т. Кучара. Naхos, 1994; Прокоф'єв С. Попелюшка. Сюїта № 1: ДСО України п/к Т. Кучара. Naхos, 1994. 8.553273; Прокоф'єв С. Попелюшка. Сюїта № 1: ДСО України п/к Т. Кучара. Naхos, 1994. 8.554610; Лятошинський Б. Симфонія № 1, симф. поема «Тражина»: ДСО України п/к Т. Кучара. Marco Polo, 1994. 8.223542; Щедрін Р. Концерт № 1 для оркестру «Озорные частушки», «Кармен-сюїта»: ДСО України п/к Т. Кучара. Naхos, 1994. 8.5530384; Моцарт В.-А. Концерти № 3, № 5 для скрипки з оркестром, Адажіо E-dur К. 261, Рондо C-dur. К. 373; О. Криса (скрипка), ДСО України п/к Т. Кучара. Amadis, 1994. 7145; Прокоф'єв С. «Ромео і Джульєтта». Сюїта № 2, «Попелюшка». Сюїта № 1: Нац. симф. оркестр України. Диригенти А. Могрелія, Т. Кучар. Naхos, 1994. 8.554057; Беріо Ш. Концерти № 6, № 7 для скрипки з оркестром: М. Бісенгалієв (скрипка), НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1994; Калініков Ф. Симфонії № 1, № 2. НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1994. 8.553417; Прокоф'єв С. Симфонії № 3, № 7. НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1994. 8.553054; Прокоф'єв С. Симфонія № 6, Вальс-сюїта: НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1994. 8.553069; Прокоф'єв С. Симфонія № 5, симф. сюїта «1941 рік»: НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1995. 8.553056; Станкович Є. Симфонії № 1, № 2, № 3: НСОУ п/к Т. Кучара. Marco Polo, 1995. 8.223792; Шостакович Д. Сюїти «Овод», «П'ять днів, п'ять ночей»: НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1995. 8.553299; Шостакович Д. Романс до кінофільму «Овод». НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1995. 8.553216; Прокоф'єв С. «Ромео і Джульєтта». Танець лицарів, Шостакович Д. Романс до кінофільму «Овод»: НСОУ, диригенти А. Морелія, Т. Кучар. Naхos, 1994–95. 8.554246; Прокоф'єв С. «Блудний син», балет, Симфонія № 4: НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1995. 8.553055; Прокоф'єв С. Симфонії № 1, № 2, симф. поема «Мрії», симф. ноктюрн «Осінь»: НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1995–96. 8.553054; Прокоф'єв С. Симфонія-концертанте для віолончелі з оркестром, Концертино для віолончелі з оркестром, 2 Пушкінських вальси: О. Рудін (віолончель), НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1995. 8.553624; Прокоф'єв С. Симфонії № 1, № 5: НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1995–96. 8.554058; Прокоф'єв С. The Best: НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1995. 8.556681; Шостакович Д. The Best: НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1995. 8.556684; Шостакович Д. Концерт № 1 для скрипки з оркестром, Симфонія № 5: О. Криса (скрипка), НСОУ п/к Т. Кучара. Amadis, 2000. 7194; Лііз Б. Симфонія № 4 «Memorial Candles»: К. Вілер (меццо-сопрано), Дж. Басвел (скрипки). НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1998. 8.559002; Пістон В. Концерти № 1, № 2, Фантазія для скрипки з оркестром: Дж. Басвел (скрипка), НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1998. 8.559003; Антгайль Дж. Увертюра «McKonkey's Ferry», Симфонії № 4, № 6: НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1998. 8.559033; Крестон П. Симфонії № 1, № 2, № 3. НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1998. 8.559004; Бернстайн Л. Симф. танці з «Вестсайдської історії». НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1999. 8.559051; Гоулд М. «Stephen Foster», Американський салют, Американські балади: НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1999. 8.559005; Дух нації. Гоулд М. Американський салют. НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1999. 8.559147; Гарріс Р. Симфонії № 7, № 9, Епілог до «Profilesin Courage J.E.K.»: НСОУ п/к Т. Кучара. Naхos, 1999. 8.559050; Американська класика: М. Гоулд, Дж. Ф. МакКей: НСОУ п/к Т. Кучара, Дж. МакЛафліна Вільямса. Naхos. 8.559118; Американська класика:

Celebrate The American Spirit. Гоулд М. Stephen Foster Gallery: Camptown Races. Дж. Ф. МакКей. From A Moonlit Ceremony: Evocation: НСОУ п/к Т. Кучара, Дж. МакЛафліна Вільямса. Naxos. 8.540024; Чайковський П. Гопак з опери «Мазепа», антракт до опери «Орлеанська дівка», танці з опер «Опричник», «Черевички», інтродукція до опери «Чародійка», увертюри до опер «Воевода», «Пікова дама», симф. поема «Фатум»: НСОУ п/к Т. Кучара. Naxos, 2000. 8.554845; Невідома рос. музика: Краков'як з опери «Життя за царя» М. Глінки, Танець з 4-ї дії опери «Русалка» О. Даргомижського, інтродукції до опер «Майська ніч», «Садко» М. Римського-Корсакова, Половецькі танці з опери «Князь Ігор» О. Бородіна, Гопак з опери «Сорочинський ярмарок» М. Мусоргського, увертюра до опери «Сон на Волзі» А. Арєнського, Чоловічий танець з опери «Алеко» С. Рахманінова, танці з опери «Євгеній Онегін» П. Чайковського: НСОУ п/к Т. Кучара. Naxos, 2000. 8.554843-4; Елгар Е. Концерт для віолончелі з оркестром. К. Оу (віолончель), НСОУ п/к Т. Кучара. Chi-Mei Fine Art, 2000. OR-01039; Мендельсон Ф. Концерт для скрипки з оркестром, Брамс Й. Концерт для скрипки з оркестром. О. Криса (скрипка): НСОУ п/к Т. Кучара. Naxos, 2000; Чайковський П. Увертюра «1812», «Ромео і Джульєтта», Італійське каприччіо, Слов'янський марш: НСОУ п/к Т. Кучара. Naxos, 2001. 8.555923; Мусоргський М. Картинки з виставки (оркестрування М. Равеля); Ніч на Лисій горі (оригінал та в оркеструванні М. Римського-Корсакова): НСОУ п/к Т. Кучара. Naxos, 2001. 8.555924; Мусоргський М. Картинки з виставки (оркестрування М. Равеля), Ніч на Лисій горі (оркестрування М. Римського-Корсакова), Гопак з опери «Сорочинський ярмарок»: НСОУ п/к Т. Кучара. Naxos, 2001. 6110061; Adagio Chillout. Мусоргський М. Картинки з виставки. Cum mortuis in lingua morta: НСОУ п/к Т. Кучара. Naxos, 2001. 8.556783; Хачатурян А. Концерт, Рапсодія-концерт для скрипки з оркестром: М. Мартін (скрипка), НСОУ п/к Т. Кучара. Naxos, 2001. 8.555919; Бородін О. Фрагменти з опери «Князь Ігор», «В степах Центральної Азії»: НСОУ п/к Т. Кучара. Naxos, 2003. 8.557456; Чедвік Дж. Симфонія № 2, Симф. скетчі: НСОУ п/к Т. Кучара. Naxos, 2003. 8.559213; Класика від NAXOSCINEMA. Чайковський П. Увертюра «1812»: НСОУ п/к Т. Кучара. Naxos, 2001. 8.556813; Шостакович Д. Сюїти з балетів «Золотий вік», «Світлий струмок», «Болт», з кінофільму «Овод», «Гамлет», 2 сюїти для джаз-оркестру, Увертюра на рос. і киргизькі нар. теми, Увертюра «Фестивальна», «Новоросійські дзвони»: НСОУ п/к Т. Кучара. Brilliant Classics, 2004. 6735.

Літ.: Микитюк Л. Сталкер. *Голос України*. 1994. 21 травня; Колотиленко Т. І концерт, і компакт-диски. *КиЖ*. 1994. 25 червня; Шкляренко Н. Твори на компакт-дисках. *КиЖ*. 1995. 15 лютого; Лукомська І. АВС визнали перемогу української класики. *Вечірній Київ*. 1994. 24 грудня; Лукомська І. Американець Теодор Кучар... *Вечірній Київ*. 1995. 29 березня; Кононова Т. Грядуть перемены в Национальном симфоническом? *Всеукраинские ведомости*. 1995. 25 января; Неболюбова Л. «Я могу есть раз в сутки». *Всеукраинские ведомости*. 1995. 7 июня; Зинькевич Е. Тридцать лет спустя. *Зеркало недели*. 1996. 3–9 августа; Петров И. Теодор Кучар. *Киевские ведомости*. 1997. 17 апреля; Бобик Ю. Лунали «біс» і «браво». *Урядовий кур'єр*. 1998. 6 червня.

О. Кушнірук

КУШПЛЕР

Зоряна Ігорівна

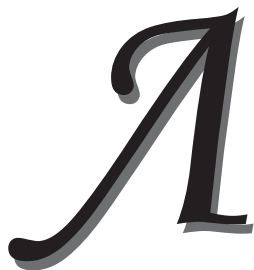
(21.04.1975, м. Львів) – оперна й камерна співачка (меццо-сопрано). Закінчила Львівську ССМШ (1993, кл. скрипки), Львівську консерваторію (1998) та асистентуру-стажування (2001, кл. вокалу І. Кушплера); аспірантуру Вищої школи музики й театру (Гамбург, Німеччина, 2003, кл. вокалу Ю. Бекман). Лауреатка міжнар. конкурсів вокалістів: ім. Е. Майєр (1999, Гамбург, Німеччина, I премія), ім. Дж. Б. Віотті (1999, Верчеллі, Італія, III премія), Асоціації Радіо Німеччини (ARD, Мюнхен, 2000, I премія). Має фондові записи із симф. оркестром Баварського радіо, Штудгарта, Потсдама, Мюнхена, Бона. Брала участь у муз. фестивалях Німеччини (Берлін, Мюнхен, Гамбург, Ганновер, Дюссельдорф, Бремен, Любек, Кельн), Швейцарії (Базель, Цюрих, Женева), Італії (Венеція, Мілан, Рим, Флоренція, Феррара), Австрії (Відень, Інзбрук), Великої Британії (Лондон), Чехії (Прага), Іспанії (Мадрид, Валенсія, Сарагоса), Латвії (Рига), України (Львів) та ін. Виступала в ансамблі із сестрою – піаністкою, лауреаткою міжнар. конкурсів О. Кушплер та з берлінським інструментальним квітетом «Petersen», з яким записала цикл Д. Шостаковича «П'ять віршів М. Цветаєвої» (2006). У 2004–06 – солістка Нац. оперного театру в Берні (Швейцарія), з 2007 – Віденської держ. опери. Постійно виступає в Україні, бере участь у виставах Нац. опери України, Львівської опери та в концертних програмах. У 2021 нагороджена Орденом княгині Ольги III ступеня.

Партії: Нерон («Коронація Поппеї» К. Монтеверді), Сесто («Юлій Цезар» Г.-Ф. Генделя), Секстус, Дорабелла, Амінта («Милосердя Тита», «Так чинять всі», «Король-пастух» В.-А. Моцарта), Розіна, маркіза Мелібеа («Севільський цирюльник», «Подорож до Реймса» Дж. Россіні), Маддалена, Прецезілла («Ріголетто», «Сила долі» Дж. Верді), Кармен, Мерседес («Кармен» Ж. Бізе), Лола («Сільська честь» П. Масканьї), Аделаїда («Арабелла» Р. Штрауса), Маша («Три сестри» П. Отваші) та ін.

Дискогр.: Shostakovitch D. String Quartet No. 8, Poems of Marina Tsvetaeva; Auerbach L.: String Quartet No. 3. Performers: Petersen Quartet, Zoryana Kushpler. Capriccio, CAP71104. 2006.

Літ.: Кияновська Л. Зіркові шляхи Зоряни Кушплер. *Музика*. 2007. № 1; Домбровська Д. Гамбург виводить на велику сцену фройляйн Зоряну і фройляйн Олену. *Високий замок*. (Львів), 1998. 31 липня; Марченко О. Ми «кочуємо», як цигани. *Високий замок*. (Львів), 1999. 10 листопада; Веселка С. Завжди львів'янка: і в Гамбурзі, і в опері, і вдома. *Високий замок*. (Львів), 2001. 7 листопада; Доможирова Г. Музична іділія родини Кушплєрів. *Тижень*. (Львів), 1999. 9–15 вересня; Горак Я. У романтичних тонах музичної класики ХХ століття. *Поступ*. (Львів), 2001. 27–28 жовтня; Budweg H. Marathonohne Mühsal. *Frankfurter Allgemeine*. 2001. 17 липня; [Б. п.]. *Künstlerder Saison – Zoryana Kushpler. Hörsaal*. (Hamburg), 2003. № 5.

А. Терещенко

ЛАГОДИНСЬКА-ЗАЛЕСЬКА

(дів. прізви. Лагодинська)

Галина (Олена) Миколаївна

(29.11.1900, м-ко Делятин, тепер смт в Надвірнянському р-ні Івано-Франківської обл. – 21.06.1964, м. Буффало, США) – піаністка, педагогиня, письменниця, музична діячка. У 1921 закінчила ВМІ (кл. фп. М. Криницької, композиції С. Людкевича). У 1921–23 навчалася в Муз. школі Кайзера у Відні (де склала держ. іспит на право викладати музику), одночасно – у Віденському університеті, також брала уроки гри на фп. у С. Дністрянської. Від 1922 – одна з провідних викладачок фп. у філіях ВМІ [мм. Станіславів (тепер Івано-Франківськ), 1923–29, 1941–44; Дрогобич, 1929–31, Коломия, 1930–41]. Виступала в концертах як солістка-піаністка і як концертмейстерка зі співаками. Брала участь у концертах, організованих «Бояном Коломийським», Муз. товариством ім. М. Лисенка. У концертному репертуарі: твори М. Лисенка, Й.-С. Баха, Л. Бетховена, Ф. Шопена, Р. Шумана, Й. Брамса та ін. У 1944 емігрувала до Австрії (м. Відень), згодом до Німеччини. Від 1950 – в Аргентині (м. Буенос-Айрес), викладала там у муз. школі при Василіанському монастирі. Від 1955 – у США. У м. Буффало очолила філію УМІА й викладала там фп., виступала в концертах. Поміж учнів: М. Витвицька, Л. Ковалів, Л. Коссак-Баб'юк, Н. Недільська, Ю. Новодворський, Л. Шипайло. Авторка музикознавчих статей і рецензій у пресі [надруковані переважно в журналі «Овид» (Чикаго, США)], спогадів про діячів укр. муз. культури, а також прозових творів.

Літ. твори: Мій спогад про Софію Дністрянську. *Овид*. 1957. Чис. 4; До сонця, до волі (Мандрівка юності): повість. Чикаго, 1960; Ліс: оповідання; З музичного життя Коломій. *Над Прутом у лузі... Коломия у спогадах*. Торонто, 1962 на ін.

Літ.: Мазепа Л., Мазепа Т. Шлях до музичної академії у Львові. Львів, 2003. Т. 1; Сторінки історії Львівської державної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Львів, 2003; Лабанців-Попко З. Сто піаністів Галичини. Львів, 2008; Таран І. Галицька піаністка Галя Лагодинська. *Краєзнавець Прикарпаття*. 2004. № 3; [Б. п.]. Галя Лагодинська-Залеська [Некролог]. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1964. 8 липня.

ЛЕВИЦЬКИЙ Микола-Стефан

[1870, м. Тернопіль (за ін. відом. м. Снятин), нині Івано-Франківської обл. – 01.08.1944, м. Варшава, Польська Республіка] – оперний і камерний співак (тенор), режисер, педагог. Навчався у Львівській консерваторії ГМТ (1890–94, кл. В. Висоцького), у 1895 удосконалювався у проф. Поцці в Мілані. У 1892 брав участь у муз. виставах т-ру «Руська бесіда» у Львові. Від 1892 – артист хору та соліст львівського «Бояна». У 1894–95 виступав у Львівській опері, дебютував тут у партії Туріду («Сільська честь» П. Масканьї). У 1895 разом із С. Крушельницькою брав участь у виконанні кантати Г. Топольницького «Хустина». У 1895–98, 1898–1915 – соліст Великого т-ру у Варшаві, одночасно в 1899–1901 співав на оперних сценах Італії. У 1922–23 виступав у Тифліському (тепер Тбіліському) оперному т-рі. Поміж партнерів по оперній сцені: С. Крушельницька, О. Мишуга. У концертному репертуарі: твори М. Лисенка, О. Нижанківського, Д. Січинського, Г. Топольницького, С. Людкевича, укр. нар. пісні. Виконавську діяльність поєднував з режисерською: у 1908–15, 1932–33 – реж. Великого т-ру у Варшаві, у 1915–23 – Тифліського, у 1923–27 – Львівського оперних т-рів. У 1-й половині 1920-х вів курс сценічної майстерності у Консерваторії ПМТ у Львові.

Партії: Альмавіва («Севільський цирюльник» Дж. Россіні), Річард, Альфред, Герцог («Бал-маскарад», «Травіата», «Ріголетто» Дж. Верді), Іонтек, Дамазі («Галька», «Зачарований замок» С. Монюшка), Хозе («Кармен» Ж. Бізе), Каніо («Паяци» Р. Леонкавалло), Рудольф («Богема» Дж. Пуччіні), Ленський, Герман («Євгеній Онегін», «Пікова дама» П. Чайковського) та ін.

Режисер-постановник вистав: «Весілля Фігаро» В.-А. Моцарта, «Летючий голландець», «Нюрнберзькі майстерзінгери» Р. Вагнера, «Паяци» Р. Леонкавалло, «Богема», «Турандот» Дж. Пуччіні, «Таїс» Ж. Массне, «Іоланта» П. Чайковського.

Літ.: Вайда-Королевич Я. Жизнь и искусство. Ленинград, 1965; [Б. п.]. Левицький Микола. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2011. Т. 3; Pajaczkowski Fr. Teatr Lwowski poddyrekcją Tadeusza Pawlikowskiego, 1900–1906. Kraków, 1961; Słownik biograficzny zny teatru polskiego: 1765–1965. Warszawa, 1973; Mazepa T., Mazepa L. Szkice z dziejów wokalistyki we Lwowie. Wrocław, 2007.

ЛЕВКОВИЧ

Дмитро Олександрович

(04.04.1979, м. Черкаси) – піаніст, композитор. Син композитора О. Левковича. Лауреат низки міжнар. конкурсів піаністів у мм. Гілтон-Гед-Айленд, Сан-Хосе (2007), Лос-Анджелес (усі – I премія), Новий Орлеан (2008), Цинциннаті (2009), Клівленд (усі – США), Лісабон, а також в Австралії (усі – II премія, 2009) та ін. Дипломант міжнар. конкурсу композиторів ім. Е. Гріга (м. Осло, 1996). Загалом учасник бл. 20-и міжнар. виконавських і композиторських

конкурсів, зокрема, XV Міжнар. конкурсу піаністів ім. Ф. Шопена (м. Варшава, Польща, 2005), міжнар. конкурсу М. Лонг і Ж. Тібо (м. Париж, Франція, 2009, обидва – приз півфіналіста). Закінчив КССМШ (1990, кл. І. Ліпатової), у подальшому навчався в муз. закладах США: у Філадельфії (1996–99) та Клівленді (1999–2000, 2002–09). Удосконалював виконавську майстерність в Австрії, Німеччині, США, Канаді, Ізраїлі, Росії. Серед його педагогів: С. Бабаян, М. Лю, А. Петі, М. Шевченко (США), Ю. Кречковський, Б. Лисенко, Н. Шапошнікова (Канада), М. Шавінер (Ізраїль). Композицію студював у викладачів США (Д. Лоеб, Д. Адамс, Д. Корильяно, Н. Рорем, Р. Данієлпур). У репертуарі: твори (сольні та з оркестром) В.-А. Моцарта, Л. Бетховена, Ф. Шопена, Ф. Ліста, Й. Брамса, С. Франка, П. Чайковського, С. Рахманінова (усі 4 концерти), власна Фантазія для фп. й симф. оркестру. Виступав із симф. оркестрами США, Мексики, Японії, Нац. симф. оркестром України. Гастролював в Україні, Польщі, Німеччині, Австрії, Франції, Іспанії, Великій Британії, Канаді, Мексиці, Чилі, Ізраїлі, Японії, Австралії. Виконавське мистецтво Л. дістало високу оцінку в публікаціях К. Ведінгтона, Е. Еріксона, Д. Розенберга, Л. Турневічуса («Toronto Star» (Торонто, Канада), «Cleveland Plain Dealer» (Клівленд), «Hamilton Spectator» (Гамільтон, обидва – США) та ін.).

Муз. твори: для симф. оркестру: Тема, Варіації та Кода (1998); для фп. і симф. оркестру: Фантазія (1999); для дерев'яних духових: Квінтет (1997); для струнних: Квартет (1999); для скрипки, віолончелі та фп.: Тріо (2006–07); для скрипки і фп.: 3 п'єси (1999); для фп.: «Alla Webern», «Дві похмурі п'єси», 4 прелюдії, 4 п'єси, «Образи» (усі – 1996), «Сторінка з альбому» (1997), Соната (1998), Пасакалія (1999); п'єси для скрипки, гобоя, кларнета.

Літ.: Грабовський В. Левкович Дмитро Олександрович. УМЕ / ІМФЕ НАНУ. Київ, 2011. Т. 3.

ЛЕПКИЙ

(псевд. **Зазик, Зиз, Леле, Льоньо, Оровець, Швунг та ін. Лев Сильвестрович**

(07.12.1888, с. Поручин, тепер Бережанського р-ну Тернопільської обл. – 28.10.1971, м. Трентон, похований у м. Баунд-Бруці, США) – композитор, поет, прозаїк, публіцист, видавець, редактор, художник, громадський діяч. Брат Богдана Лепкого. Закінчив Бережанську гімназію (1909), теологічний і правничий факультети Львівського університету (1914), де почав займатися муз.-громадською діяльністю. Один з ініціаторів створення організацій Січових стрільців на Бережанщині, Бориславщині (Львівська обл.). Член Пресової кватири УСС (1914). Ініціатор (разом із художником І. Іванцем) прийняття в УГА стрілецької шапки-«мазепинки» з емблемою галицького Лева (т. зв. «зубчатки на ковнір») і відзнак на рукавах (1918). Воєнний період є найпро-

дуктивнішим щодо пісенної творчості Л. Після польсько-укр. війни 1918–20 брав активну участь у громадсько-політичному й мистецькому житті Львова: один із засновників видавництва «Червона Калина» (1921), співробітник муз. видавництва «Сурма» (1920–30-і), видавець і ред. журналів «Комар», «Будяк», «Жорна», «Зиз» (від 1925), один з видавців пісенника «Великий співаник “Червоної Калини”» (1937), засновників літ.-мистецького т-ру «Співомовки» (разом із С. Чарнецьким), Укр. т-ру ляльок «Театр Чіпки та Леле». Авторами текстів, музики до вистав та адміністраторами лялькового т-ру були Р. Купчинський та Л., поміж постановок цієї трупи – гротеск «Вертеп наших днів» (1926), з яким нерідко ототожнювали назву трупи, та «Маскарад», (1928). Член правління Товариства письменників і журналістів ім. І. Франка, автор проекту пам'ятника УСС (м. Винники, тепер Львівської обл.). Одночасно в 1931–39 – адміністративний директор санаторію «Черче» (тепер Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). Від 1939 в еміграції у Кракові (співпрацював з газ. «Краківські вісті»), з 1944 у Відні (Австрія), надалі у Баварії (Німеччина). Від 1949 – у США, брав активну участь у громадській діяльності укр. діаспори, зокрема, у відновленні видавництва «Червона Калина», займався опублікуванням творів Богдана Лепкого, низки дописів в україномовних газетах. Л. – автор віршів, оповідань, фейлетонів, літ.-критичних статей, розвідок з історії січового стрілецтва, мемуарів, стрілецьких пісень, хорових творів. Пісенна творчість репрезентована переважно ліричними, маршовими (часто патріотичного змісту), жартівливими піснями. Використовував фольклорні образи, ритмоформули, властиві коломийкам, вільні розміри, досягав майстерності в колористичному звукописі, звуконаслідуванні. Поміж найвідоміших пісень Л.: «Журавлі» (на вірш Богдана Лепкого «Чуєш, брате мій...»), «Маєва нічка», «Бо війна війною».

Муз. твори: *Фарс* на 1 дію «Після равту» (опубл.: Львів, 1921); *пісні:* «Журавлі» (1915, сл. Богдана Лепкого), «Ой видно село» (1917), «Коби скорше з гір Карпатів», «Колись, дівчино мила» (2 останні на власні сл., 1918), «Із-за гори високої» (муз. і сл. власні й Р. Купчинського, 1919), «Маєва нічка», «Бо війна війною», «Ой поїдем, товариші», «Ішов відважний гайовий», «Казала дівчина» («Казав мені курат на сповіді» (усі – сл. власні), «Кладочка» (сл. Богдана Лепкого), «Гей там, у Вільхівці» (муз. і сл. власні, Р. Купчинського та А. Баланюка, усі – 1922), «Прощаюся, ангеле, з тобою», «Ой був то раз веселий час», «Фіалки сині», «Блоха», «Несися, мій смутку», «Ой поїхав стрілець», «3-під Києва»; *хори:* «Група “Схід”», «Ми йдем вперед» (обидва – 1919, опубліковані 1922).

Вид.: *упоряд.:* Сто сорок пісень: Народний співаник. Краків, 1940 (репринтне перевидання: Тернопіль, 1996).

Дискогр.: грамплатівка «Журавлі». Мелодія Л. Лепкого, аранжування М. Гайворонського, сл. Б. Лепкого. 1931. 44039.

ЛЕЩЕНКО

Літ. твори: слова до сценічної картини «Сон Івасика» М. Гайворонського (Львів, 1922); пісень: «Ой покрились білим снігом полонини» М. Гайворонського (у співавт. із С. Бобинським, М. Гайворонським); «Най жие великий Комтур нам!» муз. колективу авторів (1922), «Г снілося з ночі дівчині» (1937), «Весняні сні» (обидві – Л. Туркевича); «Молоді ми» І. Недільського, «Горобці», «Риба з раком», «Сентимент-темперамент» (усі – М. Яреми) та ін.

Літ.: Лев Лепкий в історії української культури: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практичної конференції, присвяченої 110-й річниці від дня народження Л. Лепкого. Тернопіль, 1999; Подуфалий В. Від Золотої липи до Стрипи (короткі відомості про Л. Лепкого). *Матейко Р., Мельничук Б. Военними дорогами синів Галичини*. Тернопіль, 1991; Михальчишин Я. Мелодії, викресані із серцець (Л. Лепкий). *Літопис «Червоної Калини*. Львів, 1991; Мазурак Я. Лепкий Лев – журналіст, редактор, видавець, поет і прозаїк, композитор, художник і просвітницький діяч. *Мазурак Я. Літературна Бережанщина: Біографічний довідник*. Бережани, 2000; Дуда І. Тернопільщина мистецька (село Поручин – батьківщина поета, композитора, журналіста і художника Л. Лепкого). *Свобода*. (США), 1992. 4 лютого; Погребенник Ф. «Бо війна війною...»: Обозний марш Льва Лепкого. *Франкова криниця*. (Трускавець), 1993. 22 травня; Погребенник Ф. «Маєва нічка леготом дише» [Про пісню Л. Лепкого]. *Літ. Україна*. 1998. 5 листопада; Кусень Б. Левко Лепкий повертається: Виповнилося 105 років від дня народження композитора, письменника, командира кінноти УСС, журналіста, громадського діяча Левка Лепкого. *Тернопіль вечірній*. 1993. 18 грудня; Погребенник Ф. Слово про Лева Лепкого: До 110-ї річниці від дня народження. *Тернопіль вечірній*. 1998. 17 грудня; Погребенник Ф. Чуєш, брате мій (до 110-річчя Л. Лепкого). *Свобода*. (США), 1998. 1 грудня.

С. Василек

ЛЕЩЕНКО

(справж. прізвище. Мاستикович, сценічний псевд. Мартинович) Петро Костянтинович

(14.06.1898, с. Ісаєве, тепер Миколаївського р-ну Одеської обл. – 16.07.1954, м. Бряшів, тепер м. Бряшов, Румунія) – естрадний співак (ліричний баритон), танцюрист, актор, реж. Від 6-річного віку почав співати в хорі, виступав у хорі 7-го Нар.-приходського училища в Кишиневі. У 1915 дебютував як танцівник в ілюзії «Орфеум», співав у ресторани «Сюзанна». Через мутацію голосу служив добровольцем у Донському козацькому полку (до 1916). Направлений до Києва в школу прапорщиків, по закінченні якої воював на Румунському фронті, був поранений, лікувався в кишинівському шпиталі. Згодом – псаломник церкви при Ольгіївському притулку. Учасник вокального квартету, співав також у Кишинівській опері. Після входження Бессарабії до складу Румунії 1918 родина Л. переїхала до Бухареста. Восени 1919 Л. виступав тут із танцювальною групою в т-рі «Альгамбра» й кінотеатрах, до 1925 у складі цієї групи гастролював містами Угорщини. У 1923 організував у Чернівцях драм. трупу під назвою «Народний театр», у якій висту-

пав під псевдонімом Мартинович. Поміж здійснених Л. вистав: опера С. Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм» (виконував партію Карася), «Сватання на Гончарівці» (зіграв роль Стецька). Через матеріальні труднощі діяльність т-ру було припинено. Від 1925 – у Парижі, де навчався в хореографічному училищі. Разом з дружиною-танцівницею гастролював країнами Європи та Близького Сходу [м. Константинополь (тепер Стамбул), Кишинів, Рига]. Від 1928 записувався на грамофонні платівки в Німеччині, Великій Британії, Латвії [фірми «Parlophon», «Columbia», «Bellaccord», згодом «Electrecord» (Румунія)]. 1-й сольний концерт Л. – естрадного співака відбувся 1930 в Ризі в кафе «АТ» у супроводі невеликого оркестру за участю композитора О. Строка, чие «Мое последнее танго» принесло Л. тріумфальний успіх. У 1933 після поїздки до Великої Британії здобув європейську славу. Виступав у престижних ресторанах. Відкрив власний ресторан «Петро Лещенко» в центрі Бухареста, де працював оркестр п/к Ж. Іпсиланти, танцювало «Тріо Лещенко» (дві сестри Л. та його дружина Закіт), співав хор і 3 солістки (поміж них – А. Баянова), Л. виступав після опівночі. У 1918–40, коли нинішня Чернівецька обл. входила до складу Румунії, виступав у Чернівцях. У 1942–43 тримав в Одесі ресторан-вар'єте «Норд», де виступав з випускницею Одеського муз. училища В. Білоусовою (невдовзі його 2-ю дружиною). У 1943 повернувся до Бухареста, де до 1945 працював у ресторанах. Після вступу рад. військ до Румунії активно концертував, мав винятковий успіх. Незважаючи на тавро «ворога народу», концерти Л. відвідували навіть маршали СРСР Г. Жуков та І. Конєв. На запрошення командування рад. військових комендатур давав концерти для військових частин. Від березня 1949 працював у новоствореному Т-рі естради. У 1951 був репресований румунською владою, загинув у тюрмі. У репертуарі Л. – пісенно-танцювальні номери: танго, фокстроти, вальси, а також пісні І. Дунаєвського, братів Покрасс, М. Богословського та ін. авторів, романси, частівки, «вуличні» пісенки, нар. рос., укр. та циганські пісні. Прижиттєві записи Л. на патефонних платівках мали широку популярність у світі. Незважаючи на «залізну завісу», на території СРСР ще на початку 1930-х великої популярності набули пісні О. Строка у виконанні Л.: «Чубчик кучерявий», «Сашка», «Моя Марусенька» (усі – сл. Л.), «Черные глаза», «Скажите, почему», «Синья рапсодия». Фірма «Мелодія» випустила 5 грамплатівок LP із записами Л.

Твори: пісні: «Вернулась снова ты», «Лошадки», «Сеньорита» (усі на власні сл.); «Не уходи» (сл. Е. Скляророва); «Петрушка» (сл. А. Альбіна); «Признайся мне» (сл. А. Голда); «Мой друг» (сл. М. Холма); «Все за любовь я прощаю» (сл. Г. Варса) та ін.

Вид.: Танго и романсы Петра Лещенко / сост. М. Поздняков, М. Стацевич. Москва, 1992.

Дискогр.: *грамплатівки LP:* серія «Поёт Пётр Лещенко» (перезапис із платівок 1930-х). 1988, М60-48297-001; 1989, М60-48819-008, М60-49001-004; укр. нар. пісня «Карії очі» та ін. 1990, М60-49243-005 (усі – Москва, фірма «Мелодія»).

Літ.: Гридин В. Он пел, любил и страдал. Одесса, 1998; Гридин В. Прощай, мой табор... Одесса, 1998; Руснак В. Нарис історії українського театрального мистецтва на Буковині по 28 червня 1940 року. *Наш театр: Книга діячів українського театрального мистецтва: 1915–1975.* Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1975. Т. 1; Шугало Л. Чувствовать время, в котором живёшь. *Телевидение. Радиоветчание.* 1987. № 5; Смирнов В. «Прощай, мой табор, пою в последний раз». *Смирнов В. Реквием XX века.* Одесса, 2003. Ч. 2; Чернета Н. Эх, чубчик, чубчик кучерявый. *Чернета Н. Из народа я, в народе... душа моя – мелодия.* Харьков, 2005; Виноградов В. «Я тоскую по родине...». *Вестник региона.* (Одеса), 1996. 2 марта; Кудрявцев Л. После исполнения знаменитого «Чубчика» его арестовали. *Правда Украины.* 2003. 5–11 июня; Кудрявцев Л. Російський Орфей. *Україна молода.* 2004. 13 липня; Змієвський С. Петро Лещенко. *КіЖ.* 2008. 4 червня.

Л. Пархоменко, І. Сікорська

ЛИНІВ

Оксана Ярославівна

(06.01.1978, м. Броди Львівської обл.) – симф. і оперна диригентка, муз.-громадська діячка. Лауреатка III премії на Першому конкурсі диригентів ім. Г. Малера в Бамберзькій філармонії (ФРН, 2004). Лауреатка міжнар. премій «ТРЕВВІА» (Чехія) у номінації «За мистецьку діяльність» (2019) і «Oper! Awards» (Німеччина) у номінації «Найкраща диригентка 2020 р.» (2020), премії ООН «Women in Arts» у номінації «Жінки в музиці» (2021). Увійшла до рейтингів «100 найвпливовіших жінок України» (2018), «100 найвпливовіших українців» (2019). Срібний Орден «За інтелектуальну відвагу» укр. часопису «І» (2017). Орден княгині Ольги 3-го ступеня (2021). Почесна громадянка м. Бродів, почесна амбасадорка м. Львова. Навчалася в Дрогобицькому муз. училищі ім. В. Барвінського, після 1-го курсу була переведена до Львівського муз. училища ім. С. Людкевича (закінчила 1996 по кл. сопілки). У 2003 закінчила ЛДМА ім. М. Лисенка по кл. оперно-симф. диригування Б. Дашака – головного диригента Львівської опери; уже під час навчання працювала його асистенткою. У 2005 навчалася в аспірантурі Дрезденської вищої школи музики (консерваторії) ім. К. М. фон Вебера, від 2007 відвідувала майстер-класи Г. Генхена, Р. Зайфарта, Е. Клемма, К. Мазура, Г. Фріче. Була стипендіаткою Німецької академічної служби обмінів (DAAD), Гете-інституту, фонду О. і В. Ріттерів, «Форуму диригентів» асоціації німецьких музикантів. У 2005 працювала асистенткою Дж. Нота при Бамберзькій філармонії, у 2006–07 керувала звукозаписами з Баварським симф. оркестром для місцевого радіо. Відтоді працює з численними провідними

оркестрами та оперними т-рами України, Австрії, Німеччини, Чехії, Франції, Швейцарії, Іспанії, Швеції, Естонії, Угорщини, Румунії, Японії. Поміж оркестрів: Баварський і Гессенський (м. Вісбаден) держ. оркестри, Берлінська держ. капела; Празький, Фрайбурзький та Грацький філармонійні оркестри; Бамберзький, Гамбурзький, Базельський, Мюнхенський, Ставангерський, Дюссельдорфський симф. оркестри, Симф. оркестр Баварського радіо та ін. Як оперна диригентка працювала в оперних т-рах Бонна, Оснабрюца, Бремена, Іран Театрі Лісеу в Барселоні, Театрі-ан-дер-Він у Відні, Баварський і Штутгартській держ. опері, шведській Королівській опері, Естонській, Львівській, Одеській нац. опері та багатьох ін. Так, за роки роботи в Одеському нац. т-рі опері і балету (2008–13) Л. здійснила постановки опер «Паяци» Р. Леонкавалло, «Алкід» Д. Бортнянського, балетів на музику Г. Малера, Й. Штрауса («Таємниця Віденського лісу»). На посаді асистентки генерального муз. директора й диригента Баварської держ. опери К. Петренка (2013–16) була визнана найкращою диригенткою т-ру в номінації «Класична музика» (2015). Від 2017 обрана наступницею Д. Кафтана на посаді головного диригента Опери й філармонійного оркестру м. Граца (Австрія); перша жінка на цій посаді. Також стала першою жінкою-диригенткою за всі 145 років історії Байройтського оперного фестивалю (2021, виступила з прем'єрою опери «Летючий голландець» Р. Вагнера) і першою жінкою – муз. директоркою муніципального т-ру «Комунале» (Teatro Comunale) у Болоньї, Італія (2022). Весь період роботи на заході Л. плідно співпрацювала з укр. організаціями та творчими колективами, поширювала у світі укр. муз. культуру. Так, 20 січня 2016 Бамберзьким симф. оркестром п/к Л. було здійснено прем'єру оригінальної (1-ї) редакції 3-ї симфонії Б. Лятошинського в Німеччині (трансляція і запис на Баварському радіо). 2019 ознаменовано для мисткині постановкою опери «Аїда» Дж. Верді в історичному комплексі «Храм Хатшепсут» у Луксорі (Єгипет) з оркестром INSO-Lviv та Нац. хоровою капелою «Думка»; 2020 – першою постановкою в Україні опери «Серце Оксани» С. Туркевич-Лукіянович у Львівській нац. філармонії ім. М. Скорика. 19 листопада 2020 диригувала в прямому ефірі офіційним Адвент-концертом каналу WDR землі Північний Рейн-Вестфалія (Німеччина), який транслювався з базиліки Святої Марії в м. Кевеларі (радіо-оркестр WDR, солісти – Г. Шульц, сопрано; К.-Ф. Фогт, тенор; Ш. Кам, кларнет); на концерті, зокрема, була представлена нова оркестрова версія «Щедрика» в обробці І. Небесного. Від 2016 Л. – засновниця, арт-директорка та художня кер. фестивалю LvivMozArt, засновниця та головна диригентка Молодіжного симф. оркестру України / YsOU. Цей колектив, що об'єднує талановиту мо-

ЛИПКОВСЬКА

лодь (віком від 12 до 22 років) з усієї України, завоював міжнар. визнання блискучими виступами на Beehoven fest Bonn, фестивалі молодих артистів Байройта, фестивалі молодіжних оркестрів Young Euro Classic у Берліні та ін. Причетна до кількох муз. ініціатив в Україні за підтримки Укр. культурного фонду, зокрема, зі своїм Молодіжним симф. оркестром брала участь у масштабному мистецькому проєкті «Ковчег Україна: музика» (уперше трансливався онлайн 24 жовтня 2020, організаторка – Я. Винницька), який поєднує укр. архаїку і сучасні вітчизняні академічні твори; у межах проєкту співпрацювала з гуртами «ДахаБраха», «Курбаси», чоловічим хором «Дударик», Київським дівочим хором ім. М. Лисенка, письменником С. Жаданом, польською співачкою Д. Чекун. У 2022 з початком повномасштабної рос. агресії в Україну Л. започаткувала проєкт «Музика для майбутнього. Україна. Словенія. Європа», який дозволив евакуювати учасників її оркестру із зони бойових дій, і вони продовжили творчу діяльність за кордоном, поширюючи укр. муз. культуру. Останнім часом серед пріоритетних напрямків муз.-громадської діяльності Л. – активна промоція повернення пам'яті про родину Моцартів у Львові та інших місцях Галичини, у яких жив і працював Ф.-К. Моцарт (молодший син В.-А. Моцарта). У процесі створення фестивалю LvivMozArt нею було налагоджено важливі зв'язки між Львовом, Зальцбургом та Віднем, зокрема, із сім'єю Моцартів, Міжнар. фондом Моцартеум (на другий фестивалю LvivMozArt ним було надано оригінальну скрипку В.-А. Моцарта). У 2019 за ініціативи Л. Львів було прийнято до Міжнар. асоціації «Шляхи Моцарта», до якої мають право входити міста, історично пов'язані з діяльністю Моцарта чи його сім'ї. Поміж заходів, здійснених у зв'язку з долученням Галичини до цього об'єднання: відкриття у Львові пам'ятника Ф.-К. Моцарту, а також дослідження біографії Ф.-К. Моцарта «Mozertiana Galicia», видане 2022 у «Видавництві Старого Лева» (до книги ввійшли документи з архівів музиканта, які засвідчують його діяльність у Львові, такі як листи і подорожній щоденник, в укр. перекладі з коротким вступом Л. до кожного розділу). Плануються розробка бренду Львова як міста Моцарта, створення віртуального музею та екскурсійної програми місцями Моцарта; Л. розраховує створити у Львові певний «культ Моцарта», подібно, як у Зальцбурзі та Відні. У репертуарі диригентки: опери Д. Бортнянського, М. Вайнберга, С. Туркевич-Лукіянович, В.-А. Моцарта, Дж. Россіні, Б. Бартока, Р. Вагнера, Дж. Верді, А. Дворжака, Л. Керубіні, П. Чайковського та ін., симф. твори З. Алмаші, Ю. Ланюка, В. Польової, Г. Малера, І. Стравинського та ін.

Літ.: Єфименко А. Третя симфонія Бориса Лятошинського: Оксана Линів про перше виконання твору в Німеччині з Бамберзьким симфонічним оркестром. *Українська музика: наук. часопис*. Львів, 2016. Чис. 2 (20); Ярема Г. Оксана Линів: «Я диригувала у багатьох театрах світу. А у Львівську оперу мене не запрошують». *Високий замок*. (Львів), 2016. 6 березня; Романюк Р. Українська мрія. Як диригент Оксана Линів підкорила Європу. *Українська правда*. 2017. 29 травня; Черкашина-Губаренко М. Серед лідерів фестивалю у Байройті з'явиться ім'я українки Оксани Линів. *Музика: Інтернет-журнал*. 2020. 23 жовтня. URL: <http://mus.art.co.ua/sered-lideriv-festyvaliu-u-bayroyti-z-iavyt-sia-im-ia-ukrainky-oksany-lyniv/>; Кияновська Л. Серце Оксани: післяпрем'єрні роздуми від Любові Кияновської. *Львівська національна філармонія*. 2020. 11 листопада. URL: <https://philharmonia.lviv.ua/media/sertse-oksany-pisliapremierni-rozdumy-vid-liubovi-kyianovskoi/>; Губенко Д. У Німеччині Оксану Линів визнали найкращою диригенткою 2020 року. *Deutsche Welle*. 2020. 1 грудня. URL: <https://www.dw.com/uk/u-nimechchyni-oksanu-lyniv-vyznaly-naikrashchoiudyrhentkoiu-2020-roku/a-55789101>; Крупенко К. Українка Оксана Линів стане першою жінкою-диригенткою в оперному театрі в Італії. *Суспільне | Новини*. 2022. 4 січня. URL: <https://suspilne.media/194969-ukrainka-oksana-liniv-stane-persou-dirigentkou-aka-ocolit-opernij-teatr-v-italii/>; персональний сайт: <https://oksanalyniv.com/uk/>.

І. Горбунова, О. Летищевська

ЛИПКОВСЬКА

(за чоловіком Маршнер) Лідія Яківна

(10.05.1884, с. Бабин Хотинського пов., Бессарабської губ., тепер Кельменецького р-ну Чернівецької обл. – 22.03.1958, м. Бейрут, Ліванська Республіка) – оперна й камерна співачка (колоратурне сопрано), педагогиня, реж. З родини сільського вчителя. Племінниця М. Заньковецької. Поміж предків – скрипаль-віртуоз Небоженський. Навчалася в Кам'янець-Подільській жіночій гімназії, де співала в учнівському хорі, а також сольні партії в церковному хорі, брала участь у концертах. Вокальну освіту здобула в Петербурзькій консерваторії [1901–05 (за ін. відом. 1903–06), кл. Н. Ірецької]. Дебютувала 1904 в Петербурзі в партії Джильди («Ріголетто» Дж. Верді, бенефіс М. Фігнера). Там само в 1906–09, 1911–13, 1916–17 – солістка Маріїнської опери, у 1914–15 – Т-ру муз. драми в Петрограді (від 1914, п/к Й. Лапицького). У 1900–10-х також виступала в оперетах, співала на сценах Велико-го т-ру, опери С. Зиміна в Москві, Нар. дому в Петрограді. У 1907 і 1909 вдосконалювала вокальну майстерність, опановувала італійський вокальний стиль бельканто (bel canto) в Мілані п/к диригента т-ру Ла Скала В. Ванцо, який тривалий час співпрацював з А. Патті, передав Л. ряд каденцій, що для А. Патті писали Дж. Верді й Дж. Россіні. У 1909–11 з великим успіхом виступала в Мілані (т-р Ла Скала). У 1910 спеціально для Л. тут було поставлено оперу «Сомнамбула» В. Белліні. У 1914 була запрошена на 9 вистав «Ріголетто», співала в цьому т-рі під орудою А. Тосканіні. Демонструвала своє виконавське мистецтво в Парижі (т-р «Шатле», «Росій-

ські сезони», 1909; поміж партнерів по оперній сцені – Ф. Шаляпін; Гранд-Опера, 1913–14), де її слухав Ж. Массне, познайомилась із Дж. Пуччіні. Гастролювала в Лондоні (1909, 1911), Римі (1910), Відні (1910, 1913), Будапешті (1912), Гамбурзі (1913), містах США (Нью-Йорк, Бостон, Чикаго, 1909–11), Канади (Монреаль). Під час 1-ї світової війни співала в Південній Америці. На Американському континенті виступала п/к Л. Стоковського, поміж партнерів по оперній сцені: Е. Карузо, Т. Руффо, Т. Скіпа. Активно концертувала, щорічно здійснюючи багаторазові переїзди з країни в країну [Петроград (1915), Москва, Ростов-на-Дону, Кишинів, Тбілісі, Баку, Вільно (тепер Вільнюс), Варшава, Лодзь та ін.], подорожувала з концертами Україною [Київ, 1917, 1918; Одеса, Катеринослав (тепер Дніпро)]. Від 1919 – в еміграції. У 1924–27 здійснила кругосвітнє гастрольне турне з піаністом О. Складарським [Японія (імператорський т-р у Токіо), Китай (Шанхай, Харбін), Індія, о. Ява, Філіппіни, Австралія, Нова Зеландія, Прибалтійські країни, міста Європи (Берлін – 1925, 1926, 1929, Відень – середина 1920-х, Лондон – 1930, а також Париж, Рим, Прага, Варшава, Бухарест, Стокгольм та ін.]. У 1927–29 – гастролювала в СРСР (у т. ч. в Україні), де заспівала 160 концертів (Київ, Харків, Дніпропетровськ, Одеса, Ленінград (тепер Санкт-Петербург), Москва, Ростов-на-Дону, Баку, Тбілісі та ін.). У її концертах брав участь, зокрема, Д. Шостакович. У подальшому виступала в Кишиневі, Бухаресті та ін. Під час війни 1941–45 – спочатку в Одесі в окупації, з 1943 – у Бухаресті. Останній концерт – у Парижі (1951). Одночасно працювала як режисерка: у 1930-х разом з місцевими музикантами здійснювала в Кишиневі постановки одноактних опер, сцен із опер і оперет. У 1937–41 – кер. кафедри сольного співу Кишинівської консерваторії. Від 1952 – викладачка Рос. консерваторії в Парижі. Поміж учнів: Л. Бабич, М. Дідуценко, А. Стирча, Т. Чебан. У 1950-х – директорка Ліванської консерваторії (Бейрут). У концертному репертуарі: композиції укр., західно-європейських, рос. авторів (виконувала здебільшого мовою оригіналу – польською, італійською, французькою, німецькою, англійською, рос.), а також укр., французькі, іспанські, рос. нар. пісні. Записала низку композицій на грамплатівки в Нью-Йорку («Columbia», 1911), Відні («Grammophon», 1913), Петербурзі («Одеон-Рекорд», 1910; «Граммофон», 1912–14), а також на фірмі «Мелодія». Л. брала участь у драм. виставах. У зв'язку з цим приватно навчалася сценічної майстерності в актора й реж. А. Петровського, пластики – у балетмейстерів, дикції й декламації – у драматурга Ю. Беляєва. Авторка мемуарів, поезій, опублікованих у тогочасній пресі. Талант співачки високо оцінювали Ж. Массне, Дж. Пуччіні, рос. композитори М. Римський-Корсаков, Ц. Кюї, О. Глазунов та ін., К. Станіславський,

В. Меєрхольд, грузинський оперний реж. М. Кваляшвілі та ін. У с. Бабин на батьківщині співачки 15 травня 2009 відкрито пам'ятник Л.

Партії: Наталка («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Церліна, Царица ночі («Дон Жуан», «Чарівна флейта» В.-А. Моцарта), Віолетта («Травіата» Дж. Верді), Маргарита, Джульєтта («Фауст», «Ромео і Джульєтта» Ш. Гуно), Лакме («Лакме» Л. Деліба), Лейла, Мікаела («Шукачі перлів», 1-е виконання в Марійській опері; «Кармен» Ж. Бізе), Розіна («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Баттерфляй, Мімі («Чіо-Чіо сан», «Богема» Дж. Пуччіні), Лючія («Лючія ді Ламмермур» Г. Доницетті), Недда («Паяці» Р. Леонкавалло), Манон («Манон Леско» Дж. Пуччіні), Офелія («Гамлет» А. Тома), Марфа, Снігуронька, Ольга, Волхова, Шемаханська цариця, Царівна Лебідь («Царевна наречена», «Снігуронька», «Псковитянка», «Садко», «Золотий півник», «Казка про царя Салтана» М. Римського-Корсакова), Тетяна («Євгеній Онегін» П. Чайковського) та ін.

Реж.-постановниця вистав: «Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка, «Весела вдова» Ф. Легара, «Сильва» І. Кальмана, «Ялинка» В. Ребікова; сцен із опер: «Травіата» Дж. Верді, «Руслан і Людмила» М. Глінки, «Євгеній Онегін» П. Чайковського та ін. (усі – у Кишиневі).

Літ.: А. К. Наши артисты. Санкт-Петербург, 1909. Вып. 1; Л. Я. Липковская в портретах. 1910–1929. Париж, 1929; Станіславський К. Матеріали, письма, исследования. Москва, 1955; Ленинградская консерватория в воспоминаниях. 1862–1962. Ленинград, 1962; Кваляшвили М. По трудному пути: Воспоминания. Тбилиси, 1969; Чайковский Г. Знаменитые певцы Молдавии. Кишинев, 1975; Арабаджи Р. Зачарована пісню. Сторінки життя і творчості Лідії Липковської. Кишинів, 1977; Арабаджи Р. Доля примадонни. Спогади і документи про життя і творчість Л. Липковської. Кишинів, 1989; Добрянський А. Лідія Липковська. Чернівці, 2000; Добрянський А. Радощі і печалі Лідії Липковської. *Буковина*. 2003. 6 липня; Бабилушко В. 3 любов'ю до рідного краю. Чернівці, 2001; Лисенко І. Музики сонячні дзвони. Київ, 2004; Демочко К. Її сцена – світ. *Вітчизна*. 1973. № 4; Шахрай В. Лідія Липковська в Одесі. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів, Нью-Йорк, 2003; Левік С. Із записок оперного співака. *Українські співаки у спогадах сучасників*. Київ; Львів, Нью-Йорк, 2003; Музалевський В. Л. Я. Липковская. *Красная панорама*. 1927. № 48; Голос, котрому рукоплескав весь мир (о певице Л. Я. Липковской). *Вечерний Кишинев*. 1962. 25 мая; Гетьман В. Зірка оперної сцени. *Радянська Буковина*. (Чернівці), 1982. 8 червня; Андрущак С. Перше визнання. *Рідне слово*. 2003. 19 липня; Андрущак С. У Кам'янці-Подільському Липковська уперше отримала визнання. *Доба*. 2003. 2 грудня; Кривий В. Під благовісний дзвін. *Буковинський вісник*. (Чернівці), 2004. 4 червня; Рухля С. «Петербург без ума от нее». *Санкт-Петербургские ведомости*. 2004. 15 мая; Горбатюк В. На крилах світової слави. *Подільські вісті*. (Хмельницький), 2004. 24 серпня; Москалець О. Світло далекої зірки: Календар. *Голос України*. 2005. 26 листопада; Заславець Г. Примхлива доля Примадонни. *День*. 2007. 7 вересня; Гусар Ю. Примадона з Кельменеччини (Лідія Липковська). *Буковинське віче*. 2013. 22 березня та ін.

О. Немкович

ЛИСИЙ

ЛИСИЙ

(Lysy) Альберто-Іван

(11.02.1935, м. Буенос-Айрес, Аргентинська Республіка – 30.12.2009, м. Лозанна, Швейцарська Конфедерація) – скрипаль-віртуоз, диригент, педагог, композитор, муз.-громадський діяч. З родини укр. емігрантів. Лауреат Держ. скрипкового конкурсу (м. Буенос-Айрес, 1950), Міжнар. конкурсу ім. Королеви Єлизавети (м. Брюссель, 1955, спеціальний приз принцеси Ліліан – старовинна скрипка й запрошення здійснити серію концертів у королівському палаці; обидва – I премія), Міжнар. пед. премії А. Страдіварі (США, 2006). Три на скрипці навчався з 5-и років п/к батька, пізніше – Л. Шпіллера в Буенос-Айресі, у 1952–53 – у Лондонській Silver School. Дебютував 1944 виконанням концерту Н. Паганіні. На конкурсі ім. Королеви Єлизавети познайомився з Є. Менухіним, який був членом журі (зокрема, разом з Д. Ойстрахом). Л. отримав грант фонду Рокфеллера, завдяки якому зміг навчатися у Гштаді (Швейцарія) п/к Є. Менухіна (був його єдиним учнем, з яким маестро працював особисто, без асистентів). Згодом педагог подарував Л. скрипку роботи Дж. Гварнері (виготовлена 1742), познайомив його зі всесвітньо відомими музикантами Б. Бріттенном, Н. Буланже, П. Казальсом, Г. Кассадо та ін. З Є. Менухіним Л. гастролював країнами Європи. У репертуарі Л. як скрипаля й диригента – твори епох Класицизму і Романтизму. Грав п/к А. Боулта, П. Булеза, К. Дейвіса, І. Маркевича із симф. оркестрами США, Великої Британії, філармонічними оркестрами Нью-Йорка, Лондона, Рима, Амстердама. Виступав у Concertgebouw (м. Амстердам), Queen Elizabeth Hall (м. Лондон), Victoria Hall (м. Женева) та ін. Брав участь у провідних європейських фестивалях. Гастролював у США, СРСР, Китаї, Японії та ін. В Україні виступав, зокрема, у Львові (2002) з камерним оркестром «Віртуози Львова» п/к Ю. Луціва. Виконавське мистецтво Л. отримало визнання світової культурної громадськості. Л. – засновник багатьох міжнар. фестивалів, зокрема «Delle Nazioni», «Pontino» (Італія), «Recontres Musicales» (Швейцарія), «Lysy Festival» в Аргентині. Співзасновник (разом з Є. Менухіним, 1977), 1-й директор і диригент (до 2008) Міжнар. муз. академії Є. Менухіна (International Menuhin Music Academy, Гштад, Швейцарія). У ній навчаються музиканти з усього світу, зокрема, з України: А. Колодигіна, О. Левицька, А. Остапчук, А. Пилатюк, В. Раденко, Г. Сафонов, О. Семчук, А. Скакун, О. Строган та ін. Засновник ансамблів камерної музики «Camerata Bariloche» (1967, м. Буенос-Айрес), «Camerata Lysy» [1971, Гштад, створена з учнів заснованої 1963 школи Є. Менухіна, згодом – оркестр Академії Є. Менухіна (включав 16–20 музикантів), від 2009 – під назвою «Camerata Menuhin»

(інша назва – «Солісти Академії Менухіна»), у її складі – учні Академії]. За часів керівництва нею Л. записала бл. 20 CD альбомів (студія рекодингової компанії EMI), гастролювала в багатьох країнах світу, зокрема в Україні (Київ, 1994). Серед учасників Камерати: А. Бурко, А. Війтович, О. Каськів, А. Комісарова та ін. Л. – автор муз. творів, поміж яких Варіації на тему А. Кореллі, де використано мелодію пісні «Рече та стогне Дніпр широкий».

Літ.: Гузар В. Концерт А. Лисого в Парижі. *Українське слово*. 1974. 9 червня; Бризгун-Соколик О. Відбудеться цікавий концерт. *Новий шлях*. 1987. 9 травня; Сікорська І. Браво, «Камерата», браво, маестро. *Україна молоді*. 1994. 5 липня; рос. мовою: *Правда України*. 1994. 5 июля. URL: www.menuhinacademy.ch/.

I. Сікорська

ЛИСЬКО

(псевд. Е. Чабаненко) Зіновій

[11.11.1895, с. Ракобовти (Ракобути) пов. Кам'янка Струмиллова, тепер Буського р-ну Львівської обл. – 03.06.1969, м. Нью-Йорк, похований у м. Баунд-Бруці, США] – музикознавець, фольклорист, композитор, педагог, муз. редактор, піаніст, муз.-громадський діяч. Доктор філософії в галузі музикознавства (1926, м. Прага). З родини священника. Від 1905 – у Львові, де закінчив академічну гімназію (1913), ВМІ (1914, кл. фп. М. Криницької, теорії музики С. Людкевича). Від 1913 навчався у Львівському університеті (зокрема, слухав лекції М. Грушевського). 1-а світова війна перервала навчання. У 1917 вступив добровольцем до лав УСС, перебував у польському полоні. У 1920 (за ін. відом. 1921) – 1923 – навчався в Укр. таємному університеті у Львові. Одночасно працював в укр. т-рі акомпаніатором і аранжувальником, приватно студіював композицію п/к В. Барвінського. У 1920-х брав участь у багатьох концертах у Празі, Львові, Перемишлі, Стрию як концертмейстер. Після повернення з польського полону почав також займатися фольклористичною збирацькою роботою, створив «Рукописний збірник українських народних пісень, записаних в роках 1913–1921 в с. Ракобутах, пов. Кам'янка, Галичина, в роках 1913–1921», матеріали якого ввійшли до пізнішого 10-томного видання. З 1922 (за ін. відом. 1923) – у Празі, де закінчив музикологічний відділ Карлового університету (1926, у З. Неєдлі), навчався у Чеській держ. консерваторії (кл. композиції К.-Б. Ірака), Вищій школі майстрів при ній (1929, кл. композиції Й. Сука), студіював п/к В. Новака (композиція), Ф. Якименка (гармонія та контрапункт). Там само в УВУ захистив докторат (кер. З. Неєдлі). Одночасно в 1925–29 – викладач композиції та музично-теоретичних предметів в УВП. У празький період написав низку основних композиторських творів і музикознавчих праць. У 1929 (за ін. відом. 1930) – 1931 – викладач муз.-теоретичних дисциплін Муз.-драм. інституту (з 1930 – Муз.-театральний інститут) у Харкові.

У 1931–44 – у Східній Галичині. У 1931–38 (за ін. відом. 1939) – директор філії ВМІ в Стрию. Професор кафедри композиції та зав. музикологічного кабінету Львівської консерваторії [1939–44, під час німецької окупації – Staatliche Musikschule (ukr.) in Lemberg]. Заступник голови Музикологічної комісії НТШ, з 1934 – член Ради, з 1939 – заступник голови СУПрому. Один з ініціаторів створення й головний редактор журналу «Українська музика» (Львів, 1937–39). Разом з В. Барвінським, М. Колессою, Б. Кудриком, Н. Нижанківським працював у муз.-теоретичній комісії над створенням укр. мовою підручників з муз. дисциплін. Виступав як муз. критик. Від 1944 – у Німеччині: спочатку в Мюнхені, у 1946–50 очолював муз. школу в таборі для переміщених осіб у Міттенвальді, був одним з ініціаторів і організаторів ОУМ (I з'їзд – м. Карлсфельд, Німеччина, 1946), інспектором укр. муз. шкільництва. Від кінця 1960 – у США: 1961–69 – директор УМІА, де також викладав фп. і муз.-теоретичні дисципліни. Дійсний член відродженого на Американському континенті НТШ та УВАН (усі – м. Нью-Йорк), голова її музикологічної секції. Член Міжнар. ради фольклорної музики. Праці Л. з історії галицької муз. культури, фольклористики та лексикографії належать до найвагоміших вітчизняних музикознавчих розробок 1-ї половини ХХ ст. Здійснив одну з перших спроб упорядкування муз. термінології укр. мовою. Його 10-томне зібрання укр. муз. фольклору дотепер залишається істотною складовою фонду зафіксованих вітчизняною етномузикологією укр. нар.-пісенних зразків.

Літ. твори: (значну частину втрачено) докторат «Семена Артемовського-Гулака “Запорожець за Дунаєм”» (Прага, 1926; рукопис у ЛННБ; однойм. вид.: Стрий, 1935); Історичний розвиток гармонічного почуття. Прага, 1926; Матеріал на будівництво музики. Прага, 1927 (рукопис у ЛННБ); Відношення музики до поезії. Прага, 1928 (рукопис у ЛННБ); Музичний ритм у поезії Т. Шевченка. Прага, 1928 (рукопис у ЛННБ); Піонери музичного мистецтва в Галичині. Львів; Стрий, 1931–1934 [також під назвою «Піонери музичного мистецтва в Галичині (матеріали до історії української музики)». *Нові шляхи*. (Львів), 1931. № 1; 1932. № 1, № 2, № 4; *Наша культура*. Львів, 1936–1937 (сучасне вид. окремим відбитком: Львів; Нью-Йорк, 1994; рукопис у ЛННБ); Музичний словник. Стрий, 1933 (репринтне перевидання: Київ, 1994); Диригентський порадишник. Львів, 1938 (у співавт. з В. Витвицьким і М. Колессою); Український музичний лексикон. Міттенвальд, 1947; Матеріали до історії української музики: Перша музична школа в Галичині. *Життя і знання*. (Львів), 1934. № 15; Початки музичного мистецтва в Галичині. *Наша культура*. (Львів, Варшава), 1936. № 12; 1937. № 2, 3, 12; 3 музичної термінології. *Українська музика*. (Львів), 1937. Чис. 3, 5–6; Іван Лаврівський. *Українська музика*. (Львів), 1938. Чис. 1, 3–8 (сучасне вид. у кн.: Піонери музичного мистецтва в Галичині); Сучасні музики Великої України [біографічний словник композиторів]. *Українська музика*. (Львів), 1938. Чис. 9–12; Шевченко й музика. *Українська музи-*

ка. (Львів), 1939. Чис. 1; Формальна побудова українських народних пісень. *Українська музика*. (Львів), 1939. Чис. 2–4; 3-під пилу сторіч (Про Побужанський Ірмолюй). *Наші дні*. 1944. Чис. 2; Вплив української музичної культури на російську. *Український самостійник*. (Мюнхен), 1952. № 2–3; Українські колядки. *Український самостійник*. (Мюнхен), 1954. № 1; Культурні поклики в українських народних піснях. *Терем*. (Детройт), 1962. Чис. 1; Федір Якименко – визначна, але малознана постать в історії української музики. *Музика*. 1994. № 1 та ін.; статті в енциклопедіях, зокрема, у 3-томній ЕУ (Мюнхен, 1949–52; також редактор муз. частини); *Упоряд.*: Великий співак «Червоної калини» / ред., вступ. стаття. Львів, 1937; Українські народні мелодії: у 10 т. / зібрав і зредагував З. Лисько (11447 мелодій із текстами за 1774–1961). Нью-Йорк, 1964–1971. Т. 1–6; Торонто, 1981–1994. Т. 7–10 та ін.; *неопубл.*: Матеріали до бібліографії та історії української музики (Мюнхен, 1947–61); *Лемківська музика*, Підручник музичних форм (Львів; Стрий, 1935; рукопис у ЛННБ) та ін.

Муз. твори: *дитяча опера* «Золоте весілля» (на 2 дії; Мюнхен, 1959); *кантати*: «Пісня борців», «Ода до пісні», «Суворий вітер»; *для симф. оркестру*: поема «Тризна» (1929); *для фп. з оркестром*: Концерт (1928); *для 3-х скрипок і 2-х фп.*: «Ченчик»; *для струнних*: Квартет (1928); Фп. тріо; *для фп.*: Соната (1927), «Хлопська сюїта» (у 4 ч., 1938), 9 фуг, мініатюри на теми укр. нар. пісень; *для хору в супроводі фп.*: «Вже сонце красно», «Дністрованка» (обидва – сл. М. Шашкевича); «Колись нашу рідну хату» (сл. Лесі Українки); 8 недільних тропарів та ін.; *для хору без супроводу*: «Вже весна прийшла» (сл. Р. Домбчевського); «Гімн Батьківщині» (сл. Л. Лепкого); *для тенора, баритона та баса в супроводі фп.*: поема «Катерина» (сл. Т. Шевченка, 1927); *для голосу з фп.*: солоспіву (бл. 10); обробки нар. і стрілецьких пісень *для голосу з фп. та хору без супроводу*.

Дискогр.: *грамплатівки*: «Сивий коню, сивий»: М. Старицький (тенор), І. Соневицький (фп.). Монреаль. ЕХДЕ-17; «Ой верше мій, верше»: М. Старицький (тенор), Ж. Лякур (фп.). Лондон. MLP 10037; «Ой верше мій, верше»: сестри Байко. Москва: Мелодія, 1957. Д-3554-55; «Не стій, вербо, над водою»: І. Синенька-Іваницька (сопрано), П. Кев (фп.). Німеччина, 1965. 1168-В.

Літ.: Пропамятна книга Українського Музичного Інституту в Америці. Нью-Йорк, 1963; Рудницький А. Українська музика: Історико-критичний огляд. Мюнхен, 1963; Савицький Р., молодший. Творчість З. Лиська: Нотографія. Дискографія. Бібліографія. Ксенфорд (США), 1995; Савицький Р., молодший. Музикознавець-піонер. *Сучасність*. 1973. Чис. 9; Костюк Н. Музична культура Західної України 20–30-х років ХХ століття: ідеї поступу і розвиток національних традицій: Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ, 1998; Стельмашук Р. Модерністичні тенденції у творчості українських композиторів Львова 20–30-х рр. ХХ ст.: естетичні та стилеві ознаки в контексті епохи: Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ, 2003; Немкович О. Українське музикознавство ХХ ст. як система наукових дисциплін. Київ, 2006; Музична культура України у спогадах, матеріалах, листах / упоряд., вступ. стаття, ред. та примітки І. Лисенка. Київ, 2008; Барвінський В. Огляд історії української музики. *Історія української культури*. Львів, 1937. XV зш. (факсимільне перевидання: Київ, 1993); Сивохіп В. Один портрет з історії музичної культури. *Союз українських професійних музик у Львові: Матеріали і документи*. Львів, 1997; Си-

ЛИФАР

вохп В. До питання зародження історичного музикознавства в Галичині. *Музично-історичні концерції в минулому і сучасності*. Львів, 1997; Сивохіп В. Визначення досягнення української музичної фольклористики ХХ ст. *НТЕ*. 1998. № 1; Витвицький В. Наукова діяльність проф. д-ра З. Лиська. *Бюлетень НТШ*. Нью-Йорк; Сарсель, 1962; Булка Ю. Музична культура Західної України. *ІУМ*. Київ, 1992. Т. 4; Муха А. Музикознавство. *ІУМ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2004. Т. 5; Antonowycz M. *Ukrainische geistliche Music*. München, 1990 та ін.

О. Немкович

ЛИФАР

Серж (Сергій Михайлович)

[15.04.1904, м. Київ (за ін. відом. с. Пирогів у передмісті Києва, де є запис у метричній книзі про його народження та хрещення) – 15.12.1986, м. Лозанна, Швейцарська Конфедерація; похований у м. Парижі, Французька Республіка, на цвинтарі Пер Лашез] – балетмейстер, артист балету, педагог, лібретист, дослідник хореографічного мистецтва, публіцист, театральньо-громадський діяч, художник, колекціонер. Почесний президент Нац. ради танцю ЮНЕСКО (1976). «Золотий балетний черевичок» (найвища нагорода для танцівника й хореографа Франції до 25-річчя роботи Л. у Гранд-Опера), Золота медаль м. Парижа (обидві – 1955), орден Почесного легіону (найвища нагорода у Франції, 1982), орден Літератури і мистецтва Франції «Командор» (1983), премія «Оскар». Родина Л. мала глибокі козацькі корені через діда Л., у маєток якого (Канівський пов., тепер Канівський р-н Черкаської обл.) родина приїздила на канікули та великі релігійні свята. Освіту отримав у Києві – в Імператорській Олександрівській (1913–14) і 8-й Київській гімназіях, консерваторії (кл. фп. Ф. Блюменфельда, обидві – у 1914–19). Брав також уроки гри на скрипці та, маючи в дитинстві гарний голос (альт), навчався співу в регента Я. Калішевського, співав у хорі собору Святої Софії. Через травму руки залишив заняття музикою. Вступив до балетної студії Б. Ніжинської «Школа руху» (1921). У 1922 Б. Ніжинська емігрувала в Париж, де співпрацювала з «Російським балетом» С. Дягілева, через рік запросила до трупі своїх найкращих учнів, у т. ч. Л. У Парижі його наставниками стали видатний італійський педагог Е. Чекетті та колишній учитель В. Ніжинського Н. Лега. У трупі С. Дягілева Л. швидко пройшов шлях від артиста кордебалету до провідного соліста. У 1923–29 – соліст трупі, де виконував головні партії в балетах «Лебедине Озеро» й «Спляча красуня» П. Чайковського, «Блудний син» С. Прокоф'єва, «Аполлон Мусагет» І. Стравинського, «Ромео і Джульєтта» К. Ламберта, мав триумфальний успіх. Дебютував тут як балетмейстер власною версією балету-пантоміми І. Стравинського «Байка про лисицю, півня, kota та барана» (1929). Після смерті С. Дягілева

того самого року почав працювати в балетній трупі Гранд-Опера. Дебютував там у балеті «Творіння Прометея, або Влада музики і танцю» Л. Бетховена (1929, балетмейстер-постановник і виконавець партії Прометея). Після прем'єри 24-річний Л. отримав запрошення очолити балетну трупу цього т-ру. У 1930–44, 1947–58, 1962–63 і 1977 – головний балетмейстер, провідний соліст (до 1956) і художній кер. балету, педагог-репетитор у Гранд-Опера. Із середини 1930-х виступав переважно у власних постановках. Зокрема, здійснив легендарні постановки балетів «Ікар» [(«Ритми») С. Лифаря й Ж. Сіфера (інструментовка А. Онеггера; театральний критик О. Плещеев визначив її як «епоху, синтез усієї творчості» Л.), «Сюїта в білому» Е. Лало (один із класичних безсюжетних балетів; 1944, поновлення 1977). Балетна трупа Гранд-Опера п/к Л. стала однією з найкращих у світі. Він відродив її великий і різноманітний репертуар, найкращі традиції, школу та славу французького балету. Засновник Академії танцю при Гранд Опера. Через звинувачення Л. французьким Рухом опору в колабораціонізмі й засудження до страти змушений був виїхати з Франції. У 1944–47 – художній кер. балетної трупі «Новий балет де Монте-Карло». Після війни обвинувачення було скасоване, Л. з тріумфом повернувся до Гранд-Опера. У 1947 – засновник Інституту хореографії при Гранд-Опера, з 1955 – викладач курсу історії та теорії танцю в Сорбонському університеті, професор Вищої школи музики, у 1958 – засновник і ректор Університету танцю (усі – в Парижі). Поставив понад 200 балетів, дивертисментів в операх, хореографічних композицій. Один із провідних реформаторів європейського балетного мистецтва ХХ ст., здійснив визначний внесок у формування неокласичного напрямку у світовій хореографії, розвиток драмбалету, свої постановки називав «хореодрамами». Сценографію його вистав здійснювали видатні художники П. Пікассо, Ж. Кокто, М. Шагал та ін. Традиції Л. продовжували його учні (загалом виховав 11 зірок світового балету, серед яких: М. Бежар і Р. Петі). Постановки Л. було показано в багатьох країнах світу, зокрема в Україні (Київ, гастролі балетної трупі оперного т-ру м. Бордо, 2002). Л. побував у Києві раніше – 1961. За часів незалежності на сцену Нац. опери України перенесено низку його постановок: «Ромео і Джульєтта» на музику П. Чайковського (2000), «Сюїта в білому» Е. Лало, «Ранкова серенада» Ф. Пуленка (2006). Л. – автор ґрунтовних досліджень з балетного мистецтва, знаменитого «Маніфесту хореографа». Звільнення з Гранд-Опера в 1958 спонукало зайнятися живописом (загалом кілька сотень робіт, тематично пов'язаних із балетом). Виставки його картин (мм. Канни, Париж, Монте-Карло, Венеція) були в 1970-х популярними. Л. – відомий колекціонер: особистий архів С. Дягілева (колекції театрального

живопису, декорацій, книг тощо), який він викупив у французького уряду, стародруки XVI–XIX ст., рідкісні видання тощо. В останні роки життя змушений був продати частину своєї колекції через матеріальну скруту (мав лише скромну пенсію від Гранд-Опера). Нині частина бібліотеки Л. (817 одиниць) подарована Україні вдовою хореографа графиню Л. д'Алефельд-Лаурвіг (побувала в Києві на IV фестивалі «Серж Лифар де ля данс», 1999), зберігається у відділі мистецтв Публічної бібліотеки ім. Лесі Українки в Києві. Графиня передала Україні також інші скарби особистої колекції Л.: орден Почесного легіону, «Золотий черевичок», прикрашений діамантами (Л. отримав його з рук президента Франції Ш. де Голля, зберігається в Музеї історичних коштовностей України), пуант Анни Павлової, сценічні костюми Л. роботи П. Пікассо і М. Шагала тощо. Від 1994 (спочатку щодва роки) у Нац. опері України відбувається Міжнар. конкурс артистів балету і хореографів ім. С. Лифаря, який традиційно проходив під патронатом Всесвітньої ради танцю ЮНЕСКО (засновник і багаторічний художній кер. Ю. Станішевський), був включений до реєстру найпрестижніших міжнар. хореографічних конкурсів. Засновано міжнар. фестиваль балету «Серж Лифар де ля данс» (проводився в перервах між конкурсами балетмейстерів і хореографів ім. С. Лифаря). Ці події широко висвітлювалися в укр. періодиці (провідні автори: Ю. Станішевський і Т. Швачко). Ім'я Л. надано Київській муніципальній академії танцю, де 7 квітня 2004 відбулося відкриття пам'ятної дошки Л. на фасаді Академії. Ім'ям Л. названо вулицю та станцію швидкісного трамвая в Києві. НБУ до 100-річчя від дня народження Л. випустив ювілейну монету «Серж Лифар» у серії «Видатні особистості України». У Лозанні (Швейцарія) Україна встановила пам'ятник Л. – Ікар з піднятими руками-крилами (архітектор В. Скульський, скульптори В. і О.Чепелики, 2004).

Балетмейстер-постановник вистав: у *т-рі Гранд-Опера (Париж)*: «Післяполудневий відпочинок фавна» М. Равеля (1935), «Ранкова серенада» Ф. Пуленка (1945), «Федра» Ж. Оріка (1950, поновлення 1977), «Жарптиця» І. Стравинського (1954), «Ромео і Джульєтта» С. Прокоф'єва (1955), «Франческа да Риміні» на музику П. Чайковського, «Дафніс і Хлоя» К. Дебюссі (1958) та ін.; у *Новому балеті де Монте-Карло*: «Шота Руставелі» А. Онеггера–М. Черепніна (1945), «Пікова дама» на музику П. Чайковського (1960) та ін.

Літ. твори: Страдные годы: Моя юность в России. Париж, 1935; Дягилев и с Дягилевым. Париж, 1939; Спогади Ікара. Київ, 2007; «І в Парижі я мріяв про Київ». *Музика*. 1994. № 4; Le manifeste du choréographe. Paris, 1935; Ballet traditional to modern. London, 1938; Serge Diaghilev. London, 1940; Carlotta Grisi. Paris, 1941; Terpsichore dans le cortege des muses. Paris, 1943; Pensees sur la danse. Paris, 1946; Traite de danse académique. Paris, 1949; Auguste Vestris: Le Dieu de la danse. Paris, 1950; Histoire du ballet russe. Paris, 1950; Meditations sur la danse. Paris, 1952; Traite de choréographie. Paris, 1952; La

musique par la danse: De Lullia Prokofiev. Paris, 1955; Les trois graces du XX-e siècle: legende et verite. Paris, 1957; Au service de la danse. Paris, 1958; La danse académique et l'art choréographique. Paris, 1965; Ma vie. Paris, 1965; Histoire du ballet. Paris, 1966.

Літ.: Плещеев А. Сергей Лифарь: От старого к новому. Париж, 1938; Станішевський Ю. Національний академічний театр опери та балету України ім. Тараса Шевченка: Історія і сучасність. Київ, 2002; Станішевський Ю. Українець Серж Лифар – зірка світового балету. Київ, 2009; Станішевський Ю. С. Лифар і світовий балет. *Мистецькі обрії*. Київ, 2005, 2007; Станішевський Ю. Серж Лифар повертається (Передмова). *Спогади Ікара*. Київ, 2007; Абліцов В. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті. Київ, 2007; Балабко О. Київ, Ірининська, Лифарям... Повість за листами митця. Чернівці, 2011; Швачко Т. «Ромео і Джульєтта» на батьківщині Лифаря. *Музика*. 2000. № 5; Кохан Т. Сергій Лифар: співвідношення професійного й світоглядного. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. Київ, 1998. Вип. 2; Калібабчук О. Метр балету ХХ століття. *Музика*. 2000. № 4–5; Калібабчук О. Лифар – художник. *Музика*. 2004. № 3; Мамаев С. Сергей Лифарь как историк и теоретик балета. *Київське музикознавство*. Київ, 2003. Вип. 9; Батенина Е. Сергей Лифар – наш соотечественник. *Обсерваторія культури*. 2005. № 3; Майко І. Сергій Лифар. *Кіно – Театр*. 2005. № 4; Криворучко Л. Книжкова колекція Сержа Лифаря. *Музика*. 2006. № 4; Курінна М. Про національне коріння Сергія Лифаря та його родові зв'язки з Україною. *Краєзнавство*. 2011. Квітень; Levinson A. Serge Lifar: Destin d'un danseur. Paris, 1934; Laurent J., Sazonova J. Lavedeladanse. Paris, 1937; Hofmann R. Serge Lifare tson ballet. Paris, 1953; Sazonova J. Serge Lifarre novateur du ballet francais. Paris, 1960.

О. Немкович

ЛІПІНСЬКИЙ

(Ліпінський, Lipiński) Кароль-Юзеф

[30.10 (за ін. відом. 04.11) 1790, м-ко Радинь-Підляський, тепер адміністративний центр Радинського пов. Люблінського воєводства, Республіка Польща – 16.12.1861, с. Вирлів (Урлів), нині Зборівського р-ну Тернопільської обл.] – скрипаль, віолончеліст, композитор, педагог. Один з найвідоміших скрипалів-віртуозів Європи ХІХ ст. Дитинство пройшло у Східній Галичині. Першим учителем музики був батько Л. – Фелікс (1765–1847) – скрипаль, кларнетист, капельмейстер магнатських капел, зокрема, оркестру при дворі Потоцьких, учитель музики в поміщицьких маєтках у Східній Галичині. До 10-річного віку Л. досконало оволодів грою на скрипці. Самотужки вчився грати на віолончелі. Від 1799 Л. у Львові, де його батько, зокрема, організував ансамбль камерної музики, часткове керівництво якого доручив Л. Від 1809 – 1-а скрипка в оркестрі місцевого т-ру (т-р А. Стаженського), а через 3 роки – диригент і муз. директор т-ру. У 1812 концертував у Варшаві та знайомився там з оперним мистецтвом, що було необхідним для Л.-диригента. У 1814 – у Відні, де зустрівся з відомим німецьким скрипалем Л. Шпором, який порадив йому зосереди-

ЛІПІНСЬКИЙ

тися на вдосконаленні майстерності гри на скрипці. Повернувшись до Львова, Л. звільнився з т-ру і наступні 3 роки присвятив удосконаленню гри на скрипці та композиції, створив скрипкові концерти. У 1817 дав серію концертів у Львові. Успіх спонукав Л. вирушити в гастрольну подорож Європою. У 1818 виїхав до Італії з метою послухати гру Н. Паганіні й навчатися в нього. Мав творчі й дружні контакти з видатним скрипалем (який згодом казав, що «не знає, хто найкращий скрипаль, але точно знає, хто другий – Кароль Ліпінський»). Л. здійснив спільне концертне турне з Н. Паганіні (виступали разом у м. П'яченца в Італії, зокрема, виконали дует для двох скрипок), що принесли йому великий успіх. Захоплений віртуозною грою Л. відомий італійський скрипаль Сальвіні подарував йому скрипку А. Страдіварі, виготовлену 1715 (належала вчителю Сальвіні Дж. Тартіні, Л. володів нею до кінця життя, нині вона у приватній колекції в США, оцінена у 3,5 млн доларів США), згодом інструмент отримав назву Страдіварі-Ліпінського. Мав також скрипку роботи Дж. Гварнері. Того самого року концертував у Кам'янці-Подільському (тепер Хмельницької обл.), Кременці (тепер Тернопільської обл.), у 1819–24 – в Одесі, Києві, неодноразово грав під час Київських контрактних ярмарків, у 1823 виступав разом із М. Шимановською. Гастролював з великим успіхом у столицях Західної та Центральної Європи, зокрема, виконав власний концерт для скрипки перед королівським двором у Лондоні. У Відні був визнаний почесним громадянином міста. Концертував у Польщі (Краків, Познань, Вроцлав), Франції, Німеччині (Берлін) та ін. У кінці 1820-х здійснив наступне концертне турне з Н. Паганіні, зокрема, 1829 разом з ним виступав на церемонії коронації рос. царя Миколи I. У 1835 – у Парижі, потім – у Лондоні та Манчестері (Велика Британія). У своїх концертах часто виконував власні композиції, зокрема варіації на відомі мелодії, у т. ч. на теми укр. нар. пісень. Свідченням їх популярності є згадка в повісті Т. Шевченка «Близнець» про те, як один з персонажів, простий нар. скрипаль, грав варіації Л. «на известную червоноорусскую песню “Чи я така уродилась, чи без долі охрестилась”». Контактував з найвідомішими музикантами того часу – Ф. Шопеном (допомігав організовувати концерти Л. у Парижі), Ф. Лістом (виступав з ним у Дрездені), Р. Шуманом (присвятив Л. свій «Карнавал»), Г. Берліозом, Р. Вагнером. Від 1839 – концертмейстер Королівської капели в Дрездені. Тут у Л. протягом 3-х років навчався укр. скрипаль-самородок із кріпаків Артем Наруга, який став прототипом Тараса в повісті «Музикант» Т. Шевченка. Водночас Л. приїжджав з концертами до Львова (1844) і Києва (1846, остання артистична подорож; за ін. відом. виступав на сцені до 1848). У 1845 придбав маєток у с. Вирлів (колишне родин-

не село його предків), де заснував однокласну муз. школу з укр. мовою навчання для селянських дітей, викладав у ній гру на скрипці, добирав викладачів, замовляв муз. інструменти у львівських майстрів. Від 1959 (за ін. відом., лише в останній рік життя, 1861) проживав тут постійно. За його заповітом, прибуток від маєтку мав іти на засновану ним муз. школу та утримання фонду, з якого мали виплачуватися стипендії молодим обдарованим скрипалем – учням львівських муз. навчальних закладів. Фонд функціонував до початку 1-ї світової війни. Л. – автор творів для оркестру, скрипки з оркестром, камерних ансамблів, скрипки соло тощо. Як композитор брав участь (разом з лібретистом Я. Камінським) у створенні «чарівної опери» «Русалка Дністрова» (1813) – полонізованою популярною віденського зінгшпілю Ф. Кауера «Русалка Дунаю». Перенесення дії твору на береги Дністра зумовило появу в ньому україномовних сцен і муз. номерів, зокрема «Козацького танцю». Низку творів Л. (концерти № 1–4, Симфонію № 3, Увертюру, Rondo alla polacca, ор. 13 та ін.) записано на платівки. Участь Л. у укладанні зб. Вацлава з Олеська (В. Залеського) «Пісні польські і руські галицького люду» (Львів, 1833), опрацювання для голосу з фп. вміщених тут 160 мелодій (з них 76 – укр.), а також зразків зі зб. «Українки з нутю Т. Падурри» (Варшава, 1844) стали внеском у процес збирання та опрацювання професійною музикою укр. фольклору. До вірша Т. Падурри «Гей, козаче, в добрий час» написав муз. твір «Піснь козацька». Доробок Л. у справі запису й популяризації укр. нар. мелодій високо оцінив І. Франко. Іменем Л. названо вулицю в Кракові та Муз. академію у Вроцлаві (Польща). Н. Паганіні присвятив Л. концерт для скрипки з оркестром.

Муз. твори: (значну частину втрачено, деякі віднайдені у львівських архівах музикознавцем В. Григор'євим) для симф. оркестру: 3 симфонії (зокрема Es-dur; B-dur, ор. 2, № 3), Увертюра D-dur; для скрипки з оркестром: 4 концерти [№ 1 fis-moll, ор. 14; № 2 D-dur (Військовий), ор. 21; № 3 e-moll, ор. 24; № 4 A-dur, ор. 32], Тріо A-dur, ор. 12; для скрипки: Варіації на теми з опери «Попелюшка» Дж. Россіні (ор. 10), Rondo alla polacca (ор. 13), Variations de Bravoure (ор. 22), Фантазія і варіації на теми з опери «Сомнамбула» В. Белліні (ор. 23), каприси та ін.

Літ.: Шевченко Т. Зібрання творів: у 10 т. Київ, 1949. Т. 4; Бэлза И. История польской музыкальной культуры: в 3 т. Москва, 1957. Т. 2; Правдюк О. Шевченко і музичний фольклор України. Київ, 1966; Григор'єв В. Кароль Ліпінський. Москва, 1977; Григор'єв В. К. Ліпінський: Матеріали к творческой биографии. СМ. 1968. № 3; Франко І. Зібрання творів: у 50 т. Київ, 1982. Т. 35; 1984. Т. 41; Загайкевич М., Пилипчук Р., Федорук О., Кашуба О. Українсько-польські мистецькі взаємини XIX ст. Львів; Київ, 1998; Закопечь М., Шевченко М. Кароль Ліпінський і Україна. *Музика*. 1976. № 6; Горак Я., Горак Р. Чарівник скрипки. *Музика*. 1990. № 6; 1991. № 1; Кияновська Л. Кароль Ліпінський (1790–1861). *Кияновська Л. Сильова еволюція галицької музичної культури XIX–X ст.* Тернопіль, 2000; Загайкевич М. Діяльність

Кароля Ліпінського в контексті української культури. *Науковий вісник НМАУ*. 2001. Вип. 17; Степаненко М., Фільц Б. Інструментальна музика. *ІУМ*. Київ, 1989. Т. 1; Шеффер Т. Концертне життя. *ІУМ*. Київ, 1989. Т. 1; Грица С. Народна пісенна творчість. *ІУМ*. Вид. 2-е, перероблене, доповнене. Київ, 2009. Т. 2; Зінків І., Фільц Б. Камерно-інструментальна творчість. *ІУМ*. Вид. 2-е, перероблене, доповнене. Київ, 2009. Т. 2; Булат Т., Семененко Н., Шеффер Т. Концертне виконавство. *ІУМ*. Вид. 2-е, перероблене, доповнене. Київ, 2009. Т. 2; Іванов В., Луганська К., Шевчук Ок., Шеффер Т. Музична освіта. *ІУМ*. Вид. 2-е, перероблене, доповнене. Київ, 2009. Т. 2; Іваницький А., Правдюк О. Музична фольклористика. *ІУМ*. Вид. 2-е, перероблене, доповнене. Київ, 2009. Т. 2; Powróźniak J. Karol Lipiński. Kraków, 1970; [Б. п.]. *Sprawy muzyczne w Lwowie. Ruch Muzyczny*. 1859. Nr 6; Doroszenko J. Listy z Kijowa. *Ruch Muzyczny*. 1859. Nr 27 та ін.

О. Немкович

ЛУК'ЯНЕЦЬ

Вікторія Іванівна

(20.11.1966, м. Київ) – оперна й камерна співачка (лірико-колоратурне сопрано), педагогиня. Засл. арт. України (1993). Нар. арт. України (2001). Лауреатка 12-го Всесоюзного конкурсу вокалістів ім. М. Глінки (м. Баку, тепер Азербайджан, 1987, II премія), міжнар. конкурсів вокалістів: «Мін-Он» (м. Токіо, Японія), ім. В.-А. Моцарта (м. Відень, Австрія, обидва – 1990), ім. М. Каллас (м. Афіни, Греція, 1991, усі – I премія), фестивалю в м. Зальцбурзі (Австрія, 1995). З 5-річного віку навчалася гри на фп., у шкільному віці співала у Великому дитячому хорі Нац. радіокомпанії України. Закінчила Київське муз. училище (кл. І. Паливоди, з відзнакою) і Київську консерваторію (1989, кл. Є. Чавдар). Після смерті Є. Чавдар з 1988 навчалась у Москві в І. Архипової. Від 1989 – солістка Нац. опери України (з 1989 – стажистка, з 1991 – у трупі). У 1989 дебютувала в Києві, на сцені Нац. опери України співала партії Донни Анни («Дон Жуан» В.-А. Моцарта), Розіни («Севільський цирюльник» Дж. Россіні), Кароліни («Таємний шлюб» Д. Чимарози) та ін. У 1993 уперше виступила у Великому т-рі в Москві (партія Марфи в опері «Царева наречена» М. Римського-Корсакова). У 1993 дебютувала у Віденській держ. опері (партія Цариці ночі в опері «Чарівна флейта» В.-А. Моцарта), від 1994 – солістка Віденської Штатт-Опери. Виконувала на цій сцені також партії Джільди («Ріголетто»), Віолетти («Травіата»; італійський реж. Ф. Дзефіреллі вважав Л. однією з найкращих Віолетт у світі поряд із М. Каллас та Т. Стратас), Оскара («Бал-маскарад», усі – Дж. Верді), Адіни, Лючії («Любовний напій»), «Лючія ді Ламмермур» Г. Доницетті), Ельвіри («Пуритани» В. Белліні), Розіни («Севільський цирюльник» Дж. Россіні), Олімпії («Казки Гофмана» Ж. Оффенбаха) та ін. У 1995 дебютувала в т-рі Ла Скала. Від 2-ї половини 2000-х – викладачка Віденської консерваторії. У концертно-

му репертуарі: фрагменти оперних партій, камерні вокальні композиції Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, Л. Колодуба, М. Скорика, В. Сильвестрова, Л. Дичко, О. Козаренка, Т. Яценка, С. Рахманінова та ін., рідко виконувані твори західної музики: каватина Семіраміди («Семіраміда» Дж. Россіні), арії Амалії («Розбійники» Дж. Верді), Ельвіри («Пуритани» В. Белліні), сольні партії в мессах Й. Гайдна та В.-А. Моцарта, укр. нар. пісні. Співала разом з А. Бальтса, Х. Каррерасом, П. Домінго, Л. Паваротті та ін. Гастролювала на провідних оперних сценах світу: Москви, Санкт-Петербурга, Праги, Берліна (Німецька держ. опера), Мюнхена (Баварська держ. опера), Гамбурга (Гамбурзька держ. опера), Кельна, Парижа (Опера Бастилія), Ніцци, Лондона (Королівський т-р Ковент-Гарден), Льєжа (Королівська опера Валлонії), Женеви (Женевський великий театр), Мілана (Ла Скала), Неаполя (Сан Карло), Лісабона, Афіни, Нью-Йорка (Метрополітен Опера), Буенос-Айреса та ін. Неодноразово виступала на сцені Нац. опери України, а також із сольними концертами в Київській філармонії, зокрема, 22 серпня 2014 відбувся концерт «Скарби української народної пісні», на якому Л. співала в супроводі Капели бандуристів ім. Г. Майбороди. Записала на CD арії з опер М. Глінки й М. Римського-Корсакова, сольні партії в мессах Й. Гайдна та В.-А. Моцарта.

Партії: (загалом понад 50, 7-ма мовами) Електра («Ідоменей, цар критський» В.-А. Моцарта), Берта («Пророк» Дж. Меєрбера), Марія («Марія Стюарт» Г. Доницетті), Розаура («Хитра вдова» Е. Вольфа-Феррари), Парася («Сорочинський ярмарок» М. Мусоргського) та ін.

Літ.: Шуляр О. Історія вокального мистецтва: монографія. Івано-Франківськ, 2012. Ч. 2; Швачко Т. Вікторія – наша «Надія»! *Музика*. 1992. № 3; Карпенко Б. Голос душі. *Українська культура*. 1994. № 9–10; Москалець О. Феномен Вікторії Лук'янець. *Музика*. 2005. № 3; Москалець О. Не теряйте мечту. *Зеркало неділи*. 1996. 20 лютого; Москалець О. Пласідо Домінго чекає на Вікторію. *Вечірній Київ*. 1997. 28 серпня; Москалець О. Вікторія перед штурмом Бастилії. *Киевские ведомости*. 1997. 15 октября; Москалець О. Лук'янець пела «Травіату» в госпиталі для нищих. *Киевские ведомости*. 1998. 27 января; [Б. п.]. Victoria Loukianetz / Вікторія Лук'янець. *Австрійсько-український огляд / Österreichisch-Ukrainisch Rundschau*. (Відень), 2006. Травень (спец. вип.); Ганджа І. В. Лук'янець – вихованка київської вокальної школи. *Тези XVII Міжнародної науково-практичної конференції «Молоді музикознавці»*. Київ, 2016; Сингаївський М. Звучить душа, як музика. *Радянська Україна*. 1991. 9 лютого; Сингаївський М. І знову іспит. *Київський вісник*. 1991. 28 лютого; Онощенко Є. В ім'я України співаю. *Рада*. 1993. 15 квітня; Петров І. Киевский соловей упорхнул в Венскую оперу. *Киевские ведомости*. 1994. 1 февраля; [Шлапаченко Д.]. Найкраща Віолетта – українська Віолетта. *Україна молода*. 1997. 29 липня; [Федорук В.]. Вікторія Лук'янець: «Сили для співу мені дає рідна земля». *Київська правда*. 1997. 20 листопада; Волга Л. Кришталевий голос. *Урядовий кур'єр*. 2000. 23 вересня; [Поліщук Т.]. «Мое ім'я зобов'язує перемагати». *День*. 2001. 15 березня; [Поліщук Т.]. Супер сопрано! *День*.

ЛУЦІВ

2005. 21 квітня; [Б. п.]. Український соловейко. *Вісті*. 2002. 7 травня; Куляєва Н. Кришталевий голос. *Хрещатик*. 2004. 14 травня; Давиденко В. Вікторія Лук'янець: «На всіх сценах світу кажу, що я з України». *Вечірній Київ*. 2004. 19 травня; [Глібчук У.]. Вікторія Лук'янець: «Жодні критики не візьмуться за мене так, як я сама це роблю...». *Дзеркало тижня*. 2006. № 44.

А. Калениченко, О. Немкович

ЛУЦІВ

(псевд. Тіно Вальді) Володимир Гаврилович

(25.06.1929, м. Надвірна, тепер Івано-Франківської обл. – 07.10.2019, м. Лондон, Велика Британія, похований у м. Надвірній) – камерний співак (ліричний тенор), бандурист, громадський і муз. громадський діяч. Лауреат міжнар. конкурсу «Євробачення» (Бельгія, 1961, I премія; ця перемога принесла йому світове визнання), премії ім. В. Винниченка Укр. фонду культури (1993). Почесна грамота Відділення Світового конгресу вільних українців. Під час 2-ї світової війни спочатку перебував у Польщі. З 1944 – у Німеччині, де після війни навчався в укр. гімназії, у 1946–48 опановував гру на бандурі в капелі бандуристів ім. М. Леонтовича п/к Г. Назаренка [м. Госляр, нині ФРН]. Від 1948 – у Великій Британії (м. Бредфорд), де брав приватні уроки співу у проф. Г. Горнера, працював у відділі Укр. радіо, виступав у концертах перед укр. емігрантами. У 1951 навчався в Лондонському муз. коледжі Святої Трійці (кл. проф. С. Бейтса). У 1952 на стипендію архієпископа УГКЦ І. Бучка вступив до Консерваторії Святої Цецилії в Римі. Після її закінчення 1957 розпочав концертну діяльність в Італії та за її межами. У 1958 повернувся до Лондона, де продовжив навчання у проф. Г. Захера, одночасно працював у відділі Укр. радіо, виступав як співак і бандурист у концертних залах, на радіо, ТБ, гастролював (зокрема, з англійським гумористом Б. Форсайтом) країнами Європи (Австрія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Нідерланди, Швеція), Північної Америки (США, Канада), Австралією. Чільне місце в репертуарі Л. посідала оперна й камерна класика. Виконував також укр. нар. пісні, думи, твори укр. композиторів, зокрема з бандурою, що сприяло популяризації укр. музики. Наприкінці 1980-х припинив концертну діяльність. Організував (або брав участь в організації) виставку укр. художників у Великій Британії, гастролював укр. мистецьких колективів у країнах Європи, Північної Америки, а також виступи зарубіжних творчих колективів в Україні, зокрема, у 1985 – американського хору «Думка» в Європі, у 1988 – великий концерт (450 учасників) у лондонському залі Альберт-Хол та урочисту Лі-

тургію в соборі Святого Петра (Рим, 500 учасників) з нагоди 1000-ліття Хрещення України-Русі, у 1990 – 1-й виступ в Україні (Київ, Львів) «Візантійського хору» п/к М. Антоновича (Л. виступав як соліст і бандурист), у 1991 – повернення голови УГКЦ кардинала М. Любачівського в Україну, у 1992 – перепоховання тут Патріарха УГКЦ Йосипа Сліпого, у 1995 – гастрольну подорож ансамблю пісні і танцю МВС України у США, у 1996 – відзначення 400-річчя Брестської унії, 2000, 2008 – концерти нідерландського хору ім. М. Лисенка, у 2007 – британського хору «Голоси Рідженсі» в Україні тощо. Автор численних статей про укр. музикантів, художників, творчі колективи в лондонській пресі. У 1960–70-х записав 5 LP грамплатівок (2009 перевидано в Україні на 3-х CD). Заснував благодійний культурно-мистецький Фонд ім. В. Луцвіва (м. Надвірна, 2002), що опікується талановитою молоддю Прикарпаття.

Дискогр.: CD: «Володимир Луців. З Україною в серці»; «Володимир Луців. Міжнародні пісні»; «Володимир Луців. Українські народні пісні й думи» (усі – Київ: Наш формат, 2009).

Літ. твори: Від Бистриці до Темзи: Спогади, документи, публікації, листи. Львів, 1999 та ін.

Літ.: Дутчак В. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя XX – початку XXI століття: монографія. Івано-Франківськ, 2013; Дутчак В. Співак-бандурист Володимир Луців. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Івано-Франківськ, 2002. Вип. 4; Дутчак В. Бандурист світової слави Володимир Луців. *НТЕ*. 2002. № 4; Дутчак В. Виконавська творчість Володимира Луцвіва в контексті бандурного мистецтва другої половини XX ст. *Культура і сучасність: альманах*. Київ, 2004. № 1; Дутчак В. Листи до Володимира Луцвіва – реліє мистецтва бандуристів українського зарубіжжя. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Івано-Франківськ, 2010. Вип. 19–20; Дутчак В. Бандурне мистецтво у Великій Британії другої половини XX – початку XXI ст.: персоналії і колективи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Історичні науки*. Острого, 2013. Вип. 21; Лукасевич В. Інтерв'ю з бандуристом Володимиром Луцівим. *Бандура*. (Нью-Йорк), 1991. № 3 (36); Мудрий С. Від Бистриці до Темзи. *Бандура*. 2000. № 71–72; Євтушенко О. Трилогія Володимира Луцвіва. *Бандура*. 2009. № 5 (16); Москва О. Володимир Луців – українська зірка на британському небосхилі. *Своя музика*. (Тернопіль), 2009. № 4 (15); Кавка М. Володимир Луців – амбасадор української культури. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1986. 7–9 жовтня; Гринджук І. Його талант належить Україні. *Народна воля*. (Надвірна), 1991. 30 березня; Хмельовський Л. Володимир Луців – патріот, співак, меценат. *Свобода*. (Нью-Йорк), 2007. 26 жовтня; Антонюк-Слізанська Л. З Україною в серці назавжди. *Діалог*. (Кременець), 2008. 17 травня; Євтушенко О. Заслужений посол української культури. *Україна молода*. 2009. 11 липня.

І.-Я. Гамкало

М

МАКСИМІВ

Мирон

(13.05.1946, м. Госляр, нині ФРН) – хоровий диригент, муз.-громадський діяч. У 1958–64 навчався в укр. духовній семінарії, у 1965–66 вивчав філософію в Салезіанському університеті (Рим). Закінчив університет у м. Торонто (1974, факультет слов'янської філології; 1982 – муз. факультет). Від 1976 – кер. церковних хорів у Канаді (м. Торонто) та США. У 1980 заснував муз. товариство «Musicus Bortnianskii» (у структурі якого діє професійний камерний хор), метою діяльності якого є вивчення й популяризація укр. музики (М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя, А. Гайдена, М. Дилецького, Л. Дичко, В. Зубицького, Ю. Іценка, В. Камінського, М. Леонтовича, М. Лисенка, Л. Ревуцького, Г. Саська, К. Стеценка, Г. Цицалюка, А. Штогаренка, В. Шумейка та ін.). Виконав також оперу «Сокіл» Д. Бортнянського, «Українську симфонію» Е. Ванжури. Від 1981 одночасно керує хором укр. церкви Святого Димитрія. У 1988 підготував усі укр. церковні хори Канади та США для участі в Літургії в базиліці Святого Петра в Римі з нагоди святкування 1000-ліття хрещення України-Русі. У 1991–96 на запрошення капели ім. Л. Ревуцького і «Думки» перебував в Україні, працював з капелою «Трембіта», хором собору Святого Юра у Львові, аматорськими хорами, виступав з концертами. У 2006 заснував у Львові камерний хор «Львів», з яким записав CD «А. Ведель. Всенічна», «10 двохорних концертів Д. Бортнянського». З Торонтським хором записав на аудіокасети 35 хорових концертів Д. Бортнянського, а також CD «Партесні концерти», «Коляда», «Різдвяна псальма», «Літургійні співи на два хори» Д. Бортнянського і Дж. Сарті, Велику Вечірню М. Федоріва. У 2003–08 проводив семінари з проблем літургійного співу при Інституті літургійних наук Укр. католицького університету у Львові.

Літ.: Гамкало І. Максимів Мирон. ЕСУ. Київ, 2017. Т. 17.

І.-Я. Гамкало

МАЛАНЮК

Іра (Ірина)

(29.01.1919, м. Станіславів, тепер м. Івано-Франківськ – 25.02.2009, м. Цірль, Республіка Австрія) – співачка (меццо-сопрано), педагогиня. Отримала почесне звання камерної співачки Міністерства культури Баварії (ФРН, 1957), уряду Австрії (1973). Нагороджена «Почесним хрестом знання та мистецтва» (1965). Від 1998 – почесна професорка ЛДМА. Закінчила Станіславівську гімназію, де дебютувала на сцені у спектаклі «Коза-дереза» М. Лисенка в ролі Лисички. Навчалася в консерваторії ПМТ ім. С. Монюшка в Станіславі. Збереглися відомості про виступ 1936 у фрагментах з опери «Віндзорські кумасі» О. Ніколаї (Станіславів). У 1937–39 навчалася у А. Дідура (Львів). У 1939 виступила в ролі Амнеріс («Аїда» Дж. Верді) у Львівській опері й отримала контракт у Варшавському оперному т-рі. У 1940–44 виступала на львівській оперній сцені, де виконувала партії Терпилихи («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Одарки («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Нянї («Євгеній Онегін» П. Чайковського) та ін. Під час 2-ї світової війни виступала з концертами укр. музики (твори В. Барвінського, М. Лисенка, С. Людкевича, Д. Січинського, Я. Степового та ін.). У квітні 1942 дала концерт із солоспівів М. Лисенка та Я. Лопатинського в супроводі симф. оркестру (диригент М. Колесса). У 1944 виїхала на навчання до Віденської муз. академії (кл. А. Бар-Мільдебург); одночасно мала ангажементи з оперними т-рами Відня (1944–45), Граца (1945–47), Цюриха (1947–49). У 1946 виступила в Шевченківському концерті та імпрезі з нагоди 50-ліття товариства «Січ». Від 1951 мала контракти на Байройтському фестивалі в операх Р. Вагнера (партії Магдалени в «Нюрнберзьких майстерзінгерах», Доньки Рейну в «Золоті Рейну» й «Загибелі богів», Норни в «Загибелі богів», Грімгерди у «Валькірії», Ерди в «Золоті Рейну» й «Зігфріді»). Також у постановках вагнерівських опер у різних т-рах виконувала партії Фріки («Золото Рейну», «Валькірія»), Вальтраути («Загибель богів»), Мері, Венери, Ортруди, Бренгени, Дівчинкивіту («Летючий голландець», «Тангейзер», «Лоенгрін», «Трістан та Ізольда», «Парсіфаль»). Від 1952 працювала в Баварській держ. опері (м. Мюнхен), де була відзначена почесним титулом «камерзенгерін» (1957). Гастролювала в містах Європи (Мілан, Неаполь, Ліон, Париж, Лондон, Берлін, Нюрнберг, Франкфурт-на-Майні, Байрейт, Зальцбург, Женева, Барселона та ін.), Америки. Уславилась як визначна виконавиця провідних партій в операх Дж. Верді – Еболі, Фенена, Преціозілла, Леді Макбет, Азучена, Магдалена, Флора, Амнеріс, Ульріка, Мег, Квіклі («Дон Карлос», «Набукко», «Сила долі», «Макбет», «Трубадур», «Ріголетто», «Травіата», «Аїда», «Бал-

МАЛАНЮК

маскарад», «Фальстаф») та Р. Штрауса – Аделаїда, Дріада, Гея, Дівчина, Мушля, Октавіан, Клерон, Іродіада, Паж («Арабелла», «Ариадна на Наксосі», «Дафна», «Електра», «Єлена Єгипетська», «Кавалер троянд», «Капричіо», «Саломея»). Наприкінці 1950-х активізувала концертну діяльність, виконуючи твори композиторів різних епох: М. Лисенка, Н. Нижанківського, Я. Степового, В. Барвінського, А. Гнатишина, Я. Лопатинського, В. Матюка, Ф. Дуранте, А. Кальдара, А. Лотті, К. Монтеверді, Г.-Ф. Генделя, Й. Гайдна, В.-А. Моцарта, Г. Доніцетті, Дж. Россіні, К.-М. Вебера, Ф. Шуберта, Р. Шумана, Р. Вагнера, Й. Брамса, А. Дворжака, К. Сен-Санса, К. Дебюссі, М. Равеля, Г. Малера, Р. Штрауса, Г. Вольфа, А. Шенберга, А. Берга, Б. Бартока, П. Гіндеміта, М. Мусоргського, П. Чайковського та ін. Підтримувала творчі контакти з укр. середовищем. У концерті в Детройті (червень 1972) виконала солоспіву В. Барвінського («Ой сумна, сумна темна ніченька», «Ой, поля, ви поля», «Ой ходила дівчина бережком»), М. Лисенка («Ой люлі, люлі», «Огни горять», «Дощик», «А мій милий умер»), С. Людкевича («Ой вербо, вербо»), Б. Лятошинського («Ой у полі тихий вітер віє»), Д. Січинського («Дума про Нечая», «Бабине літо»). 14 травня 1976 виступила з Л. Вітошинським із програмою укр. нар. пісень (Відень). Виконувала сольні партії в багатьох творах кантатно-ораторіальних і симф. жанрів: «Великодня ораторія», Меса сі мінор, «Пасіони за Іоанном», «Пасіони за Матфеєм», «Різдва ораторія» Й. -С. Баха; «Месія», «Іуда Маккавей» Г.-Ф. Генделя; «Stabat Mater» Дж. Перголезі; Меса Сі-бемоль мажор і ре мінор («Нельсонівська») Й. Гайдна; «La Betulia liberata», «Коронаційна меса», «Litanía lauretanae», Реквієм В.-А. Моцарта; 9-а симфонія, «Урочиста меса» Л. Бетховена; Рапсодія Й. Брамса; Велика меса фа мінор, «Ave Maria» А. Брукнера; Реквієм, «Меса Св. Цецилії» Дж. Верді; 8-а симфонія, «Пісня про землю», «Пісня про померлих дітей» Г. Малера; «Жанна д'Арк на вогнищі» А. Онеггера; «Життя Марії», Реквієм, «Спів до надії», «Юна служниця» П. Гіндеміта; «Весіллячко», «Пульчинелла» І. Стравинського тощо. Знімалась у ролі Аделаїди фон Вальднер у телестановці Рудольфа Гартманна за оперою Р. Штрауса «Арабелла» (ФРН, 1960). У 1972 завершила професійну оперну кар'єру. Від 1968 провадила пед. діяльність, У 1970–91 – професорка Академії музики та драм. мистецтва м. Граца (Австрія). У 1990 заснувала стипендіальний фонд для найкращих випускників Університету музики та драм. мистецтва Граца, один із залів якого в пам'ять про М. носить ім'я «Іра-Маланюк-Зал». Після 1991 відвідувала Україну, давала майстер-класи укр. студентам Львова (1999) та Івано-Франківська (1994). У 2002 під час останнього відвідування М. Івано-Франківська відбувся концерт і презентація її книжки спогадів. Від 2007 в Івано-Франківську щодва роки проводиться

Всеукр. конкурс молодих вокалістів ім. Ірини Маланюк. 15 вересня 2017 Івано-Франківській обласній філармонії присвоєно її ім'я.

Партії: Терпилиха («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Одарка («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Корнелія («Юлій Цезар» Г.-Ф. Генделя), Фідальма («Таємний шлюб» Д. Чимарози), Орфей («Орфей» Х.-В. Глюка); Секстус, Ідаманте, Дорабелла, Керубіно, Марцеліна, («Милосердя Тита», «Ідоменей», «Так чинять усі», «Весілля Фігаро» В.-А. Моцарта); Кармен («Кармен» Ж. Бізе), Розалія («Долина» Е. д'Альбера), Джульєтта («Казки Гофмана» Ж. Оффенбаха), Сузукі, Кет («Мадам Баттерфляй» Дж. Пуччіні), Матір, Лібелла («Дитя і чари» М. Равеля), Юдиф («Юдиф» А. Онеггера), Кабаніха («Катя Кабанова» Л. Яначека), Юдиф («Замок Синьї Бороди» Б. Бартока), Наречена, Господиня («Гарі Янош», «Секейська прядильня» З. Кодая), Марія («Поргі і Бесс» Дж. Гершвіна), Баронеса («Ванесса» С. Барбера), Кончаківна («Князь Ігор» О. Бородіна), Марина Мнішек, Марфа («Борис Годунов», «Хованщина» М. Мусоргського) Ольга, Няня («Євгеній Онегін» П. Чайковського), Баба-Турка («Походеньки гульвіси» І. Стравинського).

Дискогр.: *грамплатівки LP:* Бізе Ж. «Кармен». Фрагменти: Хор і оркестр Кельнського радіо, диригент Ф. Маршалек. Гамбург: Carussell. 635096, 2 Polydor. 21402 EPH; Вагнер Р. «Золото Рейна» (Флосгільда): Віденський симф. оркестр, диригент Дж. Шольті. Лондон: «Decca» SXL2101(2)3; «Золото Рейну» (FO1008), «Валькірія» (FO1009), «Загибель богів» (FO1011) (Фріка): Байрейтський фестивальний оркестр, диригент К. Краус, live recording. Байрейт: DPLaudis, 1953; ² Італія, 1980; Вагнер Р. «Нюрнберзькі мейстерзінгери» (Магдалена): Байрейтський фестивальний оркестр і хор, диригент Г. фон Караян. Байрейт: Columbia, 1951. С 90275; Вагнер Р. «Нюрнберзькі мейстерзінгери» (Магдалена): Байрейтський оркестр і хор, диригент К. Наппертсбуш (запис із Байрейтського фестивалю). Італія: Melodram, 1981. DP, 522; Вагнер Р. «Трістан та Ізольда» (Бренгена): Байрейтський фестивальний оркестр і хор, диригент Г. фон Караян (opera live). Байрейт: Cetra, 1952. LO 47; ² Італія, 1977; Вагнер Р. «Трістан та Ізольда» (Бренгена): Байрейтський фестивальний хор і оркестр, диригент Е. Йохум. Байрейт: Documents, 1953. OR 301-4; Верді Дж. «Аїда» (Амнеріс): оркестр і хор опери в Римі, диригент Е. Барбіні. Рим: Guide Internationale du Disque. MMS 2157-1; Верді Дж. «Трубадур» (Азучена). Фрагменти з опери: хор і оркестр Кельнського радіо, диригент Фр. Маршалек. Кельн: Polydor, 21412, EPH; Моцарт В.-А. «Весілля Фігаро» (Керубіно): хор Віденської держ. опери й «Віденські симфоніки», диригент К. Бем. Відень: Philips, 1956. A-00359L (Моцартівські ювілейні видання); Моцарт В.-А. «Милосердя Тита» (Секстус): хор і оркестр Кельнського радіо, диригент Й. Кайльберт (opera live). Кельн: Cetra, 1955. L 078 M 12553-6; ² Італія, 1979; Моцарт В.-А. «Так чинять усі» (Дорабелла): хор Віденської держ. опери й «Віденські симфоніки», диригент Р. Моральт. Philips. AOO 419 L; Моцарт В.-А. «Реквієм»: хор Віденської держ. опери й «Віденські філармоніки», диригент Б. Вальтер (запис із Зальцбургського фестивалю). Відень: Cetra, 1956; Моцарт В.-А. «Реквієм»: хор Віденської держ. опери й «Віденські симфоніки», диригент К. Бем. Відень: Philips. 3088; ² Fontana. 6540103 (L); ³ Philipsrealites. С. 11; Штраус Р. «Арабелла» (Аделаїда): Баварський держ. оркестр, диригент Й. Кайльберт. Мюнхен: DGG. 18 885; ² Deutsche Grammophon

Gesellschaft. – 136419; Штраус Р. «Елена Єгипетська» (Мушля): оркестр і хор Баварської держ. опери, диригент Й. Кайльберт (запис із Мюнхенського фестивалю, 1956). Італія: Melodram, 1981. SIAE; Мендельсон Ф. «Ілія»: хор і оркестр Кельнського радіо, диригент Х. фон Донаньї. Кельн: Melodram, 1962. 27; Шмідт Ф. «Книжка з семи печатями»: хор Віденського співацького товариства, оркестр «Віденські філармоніки», диригент Д. Мітропулос (Зальцбургський фестиваль). Відень: Melodram, 1959; Ira Malaniuk singtopernarien (Гендель Г.-Ф.: «Largo» з опери «Ксеркс»; Глюк Х.-В.: арія Орфея з опери «Орфей»; Моцарт В.-А.: 2 арії з опери «Весілля Фігаро»; арія Секстуса з опери «Милосердя Тита»; Бізе Ж.: «Сегидилья» і «Хабанера» з опери «Кармен»; Сен-Санс К.: арія Далілі з опери «Самсон і Даліла»; Верді Дж.: 2 арії Азучени з опери «Трубадур»; арія Еболі з опери «Дон Карлос»: оркестр Віденської держ. опери, диригент Г. Сваровскі. Відень. GLK 635, ST 5241-2; ²Vibraton. УВ-К 2015; ³EMIColumbia. 103,285; Le Grandopere Liriche: Іра Маланюк (арія Еболі з опери «Дон Карлос»; каватина Керубіно з опери «Весілля Фігаро»; арія Секстуса з опери «Милосердя Тита»): оркестр Віденської держ. опери, диригент Г. Сваровскі. Мілан: Joker Stereo, 1973. SM1147; Українські народні пісні (Сичинський Д. «Дума про Нечая»; Лисенко М. «Мені однаково»; Гнатишин А. «Мамо моя»; Волошин М. «Ой, гляну я, подивлюся»; «Гей, у лузі червона калина»; Нижанківський Н. «Жита»; Барвінський В. «Коліскова»; Гнатишин А. (обр.) «Діброво зелена», «Ой мій милий умер», «У віраю, моя мати, віраю»: хор церкви Святої Варвари й Віденський оркестр «Tonkünstler», диригент А. Гнатишин. Відень: Хвилі Дністра. CD 15, J 80 P-7858; Українська літургія: Іра Маланюк та ін., хор церкви Святої Варвари у Відні, диригент А. Гнатишин. США. PCAL08P-0758-61, MPD-1001-1-4; Чотири пісні (Дуранте Ф. Арія; Гайдн Й. Арія; Барвінський В. «Ой поля ви, поля»; Волошин М. «Ой гляну я, подивлюся»), В. Гойзляйн (фп.) (запис із концерту в Цюриху) та ін.

Літ. твори: Голос серця. Львів, 2002.

Літ.: Павлишин С. Історія однієї кар'єри. Львів, 1994; Павлишин С. Зірка, незнана на батьківщині. *Музика*. 1992. № 1. Павлишин С. Іра Маланюк – оперна співачка зі світовим ім'ям. *Український світ*. 1999. № 12; Павлишин С. Співачки світової слави – дебютанти Львівської опери 1920–30-х рр. *Музика Галичини*. Львів, 2001. Т. 6; Гнатишин А. Іра Маланюк. *Вісті*. 1971. Чис. 4–5; Гнатишин А. Наша співачка. *Християнський голос*. 1974. Чис. 14–15; Витвицький В. З династії золотих голосів. *Нові дні*. 1972. № 6; Лисенко І. Українські співаки на зарубіжних сценах. *Лисенко І. Музики сонячні дзвони*. Київ, 2004; Головащенко М. Співачка світової слави Ірина Маланюк. *Громада*. (Угорщина), 2008. № 5 (97); Скаврон Б. Королева опери зі Станиславова. *Zbruch*. 26.06.2014. URL: <https://zbruch.eu/node/23967>; Зьола Л. 100-річчя Іри Маланюк відзначили лише на рівні її рідного міста. *Галичина*. 07.02.2019. URL: <https://galychyna.if.ua/analytic/100-richchya-iri-malanyuk-vidznachilishe-na-rivni-yiyi-ridnogo-mista/>; Черкаська Г. Феноменальна Іра Маланюк. *UAHistory*. URL: https://uahistory.com/topics/famous_people/4036; Солодка Е. Моновиства про життя оперної співачки Ірини Маланюк покажуть у листопаді. *Український інтерес*. 06.08.2020. URL: <https://uain.press/blogs/monovystavu-pro-zhyttya-opernoyi-spivachky-iryuny-malanyuk-pokazhut-v-listopadi-1312006>.

С. Василик, Н. Костюк

МАЛІЄВА-ТАГАЄВА

Ганна Леонтіївна

(04.11.1894, м. Харків – 21.12.1976, м. Торонто, Канада) – драм. артистка, співачка (сопрано). У 1913 навчалася співу в П. Голубева (Харків). У 1918 вступила на професійну сцену (мандрівна укр. трупа Л. Сабініна). Працювала в харківських держ. т-рах: Укр. нар. т-рі (1924–27), Червонозаводському держ. укр. драм. т-рі (1927–31), держ. укр. т-рі муз. комедії (1931–41, реж. О. Загаров, І. Юхименко), міському драм. т-рі ім. Т. Шевченка (1941–43). У 1943–44 у складі групи харківських акторів працювала в м. Старому Самборі (тепер райцентр у Львівській обл.), де разом з чоловіком поставила водевіль «Бувальщина» А. Велісовського. У 1944 емігрувала до Німеччини, від 1945 працювала в м. Алендорф в укр. т-рі «Ренесанс» п/к Г. Ярошевича (засновники М. Тагаїв, Г. Манько), який виступав у таборах для переміщених осіб. Поставили опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Наталка Полтавка», «Майська ніч» М. Лисенка, «Катерина» М. Аркаса та ін. У 1951 переїхала до Канади, де продовжувала працювати в Укр. нар. т-рі п/к Г. Ярошевича, а згодом – у Муз.-драм. ансамблі. У листопаді 1963 брала участь у великому концерті укр. нар. музики, пісні й танцю, у якому виступали Торонтський симф. оркестр, співаки В. Тисяк, Г. Манько, С. Федчук, Р. Садова, І. та П. Черняки, Г. Назаренко (м. Детройт), квартет «Верховина», чоловічий хор «Прометей», танцювальна група «Чайка» (м. Гамільтон). Була реж. дитячої опери «Червона Шапочка» В. Безкоровайного (1959), яку вперше в Торонто виконали діти з муз. студії О. Бризгун. Знялася у фільмах «Чорноморці» (1952), «Гуцулка Ксеня» (1956), «Квітка папороті» (1976).

Ролі: у виставах: Мати («Боярина» Лесі Українки), Вустя, Аза, Мотря («Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці»), «Циганка Аза», «За двома зайцями» М. Старицького), Дарія Дзюба («Фея гірко мигдалю» І. Кочерги), Домаха («Домаха» Л. Коваленко); в оперетах: Кулина («За Неман їду» В. Александрова), Чипра («Циганський барон» Й. Штрауса), Графиня («Мартин Рудокоп» К. Целлера), Мімоза («Гейша» С. Джонса).

Партії: Оксана, Одарка («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Наталка («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Маруся («Чорноморці» М. Старицького–М. Лисенка за Я. Кухаренком), Катерина, Матір («Катерина» М. Аркаса), Галька («Галька» С. Монюшка), Надія («Аскольдова могила» О. Верстовського).

Літ.: Наш театр. Книга діячів українського театрального мистецтва: 1915–1991. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1992. Т. 2; Гайдабура В. Театр, зхований в архівах: сценічне мистецтво України періоду німецько-фашистської окупації (1941–1944). Київ, 1998; Василенко Р. Життя в гримі та без (Шляхами діаспори). Київ, 1999; Ревуцький В. Ганна Малієва-Тагаєва (40 років сценічної діяльності). *Наші дні*. (Торонто), 1958. Листопад.

Р. Пилипчук

МАЛИШЕВСЬКИЙ

**МАЛИШЕВСЬКИЙ
(Maliszewski) Вітольд Йосипович (Осипович,
Юзефович)**

(20.07.1873, м. Могилів-Подільський, тепер Вінницької обл. – 18.07.1939, м-ко Залесе поблизу Варшави, Республіка Польща) – композитор, музикознавець, диригент, педагог, муз.-громадський діяч. За походженням поляк. Засновник Одеської консерваторії, один із фундаторів одеської композиторської школи. Музики почав навчатись п/к матері Л. Кринської-Малишевської, талановитої піаністки. За участь батька в Січневому повстанні 1863 родину було заслано на Кавказ. Закінчив Тифліську (тепер Тбіліську) гімназію і муз. училище при ІРМТ (1891), кл. композиції М. Іполитова-Іванова (вивчав також гру на скрипці, альті, був скрипалем оркестру училища, учасником камерного ансамблю.). Вивчав математику (1891–92) в Університеті і медицину у Військово-медичній академії (Петербург, 1893–97). У цей час виступав як скрипаль і альтист у різних муз. колективах. Закінчив Петербурзьку консерваторію – кл. вільної творчості (композиції) М. Римського-Корсакова, теорії А. Бернхардта, муз. форми О. Глазунова (1898–1902). У випускному класі отримував стипендію ім. А. Рубінштейна. Студентом давав уроки з математики, а також працював в Інституті для сиріт у Гатчині. Зі студентських років був учасником Беляєвського гуртка (1898–1902). Тричі перемагав на беляєвських конкурсах. У 1902 отримав нагороду на конкурсі ім. князя К. Любомирського за «10 фортепіанних творів», був також нагороджений за камерну творчість на композиторських конкурсах Петербурзького камерного товариства (1903, за 1-й струнний квартет, 1904 за 2-й струнний квартет, 1905 за струнний квінтет, 1-й в укр. музиці; виданий 1904). Від 1908 працював в Одесі, у 1908–12 за рекомендаціями М. Римського-Корсакова, О. Глазунова та С. Рахманінова – директор Одеського муз. училища після Д. Климова (також викладав композицію, муз.-теоретичні предмети, диригував учнівським і міським симф. оркестрами). Запровадив навчання за програмою Петербурзької консерваторії, кл. «вільного творення» (тобто композиції). З відкриттям 1913 Одеської консерваторії на базі муз. училища – її 1-й ректор (1913–21), викладав композицію та оркестровий кл., диригував студентським оркестром. Ввів кл. енциклопедії, де подавав сукупність естетичних, загальнотеоретичних та муз.-історичних знань. Диригував в Одеській опері. Як диригент відзначався потягом до нової, сучасної музики, творчості модерних композиторів, чий твори рідко виконувались. У лексиконі музикантів Одеси залишилися поняття «доба М.», «лінія М.», «гвардія М.», «невикорінена традиція М.». Як композитор і теоретик продовжував і розвивав в Одесі традиції М. Рим-

ського-Корсакова. Автор підручника про модуляцію та історичного огляду про Одеське відділення ІРМТ і його муз. училище. Поміж одеських учнів: композитори М. Вілінський, А. Давиденко, Б. Шехтер, муз. теоретик О. Павленко та ін. У 1921 виїхав у Польщу (м. Варшава), де у Вищій муз. школі ім. Ф. Шопена вів оперний кл. (1921–25) і викладав композицію та муз. форму (1931–39). Голова Варшавського муз. товариства (1925–27), де заснував секцію ім. М. Карловича. Очолював департамент музики Міністерства релігійних конфесій та нар. освіти Польщі (1931–34). Співорганізатор і голова журі 1-го Міжнар. конкурсу піаністів ім. Ф. Шопена (м. Варшава, 1927). Разом з М. Ідзіковським створив Польський інститут ім. Ф. Шопена (1934). Провадив популярні в передвоєнній Варшаві «Муз. вечори в Замку». Поміж учнів у Польщі: В. Лютовлавський, Ф.-Р. Лабунський, Ф. Рибіцький, М. Вілінський, К. Корчмарьов, Б. Шехтер. Композиторська творчість М. пов'язана з пізнім романтизмом, а в 1920–30-х – також із фольклоризмом; споріднена з музикою М. Римського-Корсакова та О. Глазунова. Декілька творів 1920–30-х були нагороджені: Сюїта для віолончелі і фп. ор. 20 – II місце на Міжнар. конкурсі композиторів ім. А. Шміта в Парижі (1923), «Фантазія куявська» для фп. з оркестром – I місце на Конкурсі композиторів ім. Л. Кроненберга у Варшаві (1932), «Колисанка» для хору а cappella – відзнака на конкурсі Польського співацького товариства «Echo-Macierz» у Львові (1935), а також закінчення 7-ї симфонії сі мінор Ф. Шуберта – II місце на Міжнар. конкурсі композиторів ім. Ф. Шуберта (Женева, 1928). За внесок у розвиток польської муз. культури 1931 отримав Держ. муз. нагороду.

Муз. твори: балети: «Сирена» (1928, за казкою Г.-Х. Андерсена), «Борута» (1930, лібрето Ор-Ота, справж. прізв. А. Опман, прем'єра у Великому т-рі у Варшаві, 1930); для симф. оркестру: 5 симфоній (перші 3 вийшли: Лейпциг, видавництво М. Беляєва), «Казка» (Вайка), «Легенда» (Legenda, обидві – 1932), увертюри, у т. ч. «Весела увертюра», ор. 11 (Лейпциг, видавництво М. Беляєва, 1910); для солюючих інструментів з оркестром: «Куявська фантазія» для фп. з оркестром, ор. 25 (1930); Сюїта для віолончелі з оркестром, Концерт для фп. з оркестром сі-бемоль мінор, ор. 29 (1938, вид. 1939); камерно-інструментальні: 3 струнні квартети (Лейпциг, видавництво М. Беляєва, усі – до 1909), Струнний квінтет ре мінор – Ре мажор, ор. 3 (Лейпциг, видавництво М. Беляєва, 1904), Соната для скрипки і фп. Соль мажор, ор. 1 (бл. 1902), п'єси для віолончелі і фп., для фп.; духовна музика, у т. ч. Реквієм, Missa Pontificalis (обидва – 1931); хори; камерно-вокальні: вокальні ансамблі, романси, зокрема, на сл. О. Пушкіна й В. Жуковського та ін.

Дискогр.: Witold Maliszewski, Martin Yates, Peter Donohoe, Royal Scottish national Orchestra – Symphony № 3, Piano Concerto (SACD, Hybrid, Album) / Dutton Epoch: CDLX 7323, 2016; Maliszewski, Statkowski, Camerata Quartet (CD). PSCMRecords: PSCM 001, 2020.

Літ. твори: Исторический обзор деятельности Одесского отделения ИРМО и состоящего при нём

музыкального училища за 25 лет (1886–1911). Одесса, 1911; Учение о модуляции. Одесса, 1915.

Літ.: Одесская консерватория: Забытые имена, страницы. Одесса, 1994; Одеській державній музичній академії – 90! Одеса, 2003; Беляев В. В. Малишевский. Учение о модуляции. Издание одесского отделения Императорского Русского музыкального общества. *Музыкальный. современник*. 1916. Кн. 6. Февраль; Назаренко В., Вілінський Ю, Волосатих О. Вітольд Малишевський у музичному житті України та Польщі. *Часопис НМАУ ім. П. Чайковського*. 2019. № 2 (43); Бєлза І. Вітольд Малишевський. *Музыкальная жизнь*. 1973. № 15; Іванова С. Видатний діяч. *Музыка*. 1985. № 4; Отренич М. Перший ректор. *Музыка*. 1991. № 3; Малишевський І. Ювілей Одеської консерваторії в родинному розрізі: Відомому музичному закладові минуло 90, а його першому ректорові – 130. *Дзеркало тижня*. 2003. 27 грудня; Назаренко В. Українська сторінка маестро Малишевського. *День*. 2009. 15 серпня; Wrocki E. Witold Maliszewski. Warszawa, 1932; Gliński M. Witold Maliszewski z okazji odznaczenia Państwową Nagrodą Muzyczną. *Muzyka*. 1931. Nr 2; Korabielnikowa L. Polacy w pierwszych konserwatoriach rosyjskich. *Polsko-rosyjskie miscellanea muzyczne*. Kraków, 1967; Paja-Stach J. Witold Maliszewski. *Encyklopedia Muzyczna PWM*. Kraków, 2000. T. 6; Stawowy L. Wczesna twórczość symfoniczna Witolda Maliszewskiego. *Muzyka polska a modernizm*. Kraków, 1981.

С. Василик

МАЛЮЦА

(псевд. Пальчинецький) Степан Іванович

(19.11.1915, с. Пальчинці Збарзького пов., тепер Підволочиського р-ну Тернопільської обл. – 11.04.1951, м. Клівленд, США) – бандурист, педагог, художник. З родини священника. Навчався в Тернопільській і Львівській гімназіях. Перед отриманням атестата був заарештований за участь в ОУН і виключений з гімназії (атестат зрілості зміг отримати тільки 1934). Гри на бандурі та виготовленню інструментів навчався у К. Місевича. У 1935 склав іспити в Малій духовній семінарії. Закінчив Мистецьку школу (1942, відділ малярства, кл. проф. Осінчука) та ВМІ у Львові (1939, факультет диригування й оркестрування, кл. М. Колесси). Разом із братом А. Малоцею належав до школи О. Новаківського. При Нар. домі у с. Нове Село керував гуртком бандуристів, а в «Просвіті» був диригентом хору. З допомогою К. Місевича виготовив бандуру, з якою концертував разом з Ю. Сінгалевичем, С. Ганушевським, З. Штокалком, С. Ластовичем, В. Юркевичем. У 1943 у складі ансамблю грав на з'їзді бандуристів, який проходив у Львові. У 1941–44 разом з керівниками та референтами кабінету музики КІНТ організував студію гри на струнно-щипкових інструментах – бандурі, гітарі, мандоліні, займався формуванням репертуару для ансамблю бандуристів, впроваджуючи до нього стрілецькі та повстанські пісні. Від 1944 бандурист УПА. У 1944 емігрував, у виступав у м. Дербіні (Австрія). Отримав медичну освіту (1947, фар-

макологія). Виступав під псевд. Пальчинецький як соліст і в складі тріо (із З. Штокалком та В. Юркевичем) у таборах для переміщених осіб, популяризуючи повстанські пісні. У 1945–47 виступав як соліст-бандурист в Австрії, у м. Мюнхен (Німеччина) видав 1-й співаник укр. повстанських пісень. У 1947 виїхав до США (м. Буффало, м. Нью-Йорк), де продовжував виступати як бандурист. Брав участь в укр. телепрограмах Р. Мартиновича. Викладав гру на бандурі. У репертуарі: дума «Буря на Чорному морі», укр. нар. пісні, власні твори («Гей, степами», «Виїзд на чужину»). Поміж учнів: сестри Марія-Лілія і Тереса Ваврики.

Літ.: Євгенєва М. Формування та розвиток бандурного мистецтва Тернопільщини: дис. ... канд. мистецтвознавства. Львів, 2017; Досінчук-Чорний М. С. Малоца-Пальчинецький – визначний бандурист УПА. *Бандура*. 1996. № 57–58; Ковальчук Д. Діти священників Галичини – продовжувачі кобзарських традицій. *Наукові записки*. Серія: Мистецтвознавство. Тернопіль, 2006. № 1 (16); Євгенєва М. Зіновій Штокалко: відоме і невідоме. *Наукові записки*. Серія: Мистецтвознавство. Тернопіль, 2006. № 1 (16); Дутчак В. Бандуристи української діаспори – вихідці з Галичини. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. Серія: Музичне мистецтво. 2019. № 2 (1).

С. Василик

МАЛЬКО

(псевд. Ля-мі) Микола Андрійович

(04.05.1883, м. Браїлів Подільської губ., тепер смт у Жмеринському р-ну Вінницької обл. – 23.06.1961, м. Сідней, Австралія) – оперно-симф. диригент, педагог, муз. діяч. З родини лікаря. Закінчив гімназію й муз. курси К. Лаглера (кл. фп.) в Одесі, історико-філологічний факультет Петербурзького університету (1906), Петербурзьку консерваторію (1909, кл. теорії й композиції М. Римського-Корсакова, диригування М. Черепніна, фп. М. Лаврова). удосконалювався з диригування у Ф. Мотля в Мюнхені (1909, 1911). У 1906 розпочав муз.-концертну діяльність, від 1907 – диригент і концертмейстер (аккомпанував віолончелісту С. Козолупову). У тогочасному репертуарі: опери рос. композиторів і Р. Вагнера. У 1907–16 вів муз. відділ газ. «Речь». У матеріалі «Письмо Н. А. Малько» (опубліковано: РМГ, 1914) вказав на недовілі концертної діяльності в Києві та Одесі. У 1909–18 – 2-й диригент балету, від 1910 – оперний диригент Маріїнського т-ру в Санкт-Петербурзі. У 1913–14 провів цикл симф. концертів у Москві в Сокольниках на запрошення диригента С. Кусевицького. У 1918–21 – директор Нар. консерваторії і головний диригент симф. оркестру у Вітебську (Білорусь). У 1921–22 – ректор і кер. інструментальних класів Держ. інституту муз. драми, головний диригент симф. оркестру Філармонії (обидва – м. Москва). У 1923 працював з оркестрами Москви й Харкова. У 1923–25 – професор Київського муз.-драм. інституту ім. М. Лисенка.

МЕНЦИНСЬКИЙ

Перебуваючи в Україні, провів ряд тематичних концертів (О. Пушкін, М. Глінка, Р. Штраус), симф. цикли з творів рос. і норвезьких композиторів. Грунтовна гуманітарна та муз. освіта дали М. можливість проводити концерти-лекції. У 1925–28 – професор Ленінградської (тепер Санкт-Петербурзької) консерваторії, одночасно – головний диригент і директор Ленінградської філармонії. У 1927 з її оркестром виконав 2-у симфонію Д. Шостаковича; того самого року диригував її прем'єрним виконанням, а також 1-ю симфонією того самого автора в Україні (Харків). У 1927 у зв'язку зі 100-річчям від дня смерті Л. Бетховена диригував циклом концертів, зокрема, за участю капели «Думка» в Одесі, Генр. Нейгауза. У 1928 емігрував з СРСР, у 1928–32 – засновник і диригент оркестру Радіо в м. Копенгагені (Данія). З успіхом виступав в Австрії (м. Відень), тодішній Чехословаччині, Великій Британії, Аргентині (м. Буенос-Айрес). У 1938–54 активно гастролював країнами Європи та США. Король Данії Фредерік IX надав М. титул «Лицаря Дененбурга». У 1940 викладав диригування в «Мілз Коледжі» (м. Каліфорнія, США); одночасно працював з Бостонським оркестром. У сезоні 1949/1950 – диригент оркестру Лондонської філармонії. У липні 1950 в Чикаго виконав «Галицький танець» з опери «Золотий обруч» Б. Лятошинського. У 1954–55 – головний диригент симф. оркестру в Лідсі (Велика Британія); у 1956–61 – у Сідней (Австралія), де заклав основи симф. виконавства. У 1959 концертував у СРСР, зокрема в Києві. М. заклав фундамент спеціальної диригентської освіти, яка охоплювала теорію і практику диригування, вільне володіння мануальною технікою, читання партитур, транспонування, гру на оркестрових інструментах, виховання голосу, теоретичні предмети спеціальної диригентської фізкультури, диригування напам'ять. Головну увагу звертав не на відтворення тексту партитури, а на ідеї виконавства, інтерпретації. Диригентському методу М. властиві бездоганний смак, стриманість, урівноваженість та економність рухів, що не заважало йому надавати перевагу музиці романтиків і композиторів ХХ ст. Поміж учнів: Л. Гінзбург, О. Мелік-Пашаєв, Є. Мравінський, І. Мусін, Б. Хайкін та ін. Від 1910 проводив муз.-критичну діяльність. Листувався з П. Маценком (1950–61), обговорюючи проблеми розвитку укр. музики й суперечливі питання її історії, зацікавився творчістю Л. Ревуцького і Б. Лятошинського. Вказав на укр. джерела інтонаційності 5-ї симфонії М. Мясковського (галицькі пісні). Високо оцінював діяльність Капели бандуристів Г. Китастого й капели «Думка». Від 1965 в Копенгагені проводиться Міжнар. конкурс диригентів ім. М. Малька.

Літ. твори: Воспоминания. Статті. Письма. Ленинград, 1972; Об оркестре и хоре в России. *Экран*. 1922. № 24–25; Оркестрова справа в небезпеці. *Музыка*. 1925. № 2; Музыка в кино та її завдання в майбутньому. *Музи-*

ка. № 3; Капела «Думка» в Києві. *Музыка – масам*. 1925. № 4; Джаз-банд в Москве. *Жизнь искусства*. 1926. № 10; 3 приводу укладання концертних програм. *Культура і побут*. 1926. № 29; О «дилетантах» и любителях. *Музыка и свет*. 1927. № 2; Воспоминания о Римском-Корсакове. *СМ*. 1958. № 8; После гастролей в СССР. *Музыка и свет*. 1959. № 6; Стравинский. Мимолётные встречи. *Музыкальная академия*. 1992. № 4; Письмо Н. А. Малько (капельмейстера Императорского Мариинского театра в С.Пб.) *РМГ*. 1914. № 4. 26 января; Чайковский і Україна. *Новий шлях*. (Вінніпер), 1950. 26 вересня; М. Я. Мясковский. *Новий шлях*. (Вінніпер), 1950. 14 жовтня; The conductor and his Baton. Copenhagen, 1950 (рос. переклад: «Основы техники дирижирования»). Москва; Ленинград, 1965); A certain art. New York, 1966 та ін.; рецензії в газетах і журналах.

Літ.: Витвицький В. Музикознавчі праці. Публіцистика. Львів, 2003; Глебов И. Петроградские куранты. *Музыка*. 1915. № 226; Маценко П. Наш великий диригент (пам'яті Миколи Малька). *Нові дні*. (Торонто), 1961. Липень-серпень; Маценко П. М. Малько диригує симфонічною оркестрою в Шикаго. *Новий шлях*. (Вінніпер), 1950. 29 липня; Маценко П. Диригент і його батута. *Новий шлях*. (Вінніпер), 1950. 4 жовтня; Барсова И. Николай Малько: книга итогов. *СМ*. 1975. № 4; «Мы поменялись годами»: Из писем И. Шермана Н. Малько. *Музыкальная академия*. 1999. № 1; Покровский М. Невідоме про відомих. *Музыка*. 2000. № 1–3; Пархоменко Л. Микола Малько – Павло Маценко: діалог поза Україною. *Студії мистецтвознавчі*. 2006. Чис. 2. Мартинюк А. Диригентська школа Миколи Малька у науковому просторі. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький, 2020. Вип. 190.

Н. Костюк, Ок. Шевчук

МЕНЦИНСЬКИЙ

(Менцінський) Модест Омелянович

(29.04.1875, с. Новосілки, тепер Великі Новосілки Мостиського р-ну Львівської обл. – 11.12.1935, м. Стокгольм, Королівство Швеція) – оперний і камерний співак (драм. тенор), педагог. Двоюридний брат Ф. Колесси, дядько М. Колесси. У 1896 закінчив Самбірську гімназію, де співав у хорі й диригував ним. Тоді ж на прохання Ф. Колесси записав нар. пісні з мелодіями (родинно-побутові й ліричні: «Думка по думці» з Дрогобиччини, «Стелися, стелися», «Моя пригодойко», «А ти, мій миленький», «До іншої йдучи», «Гори мої, гори»; про вдовину долю: «Чорними очима», «Є в саду ліщина»; пиячка «А мій муж не доріс»; записано у с. Хідновичах Стрийського пов., тепер Мостиського р-ну Львівської обл.). Основи муз. знань одержав від батька. Від 1896 навчався у Львівській духовній семінарії; музики – в І. Дольницького. У драм. гуртку виконав роль Петра в «Наталці Полтавці» І. Котляревського. З дозволу ректора семінарії відвідував у Львівській консерваторії лекції вокалу В. Висоцького. На запрошення Ост. Нижанківського М. із С. Крушельницькою на концерті в Стрию у складі семінарського хору виконали сольні партії в кантаті «Хустина» Г. Топольницького на сл. Т. Шев-

ченка. У 1899, після 3-го курсу семінарії, виїхав до Франкфурта-на-Майні, де навчався співу у проф. консерваторії Ю. Штокгаузена. Під час літніх канікул приїжджав до Галичини й давав концерти у Львові, Стрию, Самборі, Тернополі, Станіславові (тепер Івано-Франківськ), Перемишлі (тепер Пшемисль, Польща). Від перших виступів здобув світову славу. З великим успіхом співав на оперних сценах багатьох т-рів Європи (Франкфурт-на-Майні, 1901; Ельберфельд, 1901–02, 1903, 1904; Карлсруе, 1903, 1904; Дрезден, 1903; Львів, 1903, 1908–09). За контрактами працював у Стокгольмській (1903, 1904–06, 1909–10) і Кельнській (1909–26) операх. Гастролював у Байройті (1903, фестиваль Р. Вагнера), Гетеборзі (1905), Лондоні (1905), Львові (сезон 1908–09), Берліні (1908), Гамбурзі (1910), Рейні (1910, 1912), Мангеймі (1910), Дортмунді (1913), Бібриху (1912), Вецлярі (1916), Празі (1924) Відні (1902, 1914, 1916), Ростоці (1914, Вагнерівський фестиваль), Амстердамі, Копенгагені, Гегені, Магдебурзі, Мюнхені, Солінгені. Виступав на Стокгольмському радіо (1928). Востаннє на оперній сцені виступив у партії Елеазара («Жидівка» Ф. Галеві) в Стокгольмі 28 жовтня 1927. Наприкінці 1920-х давав у Німеччині й Швеції монографічні концерти й гумористичні гротескні «Вечори веселої пісні» (мм. Кельн, Рейн, Франкфурт-на-Майні). У 1927 відкрив у Стокгольмі приватну школу співу. Поміж учнів – А. Суннегорд, який створив шведську вокальну школу за методом М. Був визнаний одним з найкращих виконавців партій в усіх операх Р. Вагнера; з великим успіхом виконував партії в операх різних муз. стилів, зокрема, італійських і французьких композиторів. Зі слов'янських – співав тільки в операх С. Монюшка й Л. Ружицького, у 1916–21 – у нових операх своїх сучасників Г. Пфіцнера («Троянди в саду», «Палестрина») й Ф. Шрекера («Мічені», «Шукач скарбів», «Іррелос»). Знав досконало 8 мов, використовував їх у виступах. У концертному репертуарі особливе місце посідали твори М. Лисенка на сл. Т. Шевченка, за виконання яких С. Людкевич назвав М. «першим класичним виконавцем творів М. Лисенка». Також співав укр. нар. пісні в обробці М. Лисенка. Поміж ін. виконуваних творів: арії з опер, солоспіву М. Волошина, С. Людкевича, Д. Січинського, Я. Ярославка, В. Барвінського, М. Мусоргського, Я. Галля; романси й пісні К.-М. Вебера, Дж. Верді, Г. Вольфа, Е. Гріга, Ф. Шуберта, Р. Шумана, П. Чайковського. Співав на шевченківських та ін. концертах у Перемишлі (1895–1900, 1909, 1912, 1921); Стрию (1898, 1900, 1912), Львові (1898, 1900, 1902, 1904, 1908, 1909, 1912, 1914, 1921, 1924, 1925, 1928), Станіславові (1900, 1928), Самборі (1900, 1928), Тернополі (1900), Чернівцях (1912), Бориславі (1925), Коломиї (1928), на Бойківщині (1925, 1928). Часто виступав на концертах «Бояна». У Галичині на концертах йому в різний час акомпанували С. Дні-

стряньська. О. Ціпановська, Д. Шухевич-Старосольська, О. Ясеницька, В. Божейко, В. Барвінський, Н. Нижанківський; на західних сценах (1927–30) – Е. Кондрат. Власну бібліотеку М. заповів Львівській бібліотеці НТШ.

Партії: Радамес, Манріко, Отелло («Аїда», «Трубадур», «Отелло» Дж. Верді), Елеазар («Жидівка» Ф. Галеві), Надір («Шукачі перлів» Ж. Бізе), Фауст («Фауст» Ш. Гуно), Васко да Гама, Рауль, Роберт, Пророк («Африканка» «Гугеноти», «Роберт-Диявол», «Пророк» Дж. Меєрбера), Мазаніелло («Німа з Портічі» Ф. Обера), Самсон, Кондрат («Самсон і Даліла», «Срібний дзвіночок» К. Сен-Санса), Лоенгрін, Тангейзер, Парсифаль, Рієнці, Зігфрід, Зігмунд, Ерік, Штольцін, Трістан («Лоенгрін», «Тангейзер», «Перстень Нібелунга», «Золото Рейна», «Валькірія», «Зігфрід», «Летючий голландець», «Нюрнберзькі майстерзінгери», «Трістан та Ізольда» Р. Вагнера); Каніо («Паяци» Р. Леонкавалло), Йонтек, Степан («Галька», «Страшний двір» («Зачарований замок») С. Монюшка), Болеслав («Болеслав Хоробрий» Л. Ружицького) та ін.

Літ. твори: Дещо про себе. Як я прийшов на сцену: автобіографічні нотатки. Кельн, 1910 (перевидання укр. мовою у кн.: Модест Менцинський. Спогади, матеріали, листування. Київ, 1995); Музичні сільвети. *Музика*. 1927. № 3; Фольклорні записи. Народні пісні, записані Ф. Колесою від М. Менцинського. *Народні пісні з Галицької Лемківщини. Етнографічний зб. НТШ*. Львів, 1929. Т. 39–40.

Літ.: Деркач І. Модест Менцинський: Нарис. Львів, 1969; Музична бібліотека Модеста Менцинського: Каталог. Львів, 1992; [Б. п.]. М. Менцинський. *Нове мистецтво*. 1925. № 4; К. Про концерт М. Менцинського в Перемишлі. *Діло*. 1900. 25 серпня; [Б. п.]. Концерт Менцинського в Тернополі. *Діло*. 1900. 18 вересня; [Б. п.]. Концерт Менцинського. *Діло*. 1900. 28 червня; Садовський В. (Домет). Концерт М. Менцинського у Перемишлі. *Діло*. 1912. 8 червня; Волошин М. Менцинський в Стрию. *Діло*. 1912. 17 червня; [Б. п.]. М. Менцинський на Шевченківському концерті у Львові. *Діло*. 1914. 6 червня; [Б. п.]. М. Менцинський у Львові. *Діло*. 1924. № 144, 157; [Б. п.]. Менцинський співає по Стокгольмському радіо. *Діло*. 1928. 25 квітня; [Вахнянин] Н. Виступ М. Менцинського в опері «Лоенгрін». *Руслан*. 1902. № 287; [Б. п.]. Останні виступи Менцинського. *Руслан*. 1909. 17 лютого; [Б. п.]. Програма концерту М. Менцинського на честь Т. Шевченка у Львові. *Руслан*. 1909. 13 лютого; Кухар Р. Модест Менцинський на платівках. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1985. 19 листопада; Sawycky R. Traking Menzinsky records. *The record collector*. 1978. October.

П. Медведик

МИКИША

Тарас Михайлович

(02.02.1913, с. Приймівка Лубенського пов. Полтавської губ., тепер с. Приймівщина Оржицького р-ну Полтавської обл. – 14.03.1958, м. Буенос-Айрес, Аргентинська Республіка) – піаніст, композитор, педагог. Лауреат міжнар. конкурсів піаністів ім. Ф. Ліста (Будапешт, 1933, II премія), «співу і гри» («голосу і фортепіано»; Відень, 1933, II премія), Безендорфера у Віденській муз. академії (1935, I премія). Перші

МИШУГА

вчителі музики в Києві: Г. Любомирський і В. Сімховичева (з 1920 – фп.), з композиції – П. Козицький у Трудшкoлі ім. Т. Шевченка. Помітний вплив на формування особистості М. як укр. митця справив його хрещений батько – історик, археолог, етнограф, мистецтвознавець В. Щербаківський. Від 1923 навчався у Б. Яворського в 1-у Московському муз. технікумі. Від 1927 займався у Віденській академії музики і виконавського мистецтва (кл. фп. Й. Сафіра, Й. Маєра, П. Вайнгартена). Закінчив повний курс навчання з композиції у проф. Й. Маркса (Віденська муз. академія), студіював фп. у проф. П. Вайнгартена у Вищій школі майстерності, яку закінчив 1933 (кл. фп. і теорії музики). У 1934 після вимоги рад. уряду повернутися до Москви відмовився від рад. громадянства й отримав «паспорт Нансена» (документ, який засвідчував особу власника й видавався Лігою Націй для біженців без громадянства). 1-й сольний концерт М. відбувся 7 листопада 1933 в Будапешті. Відтоді провадив активну концертну діяльність (Австрія, тодішня Чехословаччина, Румунія, Угорщина, Німеччина, Франція, Нідерланди, Швеція та ін.). У 1946 переїхав до Парижа, у 1947 запрошений на концертне турне до Південної Америки, де після успішних концертів отримав аргентинське громадянство. Відтоді жив у Буенос-Айресі, де продовжував виступати в ансамблях і як соліст (спорадично). У 1953 дав останні концерти в Буенос-Айресі. Від 17 років займався пед. діяльністю: упродовж 7-и років був асистентом майстер-класу П. Вайнгартена; під час 2-ї світової війни – професор Віденської консерваторії. Участь у конкурсах привернула до М. широку увагу, поміж його прихильників (А. Корто, Е. Зауер). У репертуарі: транскрипції творів Й. С. Баха, сонати Л. Бетховена, Фантазія, Соната сі-бемоль мінор Ф. Шопена, «Варіації на тему Н. Паганіні» Й. Брамса, композиції К. Дебюссі, М. Равеля, С. Рахманінова, О. Скрябіна, укр. авторів (у т. ч. власні). Особливо близькою йому була музика Ф. Ліста (Концерт № 2, Соната сі мінор, «Мефісто-вальс», рапсодії). Як композитор звертався переважно до камерно-інструментальної музики, інколи брав за основу укр. нар. пісні, використовуючи варіаційну техніку.

Муз. твори: Концерти з оркестром: для фп., для 2-х фп.; камерно-інструментальні: поема «Інкайка» для кларнета з фп., Квартет для саксофонів, Струнний квартет (незакінчений), Квінтет для кларнета й струнного квартету, Фп. тріо, Соната для скрипки і фп., Соната для віолончелі (незакінчена), Сюїта для віолончелі і фп.; для фп.: 6 сонат, 7 фуг, 9 танців, 27 прелюдій, Варіації на тему пісні «Гандзя», Варіації на тему укр. нар. чумацької пісні «Ой у полі криниченька», «Лірницька поема», Варіації на єврейську тему, Етюд, Серенада (1937), «Укр. рапсодія» (1942), «Укр. вальс»; мішані хори; солоспіви.

Літ.: Дітчук О. До вивчення виконавської творчості Тараса Микиши. *Наукові записки Тернопільського державного університету ім. В. Гнатюка*. Тернопіль; Київ, 2003. Вип. 1 (10); Дітчук О. Тарас Микиша – замовчу-

ваний український піаніст середини ХХ століття. *Український музичний архів*. Київ, 2003. Вип. 3; Лисенко І. Блискучий талант (Тарас Микиша). *Лисенко І. Музики сонячні дзвони*. Київ, 2004; Барвінський В. А. Люфер, Т. Микиша і Л. Сагалов. *Новий час*. 1932. 28 квітня; Маценко П. Тарас Микиша. *Новий шлях*. 1958. № 1–4; Маценко П. Тарас Микиша. *Вісті*. (Міннеаполіс), 1968. № 4; 1969. № 1.

Н. Кашкадамова

МИШУГА

(сценічний псевд. Філіппі-Мишуга)**Олександр Пилипович**

(07.06.1853, с. Новий Витків, тепер Радохівського р-ну Львівської обл. – 09.03. 1922, м. Фрайбург, тепер ФРН, похований у Новому Виткові) – оперний і камерний співак (тенор), педагог. Вокальну освіту здобув у В. Висоцького (Львів, 1878–81) і М. Джованні (Міланська консерваторія, 1881–83). Удосконалювався в Ж.-Б. Сбрілья (Париж). Виконавську діяльність розпочав 1880 концертами у Львові. На оперній сцені дебютував 1883 у м. Форді (Італія), надалі з успіхом виступав у Мілані, Турині, Ніцці, Флоренції, згодом гастролював у Відні (1885), Празі (1887). У 1883–84, 1900–01 – соліст Львівської опери, у 1884–85 – Великого т-ру у Варшаві. У 1885–1905 з тріумфом виступав на багатьох оперних сценах Європи, виконував найскладніші тенорові партії. У 1895–96 – соліст Київської опери; у 1896, 1901 концертував у Києві. Неодноразово співав на петербурзьких оперних сценах. У 1906–11 – професор співу Муз.-драм. школи М. Лисенка, у 1911–14 – ВМІ ім. Ф. Шопена Варшавського муз. товариства. Записувався на грамплатівки у Варшаві («Граммофон», 1913). У 1914 виїхав до Італії на лікування; там очолював і викладав у власній школі співу в Римі, пізніше в Мілані та курортному містечку Раміолі. У 1919 виїхав до Стокгольма, де відкрив власну школу співу, у якій працював до початку 1922. Поміж учнів: Є. Бандровська-Турська, М. Донець-Тессейр, З. Забелло-Мазуркевич, Я. Королевич-Вайда, Г. Леска-Арнд, О. Любич-Парахоняк, М. Микиша, С. Минович, В. Рашковська, Я. Тіссерант-Паржинська, Є. Штрассерн. Незадовго до смерті заповів усе своє майно ВМІ у Львові. М. – представник вокального стилю бельканто. Виконавська діяльність М. була високо оцінена представниками вітчизняної культури й видатними діячами зарубіжного мистецтва, для нього писали твори В. Желенський, А. Мюнхгаймер. Увійшов в історію укр. муз. мистецтва як один з найвідоміших інтерпретаторів нар. пісень, романсів та солоспівів. У камерному репертуарі: твори А. Вахнянина, М. Лисенка, В. Матюка, М. Глінки, П. Чайковського та ін. Як педагог першим запровадив навчання в муз. школах укр. мовою; посилив наук. засади у викладанні співу, велику увагу приділяв роботі над звуком. Іменем М. названо Нововитківську серед-

ню школу, вулицю в Києві. У рідному селі створено музей співака. Олійний портрет М. належить М. Івасюкові, скульптурний – В. Одрехівському.

Партії: Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Неморіно, Фернандо, Едгар («Любовний напій», «Фаворитка», «Люція ді Ламмермур» Г. Доніцетті), Герцог, Альфред, Річард, Радамес, Манріко («Ріголетто», «Травіата», «Бал-маскарад», «Аїда», «Трубадур» Дж. Верді), Фауст, Ромео («Фауст», «Ромео і Юлія» Ш. Гуно), Хозе («Кармен» Ж. Бізе), Йонтек, Стефан («Галька», «Зачарований замок» С. Монюшка), Рауль («Гугеноти» Дж. Меєрбера), Елеазар («Жидівка» Ф. Галеві), Турідду («Сільська честь» П. Масканьї), Каварадоссі («Тоска» Дж. Пуччіні), Каніо («Паяци» Р. Леонкавалло), Ленський, Герман («Євгеній Онєгін», «Пікова дама» П. Чайковського).

Дискогр.: CD: Модест Менцинський, Соломія Крушельницька, Михайло Голинський, Олександр Мишуга. Золоті голоси України. Гал Рекордс. GAL0137, 2003.

Літ.: Олександр Мишуга – мистець і людина. Львів, 1938; Видатний співак Олександр Мишуга: Спогади / зібрав І. Деркач. Львів, 1964; Олександр Мишуга. Спогади. Матеріали. Листи / упоряд. М. Головащенко. Київ, 1971; Олександр Мишуга – король тенорів / автор-упоряд. М. Головащенко. Київ, 2004; Авдєєв В. Олександр Мишуга. *Мистецтво*. 1956. № 5; Білоштан Я., Дубина Н. Геній песни. *Радуга*. 1965. № 2; Кротевич Е. Олександр Филиппович Мишуга. *Кротевич Е. Киевские встречи, воспоминания, новеллы*. Москва, 1968; Пидорина В. А. Ф. Мишуга – видаючийся пеvecь и вокальний педагог. *Вопросы вокальной педагогики*. Москва, 1976. Вып. 5; Кушнірук О. Мріяв про тихі липи. *Укр. культура*. 2003. № 8; Рильський М. Олександр Мишуга. *Радянська культура*. 1962. 8 березня; Людкевич С. Щедрий талант. *Радянська культура*. 1963. 9 червня; Головащенко М. Соловей України. *Літ. Україна*. 1963. 28 червня; Канарська А. Його слава справді була світовою. *Поступ*. 2003. 21 червня; Бренькач В. Коханню, проспіване серцем. *День*. 2009. 26 червня.

Н. Костюк

МІШАЛОВ

(Mishalov) Віктор Юрійович (псевд. В. Мізинець) (04.04.1960, м. Сідней, Австралія) – бандурист, сопілкар, диригент, музикознавець, композитор, педагог. Засл. арт. України (1999). Канд. мистецтвознавства (2009). З родини укр. емігрантів. Онук Марка Мішалова. Закінчив муз. факультет Сіднейського держ. університету (1984), Сіднейський пед. інститут (1986), факультет нар. інструментів Київської консерваторії (1985, кл. бандури С. Баштана, кл. диригування М. Щоголя, кл. вокалу М. Єгоричевої та М. Кондратюка), у 2007–08 – аспірантуру з культурології при ХДАК (2008). Від 1970 навчався гри на бандурі в П. Деряжного, Г. Бажула, згодом на стипендію Австралійської ради мистецтв (Australian Art Council) у Канаді та США в Л. Гайдамаки, П. Гончаренка, К. Ємця, Г. Китастого та П. Китастого, на старосвітській бандурі в Києві у Г. Ткаченка. Від 1988 – викладач шкіл Австралії, того самого року переїхав до Канади (м. Торонто) і став концертмейстером Капели бандуристів

ім. Т. Г. Шевченка в м. Детройті (США) та викладачем музики (на 1999 його кількість його учнів налічувала 140 осіб). Заснував і очолив Канадську капелу бандуристів (м. Торонто, 1991), був диригентом хору й духового оркестру. Виступав із сольними концертами та в супроводі симф. оркестру в Австралії, Європі, Північній Америці. На межі 1980–90-х гастролював в Україні у складі тріо бандуристів з Капели бандуристів ім. Т. Г. Шевченка (разом з Ю. Китастиком і П. Писаренком). У репертуарі: думи, історичні пісні, канти й псалми, академічні твори для бандури, обробки нар. пісень, власні твори, перекладення для бандури естрадних композицій. Видав одні з перших LP грамплатівок інструментальної бандурної музики (1982, 1985, 1988, 1989), її першої CD (1982), у т. ч. з оркестром (1998, 2000), відеоопідручник гри на бандурі (2001). Автор музики до документальних фільмів, понад 90 наук. праць, присвячених творчості Г. Хоткевича й харківській бандурі, укр. музиці, кобзарству. Брав участь у виданні журналу «Bandura». Відіграв важливу роль у створенні укр.-канадського СП «Кобза».

Муз. твори: для симф. оркестру: Рапсодія на нар. теми (1985), «Слов'янський танець» (1986); для камерно-інструментального ансамблю: Струнне тріо (1977), Струнний квартет (1983), сонати для скрипки і фп., для фп. (обидві – 1984); Елегія пам'яті Вас. Шевчука для струнного тріо (2007); для бандури: Концерт (1998), «Веснянка» (1977), «Українська рапсодія» (1981), «Кримська фантазія» (1983), 24 етюдів для бандури харківського способу (1984), «Карпатська рапсодія» (1988), «Різдвяна фантазія» (1991), «Бахчисарайський фонтан» (1998), варіації на нар. теми «Взяв би я бандуру», «Ой не ходи, Грицю», «Гайдук», «Green cleeves», «Waltzing Matilda»; для хору: «Броді» на сл. М. Михайлова, «Пісня Мазепи» на сл. М. Степаненка, «Пісня про Сагайдачного» на сл. В. Онуфрієнка (обидва – варіанти солоспівів), «Про Голод» на сл. А. Веретенченка, «Сільський адвокат» на сл. М. Домонтовича, «Сліпці» на сл. О. Олеся; солоспів: «Айстри», «Раз я в волості судився» на сл. М. Домонтовича.

Літ. твори: канд. дис. «Культурно-мистецькі аспекти генези і розвитку виконавства на харківській бандурі» (Харків, 2009); Видатний будівничий бандурного мистецтва – Гнат Хоткевич. Сідней, 1983; Українські кобзарі-бандуристи. Сідней, 1986; Українські кобзарські думи. Сідней, 1990 (обидві – у співавторстві з М. Мішаловим); Про долю кобзарів у Радянській Україні. *Bandura*. 1985. № 11/12; Корифей кобзарського мистецтва: [Про кобзаря І. Кучугуру-Кучеренка]. *Bandura*. 1985. № 11/12 (обидві статті – під псевд. В. Мізинець); Останній кобзар: Нарис про Г. Ткаченка. *Bandura*. 1985. № 13/14; Бандурист Леонід Гайдамака. *Bandura*. 1986. № 17/18; Микола Домонтович. *Bandura*. 1986. № 17/18 (під псевд. В. Мізинець); Початковий курс гри на бандурі. *Bandura*. 1987. № 19/20; 21/22; 1988. № 21/22; Трагічна доля видатного бандуриста: [Про Г. Хоткевича]. *Bandura*. 1988. № 23/24; Берегти свою спадщину. *Укр. культура*. 1994. № 9/10; «Музичні інструменти українського народу» Гната Хоткевича [Вступ. стаття]. *Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу*: Репринтне вид. Харків, 2002; «Підручник гри на бандурі» Гната Хоткевича

МІШАЛОВ

[Вступ. стаття]. *Хоткевич Г. Підручник гри на бандури*. Харків, 2004; Бандура в еміграційних центрах у міжвоєнний період. *Karpacki Collage Artystyczny: Biuletyn. Przemysł*, 2005; Гнат Хоткевич і його праця «Бандура та її можливості» [Вступ. стаття]. *Хоткевич Г. Бандура та її можливості*. Харків, 2007; Видатний будівничий бандурного мистецтва – Гнат Хоткевич. *Хоткевич Г. Твори для харківської бандури*. Харків, 2007; Практичні поради до виконання творів Гната Хоткевича на бандури харківського типу. *Хоткевич Г. Твори для харківської бандури*. Харків, 2007; Hnat Khotkevych and the Bandura. *Хоткевич Г. Твори для харківської бандури*. Харків, 2007; До 130-річчя кобзаря Івана Кучугури-Кучеренка, громадського діяча і благовісника Української автокефальної православної церкви. *Україна молода*. 2008. 8 липня; Folk Instruments of Ukraine. Melbourne, 1987 (під псевд. V. Mizynec); A Brief Description of the Zinkiv Method of Bandura Playing. *Bandura*. 1982. № 2/6; The Kharkiv Stile. *Bandura*. 1982. №6; 1985. № 13/14; 1987. № 19/20; 23/24; 1988. № 23/24; A Short History of the Bandura. East European Meetings in Ethnomusicology. *Romanian Society for Ethnomusicology*, 1999. V. 6; *ped.-ynopryad.*: Collection of Works for Kharkiv Bandura. New York, 1986; *ped.*: Хоткевич Г. Твори для харківської бандури. Харків, 2007; матеріали й тези доповідей на наук. конференція, статті в американських та канадських газетах, Вікіпедії, анотації до концертів.

Літ.: Литвин М. Струни золотії. Київ, 1994; Хитрук В. Зустріч з бандуристом з Австралії. *НТЕ*. 1989. № 3; Кравченко П. Віктор Мішалов – бандурист. *Альманах українського життя в Австралії*. Сідней, 1994; Гожику Ю. Зберегти мистецькі традиції нації. *Український світ*. 1999. Спецвип.

А. Калениченко

МІШАЛОВ

Марко Васильович

(26.04.1903, м. Чорнобай Золотоніського пов. Полтавської губ., тепер адміністративний центр ОТГ у Золотоніському р-ні Черкаської обл. – 08.08.1995, м. Сідней, Австралія) – бандурист, дослідник кобзарства й бандурного мистецтва, видавець, меценат, ботанік. Дід Віктора Мішалова. Закінчив Золотоніський відділ Уманського агрономічного інституту (1924). У 1925–38 – науковець Лубенської дослідної станції лікарських та ефіроолійних рослин, у 1938–41 – викладач Тернівського технікуму лікарських рослин. У студентські роки навчався гри на бандурі у М. Домонтовича. Під час 2-ї світової війни виїхав до Німеччини. У 1944–48 разом із сином перебував у таборі під Віднем, де певний час утримували Капелу бандуристів ім. Т. Шевченка; від 1949 – у м. Сідней (Австралія), де творчо спілкувався з П. Носюрою і Г. Бажулом, підтримував діяльність Капели бандуристів ім. Т. Шевченка в Детройті, Ансамбль бандуристів ім. Г. Хоткевича в Сідней та Школу гри на бандурі при Центральній Рідній школі ім. кн. Ольги (в Австралії). У 1976–82 за участю В. Мішалова започаткував і видавав у Сідней журнал «Бандурист» (вийшло 7 чисел), що спричинив започаткування в Північній Америці

журналу «Бандура». Оpubлікував також 7 власних книжок і 25 статей про кобзарство й бандурне мистецтво, зокрема, їх історію, думи, етимологію назв кобза й бандура, способи й техніку гри на бандурі, про Сіднейську школу бандуристів, Чернігівську фабрику муз. інструментів, козака Мамаєва, Г. Хоткевича, В. Ємця, Г. Китастого, Т. Пархоменка, а також М. Лисенка, зв'язки Лесі Українки з кобзарством тощо. Поміж інших праць: виданий разом з Віктором Мішаловим довідник «Українські кобзарі-бандуристи».

Літ. твори: Влияние различных способов сушки перечной мяты на содержание эфирного масла. Лубны, 1930; Атом та його енергія. Відень, 1948; ² Сідней, 1977; Що треба знати про харчування. Сідней, 1971; Кобзарі-бандуристи ХІХ – початку ХХ століття. Сідней, 1978; 3 історії українського кобзарства-бандуриництва. Сідней, 1981; Сіднейська школа бандуристів. Сідней, 1981; Праці Г. Хоткевича в ділянці бандурного мистецтва. Сідней, 1984; Українські кобзарі-бандуристи. Сідней, 1986 (у співавт. з Віктором Мішаловим); Шлях молодого бандуриста – його рожі і терни. Сідней, 1988; Українські кобзарські думи: До питання виникнення, розвитку та сучасного стану українського кобзарського епосу. Сідней, 1990; численні статі в журналах «Бандурист» (Сідней), «Нові Дні» (Торонто), «Вільна думка», часописи «Українець в Австралії».

А. Калениченко

МОНАСТІРСЬКА

(дів. прізви. Повстенко) Людмила Вікторівна

(25.05.1975, с. Великі Канівці Чорнобаївського р-ну Черкаської обл.) – оперна співачка (лірико-драм. сопрано, spinto soprano). Нар. арт. України (2017). Лауреатка Міжнар. муз. конкурсу ім. М. Лисенка (1997, I премія і гран-прі). Лауреатка Нац. премії ім. Т. Шевченка (2014). Удостоєна орденів Італійської Республіки «Зірки Італії» (2015) і княгині Ольги III ступеня (2021). Номінована на престижну світову премію International Opera Awards–2015. Навчалася співу в Київському муз. училищі (1990–95, кл. вокалу І. Паливоди). Закінчила НМАУ (2000, кл. вокалу Д. Петриненко). Ще студенткою, з 1996 почала співати в оперній студії при НМАУ: дебютувала партією Наталки Полтавки в однойм. опері І. Котляревського–М. Лисенка, потім співала партію Тетяни в «Євгенії Онєгіні» П. Чайковського. У 2002–04 – солістка оперної студії при НМАУ, у 2004–06 і 2007–09 – Київ. муніципального т-ру для дітей і юнацтва, у 2006–07 – Черкаського академічного укр. муз.-драм. т-ру ім. Т. Шевченка; у 1998–2001 та з 2009 – Нац. опери України (де дебютом стала партія Аїди в однойм. опері Дж. Верді). Співала провідні партії для драм. сопрано в операх «Джоконда» А. Понк'еллі, «Сільська честь» П. Масканьї, «Бал-маскарад» Дж. Верді та ін. Після першого закордонного успіху М. (концертного виконання опери «Тоска» Дж. Пуччіні в м. Тронгеймі, Норвегія), співачку стали запрошу-

вати як оперну примадонну на головні ролі у виставах найпрестижніших т-рів світу – Ла Скала у Мілані, Королівського Ковент-Гарден у Лондоні, Німецької опери в Берліні, Метрополітен-Опера в Нью-Йорку, а також на оперні сцени Швейцарії, Японії, Відня, Парижа та ін. Співала головні партії у виставах: «Тоска» Дж. Пуччіні (Німецька опера, тоді ж уклала контракт із цим т-ром; фестиваль Дж. Пуччіні в Торе дель Лаго, Італія; обидві – 2011); «Макбет» Дж. Верді (Ковент-Гарден, 2011, її партнером був відомий британський баритон С. Кінлісайд, відеозапис видано на DVD; у США). «Зірковою» стала для М. партія Аїди з однойм. опери Дж. Верді, яку вона блискуче виконала в міланському т-рі Ла Скала (2012) та в Нью-Йоркській Метрополітен-Опера (22 листопада 2012, пряма трансляція велася по ТБ США), де її партнером був знаменитий тенор Р. Аланья (Радамес). Великого резонансу та високої оцінки муз. критики набула вистава «Набукко» Дж. Верді в лондонському Королівському Ковент-Гардені, де М. (Абігайль) співала в ансамблі з Л. Нуччі та П. Домінго (2013, виставу знято як кінофільм). Із П. Домінго М. (Леонора) брала участь у 7-и спектаклях «Сила долі» Дж. Верді (2015, м. Валенсія, Іспанія). Вистави за участі М. проходили під багатуою уславлених диригентів: А. Веронезі, А. Папано, З. Мета, Дж. Лівайна, К. Тілеманна, Ф. Луїзі, Д. Хардінга та ін. Зарубіжна муз. критика визнала М. зіркою світового вокалу, продовжувачкою традицій С. Крушельницької, М. Каллас, М. Кабальє. Концертний репертуар М. складають партія сопрано-соло в Реквіємі В.-А. Моцарта, романси й пісні композиторів різних епох та нац. шкід, проте завжди його вагомою часткою є твори укр. композиторів та укр. нар. пісні. Її концерти на сценах Нац. опери України, у Колонному залі ім. М. Лисенка Нац. філармонії України, Будинку звукозапису Нац. радіокомпанії України та ін., а також за кордоном стають аншлаговими. Здійснила записи до Фондів Укр. радіо. Після початку рос.-укр. війни (лютий 2022), коли більшість світових оперних т-рів відмовилися співпрацювати з рос. виконавцями, заангажованість укр. музикантів (співаків, диригентів, інструменталістів, режисерів) значно зросла. Початок тому маніфестувало позапланове (30 квітня 2022) запрошення М. у Метрополітен-Опера в Нью-Йорку на виконання партії Турандот в однойм. опері Дж. Пуччіні (замість проанонсованої раніше рос. співачки А. Нетребко). Тріумфальне виконання цієї партії завершилося виходом співачки на фінальний уклін з держ. прапором України (колектив Метрополітен-Опера поклав традицію серед світових оперних т-рів і філармоній перед кожним спектаклем виконувати хором, із солістами й оркестром Держ.

гімн України на знак підтримки боротьби України з країною-агресоркою).

Партії: Наталка («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Аїда, Амелія, леді Макбет, Абігайль, Леонора, Єлизавета, Одабелла («Аїда», «Бал-маскарад», «Макбет», «Набукко», «Сила долі», «Дон Карлос», «Аттіла» Дж. Верді), Норма («Норма» В. Белліні), Джоконда («Джоконда» А. Понк'еллі), Сантуцца («Сільська честь» П. Масканьї), Тоска, Турандот, Манон («Тоска», «Турандот», «Манон Леско» Дж. Пуччіні), Недда («Паяци» Р. Леонкавалло), Тетяна, Ліза, Іюланта («Євгеній Онегін», «Пікова дама», «Іюланта» П. Чайковського), Цариця, Мілітриса («Ніч перед Різдвом», «Казка про царя Салтана» М. Римського-Корсакова) та ін.

Літ.: Морозова Л. У Києві засяяли дві нові «Зірки Італії». *День*. 2015. 20 травня; Тарасенко Л. Людмила Монастирська: «Вокал вокалом, а подайте-но нам образ!». *День*. 2011. 19 серпня; Тарасенко Л. Киянка – зірка світового вокалу. *День*. 2012. 24 вересня; Тарасенко Л. Зірка на ім'я Людмила Монастирська. *День*. 2015. 8 липня; Тарасенко Л. Лірика, драма, політика. *Театральний концертний Київ*. 2017. № 5; Москалець О. Леді Макбет кийського «повіту». *Дзеркало тижня*. 2011. 9 грудня; Кізлова О. Людмила Монастирська – триумф у Ковент-Гардені. *Дзеркало тижня*. 2013. 20 квітня; Вергеліс О. Людмила Монастирська: «У Європі мене сприймають тільки як українську співачку». *Дзеркало тижня*. 2013. 14 грудня; Горбик Р. Людмила Монастирська: «Я готова просувати українську класику на Заході». *Український тиждень*. 2013. № 22. 13 червня; [Б. п.]. Людмила Монастирська: «Я віддаю перевагу Верді, та ще не заспівала все, що могла б виконати з його багатого спадщини». *Forbes Україна*. 2015. 14 серпня; [Б. п.]. Українські зірки на світових оперних сценах. *Тиждень.ua*. 2015. 7 січня; [Б. п.]. Liudmyla Monastyrska – An Interview by Claire Seymour. *Opera Today*. 2011. 22 maj; Tomassini E. Colorblind Casting Widens Opera's Options. *The New York Times*. 2012. 23 december; URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3WWep8yRQ8k>.

В. Кузик

МУЗИЧЕСКУ (Musicescu, справж. прізвище Музиченко) Гаврило Вакулович

(02.04.1847, м. Ізмаїл, тепер Одеської обл. – 21.12.1903, м. Ясси, тепер Республіка Молдова) – композитор, хоровий диригент, етномузиколог, муз. теоретик і критик, педагог, муз.-громадський діяч, адвокат. За походженням українець. Основний положник молдавської нац. композиторської школи, один із засновників молдавської професійної музики. Від дитячих років співав у церковному хорі п/к С. Вігурзінського, що виступав також у м. Хуш (1860). У 1864 закінчив Хушську духовну семінарію, у 1866 – Яську консерваторію (кл. скрипки Г. Вагнера, хорового диригування Дж.-Т. Бураді, теорії музики П. Мезетті). У 1864–66 – хорист і регент хору Яської митрополії, для якого написав кілька концертів, та Нац. т-ру, викладач муз. школи в Яссах. У 1866–70 – викладач кафедри вокалу Ізмаїльської духовної семінарії.

МУШИНКА

У 1869 опублікував 1-й зб. своїх муз. творів за допомогою і з передмовою єпископа Нижнього Дунаю Мельхиседека. У 1871–72 – вдосконалювався у Петербурзькій консерваторії та Придворній співацькій капелі п/к М. Балакирева. Після закінчення відмовився від посади регента капели Ісаакієвського собору в Санкт-Петербурзі, повернувся до Ізмаїла. У 1872–1901 – зав. кафедри теорії музики і професор (1901–03 – директор) Ясської консерваторії; у 1876–1903 – кер. і диригент хору Ясської митрополії. Включав до репертуару світські твори, вивів колектив на концертну сцену, виступаючи з ним також у Росії, Румунії, Сербії, Туреччині та ін. країнах. Умів артистично донести до хористів свою глибоке розуміння ідеї, стилю та характеру твору, досягаючи потрібного звучання. Реформатор традицій церковного співу, зокрема, домогся дозволу співати жінкам у церкві (Д. Агрєнев-Слов'янський вказав, що реформування тривало 20 років). Зазнавав звинувачень у русофільстві, навіть шпіонажі на користь Росії, проти чого активно виступав у пресі. Автор хорової духовної музики та обробок нар. пісень. У 1889 за зб. «12 нар. мелодій, гармонізованих і аранжованих для хору та оркестру» удостоєний Золотої медалі на Міжнар. виставці у Парижі. Здійснював аранжування укр. нар. мелодій (загублені). Як хормейстер відзначався високою вимогливістю, а як фольклорист приділяв увагу всім жанрам, зокрема ліричним, гумористичним, історичним тощо, але особливо гайдучьким пісням та баладам. В останні роки життя щодо його творчості розгорнулися гарячі дискусії, надто у зв'язку зі створенням 1903 симф. оркестру, ангажованого Нац. т-ром. На початку 2000-х активний популяризатор творчості М. – Д. Киценко. Ім'я М. присвоєно Кишинівському інституту мистецтв, де біля входу встановлено його бюст. Донька М. Флоріка Музическу (02.06.1887, м. Ясси, нині Республіка Молдова – 19.03.1969, м. Бухарест, Румунія) – професорка Бухарестської консерваторії, учениця А. Корто (фп.) і М. Регера (теорія музики) – одна із засновниць румунської піаністичної школи ХХ ст.

Муз. твори: для хору: духовні композиції, у т. ч. Літургії (опубліковано 11 т.), 3 хорові концерти, 25 шкільних хорів та навчальних посібників, обробки укр., румунських, молдавських, болгарських та гагаузьких нар. пісень (існує їх версія для фп.); камерно-інструментальні твори, у т. ч. фп. перекладення нар. мелодій; романси тощо.

Літ. твори: «Практичний курс вокальної музики», статті навчально-пед. спрямування тощо.

Літ.: Рубец А. Биографический лексикон русских композиторов и музыкальных деятелей. Санкт-Петербург, 1886; Аксьонова Л. Гаврило Музическу. Кишинів, 1980 (молдавською мовою); Музиченко В. Забута мелодія для України. *Столиця*. 2004. 9–15 квітня; Breazul G. Gavril Muzicescu. Bucuresti, 1962.

А. Калениченко

МУШИНКА

(псевд. **Микола Вірук, Микола Гнатюковський, Федір Головаченко, Петро Ігорчук, Микола Ковалів, Микола Пастушенко**) **Микола Іванович** (20.02.1936, с. Курів Бардіївського округу Пряшівського краю, тепер Словацька Республіка) – мовознавець, фольклорист, архівіст. Академік НАНУ (1997). Дійсний член НТШ. Канд. мистецтвознавства (1967). Доктор філософії (1975). Доктор історичних наук (1992). У 1953–58 навчався на перекладацькому відділі Високої школи рос. мови й літератури в Празі, слухав лекції з укр. мовознавства І. Панькевича, завдяки якому зацікавився українознавством. Опублікував свою 1-у українознавчу працю «Замовляння і календарна обрядовість с. Курів Бардіївського округу» (журнал «Дукля», 1958, № 3; рос. мовою). Від 1960 працював у Кабінеті нар. словесності (згодом – Дослідний кабінет українстики) кафедри укр. мови й літератури при філософському факультеті Університету ім. П. Шафарика (Пряшів). У 1964–66 стажувався в Київському університеті. У 1965 за зв'язки з дисидентами був заарештований і висланий за межі тодішнього СРСР. У 1967 захистив канд. дисертацію «В. Гнатюк – дослідник фольклору Закарпаття» (1975 після видання цієї праці отримав ступінь доктора філософії в Університеті ім. П. Шафарика). У 1971 за антирадянську діяльність М. було звільнено з посади із заборотою друкувати його праці. Від того часу не мав можливості влаштуватися за фахом на батьківщині. Працював пастухом, кочегаром. Від 1990 – зав. наук.-дослідного відділу кафедри укр. мови й літератури у Пряшівському університеті. Організатор фольклорних фестивалів, зокрема «Свята культури русинів-українців Словаччини». Ініціював створення й очолив фольклорний ансамбль «Курівчанин», у репертуарі якого – жанрово-тематичні програми на основі старовинних нар. традицій с. Курів. Ансамбль виступав в Україні (Закарпаття) Словаччині, Чехії (Моравія), Польщі. Записував зразки укр. фольклору, у т. ч. пісенного, на теренах Пряшівщини, Волині, Закарпаття, Галицької Лемківщини, Румунії, колишньої Югославії та Чехії, зокрема, від М. Макари (400 пісень), Я. Онушка (500), від різних респондентів у с. Дара (600). Автор значної кількості муз.-етнографічних праць, з-поміж яких наймасштабнішою є «Народна культура південних лемків» (1988). Упорядкував кілька фольклорних нотних зб. В антології укр. фольклору «З глибин віків» (Пряшів, 1967) з-понад 100 сіл Східної Словаччини М. подав огляд історії його збирання, навів дані про «Камійонський», «Пряшівський» та «Московський» пісенники XVIII ст., жанри й особливості побутування місцевого пісенного обрядового фольклору, тексти та специфіку місцевих балад, історичних, ліричних, колицьких пісень; запис повного обряду

весілля на Ламбірщині 2-ї половини ХІХ ст., текстів весільних пісень (усі – з докладною паспортизацією) тощо. Автор праць, присвячених діячам укр. культури, поміж яких особне місце належить розвідкам про репресованих науковців і громад. діячів О. Зілинського, С. Дністрянської, В. Січинського.

Літ. твори: докторат (канд. дис.): «В. Гнатюк – дослідник фольклору Закарпаття» (Пряшів, 1967); В. Гнатюк – дослідник фольклору Закарпаття. Пряшів, 1975 (словацькою мовою); Науковець з душою поета. Баунд-Брук, 1983; Фольклор русинів Войводини. Нови Сад, 1987; Бібліографія друкованих праць В. Гнатюка. Едмонтон, 1989; Заповіт предків. Пряшів, 1994; Музей Визвольної боротьби України та доля його фондів. Мельбурн, 1996; Розмови з однодумцями. Пряшів, 2004; Старовинні весняні звичаї. *Нове життя*. (Пряшів), 1961. № 20; Огляд дотепершніх досліджень над «Піснею про Стефана воеводу». *Дукля*. (Пряшів), 1962. № 4; Весільні пісні села Курів. *Дружно вперед*. (Пряшів), 1962. № 12; Доказ давньої культури. Пісня про Штефана воеводу. *Дружно вперед*. 1963. № 1; 36. пісень першої половини ХVІІ ст. *Дружно вперед*. № 3; 36. народних пісень Де-Воллана. *Дружно вперед*. № 7–8; До історії збирання українського фольклору Східної Словаччини до першої світової війни. *Наук. зб. Музею української культури у Свиднику*. Пряшів, 1965. Т. 1; Найстарша українська пісня про «Степана воеводу». *Народний календар*. Пряшів, 1966; Народна співачка Анця Ябур. *Народний календар*. Пряшів, 1969; Легендарна українська піснетворка [Маруся Чурай]. *Нове життя*. 1968. № 2; Фольклор Пряшівщини у працях українських та російських вчених і сучасний стан його дослідження. *Слов'янське літературознавство і фольклористика*. (Київ), 1968. № 4; Філарет Колесса – перший записувач народних пісень русинів і українців Югославії. *Нова думка*. (Вуковар), 1973. № 3; Філарет Михайлович Колесса та його місце в українській фольклористичі. *Колесса Ф. Українська усна словесність*. Едмонтон, 1983; Новознайдені листи Станіслава Людкевича до Софії Дністрянської. *Наше слово*. (Варшава), 1983. № 7; Народна культура південних лемків. *Лемківщина*. Нью-Йорк, 1988; Софія Дністрянська визначна піаністка і організаторка жіночого руху. *Тези доповідей і повідомлень 1-ї Тернопільської обл. наук. історико-краєзнавчої конференції*. Тернопіль, 1990. Ч. 3; Маловідома сторінка зацікавлення І. Франка лемківським фольклором. *Іван Франко і національне відродження*. Львів, 1991; Умерла найстарша лемківська співачка Марія Макара. *Лемківщина*. 1993. Чис. 2; Ни-

кифор Лечишак – забутий збирач фольклору Горниці. *Дзвони: Християнський календар*. Нови Сад, 1994; За мистецькими заповідями Василя Авраменка. Про хореографічну діяльність Володимира Лібовицького. *НТЕ*. 1994. № 1; Диригент, композитор і збирач фольклору Ярослав Полянський. *НТЕ*. 1996. № 1; «Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш?» (Нове про історію дослідження і місце найдавнішого запису відомої української пісні). *НТЕ*. 2000. № 2–3; Фольклорист із Лемківщини та його унікальна збірка. *СіЧ*. 1996. № 11–12; Етномузиколог, який випередив свою добу. З приводу смерті Володимира Гошовського. *Карпатський край*. 1997. № 7; Volodymyr Hošovskij a moderna etnomuzikologia (k 65. narodeninam). *Slovensky narodopis*. Bratislava, 1987 [переклад: Володимир Гошовський і сучасна етномузикологія (до 65-річчя з дня народження)]. *Гошовський В. Біо-бібліографічний покажчик праць*. Львів, 1992]; Filaret Kolessa a Československo. Príspevok k československo-ukrajinský stykom. *Slovenský národopis*. 1972. Č. 4; The Nativity Play of Ukrainians a Synkretic Expression of Pastoral Culture. *Etnographica et folkloristika Carpathica*. (Дебрецен), 1983. № 3; Poetica kolomyjo krusinsky chpresídlencov z Rumunskana Tachovsku. *Národopis néinformácie*. (Братислава), 1987. Č. 2 та ін.

Літ.: Колеса крутяться / упоряд. О. Мушинка. Пряшів, 1998. Т. 1: Спогади; Т. 2: Бібліографія; Шуркала Н. Очікуване видання (М. Мушинка: 3 глибини віків). *Дукля*. 1967. № 4; Гиряк М. Над цікавою роботою (М. Мушинка: Фольклор Пряшівщини в працях українських та російських вчених і сучасний стан його дослідження). *Слов'янське літературознавство і фольклористика*. 1969. № 1; Гиряк М. До «Срібної роси». *Дукля*. 1971. № 1; Красовський І. Фольклор лемків на Міжнародному фестивалі в ЧССР (Про виступ фольклорної групи «Курівчанин»). *Наше слово*. 1980. № 34; Красовський І. Невтомний глядач культурних скарбів. До 50-річчя від дня народження Миколи Мушинки. *Наше слово*. 1986. № 7; Г. Ю. Д-р Микола Мушинка – пристрасний фольклорист. *Новий шлях*. 1988. № 17/18; Неврлий М. Всеукраїнський громадянин і науковець (До 60-ліття М. Мушинки). *Сучасність*. 1996. № 6; Мишанич О. Видатний дослідник українського фольклору (штрихи до портрета члена-кореспондента НАНУ М. Мушинки). *НТЕ*. 2002. № 5.

Н. Костюк

Н

НАГАЧЕВСЬКИЙ (Nahachewsky) Андрій

(01.03.1959, м. Саскатун, Канада) – фольклорист, етнохореолог, педагог. Дійсний член НТШ. Президент Асоціації укр. танцю в провінції Альберта (Канада). Володар «Відзнаки Гетьмана-2012» (Hetman Award) Укр.-канадського Конгресу – Ради провінції Альберта. З дитинства навчався в школі укр. танцю, був членом «Пласту», співав у хорі (м. Саскатун). Здобув освітні ступені бакалавра українознавства (Саскачеванський університет, 1979), мистецтв (Йоркський університет, 1985), наукові – магістра і доктора укр. фольклористики (Альбертський університет, 1985, 1991 п/к Б. Медвідського). У 1980–81 – стипендіат товариства «Україна» за спец. річною програмою на кафедрі хореографії в Київському інституті культури. У 1988 проходив спец. літній курс навчання в Центрі вивчення танців у Джерсі (Велика Британія). У 1983–85 – дослідник Села укр. культурної спадщини (поблизу м. Едмонтона, Канада). У 1983–90 (з перервами) – інструктор-викладач відділу славистичних і східно-європейських студій Альбертського університету. Від 1990 – перший професор кафедри укр. культури та етнографії ім. Гуцуляків при Альбертському університеті (м. Едмонтон), у 2001–16 очолював Центр укр. і канадського фольклору ім. П. і Д. Кулів (колишній Канадський центр укр. культури та етнографії), професор відділу сучасних мов та культурних досліджень Альбертського університету (м. Едмонтон). Викладав різні університетські курси на теми укр. та укр.-канадської культури. У віці 15 років став художнім директором і танцівником укр. ансамблю «Євшан» (1974–79), як танцівник брав участь у різних ансамблях: «Веснянка» (1977–78, обидва – м. Саскатун), «Фестивальний ансамбль» (1979–82, м. Торонто), «Черемош» (1982–84), «Шумка» (1984–87, обидва – м. Едмонтон). У монографії «Побутові танці канадських українців» Н. проаналізував 50 нар. танцювальних зразків «первинного існування», виконані першими укр. поселенцями канадських степових провінцій Альберта й Саскачеван (34 з них були відомі українцям західних регіонів України до еміграції); дослідив культурний контекст українців Канади, зокрема, висвітлював проблеми нар. муз. ін-

струментарію і типи нар. оркестрів. У 1994 організував фольклорну експедицію в канадських провінціях Манітоба та Альберта, у 1995 – селами Західної України. Досліджував танцювальну культуру українців у Бразилії, Італії, Польщі, Словаччині, Франції, колишній Югославії; результати публікував в Україні, Угорщині, Греції, Канаді та ін. країнах. У своїх дослідженнях Н. аналізує поняття «народний», «етнічний», «національний» та «характерний» танець, простежує стан збереження нар. побутового танцю українцями Канади, співвідношення між сценічними традиціями та джерелами їх походження. Під керівництвом Н. здійснено дослідницький проект «Місцева культура та різноманітність на преріях» (2003–2006).

Літ. твори: магістерська робота «First Existence Folk Dance Forms Among Ukrainians in Smoky Lake, Alberta and Swan Plain, Saskatchewan» (Альберта, 1985); докторат «The Kolomyika: Change and Diversity in Canadian Ukrainian Folk Dance» (Альберта, 1991); Побутові танці канадських українців. Київ, 2001; Джерела до вивчення українського танцю Канади. *Родовід*. 1991. Чис. 2; До історії українського танцю в Альберті. *Західноканадський збірник* / ред. М. Сорока. Едмонтон; Острог, 2008. Чис. 5 [НТШ в Канаді. Т. XLIV]; Фольклор українців Канади у дослідженнях аспірантів канадських університетів. *Вісник Львівського університету*. Серія: філологія. Львів, 2010. Вип. 43; Особливості української фольклористики в Канаді (у співавт. з М. Маєрчик). *Народознавчі зошити*. Львів, 2010. Чис. 3/4 (93/94); Від національного до одвічного: про відродження укр. нар. танцю в Канаді. *Народознавчі зошити*. Львів, 2010. Чис. 3/4 (93/94); Ukrainian weddings: exhibit catalogue. Edmonton, 2007 (у співавт. із N. Foty, S. Hong, L. Pawluk); Ukrainian dance: from village to stage. Edmonton, 2008; Ukrainian dance: a crosscultural approach. Jefferson. North Carolina, and London, 2012; Ukrainian Dug-out Dwellings in East Central Alberta. *Historic Sites Serviced Occasional Paper*. (Edmonton), 1985. No. 11; Ukrainian Performing Arts in Alberta. *Continuity and Change: The Cultural Life of Alberta's First Ukrainians*. Edmonton, 1988; головний ред. більше 20 видань, зокрема, Catalogue of Ukrainian audio recordings of the Ukrainian Folklore Archives, University of Alberta. Compiled by B. Cherwick & R. Tarnawsky. Edmonton, 2000; Ukrainian Folklore Archives manuscript collection by Olga Sklanka, Tanya Makar, Lidia Jendzjowsky, Joan Margel and Andriy Nahachewsky (compilers). Edmonton, 2000 (500 entries).

Літ.: Лазебник С. Роздуми на мосту з двобічним рухом. Київ, 2004; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Медвідський Б. Катедра української культури та етнографії ім. Гуцуляків при Альбертському університеті. *Українська діаспора* / ред. В. Євтух, В. Маркус. Київ; Чикаго, 1997. Чис. 10; Сухоніс Ф. Ріо-Де-Україна. *Бористен*. 2010. № 9; Богород А. Народні танці українців Канади. URL: <http://www.redkyb.ru/boh/dans/bookstan/ukrtan2-8.html>; Безбородова Н. Андрій Нагачевський. Що означає бути українцем? Розмаїття розуміння українськості в фольклористичних студіях Альбертського університету. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/intervyu/1992-andrii-nahachewsky-shcho-oznachaie-buty-ukraintsem-rozmaittia-rozuminnia-ukrainskosti-v-folklorystychnykh-studiakh-albertskoho-universytetu> (11.06.2022).

С. Василик

НАГІРНА**(дів. прізви. Чабан) Стефанія Іванівна**

(09.09.1898, м. Сокаль, тепер Львівської обл. – 19.02.1993, м. Нью-Йорк, США) – оперна й камерна співачка (сопрано), вчителька, громадська діячка, перекладачка. Закінчила Львівську учительську семінарію (1919), ВМІ ім. М. Лисенка у Львові (1923), УВПІ (1929 або 1930) та Празьку консерваторію (1930 або 1931) по кл. сольного співу А. Кадержабека. Виступала в укр. концертах у Львові, а також епізодично в т-рі Й. Стадника, в укр. концертах у Празі, зокрема, на шевченківських і лисенківських вечорах, разом з О. Руснаком у концертах із нагоди 30-річчя смерті М. Лисенка за участю хору п/к О. Приходька (Прага). Від 1923 проживала у Празі, брала активну участь у роботі Громади студенток українок, Укр. жіночого союзу, де познайомилася із С. Русовою, Х. Кононенко, З. Мірною. Була делегаткою від Укр. жіночого союзу на Укр. жіночий конгрес (1934, Станіславів, доповідь «Денаціоналізація укр. дітей на еміграції»). Від 1931 вчителювала в мм. Подебради (тодішня Чехословацька Республіка) та Рахові, від 1934 – в м. Модржани (поблизу Праги). Після 1939 повернулася до Праги, де займалася перекладацькою роботою, а також написала цикл новел на муз. теми. Епізодично виступала на оперних сценах Львова, Подебрадів, а також гастролювала в Берліні. У 1945–48 перебувала в таборі для переміщених осіб (Регенсбург, Німеччина), де брала активну участь в Об'єднанні укр. жінок на еміграції. У 1948 (за ін. відом. 1949) емігрувала до США, де займалася пед. діяльністю, а також була членкинею управи Укр. літ. мистецького клубу, очолювала батьківський комітет УМІА (Чикаго, США). Від 1969 – референтка Об'єднання працівників літератури для молоді. У різний час публікувалася в журналах «Жінка» (Львів, за ред. М. Рудницької), «Жіночий світ», «Наше життя» (Канада), «Краківські вісті» (Польща), «Громадянка», «Українське слово» (Німеччина). У репертуарі: твори М. Лисенка, К. Стеценка, Ост. і Н. Нижанківських, В. Барвінського, Д. Січинського, С. Людкевича, Я. Лопатинського, І. Левитського, В.-А. Моцарта, К.-М. Вебера, Ж. Бізе, Дж. Верді, Дж. Пуччіні, Б. Сметани, А. Дворжака, укр. нар. пісні.

Партії: Оксана («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Цвіркунка, Панна з трояндою («Чорноморці»), «Ноктюрн» М. Лисенка), Софія («Галька» С. Монюшка), Арсена («Циганський барон» Й. Штрауса) та ін.

Літ. твори: Музичні й звукові моменти в творах Ольги Кобилянської. *Жінка*. (Львів), 1937. Чис. 19, 20, 23, 24; Із моїх музичних спогадів. *Наше життя*. 1952. Червень-вересень; Український музичний інститут. *Наше життя*. 1955. Червень-жовтень; Музика в творах Ольги Кобилянської. *Народна воля*. 1963. Чис. 44; Український музичний інститут. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1967. 10 березня; Платоніда Щуровська-Россіневич. *Свобода*.

(Нью-Йорк), 1974. 21 лютого; У століття Станіслава Людкевича. *Екран*. (Чикаго), 1979. Чис. 104/105; Праця українського жіноцтва в Регенсбурзі – в оселі й області. *Регенсбург. Статті, спогади, документи до історії української еміграції в Німеччині після 2-ї світової війни*. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985; Адажіо. *Наше життя*. 1988. Червень; *переклади*: Мукерджі Дган Гопаль. Пригоди хороброго голуба: оповідання з індуського життя / переклад з англійської С. Нагірної. Регенсбург, 1947.

Літ.: Мартиненко О. Музична діяльність української еміграції у міжвоєнній Чехословаччині (джерелознавчий аспект дослідження): Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ, 2001; [Б. п.]. *Adagio*. Життєвий шлях Стефанії Нагірної / упоряд. О. Нагірна-Кузишини, Г. Кузишин-Голубець. Львів. 2003; Кліш І. Мистецька діяльність Стефанії Нагірної у контексті місцевого мистецтва України і діаспори. *Молодь і ринок*. 2016. № 3 (134); Карась Г. Хронограф музичного життя українського зарубіжжя на сторінках часопису «Екран» (США): Джерелознавчий аспект. URL: <http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/328-hronograf-muzichnogo-zhittja-ukrayinskogo-zarubizhzhja-na-storinkah-chasopisu-ekransha-dzhereloznavchij-aspekt.html>; Басца О. Камерно-вокальна творчість західноукраїнських композиторів першої третини ХХ століття в аспекті проблеми мотивації. *Наукові записки*. Серія: Мистецтвознавство. Київ. 2011. № 2; Карась Г. Постать Станіслава Людкевича в контексті музичної культури української діаспори. *Наукові записки Тернопільського нац. університету ім. В. Гнатюка та Нац. муз. академії України ім. П. Чайковського. Мистецтвознавство*. Тернопіль; Київ, 2009. № 2 (21); Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Коваленко Л. Українська жінка в журналістиці. *Свобода*. 1969. Чис. 30. 15 лютого. Чис. 31. 18 лютого; Лисенко І. Співаки України. Енциклопедичне видання. Київ, 2011; Луцька О. Життєвий шлях Стефанії Нагірної. *Наше життя*. 2004. Чис. 4; Навроцька Х. «Adagio» Стефанії Нагірної. *Наше життя*. 1988. Червень; Сомокіш Н. Посмертні згадки (Стефанія Нагірна). *Наше життя*. 1993. Червень; Василик С., Лисенко І. Нагірна Стефанія Іванівна. *УМЕ / ІМФЕ НАНУ*. Київ, 2016. Т. 4. С. Василик

НАЗАРЕНКО**Григорій Павлович**

(13.10.1902, м. Полтава – 25.05.1997, м. Детройт, похований на цвинтарі Гренд Лаун, США) – бандурист, диригент, концертмейстер, педагог. Кобзар-«полтавець» київської «Хороброї сімнадцятки» бандуристів. Початкову освіту здобув у церковно-приходській школі Успенського собору (м. Полтава), з 1909 вивчав муз. грамоту й солоспів, співав у церковному хорі. Навчався в Полтавській художній школі, муз. освіти здобував від 1918 у Полтавському муз. технікумі на диригентсько-композиторському відділенні, водночас співав у Полтавському укр. нац. хорі Ф. Попадича. Разом із Д. Пікою, Й. Панасенком, П. Міняйлом та ін. 1923 організував «Кобзарське братство», яке влилося в Полтавську капелу бандуристів п/к В. Кабачка, з 1935 – концертмейстер і соліст Держ. зразкової

НАЗАРЕНКО

капели бандуристів УРСР. У 1941 був поранений, перебував у німецькому полоні, звідки втік і 1942 разом з Г. Китасти́м та ін. заснував у Києві Капелу бандуристів ім. Т. Шевченка. У серпні 1942 разом з іншими членами капели був заарештований гестапо; 1943 – звільнений, після чого виступав з Капелю в окупованій Західній Україні. Від 1944 – у Німеччині: 1945 створив і диригував Капелю бандуристів ім. М. Леонтовича в таборі для переміщених осіб (м. Госляр), яка впродовж 3-х років виступала в англійській, американській та французькій окупаційних зонах. Разом з нею концертували піаніст В. Кіпа, колишній соліст Київської опери Г. Манько. За спогадами учасника капели В. Луціва, у період її найбільшого розквіту в складі налічувалося понад 20 бандуристів, повний реєстр голосів – від тенорів до баса профундо. Основні партії виконували сам **Н.**, а також Олександр і Петро Гончаренки. Майстерно володів харківським методом гри на бандурі, уклав підручник гри на цьому інструменті. Деякі обробки **Н.** в 1930-х записано на грамплатівки. Від 1949 – у м. Детройті (США). Працював на заводі «General Motors». Брав участь у концерті Укр. капели бандуристів ім. Т. Шевченка 1951 у Карнегі-Холі (м. Нью-Йорк). Від 1955 – кер. Ансамблю бандуристок Союзу укр. молоді Америки. Брав участь у літ.-муз. вечорах культурно-мистецького товариства «Козуб» (Торонто, Канада), а також був одним з кер. хору УАПЦ Святого апостола Андрія Первозванного в Гемтремку (шт. Мічиган, США). Член і деякий час кер. (після 1977) Капели бандуристів ім. Т. Шевченка в Детройті. У 1970-х – кер. ансамблю «Проліски». Як концертний виконавець виступав до 1983. Поміж учнів – В. Луців.

Літ. твори: Павло Міняйло (посмертна згадка). *Нові дні*. (Торонто), 1973. Листопад; Спогади про Полтавську капелу бандуристів. 1977 (рукопис); Спогади про Гната Хоткевича [Інтерв'ю на магнітофонній плівці 1989 р.] (90 хв.).

Дискогр.: Ой, гиля, гиля, народная песня (аранжування Г. Назаренка): Гос. капелла бандуристов УССР, дирижер Д. Пика, соло И. Панасенко и Т. Медведев. Москва, Апрельский завод, 1937 [дата запису]. 5178.

Літ.: Самчук У. Живі струни. Детройт, 1976; [Б. п.]. Українці в Детройті і в Мічигані. Відзначення тисячоліття Хрещення України. Детройт, 1988; Ротач П. Розвіяні по чужині: полтавці на еміграції. Короткий бібліографічний довідник. Полтава, 1998; Мішалов В. Харківська бандура. Культурологічно-мистецькі аспекти генези і розвитку виконавства на українському народному інструменті. Харків; Торонто, 2013; Махила Г. Вітаю. *Бандура*. 1993. № 45/46; Луців В. «Біжить доріжка, стелиться і в пісню заверта». *Луців В. Від Бистриці до Темзи: спогади, документи, публікації, листи / упоряд.*, вступ. стаття, літ. запис О. Жарівського. Львів, 1999; Козак С. «Браво, Назаренко!». *Літ. Україна*. 1993. 8 квітня; Лубська О. Спогади про Григорія Назаренка (замість квітів на могилу). *Літ. Україна*. 1998. № 65/66.

С. Василик

НАЗАРЕНКО

Дмитро Олександрович

(28.02.1970, м. Харків) – піаніст, педагог. Народився в муз. родині, батько Олександр Іванович Назаренко – баяніст, диригент і педагог. Лауреат Республіканського конкурсу камерних ансамблів «Золота осінь» (1990, м. Хмельницький), Міжнар. конкурсу ім. Й. Дрекслея (1994, м. Нюрнберг, Німеччина, I премія). У 1988 закінчив Харківську ССМШ і продовжив муз. освіту в Харківському інституті мистецтв ім. І. Котляревського (1989–93), пройшов асистентуру-стажування при ньому (1996; усі по кл. фп. Т. Веркіної), у 1993–95 працював тут викладачем. Удосконалювався в Мерілендському університеті (США, 1996–2003, кл. К. Пейдж, Л. Дедова). У 1996–2000 – викладач Мерілендського університету, 1999–2012 – Монтгомері-коледжу (обидва – США), від 2000 – власної приватної школи фп. Поміж учнів: лауреати конкурсів різного рівня у США. Від 1989 виступає з концертами в Україні, Литві, Німеччині, США. У репертуарі: твори М. Лисенка, Я. Степового, В. Косенка, В. Бібіка, В. Золотухіна, В. Птушкіна, Д. Скарлатті, Й.-С. Баха, Й. Гайдна, Л. Бетховена, Ф. Шуберта, Ф. Шопена, Р. Шумана, Й. Брамса, К. Дебюссі, М. Равеля, П. Чайковського, О. Скрябіна, С. Рахманінова, С. Прокоф'єва. Записав на CD композиції Ф. Шопена, Й. Брамса, К. Дебюссі, М. Равеля, П. Чайковського, С. Рахманінова, С. Прокоф'єва.

Літ. твори: Добре пам'ятаю... *Тетяна Веркіна: Мистецтвом змінювати світ / заг. ред. та упоряд. Л. Шубіна*. Харків, 2016.

Літ.: Виноградова Т. На стажировку – за рубеж. *Панорама*. (Харків), 1995. № 27 (234); Troyke W. Beachtliche Leistungen. *Nürnberger Nachrichten*. 1994. 28 maerz; Лисенко І. Назаренко Дмитро Олександрович. *Лисенко І. Словник музикантів України*. Київ, 2005.

С. Василик

НАЙДИЧ

Дмитро Юрійович

(15.09.1963, м. Київ) – академічний і джазовий піаніст-імпрровізатор, кер. джазового ансамблю, композитор, муз. продюсер. Син Ніни Найдич. Лауреат премії Ж.-Б. Мольєра (2006, Париж), міжнар. конкурсів джазових піаністів у Вільнюсі (Литва) і «Соло, дуо, тріо» в Кракові (Польща, обидва – 1989). Закінчив КССМШ (1983, кл. фп.), Київську консерваторію (1990, кл. І. Рябова), де також відвідував лекції з диригування Р. Кофмана, консультувався з композиції в І. Карабія. Під час навчання організував джазовий ансамбль. Стажувався у Вищому муз. училищі ім. Гнесіних (кл. І. Бриля). Від 1988 – учасник джазових фестивалів в Іспанії, Італії, Німеччині, Норвегії, а також «Горизонти джазу» (м. Кривий Ріг Дніпропетровської обл.), «Голосієве» (м. Київ), «Донецьк–89», «Джаз на Дніпрі» [м. Дніпропетровськ (тепер м. Дніпро)]. Концертував в

Україні [зокрема із французькими джазовими музикантами з асоціації Ліона «АРФІ» (1991); із симф. оркестром Київської філармонії п/к М. Дядюри (2000, 2001)], Франції (з Д. Юмером, Д. Локвудом), Білорусі та ін. країнах. Від 1991 мешкає в м. Ліоні (Франція). Від 1994 – викладач Нац. консерваторії Ліона, періодично дає майстер-класи в ін. консерваторіях Франції, Центрі музики Д. Локвуда. Виступав із симф. оркестрами Лілля, Канн (Франція), симф. оркестром Маріїнського театру Санкт-Петербурга та ін., а також у дуеті з відомими музикантами Ж.-К. Казадезюсом, В. Шевелем, Ж. Апапом, Р. Гальяно, П. Амуаялем, американським клоуном Г. Буте, у тріо з Ж.-Ж. Авенем і Ж. Аллюшем. Від 1999 – організатор і генеральний директор муз. фестивалю «Mélomanie d'Annouay». У співпраці із Симф. оркестром Нац. філармонії України створив проєкт «Музичні діалоги», де імпровізував на теми М. Равеля, Д. Шостаковича, А. Веберна, Е. Гріга. У 2002 в Нац. філармонії України було представлено масштабну «квазісюрреалістичну фреску», створену й оркестрованою Н. (з використанням інтонаційного матеріалу 3-го фп. концерту С. Рахманінова). Також імпровізував на теми Г.-Ф. Генделя. У репертуарі, крім джазової музики, твори укр. композиторів, а також В.-А. Моцарта, Е. Гріга, М. Равеля, З. Кодая, А. Веберна, Дж. Гершвіна (написано оркестрову і фп. каденції до «Рапсодії в стилі блюз»), П. Чайковського, С. Рахманінова, Д. Шостаковича. Автор джазових творів, зокрема, на укр. тематику («Балада про давнину кийвську», «Київський блюз», «Вечорниці» та ін.). Прагне поєднати укр. муз. фольклор та джаз. Виступав з виконавцями фольклору – співачкою С. Карпенко і скрипалем С. Охрімчуком. У 2005 разом із Ж.-К. Казадезюсом та Д. Локвудом представив виставу «Джаз і Діва», яка пройшла з великим успіхом у т-рах Франції і була номінована на здобуття премії Ж.-Б. Мольєра як краща муз. вистава. У Києві виступав у рамках проєкту «Різдвяні зустрічі: три піано» під егідою міжнар. фестивалю «Сходи до неба». Часом нетрадиційно використовує фп., вдається до елементів геппенінгу. Випустив у Франції CD з власними джазовими композиціями: сольний «Cossia» та 3 диски з обробками укр. нар. пісень з елементами джазу і сучасної музики («Пісні України», «Давнина», «Тріо Київ»). У 2009–10 створив муз. виставу «Мое життя в Морсо», де поєднав класичну музику та джаз з елементами театралізації (Theatre de La Gaité Montparnasse, Париж, 2011).

Муз. твори: для фп. і симф. оркестру: «Симфонічні імпровізації»; для фп.: джазові п'єси «Балада про давнину кийвську», «Ностальгічний вальс», «Присвята Чарлі Чаплінові», «Історія старого фортепіано», «На думку клоуна», «Награвання», «Відлуння», «Вечорниці», «Київський блюз» та ін.

Дискогр.: CD: «De l'avis d'un clown» («На думку клоуна»). France: IDA Records, 1997; Cossia, 2005 та ін.

Літ.: Ільницька М. Шлях до визнання. *Музика*. 2004. № 3 (передрук: На хвилях музики в минулу далечінь круїз. Київ, 2006); Найдюк О. Дмитро Найдич: «Моя роль в тому, щоб оживляти традицію». *Музика*. 2012. № 1; Маліченко М. Музичні діалоги. *Вечірній Київ*. 2000. 19 травня.

А. Калениченко

НАРІЖНИЙ

Симон

(30.01.1898, с. Сокилки Кобеляцького пов., тепер Полтавської обл. – 28.02.1983, м. Сідней, Австралія) – історик, культуролог, педагог, архіваріус, музеєзнавець, суспільно-громадський діяч. Доктор філософії в галузі історії (1927). Закінчив історико-філологічний факультет Полтавського університету (1921); після еміграції до Чехословаччини закінчив філософський факультет УВУ в Празі (1926), водночас навчався в Карловому університеті (1927). Від 1925 працював у МВБУ, у 1945–48 його директор, водночас у 1928–32 – викладач всевітньої історії в УВПІ ім. М. Драгоманова, у 1929–44 – вчений секретар Укр. історико-філологічного товариства; від 1933 – доцент, у 1938–54 – професор кафедри історії України і Східної Європи в УВУ. Секретар організаційного комітету 2-го Укр. наук. з'їзду в Празі (1932). Брав участь у виданні Української загальної енциклопедії (тт. 1–3, Львів; Станіславів; Коломия, 1930–35) за ред. І. Раковського. Від 1950 проживав у Сідней (Австралія), де працював робітником. Поміж видатних історичних досліджень Н. особливе місце належить праці «Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939», створеній на базі досліджень архівів МВБУ. Перша частина була опублікована 1942 у Празі. Друга частина матеріалів, які було вивезено до СРСР у 1945–46, була опрацьована вже після смерті автора п/к О. Федорука, завдяки чому у видавництві ім. О. Теліги 1999 вийшла книга «Культурна праця української еміграції 1919–1939 (матеріали, зібрані С. Наріжним, до ч. 2)». В обох частинах містяться унікальні матеріали про діяльність мистецьких колективів, музикантів укр. діаспори, зокрема, хор Д. Котка, капелу О. Кошиця, збереження, поширення і розвиток укр. нац. танцю в еміграції. Частина архіву (1920–40-х) та рукописи Н. зберігається в МВБУ, ЦДА у Празі (Чехія), архів австралійського періоду зберігається у його родини. Автограф праці про І. Виговського (1934) зберігається в ЦДІАУ у м. Львові (ф. 309, оп. 1, од. 1669). Повний список праць Н. до цього часу не складено і бібліографію не опубліковано.

Літ. твори: Гетьман Іван Виговський. Прага, 1929; Полтавський університет. Париж, 1930; Слов'янський огляд і україніка в ньому. Прага, 1930; Нариси з історії середньовіччя. Мусульманський світ. Прага, 1931; Українська преса. Подебради, 1934; 15 літ діяльності Українського історико-філологічного Товариства в Празі. Прага, 1949; Одеське товариство історії й старовини. Прага, 1941; Історичне товариство Нестора літописця

НЕЙГАУЗ

в Києві. Прага (?), 1941; Українська пісня за кордоном. Українська республіканська капела й хори української еміграції 20-х і 30-х рр. Прага, 1941; Шевченкіана в Музеї Визвольної боротьби України. Прага, 1941; Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939. Прага, 1942; Ч. 1. Львів; Кент; Острог, 2008 (препринтне вид.); Харківське історико-філологічне товариство. Прага, 1944; Сторінки з чесько-українських взаємин: Український Музей в Празі. Вінніпег, 1949 (під псевдонімом Я. Бірич); Як рятували Музей Визвольної боротьби України. Цюрих, 1959; Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939 (матеріали, зібрані С. Наріжним до Ч. 2) / упоряд. Л. Яковлева, Г. Михайліченко, А. Огінська; передмова О. Федорука. Київ, 1999; Княжа доба. Козаччина. Литовсько-польська доба та історіографія. *Українська загальна енциклопедія*. Львів, 1934. Т. 3.

Літ.: Мушинка М. Лицар волі. Ужгород, 1995; Мушинка М. Музей Визвольної Боротьби України та доля його фондів. Мельбурн, 1996; Мушинка М. Український музей у Празі (1925–1948). Опис фондів. Київ; Прага, 1996; Мушинка М. Знахідка століття на ділянці досліджень української еміграції. *Вісник НТШ*. Львів, 1996; Мушинка М. Наріжний Симон Петрович. *ЕСУ*. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=71257 (11.06.2022); Гвадь І. Знахідка століття на ділянці української еміграції. *Український світ*. 1998. Чис. 4–6; Мартиненко О. Музична діяльність української еміграції у міжвоєнній Чехословаччині: Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ, 2001; Мартиненко О. Українська музична еміграція міжвоєнного періоду в Чехословаччині. *Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка*. Тернопіль, 2000. Вип. 3; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому просторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Лозенко Л. Празький український архів: історія і сьогодення. *Архіви України*. Київ, 1994. Чис. 1–6; Яковлева Л. Празькі фонди в Києві. *Пам'ятки України*. Київ, 1994. № 3–6; Пархоменко Л. З архіпелагу позадержавної праці емігрантів для України. *Музична україністика: сучасний вимір*. Київ, 2010. Вип. 5; Пархоменко Л. Блаженні гнані за правду (до 100-ліття Симона Наріжного). *Вісті з України*. 1998. 12 лютого; Кужільна О. Діяльність української еміграції Чехословаччини із заснування товариства «Музей визвольної боротьби України». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Острог, 2015. Вип. 23; Боряк Т., Ковальчук О. Наріжний Симон. *Енциклопедія історії України*. Київ, 2010. Т. 7.

С. Василик, Л. Пархоменко

НЕЙГАУЗ

(Neuhaus) Наталія Густавівна

(19.05.1884, м. Єлисаветград, тепер Кропивницький – 17.12.1960, м. Кельн, нині ФРН) – піаністка, педагогиня. За походженням німкеня. Донька Густ. Нейгауза, сестра Генр. Нейгауза, троюрідна сестра К. Шимановського, племінниця Фелікса, Сигізмунда та Станіслава Блюменфельдів. Навчалася у муз. школі Г. Нейгауза в Єлисаветграді, приватно 1902–04 – в О. Міхаловського (Варшава), у 1905–09 – у Л. Годовського (Берлін), у 1910–12 – у К.-Г. Барта, у 1912–20 – викладачка гри на фп. муз. школи Г. Нейгауза. У 1917–19 – активна учасниця муз.-громадського життя Єлисаветграда разом із

Г. Нейгаузом, К. Шимановським, В. Дешевовим, Б. Кохном, Л. Балановською, С. Пузенкіним та ін. Восени 1920 емігрувала до Німеччини. Одна з перших інтерпретаторок фп. музики Л. Ружицького, Г. Фітельберга та ін. У 1906–07 брала участь у проєктах угруповання «Молода Польща в музиці» у Варшаві й Берліні, концертувала в Україні, Польщі, Німеччині, Італії. У репертуарі: твори Й.-С. Баха, Л. Бетховена, Ф. Шопена, Р. Шумана, Ф. Ліста, К. Сен-Санса, К. Шимановського, Ф. Блюменфельда. Перша виконавиця творів К. Шимановського: 4 етюд, ор. 4 (Варшава, 6 лютого 1906; Берлін, 30 березня 1906); Соната № 1 c-moll, ор. 8 (Варшава, 19 квітня 1907). Н. присвячено 4 етюд, ор. 4 К. Шимановського; Мазурка з «Польської сюїти» Ф. Блюменфельда. Донька Н. – Астрід Шмідт-Нейгауз (1910 – після 1990) – відома піаністка й педагогиня, професорка Вищої муз. школи Кельна. Багато концертувала Європою у фп. дуеті з чоловіком О. Шмідтом. Поміж учнів Н.: О. Лонгвіч, Т. Палм, органіст Г. Зайер, К. Штокгаузен та ін. Ред. німецького перекладу книги «Об искусстве фортепианной игры» («Die Kunst des Klavierspiels») Г. Нейгауза (1967, вид-во Г. Геріга).

Літ.: Нейгауз Г. Размышления, воспоминания, дневники. Москва, 1975; Долгіх М. Нейгаузи: варіації на елисаветградську тему. Кіровоград, 2013; Диллетант. Концерт г-жи Талі Нейгауз. *Голос Юга*. 1907. 3 октября; Halb-Ton. По поводу концерта Т. Нейгауз. *Голос Юга*. 1907. 4 октября; [Б. п.]. Бетховенский вечер. *Голос Юга*. 1907. 1908. 14 октября.

М. Долгіх

НИЖАНКІВСЬКА-СНІГУРОВИЧ

Дарія Амвросіївна

(18.06.1915, м. Львів – 23.06.1980, м. Вінніпег, Канада) – балерина, хореографиня, педагогиня. Донька відомого актора й балетмейстера т-ру «Руська Бесіда» Амв. Нижанківського, онука актора Ю. Нижанківського, правнучка засновника т-ру в Коломиї Р. Нижанківського. Навчалась у М. Славенської в Празі, А. Фалішевського й В. Переяславець у Львові. У 1939–44 – солістка Львівського т-ру опери та балету. Перший сценічний досвід – статистка (Нубійський раб) в опері «Аїда» Дж. Верді, після цього в оперу додали балетну інтерлюдію, у яку залучили Н.-С. Брала участь у балетних сценах постановок опер «Трубадур», «Травіата» Дж. Верді, «Кармен» Ж. Бізе, «Фауст» Ш. Гуно. Згодом стала провідною балериною, у репертуарі якої з'явилися партії Одетти-Оділії («Лебедине озеро» П. Чайковського), Дульсінеї («Дон Кіхот» Л. Мінкуса), Сванільди («Лілея» К. Данькевича), Тао-Хоа («Червоний мак» Р. Глієра), Анітри («Пер Гюнт» Е. Гріга) та ін. У 1944 емігрувала, працювала в таборі переміщених осіб на території Австрії, де продовжувала хореографічну діяльність («В'язанка українських танців» у виконанні укр. дітей посіла I місце на Міжнар. фес-

тивалі в Інсбруку, 1945). У 1950 емігрувала до Канади (Вінніпег), де одразу включилася в концертне життя укр. діаспори та розпочала пед. діяльність у школі Королівського балету. Відтоді вела при Королівському Вінніпезькому балеті студію укр. танцю. Співпрацювала з дитячим оперним т-ром, відкритим 1960 за ініціативою Комітету українко Канади. Поставила танцювальні сцени в операх «Ноктюрн», «Майська ніч» (1952, 1964), «Коза-дереза» (1964), «Зима і весна» (1965) М. Лисенка, «Катерина» М. Аркаса (1951), «На русалчин Великдень» М. Леонтовича, виставі «Атаман Пісня» М. Чирського (1951), опері «Серце Оксани» С. Туркевич-Лукинович (1970). Поміж її постановок: одноактний балет «Пробудження мавки» на муз. С. Рахманінова, хореографічна композиція «Гуцульська фантазія» на теми нар. пісень, 3-актний балет «Ніч під Івана Купала» (на власне лібрето та підбір музики, 1971). Силами балетної трупи, створеної з членів «Пласти» та студентів університетів, здійснила постановку вистави «Бояриня» за драмою Лесі Українки. Укр. танцям в інтерпретації Н.-С. властиве поєднання стилізованих нар. елементів і класичної техніки. Її роботи прикрасили кілька сотень концертних виступів і вистав.

Літ.: Пастернакова М. Дарія Нижанківська-Снігурович. *Пастернакова М. Українська жінка в хореографії*. Вінніпег; Едмонтон, 1963; Житкевич А. Пам'яті Дарії Нижанківської-Снігурович. URL: <https://meest-online.com/culture/pamyati-dariji-nyzhankivskoji-snihurovych/>; <http://www.tanzstiftung.ch/dance-foundation-history.html> (17.06.2022).

С. Василик

НИКОДЕМОВИЧ

(Nikodemowicz) Андрій (Анджей) Мар'янович (02.01.1925, м. Львів – 28.01.2017, м. Люблін, Республіка Польща) – композитор, піаніст, педагог. За походженням поляк. Лауреат Всесоюзного композиторського конкурсу (Москва, 1961, III премія). Професор (1995). Професор «Honoris causa» ЛНМА (2003). Відзнаки: ім. Св. Брата Альберта (за творчі здобутки, 1981), мера Любліна (1999), СК Польщі (2000), міністра культури й освіти Польщі (2000); Медаль і диплом Папи Римського Св. Івана Павла II «Pro Ecclesia et Pontifice» (2003). У 1943–46 навчався у Львівському політехнічному інституті. Грі на фп. вчився в Н. Біленької-Лаврівської, Р. Савицького. Закінчив Львівську консерваторію (1950, кл. композиції А. Солтиса; 1954, кл. фп. Т. Маєрського). У 1951–73 – її викладач. Від 1973 після звільнення з роботи (через релігійні переконання) – коректор Укр. відділу Музфонду СРСР. У 1980 виїхав до Польщі. До 2001 – викладач муз.-теоретичних дисциплін і композиції в Інституті художнього виховання університету ім. М. Кюрі-Склодовської та Інституту музикології Католицького Люблінського університету. Як піаніст виконував власні твори і

класичний репертуар. У 1982–92 – диригент хору Вищої духовної семінарії. Від 1989 – голова Люблінського відділення СК Польщі. У творчому доробку Н. переважають твори на релігійну тематику.

Муз. твори: *пантоміма* «Скляна гора» для читця й інструментального ансамблю (лібрето Я. Поразінської, 1969); *вокально-симф.*: «De nativitate» («До Різдва») для сопрано, мішаного хору та симф. оркестру, на сл. аноніма XVI–XVII ст. (1958), кантати «Dialogus Virginis cum Cruce» I («Розмова Діви Марії з хрестом») I для сопрано, чоловічого хору та симф. оркестру (1959), «Planctus Christi morientis» («Плач вмираючого Христа») для баритона, мішаного хору та симф. оркестру (1960), Musica concertante для сопрано з оркестром (1963; 2-а версія для гобоя, 2-х фп. та духових інструментів 1963), «3 гірких жалів (Плач біля гробу Господа Христа)» для баритона й малого симф. оркестру (1965; 2-а версія для баритона і струнного оркестру; 3-я версія для баритона та органа, обидві 1981), кантата «Ad Christum» («До Христа») для мішаного хору, фп. та струнного оркестру на сл. аноніма IV ст. (1965–66); Концерт для голосу з оркестром (1972), Magnificat для жіночого хору й симф. оркестру в старопольському перекладі Ф. Карпінського (1977–78; 2-а ред. 1987), «Ofiara wieczorna» («Вечірня жертва») для мішаного хору і струнного оркестру на сл. псалмів (2-а версія для мішаного хору та органа, 1984), Лоретанська літанія до Пресв. Діви Марії (1980–84); «Słysz, Boże, wołaniemoje» (Почуй, Боже, моє благання) для альтя й малого симф. оркестру на сл. псалмів (1981), Antyfony do Najświętszej Marii Panny (Антифон до Пресв. Діви Марії) для мішаного хору і струнного оркестру (1982; 2-а версія для мішаного хору та органа, 1985), «Ave, Maris Stella» («Радуйся, зірко моря») для мішаного хору і струнного оркестру (1983), Sequentia paschali (Великодня секвенція) для мішаного хору й симф. оркестру (1984), «Laudate Dominum» («Хваліте Господа») на сл. фрагментів псалмів у перекладі М. Скварницького для мецо-сопрано, баритона, мішаного хору та симф. оркестру (1985–87), Litanía Loretańska III (Лоретанська літанія III) для сопрано, чоловічого хору та симф. оркестру (1989–90), Litanía Loretańska IV для мішаного хору і струнного оркестру (1990), In matutinum (На заутреню) для сопрано, баритона, мішаного хору та симф. оркестру на сл. Іларія з Пуатьє (1993); ораторія на Вербну Неділю «Via Crucis» («Хресна дорога») для солістів, мішаного хору та камерного оркестру на сл. М. Скварницького (1996); меса «Містерія Святого Хреста» для сопрано, тенора, баритона та симф. оркестру на сл. М. Скварницького (1998), Чотири польські нар. пісні для сопрано і симф. оркестру (1997), «Godzinki o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny» («Годинки про непорочне зачаття Пресв. Діви Марії») для тенора (сопрано) й малого симф. оркестру [1999; 2-а версія для тенора (сопрано), флейти, гобоя та органа, 2000; 3-я версія для сопрано (тенора) і струнного оркестру, 2001; 4-а версія для сопрано й 4-голосного хору a cappella, 2006], Psalmus paenitentialis (Покаянний псалом) для альтя, баритона та симф. оркестру (2006; 2-а версія для альтя, баритона та органа, 2006), «Te, Matrem Dei, laudamus» («Тебе, Матір Божа, хвалимо») для сопрано, хору та інструментального ансамблю (2007); *для симф. оркестру:* Симфонія (1974–75), «Мала сюїта» (1986); *для фп. з оркестром:* «20 експресій» (1960), концерти (№ 1 – 1994, № 2 – 2002, № 3, 4 – 2003, № 5 – 2004, № 6, 7 – 2007); *для скрипки з оркестром:* Концерт

НИКОДЕМОВИЧ

(1973; 2-а версія – 1-й концерт для фп. з оркестром, 1994); для віолончелі з оркестром: Concerto-Meditazione (2003), Концерт № 2 (2005); камерно-інструментальні: для скрипки і фп.: Романс (1947), Соната (1948–49), Коліскова (1949; 2-а версія, 1993), Ноктюрн (1951), 3 поеми (1955–56), 5 коліскових (1991); для фп.: 3 сонати (1947, 1952, 1958), 5 прелюдів (1948), «6 Маленьких етюдів» (1958), Варіації C-dur (1958; 2-а версія для двох фп., 2006), «Експресії» (66 мініатюр у 6-и циклах, 1959–60), 3 етуди (1964), «Імпресія» (1965), «Sonorita» (1966), «Sonorita w trzech zwrotkach» («Сонорита в трьох рядках»), 1972), Етюд-токата (1984), 4 медитації (1986); для скрипки соло: «Sonorita» (1966), Капрічіо (1976); для віолончелі соло: «Sonorita» (1971); для органа: Варіації на тему пісні «Ave Maris Stella» (1991), 2 токати (1992), «Польська сюїта» (6 польських нар. пісень, 1995), Варіації на тему великодня пісні «Chrystus z martwych wstał jest» («Христос воскрес із мертвих») (1996), Варіації на тему пісні про Св. Станіслава «Chwała Tobie, Gospodzinie» («Слава Тобі, Господи» (анонім XV ст., 1996); для різних інструментальних складів: «5 діалогів» для флейти і фагота (1964), 3 коліскові для гобоя і фп. (1964), 3 ноктюрни для труби й фп. (1964), «Імпровізація» для двох скрипок і фп. (1965), «Musica concertante per tre» для флейти, альту та фп. (1966–67), Концертно на теми Сонатини C-dur М. Клементі для фп. і 8 духових інструментів (1967; 2-а версія для двох ксилофонів і 8-и духових інструментів, 1993), Камерний концерт для скрипки та інструментального ансамблю (1968), «Compositioe sonoristica» для скрипки, віолончелі та фп. (1971), Сюїта для квартету дерев'яних духових інструментів (1973), Канцона для флейти й малого духового оркестру (1992), «6 Медитацій» для труби та органа (1997; 2-а версія для органа; 3-я версія для фп.; 4-а версія для флейти Пана і струнного оркестру), Per tromba ed archi (Для труби і струнних, 2006), «Маленький концерт» для валторни і струнного оркестру (2007); для хору із супроводом: Реквієм для сопрано, хору та органа (1952–98), 7 польських нар. пісень (1972), 8 польських нар. пісень для мішаного хору та інструментального ансамблю (1972–88), «Salve Regina» («Радуйся, Царице») для хору хлопчиків і органа (1981), «Hymnus pro resscatis» («Гімн за гріхи») для сопрано, хору та органа (1999); для хору a cappella: кантати «Rorate, coeli, desuper» («Нехай зійде з небес роса») для двох мішаних хорів на сл. Ісайї 45, 8 (1960–61), «De Christo moriente» («До вмираючого Христа») для сопрано, баритона та мішаного хору на сл. Бенедикта з Клерво (1963; 2-а версія для сопрано, баритона, хору, сопрано та струнного оркестру, 2002), «In Paschale Domini» («На Воскресіння Господне») для мішаного хору (1963; 2-а версія для мішаного хору й симфонічного оркестру, 1987), Litania Loretańska I для хору 20-и тенорів (1968), «Rozmowa duszy z Matką Bolesną I» («Розмова душі зі скорботною Матір'ю») I для мецо-сопрано і хору хлопчиків (жіночого хору, 1976), «Rozmowa duszy z Matką Bolesną II» для мецо-сопрано, жіночого хору й хору хлопчиків (1976), «O jak bolejesz Matko» («О як тужиш, Матір») для мішаного хору на сл. М. Скарбімежа в перекладі М. Скарницького (1985), «Zaśnięcie» («Успіння Богородиці») для мішаного хору на сл. М. Скарницького (1985), Псалом на відкриття костюлю «Exultemus Domino» («Возрадуймося Господові») для мішаного хору на сл. фрагментів псалмів у перекладі Р. Брандштеттера (1985), 4 польські нар. пісні для 4-голосного жіночого хору (1986), «Давидові псалми», 35 псалмів на сл. Я. Кохановського для чолові-

чого хору (1989), Диптих для мішаного хору (2000); *обр. нар. пісень*: 320 колядок і пасторальок для мішаного хору (1971–85), 50 старопольських адвентивих, великопісних, різдвяних та ін. пісень і хоралів, популярна обробка для мішаного хору (1972–79), 20 колядок і пасторальок «Якось опівночі» для мішаного хору (1973), 30 колядок і пасторальок для 3-голосного чоловічого хору (1978–83), 30 колядок і пасторальок для 3-голосного жіночого хору (1978–83), 50 колядок і пасторальок для 4-голосного чоловічого хору (1982–86), 12 колядок і пасторальок для сопрано і мішаного хору (1984), 20 колядок і щедрівок для 4-голосного жіночого хору (1986), 12 колядок і щедрівок для баритона й мішаного хору (1986), 50 колядок і щедрівок Люблінщини для мішаного хору (1987); *камерно-вокальні твори*: «Rhythmus de Virgine» («Ритм до Діви Марі») для сопрано, фп., арфи, тарілок та струнного оркестру на сл. П. Даміані (1967), «Dialogus Virginis cum Cruce» II («Розмова Діви Марії з Хрестом») II для мецо-сопрано, баритона, двох флейт, кларнета, віолончелі та фп. (1971), «Ламентация» для сопрано, 2-х кларнетів, фагота та віолончелі (1971; 2-а версія для сопрано, флейти-пікколо, віолончелі та двох фп., 1978; 3-я версія для сопрано та органа, 1990), «Grudki kadzidla» III «Cantus humilis» («Грудки кадила») III для сопрано, альту, тенора та інструментального ансамблю на сл. Б. Обертинської (2-а версія для сопрано, альту, тенора, хору та інструментального ансамблю; 3-я версія для тенора та інструментального ансамблю, 1991), 4 пісні на сл. Дж. Герберта в перекл. С. Бараньчака для сопрано, труби та органа (1992), Триптих на сл. 3-го псалому в перекладі Я. Кохановського для сопрано та органа (1990); *для сопрано і фп.*: 3 пісні (1945–47), 3 пісні (1948–56), 2 пісні (1951), 5 вокалізів (1957), «Три казки про ніч і місяць» (1966), Коліскова на нар. сл. (1988), 5 пісень «Zostawione piosenki» («Покинуті пісеньки») на сл. Я. Поразинської (1988), «Il canto solingo» для сопрано і магнітофонної плівки (вокаліз, 1979), «Litania Loretańska II» для сопрано соло (1983; 2-а версія для сопрано і органа, 1985; 3-я версія для сопрано і духового оркестру, 1992; 4-а версія для флейти і малого духового оркестру, 1992), 4 польські нар. пісні для мецо-сопрано і фп. (1988); *для баритона й фп.*: 3 пісні (1949–51), 2 рубаї Омара Хайяма (1976; 2-а ред. для баритона й камерного оркестру, 1976); *вокальні ансамблі*: 9 мініатюр «Grudki kadzidla» – 1 для триголосного ансамблю низьких чоловічих голосів і триголосного ансамблю жіночих голосів, сл. Б. Обертинської (1989), 6 мініатюр «Grudki kadzidla II» для сопрано соло та альту соло на сл. Б. Обертинської (1989); музика до театральної вистави «Весілля» С. Виспянського (1969).

Літ. твори: Adam Soltys. *Ruch muzyczny*. 1968. № 22; Zapomniany kompozytor Iwowski [про Т. Маєрського]. *Ruch muzyczny*. 1989. № 12; Muzyka Soltysów w Krakowie. *Ruch muzyczny*. 1990. № 13; Muzyka instrumentalna w oczach kompozytora. *Literatura Sacra*. 1992. № 14; Inspiracja religijna w mojej twórczości. *Współczesna polska religijna kultura muzyczna jako przedmiot badań muzykologii* / red. B. Bartkowski. Lublin, 1992; Moje Iwowskie lata. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska* (Lublin). 2004. Vol. II. Sectio L.

Літ.: Контрасти: 2-й, 3-й, 4-й, 6-й, 10-й міжнародні фестивалі сучасної музики. Львів, 1996, 1997, 1998, 2000, 2004 [буклети]; [Б. п.]. «Оксамитна куртка»: Фестиваль сучасної музики. Львів, 2006; Дуврак Д. Відлуння епохи у класах його... *Музика*. 1994. № 3; Павлишин С. Композитор-експериментатор. *Музика*. 1996. № 3; Пав-

лишин С. Kompozytor Lwowski Andrzej Nikodemowicz. *Ruch Muzyczny*. 1972. Nr 11; Вакула Н. Риси неоконструктивізму в фортепіанних концертах Андрія Нікодемовича. *Наук. записки ТНПУ*. Серія: Мистецтвознавство. 2006. № 2 (17); Іванова С. Кризь скляну гору часу, або Сонористичне визнання віри. *Поступ*. (Львів), 2000. 24–25 жовтня; Сикорская И. Несгибаемый Никодемович. *Украина-центр*. 2001. 15 июня; Анджей Нікодемович: «Я є чоловік віруючий...» [інтерв'ю взяв Я. Горак]. *Поступ*. (Львів), 2001. 20–21 жовтня; Schulz-Brzyska A. Klasyczny romantyk współczesności. Wczesna twórczość kameralna Andrzeja Nikodemowicza w kontekście jego biografii i źródeł inspiracji. Lublin, 2009; Nidecka E. Twórczość polskich kompozytorów Lwowa a ukraińska szkoła kompozytorska (1792–1939). Rzeszów, 2005; Nidecka E. Muzyka sakralna w twórczości Andrzeja Nikodemowicza. Rzeszów, 2010; Nidecka E. Technika dodekafoniczna Andrzeja Nikodemowicza na przykładzie Sonorità per violino solo. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego*. Rzeszów, 2007. Z. 3; Kachyński T. Lwouranin w Lublinie. *Ruch Muzyczny*. 1994. № 13; Pocię B. Krótkie spotkanie z Andrzejem Nikodemowiczem. *Tygodnik Powszechny*. 1983. № 45; [Б. п.]. Mówi Andrzej Nikodemowicz. *Kachyński T.* 2006. № 7; Grabowski W. Portret artysty na jasnym tle (o kompozytorze Andrzeju Nikodemowiczu). *Akcent. Literatura i sztuka*. (Lublin), 2010. № 1 (119).

О. Кушнірук

НОДЬ

Микола, о.

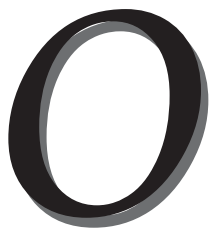
(1819, с. Бошвар, Угорщина – 30.05.1862, м. Відень, нині Республіка Австрія) – священник, поет, громадський діяч, хоровий диригент, фольклорист. Муз. освіту здобув в Ужгородській духовній семінарії (1832) у К. Матезонського та у Відні. Служив у Мукачівській греко-католицькій єпархії. У 1840-х – викладач духовної семінарії в м. Сігеті (тепер Румунія), з 1852 – настоятель укр. церкви Святої Варвари у Відні, ректор Віденської духовної семінарії. Підтримував зв'язки з галицькими культурними діячами укр. нац. руху, проголошував єдність укр. культури. Входив до складу «Літературного заведення Пряшевського», був одноступцем О. Духновича, А. Добрянського, О. Павловича, А. Рубія, А. Балу-

дяньського. У 1851 видав збірку «Русский солов'їй сь музыкаю», куди ввійшли його власні й нар. пісні Закарпаття і збірку пісень для дітей «Пам'ять із отпуска добрим дітям» (Відень, 1851), що мали велике значення для розвитку освіти, культури поміж українців Закарпаття, зокрема лемків. Друкував свої твори в західноукр. пресі, зокрема «Віснику», альманахах Пряшівської (тепер Прешов, Словаччина) літ. спілки. Поруч з О. Духновичем та О. Павловичем був одним з найпопулярніших українських літераторів Закарпаття, членів Пряшівської літ. спілки. Його твори вирізняються колоритною нар. мовою. Складав мелодії до своїх пісень, був кер. хорів.

Літ. твори: Руский соловій: пініе (сочинено и посвящено юношеству русскому). В Відни: оо. Мехитаристов, 1851 (збережено орфографію видання).

Літ.: Гошовський В. Сторінки історії музичної культури Закарпаття XIX – першої половини XX століття. *Українське музикознавство*. Київ, 1967. Вип. 2; Гошовський В. Из истории собирания и изучения украинских народных песен Закарпатья. *Украинские песни Закарпатья*. Москва, 1968; Рудловчак О. Микола Нодь і його спадщина. *Дукля*. Пряшів, 1992. № 6; Кулинич М. Некрологи (За матеріалами часопису «Вістник для русинів Австрійської держави» 1850 – 1866 років). *Поліграфія і видавнича справа*. 2004. № 41; МадярНовак В. Із досліджень на тему історії збирання і вивчення музичного фольклору Закарпаття. *Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення*: Зб. статей, есе про музичну культуру Закарпаття / упоряд. Л. Мокану. Ужгород, 2005. Вип. 1; Мадяр-Новак В. Перші фонозаписи закарпатського музичного фольклору. *Тези VIII Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Молоді музикознавці України»*. Київ, 2006; Мадяр-Новак В. Зародження музичної фольклористики на Закарпатті. *Вісник Львівського університету*. Серія: мистецтвознавство. 2011. Вип. 10; Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / упоряд. В. Просалової. Донецьк, 2012; Волошин А. Спомини. URL: <http://litopys.org.ua/volosh/volosh02.htm>; Wytrzens G. Der Wiener ruthenische Schriftsteller Nikolaj Nagy und seine Dichtungen. *Wiener Slawistisches Jahrbuch*. Wien, 1988. XXXIV.

С. Василик

ОВЧАРЕНКО

Галина Іванівна

(09.07.1963, с. Новодружівка Лисичанського р-ну Луганської обл.) – композиторка, фольклористка, педагогиня. Заохочувальна премія на Другому (Київ, 1992) та П'ятому (1995) конкурсах композиторів ім. М. та І. Коць. Премія ім. М. Леонтовича за кращий хоровий твір року (1992). Стипендіатка проекту «Співпраця – шість композиторів та хореографів» (1998, Royal Festival Hall, Лондон, Велика Британія). The Raymond Warren Prize від Університету Бристоль за кращу композицію (1999, Велика Британія). Фіналістка конкурсу ISCM «The Three World Ballets» (2002, її балет «Ніч на Івана Купала», визнаний одним із трьох кращих творів, був поставлений на сцені Нац. т-ру балету в Люблян, Словенія). **О.** отримувала нагороди від Performing Rights Society (2003), The Bliss Trust (2004). Грант від Art Council of England (2004). Твір «Заклинання дощу» для автентичного голосу та ударних було визнано Society of Promotion of New Music (2004, Велика Британія) однією з найкращих сучасних композицій року і був виконаний у п'яти європейських країнах. **О.** є зарубіжним членом НСКУ (1991), а також членом VICC (Visby International Centre for Composers, 2005, Швеція), PRS (Performance Rights Society), MCPS (Mechanical Copy Rights Society), SPNM (Society of Promotion of New Music), MUUK (Music Union United Kingdom). Закінчила композиторський факультет Київської консерваторії (1987, кл. композиції Ю. Іщенко), курси композиції п/к К. Пендерецького (1991, Польща), курс етномузикології «Hidden messages: Culture and communication» в університеті Амстердама (1998, Нідерланди). У 1990–93 – викладачка КССМШ ім. М. Лисенка (навчальні дисципліни «композиція», «етномузикологія», «теорія музики», заснувала дитячий фольклорний ансамбль «Симонове Зело»). Працювала старшою редакторкою Сумської обласної філармонії, з 1989 – викладачка муз.-пед. факультету Сумського пед. інституту, у 1994–2000 – його доцентка. У 1994 у цьому закладі заснувала фольклорний ансамбль «Мальва», 1996 з ним виступила та провела майстер-клас із компо-

зиції та автентичного співу в Крагуєваці (Сербія). У 1992–95 була учасницею майстер-класів з автентичного співу на Міжнар. симпозиумі нар. музики в Познані (Польща). У 1993–97 – етномузикологиня й редакторка Сумського центру нар. творчості, у 1993–95 – організаторка дитячого фольклорного ансамблю в Центрі дитячої освіти і творчості. У 1996 отримала грант від Бристольського університету (Велика Британія). Відтоді живе в Бристолі, де у 2002 захистила докторську дисертацію «Балет у сучасному мистецтві». На запрошення навчальних закладів читає лекції на теми з фольклористики та сучасної укр. музики. Викладає композицію на міжнар. літніх курсах «Encore Music Projects». Окрім педагогічної, займається композиторською діяльністю, співпрацює з т-рами, оркестрами, солістами. Оригінальні композиції **О.** для фп. дуетів та її переклади відомих класичних творів опубліковано провідними англійськими видавництвами «Oxford University Press» та «Spartan Press».

Літ. твори: докторська дис. «Балет у сучасному мистецтві» (Бристоль, 2002).

Муз. твори: балети: «Остання битва» («The Last Battle», 2000, за С. S. Lewis), «Ніч на Івана Купала» («Kupala's Night», 2001, за М. Гоголем); вокально-симф.: Кантата для дитячого хору, солістів і симф. оркестру (1987), кантата «Обпалена мальва» (сл. В. Отрошенко, 1992); для симф. оркестру: «Дрібушечки» (1992), «Transformations» (1997), «Studies in Witchcraft» (1999), «...Thy Kingdom Come Thy Will Be Done...» (2007); для камерного оркестру: «Співаночки» (1991); для фольклорного ансамблю та камерного оркестру: «Предковічне» (1995); для струнного оркестру: «There was a Shimmering Silence» (2007); для струнних: Струнний квартет (1996), «Illusion» для 18-и струнних інструментів (1997); для духових: «Хиталася тиша у небі» для квінтету духових інструментів (1995), «Дві п'єси для натхненного кларнетиста» (1995), «Polyphonic Pastorals» для оркестру флейт (2006), «Ebony Quartet» для квартету кларнетів (2003), твори для оркестру кларнетів (2007–22); для 5-и ударних: «What the Shaman Saw» (2005); для двох фп.: Гопак (1993), «The Wizard World in Pieces of Ice» (1994); для фп.: прелюдії (1982), Соната (1985); для віолончелі і фп.: «Melting Light» (2005); для контрабаса і фп.: Соната (1984); для труби і фп.: Токата (1993); для мішаного хору: 3 хори a cappella (1981), «Весновий» (1989), «Moods» (1998, сл. В.-Б. Єтса); для чоловічого хору: кантата «Чумацькі пісні» (1989), «Bring Forth the Horse» для чоловічого хору а cappella (2003, сл. Дж. Байрона з поеми «Мазепа»); вокально-інструментальні: «Заклинання дощу» для ударних і нар. голосу (1996), «Le Nonsense» для голосу і арфи (1997, сл. E. Lear), вок. цикл «Дитячі картинки» (1980); музика для документального фільму «On the Threshold» (1997); переклади для фп. дуету.

Літ.: Чекан Ю. Контури фестивалю. *Музыкальная академия*. 1993. № 1; Чекан Ю. Увічнення в музиці. *Хрещатик*. 1992. 15 жовтня; Чекан Ю. Біла фестивальна карта. *КіЖ*. 1992. 17 жовтня; Чекан Ю. Трагічні акорди фестивалю. *Вечірній Київ*. 1992. 23 жовтня; Чекан Ю. Два полюси художнього світу Галини Овчаренко. *Час/Time*. 1996. 26 січня; Степанченко Г. Трагічні акорди Реквієму. *НТЕ*. 1993. № 5–6; Приходько Г. Нев'януха Мальва. *Посвіт*. 1995. № 4; Драч І. «Поки зозуля кує...».

Музика. № 2; Драч І Відродження духовної традиції. *Українська музична культура: пошуки, здобутки, перспективи*. Суми, 1996; Вільямс Р. Музика без кордонів. *Панорама*. (Київ), 2003. № 9; Ланцута Л. Жіночі портрети в інтер'єрі. *Час/Time*. 1995. 27 жовтня; Клишко І. Закликання минулого... *Червоний промінь*. (Суми), 1997. 17 січня; Ярош Н. «Ночевала тучка золотая...». *Ваш шанс*. (Суми), 2000. 27 сентября; Терещенко А. Женщина, у которой тысяча имён. *Правда Украины*. 1995. 17 ноября; Shurova N. Ovcharenko Halyna. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. ² New York, 2001. V. 18; Shurova N. First Steps. *News from Ukraine*. (Kyiv), 1992. № 12; Williams R. Музика без кордонів. *Panorama. Ukrainian International Airlines*. 2003. № 9; Hufner N. Муза и музыка Галины Овчаренко. *Airport Magazine*. 2004. № 2.

О. Кушнірук

ОГІЄНКО

Іван Іванович (псевд. Дід Огій, Пошкодований, Іван Рудька та ін., криптоніми І., І. О., М. І. та ін.), архієпископ і митрополит Іларіон

(14.01.1882, м. Брусилів, тепер Житомирської обл. – 29.03.1972, м. Вінніпег, Канада) – філолог-мовознавець, історик церкви, перекладач, культурний, політичний, церковний та громадський діяч. Доктор філософії (1931). Дійсний член НТШ (з 1922). У 1909 закінчив Київський університет, де згодом був приват-доцентом кафедри мови й літератури; у 1918 – професор Київського університету. У 1918–20 – організатор і ректор Кам'янець-Подільського університету (з 2008 носить ім'я О., як і одна з вулиць міста). У 1918–19 – міністр освіти, у 1919–23 – міністр віросповідань, у 1919–20 – головноуповноважений міністр Уряду УНР. Як міністр віросповідань 7 жовтня 1919 видав Декрет Директорії УНР про автокефальність Укр. православної церкви і про повну її незалежність від церкви російської, а також про укр. вимову церковно-слов'янського тексту. Це мало велике значення для розвитку укр. церковної музики, створення її класичних зразків, передусім творів К. Стеценка. У 1919 як міністр освіти О. видав Закон Директорії про укр. держ. мову, приділяв велику увагу її поширенню й підтримці, а також підтримці укр. культури в різних суспільних осередках. Зокрема, 18 жовтня 1917 О. виступив у Києві на святі офіційного відкриття Укр. нар. університету перед кількатисячною аудиторією з академічною промовою про укр. культуру (того самого року її було надруковано окремим виданням, накладом у 100 000 примірників у друкарні Укр. Центральної Ради, й С. Петлюра поширив його у війську УНР). Перший розділ ґрунтовної праці О. «Українська культура» розпочинається з розповіді про муз. мистецтво, укр. народні пісні та укр. співаків, запрошених у XVII ст. до Москви, які склали переважну більшість царського патріаршого хору, придворних капел тощо. У ній також розміщено портрети О. Вересая, С. Воробкевича, М. Лисенка, Г. Сковороди та багатьох ін. видатних

діячів укр. культури, подано велику бібліографію про друковані збірки, що містять укр. народні пісні. Також відомо, що 1920 О. матеріально підтримав співака М. Голинського, оплативши його навчання. У 1920-х О. вимушено емігрував до Польщі. У 1926–32 – професор церковно-слов'янської мови й палеографії православного факультету Варшавського університету. У 1940 прийняв хіротонію і став архієпископом Іларіоном Холмським і Підляським, згодом з титулом митрополит (1943). Від 1947 – у Вінніпезі (Канада), де в 1951–72 був головою (першоієрархом) Укр. православної церкви в Канаді. Похований на православній секції Меморіального парку «Glen Iden» у Вінніпезі. Автор бл. 1000 наук. праць з укр. мовознавства, славістики, культури, канонічного права та великої кількості досліджень релігієзнавчого й біблієзнавчого характеру. Вніс великий вклад у розвиток укр. академічної хорової музики завдяки здійсненню перекладу Біблії, або Книги святого письма Старого й Нового Заповіту, з давньоєврейської і грецької мов. Псалми Давида, що ввійшли до неї в перекладах О., послужили літ. основою багатьох хорових творів укр. сучасних композиторів (зокрема, під час проведення у 2000 р. Всеукр. композиторського конкурсу «Духовні псалми третього тисячоліття» за ініціативи хору «Київ» і його художнього кер. М. Гобдича в рамках фестивалю «Золотоверхий Київ»). У 1995 в Житомирі було засновано Премію імені Івана Огієнка. Поміж її лауреатів: В. Степурко (1998), Ю. Алжнєв (1999), О. Яковчук (2013). ЮНЕСКО проголосило 1997 роком О. На місці його мешкання в 1922–24 у м. Винниках (тепер підпорядковано Личаківському р-ну Львова) встановлено пам'ятний знак. Меморіальні дошки встановлено на приміщеннях гуманітарного корпусу Київського (1998), головного корпусу Кам'янець-Подільського (2007), історичного факультету Східноєвропейського (Луцьк, 2012) університетів. У 2007 було випущено поштову марку, ювілейну монету номіналом 2 грн. Пам'ятники О. відкрито в Саскатуні (Канада, 1998), Брусиліві та Винниках (обидва – 2010). У 2002 частину архіву О. було передано Україні.

Літ. твори: Огляд українського язикознавства. *ЗНТШ*. 1907. Т. XXIX–XXX; Декілька розвідок про Іоанкія Галлятовського (1910–14); Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. Київ, 1918; ² Катеринослав; Лейпціг, 1923; ³ Київ, 1992; Український стилістичний словник (1924); Історія українського друкарства (1925); *Wzory pism cyrylickich* (1927); Костянтин і Мефодій... (у 2 т., 1927–28); Пам'ятки старослов'янської мови 10–11 вв. (1929); Українська мова XVI ст. (Крехівський апостол). (1930); Складання української мови (у 2 т., 1937–38); Українська Церква (у 2 т., 1942); Слово про Ігорів похід (1949); Історія укр. літературної мови (1950); Іконоборство (1954); Українська церква за час Руїни (1956); Кн. Костянтин Острозький і його культурна праця (1958); Мое життя. Автобіографічна хронологічна канва в роки незабутнього

ОГРОДНІК-ЖИЛАВА

воскресіння. *Наша Культура*. Варшава, 1935 (передрук: *Кур'єр Кривбасу*. 1997. № 79–80. Червень); редагування й видання журналів: «Рідна Мова», «Наша Культура» (Варшава, 1933–39) та «Слово Істини»; «Наша Культура», згодом – «Віра й Культура» (Канада); переклади: Святого Письма та багатьох ін. богослужбових книг укр. мовою; віршовані твори релігійного змісту, зокрема зб. «Філософські Містерії» (1957).

Літ.: Тимошук М. Голгофа Івана Огієнка: українознавчі проблеми в державотворчій, науковій, редакторській та видавничій діяльності. Київ, 1997; Тимошук М. «Лишуть навіки з чужиною...» Митрополит Іларіон і українське відродження. Київ; Вінніпег, 2000; Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Київ, 2003, 2005, 2006. Вип. 1–3; Жулинський М. Людина невсипущої праці й обов'язку. Професор Іван Огієнко. *Українська культура*. Коротка історія культурного життя укр. народу. Київ, 1992; Степовик Д. Біблія Огієнка: Божий дар навіки. *Науковий збірник, присвячений 125-річчю з дня народження*. Київ, 2007.

Б. Фільц

ОГРОДНІК-ЖИЛАВА

Анастасія

(26.06.1908, с. Тухля, тепер Сколівського р-ну Львівської обл. – 26.08.2009, м. Філадельфія, США) – педагогиня, скрипалька, диригентка, громадська діячка. Закінчила Укр. вчительську семінарію сестер Василянок у Дрогобичі (тепер Львівської обл.), Дрогобицьку філію ВМІ ім. М. Лисенка, згодом – ВМІ у Львові. Здала іспит з музики й співу (1932) та педагогіки (1933). Викладала музику й спів в Укр. вчительській семінарії в Дрогобичі, потім там само в Укр. гімназії та філії ВМІ в Бориславі (тепер Львівської обл.). У 1944 емігрувала до Німеччини, де з 1945 працювала викладачкою музики й співу в Укр. таборній гімназії в Байройті, керувала навчанням у Муз. інституті, який очолював І. Недільський, влаштовувала концерти, театральні вистави. У 1949 виїхала до м. Честера (США). Диригувала церковними й світськими хорами. Від 1952 – викладачка гри на скрипці й теорії музики в школах Укр. муз. інституту в Честері, Вілмінгтоні та Філадельфії, де організувала жіночий «Октет» СУА. Як скрипалька виступала в оркестрах і скрипкових ансамблях (Дрогобич, Байройт, Філадельфія).

М. Олійник, Р. Савицький, молодший

ОЛЬХОВСЬКИЙ

(Ольхівський, псевд. Євген Оленський)

Андрій Васильович

(28.08.1899, с. Гути поблизу Харкова – 15.02.1969, м. Вашингтон, США) – музикознавець, композитор, педагог, муз.-громадський діяч. Канд. мистецтвознавства (1929). Навчався в 1911–18 у Богодухівській гімназії, у 1919–25 – у Харківському інституті лісового господарства. Закінчив диригентсько-композиторський факультет Харківської консерваторії (1926, кл. композиції С. Богатирьова), аспірантуру і захистив дис. (1929) п/к Б. Асаф'єва в Ленінград-

ському (тепер Санкт-Петербурзькому) інституті історії мистецтв. У 1929–34 – редактор журналу «Музика». Друкувався в журналі «Радянська музика». У 1929–34 – викладач Харківської (доцент, в. о. професора, зав. муз. відділу, зав. кафедри фп.), у 1934–41 – Київської (від 1935 – професор, зав. кафедри історії музики, засновник історико-етнографічного відділу) консерваторій. У 1942–43 – директор муз.-балетної школи. У 1944 з родиною емігрував до Німеччини, де спочатку перебував у таборах для переміщених осіб (Фюссен, Шляйсайм). У 1945–47 – директор муз. школи в таборах у Німеччині, у 1947–49 працював в УВУ (Мюнхен). Від червня 1949 проживав у США: до 1950 – у м. Ютика (шт. Нью-Йорк); до 1957 – у м. Сейнт Пол (шт. Мінесота); до кінця життя – у Вашингтоні. Автор ряду статей на муз. теми до Encyclopedia of Ukraine (1949). Найважливіша поміж праць – «Нарис історії української музики» (Київ, 1941) – важлива (після «Історії української музики» М. Грінченка) спроба систематизації найвизначніших явищ історії укр. муз. культури від найдавніших часів до 1941. У її 8-ми розділах висвітлено зародження, роль та значення укр. нар. пісні; становлення муз. професіоналізму; засвоєння європейських впливів з одночасними пошуками нац. стилю; формування й утвердження укр. нац. композиторської школи на початку ХХ ст., її подальший розвиток, включно з діяльністю митців Західної України; подано характеристику діяльності муз. закладів і організацій; жанрів муз. творчості; муз. освіти; музикознавства; провідних мистецьких персоналій. У додатку вміщено список основних муз. творів укр. композиторів у ХХ ст. до червня 1941, перелік використаної літератури. Наклад книги (3000 примірників) згорів у перший день війни під час бомбардування Києва. Залишилося лише 2 примірники. Відродженню імені О. сприяла музикознавиця Л. Корній, яка підготувала до друку 2-ге видання «Нарису...» (Київ, 2003). У Києві на будинку за адресою вул. Софіївська, 16, де мешкав О., встановлено меморіальну дошку (скульптор В. Луцак, 2000).

Муз. твори: *вокально-симф.:* ораторія «Гетсиманський сад» (за поемою Д. Прудона на євангельські тексти, 1956); *для симф. оркестру:* Симфонія-триптих (1964), симфонії: № 1 (1940), № 2 за І. Франком (1948–49), № 3 «Miserere Domine» для симф. орк. і хору (1952–54), № 4 (1953–54), Симфонія in gis; симфоніети: № 1 (1957), № 2 in F (1960–62); *хори:* «Ликуй, княгинє» (сл. О. Стюарта), «Гімн до Богородиці» (1947); вокальний цикл на слова Лесі Українки; музика до драм. поеми Лесі Українки «Орґія» (1947–48) та ін.

Літ. твори: канд. дис. «Историко-социологический очерк современной венской музыкальной школы» (Ленинград, 1929); Нарис історії української музики. Київ, 1941, ² 2003; Українська класична музика. Київ, 1941; Music under the Soviets. The Agony of an Art. New York, 1955, ² 1975; ред. й передмова: П. І. Чайковський на Україні: Матеріали і документи / упоряд. Л. Фай-

нштейн, О. Шреер, Т. Тихонова. Київ, 1940; вступ. стаття і ред.: Хінчин Л. П. І. Чайковський. Київ, 1940; статті: П. І. Чайковський (до 40-річчя з дня смерті). *Радянська музика*. 1933. № 6; Л. М. Ревуцький. *Радянська музика*. 1939. № 5; Триумф вірменського мистецтва. *Радянська музика*. 1939. № 6; Перша симфонія М. А. Гозенпуда, ор. 39. *Радянська музика*. 1940. № 1; Творчість радянських композиторів України. *Радянська музика*. 1940. № 3; «Збитенщик» Астаріта. *Радянська музика*. 1941. № 2; Музика Західної України. *Радянська музика*. 1941. № 2; Концерт із творів І. Белзи. *Радянська музика*. 1941. № 2; Пречиста Діва Марія в українській музиці. *Поклін Марії*. (Мюнхен), 1947; Обрії нового ренесансу (питання сучасної музики). *Арка*. 1947. Чис. 2–3; «Оргія» Лесі Українки в театральній студії Й. Гірняка. *Арка*. 1947. Чис. 5; Дещо про «різдвяне» в музиці. *Арка*. 1948. Чис. 1 (7); Балет чи «сценічні симфонії». *Арка*. 1948. Чис. 3–4 (9–10); Католицизм і французька музика. *Арка*. 1948. Чис. 5 (11); Театр і музика: II-й загальний з'їзд ОУМ. *Арка*. 1948. Чис. 5 (11); Творческий путь С. С. Прокофьева. *Новый журнал*. 1953. Кн. 34; 3 минулого української музики. *Пролетарська правда*. 1938. 8 серпня; Шевченко й українська музика. *Укр. трибуна*. 1947. Березень; Соняшні пісні. *Укр. трибуна*. 1947. 13 квітня; «Тоска» (вистава «Українського Оперного Ансамблю»). *Укр. трибуна*. 1947. 28 травня; Дещо про нашу музичну культуру. *Укр. трибуна*. 1947. Липень; Альфредо Казелла. *Укр. трибуна*. 1947. Вересень; «Мадам Батерфляй» (вистава «Українського Оперного Ансамблю»). *Укр. трибуна*. 1947. Жовтень; Незабутні хвилини. *Укр. вісті*. 1947. Вересень; Юрій Фіяла. *Укр. вісті*. 1947. Вересень; Актор, громадянин, вчитель!.. (З приводу збірки «В масках епохи»). *Промінь*. 1948. 26 листопада; 3 приводу цікавої брошури. *Укр. вісті*. 1948. 18 листопада; Наша пісня – наша слава. *Укр. вісті*. 1948. Чис. 10 (192); «Ватра» (До гастролей чоловічого хору під мистецьким керіванням диригента проф. Л. Туркевича). *Укр. вісті*. 1949. 20 січня; Случай с оперой «От чистого сердца». *Новое русское слово*. 1951. 11 мая; Новый гуманизм или дыхание глена. *Новое русское слово*. 1952. 7 декабря; Памяти С. С. Прокофьева. *Новое русское слово*. 1953. 12 апреля; По поводу переиздания книги М. Цетлина «Пятеро и другие». *Новое русское слово*. 1953. 10 мая; «Сознательная лакировка», или «Равнодушие к добру и злу». *Новое русское слово*. 1953. 31 мая; Творческая сво-

бода или очередная «активизация». *Новое русское слово*. 1954. 12 января; Только ли плагиат? *Новое русское слово*. 1954. 13 июля; очередной провал «художественной политики». *Новое русское слово*. 1954. 15 августа; Действительно можно ли быть спокойным? *Новое русское слово*. 1954. 24 октября; Триумф Хачатуряна в Лондоне. *Новое русское слово*. 1954. 19 декабря; Международный фестиваль в Монреале. *Новое русское слово*. 1965. 9 октября; *рукописи*: Українська народна пісня (виникнення і перші етапи розвитку її; думи, народні муз. інструменти, роль усної муз. традиції в історії музики, 1948); Музыка и современность (1950); К приезду в США советских композиторов (1951); Основы современных музыкально-теоретических знаний: Руководство для школ и самообразования (1952); Муз. культура народов России: Очерк истории (1952); Музыка в системе советской политики (1954–56); Шостакович и современная музыка: К вопросу о путях развития современной музыки (1955); Музыкальная современность и советская музыка (1962); Русская музыка: Пути творческих исканий. Эволюция традиции и современность (1965); Тревога за жизнь (1965); без зазначення дати: Настоящее русской музыки (тематический план книги); На хлебе страданий и воде страха (Природа и логика динамизма в творчестве Шостаковича): К дискуссии о творчестве Шостаковича; Творческие условия советских композиторов; Сергей Васильевич Рахманинов; Святослав Рихтер и советская музыка; Еще о том же интервью; К вопросу о воплощении отрицательного образа в музыке; Музыка дружбы; «Дух Женеви» в Карнеги Холл; Русская музыка в прошлом и настоящем.

Літ.: Немкович О. Українське музикознавство 1930-х років: погляд крізь призму логіки його історії. *Українська художня культура в умовах інформаційного суспільства*. Київ, 2019; Ольховський Ю. Про батька. *Сучасність*. 2001. № 9; Ольховський Ю. Про батька. *Український музичний архів*. Київ, 2003. Вип. 3; Гнатюк Л. Історія однієї книги. *Студії мистецтвознавчі*. Київ, 2005. Чис. 6 (10); Витвицький В. Музикознавець Андрій Ольховський. *Сучасність*. 1978. Липень–серпень (передрук: Витвицький В. За океаном. Львів, 1996); Allan H., Feofanov D. *Biographical dictionary of Russian / Soviet composers*. New York, 1987.

О. Бражен, О. Кушнірук

П

ПАВУК

(Паук) Олександр (Alex Pauk)

(1945, м. Торонто, Канада) – композитор, диригент, педагог укр. походження. Лауреат «Arts Molson Prize» (2007, Канада). Закінчив муз. студії на муз. факультеті університету в Торонто. Упродовж 2 років був учасником Ontario Arts Council's Conductor's Workshop, опісля студіював диригування в Toho Gakuen School of Music в Токіо. Завдяки гранту від Canada Council, продовжував студії в Європі. Був викладачем у Vancouver Community College, диригентом Торонтського, Ванкуверського та Вінніпезького симф. оркестрів, Ванкуверського молодіжного оркестру та Нац. молодіжного оркестру Канади, оркестрів Ванкуверського радіо, Гамільтонського філармонічного та ін. колективів Канади. Як композитор і диригент відданий справі сучасної нової музики. Заснував і керував ансамблями сучасної музики «Array», «Days», «Months», «Years to Come», згодом заснував у Торонто оркестр «Esprit Contemporain» (1983) – об'єднання 50 висококласних інструменталістів, головною метою якого стало виконання нових творів канадських авторів, а також інших муз. творів нових стильових напрямків. Із цим колективом П. створює і виконує численні концертні програми, записує їх для канадського радіо, на відео та DVD, розвиває освітню програму «Toward a Living Art», творчу програму лідерства «Creative Sparks», створює різні міждисциплінарні та мультимедійні проекти. Завдяки цьому «Esprit Orchestra» став основною рушійною силою для розвитку і просування канадської музики в країні і за кордоном. П. – муз. керівник і диригент фестивалю Нової канадської музики «Satori», член і колишній президент The Canadian League of Composers та член Canadian Music Centre. Його інноваційні програми неодноразово удостоювалися престижних премій: «Vida Peene Fund Award» (2005), «SOCAN», «Chalmers Awards», а також трьох нагород лейтенант-губернатора. Асоціація музикантів Торонто визнала П. музикантом року (1999). Журі Канадської Ради відзначило його як «пристрасного і далекоглядного диригента, художнього керівника,

композитора і педагога», який «продемонстрував чудові навички в мистецтві ініціативи, ризику і потенціалу та сприяння провідним канадським митцям», організувавши «Esprit Orchestra», який визнаний у всьому світі. П. – автор симф. та інструментальних творів, музики для кіно, радіомонтажів, муз. оформлення театральних постановок. Інструментальні твори П. пише здебільшого адресно, зокрема, Концерт для двох фп. з оркестром написано для фп. дуету віртуозів «Duo Turgeon», Концерт для арфи з оркестром – для арфістки Еріки Гудман, флейтовий Квінтет – для віртуоза-флейтиста Роберта Ейткена з «Cuarteto Latinoamericano». Експериментує з різними складами ансамблів (зокрема електроакустичними).

Муз. твори: для симф. оркестру: «Fragmentation» (1971), «The Scrool» (1974), «Solari» (1977), «Echo Spirit Isle» (1983), «Mirage» (1984), «Split Seconds» (1988), «Cosmos» (1988); камерно-інструментальні твори для різних складів: «Magaru» (1973), «Beyond» (1976), «Water from the moon» (1986), «The Seventh aura» (1986), «Entities of night» (1987), «Flames and crystals» (1988), «Tucume» (1988), «Prisma» (1974); для двох фп.: «Nebulae» (1981); для фп.: «Legend of the raven» (1981); солоспіву.

Літ.: Жук Л. Фортепіанні твори композиторів українського походження в Канаді і США: дис. ... доктора філософії з музикології. Мюнхен, 2007; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Alex Pauk Biography. Long. URL: http://www.espritorchestra.com/media/AlexPaukBIO_LONG.pdf.

Г. Карась

ПАЛЬЧИКОВ

Олексій Вікторович

(09.03.1986, м. Київ) – оперний і камерний співак (тенор). Лауреат міжнар. конкурсів «Мистецтво ХХІ століття» (2004, Київ–Ворзель, I премія), 11-го студентського конкурсу вокалістів «Bella voce» Л. Абрамової (2010, Москва, гран-прі), вокального факультету НМАУ (2010, Київ, гран-прі за найкраще виконання творів П. Чайковського), 1-го конкурсу вокалістів пам'яті А. Нежданової (2010, Одеса, III премія), вокалістів «Debut» (2010, Німеччина, спец. приз журі), ім. І. Алчевського «Алчевський-дебют» (2011, Харків, гран-прі), одразу двох перемог на конкурсі Оперної асоціації меценатів і любителів Паризької опери «Le Prix lyrique du Cercle Carreaux» і «Le Prix de L'AROP» (2014, Париж, найкращий молодий оперний співак), фіналіст Міжнар. конкурсу «BBC Singer of the World» (2015, Лондон). З родини музикантів: батько – артист оркестру Нац. ансамблю танцю України ім. П. Вірського, мати – викладачка вокалу й керівниця дитячого хору «Веселка» Центру творчості дітей та юнацтва Оболонського р-ну м. Києва. Брат – відомий укр. режисер Віталій Пальчиков. Закінчив вокальний факультет НМАУ (2011, кл. П. Ковалю). Ще в роки навчання 2008 дебютував у партії Лен-

ського в опері «Євгеній Онегін» П. Чайковського на сцені Нац. опери України. Від вересня 2011 – соліст Київського муніципального академічного т-ру опери та балету для дітей та юнацтва, де співав партію Альфреда в опері «Травіата» Дж. Верді. Водночас виступав на сцені оперної студії НМАУ в тенорових партіях у виставах «Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка, «Царева наречена» М. Римського-Корсакова, «Травіата» Дж. Верді, «Розумниця» К. Орфа. Співпрацював з Київським симф. оркестром і хором п/к Р. Макмерріна, з яким виконав сольні партії тенора у вокально-симф. творах: «Магніфікат» Й.-С. Баха, Меса С-dur Л. Бетховена, «Te Deum» А. Брукнера, з виконанням «Месії» Г.-Ф. Генделя брав участь у турне по РФ і країнах Азії (2007). Гастролював в Іспанії, Нідерландах, РФ, США, Франції, Швейцарії. У 2009 брав участь у Фестивалі оперних співаків ім. Ф. Шаляпіна на сцені Татарського академічного т-ру опери та балету ім. М. Джаліля (м. Казань, РФ), де виконав партію Ликова в опері «Царева наречена» М. Римського-Корсакова. У 2011 на гастролях у Швейцарії Київського муніципального академічного т-ру опери та балету виконав партію Альфреда в опері «Травіата» Дж. Верді. Брав участь у постановці опери «Ніс» Д. Шостаковича (партія Поліцейського) на фестивалі «Aix en Provence» у Франції (2011). Голос широкого діапазону з глибоким тембровим наповненням, міцним верхнім регістром, сріблястого ліричного забарвлення, здатність швидко освоювати новий муз. матеріал, сценічна привабливість і артистизм привернули до **П.** увагу діячів оперного мистецтва різних країн Європи, що забезпечило йому стрімку творчу кар'єру. У 2011–14 він стажувався в Парижі (Opera Nationale de Paris), де співав в операх Х.-В. Глюка («Іфігенія в Тавриді»), Й. Гайдна («Місячний світ», «Безлюдний острів»), В.-А. Моцарта («Дон Жуан»), Дж. Верді («Аїда»), Б. Бріттена («Наруга Лукреції»), також виконав партію тенора в Реквіємі В.-А. Моцарта в Соборі Паризької Богоматері (Notre Dame de Paris). Після 2015 **П.** було запрошено до Паризької опери дублером відомого тенора Р. Аланья в опері «Любовний Напій» Г. Доніцетті. У 2016 брав участь у Гарсінгтонському оперному фестивалі (Велика Британія), де співав партію Ленського в опері «Євгеній Онегін» П. Чайковського. Тоді ж дебютував на сцені Цюрихського оперного театру партією Зиновія в опері «Катерина Ізмайлова» Д. Шостаковича, згодом виступив у партії Артуро в «Лючії ді Ламмермур» Г. Доніцетті. Від травня 2017 – соліст Гамбурзької держ. опери, де співає провідні тенорові партії: Таміно в «Чарівній флейті» й Феррандо в «Так чинять усі» (обидві – В.-А. Моцарта), Ленського в опері «Євгеній Онегін» П. Чайковського, Неморіно в «Любовному напої» Г. Доніцетті, Альмавіви в «Севільському цирюльнику» Дж. Россіні, Лізандра у «Сні літньої ночі»

Б. Бріттена, Беппо (Арлекіна) в «Паяцах» Р. Леонкавалло, Паріса в «Прекрасній Гелені» Ж. Оффенбаха та ін. У червні 2017 дебютував на сцені Берлінської комічної опери в партії Грицька в опері «Сорочинський ярмарок» М. Мусоргського (реж. Б. Коски). Від 2016 виступає також як камерний співак. На пропозицію Шотландської компанії звукозапису «Delphian Records» разом з піаністом І. Бернсайдом (Iain Burnside) записав «Пісні» М. Метнера (2017). **П.** був партнером по сцені О. Дикої, П. Енде, А. Нетребко, К. Маттіла, Р. Аланья, М. Алвареса, Р. Варгаса, М. Дідика, Л. д'Інтіно, А. Маєстрі, П. Претті, А. Ручинського, Р.-Д. Сміта, Л. Тезье, К.-Ф. Фогта. Співав п/к диригентів Д. Бойда, Ф. Жордано, Д. Каллегарі (Daniele Callegari), П.-Д. Моранді (Pier Giorgio Morandi), К. Оно, В. Петренка, Д. Рензетті (Donato Renzetti), Н. Санті, Р. Фріцца та ін. Працював з відомими оперними режисерами: Б. Коски (Barrie Kosky), А. Олє (Álex Ollé), Л. Пеллі (Laurent Pelly) та ін.

Партії: Петро («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Грицько («Сорочинський ярмарок» М. Мусоргського), Ликов («Царева наречена» М. Римського-Корсакова), Зиновій, Поліцейський («Катерина Ізмайлова», «Ніс» Д. Шостаковича), Пілад («Іфігенія в Тавриді» Х.-В. Глюка), Еклітіко, Джернандо («Місячний світ», «Безлюдний острів» Й. Гайдна) Таміно, Феррандо, Оттавіо («Чарівна флейта», «Так чинять усі», «Дон Жуан» В.-А. Моцарта), Артуро, Неморіно («Лючія ді Ламмермур», «Любовний напій» Г. Доніцетті), Альмавіва («Севільський цирюльник» Дж. Россіні), Альфред, Гонець, Руїс («Травіата», «Аїда», «Трубадур» Дж. Верді), Беппо (Арлекін) («Паяци» Р. Леонкавалло), Паріс («Прекрасна Гелена» Ж. Оффенбаха), Скарамуччо («Ариадна на Наксосі» Р. Штрауса), Погонич ослиці («Розумниця» К. Орфа), Лізандр, «чоловічий хор» («Сон літньої ночі», «Наруга Лукреції» Б. Бріттена).

Літ.: Найдюк О. Фешн-Травіата. *Українська культура*. 2011. № 3; Найдюк О. Макулатурна опера. У Київській консерваторії склали іспит за музикою Пуччіні. *Хрещатик*. 2008. 29 лютого; Тарасенко Л. «Травіата». Новий формат. *Театрально-концертний Київ*. 2011. № 11; Кроп Т. Добрий розум плакати не дасть. *Театрально-концертний Київ*. 2013. № 7; Кроп Т. У головній ролі – Шекспір. *Театрально-концертний Київ*. 2015. № 2; Бентя Ю. «Травіата» сто лет спустя. В Муниципальной опере освежили вечный сюжет. *Коммерсантъ Украина*. 2011. 23 ноября; Бентя Ю. «Батько» альтернативної «Травіати». Віталій Пальчиков зробив серйозну заяву в київській музичній режисурі. *День*. 2011. 30 листопада; Бентя Ю. Комическая опера «Умница» – спектакль о том, как свита делает короля. *Капитал*. 2013. 30 травня; Лагунов П. В столице – новая постановка «Травитаты». *Musical Information Review*. 2011. 10 грудня; Москалец О. «Травіата», маскаррад. *Дзеркало тижня*. 2011. 24 грудня; Ганчикова Е. «Аїда» на сцене Оперы Бастилии. *Opera News*. 2013. 20 октября; Choquer K. Jeune Talent Oleksiy Palchykov. *Opera Magazine*. URL: <http://opera-magazine.com/2015/12/oleksiy-palchykov/>.

В. Кузик

ПАСІЧНИК

ПАСІЧНИК

(за чоловіком Джонсон) Наталія Ігорівна

(13.02.1971, м. Рівне) – піаністка, педагогиня. Сестра Ольги Пасічник. Лауреатка міжнар. конкурсів піаністів: V Nordic (1998, Ніборг, Данія), World (1999, Цинцинатті, США), Umberto Micheli International (2001, Італія). Нагороджена одним з найпрестижніших призів Швеції Anders Wall Stiftelse за досягнення в галузі мистецтв (2000), «Young and Promising» (2001). У 1989 закінчила Львівську ССМШ ім. С. Крушельницької (кл. фп. Н. Рикової), у 1994 – фортепіанний факультет Львівської консерваторії (кл. В. Вайцнер, Й. Ерміня), у 1995 – аспірантуру Варшавської музичної академії ім. Ф. Шопена (Польща), у 2000 пройшла стажування для солістів-виконавців у Королівській муз. академії (Стокгольм, Швеція, кл. С. Шейя). Виконавську манеру П. вирізняє оригінальність інтерпретацій, віртуозність, витонченість, тонке нюансування в сольній та ансамблевій грі. У 1999 дебютувала з Королівським оркестром Шведського радіо п/к Є. Светланова. Відтоді провадить активну концертну діяльність. Виступала в престижних концертних залах Європи, США, Південної Америки, Японії, зокрема: Suntory Hall (Японія), Barbican (Велика Британія), Berwaldhallen, Konserthuset (Швеція), Filharmonia Narodowa (Польща), Palais des Beaux-Arts, de Singel (Бельгія), Musikhalle (Німеччина), Strasbourg opera (Франція), Teatro Colon (Аргентина) та багато ін. Записала численні CD для фірм NAXOS, OPUS 111, Musicon, Pro Musica Camerata, True Truck Production, а також багато творів для радіо й ТБ. Від 2006 – викладачка Королівської муз. академії в Стокгольмі (Швеція).

Літ.: Омелянчук І. Талантом світ зачарували. *Урядовий кур'єр*. 2002. 23 лютого.

О. Кушнірук

ПАСІЧНИК

Ольга Ігорівна

(03.03.1968, Рівне) – оперна співачка (лірико-колоратурне сопрано). Сестра Наталії Пасічник. Лауреатка міжнар. конкурсів співаків: у Хертогенбоші (Нідерланди, 1994, II премія), ім. Міріам Гелін в Гельсінкі (Фінляндія, 1999, II премія), ім. Королеви Єлизавети в Брюсселі (Бельгія, 2000, III премія, призи за партію в ораторії і глядацьких симпатій). Двічі здобувала найвищу польську нагороду в галузі звукозапису «Фридерік» за сольні звукозаписи музики К. Шимановського й В. Лютославського (1997, 2004), а також приз фестивалю «Варшавська осінь» – «Орфей» (1999), приз за найкращу жіночу оперну партію (Мелізанда в опері «Пелас і Мелізанда» К. Дебюссі, 2004, Польська опера). Нагороджена Золотим хрестом Польщі «За заслуги» (2001). У 2005 визнана міжнар. оперним часописом «Opernwelt» як найкраща оперна співачка сезону

2004/05 за партію Альмірени в опері Г.-Ф. Генделя «Рінальдо». У 2006 здобула нагороду на Мюнхенському фестивалі оперних вистав. Закінчила муз.-пед. факультет Рівненського пед. інституту (1990), навчалася на вокальному факультеті Київської консерваторії (1991–92, кл. Є. Мірошниченко), закінчила Варшавську муз. академію ім. Ф. Шопена (1993). Від 1992 – солістка Варшавської камерної опери. Записала понад 45 CD і DVD на різних фірмах, зокрема: Dabringhaus und Grimm, Harmonia Mundi, NAXOS, OPUS 111. Виконувала головні партії в операх К. Монтеверді, Х.-В. Глюка, В.-А. Моцарта, К.-М. Вебера, Дж. Россіні, Дж. Верді, Ж. Бізе, Дж. Пуччіні, К. Дебюссі, П. Чайковського, сучасних композиторів у країнах Європи, Канаді, Австралії, Японії, США. Виступала у відомих концертних залах і т-рах.

Дискогр.: CD: «Baroque Music in Poland»: Boreczko, Pasichnyk, Bornus-Szczyciński; Concerto Polacco, M. Toporowski. Musicon, 1995. MCD 015; «Olga Pasichnyk sings Claudio Monteverdi, Girolamo Frescobaldi»: Pasichnyk, Toporowski, Kamińska, Goliński. Musicon, 1996. MCD 019; Szymanowski K. «The Kurpie songs»: Pasichnyk, Örmény. Musicon, 1997. CD 023; Lviv Chamber Choir and Orchestra, J.-P. Lore. EROL, 1998. ER 98001(2 CDs); «Mickiewicz in music»: Rubinstein, Kaludov, Kryger, Pasichnyk; Chicago Symphony Orchestra, C. Abbado; New York Philharmonic; B. Walter. Engram, 1998. EG 443601; Mozart W. A. Requiem: Pasichnyk, Lubańska, Szmyt, Borysiewicz; Cantate Deo, Sinfonia amabile: P. Wajrak. LOGART, 1998. 011-98; Chopin F. Palettes d'une vie – Journey round Chopin: Olejniczak, Sokolov, Mozdzier, Pasichnyk. OPUS 111, 1999. OPS 30-295; Chopin F. The 1830 Warsaw concert: Olejniczak, Pasichnyk. OPUS 111, 1999. OPS 30-270; Chopin F. The 1848 Concert in Paris: Olejniczak, Bauer, Mos, Pasichnyk, Borucińska, Karczykowski, Pawluk. OPUS 111, 1999. OPS 30-292; Dębski K. Music to the film «With Sword and Fire»: Pasichnyk, Sinfonia Varsovia. POMATON EMI, 1999. 7243-4-98304-2-4; Förster K. Vanitas Vanitatum: Pasichnyk, Boberska, Wessel, Szmyt, Zychowicz; Il tempo, A. Sapiecha. CD ACCORD, 1999. ACD 050, 011-910-2; Händel G.-F. Imeneo: Gierlach, Pasichnyk, Laszczkowski, Boberska, Klimczak; Musicae Antiquae Collegium Varsoviense, W. Kłosiewicz. Pro Musica Camerata, 1999. PMC 024; Hasse J.-A. Zenobia: Pasichnyk, Boberska, Lachowicz, Świdziński, Laszczkowski; Musicae Antiquae Collegium Varsoviense, W. Kłosiewicz. Pro Musica Camerata, 1999. PMC 023; Haydn J. Nelssonmesse: Pasichnyk, Lachowicz, Szmyt, Borysiewicz; Cantate Deo, Sinfonia amabile, P.Wajrak. Polskie Nagrania, Muza, 1999. PNCD 480; Laniuk Yu. Chant pour un Equinoxe: Pasichnyk, Artysz, Laniuk; The Polish Radio Orchestra, Lviv Sinfonietta, R. Rewakowicz. CD ACCORD, 1999. ACD 054-465-611-2; Lutosławski W. Symphony No.1, Silesian Tryptych, Venetian Game, Chantefleurs et Chantefables, Postludium I: O. Pasiecznik (soprano), Polish National Radio Symphony Orchestra, A. Wit. NAXOS, 1999. 8.554283; «TP s.a. Music & Film Festival». UNIVERSAL MUSIC POLSKA, 1999. 564656-2; Telemann G.-F. Cantates: Pasichnyk, Mikulska, Papuzińska, Raubo, Stawarz. DUX, 1999. 0249; Dębski K. Polskie lata sześćdziesiąte: Pasichnyk, Kruszewski; Cantate Deo, Sinfonia Amabile, K. Dębski. Polskie Nagrania – Polskie radio S.A., Muza, 2000. CD

512; «Dumky – popular Ukrainian songs»: O. Pasichnyk (soprano), N. Pasichnyk (piano). OPUS 111, 2000. OPS 30-228; Górczycki Grzegorz Gerwazy (ca. 1665–1734): Completorium, Litanie de Providentia Divina, Illiuxit Sol, Laetatus Sum: O. Pasichnyk, M. Boberska, H. Voss; Concerto Polacco, Sine Nomine. Polish Radio, 2000. CD 008 5050466-1503-2-5; Khandoshkin I. Folk Songs in the Russian Salon: Pasichnyk (soprano), Musica Petropolitana. OPUS 111, 2000. OPS 30-259; King J., Knittel K. The HeartPiece-Double Opera (Warsaw Autumn – 42nd International Festival of Contemporary Music). 2000. CD No. 6; Peri J. L'Euridice: Pasichnyk, Laszczkowski, Boberska; Musicae Antiquae Collegium Varsoviense, W. Kłosiewicz. Warszawska Opera Kameralna, 2000. 001, 002; Scarlatti A. San Casimiro, Rè di Polonia, oratorio: Pasichnyk, Laszczkowski. Acte Prèable, 2000. 0025; «The Queen Elisabeth International Music Competition of Belgium Singing 2000»: M.–N. Lemieux, M. Brenciu, O. Pasichnyk. The Queen Elisabeth International Music Competition of Belgium, CYP, 2000. 9610. 2 CD; Handel G.-F. Apollo e Dafne: Pasichnyk, Pomakov; European Union Baroque Orchestra, R. Goodman. Naxos, 2001. 8.555712; «Salon de femmes Saint Petersburg»: O. Pasichnyk, M. Galassi; Musica Petropolitana. OPUS 111, 2001. OP 30299; Baley V. Treny: Pasichnyk, Khoma, Bagratuti. TNC Recordings, 2002. TNC 1508; Bizet G. Le Docteur Miracle, operette: Pasichnyk, Thebault, Pruvot; Philharmonie de Lublin, D. Talpain. BNL, 2002. 112924; Cherubini L. Les deux journées: Ya. Beuron, M. Delunsch, A. Schmidt, O. Pasichnyk; Das Neue Orchester, Chorus Musicus Köln, Ch. Spering. OPUS 111, 2002. OP 30306; «Les Chemins d'Amour (Debussy, Duparc, Poulenc – songs)»: O. Pasichnyk (soprano), E. Poblócka (piano). CD ACCORD, 2003. ACD 078-2; Mendelssohn-Bartoldy F., Dvořák A. Song recital: O. Pasichnyk (soprano), N. Pasichnyk (piano). Pro Musica Camerata, 2003. PMC 034; Händel G.-F. Athalia: S. Kermes (soprano), O. Pasichnyk (soprano), T. Wilsberg Lund (soprano), M. Oro (countertenor), Th. Cooley (tenor), W. M. Friedrich (bass); Kölner Kammerchor, Collegium Cartusianum (on period instruments), Director: P. Neumann. DABRINGHAUS UND GRIMM, 2004. MDG 332 1276-2; Lutoslawski W. Chantefleurs et Chantefables: O. Pasichnyk, J. Olejniczak; Sinfonia Varsovia, J. Maksymiuk. BeArTon, 2004 (Fryderyk-2004 – Polish Prize for the best recording of 2004); Szymanowski K. Król Roger (King Roger), opera: Drabowicz, Pasichnyk, Beczala, Toczyńska; Chorus and orchestra of the Polish National Opera, J. Kaspzyk. CD ACCORD, 2004. ACD 131-2; Händel G.-F. Chill with Händel: Pasichnyk, Schlick, Scholl; European Union Baroque Orchestra, R. Goodman. NAXOS Classical. 8.556787; Lutoslawski W. 20 Polish Christmas Carols, Lacrimosa, 5 Songs: O. Pasichnyk (soprano), J. Rappé (alto); Polish Radio Chorus, Kraków, Polish National Radio Symphony Orchestra (Katowice), A. Wit. NAXOS Classical, 2005. 8.555994; Mozart W. A. Complete songs: O. Pasichnyk (soprano), N. Pasichnyk (piano); Pro Musica Camerata, 2006. PMC 054/055; Penderecki K. Seven Gates of Jerusalem, Symphony No. 7: B. Carmeli (narrator), E. Marciniak (alto), A. Mikolaj (soprano), W. Ochman (tenor), O. Pasichnyk (soprano); Warsaw National Philh. Orchestra, Warsaw National Philh. Choir, A. Wit. NAXOS, 2006. 747313276622; Mozart W. A. Don Giovanni, opera: Weissner, Regazzo, Pendatchanska, Pasichnyk, Tarver, Sunhae Im, Borchev, Guerzon; RIAS Kammerchor, Freiburger Barockorchester, R. Jacobs. Harmonia Mundi, 2007. HMU801964/66 (3 discs); «Förster K. jr – masters and Pupil»: Pasichnyk, Wessel, Boberska, Snellings,

Szmyt; II Tempo, A. Sapiecha. Polskie Radio, 2008. PR CD 1072; Haendel G.-F. Giulio Cesare, opera: Radziejewska, Pasichnyk, Laszczkowski; Musicae Antiquae Collegium Varsoviense, W. Kłosiewicz. Pro Musica Camerata, 2008. 3 CD, PMC 062, 063, 064; Bach J.-S. Matthäus Passion: P. Agnew, M. Boucher, A. Buet, A. Ewing, D. Guillon, D. Harvár, O. Pasichnyk; Chœur de chambre de Namur, La Grande Écurie et la Chambre du Roy, J.-C. Malgoire. CAL, 2010. 9431.2 (2 CD); Widmann J. Works for Ensemble: Freie Stücke for ensemble (2002), Sieben Abgesänge auf eine tote Linde on poems by D. Kempff for soprano, violin, clarinet and piano (1997): O. Pasichnyk, Collegium Novum Zürich, J. Widmann. NEOS, 2010. 10923; Chopin F. Songs: O. Pasichnyk (soprano), N. Pasichnyk (piano). NAXOS, 2010; DVD: Penderecki K. Credo (recorded: 29.11.2003 live, Kościół oo. Dominikanów, Warsaw); B. Harasimowicz-Haas (soprano), O. Pasichnyk (soprano), A. Rehlis (alto), A. Zdunikowski (tenor), R. Tesarowicz (bass); Polish Radio Choir, National Philharmonic Choir, Cracow Philharmonic Boys' Choir, National Polish Radio Symphony Orchestra, K. Penderecki. Polskie Radio SA, 2003. PRDVD 10001; Szymanowski K. King Roger: Hendricks, Pasichnyk; Vienna SO, M. Elder. Graham-Hall, 2010; Haendel G. F. Tre Donne – Tre Destini: Pasichnyk (soprano), Weiss, Łabuś (dancer). Original period instruments or copies: Papuzińska-Uss, Rychlik, Kościukiewicz, Birula, Mrowca. Production directed by I. Weiss.

Літ.: Ольга Пасічник – закордонна українка [Розмову вела Л. Кучеренко]. *ПіК*. 2002. № 41 (12–18 листопада); Ольга Пасічник: Вимірюю світ за таким принципом – Бах... і решта [Розмовляла Л. Сидоренко]. *Поступ*. 2001. 8–14 листопада; Павлів В. Якщо оперна кар'єра не «світить» в Україні – їдуть у Варшаву. *Україна молода*. 1998. 25 липня; Омелянчук І. Талантом світ зачарували. *Урядовий кур'єр*. 2002. 23 лютого; Котляр А. Ольга Пасечник: «В Україні я практично не пою». *Зеркало неділи*. 2002. 18 мая; Куляева Н. «Український паспорт не хочу менять принципиально». *Сегодня*. 2002. 6 декабря; Loomis G. A Spotlight for an Unsung Talent. *New York Times*. 2010. 17 August; Pozostać sobą w operze: Rozmowa z sopranistką Olgą Pasiecznik [Rozmawiała M. Talik]; URL: www.kreatywnywroclaw.pl/.

O. Кушнірук

ПАТОРЖИНСЬКИЙ Федір Сергійович

(11.06.1901, с. Петро-Свистунове, тепер Вільнянського р-ну Запорізької обл. – 1976, м. Київ) – співак (бас), хормейстер. Син сільського священника. Брат І. Паторжинського. Закінчив церковно-приходську школу в рідному селі, Бахмутське духовне училище (1913), Катеринославську духовну семінарію (1918, як регент). Одночасно – півчий хору Казанського собору в Катеринославі (тепер Дніпро). У 1919 на станції Лозова (тепер Харківської обл.) був мобілізований частинами Білої армії та відправлений хористом до м. Севастополя. Восени 1920 був евакуйований разом з хором спочатку в Галліполі (Туреччина), згодом у Болгарію. У 1921–24 – диригент церковного хору в м. Варна (Болгарія). У 1926–28 – муз. керівник чоловічого вокального секстету, з яким неодноразово їздив у турне по Європі. Від 1928 в Парижі: 1928–30 – муз. керівник рос. хору, що його організував із

ПЕЧЕНИЙ

числа емігрантів (згодом названий іменем **П.**), з яким співав у Паризькому православному кафедральному соборі, у домовій церкві Матері Марії; гастролював у Франції, Бельгії. У 1930–33 – хормейстер т-ру Фолі-Берже. У 1933–34 – артист т-ру «Легюча миша», у 1934–38 – регент церковного хору. У 1939–40 – нічний сторож в охороні Парижа. У 1941–45 – гример у Кінопродукції Парижа. У 1945–51 гастролював із хором по Франції. У 1951–53 – керівник хорового кл. в Паризькій консерваторії. У 1954–58 – керівник хору в Парижі, з яким записав грамплатівку, дав понад 2 тисячі концертів, останній – 12 лютого 1958 у залі Гаво (Salle Gaveau) для французької молоді. У репертуарі: пісні народів світу, зокрема укр. («Взяв би я бандуру», «Щедрик» в обробці М. Леонтовича та ін.), грузинські, рос., білоруські, духовна музика православної традиції. Співом хору **П.** захоплювалися І. Бунін, О. Купрін, С. Рахманінов. Записав із хором 5 грамплатівок (у т. ч. укр. колядки); остання за рішенням французької Академії Ч. Кроса (Académie Ch. Cros) здобула гран-прі (1957). Підтримував дружні стосунки з Ф. Шаляпіним, у якого навчився прийомам дихання, фразування, динаміці тощо. Виступив консультантом у записі Ф. Шаляпіним із хором низки нар. пісень на грамплатівку фірми «La voix» (1932), за що отримав від нього в подарунок портрет з написом: «Дорогому тезці з вдячністю і симпатією». Дружив з О. Вергинським, М. де Сервілем, який вважав **П.** «духовним батьком», заради зустрічі з ним згодом погодився зніматись на Мосфільмі в СРСР. У 1946 **П.** отримав рад. громадянство, у травні 1958 Рада Міністрів УРСР задовольнила «ходатайство Патормжинського про повернення на батьківщину з правом проживання в Києві», куди він прибув 8 червня 1958. Від листопада 1958 по 1976 (з перервами) – 2-й хормейстер капели «Думка». Одноразом керівник хору при Сільськогосподарській академії УРСР, з яким виступав на Декаді укр. літератури й мистецтва в Москві. Похований у Києві на Байковому кладовищі.

Літ. твори: Мое божество. СМ. 1988. № 8.

Літ.: Гордій О. Він був з нашого цвіту, що по всьому світу, та не визнаний серед своїх. *Українська культура*. 2005. № 7–8; Гордій О. Невідомий Патормжинський. *Дзеркало тижня*. 1998. 17 липня; Вергеліс О. Кошмары семьи Патормжинских. *Киевские ведомости*. 2000. 3 ноября; Сметанская О. Внучка Ивана Патормжинского: «В Париже в гостях у брата дедушка встретил Шаляпина...». *Факты*. 2016. 15 квітня; URL: http://pator.at.ua/photo/fjodor_sergeevich_patorzhinskij/5.

О. Нікітюк, І. Сікорська

ПЕЧЕНИЙ

Юліан Григорович

(20.10.1952, м. Чернівці) – композитор, скрипаль, альтист, педагог. Навчався в Чернівецькій ДМШ (кл. скрипки Ю. Гіна, кл. композиції Л. Затуловського). Закінчив Київський ССМШ (1971, кл. О. Ма-

нілова, О. Пархоменко, З. Махтіної), Київську консерваторію (1976, кл. скрипки П. Макаренка, Б. Которовича), композиторський факультет (1988, кл. М. Скорика). Приватно брав уроки композиції в Є. Станковича, А. Пярта. У 1977–83 – артист оркестру Ансамблю танцю ім. П. Вірського, у 1984–96 – Нац. симф. оркестру України. Як скрипаль-соліст брав участь у низці концертних програм, зокрема, до 300-річчя А. Вівальді (камерний оркестр Чернівецької філармонії) у Львові, Києві. Від 1996 живе в Іспанії: викладач консерваторії «Хуліан Орбон» (кл. скрипки та альту) у м. Авілеса. Активно популяризує музику сучасних укр. композиторів (разом з Ю. Бускетс – орган, Л. Чистяковим – скрипка, К. Іллес і О. Осокінім – віолончель) у різних містах Іспанії. Син і учень **П.**, скрипаль Остап Печений (06.10.1986, м. Київ) – лауреат конкурсів у м. Саагун та в м. Малага (Іспанія), по закінченні консерваторії – лауреат премії «Анхель Муньїз Тока» від банку «Кахастур» і Фонду Принца Астурійського. Образна тематика творів **П.** ґрунтується на осмисленні важливих соціальних явищ. Зокрема, Симфонія № 1 відбила драму творчої особистості в тоталітарному суспільстві (А. Горська, І. Дзюба, О. Заліваха, В. Симоненко, В. Стус), 4-а частина Струнного квартету («Щедрик – 1932–1933») присвячена жертвам Голодомору, симф. поема «Тук, тук, тук» – пам'яті жертв КДБ, «Прелюдія» – пам'яті Небесної сотні, Симфонія № 2 «Майдан» осмислює події Революції Гідності. Творам **П.** притаманне трагедійне наповнення, експресивна, насичена фактура, яскраві гармонічні зіставлення, поліфонічне мислення. Відповідно до задуму, автор вдається до широкого спектру муз. стилів і технік: експресіонізму, імпресіонізму, серійної техніки, пуантилізму тощо. Здійснив перекладення для оркестру та інструментальних ансамблів популярних муз. творів, що часто виконуються в концертних програмах в Іспанії під його батутою: «Щедрик» М. Леонтовича (2016), Вальс Р. Глієра, Прелюдія для фп. № 8, ор. 34 Д. Шостаковича (2017), Соната ор. 14 Л. Бетховена та ін.

Муз. твори: для симф. оркестру: Симфонія № 1, у 3 ч. (1988), Симфонія-кончертанте для скрипки і симф. оркестру в 3 ч. (2010), романс «Дівчино, хмелю весняний» для баритона (тенора) й симф. оркестру на сл. Б.-І. Антонича (2011), Симф. поема пам'яті жертв КДБ «Тук, тук, тук» (2013), Прелюдія і Фуга на тему ВАСН, ор. 14 (Adagio і Fuga) для симф. оркестру без ударних (2013), Прелюдія і Фуга, ор. 18 (2016), Симфонія-дума «Майдан» (2016); камерно-інструментальні твори: «Мелодія» для унісону скрипалів і фп. (1966), Струнний квартет у 4 ч., остання «Щедрик – 1932–1933» (1-а ред. 1984 у 3 ч., 2-а ред. 2011), Струнний квінтет у 4 ч. (2011); для фп.: Вальс (1995), «Літо» (1986), Бурлеска (1986), П'єса (1986), «Осіньні акварелі» (1986), Прелюдія, ор. 10 (2011), Прелюдія і Фуга, ор. 11 (2012), Прелюдія і Фуга на тему ВАСН, ор. 12 (2013), Прелюдія «Втеча», ор. 17 (2014), Прелюдія «Пам'яті небесної сотні» (2014); для скрипки і фп.: Соната в 3 ч. (2009); для мішаного хору: обробки

укр. нар. пісень із записів І. Франка «Ой світи, місяченьку» та «Ой ти, зоре ясна» (1986); для 5-и голосів: «Мотет у стилі Палестрини», сл. Г. Апполінера, (1985), перекладення: «Шедрик» М. Леонтовича – для флейти, гобоя, кларнета, фагота та струнних, «Ларго» Ф.-М. Верачіні – для скрипки-соло і струнних, «Гавот» Ж.-Б. Люллі – для струнних, «Солдатський марш» Р. Шумана – для струнних (усі – 2016), Прелюдія для фп. № 8, ор. 34 Д. Шостаковича – для флейти, гобоя, кларнета, фагота, литавр та струнних, Соната ор. 14 Л. Бетховена – Соната для клавикорду № 11 С. Альберо, Концерт для скрипки з оркестром № 2 d-moll, ор. 22 Г. Венявського, Мелодія з опери «Орфей» Х.-В. Глюка – для флейти-соло і струнних, Вальс з «Маленької сюїти» Б. Дваріонаса, Вальс Р. Глієра, «Маленький Віденський марш» Ф. Крейслера – для флейти, гобоя, кларнета, фагота, литавр та струнних, Марш Й.-С. Баха, «Навесні» В.-Ф. Баха – для гобоя-соло і струнних, Експромт Ф. Шуберта – для альта-соло і струнних (усі – 2017).

Літ.: Santoveña A. P. *Virtuosos de vacaciones. El comercio.* (Llanes), 1998. 27 de agosto; Quirós P. XXIII Semana de Música religiosa. Nuestros virtuosos. Intérpretes: Colegio Músicum. *La Nueva España.* 2000. 15 de abril; Música: «Tríos neoclásicos para cuerdas», en «Conciertos del Sábado». *Virtus Trío. Boletín informativo.* 2001. № 310. 19 de mayo; Quirós P. Cuatro conciertos clausurarán el Curso Internacional de Música. *Boletín informativo.* 2001. № 310. 19 de mayo; Eynde A. van den. Yulian Pechenyi Profesor de viola: «Es esencial que el estudiante siga su propio camino». El artista ucraniano confiesa su deseo: «que algún alumno gane un concurso prestigio». *La Voz de Avilés.* 2004. 30 de julio; Eynde A. van den. «Los jóvenes no disponen de tiempo para dedicarse más a la música». *La Voz de Avilés.* 2004. 30 de julio; Bernardo M. Las partituras no descansan. *La Voz de Avilés.* 2005. 20 de julio; Díaz D. Cuerda para rato: Participantes en el Curso internacional de música se esmeran para ser virtuosos de sus instrumentos. *La Nueva España.* 2006. 22 de julio; Rio C. Un profesor del Julián Orbón estrenará una obra en el Festival de Música de Kiev. *La Voz de Avilés.* 2015. 13 de septiembre; Campo E. Premio por unas notas de Libertad. *La Nueva España.* 2015. 21 de septiembre; Campo E. Compositor en Ucrania, maestro en Avilés. *La Nueva España.* 2016. 21 de noviembre.

V. Кузик

ПЛІШКА

Павло (Поль)

(28.08.1941, м. Олд-Фордж, США) – оперний та концертно-камерний співак (бас). Вокальну освіту здобув приватно у Нью-Йорку (1959–61). У 1965–67 – соліст мандрівної трупи Метрополітен-Опера, від 1967 – провідний соліст Метрополітен-Опера у Нью-Йорку. Має феноменальний бас широкого діапазону, що дозволяє йому виконувати найрізноманітніший репертуар. Виступав на оперних сценах США (Сан-Франциско, Філадельфія, Детройт, Чикаго), Італії (Ла Скала), Великої Британії (Ковент-Гарден), Франції (Гранд-Опера), а також із симф. оркестрами Нью-Йорка, Лос-Анджелеса, Бостона, Чикаго, Сан-Франциско та ін., співав партію баса-соло в Реквіємі Дж. Верді разом із Л. Паваротті (тенор) на арені у Вероні (Італія). На початку творчої діяльності не володів укр. мовою і не мав у реперту-

арі укр. творів. Завдяки знайомству з Р. Савицьким, молодшим 1977 почав вивчати укр. вокальний репертуар [дебютне виконання солоспівів «Гетьмани» та «Ой Дніпре, мій Дніпре» М. Лисенка (1978, концерт у м. Ірвінгтоні на честь Дня злуки 22 січня). У Ла Скала (Мілан, червень 1988) мав концерт, де виконував солоспів «Про Довбуша», «Чуєш, брате мій» Л. Лепкого та «Ой чого ж ти, Дніпре» (обробка М. Фоменка)]. Відтоді бере участь в укр. концертах, зокрема, в укр. муз. фестивалі «Music and Art Center of Greene Country, Inc.» у м. Гантері поблизу Нью-Йорка, у концертах на відзначення 1000-річчя хрещення Русі-України (Лінкольн-Центр, Нью-Йорк, 14 лютого 1988; Карнегі-Хол, Нью-Йорк, 20 листоп. 1988). У репертуарі: твори М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, В. Барвінського, Л. Ревуцького, нар. пісні. Співав у супроводі відомого піаніста Т. Гриньківа. Як соліст брав участь (1-е виконання) ораторії «Неофіти» М. Кузана на сл. Т. Шевченка в Лінкольн-Центрі (Нью-Йорк) та об'єднаній церкві методистів в Атланті (1988, шт. Джорджія). Виступав з укр. мішаним хором «Кобзар» з Лос-Анджелеса. Входить до консультативної ради культурного центру українців у США – Укр. інституту Америки (Нью-Йорк). У 1988 гастролював у Москві, 1989 – у Київському т-рі опери та балету, де виконував партію Бориса Годунова в однойм. опері М. Мусоргського. Виступав на канадському радіо й ТБ. Видав у США грамплатівку укр. нар. пісень і романсів укр. композиторів.

Партії: Варлаам, Борис («Борис Годунов» М. Мусоргського), Гремін («Євгеній Онегін» П. Чайковського), Альвізо («Джоконда» А. Понк'еллі), Гарафа («Самсон» Г.-Ф. Генделя), Лепорелло («Дон Жуан» В.-А. Моцарта), Дон Фернандо («Фіделіо» Л. Бетховена), Філіпп, Фієско, Рамфіс («Дон Карлос», «Симон Бокканегра», «Аїда» Дж. Верді), Лоран («Ромео і Джульєтта» Ш. Гуно).

Літ.: Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Савицький Р., молодший. Павло Плішка зблизька. *Савицька І. З мого вікна. Настроєві ескізи малювані на канві життя.* Джерсі-Сіті, 1997; Бризгун-Соколик О. Павло Плішка в Торонті. *Свобода.* (Нью-Йорк), 1978. 5 січня. Чис. 3; Д. Г.-К. [Д. Каранович]. Виступ Павла Плішки на відзначуванні Січневих Роківин в Ірвінгтоні. *Свобода.* (Нью-Йорк), 1978. 18 січня. Чис. 13; Юськів-Терен Т. Тріумф П. Плішки у Метрополітальній опері. *Свобода.* (Нью-Йорк), 1987. 9 квітня; [Б. п.]. Гастроли, о котoryх мечтал. *Сов. культура.* 1988. 30 апреля; Mayr M. Paul Plishka. *Opera News.* 1977. № 22.

Г. Карась

ПРИЙМА-БОГАЧЕВСЬКА

Рома

(03.03.1927, м. Перемишль, тепер м. Пшемисьль, Республіка Польща – 25.05.2004, м. Нью-Йорк, США) – артистка балету, хореографка модерного танцю. Донька І. Шмериковської-Прийми [за рядом відомостей її батько – ерцгерцог Е. Габсбург (псевдонім Василь Вишиваний)]. Проїшла шко-

ПРИЙМА-БОГАЧЕВСЬКА

лу евритмії за системою Ж. Далькроза при Львівському оперному т-рі. У 1939–44 – танцювала в балетній трупі Львівського т-ру опери та балету. У 1944 переїхала до Відня (Австрія). Закінчила танцювальне відділення Муз. академії та студії Г. Кройцберта у Відні. У 1947–49 – прима-балерина в т-рах Інсбрука та Зальцбрука (Австрія), водночас виступала з концертами у містах Австрії та Швейцарії (разом з матір'ю-піаністкою). Від 1951 у трупі Р. Сорель в Монреалі (Канада). Також мала власну сольну програму «Танці і характери України», з якою гастролювала в країнах Західної Європи, Канаді, США. У 1951 переїхала до Нью-Йорка. Характеристичні танці П.-Б. «Ікона», «Мамона», «Страхиття війни», «Святий танець» позначені драматичною експресією та поєднанням класичної і модернової технік. Приділяла багато уваги укр. тематиці, використовувала стилізовану фольклорну образність («Верховина», «Відьма», «Жниця», «Обливаний понеділок», «Русалка»,

«Сваха», «Чайка»). Від 1964 організувала власні школи балетного і нар. танцю в Нью-Йорку (Лонг Айленд, Олбані). Проводила літні курси укр. танцю в юнацьких таборах «Верховина», «Союзівка». Створила молодіжний ансамбль «Сизокрилі», репертуар якого складала тематичні танці: «Боротьба за волю», «Хрещення України», «Сюїта Івасюка», «Чорнобильська трагедія» (ансамбль 1992 побував з гастролями в Україні в Івано-Франківську, Києві, Львові, Харкові). Поставила дитячі балетні казки «Попелюшка» (1967), «Квіт папороті» (1971) з музикою І. Соневицького та ін., балетну сцену в опері «Анна Ярославна» А. Рудницького (1969) (останній 1970 назвав П.-Б. «Українкою року»).

Літ.: Терещенко Ю., Осташко Т. Український патріот із династії Габсбургів. Київ, 2011; Гой-Штрот С. З думкою про Україну. *Український інститут Америки вишає сл. п. Рому Прийму Богачевську нагородою життєвої творчості.* 2014. 12 вересня; URL: <http://www.e-reading.link>.

В. Кузик

РАК

Степан (Štěpán Rak)

[08.08.1945 (дата реєстрації), м. Хуст Закарпатської обл.] – гітарист-віртуоз укр. походження, композитор, педагог. У вихорі війни загубився, був підібраний рад. військовими, які йшли на Прагу, там його всиновила чеська сім'я на прізвище Рак. Навчався у Празькій консерваторії (1965–70 – кл. теорії музики та гітари), Академії муз. і театрального мистецтва (кл. композиції І. Дворачека, В. Кучери, К. Яначека). У 1975–80 викладав у консерваторії м. Ювяскюля (Фінляндія). Після «Оксамитової революції» 1989 отримав популярність як концертний гітарист і композитор. Веде активну композиторську, концертну і пед. діяльність, виступає в різних країнах. Був членом журі міжнар. муз. конкурсів. Виконавську манеру **Р.** вирізняють блискуча техніка та харизма. Термін «тремоло Рака» в гітарному виконавстві став синонімом абсолютної досконалості. З авторськими гітарними концертами відвідав понад 70 країн. Його програма «Слава Коменському» (Vivat Comenius) (співвиконавець А. Стрейчек) була нагороджена Премією ЮНЕСКО і виконана понад 600 разів у 32 країнах. Стиль творів **Р.** заснований на романтичних, неоренесансних і фольклорних традиціях, поєднується з використанням нових технічних прийомів (напр., при виконанні твору «Голос безодні» потрібно притискати струни чайною ложкою). У Празькій академії муз. мистецтва **Р.** заснував відділ гри на гітарі, де викладає. Подібні відділи та курси заснував у Нідерландах, США, Канаді, Австралії та ін. За його підручником вивчають гру на гітарі в багатьох країнах. Має півсотні записаних на компакт-дисках концертів.

Муз. твори: для симф. оркестру: п'єса «Хіросіма» (1973, є переклад для гітари); «Чорнобиль»; для гітари: «Голос безодні», «Спогад про Прагу», «Чеські казки», «Вільямсіана», «Сюїта», «Варіації на тему Яромира Клемпіра» (ін. назва – «Charles Bridge Variations»), сюїта «Terra Australis».

Літ. твори: Гітара, моя любов (у співавт. з Я. Урбановою). EMINENT, 2003.

Літ.: Мушинка М. Всесвітньо відомий гітарист Степан Рак та його біологічна мати Василина Сливка. На-

укові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: історичні науки. Острог, 2010. Вип. 15; Гаврош О. Додаткова струна. Україна молода. 2011. 25 травня; офіційний сайт композитора <http://www.stepanrak.cz/>.

Г. Карась

РАКОВСЬКИЙ

Ігор Романович (Ihor Rakowsky)

(08.06.1930, Львів – 27.06.2013, м. Тусон, США) – естрадний співак (баритон), член укр. скаутської організації «Бурлаки», президент укр. хору «Думка», полковник армії США, спецагент Управління з боротьби з наркотиками, культурно-громадський діяч. Під час 2-ї світової війни разом з батьками емігрував до Європи. Спочатку перебував у таборі для переміщених осіб у м. Берхтесгадені (Німеччина), де навчався в Українській гімназії та був активним учасником громадського й мистецького життя. Співав у мішаному хорі гімназії, церковному хорі «Боян» п/к Р. Ставничого, був учасником молодіжних муз. ансамблів. Наприкінці 1940-х з емігрував до США. Здобув вищу освіту за спеціальністю «криміналістика» і працював у відділі боротьби з наркоманією. Професійну діяльність поєднував з музикою. Виступав у найбільших містах США і Канади з оркестрами Босого, «Амор», Проканіна, Б. Гірняка, ансамблем бандуристів С. Ганушевського, а також під час літніх сезонів в оселях «Верховина», «Союзівка», в оселях СУМ та ім. Ольжича, де вів програми танцювальних вечорів. Разом із Б. Весоловським, Б. Гірняком впроваджував укр. пісенний репертуар як музику для танців. У діаспорі його називали «українським Утьосовим». У репертуарі **Р.** було понад 60 пісень, серед найпопулярніших у його виконанні: «Романтичні мелодії», «Туга», «Вечір з оркестрою Гірняка», «Тайна», «Вогні вагри», «Ми нині тут, а завтра там», «Спогад», «На крилах мрій», «Моя любов». Є записи в дуеті з Оленою Замятою.

Літ. твори: Літунське пластування: Організаційні й діяльностеві напрямні. Нью-Йорк, Детройт, 1970.

Дискогр.: *грамплатівки LP:* Вечір з оркестрою Богдана Гірняка. Нью-Йорк, США: Bard Record Co, 1960; Романтичні мелодії (1964); На крилах мрій (Сіроманці, оркестр «Амор», Юрій Годованця, Ігор Раковський; Not On Label, 1967. P.S.11167); Спогад (1968), Тайна, Вію, вію, вію, вінець (Муза, 73 – 74, 1972, оркестр «Амор»); Білі троянди. Ігор Раковський: Моя любов. Chaika Records, 1974. СН104-В; Ihor Rakowsky, Iryna Dawydowych. Tycho bez sliv. Echo Records (35) – MBS – 2289.

Літ.: [Б. п.]. Ювілейна книга української гімназії в Берхтесгадені: У 50-ту річницю першої матури 1947–1997. Норт Порт, 1997; [Б. п.]. Помер наш член Ігор Роман Раковський. *Патріархат, греко-католицьке аналітичне видання.* 1994. № 5 (281); Луців В. Ігор Раковський був вірним Україні. *Свобода.* 2013. 30 серпня. (№35); Луців В. Незабутній концерт. *Пам'ятка книга відзначення тисячоліття Хрещення Русі 988–1988.* Лондон, 2001; [Б. а.]. 2013: Our community mourns their passing. *The Ukrainian weekly.* 2014. February 2.

С. Василик

РАТГАУС

РАТГАУС

Кароль (Rathaus Karol)

(16.09.1895, м. Тернопіль – 21.11.1954, м. Нью-Йорк, США) – композитор, педагог, піаніст єврейського походження. Композицію вивчав у Відні й Берліні у Ф. Шрекера, водночас вивчав історію у Віденському університеті, де отримав ступінь доктора (1922). Як піаніст дебютував у Відні: виконав власні Варіації на тему М. Реґера. Успіх мали його 2-га симфонія, балет «Останній П'єро» («Der letzte Pierrot»). Від 1928 співпрацював як театральний композитор з реж. М. Рейнгартом. Музика до кінофільму «Вбивця Дмитрій Карамазов» реж. Ф. Оцепа (1931) сприяла загальному визнанню **Р.** одним із творців нового на той час мистецтва – музики до кіно. У 1932 емігрував до Франції, у 1934 – до Великої Британії, у 1938 – до США. Викладав у Queens College в Нью-Йорку (1940–54). Був активним членом численних муз. організацій у США. З муз. творчості американського періоду найвдалішим визначають 5-й струнний квартет. У 1952 на замовлення т-ру Метрополітен реконструював оригінальну оркестровку опери М. Мусоргського «Борис Годунов». Ранні композиції **Р.** наближені до стилю неоромантизму, експресіонізму, у пізній період він приділяв увагу додекафонії. Звертався у своїй творчості до польського та єврейського фольклору. Добре володів оркестровою тембральною колористикою, особливо в музиці до кіно. Залишив теоретичні праці, присвячені сценічній музиці та музиці до кінофільмів, проблемам сучасної муз. культури, роздумам над її майбуттям у світлі панорами напрямів і стилів.

Муз. твори: опера «Чужа земля» (1930); балети: «Останній П'єро» (1927), «Закоханий Лев»; для симф. оркестру: 4 симфонії, увертюри «Бухта Солсбері» (1949) та ін., симф. поема «Драматичне видіння» (1945), сюїти, фп. концерт; камерно-інструментальні: 5 струнних квартетів; твори для фп., голосу і фп., музика до кінофільмів і сценічних постановок.

Літ.: Pirone D. The Solo Piano Music of Karol Rathaus. New York, 1984; Schüssler-Ruggli M. Karol Rathaus. Hamburg, 2000; Raba B. Rathaus Karol. *Encyklopedia muzyczna PWM*. Kraków, 2004.

В. Грабовський

РЕВАКОВИЧ

Роман Володимирович

(23.06.1958, м. Лідзбарк-Вармінський, Республіка Польща) – хоровий диригент, композитор, муз. діяч. Член Товариства ім. В. Лютославського. Член НСКУ. У 1986 закінчив Варшавську муз. академію ім. Ф. Шопена (кл. теорії музики, диригування Б. Мадея, композиції М. Борковського). У 1983–93 – художній кер. укр. чоловічого хору «Журавлі» у Варшаві, з яким гастролював по містах США, Канади, Західної Європи, України. У 1988 заснував камерний хор «Ірмос». Від 1990-х займається симф. диригуванням. Виступав із симф. і камерни-

ми оркестрами в Польщі, Україні, Білорусі та Росії. Особливо цікавиться сучасною музикою. Разом із Нац. ансамблем солістів «Київська камерата», Польським оркестром Sinfonia Iuventus, НСО України і Нац. хоровою капелою «Думка» **Р.** став першим виконавцем творів І. Щербакова, Ю. Ланюка, Е. Селіцького, В. Лютославського, К. Пендерецького, З. Краузе, А. Нікодемовича, А. Пярта, Б. Фроляк, Б. Сегіна, М. Шведа, О. Шимка та ін. Є засновником та головою Фондації «Pro Musica Viva», що займається промоцією та підтримкою різноманітних муз. ініціатив. Як диригент та організатор муз. фестивалів та ін. заходів популяризує укр. музику в Польщі і польську в Україні. Сім разів реалізував «Дні української музики у Варшаві» в найбільш престижних концертних залах польської столиці (перший – 1999, крайній – 2021). У програмах брали участь виконавці та колективи з України та Польщі. Як диригент **Р.** представляв у Польщі програми укр. музики з Нац. камерним ансамблем «Київські солісти» (2015), Нац. ансамблем солістів «Київська камерата» (2019, 2021), оркестром Варшавської філармонії (2020). У жовтні 2021 під патронатом фондації «Pro Musica Viva» та за участю **Р.** відбулася серія концертів «Польська музика в Україні» в Харкові, Дніпрі, Маріуполі. Під орудою **Р.** був записаний і виданий на CD фірми NAXOS Реквієм О. Щетинського.

Муз. твори: для симф. оркестру: «Поміж» (1985); камерно-ансамблеві: «Estinguendo» для камерного ансамблю (1981), Варіації для 12-и тромбонів (1981), «Як тільки виникне проблиск» для кларнета, тромбона і віолончелі (1982), «Зустріч обмеженого з необмеженим» для залізного листа, там-тама і струнних (1983), «Ма поп трорро» для ансамблю ударних (1983); камерно-інструментальні: «Fis» для гобоя соло (1980), «Inside» для фп. (1984); хорові: «Де» сл. Ю. Пшибося, для мішаного хору (1981); камерно-вокальні: «Осіння пісня», сл. П. Верлена для мецо-сопрано і фп. (1982).

Літ.: Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Сютя Б. Камерна музика молодих. *КіЖ*. 1992. 24 жовтня; Найдюк О. Щоб музика жила, або Мости Романа Реваковича. *Голос України*. 2011. 19 листопада; Таранченко О. Роман Ревакович буде «мостом» між Україною і Європою. *День*. 2012. 7 листопада; [Інтерв'ю взяла Н. Семененко]. «За вибором друзів настає вибір суспільства». *Музика*. 2014. № 4; [Інтерв'ю взяла Г. Ярема]. Роман Ревакович: «Світ для мене перестав існувати тоді, коли вдома з'явилося фортепіано». *Високий Замок*. 2013. 9 травня; [Інтерв'ю взяла Т. Пересунько]. Роман Ревакович: «Україна може заїмпонувати світові саме культурою». *Громадський простір*. 2015. 14 грудня. URL: <https://www.prostir.ua/?focus=roman-revakovyukukrajina-mozhe-zaimponuvaty-svitovi-same-kulturoyu>; [Інтерв'ю взяла Н. Матолінець]. Роман Ревакович: «Культура є одним із найголовніших дипломатичних засобів». *Львівська газета*. 2017. 2 жовтня; [Інтерв'ю взяв О. Друль]. Нащо людям музика. *Збруч*. 2017. 9 листопада. URL: <https://zbruc.eu/node/72857>.

О. Кушнірук

РЕВУЦЬКИЙ Валеріян Дмитрович

(14.06.1910, с. Іржавець тепер Ічнянського р-ну Чернігівської обл. – 22.12.2010, м. Ванкувер, Канада) – учений-театрознавець. Син вченого Д. Ревуцького, племінник композитора Л. Ревуцького. Доктор філософії (з мистецтва), професор (1957). Член НСТДУ (1994). Іноземний член АМУ (2001, нагороджений Великою золотою медаллю АМУ 2010). Засл. діяч мистецтв України (2002). Лауреат премії ім. І. Котляревського (1995). Закінчив Другу будівельну професійну школу (1929), Київський будівельний інститут (1934), служив у Червоній армії на Далекому Сході (1935–36). У 1937 вступив до Київського театрального інституту (акторський курс Г. Полежаєва), 1939–40 перевівся на театрознавчий факультет Московського інституту театрального мистецтва (ГИТИС, тепер Рос. академія театрального мистецтва). З початком війни (улітку 1941) повернувся в Київ до хворого батька. Від 1942 викладав історію укр. театру на муз.-драм. факультеті в Київській консерваторії, організував театр-студію «Проно», у вересні 1943 переїхав до Львова, де викладав історію світового театру в Театрі-студії Й. Гірняка при Інституті нар. освіти. У 1944 емігрував на Захід – Німеччина, Австрія, Італія, 1947 – Англія, 1950 – Канада. Закінчив магістратуру Славистичного департаменту Торонтського університету, захистив дисертацію «Драми Миколи Куліша» (1957, кер. Ю. Луцький). У 1960–79 викладав курс з історії рад. літератури в Славистичному департаменті університету Британської Колумбії (м. Ванкувер), де ввів курс укр. мови. У 1969 обраний дійсним членом НТШ у Канаді, у 1972 – членом-кореспондентом УВАН у США, у 1977 – її дійсний член у Канаді. Друкувати статті почав з 1941 у Києві (газ. «Українське слово»), 1944 у Львові (газ. «Львівські вісті»), у 1946–47 – у Риміні (Італія, укр. газ. «Життя в таборі», «Батьківщина»). Від 1949 почав писати статті (бл. 400) до Енциклопедії українознавства (тепер 11 т.), де з 1955 був редактором театрального відділу. У 1985–93 брав участь в англomовному виданні Енциклопедії України (у 5 т.). Уперше по війні Р. відвідав Україну 1992, потім у 1993, 1996 і 1997 (Київ, Львів, Харків, с. Іржавець, Качанівка, Прилуки). Виступав з публічними лекціями, друкувався в журналах «Укр. театр», «НТЕ», «Просценіум», «Кіно-Театр», газ. «Культура і життя». Творчо співпрацював з актором, нар. артистом України Б. Козаком, мистецтвознавцями Л. Танюком, Р. Пилипчуком, В. Кузик. За добровільної підтримки Р. 2001 перевидано праці його батька «Укр. думи та пісні історичні» (Київ) і «Живе слово» (Львів). Низку статей Р. присвячено висвітленню творчості діячів муз. мистецтва: композиторів М. Лисенка, Л. Ревуцького, Н. Прусліна, Ж. Масне,

Л. Яначека, мистецтвознавця Д. Ревуцького, режисера-новатора Леся Курбаса (центральна постать досліджень Р.), театрального художника Ф. Нірода, піаністки М. Крушельницької, акторів-співаків М. Заньковецької, О. Пелляш-Барілотті, М. Донця, І. Козловського, О. Мосіна, М. Частія, П. Цесевича та ін. Цінні сторінки кн. Р. «По обрїю життя: Спогади» (1998), де описано малодосліджене в музикознавстві концертне життя та оперні вистави Києва і Львова під час окупації (1941–44). Усі відомості про публікації Р. вміщено в кн.: Валеріян Ревуцький. Бібліографічний покажчик / наук. редактор Р. Пилипчук. Київ, 2007.

Літ. твори: П'ять великих акторів української сцени. Париж, 1955; Нескорені березильці: Йосип Гірняк, Олімпія Добровольська. Нью-Йорк, 1985; В орбіті світового театру. Київ; Харків; Нью-Йорк, 1995; Віра Левичка: Життя і сцена. Торонто; Нью-Йорк, 1998; По обрїю життя: Спогади / заг. ред. Р. Пилипчука. Київ, 1998; «Заграва»: Кілька слів про театр 1933–1938 рр. Львів, 2000 та ін.

Літ. Гайдабура В. Театр, захований в архівах: Сценічне мистецтво в Україні періоду німецько-фашистської окупації (1941–1944). Київ, 1998; Вірний М. Нащадок славного роду. Харків, 2005; [Б. п.]. Ревуцький Валеріян. *Книга митців і діячів української культури, учасників Першої зустрічі укр. митців Америки й Канади з громадянством у дні 3–5 липня 1954.* Торонто, 1954; [Б. п.]. Ревуцький Валеріян. «Слово»: Збірник 3. Нью-Йорк, 1968; Марунчак М. Ревуцький Валеріян. *Біографічний довідник до історії українців Канади.* Вінніпег, 1986; Харченко Ол. 75-ліття Валеріяна Ревуцького. *Молода Україна.* Торонто. 1987. Чис. 366. Травень; Шевченко І. На варті мистецтва театру. *Нові дні.* Торонто. 1991. Жовтень; Гарбузюк М. Валеріяну Ревуцькому – 90. *Каменяр.* Львів, 2001. Серпень–вересень; Кузик В. Дмитро Ревуцький. *Ревуцький Д. Микола Лисенко: Повернення періоджерел.* Київ, 2003; Кузик В. Ревуцькі – Хмельницькі – Ржевуські. *Український музичний архів: Документи і матеріали з історії української музичної культури.* Київ, 2003; Пилипчук Р. Валеріян Ревуцький – видатний театрознавець і публіцист. *Просценіум.* 2006. Чис. 2/3; [Б. п.]. Сімдесятиріччя професора Валеріяна Ревуцького. *Нові дні.* Торонто. 1981. Жовтень; [Б. п.]. Концерт на пошану Валеріяна Ревуцького. *Свобода.* Парсіпані (США), 1987. 18 березня; Гнатів М. Професор Валеріян Ревуцький, лауреат премії Івана Котляревського. *Український голос.* Вінніпег, 1996. 10 серпня; Семчишин М. Лицар української сценічної культури. *Свобода.* Парсіпані (США), 1987. 28 і 29 січня; Залеська-Онишкевич Л. Патріарх укр. театрознавців зустрічає своє 90-ліття. *Свобода.* Парсіпані (США), 2001. 8 червня; [Б. п.]. Професорові Валеріянові Ревуцькому – 90. *Українська думка.* Лондон, 2001. 22 листопада; Верига В. Професор Валеріян Ревуцький. *Новий шлях.* 2006. 18 червня; Верига В. Він був з нами в Риміні: 3 нагоди 95-річчя Валеріяна Ревуцького. *Свобода.* 2006. 23 червня; Чабан М. Ювілей Валеріяна Ревуцького. *Слово «Просвіти».* 2006. 13–19 липня; [Б. п.]. Revutsky, Valerian. *Kleine Slawische Biographie.* Wiesbaden, 1958; [Б. п.]. Revutsky, Valerian. *Ukrainians in North America / A biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada.* Champaign, Ill. (USA), 1975; [Б. п.]. Revutsky, Valerian. *Who's Who in the West.* 16th ed.

РЕЙНАРОВИЧ

Chicago, Ill. 1978–1979; [Б. п.]. Revutsky, Valerian. *The International Who's Who of Intellectuals*. London, 1981. Vol. 2/3; [Б. п.]. Revutsky, Valerian. *British Columbia's Who's Who. A biographical record of the men and women of our time, 1992–1996*. (Vancouver), 1996.

В. Кузик

РЕЙНАРОВИЧ**Лев Потапович**

(14.01.1914, с. Княжпіль, Львівщина, тепер Княжполь Пшемисльського воєводства, Республіка Польща – 31.01.1987, м. Нью-Йорк, США) – співак (баритон). Лауреат конкурсу вокалістів у Нью-Йорку (1950). У 1935–39 навчався у Львівському муз. інституті ім. М. Лисенка та Львівській консерваторії (кл. Р. Любинецького, Л. Улуханової та А. Дідура). У 1939–44 – соліст Львівського оперного т-ру. Від 1946 співав в оперних ансамблях Б. Пюрка в Німеччині. Від 1949 – у США, де виступав в оперних виставах та на концертних сценах у Нью-Гейвені, Нью-Йорку, Філадельфії, Чикаго, Клівленді та ін. містах. У концертному репертуарі: твори М. Лисенка, К. Стеценка, С. Людкевича, В. Барвінського, Я. Степового та ін. Від 1961 – соліст Укр. оперного ансамблю в США. У 1984–87 фундатор, художній кер., соліст Укр. оперної компанії ім. М. Лисенка в Нью-Йорку.

Партії: Батько («Катерина» М. Аркаса), Карась, Султан («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського), Виборний, Офіцер («Наталка-Полтавка», «Ноктюрн» М. Лисенка), Каїн («Відьма» П. Печеніги-Углицького), Генріх («Анна Ярославна – королева Франції» А. Рудницького), Мазепа («Мазепа» П. Чайковського), Скарпіа («Тоска» Дж. Пуччіні), ді Луна («Трубадур» Дж. Верді), Ескамільо («Кармен» Ж. Бізе) та ін.

Літ.: Рудницький А. Українська музика: Історико-критичний огляд. Мюнхен, 1963; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Кухар Р. Вірний своїй музі. *Українські співаки у спогадах сучасників / автор-упоряд. І. Лисенко*. Київ, 2003; Житкевич А. Баритоновим шляхом. Рейнарович Лев Йосипович. *Розсіяні світами. Нариси з життя та творчої діяльності відомих українських діячів музичного мистецтва на заоканських берегах Америки*. Тернопіль, 2015. Т. 1; Труш Н. Незабутній славний Рейнарович. *Музика*. 2014. № 4; Савицький Р. На Львівській сцені. *Назустріч*. 1937. 15 квітня.

І. Лисенко

РОВЕНКО**Олександр Іванович**

(11.09.1942, м. Пенза, нині РФ – 12.02.2005, м. Нюрнберг, ФРН) – музикознавець, педагог, композитор. Канд. мистецтвознавства (1975). Доцент (1979). Доктор мистецтвознавства (1990). Професор (1996). Лауреат Премії Держ. комітету СРСР з нар. освіти (1988, за досягнення в навчальній і науково-методичній роботі). Лауреат Міжнар. конкурсу композиторів в Італії (Флоренція, 1978). Член СК СРСР

та СКУ (з 1978). Закінчив відділ нар. інструментів (баян) Одеського муз. училища (1963, з відзнакою), Одеської консерваторії (1969, з відзнакою; кл. теорії музики Г. Вірановського; кл. композиції С. Орфеева); аспірантуру при ДМП ім. Гнесіних (Москва, 1974, кл. Ф. Арзаманова); докторантуру при Московській консерваторії (РФ, 1984, наук. консультант Є. Назайкінський). Член Всесоюзного товариства «Знання» (з 1970), редколегії наук.-методичної зб. «Українське музикознавство» (1976), Муз. фонду СРСР (1979); Республіканської комісії з упорядкування творчої спадщини С. Орфеева (1979), Асоціації Нової музики (АНМ). Голова журі Міжнар. конкурсу молодих композиторів «Маестро» (Сімферополь, 2001). Основні теми й напрями наук. праць: методологія теоретичного музикознавства, теорія багатоголосся, контрапункт і теорія імітаційної поліфонії, комп'ютерна музика і програмування її елементів (мелодії, гармонії та ін.). Автор багатьох наукових та наук.-методичних праць. Від 1968, у 1972–2002 – викладач (1969–70 – Одеського пед. інституту ім. К. Ушинського) кафедри теорії музики та композиції Одеської консерваторії (з 1979 – доцент, з 1986 – професор, у 1985–2001 – проректор з наук. роботи). Вів спецкурс із поліфонії для музикознавців, 1989 запровадив у навчальний процес Одеської консерваторії новітні інформаційно-комп'ютерні технології, розробив і з 1992 ввів у навчальний план музикознавців курс «Основи інформатики та комп'ютерної музики». У 1994 виступив ініціатором створення на базі Одеської консерваторії проблемної наук.-дослідної лабораторії з розробки навчальних програм муз.-теоретичної галузі. Поміж створених у цій лабораторії проектів – унікальна програма «Енгармонічна машина», розроблена за участю відомих програмістів (отримала високу оцінку фахівців з Німеччини, Нідерландів, Фінляндії, Ізраїлю та Китаю). Від 2002 жив і працював у м. Нюрнберзі (Німеччина). Там займався композиторською творчістю і підготував нову ред. монографію «Практичні основи стретно-імітаційної поліфонії» (Москва, 1986) з передмовою, змінами та доповненнями [переклад нім. мовою зробив і написав власну передмову проф. А. Вермайер (Dr. A. Wehrmeyer), 2004]. У наук. спадщині Р. понад 70 праць (монографії, статті, навчальні програми, понад 50 муз.-критичних статей). Неодноразово виступав з лекціями з теорії поліфонії і комп'ютерної музики у Фінляндії, Китаї та Німеччині; прочитав сотні лекцій загально-просвітницького та вузько-професійного напрямку в Москві, Києві, Одесі та ін. містах СРСР. Поміж учнів – укр. та іноземні музикознавці, які працюють в закладах України, Німеччини, В'єтнаму, Китаю, Канади та ін. країн: Г. Амарій, Л. Амелеченко, І. Ассеева, В. Вербицький, О. Дмитрук, Л. Левітін, І. Сечковська, Гань Біхуа, Фам Минь Кханг та ін.

Літ. твори: канд. дис. «Стретная имитация. Теоретические, стилевые и методические основы». (Москва, 1974); докторська дис. «Танеевские принципы в современной теории контрапункта и имитации» (Москва, 1990); Стретна імітація. Київ, 1976; Практические основы стреттно-имитационной полифонии. Москва, 1986; С. И. Танеев – исследователь контрапункта. Москва, 2001; Провідний голос у поліфонічній фактурі. *Українське музикознавство*. Київ, 1974. № 9; Ведущий голос в полифонии. *Вопросы полифонии и анализа музыкальных произведений*. Москва, 1976. Вып. 20; Признаки ладо-гармонической единства в современной полифонической композиции. *Вопросы полифонии и анализа музыкальных произведений*. Москва, 1976. Вып. 20; Новые страницы украинского теоретического музыковедения. *СМ*. 1978. № 9; Полифония. Программа для муз. вузов по специальности № 2203 «Народные инструменты». Москва, 1978; 1988; Полифония. Программа для средних специальных музыкальных школ. Москва, 1988; Його остання наукова праця. *Музика*. 1979. № 2; Пауль Хіндеміт [вступ. стаття]. *Хіндеміт П. «Ludus tonalis»*. Київ, 1980 [німецькою, укр. та рос. мовами]; Теоретические основы стреттно-имитационной полифонии Бартока. *Теоретические проблемы полифонии*. Москва, 1980. Вып. 52; Про книгу С. Д. Орфеева «Леонтович і українська народна пісня» [вступ. стаття]. *Орфеев С. Леонтович і українська народна пісня*. Київ, 1981; Теоретичні основи стреттно-імітаційної поліфонії Бартока. *Укр. музикознавство*. Київ, 1981. Вип. 16; Сучасною мовою музики. *Музика*. Київ, 1981. Вип. 4; Первый пленум Крымской организации Союза композиторов Украины. *СМ*. 1981. № 9; Научные основы скрытого многоголосия. *Полифоническая музыка. Вопросы анализа*. Москва, 1984. Вып. 75; До методології музикознавства. *СМ*. 1985. № 7 (у співавт. з Є. Назайкінським і Ф. Арзамановим); Концепція нового напрямлення розвитку музикально-комп'ютерних систем і нового музикально-орієнтованого мови програмування. *Одесский музыковед*. 1993; О творческой взаимосвязи искусства и науки. *Процессы музыкального творчества*. Москва, 2001. Вып. 156; Grundlagen der Engführungskonttrapunktik. *Musicologica Berolinensia*. Berlin, 2004. Bd. 12; Основи інформатики і комп'ютерної музики. Програма для музичних вузів за фахом «Музикознавство». Одеса, 1993 (рукопис); спец. ред.: Орфеев С. «Леонтович і українська народна пісня». Київ, 1981.

Муз. твори: для струнного оркестру: «Пентаміма» (1999); «Паліндром на тему ВАСН» (2000, обидва – рукописи); для фп.: «Біг з перешкодами» (1970; вид.: Київ, 1974); для віолончелі соло: «Експресії» (1977); «Присвячення Баху» – барок-соната (2000); «Тінь і світло» – Фуга a la Vagossa (2002); «Ігри для відкритих струн та литавр» (2003, усі – рукописи); *аранжування*: С. Франк «Panis angelicus» (для голосу, дитячого хору та симф. оркестру); Дж. Гершвін «For you, for me, for evermore» (для струнного оркестру); М. Равель «Павана», Ф. Шопен Ноктюрн (обидва – для фп. і струнного оркестру); Й.-С. Бах Adagio із Сонати для органа (для гобоя і струнного оркестру); Е. Віла-Лобос «Бразильська Бахіана», Ф. Сарторі «Con te partigo» (для голосу і струнного оркестру); J. Burke, J. Neusen van «Moonbeams» (для саксофона і струнного оркестру, усі – рукописи).

Літ.: ОДМА імені А. В. Нежданової – 90. Одеса, 2003; ОНМА імені А. В. Нежданової. 100 років. Одеса, 2013; Розенберг Р. Одеська композиторська школа. Одеса, 2013; Приватний архів О. Ровенка та І. Веселовської-Ровенко.

С. Серенко

РОДАК

Валентина

(1941, Кавказ) – педагогиня, диригентка, громадська і церковна діячка. До Канади прибула з Бельгії 1951 і поселилася в Торонто. Студювала в місцевому пед. коледжі (1961–62) та університеті (славистичний відділ). Одночасно студювала гру на фортепіано в А. Ярошевич, спів у Ю. Головка. Учителювала в англійській держ. школі, вечорами викладала англійську мову для новоприбулих, спів і укр. культуру в школі ім. Т. Шевченка, на курсах українознавства при кафедрі ім. Св. Володимира в Торонто. Членкиня дирекції Укр. муз. фестивалю в Торонто (від 1971), управи літ.-мистецького товариства «Козуб» (від 1975), ювілейних комітетів 1000-ліття хрещення України (Східної єпархії УПЦ і Української православної церкви Святого Володимира в Торонто), учасниця кафедрального хору (від 1956), у 1979–88 – його диригентка. Організаторка хору «Молода Україна», Ансамблю бандуристів ім. Г. Хоткевича, школи гри на бандурі (1981), перших літніх кобзарських таборів (понад 10 таких таборів). Видавчина платівки «Дзвени, бандуро» (1982). У 1993 разом з донькою, випускницею Київської консерваторії, хоровою диригенткою і бандуристкою Оксаною Родак сприяла організації гастролей студентського хору консерваторії на чолі з диригентом П. Муравським у Торонто.

Літ. твори: Диригент Юрій Головка. *300 вечорів «Козуба»: Альманах до 35-ліття діяльності культурно-мистецького товариства «Козуб»*. Хроніка – статті – спомини – фотографії / ред.-упоряд. М. Гава. Торонто, 1991.

Літ.: 300 вечорів «Козуба»: Альманах до 35-ліття діяльності культурно-мистецького товариства «Козуб». Хроніка – статті – спомини – фотографії / ред.-упоряд. М. Гава. Торонто, 1991; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012.

Г. Карась

РОЗЕНТАЛЬ

Мауриць (Моріц) (Rosenthal Moriz)

(18.12.1862, м. Львів – 03.09.1946, м. Нью-Йорк, США) – піаніст, композитор. Фортепіанної гри навчався у К. Мікулі у Львівській консерваторії (1872–74), Р. Джозеффі у Відні (1875) та Ф. Ліста у Веймарі й Римі (1876–78). Дебютував 1876 у Відні. Гастролював у Румунії та Австро-Угорщині (неодноразово – у Галичині). У 1878–84 перервав концертну діяльність для навчання на філософському факультеті Віденського університету. Від 1876 – придворний піаніст румунського короля. Відновив виступи 1886: Відень, США, Велика Британія, Росія. Одружившись зі своєю ученицею Г. Каннер, у 1883 поселився у США. Р. вважався найвизначнішим піаністом-віртуозом своєї доби, був одним з найвідоміших учнів Ф. Ліста. Виконання Р. відзначалося легкістю, витонченістю, досконалістю блискучої техніки. Ним захоплювалися

РОСЛЯК

П. Чайковський, Й. Брамс, Й. Штраус та ін. видатні музиканти. У 1888–89 здійснив велике концертне турне по США (частково з Ф. Крейслером), 1895 з тріумфом виступав у Лондоні. Твори композиторів-романтиків трактував елегантно, як вишукані салонні п'єси, дещо захоплювався зовнішніми ефектами. Р. є автором віртуозних творів та транскрипцій для фп. Разом з Л. Шітте видав «Школу вищої фортепіанної гри. Технічні вправи для найвищої освіти» (Відень, 1892).

Літ. твори: Moriz Rosenthal: In Word and Music / Ed. M. Mitchell, A. Evans. Bloomington, 2005.

Муз. твори: для фп.: Фантазія (Гумореска) на теми «Віденського карнавалу» Й. Штрауса (1889), Фантазія на теми вальсів Й. Штрауса, Романс (1896), Papillons (1897), Варіації на власну тему (1903), Прелюдія (1903).

Літ.: Downes O. Pianist at 80, Moriz Rosenthal, Who Can Look Back on Long, Distinguished Career. *New York Times*. 1942. December 13.

Б. Сюта

РОСЛЯК

Роксолана Михайлівна

[11.02.1939 (за ін. відом. 1940), м. Чортків, тепер Тернопільської обл.] – оперна і концертно-камерна співачка (сопрано), педагогиня. Разом з батьками емігрувала за кордон. Від 1948 – у Канаді. Вокальну освіту здобула на факультеті музики в Торонтському університеті (1964). Двічі була стипендіаткою на літніх курсах Мистецької школи в Бенфі, проф. Е. Бенфі спрямував її до мистецького шляху. Рада Канади погодилася фінансувати її дорожні витрати на виступах у Європі. У січні 1966 отримала запрошення виступати в опері Ковент-Гарден у Лондоні на 6 місяців. Від 1967 солістка в Канадській оперній компанії, а також у Крайовому концертному бюро в Торонто. З успіхом гастролювала на сценах Лондона, Нью-Йорка, Женеви, Мюнхена, Дюссельдорфа, міст Канади. Брала участь у Шекспірівському фестивалі у Стратфорді. Викладала в Королівській консерваторії Торонто. Була однією з кращих укр. оперних співачок у 1960–70-х. У 1978 здійснила велике концертне турне по американському континенту (виступала в залах Нью-Йорка Аліс Талл, Лінкольн-Центр, а також із симф. оркестрами Торонто, Оттави та ін.). У концертному репертуарі: твори А. Вівальді, Г. Доніцетті, Ш. Гуно, К. Дебюссі, С. Рахманінова, Дж. Верді, Р. Штрауса, П. Гіндемита, укр. нар. пісні. Наспівала на американських фірмах звукозапису кілька платівок.

Партії: Одарка («Купало» А. Вахнянина), Мікаела («Кармен» Ж. Бізе), Ельвіра («Дон Жуан» В.-А. Моцарта), Агнеса Сорель («Орлеанська діва» П. Чайковського), Мюзетта («Богема» Дж. Пуччіні), Джільда («Ріголетто» Дж. Верді), Саломея («Саломея» Р. Штрауса), а також партії в операх «Доля Джінджера Коффея» Р. Панеля, «Луї Рієл» Т. Соммерса та ін.

Літ.: Купало. Едмонтонська прем'єра опери «Купало» Анатолія Вахнянина 18 і 19 червня 1981 р.: Сувенірна

програма. Едмонтон, 1981; Боровик М. Століття українського поселення в Канаді (1891–1991). Монреаль; Оттава, 1991 [Праці Відділу Українознавства. Т. VIII]; Житкевич А. Народжена співати. Росляк Роксолана Михайлівна. *Житкевич А. Розсіяні світами. Нариси з життя та творчої діяльності відомих українських діячів музичного мистецтва на заоканських берегах Америки*. Тернопіль, 2015. Т. 2; [Б. п.]. Тріумф співачки Росляк. *Ми і світ*. 1977. № 197.

Г. Карась

РОССИНЕВИЧ-ЩУРОВСЬКА**Платоніда Іванівна**

(20.04.1893, с. Воробіївка Черкаського пов. Київської губ. – 20.11.1973, м. Прага, нині Чеська Республіка, похована згідно з її заповітом у м. Баунд-Бруці, США) – одна з перших професійних укр. хорових диригенток (представниця київської хорової школи), педагогиня. Народилася в родині священника І. Щуровського – диригента церковних хорів (до посвячення він був диригентом в оперному т-рі в Києві, помічником І. Альтані). Закінчила Київське єпархіальне училище (1901–11), жіночу єпархіальну гімназію в Києві (кл. хорового співу О. Кошиця). У цій же гімназії п/к О. Кошиця була диригенткою учнівського хору (1909–17). Навчалася у Муз.-драм. школі М. Лисенка (в О. Кошиця) у Києві, у Київській консерваторії (кл. фортепіано В. Пухальського, 1913–19). Диригентка церковного хору й учителька співу в єпархіальному училищі (1912–18), учителька хорового співу в Київській жіночій гімназії (1913–15) та ін. навчальних закладах. У 1919–21 – друга диригентка (асистентка-диригентка) Укр. республіканської капели п/к О. Кошиця. Брала участь у концертній подорожі капели Галичиною, колишньою Чехо-Словаччиною, країнами Європи. Після розколу капели осіла у Празі, закінчила консерваторію у кл. теорії композиції [1921–24, кл. Я. Кржічки (Kříčků), В. Талліха] та пед. відділ консерваторії (1921–24), філософський факультет Карлового університету у Празі (1929, кл. З. Неєдли). **Р.-Щ.** – ключова фігура хорового процесу укр. еміграції в міжвоєнній Чехо-Словаччині. Від 1923 – доцентка, заступниця декана УВПІ, викладачка диригування. Поміж учнів: М. Колесса (1925), В. Ємець, П. Маченко. Здійснювала підготовку молодих диригентів в учительській семінарії в Закарпатті (1934–37). Від 1934 – викладачка хороведення та фп. у Празькій консерваторії. В УВПІ та Укр. господарській академії у Подєбрадах вела академічні хори; з'єднавши їх, виступила на Всеслов'янському фестивалі у Празі (1928), здобувши високу оцінку критиків та журі, а Чеський Співочий Зеспол відзначив її як визначну диригентку. У 1925–38 (з перервами) – диригентка Укр. академічного хору в Празі, після його ліквідації – Укр. хору в Празі. У репертуарі її хорів: твори М. Леонтовича, О. Кошиця, К. Стеценка та ін. укр. композиторів. Здійснила першопрочитання кантати

«Ще молода» Н. Нижанківського та твору «1905 рік» М. Вериківського (сл. О. Олеся). З Укр. академічним хором виконувала духовні твори А. Веделя, Д. Бортьянського, О. Кошиця та власні аранжування. Критики відзначали її високу музичальність, артистичну інтелігентність, тонкий слух і ритмічне чуття, скрупульозність інтерпретації, енергію і темперамент у керуванні хором, самовідданість і скромність. Тісно співпрацювала з укр. театром в Ужгороді. У 1934–37 організувала й очолила молодіжний чоловічий хор «Бандурист» при «Просвіті» в Ужгороді, який відзначав щорічно традиційні свята і ювілейні дати, знайомив слухачів з новими творами укр. і чеських композиторів, з нар. піснями в обробці М. Леонтовича, О. Кошиця. До концертів залучала співачок-солісток А. Остапчук, М. Кукурудзову, В. Тевтову-Теслович. З реж. М. Біличенком поставила концертний варіант опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського (1936). З диригентом Д. Петрівським при «Просвіті» вела дитячий хор (від 1936), який залучала до концертів. Діяльність **Р.-Щ.** сприяла піднесенню муз. освіти, розвитку хорового мистецтва, культурно-нац. відродженню Закарпаття та українців у колишній Чехо-Словаччині. У 1937–45 – кер. хору Укр. реформованої реальної гімназії у Ржевницях біля Праги. Після арешту (1945) більшовиками її чоловіка М. Россіневича (підполковника УНР) і знищення його органами рад. влади (1946), була відсторонена від пед. діяльності. У 1965 диригувала пражским хором на концерті, присвяченому 90-річчю від дня народження О. Кошиця. У 1968 диригувала кантату «Б'ють пороги» М. Лисенка. Їй присвячено «Спомин» (h-moll) для фп. Н. Нижанківського.

Літ. твори: Світлій пам'яті Федора Стешка. *Голос*. (Берлін), 1945. 28 січня. № 8; О. А. Кошиць як диригент. *Vicini*. (Herald, Міннеаполіс, США), 1964. № 3; Спогади. Авторизований машинопис. [Б. д.]. 151 арк. Приват. архів Г. Карась.

Муз. твори: аранжування для хору: «Як умру» («Заповіт», сл. Т. Шевченка); К. Стеценко «По той бік горя»; «Час радості, веселості», «Ой на горі жита много», «Пливле кача, пливле...» нар. пісня з Підкарпатської Русі; колядки «Ой в Римі, Римі», «Що то-то за звізда»; *упоряд.*: зб. «21 народна пісня у 3-голосному укладі для шкільних хорів» (Ужгород, 1936).

Літ.: Мірний І. Український Високий Педагогічний інститут ім. М. Драгоманова: 1923–1933 (історія інституту). Прага, 1934; Шерегій Ю. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року / ред. і вступ. ст. В. Маркуся та В. Ревуцького. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто; Пряшів; Львів, 1993 [ЗНТШ. Т. 218. Історико-філософська секція]; Росул Т. Музичне життя Закарпаття 20–30-х років ХХ століття. Ужгород, 2002; Олександр Кошиць: зб. статей, спогадів і матеріалів до 130-річного ювілею з дня народження геніального диригента і композитора: довідковий вид. Івано-Франківськ, 2006; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Карась Г. Платоніда Щуровська-Росіневич: портрет мисткині через призму теорій гендеру та пасіонарності. *Мистецтвознавчі записки*.

Київ, 2011. Вип. 19; Карась Г. Фемінізація української хорової культури першої половини ХХ століття (на прикладі життєтворчості Платоніди Щуровської-Росіневич). *Synergetic paradigm of Ukrainian choral culture: collective monograph / reviewers: Karas H., Dutchak V., Serhaniuk L., Romaniuk L., Miziolek J. Wloclawek; Riga, 2021; Пересунько Т. Культурна дипломатія Симона Петлюри: «Щедрик» проти «руського мира». Місія Капели Олександра Кошиця (1919–1924). Київ, 2019; Костюк О. Платоніда Щуровська-Росіневич (Диригент-педагог). *Vicini*. (Сан Пауло), 1968. Чис. 2 (25); Нагірна С. Платоніда Щуровська-Росіневич. *Свобода*. 1974. 21 лютого. Чис. 34; Кукуруза-Король М. Жінка-диригентка. Платоніда Іванівна Щуровська. *Наше життя. Our Life*. (Нью-Йорк), 1986. Чис. 5; *архівні джерела:* ЦДАП / СУАР Ф. 1484 (УМ), картон № 97, інв. № 1284. Особі особи (політики, активісти товариств, вояки, науковці, митці, письменники та ін.). 1919–1944. Р-Ž. Фото; ЦДАВО України. Ф. 3972. Оп. 1. Спр. 298: Особиста справа в. о. доцента Платоніди Щуровської. Арк. 3; Особиста справа в. о. доц. П. Щуровської. Арк. 3; ЦДАВО України. Ф. 3972. Оп. 1. Спр. 298; Щуровська-Росіневич П. Зошит зі спогадами. Автограф (олівцем). [Б. д.]. 88 арк.; Інститут літератури. Фонд Зіни Генік-Березовської (Ф. 201). Спр. 556; Щуровська-Росіневич П. Спогади. Машинопис. [Б. д.]. 70 арк. Арк. 52–64. Уривок зі спогадів жінки-диригентки; Інститут літератури. Фонд Зіни Генік-Березовської. Ф. 201. Спр. 509.*

Г. Карась

РУБАХА

Валерій Львович

(28.11.1954, м. Мінськ, нині Республіка Білорусь) – органіст, педагог. Доцент (1987). Канд. мистецтвознавства (1986). Лауреат Міжнар. конкурсу органістів у Празі (ЧССР, 1979, Почесний диплом і Премія Словацького муз. фонду). Закінчив фп. відділ Мінського муз. училища (1973), Ленінградську консерваторію ім. М. Римського-Корсакова (1978, кл. фортепіано, органа), асистентуру-стажування при ній (1981, кл. органа заочно, наук. консультант доктор мистецтвознавства, проф. Л. Гаккель), Вищі виконавські міжнар. курси гри на органі в Празі (1982). Того самого року взяв участь у роботі 13 Вищого міжнар. виконавського семінару з органа при Празькій академії мистецтв. У 1978–90 – викладач, з 1988 – старший викладач, з 1989 – доцент кафедри спец. фп. (клас органа) Одеської консерваторії. Ініціатор факультативу з органа у студентів-піаністів і композиторів. Проводив роботу з ремонту органа, виступав у концертах як соліст, з інструменталістами, співаками та симф. оркестром. Від 1990 – концертує органіст у кірхах Швеції, Данії, Норвегії. У репертуарі: органні твори західноєвропейських класичних (італійські та німецькі композитори XVII–XVIII ст.), сучасних (симф. поема «Effata» С.-Г. Шенберга, Швеція; «Silence pour orgue» Т. Еріксона, Норвегія – 1-й виконавець, 1993), укр. (Л. Дичко, І. Ассеева й П. Захарова), рос. (М. Глінка, С. Танєєв, Д. Шостакович, С. Слоніньський) композиторів, власні перекладення, зокрема, «Картинки з

РУДНИЦЬКИЙ

виставки» М. Мусоргського. Концертував в Україні, Санкт-Петербурзі (записав CD на органі Санкт-Петербурзької капели), Баку, Тбілісі, Єревані, країнах Західної Європи, Скандинавії, США. Виконавській манері притаманна стриманість, лаконічність виразових засобів, артистизм. Поміж учнів: концертуючі органісти О. Єфремова (Одеса), нар. артист РФ В. Хомяков (Челябінськ, РФ).

Дискогр.: Russian and Ukrainian Organ Music (М. Глінка, С. Танєєв, Д. Шостакович, І. Ассєєв, П. Захаров та ін.): V. Rubacha (organ). London, 1996. OCD 554.

Літ. твори: канд. дис. «Развитие и функционирование органного исполнительства в советской музыкальной культуре» (Ленінград, тепер Санкт-Петербург, 1985); І зазвучав орган. *Музика*. 1984. № 6; Новий період органобудування в СРСР (1970–1986). *Тези доповідей республіканської наук.-теоретичної конференції*. Одеса, 1987; О понятті «органна культура» (от системного освіщення). *НИЦ Інформкультура Государственной Библиотеки им. В. Ленина*. 1984. № 849; Развитие органной культуры в национальных республиках СССР. *НИЦ Інформкультура Государственной Библиотеки им. В. Ленина*. 1984. № 850; польською мовою: Взаємодія виконавця й автора в радянській музичній культурі (проблема репертуару). Гданськ, 1986; Органіст-виконавець і публіка в умовах радянської музичної культури. Гданськ, 1986; Роль органа у вихованні піаніста-виконавця. Сопот, 1987; Про значення артикуляції у клавирному виконавстві. Сопот, 1987.

Літ.: Найдорф М. Звучит орган. *Вечерня Одесса*. 1982. 20 березня.

І. Сікорська

РУДНИЦЬКИЙ Антін Іванович

(07.02.1902, с. Луки, тепер Самбірського р-ну Львівської обл. – 30.11.1975, м. Седл Рівер, США) – піаніст, диригент, композитор, педагог, музикознавець, муз.-громадський діяч. Член Польського інституту мистецтв і науки в Америці (1943). Дійсний член НТШ (з 1962, звичайний член з 1959). Брат літературознавця М. Рудницького, чоловік співачки М. Сокіл, батько музикантів Доріана-Романа та Романа-Віктора Рудницьких. У 1922 закінчив Польську консерваторію у Львові (кл. фортепіано В. Курца і Є. Лялевича), брав уроки гармонії у В. Барвінського, відвідував майстер-класи Л. Сироти; у 1926 – Вищу муз. школу в Берліні (кл. фп. Е. Петрі і А. Шнабеля, кл. композиції Ф. Шрекера, кл. диригування Й. Прювера); музикологію вивчав у Берлінському університеті (Г. Аберт, К. Закс). Як піаніст почав виступати із сольними концертами з 1922. Гастролював у Берліні (концертні виступи, презентація перших власних композицій, 1924, 1926, 1927), Львові (1924, 1926, 1933), ін. містах Галичини (Станіславів, Коломия, Бучач, Бережани, Самбір, Золочів), Харкові (1927), Києві (1930), Варшаві, Кракові, Вільнюсі, Ризі та ін. У його репертуарі були твори Й.-С. Баха, Ф. Шуберта, К. Дебюссі, Ф. Шопена, Ф. Бузони, Й. Брамса, Р. Шумана, К. Ши-

мановського, М. Лисенка, В. Барвінського, Б. Лятошинського та власні. Диригент оперних т-рів у Харкові (1927–30), Києві (1927–32), Львові (1932–34), оркестрів у Львові, Варшаві, Каунасі. Постійно акомпанував своїй дружині – співачці М. Сокіл. У 1937, 1945 здійснив з нею великі концертні турне по США й Канаді, кошти від яких пішли на будівництво лікарні у Львові (1937) та на відбудову нар. господарства України, зруйнованого гітлерівцями (1945). Викладач Київської консерваторії, муз. шкіл у Харкові, Львові, Філадельфії. Від 1938 – у США. Організатор Укр. оперної кампанії, яка виступала в Нью-Йорку, Детройті, Чикаго. Засновник, директор і професор Українських професійних музичних курсів у Філадельфії та Ocean County School of Music у Томс Рівер. Від 1958 – професор Муз. академії та «Академії співочого мистецтва» в Філадельфії, з 1962 – Муз. академії. Від 1953 – диригент хору «Кобзар», від 1959 – мистецький кер. і головний диригент Союзу укр. хорів Америки. Голова Світової асоціації укр. професійних музик (1975). Працював як муз. критик, публіцист. Як піаніст концертував у Німеччині, Україні, Канаді, США. Композиторська творчість Р. еволюціонувала від гостродисонантної муз. мови з впливами Б. Бартока та виразними урбаністичними тенденціями до пізньоромантичної традиції на укр. нац. основі.

Муз. твори: опери: «Довбуш» (лібрето Б.-І. Антонича, 1936–38, останній акт дописав С. Гординський), «Анна Ярославна – королева Франції» (лібрето Л. Полтави, 1967, оркестрування Л. Колодуба, 1995, 1-е виконання в Україні в Нац. опері України 1995 п/к І. Гамкала), «Княгиня Ольга»; балет «Буря над Заходом» (лібрето І. Крушельницького, 1931–32); вокально-симф.: кантати «Послання» (сл. Т. Шевченка, 1960), «Любів Україну», «22 січня 1918» (обидві 1957), «Сім струн», «Пророчі слова», симф.-хорові поеми «На світанку», «Пролог до «Мойсея» (1956), ораторія «Гайдамаки» (1974, 1-е виконання 1976, Філадельфія), для сопрано й оркестру: «П'ять любовних поем» (сл. Н. Холодної-Левицької); для тенора й оркестру: «Драмагічний пролог» (сл. І. Франка) та ін.; для симф. оркестру: 3 симфонії (1936, 1942, 1968), Балетна сюїта, Весела увертюра, Лірична поема, для віолончелі з оркестром: Концерт (1950); камерно-інструментальні: 2 струнних квартети; для фп.: 3 прелюдії, 4 мініатюри, Балада (1916–20), 2 мініатюри (1920), дивертисмент «Італійський щоденник» (1944–66), Варіації на простеньку тему (1963), п'єси, Соната (1924), 27 п'єс на теми укр. нар. пісень, 2 танці, концертні етюдні на укр. нар. пісні (1967), сюїта (1965), фантазія (1966), танці; для скрипки з фп.: Інтрада і Фантазія (1970), Скерціно, Елегія, цикл «Концертні етюдні на мотиви укр. нар. пісень»; для віолончелі і фп.: Романтична фантазія (1970), Вокаліз; для хору: 11 нар. пісень для хору (1942), «Гамалія» (1950), «Рожевий квіте», «Сумні ідем» та ін.; вокальні цикли: «Пісні про кохання» (1921), 4 пісні на сл. К. Бальмонта (1924), «Китайська флейта» (1926), 3 гімни індустріальній добі (1928), 12 нар. пісень (1937–38), 3 духовні канти (1939), 3 пісні на сл. Т. Шевченка, Пісні України (1945), 4 пісні для високого голосу і фп. (1958), Літній день (1963), Любовна поема (1971), 6 пісень для Сюзанни (1974), 2 пісні (1965), солоспіві

(бл. 70); муз. оформлення кінофільмів «Запорожець за Дунаєм», «Трагедія Карпатської України» (постановки В. Авраменка в Нью-Йорку) та ін.

Літ. твори: Українська музика: історико-критичний огляд. Мюнхен, 1963; Про музику і музик. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1980; Нові напрямки в музичному мистецтві. *Діло*. 1932. Чис. 13; Сергій Прокоф'єв. *Діло*. 1933. Чис. 278; Вечір української пісні Марії Сабат-Свірської. *Діло*. 1937. Чис. 88; Лисенко в Харківській опері. *Українська музика*. (Львів), 1937. Чис. 9–10; Зустрічі з українськими музикантами в Америці. *Українська музика*. (Львів), 1938. Чис. 9–10; переклад книги Ф. Бузоні «Спроба нової естетики музики» (1938).

Літ.: Процидін О. Антін Рудницький. Нарис про життя і творчість. Дипломна робота (рукопис, Львів, 1991); Підківка О. Після довгих років забуття (Про життя і творчість українських композиторів). Львів, 2003; Стельмашук Р. Модерністичні тенденції у творчості українських композиторів Львова 20-х – 30-х рр. XX ст.: естетичні та стильові ознаки в контексті епохи. Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ, 2003; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Туркевич В. Безцінний дарунок. *Музика*. 1991. № 3; Швачко Т. Побачення через 60 років. *Музика*. 1993. № 2; Витвицький В. Антін Рудницький – музичний критик і музикознавець. *Витвицький В. За океаном*. Львів, 1996; Мокренко А. Анна-Ярославна. *Українська культура*. 1996. № 2; Вайс С. Антін Рудницький – український музикант в Берліні 1920–30-х років. *Українсько-німецькі музичні зв'язки минулого і сьогодення: Зб. статей / упоряд. Т. Невінчана*. Київ, 1998; Костів М. Велет у царстві музики. *Літопис Бойківщини*. 2002. Чис. 2/63; Дзюпина Є. Антін Рудницький (1902–1975). *Musica humana*. Львів, 2003. Чис. І; Сі Ван. Китайська поезія у камерно-вокальних циклах українських композиторів першої третини ХХ століття у контексті імпресіоністичної та сецесійно-модерністичної естетики. *Наукові записки ТНПУ*. Серія: Мистецтвознавство. 2010. № 1; Лазаревич Є. Антін Рудницький як музикознавець (у 110-ту річницю від дня народження). *Українська музика*. 2012. Чис. 1 (3); Кондрацьєва С. Лібретто Леоніда Полтави «Анна Ярославна» в контексті авторського епістолярію. *Літературознавчі студії*. 2013. Вип. 40 (1); Пилипович В. Ювілей Антона Рудницького. *Українська музика*. 2014. Чис. 4 (14); Кулиняк Н. Вектори диригентської діяльності Антіна Рудницького. *Науковий зб. ЛНМА ім. М. Лисенка*. 2015. Вип. 35; Кулиняк Н. Національні і європейські модерністичні складові індивідуального стилю Антона Рудницького. *International scientific and practical conference world science*. 2017. Vol. 1. No. 8; Житкевич А. Його великий і болючий світ музики. Рудницький Антін Іванович. *Житкевич А. Розсіяні світами. Нариси з життя та творчої діяльності відомих українських діячів музичного мистецтва на заоканських берегах Америки*. Тернопіль, 2015. Т. 1; Барвінський В. Концерт Антона Рудницького. *Діло*. 1924. Чис. 231; Е. Шевченківський концерт у Празі. *Діло*. 1935. Чис. 73. 20 березня; Людкевич С. Марія Сокіл і Рудницький. *Діло*. 1937. Чис. 251; Кузик Д. Антін Рудницький. Життя і творчість. *Овид*. (Чикаго), 1961. Чис. 2 (113); Сюта Б. Продовжувач славних традицій. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1991. 16–17 квітня; Сюта Б. Доля розчакнута навіть. *КіЖ*. 1991. 13 травня; Пирогов С. «Анна Ярославна, королева Франції» наопаец-то попала в Киев. *Всеукраїнские ведомости*. 1996. 17 янвря; Терещенко А. Повер-

нена із забуття. *КіЖ*. 1996. 6 березня; Сингаївський М. Повновода ріка творчості. *Демократична Україна*. 1997. 14 січня.

Г. Карась

РУДНИЦЬКИЙ

Доріан-Роман (Rudnutsky Dorian)

(01.01.1944, м. Нью-Йорк, США) – віолончеліст. Син Антіна Рудницького і М. Сокіл, брат Романа-Віктора Рудницького. Закінчив Філадельфійську консерваторію (кл. віолончелі Е. Гілгер), а також Джульєррдську муз. школу в Нью-Йорку (кл. Л. Сільва і З. Нельсвої). Від 1963 удосконалювався в університеті Rutgers (кл. К. Квама). Від 1964 виступає із сольними концертами, а також як соліст симф. оркестрів у США. У студентські роки був співзасновником New York Rock&Roll Ensemble разом з М. Каменом та М. Фултерманом (тепер відомий як Марк Сноу). Завдяки своєму особливому стилю, що полягав у поєднанні класики та рок-музики він став дуже успішним, випустивши 6 альбомів (перший – у 1968) у великих компаніях, зокрема Atlantic Records. Група здійснила численні міжнар. тури, виступали на престижних фестивалях та в концертних залах, у т. ч. як запрошені виконавці з Нью-Йоркським філармонійним оркестром п/к Л. Бернстайна в Карнегі-Холі (Нью-Йорк), Клівлендським та Детройтським оркестрами. Також виступали на численних нац. телешоу та знялися в худ. фільмі «Захарія». У середині 1980-х Р. оселився в Лос-Анджелесі. Від 1995 часто виступав в Зігені (Німеччина) та Кальпе (Іспанія), створюючи музику для театральних постановок, продовжує виступати як сольний віолончеліст. Того ж року разом з матір'ю та братом Романом представив у Києві оперу батька «Анна Ярославна, королева Франції». Навесні 2005 влаштував концерт для соло віолончелі «Коста Бланка Люкс», при підтримці рок-групи та симф. оркестру в філармонії Сідвестофальєн. Іспанська прем'єра відбулася 2006 на Коста-Бланка.

Літ.: Рудницький А. Українська музика: Історико-критичний огляд. Мюнхен, 1963; Житкевич А. Розсіяні світами: нариси з життя та творчої діяльності відомих українських діячів музичного мистецтва на заоканських берегах Америки. Тернопіль, 2015; Величко О., Козлова І. Марія Сокіл – співуча українська зірка ХХ ст. *Наукові праці історичного факультету ЗДУ*. Запоріжжя, 2004. Вип. XVII; Lysyj N. Dorian Rudnitsky's «Costa Blanca Suite» premieres in Spain. *The Ukrainian Weekly*. 2000. October 1. No. 40. Vol. LXVIII.

Г. Карась

РУДНИЦЬКИЙ

Роман-Віктор (Rudnutsky Roman)

(01.11.1942, м. Нью-Йорк, США) – піаніст, педагог. Син Антіна Рудницького і М. Сокіл, брат Доріана Романа Рудницького. Чоловік співачки С. Рудницької. Лауреат конкурсу фундації «Левентріт» (Нью-Йорк, США, 1965) та міжнар. конкурсів піаністів: в Італії (Терна, 1971), «Алессандро каса гранде»,

РУДЬ

Конкурсу ім. Й.-С. Баха у Вашингтоні, Конкурс Большаро в Італії. Відзначений нагородою «Золотий ключ» м. Детройта і Омага. Гри на фортепіано навчався з 4-х років у свого батька. Закінчив Філадельфійську консерваторію (кл. фп. А. Дрейка, кл. скрипки Б. Коутцена) та Муз. академію (кл. А. Ямбор, кл. скрипки Б. Куцена), Джульєрську муз. школу в Нью-Йорку (1965, кл. Р. Левіної). Удосконалював майстерність у Мілс-коледжі (Каліфорнія, майстер-клас Е. Петрі) та у В. Кемпфа. Дебютував як піаніст у 10-річному віці (1953), мав репутацію вундеркінда, виступав у великих містах США і Канади: Нью-Йорку (1963, 1964, 1965, 1969), Філадельфії (1956, 1958, 1959, 1964, 1965, 1967, 1969), Торонто (1956, 1963), Вінніпезі (1971) та ін. Гастролював у країнах Європи: Франція (1969, 1972), Норвегія, Швейцарія, Бельгія, Нідерланди, ФРН, Польща, у т. ч. в Україні (1966, 1990, 1991, 1993, 1995); Південній Америці (1969), країнах Азії (1985), Австралії. Від 1966 викладав в університетах. У 1972–2011 – у м. Янгстауна (шт. Огайо). Його гра захоплювала органічним відчуттям стилю, стихійним темпераментом і ритмічною чіткістю, блискучою технікою і м'якістю. У репертуарі і в записах: твори зарубіжних (Ф. Ліст, Л. Бетховен, Ф. Шопен, П. Чайковський, К. Сен-Санс, К. Дебюссі, В. Моцарт, С. Прокоф'єв, С. Рахманінов, М. Равель, Р. Шуман) та укр. композиторів (Л. Ревуцький, Б. Лятошинський, А. Рудницький, В. Косенко, В. Барвінський, Я. Степовий та ін.).

Літ.: Рудницький А. Українська музика: Історико-критичний огляд. Мюнхен, 1963; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Грудні В. Два концерти Романа Рудницького. *Свобода*. 1965. 21 квітня; [Б. п.]. Триумфальні успіхи Романа Рудницького в Європі. *Свобода*. 1969. 16 квітня; Гузар Л. Концерт Р. Рудницького в Парижі. *Українське слово*. 1972. 14 травня.

Г. Карась

РУДЬ

Віктор Миколайович

(04.01.1981, м. Київ) – оперний і концертний співак (ліричний баритон). Лауреат премій В. Саллівана (2006, Нью-Йорк, США), Фонду Мерилін Горн (2004, Санта Барбара, США), «Opera Rara bel canto» (2006, Лондон, Велика Британія), Міжнар. конкурсу В.-А. Моцарта (2007, Лондон, Велика Британія), спец. премії президента Королівської муз. академії герцогині Глостерської (2006, Лондон). Від 8 років – співак київського дитячого хору «Любисток», у 13-річному віці виконав головну партію (як дискант) в опері «Амаль та нічні гості» Дж.-К. Менотті (1994, диригент Р. Макмеррін). Закінчив диригентсько-хоровий факультет НМАУ (2001, кл. О. Тимошенка). У 1999–2002 – диригент і художній кер. Нар. академічної хорової капели НТУУ «КПІ». Вокальну техніку опанував у Королівській муз. ака-

демії в Лондоні (2002–06 у Марка Уайлдмана) і Нац. оперній студії Великої Британії (2007). Як студент і стажер навчався з такими майстрами-співаками, як Кірі Те Канава, Кріста Людвіг, Брігітте Фассбендер, Юлія Вараді, Мерилін Горн, Сер Томас Аллен, Сер Джон Томлінсон, Барбара Бонні, Міхаель Шаде. Обраний членом Асоціації почесних випускників Королівської муз. академії (2009). Учасник оперної студії Німецької держ. опери (2007–09). Від 2009 – соліст Держ. опери в Гамбурзі (Німеччина). Кар'єра оперного співака розпочалася партією Містера Астлея з опери «Гравець» С. Прокоф'єва в Німецькій держ. опері Унтер ден Лінден (диригент Д. Баренбойм, реж. Д. Черняков, 2008). Виконує баритонові партії з класичного оперного репертуару найрізноманітніших стилів і епох, однак і деякі тенорові партії, зокрема, з опер барокової доби (К. Монтеверді, Г. Ф. Генделя та ін.). Також охоче вдається до участі в сценічних проєктах сучасних композиторів, як-от постановці «Приховані» А. Раймана на вірші Лорда Байрона, де Р. грав роль самого поета (2012), на 30-річчя Чорнобильської катастрофи у виставі «Тихе море» Т. Госокави (2016), де йдеться про трагічні події на атомній станції після руйнівного цунамі в Японії (обидві постановки в Гамбурзькій держ. опері, Німеччина). Р. бере участь у виконанні масштабних вокально-симф. і кантато-ораторіальних творів. Також приділяє багато уваги камерній музиці, зокрема, сольним концертам класичної пісні, рециталам. З оперними партіями та концертними програмами співав на сценах Ла Скала (Італія), Альберт-Хола (Велика Британія), Гамбурга, Берліна, Дрездена, Лейпцига, Ганновера (Німеччина), Відня, Зальцбурга, Граца, Інсбрука (Австрія), Севільї, Більбао (Іспанія) та ін. Володіє голосом чарівного оксамитового забарвлення, широкого діапазону, з прекрасно розвиненою вокальною технікою. Широке динамічне нюансування та досконала дикція на кожній з мов оригіналу (вільно володіє 5-а мовами) дозволяють художньо довершено донести образний зміст музики до слухача. Виконавська палітра Р. відрізняється інтерпретаційною багатогранністю, умінням втілюватися в оперні персонажі та суворо дотримуватися стилю різних історичних епох. Успіхові співака сприяють і його зовнішність: високий зріст, гарна статура, привабливість та акторські здібності – виразна сценічна гра, рухливість, жвава міміка. Р. сміливо вдається до пошуків нових прийомів звуковидобуття, що синтезують природу класичного bel canto з технічними інноваціями. Особлива риса концертів Р. – його вміння лаконічно й компетентно самому вести програми, з включенням окремих відомостей про авторів, колег-музикантів, зміст творів, що засвідчує його широку професійну ерудицію. Творча еволюція Р. відбувалася у співпраці з відомими митцями: диригентами Д. Баренбоймом,

Р. Бонінгом, К. Девісом, А. Джоелем, М. Дзанетті, Д. Еттінгером, А. Ешве, К. Ешенбахом, Ф. Йорданом, К. Карабицем, А. де Маркі, Р. Мінасі, К. Нагано, А. Нельсонсом, С. Озава, У. Шірмер, П. Шнайдером, Ш. Шольтешом, С. Янгом; реж. К. Бієто, В. Буссаром, Й.-Д. Герцогом, В. Деккером, Р. Джонсом, Р. Дусе, П. Конвічним, Дж. Коплі, Е. Муньосом, Д. Олденом, А. Фраєром, О. Хіратою, Д. Черняковим, Ф. Штельцлем, К. Штуклем; сучасними композиторами Бретом Діном, А. Райманом (спеціально для Р. написав цикл пісень для голосу зі струнним квартетом, 2014), Яном Двожаком (створив під голос Р. головну роль в опері «Франкенштейн», 2018). Один із пріоритетних напрямів творчої діяльності Р. – популяризація укр. музики за кордоном, зокрема, він разом зі всевітньовизнаною маестро-віртуозом і дослідницею старовинної арфи Марою Галассі регулярно презентує укр. авторську і нар. пісню на сценах західноєвропейських країн (програми «Милий місяць» / «Vaga luna» та ін). Співає також укр. твори в ансамблі з відомими піаністами (зокрема К. Горнефом). Разом з музикознавцем і піаністом М. Бяликом (як концертмейстер) провів концерт у Малому залі Гамбурзької держ. опери (березень 2017, Німеччина), де звучали вокальні твори та укр. нар. пісні в обробці В. Косенка, Л. Ревуцького, М. Скорика. В Україні Р. брав участь у концерті «Мадонна Україна» пам'яті композитора І. Карабиця (2015, ПК «Україна», диригент К. Карабиць) та сольний концерт «Присвячення» (з німецьким піаністом К. Горнефом), де прозвучали твори німецьких та укр. авторів: Й. Брамса, Р. Штрауса, Ф. Шуберта, Р. Шумана, К. Стеценка, Л. Ревуцького, Д. Боньковського, В. Йориша (листопад 2017, Колонний зал Нац. філармонії України). Унікальною культурною подією для Нац. опери України стала постановка «Лімб» С. Джервазоні (2017, диригент Л. Гаджиро, режисер К. Лібкінд), створена спеціально на замовлення київського муз. агенства «Вуха», де Р. співав партію шведського біолога К. Ліннея.

Партії: (бл. 70-и) Фігаро, Поет («Севільський цирюльник», «Турок в Італії» Дж. Россіні), Граф Альмавіва, Папагено, Гульєльмо, Нардо, Дон Жуан («Весілля Фігаро», «Чарівна флейта», «Так чинять усі жінки», «Удавана Садівниця», «Дон Жуан» В.-А. Моцарта), Євгеній Онегін («Євгеній Онегін» П. Чайковського), Орест («Іфігенія в Тавриді» К.-В. Глюка), Герр Флут («Віндзорські витівниці» О. Ніколаї), Кілійський («Вільний стрілець» К. Вебера), Арлекін («Ариадна на Накосі» Р. Штрауса), Мама Агата, Белькорє («Віва ля мама», «Любовний напій» Г. Доніцетті), Лорд Байрон («Приховані» А. Раймана), Фернандо («Альміра» Г.-Ф. Генделя), Фальке («Летюча миша» Й. Штрауса), Шонар, Шарплес («Богема», «Мадма Баттерфляй» Дж. Пуччіні), Сільвіо («Паяци» Р. Леонкавалло), Агамемнон («Прекрасна Гелена» Ж. Оффенбаха), Франкенштейн («Франкенштейн» Я. Дворжака), Сальєрі («Моцарт і Сальєрі» М. Римського-Корсакова), Містер Астлей («Гравець» С. Прокоф'єва), Пізандро («Повернення Одиссея на батьківщину» К. Монтеверді), Нед Кін («Пітер Граймз» Б. Бріттена) та ін.

Дискогр.: DVD: Madama Butterfly, Puccini, Hamburgische Staatsoper, Arthaus Musik, 2012; DVD, Blu-Ray: La belle Hélène, Offenbach, Hamburgische Staatsoper, C Major Entertainment, Unitel Classica, 2015; DVD, Stilles Meer, Hosokawa, Hamburgische Staatsoper, EuroArts, 2016; DVD, The Gambler, Prokofiev, Staatsoper unter den Linden, C Major Entertainment 2008, Unitel Classica; CD: Magic Flute, Mozart, Royal Academy Opera, Unighted Kingdom, live recording, Sir Colin Davis – Conductor 2004; CD: Solti 100, Six Music Productions, London, Unighted Kingdom, 2011.

Літ.: Кизлова О. Віктор Рудь: «Если приоритетом для артиста становятся деньги, слава или успех, значит, он выбрал не ту сферу». *Стиль жизни*. 2015. 1 декабря; Кизлова О. Вокальная романтика в Национальной филармонии Украины: баритон Виктор Рудь. *Аспекты*. 2017. 28 ноября; Кизлова О. Віктор Рудь: «Погоно мені чи добре, хочу я чи ні, я повинен виходити і грати, співати якомога краще». URL: <http://www.olgakizlova.kiev.ua>; [Б. п.]. В Києві за підтримки Посольства Німеччини відбувся концерт «Присвячення» співака Віктора Рудя. *Outlook*. 2017. 23 листопада; Ставиченко А. Віктор Рудь: «Русійні сили для мене – інтерес, бажання і виклик, який несуть у собі ролі різних стилів та епох». *Тиждень*. 2018. 7 квітня.

В. Кузик

САВИЦЬКИЙ Роман Іванович

(11.03.1907, м. Сокаль, тепер Львівської обл. – 12.01.1960, м. Філадельфія, США) – піаніст, педагог, муз.-громадський діяч. Доцент (1940). Секретар СУПрому (1934–39). Батько Р. Савицького, молодшого. У 1927 закінчив ВМІ ім. М. Лисенка (кл. фп. В. Барвінського), у 1928 – Празьку консерваторію (кл. І. Гежмана) та при ній у 1938 – «школу майстрів» (кл. В. Курца). У 1933–37 викладав фп. у ВМІ, у 1939–41 – доцент і декан фп. факультету Львівської консерваторії, у 1941–44 – муз. кер. Львівського радіо. У 1945–49 – засновник та директор укр. муз. шкіл у Карлсфельді та Берхтесгадені (Німеччина). Як піаніст продовжив традиції школи В. Курца та В. Барвінського. Музикант академічно-го спрямування, схильний до точного, ясного, активного ритмічного виконання, С. концертував під час навчання в колишній Чехословаччині, потім у Галичині, гастролював у Києві, Дніпропетровську (тепер м. Дніпро) та Дніпродзержинську (тепер м. Кам'янське); після еміграції концертував у Німеччині та США. Виступав із клавирабендами і як соліст симф.-програм, брав участь у нац. святкуваннях, радіо- та телепрограмах. Основу репертуару склали твори Й.-С. Баха, Л. Бетховена, Ф. Шопена, К. Дебюссі. Активний популяризатор укр. музики. Виконував твори М. Лисенка, Л. Ревуцького, В. Косенка, В. Барвінського, Н. Нижанківського, М. Колесси, З. Лиська, Р. Сімовича. Перший виконавець Фп. концерту В. Барвінського (1939). Має великі заслуги перед укр. муз. культурою як муз. діяч та педагог. Один з ініціаторів заснування СУПрому у Львові, член редколегії місячника «Українська музика», налагодив постійні трансляції укр. муз. творів у передачах Львівського радіо з 1930-х. У 1950-х у США виступив одним з організаторів УМІА, де сприяв підвищенню фахового рівня навчання і налагодженню популяризації укр. музики в концертах. Зав'язав контакти з американськими муз. колами і скеровував талановитих учнів на радіопередачі та конкурси. Дбав про видання укр. репертуару і сам опрацював низку укр. нар. мело-

дій для піаністів-початківців. Поміж учнів: В. Балея, Т. Богданська, О. Криштальський, Л. Крилова, І. Кондра-Федорика, Ж. Кравців-Скальська, Л. Крушельницький, Р. Огороднік-Герасимович, Ю. Олійник, Ю. Осінчук, Р. Савицький, молодший, М. Шлемкевич-Савицька, Р. Стецура, І. Задорожний та ін.

Муз. твори: Прелюдія на тему пісні «Засвістали козаченьки»; Український фортепіанний альбом для початківців (Нью-Йорк, 1977).

Літ. твори: Основні засади фортепіанної педагогіки (1955). Львів, 1994; «Ноктюрн» Лисенка на сцені у Львові. *Назустріч*. (Львів), 1937. № 5; Проблема навчання фортепіанової гри. *Українська музика*. 1937. Липень–серпень; Концерт М. Сокіл [10.X.1937]. *Українська музика*. 1938. № 1; Святковий концерт у Львові у 25-ліття смерті М. Лисенка. *Українська музика*. 1938. № 1; Іван Барвінський, челіст (концерт). *Українська музика*. 1938. № 2; Хроніка: українські концерти у Відні. *Українська музика*. 1938. № 3; Любка Колеса. *Українська музика*. 1938. № 4; Геня Зарицка. *Українська музика*. 1938. № 5; «Українська рапсодія» В. Барвінського. *Українська музика*. 1938. № 5; Вечір пісень В. Барвінського. *Українська музика*. 1938. № 6; «Кирка з Льолею», сл. Ю. Косача, муз. Н. Нижанківського. Театр Котляревського: Хроніка й рецензії. *Українська музика*. 1939. № 1; Концерт Є. Цегельського. *Українська музика*. 1939. № 2; «Прелюдія» В. Барвінського. *Українська музика*. 1939. № 2; Ювілейний концерт О. Олеся у Празі. *Діло*. (Львів), 1943. Чис. 292. 20 грудня; Співак і композитори. *Свобода*. (Джерсі-Сіті), 1953. Листопад; Сокіл Марія. *Наша мета*. (Торонто), 1957. № 7.

Літ.: Рудницький А. Українська музика: Історико-критичний огляд. Мюнхен, 1963; Витвицький В. Музичними шляхами (спогади). Мюнхен, 1989; Кашкадамова Н. Історія фортепіанного мистецтва Львова і Галичини. Львів, 1991; Кашкадамова Н. Роман Савицький – піаніст і педагог. *Музика*. 1991. № 4; Історія укр. музики: в 6 т. Київ, 1992. Т. 4; Савицький Р., молодший. Звукозаписи Р. Савицького (батька): дискографія. Львів, 1996; Савицький Р., молодший. Р. Савицький – піаніст [в оцінці укр. та іншомовної критики]. *Вісті*. (Міннеаполіс, США), 1970. № 4. 15 квітня; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Соневицький І. Роман Савицький. *Пропам'ятна книга Українського Музичного Інституту в Америці з нагоди десятиліття його існування* / [видавничий референт УМІ Ігор Соневицький]. Нью-Йорк, 1963; Соневицький І. Вечір музики в літературно-мистецькому клубі [за участю Н. Андрушків, В. Баб'яка і Р. Савицького]. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1956. 5 березня; Соневицький І. Над свіжою могилою бл. п. Р. Савицького. *Філадельфія*. 1960. 16 січня; Середа О. Савицький Роман. *Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопедичного словника*. Львів, 2011. Вип. 18; Житкевич А. Він жив музикою й для музики. Савицький Роман Іванович. *Житкевич А. Розсіяні світами. Нариси з життя та творчої діяльності відомих українських діячів музичного мистецтва на заоканських берегах Америки*. Тернопіль, 2015. Т. 1; Барвінський В. Вечір творів на два фортеп'яни: [17.X.1937, Р. Савицький і Т. Шухевич]. *Українська музика*. 1938. № 1; В. Б. [Барвінський В.]. 3 успіхів молодих українських музиків у Празі. *Діло*. 1928. Чис. 181. 15 липня; [Б. п.]. Українські радіохвилі

[Р. Савицького]. *Українська музика*. 1938. № 4; [Б. п.]. Перед концертом Р. Савицького (Голоси праської преси про нашого п'яніста). *Діло*. (Львів), 1932. Чис. 221. 6 жовтня; Людкевич С. Фортеп'яновий концерт Р. Савицького. *Діло*. 1932. 9 жовтня; Людкевич С. Сонатний вечір Є. Перфецького і Р. Савицького. *Діло*. 1934. № 121; Ф. Концерт п-і Іванни Шмериковської-Приймової і Романа Савицького в Яворові. *Діло*. 1935. 30 листопада; ар. [Рудницький А.]. Роман Савицький, піаніст. *Діло*. 1936. 27 жовтня; ар. [Рудницький А.]. Роман Савицький. *Свобода*. (Джерсі-Сіті). 1960. 19 січня; [Б. п.]. Українські композитори заслуговують на місце в світовій музичній літературі. Твердження американської критики після виступу проф. Савицького у Філадельфії. *Свобода*. 1950. 4 березня. Чис. 51; Мудра О. З нагоди 90-річчя славної української письменниці Іванни Савицької. *Час і Події*. 2004. 9 липня. URL: <http://www.chasipodii.net/article/1708>; Воробкало Д. Віртуоз чорно-білих клавіш. *Збруч*. 2017. 12 березня; The Piano in Concert. In 2 vols. / G. Kehler ed. Metuchen. London, 1982.

Г. Карась, Н. Кашкадамова

САВИЦЬКИЙ Роман, молодший

(09.03.1938, м. Львів – 20.06.2015, м. Нью-Джерсі, США) – бібліограф, дискограф, музикознавець. Син Романа Савицького. У 1961 закінчив УМІА у Філадельфії (гри на фортепіано навчався в батька), у 1962 – Технологічний інститут Дрекслера (муз. бібліографія і зорово-слухові засоби). Від 1944 жив за кордоном (Німеччина, з 1949 – у США). Від 1962 – працівник публічних бібліотек США (1968–93 – кер. муз.-мистецького відділу Публічної бібліотеки м. Елізабет, шт. Нью-Джерсі). Діяльність С. у річищі муз. україністики має джерелознавче спрямування. Своїми дослідженнями С. сприяв популяризації укр. нар. і професійної муз. творчості та виконавства у світі, переважно у США й Канаді. Досліджував впливи укр. нар. мелосу на професійну зарубіжну музику [«Carol of the Bells», 1976 – «Щедрівка дзвонів» («Щедрик» М. Леонтовича в американській музиці); «The Kozak Love Song Heard Round the World», 1981 – «Пісня “Їхав козак за Дунай” у світовій мандрівці»; «Hryts Theme and Variation», 1984 – «Пісня “Ой не ходи, Грицю” у світовій музиці»], укр. міжнар. муз. зв'язки («Bartok and Ukraine», 1981 – «Бела Барток і Україна»; «Son of Amadeus», 1985 – «Син В.-А. Моцарта у Львові»), роль укр. тематики літ. творів у світовій музиці («May Night», 1984 – «Повість “Майська ніч” М. Гоголя у світовій музиці»; «Shevchenko Fame in Music», 1985 – «Шевченкова слава в музиці»), шляхи розвитку укр. професійної музики («В орбіті світової музики: композиторська спадщина на грані ХХІ віку», 2000), життєвий і творчий шлях Р. Савицького-старшого («Роман Савицький – піаніст», 1970; «Життя пориву та посвяти», 1999) і Д. Гординської-Каранович («Піаністці Дарії Каранович – 80», 1988; «Дар Дарії», 2000). Складав нотографії та бібліографії

творів М. Лисенка і З. Лиська, дискографії О. Мишути, М. Менцинського, Л. Колесси, Р. Савицького, старшого, Є. Зарицької, фільмографію «Ukrainian Film Guide», 1980 – «Український фільмовий довідник». С. – автор низки документальних кінофільмів про діяльність укр. молодіжної організації «Пласт» (1957–72). Взяв участь у віднайденні та поверненні в Україну деяких творів В. Барвінського та Н. Нижанківського, звукозаписів Л. Колесси, Х. Колесси, В. Ємця.

Літ. твори: Творчість Зіновія Лиська. Кренфорд; Нью-Джерсі (США), 1995; Звукозаписи Р. Савицького (батька): дискографія. Львів, 1996; Поміри «Землі» О. Довженка. *Сучасність*. 1975. Липень–серпень; Всесвітня музика й український мелос. *Сучасність*. 1985. Чис. 1; Українська пісня у світі. *Сучасність*. 1987. № 1; Чужі столи з нашими китицями. *Україна*. 1992. № 18; Микола Лисенко в наукових і науково-дослідних публікаціях Заходу. *ЗНТШ: Праці Музикознавчої комісії*. Львів, 1993. Т. ССХХVI; Натхненні образом Мазепи. *Музика*. 1993. № 1; Віднайдено великий твір В. Барвінського. *Музика*. 1993. № 6; Українські музики в енциклопедіях Заходу. *Музика*. 1994. № 6; Звукозаписи Любки Колесси. *ЗНТШ: Праці Музикознавчої комісії*. Львів, 1996. Т. ССХХХII; Традиції СУПроМу в Північній Америці. *Союз Українських Професійних Музик у Львові: Матеріали і документи* / ред.-упоряд. В. Сивохи́п і Р. Стельмащук. Львів, 1997; Українська пісня та американські композитори. *Науковий вісник НМАУ ім. П. Чайковського*. Київ, 2001. Вип. 17; Українська тема у світовій культурі; Повертається Ярослав Барнич. *Бойки*. Дрогобич, 2002; Відродження Артема Веделя. *Каллофонія*. Львів, 2002. Чис. I; Музика Лисенка на канадійському компакт-диску. *Musica humana*. Львів, 2003. Чис. I; Степанові Максим'яку – 75 літ. *Musica humana*. Львів, 2003. Чис. I; Галицькі композитори у нових монографіях. *Бойківщина*. Трускавець, 2004. Т. 2; Дмитро Бортнянський у деяких публікаціях Заходу. *ЗНТШ: Праці Музикознавчої комісії*. Львів, 2004. Т. ССXLVII; Композиторська спадщина Романа Савицького на початку ХХІ століття. *ЗНТШ: Праці Музикознавчої комісії*. Львів, 2004. Т. ССXLVIII; Хронологія нововідкритого фортепіанового концерту f-moll Василя Барвінського (реконструкція подій). *Василь Барвінський у дослідженнях та матеріалах* / ред.-упоряд. В. Грабовський. Дрогобич, 2008; Прем'єра фільму «Шевченко у Вашингтоні». *Свобода*. 1965. 5 лютого; Р. Савицький – піаніст [в оцінці укр. та іншомовної критики]. *Вісті*. (Міннеаполіс, США), 1970. № 4. 15 квітня; Віртуоз екрана: з приводу фільмів С. Новицького. *Свобода*. 1972. 9 травня; Фільм «Ювільейна Пластова зустріч – 1962». Із записок монтажиста. *Пластовий шлях*. (Торонто), 1973. Чис. 4; «Відгомін минулого». *Свобода*. 1975. 26, 29 квітня; С. Новицькому в альбом. *Свобода*. 1987. 22 грудня; Життя у високому мистецтві: Дарії Каранович в її 90-ліття. *Свобода*. 1998. 9 жовтня; Мій таго. *Свобода*. 1999. 27 березня; Архівні матеріали: «Альманах» – збірник матеріалів про життя і творчість Василя Барвінського. Машинопис. (Кренфорд, США, 2000); Василь Барвінський. Вибрані матеріали про життя і творчість із родинного архіву Романа Савицького. Кренфорд (США), 2000; Автобіографічні публікації Василя Барвінського. *Барвінськіана в Архіві Р. Савицького-молодшого*. Вип. 1. Машинопис; Віднайдені музичні твори (з 1963 року). *Барвінськіана в Архіві Р. Савицького*

САМОДАЄВА

го-молодшого. Вип. 3. Машинопис; Невіднайдені музичні твори. *Барвінськiana в Архіві Р. Савицького-молодшого*. Вип. 4. Машинопис; Перелік статей Василя Барвінського. *Барвінськiana в Архіві Р. Савицького-молодшого*. Вип. 5. Машинопис.

Літ.: Витвицький В. Музичними шляхами. Спогади. Мюнхен, 1989; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Карась Г. Культурологічні аспекти музикознавчої та музично-публіцистичної діяльності Романа Савицького-молодшого. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. Київ, 2009. Вип. ХХІІІ; Яцків О., Громіш І. Фортепіанний збірник Романа Савицького для початківців: його виховна і педагогічна спрямованість. *Українські композитори дітям: Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції*. Дрогобич, 2004; Грабовський В. З роду подвижників. *Музика*. 2008. № 4; Тимик К., Німилович О. Роман Савицький-молодший – митець, музикознавець, бібліограф. *Молодь і ринок*. 2010. № 10; Тимик К., Німилович О. Хорова творчість Зиновія Лиська у дослідженнях Романа Савицького-молодшого. *Молодь і ринок*. 2011. № 9; Кашкадамова Н. Роман Савицький-молодший [Некролог]. *Українська музика*. 2015. № 3; Костів М. «Я безмежно щасливий, що пройшовся слідами батька». *Самбірські вісті*. 1994. 13 жовтня; Рупняк Л. Роман Савицький: «Час випростувати український хребет» *Шлях перемоги*. 1998. 9 вересня; Філоненко Л. Лекції про українські мелодії в світовій музиці. *Свобода*. 2002. 20 вересня.

Г. Карась, К. Колесса

САМОДАЄВА

(за чоловіком **М. Г. Фернандес Маркос, М. G. Fernandes Markos**) **Ірина Євгеніївна**

(21.07.1946, м. Харків) – піаністка, педагогиня. Сестра композиторки і піаністки Л. Самодаєвої. З родини військового льотчика. З батьками жила в Ярославлі (1948–50), Хабаровську (1951–55, вступила до муз. школи по кл. фп.), Уссурійську (1956–59, 1-ші публічні виступи – 1956), Волгограді (усі – РРФСР). Закінчила Волгоградське муз. училище (1968, кл. фп. Г. Гільової). Навчалася в Київській консерваторії (1969, кл. фп. Б. Архімовича), закінчила Одеську консерваторію (1973, заочно, кл. фп. А. Зелінського). Паралельно працювала в Одеській ДМШ № 2. У 1971–74 з чоловіком мешкала в Москві. У 1974–93 – у Гавані (Куба): викладачка Нац. школи мистецтв (ЕНА) та Вищого інституту мистецтв (ISA). Вела класи спец. фп., історії фп. мистецтва, концертмейстерства. Виступала із сольними концертами та зі студентами свого класу (у т. ч. і в урядових концертах у Гаванському Палаці з'їздів). У 1992 гастролювала в Мексиці. Від 1993 на запрошення Міністерства культури Мексики мешкає в м. Вільєрмоса (шт. Табаско). Заснувала приватну школу «Міжнар. центр мистецтв «Одеса»». Залучала до співпраці викладачів з Бельгії, Венесуели, Коста-Рики, Куби, Італії, Мексики, Росії, України. Засновниця й генеральна директорка Міжнар. дитячо-юнацького фестивалю й online конкурсу

«Villahermosa» (з 2004), у якому взяли участь понад 2000 осіб із 50-ти країн. Зокрема, 2020 у фестивалі-конкурсі взяли участь 120 піаністів із 22-х країн. У 2020 під час пандемії коронавірусу започаткувала щонедільні концерти на Держ. ТБ у prime-time (20–21 година): відбулося бл. 50 концертів за участі лауреатів та їхніх педагогів, членів журі та гостей. Виступає на радіо, ТБ та в пресі (статті в рубриці «Культура і мистецтво» (Cultura y arte) газ. «Diario Presente» («Наш час»). За багаторічний внесок у муз. мистецтво має урядові й мистецькі нагороди Куби та Мексики. Організаторка обмінних мистецьких виставок (художники Мексики та Одеси, 1997). За сприяння С. мексиканський композитор М. Мор взяв участь у фестивалі «Два дні і дві ночі» (Одеса).
І. Сікорська

СЕМЧУК

Олександр Михайлович

(12.10.1976, м. Івано-Франківськ) – скрипаль. Засл. арт. України (2002). Переможець міжнар. конкурсів «Молодіжна асамблея мистецтв» (Москва, 1991), ім. М. Лисенка (Київ, 1992), «Premio di Gubbio» (Італія, 1998), у Клестер-Шенталі (ФРН, 1990, 1993, II та III премії), «Концертно-Прага» (Чехія, 1991, III премія). Лауреат премії Шевченківського товариства «За визначний внесок у культуру України». З 4-річного віку навчався гри на скрипці в І. Пилатюка, у 8 років зіграв перший публічний концерт. Закінчив КССМШ (1989) і НМАУ (1997, обидві кл. Б. Которовича), у 1994 навчався у Міжнар. академії І. Менухіна у Гштаді (Швейцарія) і Консерваторії Сіднея (Австралія), у 1997–2000 – в аспірантурі НМАУ, у 1999–2002 – у Ліонській нац. консерваторії (Франція), з 2001 – у Міжнар. муз. академії у Флоренції (Італія). Відвідував майстер-класи таких відомих скрипалів, як М. Вайман, Т. Варга, П. Верников, А. Лисий, В. Третяков, Н. Чумаченко. Активно концертував. Зокрема, за 2000 – I-шу половину 2002 дав понад 80 сольних концертів різних програм з постійною концертмейстеркою Г. Середенко. Від 2002 проживає в Італії, де займається пед. діяльністю: викладав у Муз. школі Фьезоле та Флорентійській муз. академії, з 2011 – завідувач струнного відділення і викладач Міжнар. муз. академії в м. Імола (Італія). Проводить майстер-класи в Паризькій муз. академії та Лондонському королівському коледжі. Як соліст виступає з багатьма симф. оркестрами світу. Брав участь у численних престижних фестивалях у Марселі (Франція), Києві, Санкт-Петербурзі (РФ), Сьйоні (Швейцарія), гастролював в Австралії, Великій Британії, Італії, Китаї, Німеччині, Південній Кореї, Росії, США, Франції, Швейцарії. Здійснив понад 4 години записів у фонди Нац. телерадіокомпанії України, у т. ч. концертів Й.-С. Баха, Й. Брамса, Я. Сибелюса та ін. Однаково вдало виконує класичну, роман-

тичну та сучасну музику. На Міжнар. конкурсі у Великій Британії отримав спец. приз за найкраще виконання творів К. Шимановського (випустив відповідний CD). Активний популяризатор укр. скрипкової музики. Виступав на фестивалі «КиївМузикФест», у залах Нац. філармонії України, Львівської нац. філармонії. Виконавський стиль С. поєднує технічну віртуозність і тонку музикальність, несе високий емоційно-енергетичний заряд, вирізняється масштабністю мислення, вдумливим і сучасним трактуванням муз. творів у поєднанні з нац. духом і характером звучання. Записав на CD: Й. Гайдн, Ф. Мендельсон. Два подвійних концерти (фп. А. Середенко, ансамбль солістів НСО України, диригент В. Сіренко); К. Шимановський. Твори (фп. А. Середенко); Шедеври скрипкової музики (твори Я. Сибелюса, Г. Венявського, М. Скорика), Шедеври скрипкової і камерної музики (твори Й.-С. Баха, Р. Шумана, Б. Бріттена, Е. Шоссона; обидва диски – фп. А. Середенко, Kyiv Symphonic Orchestra, диригент В. Сіренко).

Дискогр.: CD: Karol Szymanowski. Oles Semchuk / Anna Seredenko. Київ, 2001. JRC-01058-2.

Літ.: URL: <https://www.semchuk.it/index.php>.

А. Калениченко, Х. Костюк

СІРЕНКО

Алла Павлівна

(23.06.1964, м. Львів) – композиторка, піаністка, органістка, муз.-громадська діячка. Зарубіжна членкиня НСКУ. Членкиня British Academy of Composers and Songwriters, Ivors academy, PRS, ISM, Worshipful Company of Musicians of City of London. Двоюродна сестра диригента В. Сіренка. Народилася в муз. родині (мати викладала гру на флейті у Львівському муз. училищі та консерваторії). У 1977–80 – навчалася на фп. відділі Львівського муз. училища (диплом з відзнакою). У 1987 закінчила Київську консерваторію [кл. фп. О. Тимошкіної (Ковальової); факультативно – кл. композиції Л. Колодуба, кл. органа Г. Булибенко]. Працювала в хоровій капелі «Трембіта» (1987). У 1988–92 – навчалася у Львівській консерваторії (кл. композиції П. Гергелі). Закінчила Талліннську консерваторію (1992, кл. органа проф. Г. Лепнурма, вдосконалювалася по композиції в Л. Сумери). Вдосконалювалася по кл. фп. Я. Мільштейна (Московська консерваторія, 1980–82), органа у П. Le Huray, А. Page (Кембридж, Велика Британія, 1992–93) та М. Газельбока (Любек, Німеччина, 1993). Професійна кар'єра розпочалася у 1987 із симф. оркестром Львівської філармонії, відтоді як органістка, піаністка та композиторка виступала у Великій Британії, Італії, Швеції, Данії, Німеччині, Австралії, Іспанії, а також в Україні. У 2014–20 – продюсерка й арт-директорка the Ukrainian Cathedral Concert Hall в Mayfair (Лондон). Від 2020 – засновниця і президентка Укр. асоціації

культури у Великій Британії (Ukrainian Cultural Association in the United Kingdom, UCA-UK), що представляє Україну під патронатом the FIWAL (www.ucauk.com). Композиторський стиль С. критики називають «магічним (чарівним) реалізмом». Як виконавиця й композиторка була учасницею багатьох престижних фестивалів: в Единбурзі, Кембриджі, Дарлінгтоні, Сайренсестері (Велика Британія); Megève Festival, Leon Festival (Франція); «Віртуози», «Контрасти» (обидва Львів); «КиївМузикФест». Про композиторку було створено три фільми: для італійського міжнар. кінофестивалю «Жінка в музиці» та два документальні фільми українського виробництва. Пише казки та муз. твори для дітей.

Літ. твори: казки: «Золотий пінгвін», «Два леви».

Муз. твори: опери: «Антракт для Примадонни» (присвячена Соломії Крушельницькій, 2022), «Князь Данило» (присвячена Львівському держ. т-ру опери та балету), «Верона» (за трагедією «Ромео і Джульєтта», 1990), дитячі: опера-фантазія «Золотий пінгвін» (прем'єра – листопад 2001, Royal Opera House, Лондон; укр. прем'єра – січень 2002, Львівський держ. т-р опери та балету, у репертуарі 10 р.), «The Circus Dream»; балети: «Маленький принц» (1993, у репертуарі Львівського держ. т-ру опери та балету 8 р.) «Ніч Федеріко Гарсія Лорки» (1998, у репертуарі Львівського держ. т-ру опери та балету 5 р.), вокально-симф.: Cantata for Peace (for 7 European languages) для мішаного хору і симф. оркестру (1996); Реквієм для воїна (присвячений Василю Сліпаку) (2017) для оркестру та хору; для симф. оркестру: фантазія «Пантеон», присвячена героям 1-ї і 2-ї світових воєн для фп. і симф. оркестру (1995); Концерт «Мозаїки моря» для двох французьких валторн і симф. оркестру (2005); Поема для симф. оркестру, присвячена жертвам Чорнобиля та Фукусіми (2016), Українська фантазія для соло скрипки, альту та симф. оркестру (2018); для струнного оркестру: Меса для струнного оркестру, присвячена Д. Шостаковичу (1991); Іспанська сюїта для струнного оркестру, ударних і саксофона, присвячена Ф. Г. Лорці (1998); камерно-інструментальні: секстет «Geurnica», присвячений П. Пікассо (1992), квінтет «Летючий голландець» для фп. і духових інструментів, Струнний квартет «Пори року», Варіації для скрипки і фп. (1989), інструментальні дуети, тріо, твори для фп., цикл для арфи; камерно-вокальні: «Ave Maria» для тенора, фп. та струнного оркестру до візиту Папи Павла II до Львова (2000), вокальні цикли, у тому числі 7 романсів на вірші Г. Лорки («Місячна дорога», «У вікно постукала північ», «Не закривайте балкон», «Гітара» та ін., 1989); 7 пісень «Любов Русалки» для сопрано з оркестром або фп. за Г.-Х. Андерсеном (1999), «Трояндові пісні», 5 пісень на вірші М. Петренка (1989), Заповіт (на сл. Т. Шевченка) для голосу, фп. та скрипки чи віолончелі (2013), 2 вокальні диптихи «My light and darkness» для сопрано та фп. (2011), «3 Love songs» для баритона, фортепіано і кларнета на вірші Р. Бернса (1996), Балада про Чорнобиль (сл. власні) для голосу і фп. (1992); для хору: Меса (1997), «Грецька Херувимська» (2018), «Молитва за Україну», присвячена Йосипу Сліпому (2017); авторка музики та тексту до вистави «Два леви», авторська легенда з історії Львова (прем'єра 2008, Львівський муніципальний ляльковий театр, у постійному репер-

СКАЛА-СТАРИЦЬКИЙ

туарі); *музика до кінофільмів*. Записала понад 20 CD у співпраці з фірмами EMI, Basstone, Warner Brothers, Sony, Naxos, Cascarino publishing.

Літ.: [Розмову вела Мишутіна Т.]. Алла Сіренко: Пишу опери, граю Баха. *Україна*. 1992. № 30; Луців В. Українсько-англійська культурна акція. *УМГ*. 2002. № 3 (липень–вересень); [Розмову провела Головачко Н.]. Алла Сіренко: «Закінчую роботу над оперою “Данило Галицький”». *Високий Замок*. (Львів), 2004. 30 травня; [Інтерв'ю взяла Нога Х.]. Алла Сіренко: «Мої вистави формують дитячі душі». *Високий Замок*. (Львів), 2007. 23 жовтня.

О. Кушнірук

СКАЛА-СТАРИЦЬКИЙ

(Міро Скала, справж. прізвище Старицький)

Мирослав Григорович

(13.06.1909, м. Скала, тепер Скала-Подільська Борщівського р-ну Тернопільської обл. – 20.02.1969, м. Париж, Французька Республіка) – оперний і концертно-камерний співак (тенор). У дитинстві співав у хорі свого батька. Закінчив Станіславівську гімназію (1929), Львівський ВМІ ім. М. Лисенка по кл. вокалу Л. Улуханової (1939). Удосконалювався у Відні (1942–43). У 1933–34 – артист пересувного Укр. т-ру ім. І. Тобілевича, від 1935 – у трупі Й. Стадника. У 1939–41 – соліст Львівського радіо, у 1941–42 – Львівської опери, у 1943–44 – «Пфальц-опери» (Кайзерслаутерн, Німеччина), у 1945–47 – «Фольксопери» у Відні. Від 1947 виступав на сценах оперних т-рів Мадрида, Барселони, Парижа (Опера-комік, 1949–52, 1957–68), Брюсселя (Де ля Монне, 1953–55, 1966). Виконавська майстерність відзначалася бездоганною дикцією, блискучим фразуванням, а також драматизмом. З великим успіхом виступав у концертних залах Відня (Мюзікфайрін), Зальцбурга (Моцартеум), Берліна (зал Й.-С. Баха), а також на оперних сценах Лінца, Праги, Лейпцига, Парижа, Марселя, Тулузи, Ніцци, Бордо, у містах Тунісу, Алжиру та ін. С.-С. – один з найвідоміших популяризаторів укр. музики за кордоном. У 1955, 1957, 1961 здійснив концертні турне по американському континенту, де виступав з укр. програмами. У його репертуарі були твори М. Лисенка, Я. Степового, К. Стеценка, С. Людкевича, В. Барвінського, Н. Нижанківського, Д. Січинського та ін. Певний час очолював у Парижі Укр. товариство ім. Т. Шевченка. Майже щорічно виступав на Шевченківських вечорах. Наспівав чимало платівок на французьких та американських студіях звукозапису (укр. нар. пісні, романси та арії з опер зарубіжних композиторів). Від 1963 провадив у Парижі власну вокальну студію.

Партії: Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Петро («Наталка Полтавка» М. Лисенка), Шеньє («Андре Шеньє» У. Джордано), Фауст, Ромео («Фауст», «Ромео і Джульєтта» Ш. Гуно), Каварадоссі, Рудольф, Пінкертон, Де Гріє («Тоска», «Богема», «Чіо-Чіо сан», «Манон Леско» Дж. Пуччіні), Надір («Шукачі

перлів» Ж. Бізе), Турідду («Сільська честь» П. Масканді), Герцог, Альфред, Альваро, Ісмаел («Ріголетто», «Травіата», «Сила долі», «Набукко» Дж. Верді), Ерік («Летючий голландець» Р. Вагнера), Вертер («Вертер» Ж. Массне), Індійський гість, Левко, Всеволод («Садко», «Майська ніч», «Сказання про невидимий град Кітеж» М. Римського-Корсакова), Самозванець («Борис Годунов» М. Мусоргського), Ленський («Євгеній Онегін» П. Чайковського).

Літ. твори: Мирослав Скала-Старицький (Міро Скала). Перший тенор Королівської Опери «Ля Монне» в Брюсселі [Текст]: автобіографічні нариси / ред., упоряд. і допов. на основі джерельних матеріалів І. Соневицький. Львів, 2000; «Дещо про оперу та українське оперне мистецтво», «Проблеми співацької кар'єри», «Інтерпретація», «Дещо про мистецтво співу», «Спів – життєва конечність». *Петраш Б. Мирослав Скала-Старицький (Міро Скаля)*. Тернопіль, 1998; Дещо про мистецтво співу. *Овід*. (Буенос-Айрес), 1962. № 2; Микола Лисенко – 1842–1912: життя і творчість. [Б. д.]. Центральне представництво української еміграції в Німеччині: Німецько-Українське товариство.

Літ. твори: Петраш Б. Мирослав Скала-Старицький (Міро Скаля). Тернопіль, 1998; Петраш Б. Тенор з Божої Ласки. Тернопіль. 1999; Петраш Б. Король співаків з України. *Соломія*. 2000. № 2; Петраш Б. Мирослав Скала-Старицький повертається під небо України. *Свобода*. 22 червня; Савицький Р. Шкільні імпрези. *Українська музика*. 1938. № 7–8; Савицький Р. Перша радіова аудієнція Старицького. *Діло*. 1939. № 8; Вігошинська Л. Лаври Міро Скали. *Музика*. 1991. № 6; Шалайський В. Міро Скаля – співак з України. *Дзвін*. 1995. № 7; Булка Ю. Музичні передачі польського радіо 30-х років у Львові. *Телевізійна й радіо-журналістика*. Львів, 2000; Репка Б. Мирослав Скала-Старицький – виконавець, педагог. *Наукові записки ТНПУ. Серія Мистецтвознавство*. Тернопіль, 2007. № 1 (18); Зубеляк М. Мирослав Скала-Старицький – український співак, педагог, патріот. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Мистецтвознавство*. 2009–2010. Вип. 17–18; Дмитровський Є. Українські музиканти в передачах львівського радіо (1930–1939-ті рр.). *Теле- та радіо-журналістика*. Львів, 2012. Вип. 11; Лазаревич Є. Мирослав Антонович і Мирослав Скала-Старицький. *Українська музика*. 2012. Чис. 2; Бояновська Л. Лаври і терни Мирослава Скала-Старицького. Тернопіль. 1995. № 3; Бояновська Л. «Приснилося мені, що я вернусь додому». *Свобода*. 1995. 15 серпня; Бояновська Л. Мирослав Старицький: 3 Шевченком – через усе життя. *Галицький вісник*. 2000. 10 червня; Бояновська Л. Король співаків – наш земляк. *Галицький вісник*. 2001. 16 червня; Бояновська Л. Співоча слава Борщівщини. *Галицький вісник*. 2009. 12 червня; Герман В. «Король тенорів» Міро Скаля. *Слово Просвіти*. 1998. Чис. 8; Медведик П. Спадщина Мирослава Скала-Старицького. *Соломія*. 1999. № 3; Мельничук Б. Тенор з Божої ласки. Тернопіль. 2000. 12 січня; [Б. п.]. Повертається ім'я земляка (коротка замітка про М. Скала-Старицького). *Селянська доля*. 1991. 27 серпня; Мадзій І. Міро Скаля повертається додому: [у Борщівській районній бібліотеці відбулася презентація книг Б. Петраша «Мирослав Скала-Старицький» та «Тенор з Божої ласки»]. *Вільне життя*. 2000. 7 листопада; Шот М. Король тенорів із Скали-Подільської. *Урядовий кур'єр*. 2009. 18 липня; Михайловичин Я. На оперних сценах світу. *Наше слово*. (Варшава), 1982. № 29; Савка Р. «Я трудився заради його слави...». *Вісник Надзбруччя*. 2009. 19 червня; Злонкевич-Щер-

бакова Ю. Імпреза у Скалі-Подільській. *Свобода*. 2009. 26 червня; Стоницький З. Славетний земляк Мирослав Скала-Старицький. *Галицький вісник плюс*. 2012. 20 квітня; Грабик Л. «Мій рідний край такий веселий, мій рідний край такий сумний!». *Галицький вісник плюс*. 2014. 13 червня; URL: http://skala-podilska.at.ua/index/khto_ne_znae_minulogo_toj_ne_mae_majbutnogo/0-15.

С. Василик

СЛІПАК

Василь Ярославович

(20.12.1974, м. Львів – 29.06.2016, с. Луганське Донецької обл., похований у м. Львові на Личаківському цвинтарі) – оперний співак (контр-тенор, бас-баритон). Нагороджений орденом «За мужність» I ступеня. Герой України і лицар «Золотої зірки» (2017) (усі урядові нагороди – посмертно). Лауреат конкурсів вокалістів у м. Клермоні (Франція), Будапешті, Лос-Анджелесі, Нью-Йорку та Парижі; 4-го міжнар. оперного конкурсу Armel («Armel Opera Competition and Festival», 2011, м. Сегед, Угорщина, нагорода «Краще чоловіче виконання» за партію Тореадора в опері «Кармен» Ж. Бізе). У 1983–94 – співав у Львівській чоловічій хорівій капелі «Дударик». Закінчив Львівську консерваторію (1996, кл. вокалу М. Байко). Мав унікальний оперний голос широкого діапазону – від рідкісного контр-тенора до баса-баритона. Сольну концертну діяльність розпочав у студентські роки в репертуарі контр-тенора, який він шліфував до сезону 1996/97. Виконував показові твори епох Бароко та Класицизму: М. Березовського, Д. Боржнянського (головна партія в опері «Алкід»), А. Вівальді, Л. Вінчі, Дж. Каччині, А. Лотті, В.-А. Моцарта, Д. Скарлатті, А. Стеффані, А. Страделлі, А.-Ф. Теналі, А. Фальконьєрі та ін. Водночас унікальні вокальні можливості С. привернули увагу сучасних укр. композиторів. Спеціально для С. як контр-тенора було написано камерну кантату «П'єро мертвопетлю» О. Козаренка на сл. М. Семенка (1994, прем'єра відбулася в Києві з камерним оркестром п/к І. Андрієвського); при виконанні симф. твору «Арія Пассіоне» І. Щербакова (1994, Львів, фестиваль «Контрасти») С. проспівав кульмінаційну фразу, введену композитором для виконання вокалістом («O, blüete nur, du, liebste Herz» – цитата зі «Страстей за Матвієм» Й.-С. Баха). У 1996 запрошений до трупи Опері Бастилії (Opéra de la Bastille). Оперний кар'єри С. сприяли й зовнішні дані – високий зріст (майже 2 м), струнка постава, виразний артистизм. З метою розвинення своїх вокальних здібностей як бас-баритона 2001 студіював у відомих європейських співаків: Дж. Рейсса, Р. Скотто, Т. Берганзи. Не полишаючи основної оперної трупи, брав участь у низці мистецьких проєктів, як на французьких оперних сценах [«Опера Гарньє», «Атеней» (Париж), «Амфітеатр 3000» (Ліон), оперних т-рів у м. Массі, Сен-Етьєні та ін.], так і на концертно-симф. естрадах. Від початку ре-

волюційних подій в Україні (листопад 2013) гостро переймався долею Вітчизни; у 2014 став активним членом волонтерської організації «Українське братство» («Fraternité Ukrainienne»), що об'єднала укр. громаду Франції. За покликом серця вступив до 7-го окремого батальйону Добровольчого укр. корпусу Правого сектора, обрав позивний «Міф» (від Мефістофель – улюблена роль в опері «Фауст» Ш. Гуно). Улітку 2015 брав участь у боях на Сході України – у районі Донецького аеропорту. Узимку того самого року продовжив волонтерську діяльність, організував благодійні концерти в Укр. центрі в Парижі, допомагав дітям-сиротам. Улітку 2016 знову приїхав на Донбас. По завершенні бойових дій планував повернутися на оперну сцену. Куля ворожого снайпера обірвала життя С. (вночі 4 липня його побратими по зброї ліквідували вбивцю). 1 липня 2016 С. поховано у Львові на меморіальному Личаківському цвинтарі. Французький композитор Ніколя Кросс написав оркестровий твір «Остання кавалькада» пам'яті С., прем'єра якого відбулася в Колонній залі ім. М. Лисенка Нац. філармонії України 12 лютого 2017. Іменем С. названо Великий зал НМАУ, про нього знято документальний фільм «“Міф” / За що загинув Василь Сліпак?» (2018, режисери Л. Кантер, І. Ясній).

Партії: Алкід («Алкід» Д. Боржнянського), Імператор Атлантиди («Атлантис» В. Ульманна; Opéra Krakowska, Краків, Польща), Ескамільйо, Ральф («Кармен», «Пертська красуня» Ж. Бізе), Фігаро, Командор, Мазетто, Зарастро, жрець, читець, Дон Джованні, дон Альфонсо («Весілля Фігаро», «Дон Жуан», «Чарівна флейта», «Дон Джованні», «Всі вони однакові» В.-А. Моцарта), Рамфіс, Спарачучіле, Банко, Прочіда, Філіп II («Аїда», «Ріголетто», «Макбет», «Сицилійська вечірня», «Дон Карлос» Дж. Верді), Ліндорф, Дапертутто, Копеліус, Міраклі («Казки Гофмана» Ж. Оффенбаха), Смерть («Імператор Атлантиди» В. Ульмана), Коллін («Богема» Дж. Пуччіні), Мефістофель («Фауст» Ш. Гуно), Базіліо («Севільський цирюльник» Дж. Россіні), Родольфо («Сомнабула» В. Белліні), Демон («Демон» А. Рубінштейна), Борис, Стрешнев («Борис Годунов», «Хованщина» М. Мусоргського), Ігор («Князь Ігор» О. Бородіна), Гремін («Євгеній Онегін» П. Чайковського).

Літ.: Чекан Ю. Музичний світ Олександра Козаренка. *Музика*. 1996. № 3; [Б. п.]. Олександр Козаренко: «Напишіть, що я – П'єро з Коломиї» / Інтерв'ю. *ПіК*. 2000. № 23; Шевченко Л. Оперний співак Василь Сліпак загинув на Донбасі. *Газета по-українськи*. 2016. 29 червня; Кізлова О. Помирає на оперній сцені, загинув від кулі в АТО. *Дзеркало тижня*. 2016. 2 липня.

В. Кузик

СЛОБОДЯНИК

Олександр Олександрович

(05.09.1941, м. Київ – 10.08.2008, м. Моррістаун, США, похований на Байковому кладовищі в м. Києві) – піаніст, педагог. З. а. РРФСР (1974). Лауреат Міжнар. конкурсу піаністів ім. Ф. Шопена (Варшава, 1960), III міжнар. конкурсу ім. П. Чайковського

СМОВЖ

(Москва, 1966). Лауреат Премії Ленінського комсомолу (1978). Нагороджений Організацією міжнар. муз. премій (Лондон, 1964). У 1956 закінчив Львівську ССМШ (кл. Л. Голембо), тоді дебютував з Концертом № 3 Л. Бетховена в супроводі симф. оркестру Львівської філармонії. У 1956–59 навчався в Московській ЦССМШ (кл. Г. Нейгауза), у 1959–64 – Московській консерваторії (кл. Г. Нейгауза і В. Горностаєвої), у 1964–67 – аспірантурі при ній (кер. В. Горностаєва). Від 1967 – соліст Московської філармонії та Держконцерту колишнього СРСР. Від 1990 жив у США, викладав в УМА в Нью-Йорку, Montclair University як гостьовий професор, у Санкт-Петербурзькій консерваторії, 1993 заснував Міжнар. фестиваль мистецтв у Моррістауні. Як виконавець дебютував у 14-річному віці у Львові. Виступав у Києві, Москві, ін. містах колишнього СРСР. Його перший виступ у США (1968) був високо оцінений Арт. Рубінштейном і В. Горовицем. Американська муз. критика визнала С. «лідером свого мистецького покоління». За рекомендацією С. Ріхтера із С. у США став співпрацювати відомий менеджер С. Юрок. У подальшому С. мав численні концертні поїздки країнами Європи, Північної і Південної Америки, був у Південній Африці, Австралії, країнах Далекого Сходу. Його вітали в залах Карнегі-Хол (1972, 1977), Евері Фішер Хол (Нью-Йорк), Кеннеді-Центр (Вашингтон), Барбікан (Лондон), т-рі Ла Скала (Мілан), т-рі на Єлісейських Полях (Париж) та ін. Виступав у супроводі симф. оркестрів Чикаго, Лондона, Піттсбурга, Монреаля, Сан-Франциско, Нью-Йорка, Лос-Анджелеса, Філадельфії, Клівленда, Британської Королівської філармонії, Нац. оркестру Франції, оркестру Gewandhaus (Лейпциг), оркестрів філармонії та Кіровського т-ру (Санкт-Петербург), «Солісти Москви» п/к диригентів Л. Бернштейна, К. Мазура, сера Дж. Барбіролі, К. фон Донаньї, В. Гергієва, М. Янсонса, Н. Ярві, Д. Китаєнка, К. Кондрашина, М. Ростроповича, Г. Рождественського, Т. Зандерлінга, М. Шостаковича, Ю. Темірканова, Ю. Башмета. Записувався на фірмах Angel, Eurodisc і MCA. У репертуарі: твори Ф. Шопена, Й. Гайдна, М. Мусоргського, Ф. Мендельсона, Б. Лятошинського, С. Прокоф'єва (3-й концерт), Ф. Ліста, Л. Бетховена, Р. Шумана, П. Чайковського (1-й концерт), С. Рахманінова, Й. Брамса та ін. Пам'ятним у Львові стало його виконання всіх етюдів Ф. Шопена (1971), фп. Концерту А. Шнітке (1986, 1991), Сонати № 6 та Концерту № 1 С. Прокоф'єва (1991). С. присвячено «П'ять афоризмів для фортепіано» для фп. з оркестром А. Шнітке. Виконавській манері С., представника романтичного типу піанізму, були притаманні яскрава емоційність, темперамент, блискуча техніка, відчуття авторського стилю, експресивність. Неодноразово виступав з концертами у Львові. У 1986 на концерті пам'яті своєї вчительки Л. Голембо він

уперше у Львові виконав Концерт А. Шнітке. Брав участь у Міжнар. фестивалі «Віртуози» (Львів).

Дискогр.: *грамплатівки LP:* Гайдн Й. Соната № 48 *C-dur*, Шопен Ф. П'ять мазурок: *h-moll*, тв. 33 № 4; *h-moll*, тв. 30 № 2; *Des-dur*, тв. 30 № 3; *cis-moll*, тв. 30 № 4; *a-moll* (присв. Е. Гайару); Прокоф'єв С. Соната № 6 *A-dur*, тв. 82; О. Слободяник (фп.). Москва: Мелодія, 1968. Д 023627-8; Те саме. Москва: Мелодія, 1969. С 01711-2; Шопен Ф. Дванадцять етюдів ор. 10, Дванадцять етюдів ор. 25, Фантазія *f-moll*, Скерцо № 3 *cis-moll*: О. Слободяник (фп.). Москва: Мелодія, 1971. СМ 02667-70 (2 платівки); Мусоргський М. Картинки з виставки; Бетховен Л. Соната № 12: О. Слободяник (фп.). Москва: Мелодія, 1971. СМ 02671-2 (2 платівки); Мендельсон Ф. Концерт № 1 для фп. з орк. *g-moll*; Равель М. Концерт для фп. з орк. (для лівої руки) *D-dur*: О. Слободяник (фп.), ДСО СРСР, диригент В. Вербицький. Москва: Мелодія, 1978. С 10-15319-20; Регер М. Варіації і fuga на тему Баха; Мясковський М. Соната № 4: О. Слободяник (фп.). Москва: Мелодія, 1980. С 10-14263-4; Шуман Р. Карнавал; Стравинський І. Три фрагменти з балету «Петрушка» О. Слободяник (фп.). Москва: Мелодія, 1982. С 10-16799-800; Бетховен Л. Соната № 2; Скрябін О. Соната № 2: О. Слободяник (фп.). Москва: Мелодія, 1982. С 10-17017-8; CD: Шуман Р. Фантазія *d-moll*, Моцарт В.-А. Фантазія *d-moll*; Мендельсон Ф. Фантазія *f-moll*: О. Слободяник (фп.). Москва: Мелодія, 1984; Ліст Ф. Твори: до 200-річчя від дня народження (2 CD) – CD 1: Угорська рапсодія № 6, Соната *h-moll*: О. Слободяник. Москва: Мелодія, 2012. CDVP 285274.

Літ.: Цыпин Г. Портрети советских пианистов. Москва, 1982; Цыпин Г. Александр Слободяник. *Музыкальная жизнь*. 1979. № 1; Кашкадамова Н. Фортеп'яне мистецтво у Львові. Тернопіль, 2001; Блажкевич Г., Старух Т. Правда і міфи про львівських піаністів – основоположників фортепіанної школи. Львів, 2011; Блажкевич Г., Старух Т. Олександр Слободяник (1941–2008). *Муз. україністика: сучасний вимір*. Київ, 2011. Вип. 6; Нестьєва М. Олександр Слободяник. *СМ*. 1965. № 3; Пианист Александр Слободяник: «Сейчас я живу в Америке, но от себя не убежишь». *Всеукраинские ведомости*. 1997. 14 мая; Голембо В. Пам'яті друга. *Львівська газета*. 2008. № 129; *Лабунський В.* Зоря і смерть Олександра Слободяника. *Nova газета*. (Нью-Йорк), 2008. № 1 (23 жовтня).

О. Кушнірук

СМОВЖ

Орест Богданович

(27.03.1991, м. Львів) – скрипаль, муз.-громадський діяч. Лауреат премії ім. Л. Ревуцького (2022), а також конкурсів «Tadeusz Wronski Violin Solo Competition» (2015, I місце, Варшава, Польща), «George Enescu Violin Competition» (фіналіст, Бухарест, Румунія). Із сім'ї музикантів. Початкову муз. освіту отримав вдома (приватно від Н. Вар'янка та матері). Навчався грі на скрипці у Львівській ССМШ (1998–2006, кл. М. Футурської), Київській ССМШ (2006–09, кл. Я. Рівняк), закінчив НМАУ (2004, кл. Я. Рівняк, Д. Ткаченка), студіював у кл. знаної скрипальки Мідори в Peabody Institute в Балтиморі, Thornton School of Music у Лос-Анджелесі (обидва США) та Yong Siew Toh Conservatory of

Music у Сінгапурі. Підвищував виконавський професіоналізм у майстер-класах В. Репіна та David Takeno (обидва 2014, Сінгапур), І. Грінгольца (2014, Швейцарія), Ivry Gitlis і Petru Munteanu (обидва 2015, Ізраїль), Pierre Amoyal, Krzysztof Więgrzyn, Nam Yun Kim і Takashi Shimitzu (усі чотири – 2015, Сінгапур), О. Криси (2015, Польща), Augustin Dumay (2018, США) та Pinchas Zukermann (2019, Грузія). У 2018 отримав грант «Vere Fund» та активно концертував країнами Європи, Північної Америки, Азії та Австралії. Як скрипаль-соліст виступав з George Enescu Philharmonic Symphony Orchestra, Yamagata Symphony Orchestra, Uzbekistan National Symphony Orchestra, Lublin Philharmonic Orchestra. Співпрацював як соліст та в ансамблі з музикантами французьких Orchestre des Champs-Elysées, Tsinandali Academy, японської Suntory Hall Chamber Music Academy; з піаністами А. Баришевським, Ф. Саєм (Fazıl Say), Т. Хоппе (Thomas Hoppe), А. Тюю (Albert Tiu), Ф. Радошем (Ferenz Rados), Л. Фляйшером (Leon Fleisher), скрипалем В. Глузманом, віолончелістом М. Канненом (Michael Kannen), співаком Хемптоном (баритон), лютністом Н. Нортон (Nigel North). У камерних концертних програмах співпрацював з Gábor Takács-Nagy, Jeffrey Kahane, Bernard Lanskey, Hartmut Rohde, Shlomo Mintz та Tokyo String Quartet. Брав участь у т. зв. історично-інформованих концертах з Masaaki Suzuki та USC Thornton Baroque Sinfonia. Особливістю творчого життя С. є численні сольні концерти (без участі акомпаніатора), тобто своєрідний «Театр соло-скрипки», що досить нетипово для сучасного скрипкового виконавства. Найбільш характерним для виступів С. став жанр «сонатного речиталю», що ґрунтується на інтелектуальному наповненні драматургії концертної програми та її вибагливій добірності. У таких концертах він виконує як відомі класичні твори, так і сучасні експериментальні зразки та власні імпровізації. Зокрема, до концертних програм, таких як, концерт до ювілею Л. Бетховена, «Сонати під Різдво» (Львівський будинок органної та камерної музики, 5 січня 2020), «Смовж, Баришевський – Goethe» (Київ, 16 січня 2020, Goethe Institut), підготованих С. у співтворчості з талановитим укр. піаністом А. Баришевським, увійшли показові твори: 4 п'єси для скрипки з фп., ор. 7 А. Веберна, Соната для скрипки з фп. Г. Уствольської, Діхтас для скрипки з фп. Я. Ксенакіса (укр. прем'єра), що логічно «переплелися» із Сонатами для скрипки з фп. Л. Бетховена (№ 5, ор. 23, № 8, ор. 30, № 3 і № 10, ор. 96). Низка його концертів пов'язана із соціально-культурними проектами: виступами в будинках для сиріт, тюрмах, лікарнях та школах у містах Мексики, США, Японії. Таким інноваційним проектом став і 1-й укр. фестиваль класичної музики в с. Дзендзелівка (Маньківського р-ну Черкаської обл.) «Дзендзелів-

ський класичний тиждень» (2010–17, «Dzenzelivka Classical Week»), де С. був співзасновником і 8 років артистичним директором. Також музикант виступив одним із засновників Львівського муз. колегіуму (2013, Collegium Musicum Lviv); креативним директором проекту популяризації класичної музики в Малайзії «Melaka Classics» (від 2017). Музично-громадська діяльність С. є неймовірної потужності та виходить далеко за межі звичного концертного виконавства. Особливою рисою творчої вдачі С. стало ініціювання написання низки нових творів для скрипки-соло, яке він пропонував насамперед укр. композиторам. За його «художнім запитом» з'явилися нові композиції О. Безбородька, В. Вишинського, О. Войтенка, А. Загайкевич, С. Луньова. Загалом С. замовив або вперше виконав майже 40 творів композиторів з України, США й Сінгапуру. Грає на інструментах Дж. Гварнері, Ж.-Б. Війома з Rin Collection та приватних колекцій США.

Електронні ресурси: <https://kyivdaily.com.ua/orest-smovzh>; <https://kyivdaily.com.ua/tag/orest-smovzh>.

В. Кузик

СОКІЛ

(за чоловіком Рудницька) Марія Іванівна

(18.10.1902, с. Жеребець, нині с. Таврійське Оріхівського р-ну Запорізької обл. – 20.01.1999, м. Юнгстаун, США) – оперна і камерна співачка (лірико-драм. сопрано). Лауреатка І премії Міжнар. конкурсу вокалістів у Відні (1933). Дружина композитора, диригента і музиколога А. Рудницького, мати піаніста Р. Рудницького та композитора Д. Рудницького. Закінчила Катеринославську консерваторію (1922, кл. вокалу З. Малютіної), під час навчання співала в щойно відкритому Катеринославському (тепер – Дніпропетровському) оперному т-рі разом із І. Паторжинським (спочатку в хорі, згодом їм доручили перші невеликі ролі); по закінченню С. запросили до пересувного т-ру ім. М. Заньковецької. Там упродовж кількох років виступала у п'єсах «Катерина» М. Аркаса, «Безталанна» І. Карпенка-Карого, «Про що тирса шелестіла» С. Черкасенка, здобула добру школу драм. артистки. Навесні 1927 дебютувала на сцені Харківської опери в партії Маргарити («Фауст» Ш. Гуно), надалі впродовж 3-х років була солісткою цього т-ру, у репертуарі мала партії Мікаели («Кармен» Ж. Бізе), Снігуроньки («Снігуронька» М. Римського-Корсакова), Тетяни («Євгеній Онегін» П. Чайковського), Дездемони («Отелло» Дж. Верді), Ліу («Турандот» Дж. Пуччіні) та ін. У 1928 брала участь разом з тенором М. Середою та І. Паторжинським у 1-й концертній поїздки укр. митців до Німеччини й Італії, водночас проходили стажування на оперних сценах. У травні 1929 разом з А. Рудницьким і М. Середою здійснила велике концертне турне по Лівобережній Україні. У січні 1930 у харківському БК ім. В. Блакитного

відбувся 1-й спільний концерт С. та А. Рудницького, того ж року подружжя запросили до Київської опери. Разом із чоловіком С. брала участь у його авторських концертах у Харкові, мистецьких поїздах до Криму й Кавказу; делегувалася від оперних т-рів України на загально-муз. з'їзди до Ленінграда й Москви. Виконувала укр. і світову оперну класику, нар. та авторські пісні, зокрема, 1931 виконала головну партію в опері «Наталка Полтавка» М. Лисенка у 10-и ювілейних виставах Т-ру ім. І. Франка на честь вшанування корифея укр. сцени П. Саксаганського (виконував у цій виставі партію Возного). 4 червня 1932 подружжя виїхало до Галичини, частково через закінчення контракту А. Рудницького в Київській опері, частково через перші хвилі сталінських репресій Після першого концерту С. і А. Рудницького (як диригента) заангажувала на наступний театральний сезон Львівська опера. У 1933 була запрошена на гастролі Віденською нац. оперою (Варшава, Відень, Прага, Берлін, Вільнюс, Рига, Каунас, Львів, Станіслав, Тернопіль, Коломия, Стрий, Дрогобич, Перемишль). Від 1934 подружжя Рудницьких постійно проживало в Берліні, гастролювало країнами Європи. У 1935 С. виступила в оперних спектаклях і сольних концертах у Прибалтиці, у 1937–38 на прохання львівської громадськості й митрополита А. Шептицького здійснила разом з А. Рудницьким концертну подорож США й Канадою з метою збирання коштів на будівництво лікарні у Львові (збрали 7 тис. доларів). Виступала у США на оперних сценах і в камерних концертах у Нью-Йорку (у Карнегі-Холі), Чикаго, Філадельфії, Детройті, Торонто, Вінніпезі, Едмонтоні, на найбільшому американському радіо «National Broadcasting Company (NBC)», виконала партію Одарки у муз. фільмі В. Авраменка «Запорожець за Дунаєм» («Cossacks in Exile»), поставленому за однойм. оперою С. Гулака-Артемовського в муз. редакції А. Рудницького. З початком 2-ї світової війни залишилась у США. У 1940-х була солісткою квартету «Cosmopolitan Stars of Opera», з яким упродовж 1937–44 концертувала по всій Північній Америці, виступала на оперних сценах і в симф. концертах. У 1941 американська грамофонна фірма «Asch Recording studios» (Нью-Йорк) випустила альбом платівок С. «Ukrainian folk songs», куди ввійшло 8 укр. нар. пісень в обробці А. Рудницького. Подружжя займало активну позицію в муз.-громадському житті діаспори, зокрема, брало участь у святкових концертах до дня народження Т. Шевченка (1939, Вінніпег, Канада), з нагоди 40-річчя Товариства «Запорізька Січ» (22 травня 1943, Нью-Йорк). По закінченні окупації України (1945) подружжя давало багато концертів у рамках Всеукраїнського комітету допомоги Україні, перерахувало йому весь гонорар від концертного турне по Америці (бл. 10 тис. доларів). У діаспорі це було ви-

тлумачено як допомогу комуністам, за що А. Рудницького відлучили від керування Спілкою муз. працівників діаспори. Унаслідок цього 1946 С. залишила сцену, присвятивши себе, зокрема, бізнесу, завдяки якому родина Рудницьких надала прихисток визволеним із фільтраційних таборів Європи (39 осіб). У 1949 взяла участь в організації Муз. академії у Філадельфії. Згодом відкрила власну школу з вокального мистецтва, де викладала за методиками своєї вчительки З. Малютіної. У 1958 проспівала свій останній сольний концерт. Надавала фінансову підтримку розвитку муз. культури України, заснувала й утримувала в Нью-Йорку фундацію свого імені. У 1992 відвідала святкування 125-річчя Київського оперного т-ру, у 1995 – прем'єру «Анни Ярославни» А. Рудницького в Нац. опері й передала т-ру особисті архіви А. Рудницького та свій (ф. 573 Музею-архіву Нац. опери України ім. Т. Шевченка), який містить афіші, програми концертів, статті з преси про них, листування С. із Нац. оперою України, солоспіву А. Рудницького тощо. Володіла великим камерним репертуаром, що включав твори укр., італійських, німецьких, французьких, польських, чеських, рос. композиторів. Популяризувала укр. камерно-вокальну лірику (В. Барвінського, М. Лисенка, С. Людкевича, Б. Лятошинського, А. Рудницького, Д. Січинського, Я. Степового) та нар. пісні, була їх витонченою інтерпретаторкою, виконувала в кожному концерті. У м. Оріхові іменем С. названо вулицю та провулок.

Партії: Марильця («Тарас Бульба» М. Лисенка), Одарка («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Дездемона («Отелло» Дж. Верді), Ельза («Лоенгрін» Р. Вагнера), Маргарита («Фауст» Ш. Гуно), Мікаела («Кармен» Ж. Бізе), Недда («Паяци» Р. Леонкавалло), Мімі, Ліу, Баттерфляй («Богема»), «Турандот», «Чіо-Чіо сан» Дж. Пуччіні), Нурі («Долина» Е. Д'Альбера), Тетяна («Євгеній Онегін» П. Чайковського), Снігуронька, Лебідь, Волхова («Снігуронька»), «Казка про царя Салтана», «Садко» М. Римського-Корсакова).

Дискогр.: 8 укр. нар. пісень в обробці А. Рудницького (3 платівки), а також романси С. Рахманінова, С. Танеева у виконанні М. Сокіл. «Asch Recording Studios». Нью-Йорк, 1940.

Літ.: Швачко Т. Побачення через 60 років [Марія Сокіл]. *Музика*. 1992. № 1; Величко О., Козлова І. Марія Сокіл – співачка українська зірка ХХ ст. *Наукові праці історичного факультету ЗДУ*. Запоріжжя, 2004. Вип. XVII; Кліш І. Марія Сокіл: творчий портрет у реаліях часу. *Молодь і ринок*. 2015. № 6; Гайворонський М. Великий вечір української музики (3 українського життя в Америці [М. Сокіл, А. Рудницький]. *Свобода*. 1938. 19 лютого; Рудницький А. Як повстала фільма «Запорожець за Дунаєм». *Діло*. 1938. 28 серпня. Чис. 189; Лисенко І. Марія Сокіл. *КіЖ*. 1990. №9. 4 березня; Черкаська Г. Марія Сокіл. *Uatodna*. 2016. 21 жовтня; Сукало А. Особові фонди представників української діаспори в архівних зібраннях ЦДАМЛІМ України. *Оперна співачка Марія Сокіл-Рудницька. Архіву України*. 2016. Вип. 5–6.

С. Василик

СПЕХ

кий референт. На Беркширському фестивалі (Тенглвуд, 1956, виступав із хором «Трембіта») був відзначений в числі 5-ти кращих диригентів (із 23-х), у рецензії на цей фестиваль (газ. «Свобода») Д. Гординська-Каранович писала: «Диригент Соневіцький – це індивідуальність, яка всеціло збагнула духовність української пісні». Як піаніст-соліст виступав зрідка, натомість став одним з найпопулярніших піаністів-концертмейстерів, співпрацював з такими відомими співаками, як В. Тисяк, М. Скала-Старицький, К. Ордасі-Баранська, М. Мінський, М. Кокольська, Г. Вільха. У галузі музикознавства є автором першої монографії про А. Веделя, словника укр. композиторів англійською мовою (видааний 1997 у Львові), серень статей і муз. рецензій у журналах і газетах, радіопередач «Голосу Америки» (співпрацював із цією радіостанцією від 1971), а також редактором 2-го видання «Історії української музики» М. Грінченка. Композиторська спадщина С. містить світські й церковні твори різних форм і жанрів. Перша його друкована композиція – хоровий твір «Відродженецький гімн» – з'явилася в журналі «Дорога» (1944). Найбільш продуктивний період творчості – від 1960-х до 1990-х. С. Павлишин вважає, що найважливішими у творчому доробку С. є твори для голосу, а серед них провідне місце належить духовній музиці.

Муз. твори: опера-сатира «Зоря» (лібрето Л. Полтави, 2-а ред. 1993), опера-триптих «Володимир Великий»; балет «Попелюшка» (1966); кантати: для мішаного хору, солістів і фп.: «Любіть Україну» (сл. В. Сосяри), «Думи мої» (сл. Т. Шевченка), «Псалом 113», «Псалом 137», «Псалом 149»; для мішаного хору і фп.: «Славень»; для фп.: пед. збірки «Весна», «Літо», «Осінь», «Зима», Варіації на укр. тему, Концерт (1984, 2-а ред., 1994), п'єси; для хору: «Відродженецький гімн», Літургія (народна), Літургійні пісні, Дві версальні пісні, Похоронне голосіння; камерно-вокальні: солоспіви (бл. 40); вокальні цикли на сл. Т. Шевченка, І. Франка, Б.-І. Антонича, В. Симоненка, «Canti Spirituali» – 10 пісень-молитов для голосу з фортепіано, пісні на сл. різних поетів; музика до театральних вистав Студії мистецького слова в Нью-Йорку – бл. 30 («Лісова пісня», «Ярослав Мудрий», «Іван Вишенський», «Казка старого млина», «Чорна пантера і білий ведмідь» та ін.).

Літ. твори: Артем Ведель і його музична спадщина. Нью-Йорк, 1966; Мелодії Романа Купчинського (зб. пісень «Ми йдемо в бій», запис мелодій і слів). Нью-Йорк, 1968; Композиторська спадщина Нестора Нижанківського. Рим, 1972; Композиторська спадщина Нестора Нижанківського. ЗНТШ. Праці музикознавчої комісії. Львів, 1993. Т. ССХХVI; Наша дума, наша пісня. Свобода. 1963. 18 січня; Мирослав Скала-Старицький (рукопис, 1976); Антологія української церковної музики (рукопис, 1981) та ін.; Dictionary of Ukrainian Composers / Igor Sonevyts'kyi, Nataliia Palidvor-Sonevyts'ka. Lviv: Union of Ukrainian Composers, 1997.

Літ.: Рудницький А. Українська музика: Історико-критичний огляд. Мюнхен, 1963; Павлишин С. Авторський концерт композитора І. Соневіцького. Львів, 1991; Павлишин С. Ігор Соневіцький. Львів, 1995; Павлишин С. Знайомство зблизка. Музика. 1992. № 5; Ка-

рась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Кияновська Л. 3-за піднятої зависи. Музика. 1991. № 4; Кияновська Л. Наш гість – маестро Соневіцький. Музика. 1996. № 3; Загайкевич М. Навіки з Україною. Музика. 2001. № 3; Житкевич А. Ясно ця зоря палала... Ігор. Житкевич А. Розсіяні світами. Нариси з життя та творчої діяльності відомих українських діячів музичного мистецтва на закарпатських берегах Америки. Тернопіль, 2015. Т. 1; Скала-Старицький М. Сильветка молодого українського музики. Українець-Час. (Париж), 1950. 10 вересня; Колянківський М. Ігор Соневіцький про Беркширські фестивалі. Ми і світ. (Париж), 1956. Чис. 31; Лагодинська-Залеська Г. Ігор Соневіцький. Овид. (Чикаго), 1961. Чис. 6 (117); Тихий Г. Музика проста й глибока. За вільну Україну. (Львів), 1993. 14 січня; С. М. [Степан Максимюк] Ігореві Соневіцькому – 70. Свобода. 1996. 17 жовтня. Чис. 198.

І. Горбунова, Г. Карась

СПЕХ
Степан

[13.06.1922, с. Глідно (Hludno), нині Березівсько-го пов. Підкарпатського воєводства, Республіка Польща – 22.02.2009, м. Мюнхен, ФРН] – співак (тенор), композитор. З дитинства співав у церковному хорі. У 19 років був вивезений до Німеччини. Після війни навчався співу у проф. Кельнської консерваторії К. Фрюлінг-Герлях і О. Руснака. Закінчив УМІА (Нью-Йорк, 1955, кл. композиції В. Грудина, диплом з відзнакою). Належить до школи співу О. Руснака та І. Прийми. У 1959 повернувся до Німеччини і, окрім виконавства, удався до написання музики; також з огляду дефіциту друкованих укр. творів переписував ноти для виконавців (скрипаля В. Цісика та ін.). Американській публіці став відомим через трансляції Нью-Йоркського громадського радіо WNYC і запис платівки «Перли України» (Aron Record – APON 2636, разом із циганським ансамблем Ш. Лакатоша) з укр. нар. піснями і танцями. Був членом театральної студії О. Добровольської та Й. Гірняка, хору «Думка» п/к Л. Крушельницького в Нью-Йорку. Працював в оперній студії «Гунда Йордан», де виконував оперні арії п/к А. ді Натале. Виступав у концертах із хором Центрального представництва укр. еміграції (Німеччина). Тривалі роки співпрацював з камерним хором і піаністкою А. Вагнер, концертуючи в містах Німеччини, Італії; також виступав з піаністкою Г. Коваль, співачкою О. Луко (колоратурне сопрано), бандуристом Б. Шарко. Основу концертного репертуару С.-співака становили укр. нар. пісні, класичні романси, арії з опер укр., німецьких, італійських та французьких композиторів, як-от: О. Бобикевича, С. Воробкевича, М. Гайворонського, В. Грудина, С. Гулака-Артемівського, К. Данькевича, М. Лисенка, З. Лиська, С. Людкевича, О. Нижанківського, Д. Січинського, М. Фоменка, Ж. Бізе, К.-М. Вебера, В.-А. Моцарта, Дж. Пуччіні, Р. Штрауса. Найбільш

відомі виконання ним арій з опер «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Тарас Бульба» М. Лисенка, «Богдан Хмельницький» К. Данькевича, «Ріголетто», «Аїда» Дж. Верді, «Фауст» Ш. Гуно, «Кармен» Ж. Бізе. Від 1962 почав готувати програми, до яких залучав свої композиції: так, 20 липня 1962 відбувся муз.-літ. вечір у Мюнхені (Deutschen Lusemclub), оголошений як «Вечір видатних укр. композиторів, виконавців та укр. поезії в німецьких перекладах», у якому виступили С. (тенор і композитор), А. Вагнер (фп.), Е. Сульгер-Гєбінг (читець), А. Шефер (поетеса). У 1977 в церкві оселі Людвігсфельд (Мюнхен) німецьким мішаним хором п/к А. Вагнера вперше було виконано (укр. мовою) Літургію С. Композиторська спадщина С. включає твори різних жанрів: 50 камерно-вокальних, 11 хорових композицій (написані для виконання як а capella, так і в супроводі фп., флейти, скрипки або віолончелі), 5 дуетів, терцет, 2 мелодекламації, інструментальні композиції для фп., скрипки та флейти, а також ряд релігійних муз. творів, зокрема, Літургія св. Йоанна Золотоустого для мішаного хору та солістів. Писав твори на сл. укр. поетів М. Вороного, М. Горішного, І. Качуровського, Р. Купчинського, Є. Лещук, Н. Лівницької-Холодної, О. Олеся, В. Сосюри, М. Угрин-Безгрішного, Лесі Українки, І. Франка, М. Шашкевича, Т. Шевченка, сучасних німецьких авторів Є. Асмана, О. Рота, А. Шейфер та на власні тексти. У 2005 видав альбом власних творів «Композиції». У цей час створив «Гімн Помаранчевої революції» (сл. Д. Павличка, 27 листопада 2004). У своїх творах часто звертався до фольклору, намагався зберегти традиції укр. мелосу, голосоведення тощо; збагачення муз. мови через звертання до давніх пластів пісенної і танцювальної нар. творчості свідчить про вплив неофольклоризму. Водночас наявні стильові риси романтизму: наспівність мелодизму, виразність фразування, використання 3-шарової фп. фактури тощо.

Дискогр.: Stephan Spiech and Sandor Lakatos Gypsy Ensemble – Pearls of Ukraine. Виконавець: Stephan Spiech and Sandor Lakatos Gypsy Ensemble. Альбом: Pearls of Ukraine. Folk songs and dances. Видавець, каталожний номер: Aron Record – APON 2636. Формат 33 rpm/12. [Б. д.].

Муз. твори: Композиції. Нью-Йорк; Мюнхен; Львів, 2005; Божественна Літургія св. Йоанна Золотоустого (для мішаного хору та солістів). Мюнхен, 1979; Євшан-зілля. Співаник для молоді / нотна графіка і технічне упоряд. С. Спех. Мюнхен: Накладом Укр. Християнського Об'єднання Молоді в Німеччині (Українська ТМСА / ШСА), 1963.

Літ.: Кіпа А. Передмова. *Спех С. Композиції*. Нью-Йорк; Мюнхен; Львів, 2005; Німилевич О., Хрипун Р. Мистецька спадщина композитора і співака Степана Спеха. *Молодь і ринок*. 2012. № 4 (87); Хрипун Р. Хорова музика у творчості Степана Спеха – яскравого представника української діаспори Німеччини. *Молодь і ри-*

нок. 2015. № 12 (131); Шарко Б. Німецький хор співав Святу Літургію українською мовою. *Християнський голос*. 1977. Чис. 33 (1490). 14 серпня; Шарко Б. Помер співак і композитор Степан Спех. *Свобода*. 2009. № 17. 24 квітня; Зимомря М., Панько С., Зимомря І., Юрош О. Непроминальний спадок Степана Спеха. *Свобода*. 2009. № 47. 20 листопада; Паплаускайте М., Кіт Я. Ірина Спех: Наше завдання – знаючи чужу мову, обов'язково пропагувати українську! *День*. 2010. 18 червня; Студня Н. В концерті «Композиції» української класики вперше прозвучать твори С. Спеха в аранжуванні Б. Фроляк. URL: <http://photo-lviv.in.ua/v-kontserti-kompozytsiji-ukrajinskoji-klassyky-vpershe-prozvuchat-tvory-stepana-spjeha-v-aranzhuvanni-bohdany-frolyak>.

С. Василик

СТАРИЦЬКИЙ Михайло Федорович

(05.10.1957, м. Луганськ – 09.04.2014, м. Франкфурт-на-Майні, ФРН) – композитор, муз. редактор. Член НСКУ. З родини музиканта. У 1976 закінчив Ворошиловградське муз. училище по кл. скрипки, у 1984 – Київську консерваторію (кл. композиції А. Штогаренка). У 1978–79 грав у симф. оркестрі Ворошиловградської філармонії, у 1984–98 – муз. редактор видавництва «Музична Україна». Брав участь у фестивалі «Музичні прем'єри сезону» (1990, 1996). У 1991 почав працювати муз. редактором на Київській кіностудії художніх фільмів ім. О. Довженка. Від 1998 жив у Москві (РФ), працював на посаді головного бібліотекаря у відділі нотних видань і звукозаписів в Російській держ. бібліотеці, від 2005 – у Німеччині.

Муз. твори: для симф. оркестру: «Присвячення Йозефу Гайдну» (Симфонія), Симфонічний етюд (1985); для камерного оркестру: 5 п'єс; для струнного оркестру: Камерна симфонія № 1; «Summa Elegie»; № 2 «Маленькі соїти»; камерно-інструментальні: «Післямова» для трьох флейт, гобоя, фп., і низьких струнних; дві п'єси («Наче дивився ти крізь старе скло», «Політ білого птаха зі сну») для флейти, гобоя, кларнета, фагота, фп. і струнних; «Hic et nunc» для 4-х тромбонів, фп. та струнного оркестру; Септет для кларнета, фагота, валторни, скрипки, альту, віолончелі та контрабаса; Струнні квартети № 1, № 2, № 3, № 4 («Три графеми»); фп. тріо; «Краєвид» для 11 інструментів; «Нічна п'єса» для флейти, гобоя, кларнета, фагота, валторни та арфи; «Ekloge» для флейти, гобоя, кларнета, фагота та валторни; «Прелюдія, fuga та забутий капелюх мисливця» для флейти, гобоя, фагота та челести; «Передчуття» для струнного квінтету; «Quo Vadis?» для флейти, гобоя, скрипки, альту та віолончелі; «Litanei» для флейти, кларнета, фагота та контрабаса; Прелюдія та 3 послюдії для флейти, кларнета та віолончелі; Капричіо № 1 для гобоя, струнних та дзвіночків; Капричіо № 3 для флейти та струнних; Капричіо № 5 для духових; для скрипки і фп.: Соната, «Лігеія», 3 прелюдії, 2 п'єси для альту й фп.; «Psalm sine verbis» для 5-и віолончелей, для віолончелі та фп. – Соната, «Присвячення Якобу Ленцу»; 3 ескізи для гобоя і фп.; для фп.: 3 сонати; Сонатина; П'єса; «Присвячення паталфізікам» (для двох фортепіано); для хору: Диптих (за поезією А. Рембо); Тритих (за поезією Лесі Українки); «Vivre encore» (за поезією Ж. Суперв'єля); «Сад»

СТЕПАНЕНКО

(за поезією В. Свідзинського); *камерно-вокальні*: Капричіо № 2 для баритона, флейти, скрипки, віолончелі, фп. і двіночків (за поезією О. Пушкіна); Капричіо № 4 для тенора, двох скрипок, альту, віолончелі та контрабаса (на текст Ж. Дерріда); «5 віршів А. Ахматової» для меццо-сопрано і фп.; «5 віршів Є. Баратинського» для баритона і фп.; «Біле Різдво» (на вірш В. Голобородька) для баритона і фп.; *музика до кінофільмів*: «Сіроманець» (1989), «Ніагара» (1991), «Тарас Шевченко. Заповіт» (1992–97, 9 серій), «Ну, ти і відьма!» (1992), «Заручники страху» (1993), «Двійник» (1995), «Поет і княжна» (1999).

О. Кушнірук

СТЕПАНЕНКО

(Раймонд, **Raymond Natalie**)

Наталія Владиславівна

(02.10.1961, м. Донецьк) – музикознавиця, муз. критикиня, співачка (сопрано), педагогиня. Канд. мистецтвознавства (1996). Членкиня НСКУ (1996). У 1981 закінчила теоретичний відділ Київського музичного училища ім. Р. Глієра, у 1986 – історико-теоретичний факультет Київської консерваторії (кл. О. Зінкевич). У 1986–87 – муз. редакторка, директорка Укр. відділення Муз. фонду СРСР. У 1987–97 – лаборантка, викладачка, 1997–2000 – доцентка кафедри історії музики етносів України та муз. критики. Брала участь як співачка у виконанні творів укр. композиторів Г. Гаврилець, М. Денисенко, О. Козаренка, Ю. Мейтуса, Л. Расіної, Л. Ревуцького, Л. Юріної. Від 1999 проживає у США, де активно популяризує українську муз. культуру. У 2000–03 очолювала International Music Association, де працювала в напрямку міжнар. муз. зв'язків: організація і проведення концертів відомих американських музикантів Д. Андервуда (саксофон), П. Міллер (мецо-сопрано), Е. Хаймі (фп.), квартету «Lumina», Ф. Жано (Франція, саксофон) (у т. ч. в State Department, Вашингтон, Д.С.; Посольстві України в США), лекцій, майстер-класів, радіо-інтерв'ю, публікація статей у пресі. Виступила з лекціями про укр. муз. культуру в Shepherd University (Західна Вірджинія), коледжі Південного Меріленда (CSM, La Plata, MD), GMU (Вірджинія), UMD (Меріленд), «The Ukrainian Academy of Arts and Sciences in US, inc.». Брала участь у зборі коштів у США для видання «Українська енциклопедія джазу» В. Симоненка (Київ, 2004). Була запрошена як перекладачка, консультантка та викладачка у Board of Education Charles County, Southern MD у рамках програми «Civic Mosaic». Викладала у Garrett Music Academy, працювала у Бібліотеці Конгресу (слов'янський відділ), ОСС бібліотеці (Вашингтон, Д.С.).

Літ. твори: канд. дис. «Хорові твори Л. Дичко “И нарекоша имя Киев”, “У Києві зорі”. Питання поетики» (Київ, 1996); Творчий портрет Ю. Іщенка. Буклет. Київ, 1989; «Одчиняйте двері» (Про кантату № 3 О. Киви на сл. Т. Г. Тичини). *Наука і культура*. Київ, 1986; «Таку музику слід показувати світові». *Наука і культура*. Київ, 1991; Музыкальный театр. Одесса. Спор ведуть

молодые. СМ. 1987. № 2; Митці – воїнам. *Музика*. 1987. № 1; Невпинність пошуку. *Музика*. № 3; На ювілейному концерті. *Музика*. № 4; Неординарність вислову. *Музика*. № 6; Факти, події, хроніки. *Музика*. 1991. № 5; Ars nova кінця ХХ століття. *Музика*. № 6; Про новий дует. *Музика*. 1992. № 2; Аплодує журі. *Музика*. № 3; На компакт-дисках – всі симфонії [про запис усіх симфоній Б. Лятошинського]. *Музика*. 1995. № 2; «Відчуття свободи – завжди бути новим». *Музика*. 1998. № 4; «Пишучи ноти, ми передбачаємо зовсім інше» (Луї Куперен). *Музика*. 1999. № 3; «Perpetuum mobile» за течією. *Музика*. 2002. № 4–5; Барокко і авангард. *Музика*; Бути почутим. *Музика*. 2003. № 3; Поднимаю идею до художественной высоты. *Советский балет*. 1991. № 1; Творчество – вопреки апатии. *Советский балет*. 1991. № 3; Хореографические выражи театра Гюнтера Пика. *Советский балет*. 1991. № 6; К 80-летию Киевской государственной консерватории. *Музыкальный календарь*. Ежегодник. Москва, 1992; Уславлення Россіні. *Українська культура*. 1993. № 2; Дні Швейцарії в Києві. *Art-line*. 1997. № 5–6; Неостывшие эмоции из города на «О!». *Art-line*. № 7–8; Эффект «вспышки», или снова Одесса «МАМа». *Art-line*. № 12; «Two days and two nights of new music». *Музыкальная академия*. 1998. № 2; О том, как «Влюблённый соловей» признался в любви на месяц раньше и запел голосом... барочной флейты траверсо в... Запорожье. *Музыкальная академия*. 2002. № 3; Кольорова семантика у творах Лесі Дичко. *Українське музикознавство*. 1999. Вип. 29; Фестивальний вибух 90-х років в Україні. *Мистецькі обрії*–98. Київ, 1999. Вип. 1; Два дні і дві ночі («Часи не повторюються – вони тільки римуються»). *Мистецькі обрії*–98. Київ, 1999. Вип. 1; Йому справедливо дано ім'я – Успіх. *Світ мистецтва*. 1999. Жовтень; Патрісія Міллер – світова зірка оперного та камерного мистецтва. *Міжнародний туризм*. 2002. № 6; Загальна характеристика сюжетної основи ораторії Лесі Дичко «І нарекоша ім'я Київ». *Науковий вісник НМАУ ім. П. Чайковського*. 2002. Вип. 19. Кн. 3; Леся Дичко: Грані творчості; Кольорова семантика в хорових творах Л. Дичко на прикладі творів «У Києві зорі» та «І нарекоша ім'я Київ». *Науковий вісник НМАУ ім. П. Чайковського*. 2002. Вип. 19. Кн. 3; Аналіз поетичного ряду ораторії «І нарекоша ім'я Київ» Л. Дичко та його вплив у створенні композиторської концепції. *Науковий вісник НМАУ ім. П. Чайковського*. 2013. Вип. 92; Пароль «Ромашка». *КіЖ*. 1985. 14 липня; Думки майбутніх критиків. *КіЖ*. 1986. 22 червня; Перемога в чотири руки. *КіЖ*. 1992. 3 жовтня; Друге дихання. *КіЖ*. 21 листопада; Новое время старинных страстей. *Зеркало недели*. 1998. 25–31 юлія; Леся Дичко – явище в українській музиці. *Новий шлях. Ukrainian weekly*. (Торонто), 2001. 4 жовтня; Мелодії «Київ-мюзік-фесту». *Свобода*. (Нью-Йорк), 2002. 12 квітня; «Музичні прем'єри сезону». *Свобода*. (Нью-Йорк), 2002. 16 серпня; Музичний фестиваль «Барокко і авангард». *Свобода*. (Нью-Йорк), 2002. 23 серпня; П. Міллер і С. Салтерс були окрасою фестивалю. *Свобода*. (Нью-Йорк), 2002. 6 грудня (у співавт. з О. Кушнірук); Музичні проекти втілюються в життя. *Свобода*. (Нью-Йорк), 2002. 27 грудня; Музичні інструменти для України. *Свобода*. (Нью-Йорк), 2003. 7 березня; В Україні видано енциклопедію джазу. *Свобода*. (Нью-Йорк), 2005. 7 січня; Композитора Богдану Фільц вітали в США. *Свобода*. (Нью-Йорк), 2005. 25 лютого; Віктор Луцюк співає у провідних театрах світу. *Свобода*. (Нью-Йорк), 2005. 27 травня; Балет «Лускунчик» – в Америці. *Свобода*. (Нью-Йорк), 2007. 23 березня; Chorus works

of Lesya Dychko. *Musikgeschichte in Mittel- und Osteuropa Mitteilungen der internationalen Arbeitsgemeinschaft an der Technischen Universität Chemnitz*. Chemnitz, 1998. Heft 2; Author and History (Lesya Dychko chorus compositions as an example of the reconstruction of the historical image). *Annals: Almanac*. New York, 2001. № 23; A cultural exchange. *La Plata. Indian Head Independent* (South Maryland, USA). 1999. August 21; Saxophonist Dale Underwood in Kyiv. *Welcome to Ukraine*. (Київ), 2001. № 2; «Kyiv-Music-Fest». *Welcome to Ukraine*. (Київ), 2001. № 4; статті в енциклопедичних виданнях – ЕСУ, німецькій муз. енциклопедії *Die Music in Geschichte und Gegenwart*.

О. Кушнірук

СТЕЦУРА

(Стецюра, Stecura, дів. прізви. Сквіртнянська) Ірена (Ірина, Irene)

(27.06.1931, м. Краків, Республіка Польща – 18.11.2011, м. Тернопіль) – музикознавиця, продюсерка, піаністка, видавчиня. Дружина піаніста Р. Стецюри. Магістерка муз. мистецтва. Після 2-ї світової війни з батьками через табори переміщених осіб в Австрії переїхала до Нью-Йорка (США). Брала активну участь у житті укр. спільноти. Була членом «Пласту». Закінчила муз. факультет Гантер коледжу (Hunter College MA CUNY). У 1964–74 – менеджерка Нового т-ру на Бродвеї (Broadway New Theatre, у 1968–74 працювала із С. Юроком, S. Hurok). Підтримувала укр. музикантів (зокрема матеріально, допомагала облаштуватись у США: Л. Аргімів, В. Винницькому, О. Крисі, М. Суку, М. Скорику, О. Слободянику, Н. Хомі). Входила до числа ради директорів (Board of Directors) Укр. інституту Америки. Співзасновниця в рамках Інституту муз. секції (Music At The Institute, відкриття 28 жовтня 1989 – фп. концерт О. Слободяника та його сина Олександра). У 1993 заснувала Укр. мистецьку агенцію (The Ukrainian Artist Management Agency, Нью-Йорк). У 1993 переїхала до Києва як радник міністра культури І. Дзюби (1993–94). Намагалася запровадити в Україні західний стиль менеджменту в культурі. Виступала зі статтями з цих питань в газ. «День» і «Дзеркало тижня». Розробила авторську лекцію «Класна класика» (The Classics are Classy), виступала з нею в Києві, Вінниці, Житомирі. Ініціаторка написання підручника «Українська музична культура» Л. Корній і Б. Сюги. Упродовж 1996–2006 видавала (переважно власним коштом) двомовний щомісячник *Kyiv Cult* (Culture & Entertainment / Культура і розваги, укр. та англійською мовами), де висвітлювалися найвизначніші події мистецького життя, зокрема, академічної музики й театру України. Організувала Товариство «Друзів Національного художнього музею» для збору коштів на реставрацію. Підтримувала багатьох укр. музикантів, зокрема, продюсувала авторські концерти В. Рунчака, американські гастролі хору «Київ» та випуск CD з їхнім записом Літургії П. Чайковського (1998, соліст В. Овдій). 6 жовтня 2012 за програмою Music At The

Institute в Укр. інституті Америки відбувся концерт «Immortal Beloved» із творів Л. Бетховена, присвячений пам'яті С. [виконавці: Р. Скарлата (баритон), С. Івахів (скрипка), А. Пелед (віолончель), Г. Каліш (фп.)].

Літ. твори: Про ринкові реформи в академічній музиці України. *День*. 2000. 20 січня; Хор-фест «Золотоверхий Київ» як рушій культури. *День*. 2003. 18 червня; Вікно у світ. *День*. 2004. 26 травня; Євробачення–2005: не у співаках справа. *День*. 2004. 18 червня; Українська культура: Брак грошей чи брак бажання? *Дзеркало тижня*. 2005. 8 липня; На Заході наші звання викликають сміх... *Дзеркало тижня*. 2005. 23 вересня; Український авангард. *День*. 2005. 27 вересня; Quo Vadis? *Дзеркало тижня*. 2005. 14 жовтня; Замість оркестру. *День*. 2005. 2 грудня; Як нищать імідж. *Дзеркало тижня*. 2005. 2 грудня; Відчайдушний крик української музики. *Дзеркало тижня*. 2006. 17 березня; Навіки разом ...з рудиментами «совка»? Про «квіти від президента» та інші традиції. *Дзеркало тижня*. 2006. 29 вересня; Трансатлантичний дует. *Дзеркало тижня*. 2006. 13 жовтня; Опера на Майдані. *День*. 2007. 18 липня; Кому в Україні музикувати добре? Забута «мелодія» – про головне. *Дзеркало тижня*. 2007. 9 листопада; Дежавю без Лисенка. Чи потрібні міжнародні музичні конкурси тільки «для галочки»? *Дзеркало тижня*. 2007. 14 грудня; Nota bene! Композитор Володимир Рунчак: «Радянські «почесні звання» вже давно дискредитували себе – і професійно, і морально». *День*. 2008. 25 січня; Реконструкція української опери. Про «великий стиль» і не менші проблеми. *Дзеркало тижня*. 2008. 6 червня; Дива концертного сезону. *Український тиждень*. 2009. 3 липня; «Ми почали на тебе, Україно. *Український тиждень*. 2010. 1 лютого.

Літ.: Новини. Свобода. 1973. 13 жовтня; [Б. п.]. *Immortal Beloved. All-Beethoven Program. Dedicated to the memory of Irena Stecura: Ukrainian Institute of America. Past events archive.* URL: <https://ukrainianinstitutenyc.wordpress.com/2012/10/06/mati-presented-immortal-beloved-in-memory-of-irena-stecura>.

І. Сікорська

СТЕЦУРА

(Стецюра, Stecura) Осип

(25.03.1907, м. Львів – 21.02.1976, м. Нью-Йорк, США, похований у м. Баунд-Бруці, США) – оперний і концертно-камерний співак (бас-баритон), юрист, громадський діяч. Дядько піаніста Р. Стецюри. Магістр права. Закінчив 8 класів укр. академічної гімназії (1924, співав у гімназійному хорі), юридичний факультет Львівського університету (1928), ВМІ ім. М. Лисенка. Вокалу навчався у О. Пясецької, І. Прокоповича, В. Качмара. Співав у чоловічих хорах «Сурма» й «Бандурист», мішаному хорі «Боян», у «Ревелерсах», «Веселому Львові», у супроводі німого кіно. Дебютував на сцені 1 червня 1930 як соліст чоловічого хору «Бандурист» на ювілейному концерті з нагоди 25-річчя заснування (зал Муз. товариства ім. М. Лисенка). У 1931 виїхав до Кракова. У 1932–39 жив у Варшаві, брав приватні уроки вокалу в проф. Ч. Заремби, одночасно працював у фірмі «Орбіс» (кіоски з продажу книжок, газет та журналів на території Польщі). Як співак брав участь у

СТЕЦУРА

культурному житті укр. громади у Варшаві й Кракові. Виконував стрілецькі пісні. 15 березня 1941 організував у Кракові урочисту Академію до 80-річчя смерті Т. Шевченка («Гетьмани» та «Ой Дніпре мій, Дніпре» М. Лисенка). Від 1945 жив у Мюнхені, брав уроки співу в Школі Е. Бомбергер. У 1946–49 – член Оперного ансамблю п/к Б. Пюрка. Виступав з концертами в багатьох містах Німеччини й Австрії разом з М. Романовською-Плешкевич (сопрано), В. Третьяком (скрипка), Р. Стецуруою (фп.). Співав у Байройті («Севільський цирюльник» Дж. Россіні), Зальцбурзі (Моцартеум), Відні (Раймонд-театр, оперета). Брав участь у концертах укр. громад (зокрема 7 липня 1947 – у Міттенвальді з нагоди 35-річчя «Пласту»). У березні 1949 емігрував до США (Нью-Йорк). Працював дяком при церкві Святих Петра й Павла у Джерсі-Сіті. Уславився виконанням кантів «Не плач, Рахіле» та «Плотію уснув». Співав також у чоловічому хорі «Думка» п/к Л. Крушельницького. На американській сцені вперше виступив 10 квітня 1949 (зал Dikenson-high-school, Джерсі-Сіті) на молодіжному муз.-танцювальному фестивалі як соліст хору ім. М. Лисенка п/к Е. Крука та сольню (арія з опери «Князь Ігор» О. Бородіна, «Думка» О. Бобикевича та «Я мав собі дівчину» М. Гайворонського). Отримав схвальні відгуки в пресі. Співав на сцені Карнегі-Холу; 1949 в заключному концерті муз. фестивалю «Гомін України» (у 1-у відділенні – арія Карася з 3-ї дії опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, у 2-у – виконав роль І. Мазепи в мистецькій композиції «Велика ідея гетьмана Мазепи»); 1954 – у партії Миколи (1-а дія опери «Утоплена» М. Лисенка); 1959 – на фестивалі «Гомін України», присвяченому 65-річчю створення Укр. нац. союзу – виконав гімн Канади та роль І. Мазепи в оновленій муз. композиції «Велика ідея гетьмана Мазепи»; 1961 в концерті до 100-річчя смерті Кобзаря (з укр. хором «Думка» зі 150-и осіб і симф. оркестром п/к І. Задорожного) виконав «Заповіт» і солоспів «Не нарікаю я на Бога» М. Фоменка. Виступав також 1962 перед укр. студентською громадою Нью-Йорка (зал Вашингтон Ірвінг Гай-Скул); 1963 – на концерті пам'яті митрополита А. Шептицького (школа Святого Юра); 1968 – на вечорі Спілки укр. журналістів Америки, присвяченому 50-річчю соборності України (концертна зала Укр. муз. інституту); 1972 в Йонкерсі на концерті до 80-річчя з дня народження кардинала Йосипа Сліпого (зал Укр. нар. дому). У 1950–60-х – учасник квартету легкої музики «Львівські волокити» п/к І. Задорожного [разом з Є. Чорнієм (1-й тенор), В. Барвінським (бас) та в супроводі Б. Перфецького (фп.)]. Мав великий репертуар. Однаково вдало виконував твори різного характеру та жанрів (арії з опер, духовні твори, стрілецькі й сучасні молодіжні пісні). Найчастіше звучали «Отче наш» І. Новохацького, «Псалом 96» В. Барвінського, «Ін Квеста Томба» Л. Бетховена,

«Ой зійшла зоря над Почаєвом» М. Леонтовича. Як громадський діяч у 1958–75 був секретарем Укр. нар. союзу, членом проводу крайової пластової старшини, заступником голови управи пластунів-сеньйорів, відповідальним за ділянку спонсорства оселі «Союзівка» тощо. У Панахиді пам'яті С. (участь взяла понад 300 осіб) співали церковний хор собору Святого Юра п/к Л. Крушельницького, на цвинтарі в Баунд-Бруці – хор церкви Святого Івана Хрестителя в Ньюарку п/к М. Добоша (виконав «Чуєш, брате мій». Л. Лепкого). 1 жовтня 1978 на могилі С. відбулося освячення пам'ятника за участі хору «Думка» з Нью-Йорка.

Партії: Карась («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Микола [«Утоплена» («Майська ніч» в ред. М. Фоменка), «Ноктюрн» М. Лисенка], Ігор («Князь Ігор» О. Бородіна). Фігаро («Севільський цирюльник» Дж. Россіні), «Кармен» Ж. Бізе, Шарплес, («Мадам Баттерфляй», «Тоска» Дж. Пуччіні), Тоніо («Паяці» Р. Леонкавалло), «Кавалерія рустікана» П. Масканьї, «Циганський барон» Й. Штрауса.

Літ.: [Б. п.]. Книга мистців. Торонто, 1954; Німчук І. На службі нації. Огляд праці українських театрів і хорів серед українських скитальників в Європі. *Ювілейний календар-альманах Українського Народного Союзу на 1949 рік*. URL: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1234/file.pdf>; Климовський Яр. «Весели волокити». *Свобода*. (Нью-Йорк), 1955. № 102; Кедрин І. Осип Стецура. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1986. 14 лютого; [Б. п.]. Незрівняний «Запорожець за Дунаєм». Альманах Українського Народного Союзу, 1981. URL: <http://svoboda-news.com/archiv/almanachs/1981/index.html#/46/zoomed>; Житкевич А. Осип Стецура. *Meest-Online*. 2017. 6 липня: Рубрика: Культура. URL: <https://meest-online.com/culture/osyp-stecura/>.

І. Сікорська

СТЕЦУРА

Роман (Stecura Roman)

(бл. 1930, Галичина) – укр. та американський піаніст. Племінник О. Стецури. Учень Р. Савицького, Т. Микиші, П. Вайнгартена (Відень), Пембауера (Мюхен) і Л. Мітмана (Нью-Йорк). Виступав з концертами в Нью-Йорку, Торонто, у т. ч. з Камерним тріо (разом з І. Ковалевим та Х. Колессою). Від 1955 гастролював із сольними концертами в багатьох містах США. Був також піаністом хору «Думка» в Нью-Йорку. Провадив пед. діяльність в УМІА (Нью-Йорк).

Літ.: Рудницький А. Українська музика: Історико-критичний огляд. Мюнхен, 1963.

І. Горбунова

СУК**Микола Петрович**

(21.12.1945, м. Київ) – піаніст, педагог. Засл. арт. УРСР (1973). Лауреат Міжнар. конкурсу піаністів ім. Ф. Ліста – Б. Бартока (Будапешт, 1971, I премія і Золота медаль). Почесний професор НМАУ ім. П. Чайковського. Син П. Сука. Навчався гри на фп. з 4-х років у своєї матері. У 1962 закінчив

КССМШ ім. М. Лисенка (кл. фп. Є. Будницької), у 1968 – Московську консерваторію (кл. Л. Власенка), у 1971 – аспірантуру при ній (кер. той самий). У 1971–86 – соліст Київської, у 1986–90 – Московської філармоній. У 1970–86 – викладач Київської, у 1986–90 – Московської консерваторій. У 1990 емігрував до США, де був директором і художнім кер. УМІА в Нью-Йорку. Викладав у консерваторії New England (Бостон, США), муз. школі Manhattan (Нью-Йорк, США), Колумбійському університеті, Університеті Південної Алабами, від 2001 – в Університеті шт. Невада (Лас-Вегас). С. активно концертував у СРСР, а також країнах Західної Європи, Азії та Америки, у т. ч. як соліст з оркестрами п/к В. Балея, Ф. Глуценка, Р. Кофмана, С. Турчака та ін. У репертуарі: численні твори зарубіжних (Б. Барток, Л. Бетховен, Й. Брамс, К. Дебюссі, Ф. Ліст, В.-А. Моцарт, А. Скарлатті, Ф. Шопен) та укр. (І. Карабиць, В. Сильвестров, М. Скорик) композиторів. У Нац. галереї мистецтв (Вашингтон, США) 22 березня 2001 на концерті, присвяченому М. Колессі, С. виконав його «Осінній» та «Гуцульський» прелюди. У співпраці із симф. оркестром «Філармонія» Чернігівського обласного філармонійного центру фестивалів та концертних програм сприяв популяризації в Україні творчості С. Борткевича. Наприкінці 1990-х здійснив triumфальний концертний тур із НСО України в Австрії та Німеччині. У дуеті з О. Крисяю виконав повний цикл сонат для скрипки і фп. Л. Бетховена. С. – гість XI Міжнар. муз. фестивалю «КиївМузикФест–2000». Був артистичним директором проекту «Спільнота молодих піаністів Міжнар. конкурсу пам'яті В. Горовиця на підтримку укр. ініціативи "Гармонія життя без вроджених вад"» під час III Міжнар. фестивалю «Київські літні муз. вечори» (2000), де виступив з молодими піаністами – учасниками конкурсу пам'яті

В. Горовиця в концертах «Романтична фортепіанна музика в одну, дві, три, чотири, п'ять та шість рук» та «Маловідома фортепіанна музика» в Колонному залі Нац. філармонії України. Виконавський стиль С. характеризується темпераментом, вишуканістю, інтелектуальністю, віртуозністю, його мистецтво гри порівнювали з піанізмом С. Ріхтера, В. Софроніцького. С. присвятили свої твори М. Скорик (Партита № 5, 2-й фп. концерт), В. Сильвестров, І. Карабиць (2-й фп. концерт).

Дискогр.: *грамплатівки LP:* Ліст Ф. Фантазія-соната «Після прочитання Данте», Барток Б. Дві бурлески, 5 п'єс «На вільному повітрі»: М. Сук (фп.). Москва: Мелодія, 1977. С 10-06283-4; Фортепіанна музика українських композиторів: Скорик М. Партита № 5, Прелюдія DСH; Степаненко М. Образи (1-й зошит); Сечкін В. Вечір в Моравії (із циклу «Чехословацькі враження»); Сильвестров В. Соната: М. Сук (фп.). Москва: Мелодія, 1979. С 10-11429-30; Брамс Й. 10 інтермеццо: М. Сук (фп.). Москва: Мелодія, 1986. С 10-24347-000; *CD:* Артьомов В. Концерт для 13 духових, фп. і ударних: М. Сук (фп.), симф. оркестр Міністерства культури СРСР, диригент В. Балея. Москва: Russian Disc, 1993. МК 417116; Mykola Suk, pianist. – Troppe Note / Cambria, 1996; Ludwig van Beethoven. The Complete Violin Sonatas. Triton (DML Classics), 1999 (Collaboration with Oleh Krysa); Mykola Suk Plays Liszt Piano Favorites. Music and Arts Programs, 2009. B01AB9VMW4.

Літ.: Кордун В. Співучі клавіші. *Вечірній Київ*. 1972. 9 жовтня; Ровенко Г. На сцені – лауреати. *КіЖ*. 1973. 29 квітня; Кіндрась К. Микола Сук: «У Москві не було такого ідеологічного пресингу, як у Києві чи Львові». *Урядовий кур'єр*. 2011. 29 жовтня; Харитонова І. Проект «Спільнота молодих піаністів Міжнар. конкурсу пам'яті В. Горовиця на підтримку української ініціативи "Гармонія життя без вроджених вад"». URL: <http://ibis-birthdefects.org/start/ukrainian/horowu/hm/>; Guerrieri M. Mykola Suk plays Liszt at Boston Conservatory. *Boston Globe Correspondent*. 2011. November 11; Horowitz J. Taking Liberties with Liszt: Pianist Mykola Suk celebrates a unique composer. Copyright: Globe Newspaper Company, 2011.

О. Кушнірук

Т

ТАРАНОВА

Клавдія

(бл. 1922, Україна) – камерна співачка, мецо-сопрано. Закінчила Київську консерваторію (1938–43, кл. О. Брагіна). Концертувала в Києві (1942), Львові (1944), Карлсбадені (Німеччина, 1945). У 1949 переїхала до США, де з успіхом концертувала. Співала твори укр., рос. та західних композиторів. У 1961 відкрила у Нью-Йорку власну вокальну школу.

Літ.: Лисенко І. Таранова Клавдія. *Лисенко І. Словник співаків України*. Київ, 1997; [Б. п.]. Перед концертом «Самопомічі». *Америка*. 1953. № 39.

ТАРАС

Таїсія

(бл. 1920, Полтавщина) – оперна співачка (сопрано). У 1938–41 навчалася в Київській консерваторії, у 1943–44 – у Будапештській муз. академії, також – у А. Лянга та М. Івон'юна. У 1940-х була солісткою Інтернаціонального симф. оркестру в Німеччині, у 1951–53 – Новоавстралійської опери в Мельбурні, з 1953 – Нац. опери Австралії та Елізабет Транс Опера Ко в Сідней. Виступала з концертами на радіо і багатьох сценах Австралії, де і проживає з 1955 року. Виконувала укр. музику.

Партії: Джільда, Леонора («Ріголетто»), «Трубадур» Дж. Верді), Маргарита («Фауст» Ш. Гуно), Мімі («Богема» Дж. Пуччіні).

Літ.: Лисенко І. Тарас Таїсія. *Лисенко І. Словник співаків України*. Київ, 1997.

ТИМОШЕНКО-ПОЛЕВСЬКА

Людмила

(1893, м. Харків – 19.12.1975, м. Нью-Йорк, США) – віолончелистка, педагогиня. Дружина піаніста М. Полевського та мати віолончелистки З. Полевської. Закінчила Харківське муз. училище, Муз.-драм. училище Московського філармонічного товариства (кл. А. Брандукова). Концертувала як солістка і як членкиня Укр. тріо (з 1932 – Укр. держ. тріо), куди, крім неї, ще входив М. Полевський та О. Ільевичев. З 1921 до 1941 викладала (з 1928 – професор) у Харківській консерваторії (до 1934 –

Муз.-драм. інститут). Під час 2-ї світової війни емігрувала в Австрію (викладала у Віденській консерваторії музики і драм. мистецтва), потім – до Італії (викладала в Римській консерваторії), згодом – до США (викладала в Нью-Йоркському муз. інституті та у Філадельфії).

Літ.: [Б. п.]. Полевська Людмила. *Мала Українська музична енциклопедія* / ред. О. Залеський. Мюнхен, 1971; Лисенко І. Полевська Людмила. *УМЕ*. Київ, 2018. Т.5.

ТИСЯК

(псевд. Юстін) Василь Васильович

(21.10.1900, с. Велдіж, тепер с. Шевченкове Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 05.07.1967, м. Торонто, Канада) – оперний і камерний співак, тенор. Вокалу навчався в УВП ім. М. Драгоманова у Празі (1922–25). Там само закінчив юридичний факультет Карлового університету (1924). Також навчався у Т. Левіви (1927–29) та Є. Гарбіно (1930–32). У 1932 став лауреатом всеєвропейського конкурсу вокалістів у Відні (I премія, золота медаль). Дебютував з концертами у Празі та Ужгородському муз.-драм. театрі. У 1932–33 – соліст Львівської опери, у 1933–39 – Великого театру у Варшаві, у 1939–41 – Львівського т-ру опери та балету, у 1941–44 – Львівської опери (німецька окупація). У цей час на Львівській сцені Т. виступав поряд з такими музикантами, як диригенти Л. Туркевич та М. Колесса, солісти І. Туркевич-Маргинець, Л. Черних, Є. Поспієва, З.-Л. Дольницький, І. Маланюк, М. Скала-Старицький, І. Романовський та ін., мав великий успіх. У 1944 емігрував за кордон, де виступав у Франції, Іспанії, Бельгії, Алжирі. З 1950 – проживав і концертував у Канаді. Володів 10-а мовами світу. Виступаючи солістом разом з Капелюю бандуристів ім. Т. Шевченка з Торонто, пропагував укр. пісні та твори укр. композиторів. Наспівав кілька платівок укр. пісень та романсів.

Партії: Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, Петро («Наталка Полтавка» М. Лисенка), Єник («Продана наречена» Б. Сметани), Фауст («Фауст» Ш. Гуно), Турріді («Сільська честь» П. Масканьї), Каварадоссі, Пінкертон («Тоска», «Чіо-Чіо сан» Дж. Пуччіні), Хозе («Кармен» Д. Бізе), Альфред, Герцог, Радамес («Травіата», «Ріголетто», «Аїда» Дж. Верді), Педро («Долина» д'Албера), Джералд («Лакме» Л. Деліба), Грабець («Балладина» В. Желенського). Ленський («Євгеній Онегін» П. Чайковського, Садко («Садко» М. Римського-Корсакова).

Літ.: Тисяк Василь. *Мала Українська музична енциклопедія* / ред. О. Залеський. Мюнхен, 1971; Лисенко І. Тисяк Василь. *Лисенко І. Словник співаків України*. Київ, 1997; [Б. п.]. Концерт нашого співака у Львові. *Діло*. 1928. 29 листопада; [Б. п.]. Великий успіх Василя Тисяка у Варшавській опері. *Новий час*. 1934. 8 липня.

А. Азарова, І. Лисенко,

ТУРКЕВИЧ

Ірина Іванівна

(25.07.1899, м. Броди, тепер Львівської обл. – 05.07.1983, м. Вінніпег, Канада) – оперна і ка-

мерна співачка, педагогиня, режисерка. Сестра диригента Л. Туркевича та композиторки С. Туркевич. Закінчила Львівський ВМІ ім. М Лисенка по кл. фп. та Львівську й Берлінську консерваторії по кл. вокалу. Удосконалювала майстерність у Празі та Парижі. Закінчила також філософський факультет Львівського університету. У 1923 концертувала по Галичині як солістка львівського хору «Бандурист». Працювала в Українському театрі Й. Стадника. У 1927–33 та 1942–44 була солісткою Львівської, а в 1933–41 – Празької опер. У 1944 переїхала за кордон. Концертувала у Відні та Парижі. У 1940-х роках була кер. укр. оперного ансамблю в Карлсфельді (Німеччина), а 1950 переїхала в Канаду, де заснувала оперно-драм. т-тр та працювала в ансамблі «Ренесанс» п/к Г. Ярошевича. Долучилася до створення укр. дитячого т-ру (Вінніпег, Оттава). У своїй творчості активно пропагувала музику укр. композиторів М. Лисенка, С. Людкевича, В. Барвінського, Я. Степового, К. Стеценка, П. Ніщинського, О. Нижанківського та ін.

Партії: Оксана («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Маги («Катерина» М. Аркаса), Галька («Галька» С. Монюшка), Маженка («Продана наречена» Б. Сметани), Маргарита («Фауст» Ш. Гуно), Мікаела («Кармен» Ж. Бізе), Віолетта («Травіата» Дж. Верді), Манон («Манон» Ж. Массне), Тоска («Тоска» Д. Пуччіні), Ліза («Пікова дама» П. Чайковського). Серед поставлених вистав: «Катерина» М. Аркаса, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Утоплена», «Ноктюрн», «Коза-дереза» М. Лисенка та ін.

Літ.: Туркевич Ірина. *Мала Українська музична енциклопедія* / ред. О. Залеський. Мюнхен, 1971; Лисенко І. Туркевич Ірина Іванівна. *Лисенко І. Словник співаків України*. Київ, 1997; [Б. п.]. Концерт Ірини Туркевич. *Діло*. 1924. 3 вересня; Марунчак М. Біографічний довідник до Історії українців Канади. Вінніпег, 1986.

А. Азарова

ТУРКЕВИЧ Лев Іванович

(04.05.1901, м. Броди, нині Львівської обл. – 04.11.1961, м. Торонто, Канада) – композитор, диригент, шахіст. Брат І. Туркевич-Мартинець та С. Туркевич-Лукиjanович. Народився в сім'ї греко-католицького священика. Навчався у Віденському університеті на філософському факультеті за спеціальністю музикологія, у ВМІ ім. М. Лисенка, Львівській консерваторії, також у Віденській муз. академії (за фахом фп. у проф. Ф. Вюрера, за фахом композиції у проф. Й. Маркса). У сфері зацікавлень Т. також математика (студювався у Львівському університеті на кафедрі математики) та шахи. З 1927 року працював диригентом львівських хорів «Боян», «Бандурист», Львівської опери, оперних т-рів та симф. оркестрів у Варшаві, Кракові, Познані, Бидгощі. З 1945 року гастролював у Німеччині,

Швейцарії, Австрії як диригент ним же створеного хору «Ватра». З 1948 проживав у Канаді, виступав як хоровий, оперний та симф. диригент. У творчому доробку: вокальні та твори для оркестру, аранжування нар. пісень.

Літ.: [Б. п.]. Туркевич Лев. *Енциклопедія українознавства: Словникова частина*: [в 11 т.]. Париж; Нью-Йорк, 1955–1995; Туркевич Лев. *Мала Українська музична енциклопедія*. Мюнхен, 1971; Туркевич В. Хореографічне мистецтво України у персоналіях: Бібліографічний довідник: хореографи, артисти балету, композитори, диригенти, лібретисти, критики, художники. Київ, 1999.

А. Азарова

ТУРКЕВИЧ (Туркевич-Лукиjanович) Стефанія Іванівна

(25.04.1898, м. Лемберг, нині – м. Львів – 08.04.1977, м. Кембридж, Велика Британія) – композиторка, музикознавиця, педагогиня. Сестра диригента Л. Туркевича та співачки І. Туркевич. Визнана першою укр. композиторкою. Навчалася композиції у ВМІ ім. М. Лисенка у Львові (у В. Барвінського), фп. мистецтву – у Відні (1914–16, у В. Курца та Є. Лялевича). У 1921 закінчила Львівський університет, де вивчала філософію, педагогіку та музикознавство. Одночасно (1919–20) навчалася музики в Держ. учительській семінарії та Консерваторії ПМТ (1921). У 1921–23 продовжувала навчання у Віденському університеті (у Г. Адлера) та Віденській муз. академії (у Ф. Вюрера та Й. Маркса). У 1927–30 навчалася композиції в А. Шенберга та Ф. Шрекера в Берліні, в О. Шіна (Празька консерваторія), згодом – у В. Новака (Вища школа майстерності), З. Неєдлі (Карловий університет). У 1934 захистила дис. з музикознавства у Празі. У 1933 викладала фп., акомпанувала у Празькій консерваторії, у 1935–39 – викладала гармонію і фп. у Львівському ВМІ, від 1939 – в об'єднаній консерваторії. У 1944 переїхала до Відня, у 1946 – до Великої Британії. Серед творів: симфонії, симфонічні ескізи, симфонічна поема, сюїта, фентезі, балети, опера «Мавка», дитячі опери, хорові, камерно-інструментальні твори, для фп. та ін.

Літ.: Павлишин С. Перша українська композиторка Стефанія Туркевич-Лісовська-Лукиjanович. Львів, 2004; Туркевич (Лукиjanович) Стефанія. *Мала Українська музична енциклопедія* / ред. О. Залеський. Мюнхен, 1971; Медведик П. Лукиjanович-Туркевич Стефанія Іванівна. *ЕСУ*. Київ, 2001–2020; Карась Г. Статика і динаміка жанру дитячої опери у творчості композиторів української діаспори ХХ ст. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2010. № 2.

А. Азарова

ТУРЧИНСЬКИЙ Юзеф

(02.02.1884, м. Житомир – 27.12.1953, м. Лозанна, Швейцарська Конфедерація) – піаніст,

ТУРЧИНСЬКИЙ

педагог. Першим учителем музики був батько. У Житомирській гімназії навчався разом з майбутніми укр. дипломатом В. Ліпінським та композитором М. Скорульським. Закінчив Петербурзьку консерваторію по кл. фп. у А. Єсипової, у 1907–08 вдосконалював майстерність у Відні – у Ф. Бузоні. Отримав I премію на Всеросійському конкурсі піаністів у Петербурзі (1911). Від 1912 виступав як піаніст у Росії та країнах Європи. У 1916–19 викладав у Київській, у 1919–39 – Варшавській консерваторіях. Концертував країнами Європи та Південної Америки. Його

запрошували як члена журі на різні міжнар. конкурси. Був одним з редакторів Повного зібрання творів Ф. Шопена (21 том, під заг. ред. І. Падеревського). Після 1939 року переїхав до Швейцарії. Серед учнів: Т. Гутман, Г. Черни-Стефанська, С. Шпинальський, В. Малцужинський, Х. Штомпка, М. Вайнберг, М. Фішман та ін.

Літ.: Ярова Н. Друге пришествя романтиків, або Український слід на культурній мапі Європи. *Подільнин*. URL: <http://podolyanin.com.ua/suspilstvo/15337/>; Видатні люди: URL: https://www.famous-people.pp.ua/2012/01/blog-post_20.html.

А. Азарова

IMMEDIATE

ФІАЛА

Юрій (Fiala George, Юрій Йосипович)

(31.03.1922, м. Київ – 06.01.2017, м. Монреаль, Канада) – композитор, піаніст, органіст, диригент, муз. педагог. Член Канадської ліги композиторів (з 1955). Зарубіжний член НСКУ (з 1992). Нагороджений Комітетом українців Канади у Вінніпезі (шт. Манітоба) престижною Шевченківською медаллю (1974), також пам'ятною медаллю Американського біографічного інституту в м. Ралі (шт. Північна Кароліна, 1987). Зростає в інтелігентній київській родині: батько був капітаном авіації, але пере-кваліфікувався на інженера-кресляра, мати – лінгвісткою, згодом – професоркою англійської мови у виші. Батьки любили мистецтво, музику, обоє добре грали на фп. (у юнацькі роки батько закінчив Київську консерваторію по кл. фп.). Значний вплив на формування муз. таланту Ф. мала тітка О. Уляницька – одна з провідних сопрано (колоратурне) Київського оперного т-ру. Від 1934 Ф. почав навчатися в спец. муз. школі для обдарованих дітей при Київській консерваторії у кл. проф. К. Михайлова, 1935 відбувся його композиторський дебют – написав «Мазурку» (була надрукована в газ. «Правда»). У 1939–42 навчався в Київській консерваторії по кл. композиції Л. Ревуцького (оркестровки – Б. Лятошинського, історії музики – А. Ольховського). Події 2-ї світової війни зламали плин біографії Ф. У 1942–45 він навчався в Берлінській муз. академії (кл. композиції Г.-М. Домбровського, учня Г. Пфіцнера), додатково брав уроки із симф. диригування у видатного диригента В. Фуртвенглера. У 1945 Ф. переїхав до Брюсселя (Бельгія), де вивчав композицію й диригування в Л. Йонгена (композитора й диригента, тоді – директора Королівської муз. консерваторії). Отримав спец. стипендію від Ватикану (1946), що дало йому можливість 3 роки віддати виключно композиції: створив бл. 40 творів, а також брав участь як композитор, піаніст та диригент у 5-у концерті сучасної музики, організованому «Seminaire des Arts» у рамках Весняного фестивалю музики в Брюсселі (1948), яким керував композитор А. Суріс. На цьому концерті була

виконана «Проста музика» для двох фп. Тоді ж Ф. познайомився з представниками нової паризької школи П. Булезом і Р. Лейбовіцем. У 1949 переїхав до м. Монреалю (з 1955 отримав громадянство Канади). Активно працював як композитор, піаніст, органіст та педагог. Писав переважно невеликі фп. п'єси для дітей (мали широкий попит). Його перший концерт у Канаді як піаніста відбувся в Торонто (18 березня 1949). Нетривалий період перебував в Австралії (м. Сідней, 1959–60) і знову повернувся до Канади. У 1967–87 працював диктором-продюсером відділення CBC – Radio Canada International (Радіо Канада Інтернешнл) у Монреалі. Його твори «Капричіо», «Концертна музика» для фп. з оркестром виконувались на I (1965) і II (1968) міжнар. конкурсах піаністів у Монреалі. З нагоди 60-річчя митця (17 листопада 1982) у концертному залі університету Мак Гілл – Поллак-Холі (Pollack Hall of McGill University in Montreal) було проведено авторський концерт Ф.; у Нью-Йорку в Карнегі-Холі 1 квітня 1984 пройшла прем'єра «Святкової увертюри» Ф., створеної на замовлення Укр. нац. асоціації у США, а 21 листопада 1982 прозвучала його «Українська симфонія» в Roy Thomson Hall у Торонто у виконанні Американського симф. оркестру п/к В. Колесника. Наприкінці ХХ ст. музика Ф. зазвучала і в Україні: Літургія до 1000-ліття християнства в Україні (серпень 1987, того самого року цей твір виконано і в Едмонтоні, Канада); у 1990 композитор приїхав запрошеним гостем на 1-й «КиївМузикФест», у 1992 у Великому залі Київської консерваторії відбувся авторський концерт Ф. (з нагоди його 70-річчя).

Літ. твори: Сповідь. 1922–1953. Ukraine – Germany – Belgium – Canada. Montreal, 2002 (Машинопис авторський).

Муз. твори: балет «Дід Ладо»; вокально-симф.: 5 українських пісень для голосу й оркестру, Сюїта на 4 українські пісні для баса-соло й оркестру, Реквієм для сопрано-соло, хору й оркестру, Псалом 112 для хору й оркестру, кантата «Канадське кредо» (до 100-річчя Канади), кантата «Україна» для хору і симф. оркестру; для симф. оркестру: 5 симфоній (Симфонія № 4 – «Українська»), «Героїчна пісня», «Пісня жалоби», «Колядки», «Три українських танці», «Святкова увертюра», «Епітафія другої симфонії», «Панегірик пам'яті президента Д.-Ф. Кеннеді», «Український триптих», «Комічна увертюра», симф. поема «Тіні забутих предків», симф. сюїти «Монреаль» і «Сюїта Курилика»; для скрипки з оркестром: «Концертне розважання», «Концертний дивертисмент», Концерт (на 100-річчя Вінніпегу); для фп. з оркестром: 3 концерти, «Концертна музика»; для камерного оркестру: Симфоніета, Увертюра-бурлеск, Концертна сюїта для гобоя та камерного оркестру; Концертна симфонія для баяна, клавесина і камерного оркестру; для струнного оркестру: Інтродукція і фугато для англійського ріжка і струнного оркестру; «Концертіно» для фп., труби, литавр і струнного оркестру; Концертна серенада для віолончелі і струнного оркестру; камерно-інструментальні твори: струнні квартети, 4 квартети для саксофонів, Пас-

ФОРОСТИНА

тораль і Алегро для 4-х духових, Терцет для флейти, альтя і фп.; *для флейти і фп.*: Ліричне дуетіно, «Мала музика для двох», Концертна соната; Кантилена і рондо для блокфлейти і фп.; «Маленька концертна музика» для флейти та 7-и інструментів; «Камерна музика» для 5-и духових інструментів; 2 музичні моменти для гобоя і фп.; Коротка соната для кларнета й арфи; Концертне дуетіно для кларнета й арфи; Три частини для фп., скрипки, альтя й віолончелі; «Дивертисмент каприччозо» для флейти, скрипки, альтя, віолончелі, контрабаса; Подвійна соната для скрипки й арфи; Канадське концертіно для чотирьох арф; Концертний дует для фп. і скрипки; «Музика для семи» (кларнета, двох скрипок, двох альтів, двох віолончелей); Камерна соната для фп. і альтя; «Музика для чотирьох» (двох скрипок, альтя й віолончелі); «Музика для трьох» (скрипки, альтя, віолончелі); Фп. квінтет для фп., двох скрипок, альтя, віолончелі; «Три моменти» для фп., скрипки, альтя, віолончелі; Тріо-соната для фп., скрипки, віолончелі; *для віолончелі і фп.*: «Українська сюїта», «Дума», «Хвилинка соната», Соната-фантазія, Соната; Соната для саксофона і фп.; «Соната для двох» (акордеона і саксофона); Прелюдія для акордеона; *для скрипки і фп.*: Соната та Сонатина, «Колискова», Імпровізація і Скерцо; Камерна партита для двох скрипок; *для фп.*: Каприччю, Концертна кантата для фортепіано-соло з хором, «Веснянки» для фортепіано-соло з хором, Камерний концерт, Фортепіанна музика № 1, Фортепіанна музика № 2, 8 сонат, 3 сонатини, 4 фуґи на українські теми, 3 хорали за Бахом, 2 пасторалі, 13 постлюдій, Прелюдія і Фуґа *a-moll*, Прелюдія, Токата, Мініатюрна сюїта, «3 дрібниці», Прелюдія до Сторіччя (до 100-річчя Канади), «Олімпійські ескізи», «Канадські ескізи»; *для фп. в 4 руки*: «Музика вдвох», Танець; *для двох фп.*: «Проста музика», «Великодня музика» (написана на Великдень 1947), Короткий концерт, Комічний концерт, Український танець; *для хору a cappella*: Літурґія до 1000-ліття християнства в Україні; *камерно-вокальні*: 4 рос. вірші для середнього голосу і фп.; «2 ранкові пісні» для баса-соло і фп.; 3 укр. пісні для баса-соло і фп.; 4 укр. пісні для баса-соло і фп.; *фп. твори для дітей*: Дитяча сюїта, «Колискова», Австралійська сюїта, Маленька українська сюїта для маленьких; Сонатина для маленьких.

Літ.: Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012; Кріль Б. Юрій Фіала: Творчий портрет композитора крізь призму листування з Павлом Маценком: Дипломна робота на здобуття ОКР «Бакалавр». Львів, 2017.

В. Кузик

ФОРОСТИНА

Євген

(05.11.1883, с. Кольбушів, Республіка Польща – 25.09.1951, м. Бруклін, США) – композитор, диригент, фольклорист, педагог, муз.-громадський діяч. Член НТШ. Закінчив Самбірську гімназію (1901), Львівський університет (1907). Працював учителем музики та співу в муз. школах та гімназіях Львова, Стрия, Перемишля. Грав на скрипці. Диригент хору і директор ВМІ ім. М. Лисенка у Стрию (1913–32), у 1910–14 – диригент «Львівського Бояна», у 1921–24 – «Перемишльського Бояна». У 1924–43 – учитель і директор муз. школи в Стрию, у 1925–28 працював адміністратором в Інституті для хлопців-гімназистів у Перемишлі, у 1940–41 – перший директор і вчитель історії Укр. держ. гімназії в Ярославі. Від 16 червня 1941 до 1 вересня 1941 мобілізований до німецької армії як перекладач, після чого повернувся в Галичину. Від 1944 року в еміграції, 1949 переїхав до США. Збирав укр. фольклор, зокрема весільні пісні.

Муз. твори: муз. картина «Над Дніпром» на слова О. Олеся (1926); *оперети*: «Дівча з лілеєю» (лібрето І. Зубенка, 1930), «Ганджа Андибер» (лібрето І. Зубенка, 1931); *інструментальні твори*: фп. тріо; «Камінка», в'язанка нар. пісень для струнного оркестру; (1929); *хори*: «Тополя» (1922), «Рева та стогне Дніпр широкий» (обидва на слова Т. Шевченка), «Баркарола» (слова Б. Лепкого, 1921), «Велій Господь», жіночий вокальний терцет «Ноктюрн» (1921, на власні слова), солоспів «В неволі тяжко» (сл. Т. Шевченка, 1921); музика до вистави «Казка старого млина» С. Черкасенка (1930).

Літ. твори: Вагнер (в столітні роковини). *Ілюстрована Україна*. 1913. № 7/8; Враження з ювілейного концерту. *Діло*. 1914. № 61; Виступ Хору Котка та концертний вечір В. Тисяка в Стрию. *Діло*. 1928. № 288.

Літ.: Пам'яті з нагоди 50-річчя останньої матури / упоряд. І. Гнаткевич. Львів: 1994; Король О. Особливості музичного життя та мистецького виховання молоді Галичини на початку ХХ століття. *Наукові записки*. Серія Мистецтвознавство. 2014. № 1; Медведик П. Форостина Євген. *Діячі української музичної культури (матеріали до біо-бібліографічного словника)*. ЗНТШ. Т. ССХХVI: Праці Музикознавчої комісії. Львів, 1993; Матеріали хроніки в газ.: *Руслан*. 1911. №260; *Боян*. 1929. №1; *Музичний вісник*. 1921. № 1; *Новий час*. 1930. №104; *Ярославська гімназія*. 1940–1944.

С. Василик

X

ХОМА Наталія

(05.12.1963, м. Львів) – віолончелистка, педагогиня, муз.-громадська діячка. Лауреатка Всеукраїнського муз. конкурсу ім. М. Лисенка (Київ, 1981), володарка вищих відзнак міжнар. муз. конкурсів: ім. П. Казальса в Будапешті (1985), Маркнойкірхені (Німеччина, 1987), ім. П. Чайковського в Москві (1990), віолончелістів у Белграді (1990). Навчалася у Львівській муз. школі ім. С. Крушельницької, дебютувала як виконавиця на ТБ в 10 років, у 13 зіграла концерт з оркестром. Продовжила навчання у Львівській консерваторії по кл. проф. Є. Шпіцера, у 1982–90 навчалася в Московській консерваторії у проф. Н. Шаховської. Отримала диплом Бостонського університету (США) у проф. Л. Парнаса. Виступала як солістка в колишньому СРСР, у США, Канаді, країнах Південної Америки, Європи, Південної Африки, Близького та Далекого Сходу. Грала з оркестрами Берлінського радіо, Московського радіо, з Белградським, Будапештським та Йоганнесбурзьким філармонійними оркестрами, Камерним ансамблем Симф. оркестру Нью-Йорк Сіті, Камерним оркестром ім. Ф. Ліста в Будапешті тощо. Виступала в залах Нац. філармонії України, Московської консерваторії, Карнегі-Холі, Меркін-Холі, Вейль Речіталь-Холі в Нью-Йорку, Джордан-Холі і Цай Перформанс Центрі в Бостоні, Шаушпільхаузі в Берліні, Палаці художніх мистецтв у Брюсселі та ін. Як

камералістка й виконавиця речиталів брала участь у міжнар. муз. фестивалях в Україні, Швейцарії, Німеччині, Франції, Іспанії, Чехії, США. Є постійною учасницею серії концертів «Музика в інституті» в Нью-Йорку. Проводила пед. діяльність як професорка Львівської консерваторії, Муз. коледжу університету Рузвельта в Чикаго, Мічиганського університету та як гостьова професорка Університету школи музики в Коннектикуті (США). Має титул «почесної професорки» Львівської (2008) та Одеської (2010) муз. академій, НМАУ (2015). Є асоційованою професоркою віолончелі в Чарльстонському муз. коледжі, однією муз. директорок Чарльстонського муз. фестивалю (США). У 2011 була призначена художнім радником Центру музики і мистецтв Грін Канті (Нью-Йорк). У 1992 була головою журі I Міжнар. конкурсу ім. М. Лисенка в Києві, 2007 виступала з Нац. оркестром України на концерті-відкритті цього самого конкурсу. Організаторка фонду «Діти і музика», що надає освітні можливості, інструменти та фінансову підтримку обдарованим студентам з України. Має записи на NHK-TV (Японія), записи CD на TNC / Cambria, Blue Griffin, IMP, Dorian sono luminus, Centaur, Naxos, Ongaku, а також записи на радіо й телебаченні України, Росії, Німеччини, Іспанії, колишньої Югославії, Ізраїлю, Угорщини, на WNYC-FM у Нью-Йорку і WGBH-FM у Бостоні. У 2010 була номінована на премію «Греммі». Записувала твори композиторів-класиків Й.-С. Баха, Й. Гайдна, Л. Бетховена, Й. Брамса, Ф. Шуберта, Р. Шумана, П. Чайковського, С. Рахманінова, К. Дебюссі та сучасних композиторів В. Баля, А. Мааяні (Ізраїль), А. Худояна (Вірменія) та ін. Співпрацювала з О. Кривою (скрипка), В. Вінницьким (фп.). Упродовж кількох років грала на віолончелі роботи Страдіварі.

Літ. твори: Scales, Arpeggios and Double Stops for Cello. Duma Music, 2016.

Літ.: сайт Львівської філармонії. URL: <https://philharmonia.lviv.ua/collective/actors-371/>; сайт Нац. симф. оркестру України. URL: http://www.nsou.com.ua/rpl0809_may15.html; персональна сторінка. URL: <http://www.nataliakhoma.com>.

О. Летичевська

ЦИМБАЛІСТІЙ Євген Миколайович

(29.01.1909, с. Бовші, тепер Галицького р-ну Івано-Франківської обл. – 1966, м. Мюнхен, нині ФРН) – співак (тенор), композитор і диригент. Муз. освіту отримав у Львівській консерваторії та Берлінській високій муз. школі. Від 1940-х працював диригентом хорових колективів, був диригентом Оркестру Німецького телебачення і радіо, вчителював у Берліні й Мюнхені. Похований у Мюнхені на цвинтарі Вальдфрідгоф. Брат – Юліан Миколайович Цимбалістий – хоровий диригент, працював в Україні та Польщі, один із засновників Львівської капели «Трембіта».

Муз. твори: вокально-симф.: «Сюїта мандрівних пісень», «Сюїта любовних пісень»; симф.: «Мисливська сюїта»; для хору: кантата «Я єсть початок і кінець».

Літ.: Кравченко Я. Український некрополь у Мюнхені. URL: <https://kolokray.com/uk/f/ukrainskiy-nekropol-v-myunhene.html>.

ЦІСИК Володимир Олександрович

(20.09.1013, с. Ліски, тепер Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. – 07.02.1971, м. Нью-Йорк, США) – скрипаль-віртуоз, педагог, муз. діяч. Батько Марії та Квітки Цісик. Гри на скрипці почав навчатися в Р. Рубінгера в Коломиї, 1929 став студентом Коломийської філії ВМІ ім. М. Лисенка. 2 роки навчався у Празькій консерваторії у проф. Б. Волдана, 1936 закінчив Львівську консерваторію ім. К. Шимановського у М. Бауера, після того ще навчався в Мюнхені у проф. Губера. У 1938 разом із Согором, Березовським, Задорожним заснував укр. квартет, який виступав з концертами камерної музики. Від 1939 почав виступати із сольними концертами. Під час 2-ї світової війни працював (разом з віолончелістом П. Пшеничкою) у Симф. оркестрі у Львові, концертмейстером та інспектором оркестру Львівської опери, викладав у ВМІ ім. М. Лисенка. У 1944 перебував у таборі переміщених осіб в Німеччині, де разом із братом віолончелістом Зеноном Цісіком та піаністом А. Мірошником створив муз. тріо,

з яким виступав у шпиталях перед пораненими союзних військ, був заступником концертмейстера Вагнерівського оперного оркестру в Байройті. У 1949 родина з народженою донькою Марією переїхала до США, де Ц. 1952 став співорганізатором і викладачем Укр. муз. інституту в Нью-Йорку, а також викладачем Нью-Йоркської школи музики. Керував струнним оркестром ім. Н. Нижанківського. Записи укр. пісень під його акомпанемент видавалися на платівках. Раптово помер від серцевого нападу, що стався під час концерту, який він проводив з донькою Марією в УІА.

Літ.: [Б. а.]. У Нью-Йорку помер відомий педагог і скрипаль проф. Володимир Цісик. *Свобода*. 1971. 9 лютого; Рудницький А. Зразковий музикант, зразкова людина. *Свобода*. 1972. 24 березня; Шульжук О. Володимир Цісик – неперевершений український скрипаль-віртуоз. Батько славнозвісної українсько-американської співачки Квітки Цісик. *Буцацькі справи*. URL: <https://bspravu.org.ua/culture/volodymyr-tsisyk-nepereversheniy-ukrainskiy-skrypal-virtuoz-batko-slavnozvisnoi-ukrainsko-amerykanskoj-spivachky-kvitky-tsisyk/>.

О. Лещевська

ЦІСИК

(Цісук, сценічне ім'я Касеу – від ініціалів К. С.) Квітослава-Орися (Квітка) Володимирівна

(04.04.1953, м. Нью-Йорк, США – 29.03.1998, там само) – поп-, камерна та оперна (коларатурне сопрано) співачка. Донька В. Цісика. Номінантка на премію «Греммі» 1978 в категорії «Пісня року» за пісню «You Light Up My Life» для однойм. фільму, що отримала «Оскар» і «Золотий глобус» та 1990 «Греммі» – у категорії «Contemporary folk». У 4-річному віці навчалася гри на скрипці й фп. у батька. Сценічне мистецтво вивчала в балетній школі Р. Прийми-Богачевської [Попелюшка в однойменному балеті І. Соневицького (1967); балетна сцена в опері «Анна Ярославна» А. Рудницького (Карнегі-Хол, 1969)]. Співала в шкільному хорі. Відвідувала суботню Школу українознавства в Озон-парку. Літні місяці в 1950–60-х проводила в пластових таборах. У 1967–70 – організаторка (серед пластунок 30-го куреня) й кер. гурту «Соловейко» з відповідним репертуаром; виступала з ним на заходах укр. громади (Нью-Йорк). Закінчила Вищу школу музики й мистецтва (1970), навчалася в Харпер-коледжі при Університеті у Бінгемтоні (1971). Продовжила навчання в Маннес-коледжі (Нью-Йорк, кл. скрипки), але 1972 перейшла до кл. академічного співу С. Енгельберга (закінчила 1974). Завдяки стипендії SUNY студіювала оперний спів на семінарі «Європейська опера» в Генті (Бельгія, липень-серпень, 1971). Підготувала партію Джільди в постановці «Ріголетто» Дж. Верді та дала сольний концерт. Разом із сестрою Марією та студентами університету до Дня соборності підготувала літ.-муз. композицію «Думки про Україну», де співала укр. пісень

(показано на ТБ 1972). Мала дзвінкий голос оригінального, «впізнаваного» тембру, володіла різними стилями й манерами співу (колоратура, «білий» звук, поп-, блюз, джінгл). Від 1971 виступала в клубах Нью-Йорка, здійснювала й розповсюджувала промо-записи, зокрема, для радіо «Свобода». Від середини 1970-х зосередилась на муз. озвучуванні реклами на радіо й ТБ. Як бек-вокалістка співала з Р. Флек, Б. Джеймсом, Д. Сенборном, М. Болтоном, К. Саймон, Л. Ронстадт та ін. Записувала саундтреки до художніх фільмів (також брала в них участь як актриса): «Ти осяєш моє життя» Дж. Брукса (1977), «Віз» С. Люмета і К. Райнера «Один-єдиний» (1978), «Ділова дівчина» М. Ніколса (1988, бек-вокал до саундтреку). Учасниця комерційних проєктів, записувала рекламу для корпорацій ABC, NBC, CBS, Burger King, McDonald's, American Airlines та Delta Air Lines, Coca-Cola, Pepsi-Cola, Chevrolet, Cadillac, Toyota та ін. Від початку 1980-х – одна з найдорожчих і найпопулярніших виконавиць джінглів (рекламних мотивів для радіо й ТБ) у США. У 1981 записала для компанії Ford Motor рекламну пісню «Have You Driven a Ford Lately?» й відтоді (до смерті) залишалася єдиним її «голосом» (1987 в компанії Ford підраховали, що загальна кількість прослуховувань рекламної продукції Ц. склала понад 20 мільярдів слухачів – майже в чотири рази більше, ніж населення на Землі в той час – світовий рекорд для корпоративного соліста). У 1983 (разом з матір'ю) неофіційно відвідала Україну. Записала 2 платівки з укр. піснями: «Kvitka, or Songs of Ukraine» («Пісні України», 1980) та «Two colors» («Два кольори», 1989) з посвятою: «Присвячую поривам нескореного українського духа і його безнастанним змаганням по обидвох боках океану. Ця збірка пісень є бажанням мого українського серця вплести радісні нитки в розшарпане життям полотнище, на якому вишита доля нашого народу». Витратила на них 200 тис. доларів власних коштів; до сесійного запису в студії залучила 40 найкращих інструменталістів Нью-Йорка. 3-й диск записати не встигла. Від 1992 боролася з онкохворобою. Остання записана пісня – «Журавлі» на сл. Б. Лепкого. Ц. присвячено один з розділів роману О. Клименка «Коростишівський Платонов» (Київ, 2010); вірші – «Посвята Квітці Цісік» Ю. Долінської (Коломия, 2010); «Я – квітка» Т. Білоус (Київ, 2013); п'єса-монолог у віршах «Квітка Цісік. Туга за Україною» Т. Череп-Пероганич (Київ, 2016; поставлено на малій сцені Нац. т-ру ім. І. Франка, 2018, реж. В. Неведров, повторено в Дніпрі); есе «Журавлі відлетілі... Есеї про Квітку Цісік та її рід» Р. Горака (Львів, 2018). Іменем Ц. 2010 у Львові названо вулицю, встановлено меморіальну дошку (на будинку № 8 по вул. Глибокій, де до 1944 року мешкала родина Левів); школу № 54 (2017, тут відкрито кімнату-музей співачки). На подвір'ї

встановлено пам'ятний знак на честь Ц. 3 грудня 2010 зареєстровано львівський підготовчий дівочий юнацький пластовий курінь «Квітки Цісік». До пам'ятних дат відбуваються меморіальні вечори «Незабутня Квітка» (у рамках укр.-американського проєкту, започаткованого 2007 колишнім одеситом А. Гутмахом): 20 жовтня 2008, Український дім (за участі М. Стефюк, Н. і А. Матвієнко, М. Бурмаки, О. Скрипки, С. Охрімчука); українсько-американський вечір пам'яті у Львові (3 квітня 2009, т-р ім. М. Заньковецької); благодійний гала-концерт (12 березня 2013, Львівська опера, кошти – «на закупівлю мамографічного обладнання для Львівського обласного онкоцентру»); 4 квітня 2015 – в Одеському оперному т-рі (у рамках українсько-американського проєкту «Незабутня Квітка»); частину коштів від продажу квитків перераховано Одеському обл. онко-диспансеру. Пам'яті Ц. проводяться фестивалі й конкурси, зокрема, 2011 у Львові в рамках укр.-американського проєкту «Незабутня Квітка» – Міжнар. конкурс укр. романсу [1–3 квітня, гран-прі – О. Муха (Львів)]. У сузір'ї Овна ім'я Ц. присвоєно зірці. Створено благодійну громадську організацію «Незабутня Квітка», мета якої – популяризація укр. пісенного мистецтва, творчості Ц., збір коштів для закупівлі пересувних мамографів для віддалених р-нів Львівщини та профілактики онкологічних захворювань. Художник О. Шупляк створив символічну картину «Мальви для Квітки Цісік» (2012). До 60-ї річниці з дня народження Ц. було знято документальний фільм «Квітка. Голос у єдиному екземплярі» (2013, телеканал «Інтер»). Від 2008 в с. Ліски Коломийського р-ну Львівської обл. проходить щорічний літ.-мистецький фестиваль ім. Квітки Цісік (звучать пісні з її репертуару, авторські пісні, а також поезія, есеїстика, проза). Організаторами засновано іменну медаль. У місцевій школі 2017 відкрито другий в Україні музей Квітки Цісік. У березні 2019 укр.-американський проєкт «Незабутня Квітка» стартував у Харкові.

Дискогр.: *грамплатівки LP:* «Ivanku and other favorite songs of young ukrainians» (1969–70), «You Light Up My Life (Original Sound Track)» (1977), «You Light Up My Life» (1977), «The One and Only» (1978), «Kvitka, or Songs of Ukraine» («Пісні України», 1980), «Two colors» («Два кольори», 1989) та ін.

Літ.: Калениченко А. Ніжне українське серце Квітки Цісік. *Українки в історії*. Київ, 2010; Під знаком «Червоної Калини». Дебютантки–1970. *Свобода*. 1970. Чис. 34 (20 лютого); Іванченко Л. Згадаємо Квітку Цісік. *Народний оглядач*. 2003. 25 січня; Красюк О. Український голос Ford Motors Company. *City Life*. Луцьк, 2005. Лютий; Глібчук У. Ліричний маніфест свободи Квітки Цісік. *Дзеркало тижня*. 2006. 25 лютого; Квітка Цісік – історичне повернення. *Українська правда*. 2008. 21 жовтня; Жук О. Наша американська Квітка. *Україна молода*. 2008. 22 жовтня; Вергеліс О. Квітка на асфальті. Голос Америки – душа України. *Дзеркало тижня*. 2008. 25 жовтня; Гошко Г. Унікальне відео-інтерв'ю з Квіткою

ЦІСИК

Цісик. *Українська правда*. 2009. 4 квітня; Чаус О. Квітка Цісик навіть чоловіка-американця вчила українській мові, щоб разом із ним прийти на Батьківщину. *Україна молода*. 2010. № 62. 3 квітня; Баран Є., Ясінський Я. Як у Пійлі захотіли мати «свою» Квітку Цісик. *Галичина*. 2012. 29 травня; Тугай Л. Кожного року в селі Ліски на Коломиїщині гуртуються небайдужі до українського поетичного та пісенного слова люди. *День*. 2012. 14 вересня; Хоменко В. Квітка Цісик співала «білим голосом» – українцям покажуть документалку про невідоме життя співачки. *Газета по-українськи*. 2013. 3 квітня; Столярчук І. Лікарі сказали, що проживе кілька місяців: Квітка Цісик згасала від раку 7 років. *Країна*. 2013. 4 квітня; Корчова О. Міф Квітки. Як американська співачка стала «голосом України». *Український тиждень*. 2013. 12–18 квітня; Алекс Гутмакер: «Когда я в первый раз слушал Квитку Цисык, слезы сами катились по щекам». *Факты и комментарии*. 2015. 3 березня; Поліщук Т. Я – Квітка. *День*. 2018. 22 травня; Кундис Р. Квітка Цісик: хореографічна інтерпретація творчості. *Молодий вчений*. 2018. № 10 (1); Seamonds J. A. Ford's Commercial Voice Not Driven To Attain Celebrity Status. *Chicago Tribune*. 1989. 24 September; Некролог Квітки Цісик. *Свобода*. 1998, 7 квітня; Lew Kh. Obituary: Kvitka Cisyk, 44, popular singer. *The Ukrainian Weekly*. 1998. 12 April; Brown S. The «Light» Stuff. *Entertainment Weekly*. 2003. 21 February; Begleiter S. H. 50 Lighting Setups for Portrait Photographers. Buffalo; N. Y., 2008; Paszczak-Tracz O. Kvitka long ago. *The Ukrainian Weekly*. 2011. 8 May; У львівській школі відкриють музей імені Квітки Цісик. URL: zaxid.net. 2011. 13 січня; Львів запрошує учасників на фестиваль українського романсу. URL: zaxid.net. 2011. 13 січня.

I. Сікорська

ЦІСИК

Марія Володимирівна

(18.09.1945, м. Байройт, нині ФРН – 06.12.2003, м. Нью-Йорк, США) – піаністка, педагогиня, муз.-громадська діячка. Сестра Квітки Цісик. Народилася після 2-ї світової війни в Німеччині в таборі для переміщених осіб у родині укр. скрипаля Володимира Цісика. Після переїзду родини 1949 до США почала навчатися гри на фп. у піаніста-віртуоза В. Кіпи, концертмейстера З. Гайдай. Після того, як батько 1952 розпочав роботу в УМІА, продовжувала навчання у Р. Савицького, потім після його смерті 1961 – у Л. Колесси. Довершила муз. освіту у Джульєрдській муз.

школі в Нью-Йорку. Концертні виступи Ц. розпочалися ще під час навчання в УМІА, де вона грала в супроводі струнного оркестру ім. Н. Нижанківського, яким керував її батько. 25 листопада 1961 виступила на радіо WNYC з програмою творів М. Фоменко. Постійно виступала як акомпаніаторка В. Цісика, а також у складі сімейного тріо з батьком та сестрою Квіткою. 17 травня 1964 зіграла перший сольний концерт у залі ВМІ, її виконанням дав високу оцінку І. Соневицький. 21 лютого 1965 виступала в концерті на вшанування кардинала Йосипа Сліпого разом із сопрано М. Полян-Лисогір та баритоном Ю. Богачевським. Була постійною учасницею муз. заходів на честь Т. Шевченка. Допомогала у виборі репертуару своїй сестрі та виконувала партію фп. під час студійних записів. Крім Нью-Йорка, виступала у Філадельфії, Чикаго, Клівленді, Бостоні та ін. містах США. Критики, зокрема, І. Соневицький, відзначали її прекрасне відчуття стилю, чистоту й акуратність віртуозних пасажів, виразність голосоведення. Виконавську кар'єру Ц. поєднувала з пед. та наук. роботою: вела дитячий клас у студії при Карнегі-Холі, очолювала муз. школу у Сан-Франциско. З 1968 викладала теорію музики в Бірмінгемському університеті, матеріали її лекцій «Теорія кольору за методикою О. Скрябіна», «Від Баха до Шопена та Шенберга» та ін. друкувалися в американських виданнях. Передавала в Україну ноти та книжки. У жовтні 1996 відвідала Київ, була почесним гостем фестивалю «КиївМузикФест», грала перед укр. аудиторією твори В. Барвінського, М. Колесси, М. Фоменка, Ф. Якименка, а також свого учня і 2-го чоловіка Дж. Бейкера. Брала участь у фінансуванні міжнар. програми боротьби з раком молочної залози. Померла, як і її сестра, після 15-річної боротьби з онкозахворюванням. На знак пам'яті про сестер Цісик у Нью-Йорку було засновано фонд «Життя прекрасне», який збирав кошти для закупівлі мамографічного обладнання для жінок в Україні.

Літ.: Житкевич А. Про радощі та болі Марії Цісик. *Micm online*. 2013. 4 квітня. URL: <https://meest-online.com/culture/pro-radoschi-ta-boli-mariji-tsisyk/>.

О. Летицьська

ЧАЛИЙ

Микола Тихонович

(1903, Полтавщина – 13.08.1980, м. Нью-Арк, США) – оперний і камерний співак (бас), протодиякон. Навчався в Школі співів на Дону. Удосконалювався в Австрії. У 1920–30 – соліст Харківської і Дніпропетровської опер. У 1943 емігрував до Австрії. В еміграції виступав у складі Донського хору п/к Жарова. Від 1949 жив у США. У 1975–80 – протодиякон і соліст хору церкви Святого Вознесіння в Мейпелвуді.

Літ.: Лисенко І. Чалий Микола Тихонович. *Лисенко І. Співаки України*. ²Київ, 2011; Степовий К. Микола Чалий: [Некролог]. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1980. 30 вересня.

ЧАПЕЛЬСЬКА

(Курилович) Євгенія

(13.05.1913, м. Львів – 28.08.1996, м. Чентелгем, США) – піаністка, педагогиня, художниця. Закінчила Львівську консерваторію ПМТ (1936). Удосконалювалась у Віденській консерваторії в Е. Штоермана та Муз. школі К. Орфа. Виступала з концертами у Львові, нерідко як концертмейстерка співаків М. Сабат-Свірської, З. Дольницького, О. Руснака, В. Тисяка та ін. Концертмейстерка Львівської консерваторії та Львівського радіо. У 1944 емігрувала за кордон. У 1952 – одна із засновниць УМІА в Нью-Йорку, його викладачка. Виступала у США із сольними концертами.

Літ.: Кухар Р. Мисткиня виняткового таланту й золотого серця. Портрети. Ніжин, 2001.

ЧАПЛИНСЬКИЙ

Богдан

[01.01.1937, м. Станіславів (тепер м. Івано-Франківськ) – 15.01.2013, м. Східний Ганновер, США] – оперний і камерний співак (тенор). У дитинстві емігрував з батьками за кордон. Від 1949 жив у США. Співу навчався в м. Балтиморі та Університеті Темпл у Філадельфії (обидва – США). Від 1959 – співак Укр. капели бандуристів, з якою об'їздив Америку та Європу. Від 1970 виступав в Оперному товаристві Ріттенгауз, «Беркс оперній компанії» та

«Рік Кола-Опера» (усі – у Філадельфії). Від 1981 постійно співав в Укр. оперному ансамблі ім. М. Лисенка (Нью-Йорк). Виступав також із концертами. У 1975 у складі хору «Джерментоун» гастролював з концертами по Великій Британії. Виступав також із симф. оркестрами (1981–82 співав з американським симф. оркестром у Карнегі-Холі). Виконував сольні партії у вокально-симф. творах (зокрема «Реквіємі» Дж. Верді та ін.). Активно популяризував творчість М. Гайворонського, М. Лисенка, С. Людкевича, укр. нар. пісні.

Партії: Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Степан («Купало» А. Вахнянина), Андрій («Катерина» М. Аркаса), Альфред, Радамес («Травіата», «Аїда» Дж. Верді), Едгар («Лючія ді Ламмермур» Г. Доницетті), Фауст («Фауст» Ш. Гуно), Пінкертон («Чіо-Чіо сан» Дж. Пуччіні, укр. мовою).

Літ.: Лисенко І. Чаплинський Богдан. *Лисенко І. Співаки України*. ²Київ, 2011; [Б. п.]. «Мадам Баттерфляй» у Нью-Йорку. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1985. 19 березня.

ЧВАРТАЦЬКА

Христина

(бл. 1924 – ?) – піаністка. Закінчила Харківську консерваторію (1930-ті, кл. спец. фп. М. Полевського). Удосконалювала майстерність у муз. коледжі (Нью-Йорк) у Л. Гадзона та А. Векслера. У 1950-х успішно виступала з концертами в Нью-Йорку (1952), Бостоні та ін. містах США, дістала високу оцінку критики. У репертуарі, крім світової класики, були твори В. Барвінського, С. Прокоф'єва, О. Скрябіна.

Літ.: [Б. п.]. Концерт Х. Чвартацької. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1955. 8 квітня; [М. П.]. 3 концертної зали. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1955. 8 листопада; [Б. п.]. Концерт Х. Чвартацької. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1956. 7 червня.

ЧЕРКАСЬКИЙ

Шура (Cherkassky Shura) Олександр Ісакович

(07.10.1911, м. Одеса – 27.12.1995, м. Лондон, Велика Британія) – піаніст. У дитинстві його вважали вундеркіндом, гри на фп. почав навчатися з 4-х років п/к матері-піаністки; нотної грамоти навчився від батька – скрипаля-аматора. У 1922 з батьками емігрував до м. Балтимора (США), де відбувся перший публічний виступ Ч. у 12-річному віці. Продовжив фп. освіту в Й. Гофмана в Муз. інституті Кьортіс (Філадельфія, закінчив 1935, його матеріально підтримував С. Рахманінов). Від 1927 гастролював з провідними американськими симф. оркестрами в Австралії, Західній Європі, Південній Африці, США. У 1940-х переїхав до Каліфорнії. У 1938 і 1977 із сольними концертами виступав в СРСР. Від 1960 постійно брав участь у фестивалях у Зальцбурзі (Австрія). Виконавська манера Ч. відзначалася віртуозністю, одухотвореністю, легкістю, м'яким туше. Провідне місце в репертуарі посідали твори С. Прокоф'єва, С. Рахманінова, П. Чайковського.

ЧЕРНЯК

Літ.: Кимеклис Г. Играет Шура Черкасский. *Музыкальная жизнь*. 1977. № 1; Грабовский Л. Ветеран романтического стиля. *Музыкальная жизнь*. 1987. № 18; Воротной М. Наследник мантии Гофмана. *Музыкальная жизнь*. 1996. № 3–4.

ЧЕРНЯК

Петро

(16.09.1907, м. Ковель, тепер Волинської обл. – 03.11.1987, м. Торонто, Канада) – оперний і камерний співак (тенор). Лауреат всеканадського конкурсу вокалістів у Торонто (1953, I премія); ін. канадських фестивалів. Уроки співу брав у проф. Зарембінського (Ковель), С. Славінського (Кельце, Польща), а також у Діані (Варшава, Польща). У 1939–40 – соліст Великого т-ру у Варшаві. Від 1940 співав на оперних сценах Італії, Німеччини, Франції; від 1948 – соліст опери в Торонто. У концертах виконував твори М. Лисенка, Д. Січинського, Я. Степового, Я. Ярославенка, Й.-С. Баха, Г.-Ф. Генделя. Записав на грамплатівку романси та арії з опер укр. і зарубіжних композиторів. Знявся в ролі молодого козака в екранізації оперети М. Лисенка «Чорноморці» (1952, Торонто, реж. Б. Солук, диригент Л. Туркевич). Займався приватною пед. діяльністю.

Партії: Петро («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Левко («Утоплена» М. Лисенка), Андрій («Катерина» М. Аркаса), Канію («Паяци» Р. Леонкавалло), Герцог («Ріголетто» Дж. Верді), Каварадоссі («Тоска» Дж. Пуччіні).

Літ.: Лисенко І. Черняк Петро. *Лисенко І. Співаки України*. ²Київ, 2011; Черняк П. Автобіографія. *Приватний архів І. Лисенка*; Житкевич А. А серце просило пісні. *Micm online*. URL: <https://meest-online.com/culture/a-sertse-prosylo-pisni/>.

ЧІЧКА-АНДРІЄНКО

(справж. прізви. Чічка) Климентій Андрійович

(1885, м. Копичинці, тепер Густинського р-ну Тернопільської обл. – 05.03.1967, м. Роттенбург, нині ФРН) – оперний і камерний співак (тенор), педагог. Навчався на юридичному і філософському факультетах Львівського та Віденського університетів, водночас брав уроки співу; у 1926 і 1928 вдосконалювався в Італії. У 1922–26 – соліст Львівської опери; у 1928–41 – соліст Берлінської філармонії. Як камерний співак виступав у Італії, Нідерландах, Німеччині, Польщі, Франції, Швеції. У репертуарі: твори В. Барвінського, М. Лисенка, С. Людкевича, Д. Січинського, Дж. Верді, Ж. Бізе, Ф. Шуберта, Й. Брамса, Дж. Пуччіні, П. Масканьї, П. Чайковського, укр. нар. пісні. **Ч.-А.** неодноразово порівнювали з Е. Карузо. Знімався в кінофільмах. Записав на німецькій фірмі «Телефункен» та ін. ряд творів укр. і зарубіжних композиторів, укр. нар. пісень. У 1940-х заснував власну школу співу в Роттенбурзі, де виховав чимало німецьких співаків. З-поміж

оперних партій: Герцог («Ріголетто» Дж. Верді), Фауст («Фауст» Ш. Гуно), Іоанн Лейденський («Пророк» Дж. Меєрбера).

Літ. твори: Про модерний вишкіл голосу (рукопис).

Літ.: Лисенко І. Чічка-Андрієнко Климентій Андрійович. *Лисенко І. Співаки України*. ²Київ, 2011; Лисенко І. К. А. Чічка-Андрієнко. *Український календар*. Варшава, 1985; Dr. B. Ein neuer Caruso. *Dortmunder Zeitung*. 1934. 25 Februar.

ЧОРНОДОЛЬСЬКА

Анна

(21.04.1946, м. Відень, Республіка Австрія – ?) – оперна й камерна співачка (сопрано). З родини укр. емігрантів. Невдовзі після народження разом з батьками виїхала до Канади. Перші уроки співу брала приватно у проф. М. Форестер. Закінчила Квебекську консерваторію в Монреалі (1970) та приватний університет (бакалавр). У 1965 дебютувала з концертами в Монреалі; у 1971 – в оперному т-рі Пласт Де-Зарт. Співала також на сцені Квебекської опери в Монреалі та ін. т-рах Канади та США. Як камерна співачка виступала з концертами в Канаді (Торонто, Монреаль, Вінніпег, Оттава) та США (Нью-Йорк, Вашингтон), а також у Франції (1972, понад 40 концертів). У репертуарі: твори М. Лисенка, В. Заремби, В. Барвінського, С. Людкевича та ін. Виступала з Монреальським і Торонтським симф. оркестрами (Симфонія № 9 Л. Бетховена, симфонії № 2 і № 4 Г. Малера). Брала участь у муз. фестивалях Канади. З-поміж оперних партій: Леонора («Трубадур» Дж. Верді), Мікаела («Кармен» Ж. Бізе), Мімі («Богема» Дж. Пуччіні). Співала також в операх В.-А. Моцарта, М. Равеля, К. Орфа та ін.

Літ.: Лисенко І. Чорнодольська Анна. *Лисенко І. Співаки України*. ²Київ, 2011; Бризгун-Соколик О. Анна Чорнодольська в Торонто. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1976. 12 березня; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986.

ЧУЧКА

Олексій

(11.10.1884, с. Ярок, тепер Ужгородського р-ну Закарпатської обл. – 06.06.1937, м. Шаркезуплац, Румунія) – хоровий диригент, співак (баритон), культурно-освітній діяч, композитор. Закінчив Ужгородську гімназію. Навчався гри на скрипці, фп. та органі. У старших класах – кер. оркестру гімназії, з яким успішно виступав у стінах навчального закладу і на міських урочистостях. Навчався в Ужгородській духовній семінарії (1909), де керував оркестром богословів. У 1909–15 – хормейстер хору «Гармонія», де набув практики хорового співака й хормейстера, зацікавився муз. творчістю. Одночасно викладав музику та співу в Ужгородській учительській семінарії. Часто музикував зі скрипалем Н. Плотені у Великих Лазах. Від червня 1915 – священник у м. Мараморш-Сігеті (1918 прилученого

до Румунії), де заснував і очолив церковний хор. Від 1918 – професор руських паралельних класів при держ. реальній гімназії; з 1923 – наставник приходу в м. Шаркезуйфалі (пobl. Сатмара) та м. Галмій, водночас продовжував творчу працю. Автор 10 рукописних томів хорових творів на духовні й світські тексти, кількох інструментальних композицій (доля рукописів невідома). Дуже популярними були тво-

ри **Ч.** «Піснь простинародна» (на вірші О. Духновича), «Батькові Духновичу» (на вірші О. Павловича), хорові обробки «Подкарпатські русини, оставьте глибокій сон», «Я русин был, есмь и буду» (на вірші О. Духновича).

Літ.: Росул Т. Музичне життя Закарпаття 20–30-х років ХХ ст. Ужгород, 2002.

Т. Росул

IMMEEE

Ш

ШАНДРОВСЬКИЙ

Гліб Данилович

(01.08.1896, с. Байбузівка, тепер Балтського р-ну Одеської обл. – 1976, м. Нью-Йорк, США) – камерний співак (бас-профундо). Муз. освіти не мав. У 1919–27 – соліст Укр. республіканської капели п/к О. Кошиця, у складі якої виступав в Австрії, Франції, США, Канаді, Бразилії, Уругваї, на Кубі. У 1927–59 виступав як концертно-камерний співак. Мав голос діапазоном понад 3 октави. У 1928 співав у присутності короля Великої Британії у Віндзорському палаці в Лондоні. У репертуарі були твори укр. і зарубіжних композиторів. Часто виступав як соліст із симф. оркестрами, а також в оперних спектаклях: Карась («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Виборний («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка). Записав на грамплатівку низку укр. нар. пісень та арій з опер укр. композиторів. Гастролював у Північній і Південній Америці, Японії, Новій Зеландії та ін.

Літ.: Лисенко І. Шандровський Гліб Данилович. *Лисенко І. Співаки України*. ²Київ, 2011; Шандровський Г. Автобіографія. *Приватний архів І. Лисенка*.

ШВЕДОВ

Іван

(25.12.1898, с. Липці, тепер Харківського р-ну Харківської обл. – 28.07.1959, м. Буенос-Айрес, Аргентинська Республіка) – оперний співак (тенор). Закінчив Харківський муз.-драм. інститут (1931, кл. сольного співу М. Чемезова). Соліст Харківського (1929–31), Одеського (1933–36), Київського (1936–43) т-рів опери та балету. У 1944 емігрував: від 1950 жив в Аргентині, де виступав у концертах. Популяризував твори С. Гулака-Артемовського, М. Лисенка, Я. Степового, укр. нар. пісні, деякі з них записав на грамплатівки.

Партії: Петро («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Андрій («Тарас Бульба» М. Лисенка), Андрій («Мазепа» П. Чайковського), Каварадоссі («Тоска» Дж. Пуччіні) та ін.

Літ.: Лисенко І. Шведов Іван. *Лисенко І. Співаки України*. ²Київ, 2011; Колодуб О. Спогад про Івана Шведова.

Українські співаки у спогадах сучасників / автор-упоряд. І. Лисенко. Київ, 2003; Ревуцький В. Зустріч у Римі. *Українські співаки у спогадах сучасників* / автор-упоряд. І. Лисенко. Київ, 2003; Тарасова-Добродеева З. Спогад про мого партнера. *Українські співаки у спогадах сучасників* / автор-упоряд. І. Лисенко. Київ, 2003.

ШВЕЦЬ

Михайло Федорович

(1880, Полтавщина – 12.11.1938, м. Нью-Йорк, США) – оперний співак (бас-профундо). Співав навчався в Полтавському (1901–05, кл. М. Денисенко) та Санкт-Петербурзькому (1905–09, кл. С. Сонкі) муз. училищах. У 1909–14 – соліст оперної трупи Нар. дому в Санкт-Петербурзі; у 1912–13 – Київської; у 1913–16 – Тифліської; у 1916–17 – Одеської опер. У 1918 емігрував до США. У 1923–28 – соліст Нар. дому в Нью-Йорку. Епізодично виступав на оперних сценах Нью-Йорка, Філадельфії та ін. міст. У 1923 виступив з концертом укр. нар. пісень по Нью-Йоркському радіо. Активний учасник Шевченківських концертів у Росії та США. **Ш.** – один з перших укр. співаків, хто розпочав запис на грамплатівки, зокрема, на фірмах «Грамофон» (1906), «Колумбія» (1907), «Пате» (1911): укр. нар. пісень, солоспівів М. Лисенка, В. Заремби, А. Єдлічки, уривків з опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського. У США знявся в кінофільмах «Наталка Полтавка» (Виборний) і «Запорожець за Дунаєм» (Карась). У 1938 готував партію Тараса в американській прем'єрі «Тараса Бульби» М. Лисенка, але на заваді стала смерть.

Партії: Батько («Катерина» М. Аркаса), Фарлаф, Сузанін («Руслан і Людмила», «Життя за царя» М. Глінки), Мельник («Русалка» О. Даргомижського), Кончак («Князь Ігор» О. Бородіна), Кочубей, Гремін, («Мазепа», «Євгеній Онегін» П. Чайковського), Борис («Борис Годунов» М. Мусоргського), Полкан («Золотий півник» М. Римського-Корсакова), Мефістофель («Фауст» Ш. Гуно), Кардинал («Жидівка» В. Галеві), Марсель («Гугеноти» Дж. Меєрбера).

Літ.: Лисенко І. Швець Михайло Федорович. *Лисенко І. Співаки України*. ²Київ, 2011; [Б. п.]. Концерт М. Швеца. *РМГ*. 1909. № 5; Русова С. Український вечір у Петербурзі. *Рада*. 1908. 22 лютого.

ШЕЛИГОВСЬКИЙ

(Szeligowski) Тадеуш

(13.09.1896, м. Львів – 10.01.1983, м. Познань, Республіка Польща) – композитор, педагог, муз.-громадський діяч. Лауреат держ. премій ПНР (1950, 1951). Доктор права. Учень З. Яхимецького з музикознавства, Б. Валлек-Валевського і Н. Буланже з композиції. У 1947–50 – кер. оперної школи й філармонії у Познані; у 1950 – професор консерваторії в Познані; від 1951 – у Варшаві; у 1951–54 – голова СК ПНР. 3-поміж творів: балет «Мазепа» за Ю. Словацьким (1958, постановка 1959, Варшава).

Муз. твори: опери: «Бунт жаків», «Кракатук», балети: «Пав і дівчина», «Мазепа; для оркестру: сюїта «Казюки» для симф. оркестру, Епітафія на смерть К. Шимановського для струнного оркестру; концерти: для фп. з оркестром, для кларнета з оркестром, для оркестру; камерно-інструментальні: 2 струнних квартети, Квінтет для духових інструментів, Соната для флейти й фп., Сонатина, п'єси для фп.; хори (у т. ч. духовні); солоспів.

Літ. твори: Лекcje słuchania muzyki. [Kraków], 1947 (у співавт. з дружиною С. Гарасовською-Шеліговською).

Літ.: Рудницький А. Музичні події в світі. *Українська музика*. (Львів), 1937. № 2.

А. Калениченко

ШЕРЕЙ

(справж. прізви. Кузьміна) Ганна Костянтинівна (13.02.1907, м. Ромни, тепер Сумської обл. – 19.10.1993, м. Нью-Йорк, США) – камерна й оперна співачка (мецо-сопрано). Закінчила Роменську муз. школу (1928, кл. вокалу О. Варецької). Виконавську кар'єру розпочала в середині 1920-х у Роменському муз.-драм. театрі; у 1928–37 – солістка капели «Думка», з якою 1929 гастролювала в Парижі (п/к Н. Городовенка), у 1937–43 – Ансамблю укр. пісні і танцю (Київ). У 1943 виїхала до Німеччини. Виступала з концертами в Західній Німеччині, пізніше у США й Канаді. Активна учасниця укр. концертів Літературно-мистецького клубу в Нью-Йорку. Виступала також на радіо й ТБ, у співацькому товаристві «Кобзар». У 1961–65 – солістка Укр. оперного ансамблю в Нью-Йорку. У репертуарі **Ш.**: твори М. Лисенка, С. Воробкевича, М. Аркаса, Д. Січинського, Я. Степового, М. Леонтовича, О. Кошиця, Ф. Шуберта, Ф. Шопена, М. Мусоргського, С. Рахманінова, а також численні укр. нар. пісні. Записала 2 грамплатівки нар. пісень і романсів укр. композиторів.

Партії: Терпилиха («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Вахханка, Цвіркунка («Ноктюрн», «Чорноморці» М. Лисенка), Мати («Катерина» М. Аркаса), Дзвінка («Відьма» П. Печеніги-Углицького), Циганка («Сорочинський ярмарок» М. Мусоргського) та ін.

Літ. твори: Нестор Городовенко – майстер хорового мистецтва. *Наше життя*. 1979. № 3.

Літ.: Маланюк Є. З нотатника. *Київ*. (Нью-Йорк), 1954. № 5; Волиняк П. Ганна Шерей у Торонто. *Нові дні*. 1958. № 2; Гришко Г. До ювілею Ганни Шерей. *Український голос*. (Вінніпег), 1978. 21–28 червня.

І. Лисенко

ШИЛЛІНГЕР

Йосип Мойсейович

(31.08.1895, м. Харків – 23.03.1943, м. Нью-Йорк, США) – композитор, музикознавець, педагог, лектор. Навчався в Санкт-Петербурзькій консерваторії у В. Калафаті, М. Черепніна, Я. Вітолса. У 1918–22 мешкав у Харкові: зав. муз. відділу Наркомпросу (1919), старший викладач композиції, від 1920 – професор теорії композиції Муз. технікуму та Муз.-драм. інституту; від 1921 – декан компози-

торського факультету Муз.-драм. інституту. У 1922 працював також у Харківському оперному т-рі та в Держ. дитячому т-рі (разом з І. Дунаєвським і О. Білецьким). Організатор муз. вечорів у Харкові, член угруповання «Молода філармонія», член товариства «Обновис» («Общество нового искусства»), лектор «Товариства музичних педагогів». Співпрацював із Харківськими виданнями «Художественная жизнь», «Театральные известия», «Театр. Литература. Музыка. Балет. Графика. Живопись. Кино». Від 1922 – у Петрограді: кер. Держ. інституту муз. виховання, від 1926 – Держ. центрального муз. технікуму, професор Держ. інституту історії мистецтв, член керівництва Ленінградського відділення Асоціації сучасної музики. Один із засновників Першого концертного джаз-бенду, Персимфансу. У 1927 брав участь в експедиції на Кавказ для дослідження грузинського фольклору. Співпрацював з виданнями: «Музыкальное воспитание», «Еженедельник Петроградских академических театров», «Жизнь искусства». У 1929 був запрошений до Нью-Йорка. Від 1929 мешкав у США. До 1932 співпрацював з Л. Терменом. Став популяризатором терменвокса і сам грав на ньому. У 1932–36 – викладач Нової школи соціальних досліджень та Пед. коледжу Колумбійського університету. Працював над проблемами електрифікації музики, муз. організації праці; над створенням нового автоматичного інструмента «ритмікона», що відтворював акомпанемент тембрами ударних інструментів без участі виконавця. Пропагував ідеї, пов'язані з муз. дозволями (інструмент «музаматон»), займався проблемами модернізації театральних декорацій, телевізійного дизайну та візуальної композиції – синтезу ігрового та анімаційного кіно, лялькового т-ру, музики, танцю. Написав фундаментальні праці «Система музичних композицій Й. Шиллінгера», «Математичні основи мистецтва», «Калейдофон» (муз. приклади), «Енциклопедія ритмів». Створив проект «Світова екзистенція» – про перебудову світу за математичними принципами, високо оцінений А. Ейнштейном. Співпрацював з Н. Мільштейном, В. Горовіцем, Д. Шостаковичем (який виконував його твір «Експеримент № 114»), Дж. Кейджем. Створив методику муз. просвітництва широких мас. Стояв біля витоків американських шкіл для навчання артистів, інженерів дизайну, консультантів, аранжувальників для рекламно-комерційних послуг. Винайшов також власну систему муз. композиції. Давав уроки з математичних основ композиції. З-поміж учнів: Н. Бредвін, У. Бредні, М. Вормоу, Дж. Гершвін, Б. Гудмен, П. Джеймс, К. Джонс, В. Дольмен, Т. Дорсей, П. Заваль, О. Левант, Дж. Льюїс, Дж. Малліген, Г. Міллер, Л. Мюррей, Р. Норво. Архів **Ш.** зберігається в Лінкольн-центрі (США), де існує Фонд Шиллінгера.

ШИМАНОВСЬКА-КОРВІН

Муз. твори: симф.: «Східний марш» для оркестру, ор. 11; симф. рапсодія «Жовтень», ор. 19; «Перша атрофічна сюїта» для терменвокса з оркестром; камерно-інструментальні: «Класична соната» для скрипки й фп., ор. 9, «Морська соната» для фп., ор. 5, Соната e-moll для віолончелі, Сюїта для котрабаса з фп., «Соната-рапсодія» для фп., ор. 117; камерно-вокальні: Сюїта для голосу з фп., романси «Два стихотворення» (на слова К. Бальмонта і П. Шеллі, ор. 1, 1917), «Два стихотворення» (на слова Р.-М. Рільке, ор. 2, 1918), «Два стихотворення» (на слова П. Верлена та невідомого трувера, ор. 4, 1918), «Три стихотворення» (на слова Г. Петрикова, ор. 6, 1918); *музика до п'єси* «Геркулес» Р. Победимського.

Літ. твори: Важнейшие течения в современной русской музыке: Импрессионизм. *Пути творчества*. 1919. № 1–2; Народно-коллективное творчество как фактор обновления творчества художественно-индивидуального. *Пути творчества*. 1919. № 3; Концерты филармонии. *Пути творчества*. 1919. № 4; Концерты государственного оркестра. *Пути творчества*. 1919. № 4; Записки композитора: Новая эра музыки. *Театральные известия*. 1922. № 4; Наше музыкальное сегодня. *Художественная мысль*. 1922. № 5, № 6; В преддверии нового Баха. *Театр. Литература. Музыка. Балет. Графика, Живопись. Кино*. 1922. № 7; Симфоническая драма. *Еженедельник Петроградских академических театров*. 1922. № 11, № 12; Музыка и быт. *Художественная жизнь*. 1923. № 3; Персимфанс как завоевание октябрьской музыкальной культуры. *Жизнь искусства*. 1926. 2 ноября; Об импровизации и прикладной композиции. *Музыкальное образование*. 1926. № 5, № 6; О современной музыке. *Жизнь искусства*. 1927. 29 марта; The Schillinger System of Musical Composition. Vol. 1–4. New-York, 1946; The Mathematical Basis of Arts. New-York, 1948.

Літ.: Коллиер Дж. Становление джаза. Москва, 1984; Сарджент У. Джаз. Москва, 1987; Петроний. Вечер нового искусства. *Театральный журнал*. 1918. № 6; Композитор Шиллингер. *Шляхи мистецтва*. 1922. № 1; Josef Schillinger. A Memoir by his Wife. New-York, 1949; Айзеншток І. Група молодих музикантів... *Іван Алчевський. Спогади. Матеріали. Листування*. Київ, 1980; Знамениті харків'яни. *Панорама*. 1991. № 36; Гойові Д. Українські корені світового авангарду. *Науковий вісник НМАУ ім. П. Чайковського*. Київ, 2001. Вип. 17: Українська тема у світовій культурі.

Т. Бахмет, В. Кравець

ШИМАНОВСЬКА-КОРВІН

(Szymanowska-Korwin) Станіслава

(11.1889, с. Тимошівка, тепер Кам'янського р-ну Черкаської обл. – 07.12.1938, м. Варшава, Республіка Польща) – оперна й камерна співачка (сопрано), педагогиня. Сестра К. Шимановського. Навчалася співу в З. Козловської у Львові. Дебютувала 1906 у Львівській опері в партіях Стелли, Олімпії та Антонії («Казки Гофмана» Ж. Оффенбаха). У 1907–10 виступала у Львові. Була першою виконавицею вокальних творів К. Шимановського (19 березня 1908), виступала на його авторських концертах (25 березня 1912, 17 березня 1920 та ін.). Під час 1-ї світової війни перебувала у Швейцарії. Від 1920 виступала на сценах оперних т-рів Львова, Варшави, Кракова, на ін. естрадах Європи. Мала великий

оперний і камерний репертуар, у т. ч. музики ХХ ст. Перша виконавиця партії Роксани в опері «Король Рогер» К. Шимановського, співала також партії Віолетти, Джільди, Лакме та ін. У 1930-х – викладачка сольного співу в консерваторіях Варшави, Любліна, Катовіц, Вільнюса. К. Шимановський присвятив Ш. свої вокальні цикли «Чотири пісні» на сл. Р. Тагора, «Слопєвні» та пісню «Далеко лишився цілий світ» ор. 2. Ш. – авторка спогадів про К. Шимановського та методичних праць щодо виконання його вокальних творів.

Літ. твори: Jak należy śpiewać utwory Karola Szymanowskiego. Warszawa, 1938; Wspomnienia o Karolu Szymanowskim. *Muzyka*. 1937. Nr 4–5.

А. Калениченко

ШИМАНОВСЬКИЙ

(Szymanowski) Кароль Мацей

(03.10.1882, с. Тимошівка, тепер Кам'янського р-ну Черкаської обл. – 1937, м. Лозанна, Швейцарська Конфедерація, похований у м. Кракові, Республіка Польща) – композитор, піаніст, педагог, муз. діяч, публіцист. Брат С. Шимановської-Корвін. Кузен Генр. Нейгауза. Почесний член кількох муз. академій. Відзначений Золотим академічним лавровим вінком за «видатні заслуги для польського мистецтва загалом» (1935). Дитячі та юнацькі роки Ш. провів у Тимошівці, у Єлисаветграді (тепер м. Кропивницький) та маєтку Орлова Балка (тепер с. Петрове Знамянського р-ну Кіровоградської обл.). Музиці навчався у Школі Г. Нейгауза в Єлисаветграді. Перші композиторські спроби здійснив упродовж 1892–1901: опери «Золотиста вершина» й «Роланд» (разом із братом Феліксом), пісні на вірші П. Верлена, Ф. Ніцше, К. Тетмаєра, фп. твори. У 1901–05 – перебував у Варшаві. Був одним із засновників (разом з Л. Ружицьким, Г. Фітельбергом та А. Шелютом) видавничої спілки «Молода Польща в музиці» (1905). Дружні стосунки пов'язували Ш. із П. Коханським, А. Рубінштейном, які разом із Генр. Нейгаузом та Г. Фітельбергом були головними виконавцями його творів. У 1905–14 по пів року подорожував по Європі й Північній Африці; другу половину літа – до початку зими жив переважно в Тимошівці. Під час 1-ї світової війни у 1914–17 жив у Києві, де виступав (також в Умані) з концертами на користь постраждалих від військових дій; від жовтня 1917 до кінця листопада 1919 – у родинному будинку в Єлисаветграді, де працював у муз. відділі Нар. комісаріату освіти, брав участь у шефських концертах, виступав у пресі. Від 25 грудня 1919 – у Варшаві: 1927–29 – ректор консерваторії, 1930–32 – Академії музики. У 1930–35 жив у м-ку Закопаному (Польща). У 1921–35 концертував у країнах Європи й у США; у 1933 з авторськими концертами – у СРСР. Серед творів, які Ш. написав в Україні: симфонії № 2 і № 3, 1-й скрипковий концерт, цикли

«Міфи» й «Маски». У 1976 в Закопаному на віллі «Атма» було відкрито Музей Кароля Шимановського; Кімната-музей К. Шимановського діє на батьківщині **Ш.** при школі с. Тимошівка, що носить його ім'я. Іменем **Ш.** названо Музей муз. культури та Польське культурне товариство м. Кропивницького. У 1993 там було проведено міжнар. конференції «Шимановський і Україна» (матеріали видано 1998) і «Кароль Шимановський та його мала батьківщина» (2012, матеріали опубліковано 2019 у колективній монографії «Шимановські, Блюменфельди, Нейгаузи: музичні родини на перехресті культур»). Від 1970 в Польщі діє Товариство ім. К. Шимановського. У 2017 (до 125-річчя з дня народження **Ш.** і 40-річчя Товариства) у Закопаному відбувся Міжнар. симпозіум «Karol Szymanowski w kulturze XX i XXI wieku», матеріали якого було опубліковано в журналі «Polski Rocznik Muzykologiczny» (Warsawa: PWM, 2020. Т. XVIII). Найавторитетнішим знавцем творчості **Ш.** в Польщі є Т. Хилінська; в Україні було захищено низку канд. дис., присвячених **Ш.**: А. Калениченка, О. Сердюка, А. Середенко, Д. Полячка. Від 2002 у Кропивницькому проводиться щорічний фестиваль «Осінь з музикою Кароля Шимановського». У Львові існує Квартет імені К. Шимановського.

Муз. твори: опери: «Гайт» (1913), «Король Рогер» (1924); балети: «Мандрагора» (1920), «Гарнаці» («Розбійники з Татр», 1932); симфонічні: 4 симфонії, 2 концерти для скрипки з оркестром (1933); камерно-інструментальні: 2 струнні квартети, для скрипки з фп.: Соната (1904), цикл «Міфи» (1915); для фп.: 3 сонати, мазурки, етюди, прелюдії та цикли «Маски» і «Метопи»; для хору: 4 кантати (зокрема, «Stabat Mater», 1926); вокальні цикли для голосу з оркестром і для голосу з фп. (понад 20) та ін.

Літ. твори: Избранные статьи и письма. Ленинград, 1963.

Літ. Шимановський і Україна / Szymanowski a Ukraina: Матеріали наукової конференції. Кіровоград, 28–30 вересня. 1993. Кіровоград, 1998; Гусейнов Г. Друга соната. Кіровоград, 2014; Шимановські, Блюменфельди, Нейгаузи: музичні родини на перехресті культур. Кропивницький, 2019; Калениченко А. Кароль Шимановський і Україна: нові погляди, матеріали, перспективи. Україна – Польща: історія і сучасність: 36. наук. статей і спогадів пам'яті П. М. Калениченка (1923–1983). У 2 ч. Ч. 1. Київ, 2003; Полячок Д. Композиторська, піаністична та літературна творчість Кароля Шимановського в Єлисаветграді в 1917–1919 рр. *Музична україністика: сучасний вимір*. Київ, 2011. Вип. 6; Chylińska T. Karol Szymanowski i jego epoka. W 3 t. Kraków, 2008.

І. Сікорська

ШИШАЦЬКА

Олена Миколаївна

(1904, м. Харків – 1988, м. Філадельфія, США) – оперна й камерна співачка (лірико-колоратурне сопрано). У 1922–27 навчалася в Харківській консерваторії; у 1927–32 – у Муз.-драм. інституті

(кл. М. Чемезова). За висловом С. Дрімцова: «За п'ятдесят років консерваторія випустила першу українку – колоратурне сопрано». Г. Хоткевич подарував **Ш.** ноти романсу В. Заремби «Соловейко» із захопливим написом. У 1932 концертувала в Берліні й Парижі, у 1933 в супроводі Р. Горовіч брала участь у I Всесоюзному конкурсі вокалістів у Москві. У 1932–43 – солістка Харківської опери. У 1944 виїхала до Німеччини. У 1946–48 – солістка Укр. оперного ансамблю п/к Б. Пюрка в Німеччині (табір укр. біженців «Гаунштен»), виступала із сольними концертами (також перед німецькою публікою). У таборі «Даллінген» викладала в укр. муз. школі, давала приватні уроки. Від 1951 мешкала у США, працювала на фабриці та виступала в аматорських концертах і деяких імпрезах укр. діаспори; від 1954 – вокальна педагогиня дівочого ансамблю Спільки укр. молоді Америки «Соловейки» (художній кер. – піаністка З. Маркович).

Партії: Лялька («Казки Гофмана» Ж. Оффенбаха, дебют, 1927), Наталка («Наталка Полтавка» І. Котляревського–М. Лисенка), Марильця («Тарас Бульба» М. Лисенка), Катерина («Катерина» М. Аркаса), Марфа («Царева наречена» М. Римського-Корсакова), Віолетта, Джильда («Травіата», «Ріголетто» Дж. Верді), Розіна («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Маргарита («Фауст» Ш. Гуно), Маргарита Валуа («Гугеноти» Дж. Меєрбера).

Літ.: Антонюк В. Микола Аркас. *Культура і сучасність*. 2004. № 2; Біляїв В. Олена Шишацька. Філадельфія, 1983; Луженецький Г. Олена Шишацька. *Америка*. 1974. № 129; Мушинка М. Архіви української еміграції з Чехо-Словаччини (1917–1945): Сучасний стан і місця зберігання. *На службі Кліо*: 36. наук. праць на пошану Любомира-Романа Винара. Київ; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Львів, 2000.

В. Антонюк

ШКАФАРОВСЬКИЙ

(Шкафовський) Стефан Петрович

(1956, м. Нью-Йорк, США) – оперний і камерний співак (бас). З родини укр. емігрантів. Закінчив консерваторію Вестчестера (Westchester Conservatory, 1984, кл. сольного співу К. Таранової та Є. Крахна), одержав стипендію для навчання в Американському оперному центрі при Джульєрдській муз. школі в Нью-Йорку та Вестчестерській консерваторії. У 1983–84 – фіналіст регіональних прослуховувань Метрополітен-опера в Нью-Йорку (1968, I місце). У 1983–85 – соліст Opera's Young Artists у Цинциннаті, у 1985 – Lyric Opera в Чикаго; у 1988 дебютував у New York City Opera. Співав в оперних т-рах Міннесоти, Нью-Джерсі, Далласа, Колорадо та ін. т-рах США, а також у Канаді, Південній Америці, на Близькому Сході та в Японії, на фестивалі опери в Савонлінні (Фінляндія), муз. фестивалі в Макао (автономний р-н Китаю) та ін. Неодноразово повертався в різних партіях на сцену Метрополітен-опера. Широко відомий у США також як концерт-

ШКУРГАН

но-камерний співак. Від 1987 як соліст виступав із Піттсбурзьким симф. оркестром, із Нац. симф. оркестром Вашингтона, оркестром шт. Міннесота, симф. оркестрами Сент-Луїса, Колорадо, Гартфорда, Мілуокі, Ванкувера та Монреаля. Працював п/к Дж. Лівайна, П. Домінго, М. Ланкастера, М. Ростроповича, Л. Слаткіна та М. Тілсон-Томаса. У 2017 виступав у Львівській філармонії з програмою «Будь, Україно!» (партія фп. М. Драган). У репертуарі **Ш.**: твори М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, В. Барвінського, С. Людкевича, М. Гайворонського, І. Соневицького, О. Білаша, М. Мусоргського, С. Рахманінова, Ф. Шуберта, Л. Бетховена, Дж. Верді, К. Сен-Санса та ін. Записав на магнітофонну стрічку пісні й арії М. Лисенка, Г. Майбороди, І. Соневицького, Г. Китастого. **Ш.** бере участь в укр. концертах-академіях, співає в церковному хорі.

Партії: (понад 20) Захарія, Філіп II («Набукко», «Дон Карлос» Дж. Верді), Дон Базиліо («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Раймонд («Лючія ді Ламмермур» Г. Доніцетті), Лоренцо («Ромео і Джульєтта» Ш. Гуно), Старий Іудей («Самсон і Даліла» К. Сен-Санса), Пімен («Борис Годунов» М. Мусоргського) та ін.

Літ.: Лисенко І. Шкафаровський Стефан Петрович. *Лисенко І. Співаки України*. 2Київ, 2011; Терен-Юськів Т. Виступ С. Шкафаровського в УІА. *Свобода*. (Нью Йорк), 1987. 11 жовтня; Львівська національна філармонія. URL: <https://philharmonia.lviv.ua/collective/actors-803/>.

Р. Савицький, молодший

ШКУРГАН

Андрій Семенович

(27.11.1961, м. Самбір Львівської обл.) – оперний і камерний співак (баритон), педагог, перекладач. З родини музикантів. Засл. арт. України (1998). Лауреат Нац. премії ім. Т. Шевченка (2000). Лауреат міжнар. конкурсів вокалістів: ім. С. Крушельницької (Львів, 1988, II премія), Всеукраїнського ім. М. Лисенка (Київ, III премія, 1988), 4-го ім. А. Сарі. (Польща, I премія; три спец. премії, 1991), 37-го конкурсу співаків у Тулузі (Франція, гран-прі, 1991), конкурсу на Кубок президента Франції (1991), 1-го ім. С. Монюшка (Польща, II премія, 1992); 5-го конкурсу оперних співаків ім. А. Дідура (Польща, I премія, 4 спец. призи, медаль Всепольського товариства «Артистів-музикантів», 1994), 3-го ім. М. Хелін (Гельсінкі, Фінляндія, 1994, IV премія), італійської оперної арії (І. Честеллі) в Берліні (Німеччина, 1996, III премія), ім. Л. Мельхіора в Копенгагені під патронатом королеви Маргрете II (Данія, 1996, I премія), 24-го «Вердівські голоси» в Буссето (Італія, 1996, III премія, титул «Вердівський голос»), 15-го «Бельведер» у Відні (Австрія, 1996, III премія). Учасник півфіналу та заключного концерту на конкурсі ім. Л. Паваротті в Модені (Італія, 1991), переможець конкурсу на роль Короля Рогера з отриманням річного контракту (Мічиган-опера та

Грейт Баффоло-опера, США, 1992). У дитинстві та юності **Ш.** мешкав у Чернівцях, де працювали батьки-музиканти. Закінчив факультет прикладної математики Чернівецького університету (1983), там співав у вокально-інструментальному ансамблі. Закінчив Львівську консерваторію (1989, кл. І. Кушплера), екстерном – філологічний факультет Варшавського університету. Від 1990 вдосконалював майстерність у батька – Семена Шкургана, професора Краківської муз. академії; від 1995 – у проф. А. Орловітца (Копенгаген). У 1991 – соліст Чернівецької філармонії, викладач вокалу Чернівецького муз. училища. Соліст Ансамблю пісні й танцю «Верховина» в Дрогобичі, згодом – ансамблю пісні й танцю «Галичина» у Львові. Від 1991 – соліст Великого т-ру в м. Лодзі, співав у Вроцлаві, Битомі; від 1995 – провідний соліст Нац. опери у Варшаві (усі – Польща). За контрактом працював в оперних т-рах Європи (Бельгія, Данія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Франція), Росії та США. Співав в окремих виставах Нац. опери України, виступав із сольними концертами в Чернівцях та ін. містах України. Записав CD «Доля. Музика до «Кобзаря» Т. Шевченка» (партія фп. М. Драган, 1999). **Ш.** переклав укр. мовою сценарій фільму «Нелегке братерство» (реж. Є. Любах, Польща), брав участь у створенні кінофільму «Вогнем і мечем» (реж. Є. Гофман, дублював укр. героїв, яких грали польські актори).

Партії: (25) Гульєльмо («Так чинять усі» В.-А. Моцарта), Жермон, Амонасро, Ріголетто, Граф ді Луна, Родріго ді Поза, Набукко, Ренато, Карл V, Форд, Фальстаф, Еціо [«Травіата»: Львів (1998–99), Нідерланди (1992), Польща (1992, 1994–95), РФ (1997); «Аїда»: Польща, Німеччина (1993); «Ріголетто»: Польща (1995, 1996), Латвія (1997); «Трубадур»: Польща (1994–95); «Дон Карлос»: Польща (1995); «Набукко»: Польща, Німеччина (1994, 1999), Німеччина, Люксембург, Бельгія, Польща (1995), «Бал-маскарад»: Польща (1993); «Ернані»: Польща (1995); «Фальстаф» (Данія), «Аттіла»; Валентин («Фауст» Ш. Гуно: Польща, 1993–94); Фігаро («Севільський цирульник» Дж. Россіні: Польща, Німеччина, 1992), Ескамільо [«Кармен» Ж. Бізе: Польща, Франція, Мартиніка (1991), Німеччина (1993) Польща, (1995–96, 1999), Латвія (1997), Нідерланди (1998), Королівська опера (1996)]; Шарплес («Мадам Баттерфляй» Дж. Пуччіні, Польща, 1999), Скарпіа («Тоска» Дж. Пуччіні), Януш («Галька» С. Монюшка: Польща, 1999), Мечнік, Станіслав («Зачарований замок», «Вербум мобіле» С. Монюшка), Рогер («Король Рогер» К. Шимановського: США, 1992), Ігор («Князь Ігор» О. Бородіна: Польща, 1994), Онегін, Мазепа, Роберт [«Євгеній Онегін» (Львів, 1989), «Мазепа» (Польща, 1996), Нац. опера України (1997), «Іоланта» П. Чайковського), Афрон [«Золотий півник» М. Римського-Корсакова (Польща, 1993)].

Літ.: Білан А. Ім'я, яке стало символом. *Українська культура*. 2000. № 1; Шкурган А. «Я не народний артист – я артист українського народу» (інтерв'ю від Т. Марусик). *Сучасність*. 2001. № 1; Кобевко П. Андрій Шкурган – український геній зі світовим ім'ям.

Час/Time. 1996. 22 березня; Марусик Т. Андрій Шкурган: «Соромно не бути собою». *Дзеркало тижня*. 2000. 18 лютого; Сікорська І. Українець, що співає в Польщі по-італійськи. *Україна-центр*. 2000. 18 февраля; Дзюба І. Висока планка Шевченківської премії. *Дзеркало тижня*. 2000. 1 квітня; Поліщук Т. Лірик-прагматик Андрій Шкурган. *День*. 2001. 17 січня; Гусар Ю. «Європа не має такого баритона. Америка – теж». *Чернівці*. 2001. 18 травня; Гусар Ю. Духом таланту освячений дивоспів. 2000. 2001. 23 листопада; Гусар Ю. «Я – син свого народу». *Зірки не гаснуть*. Чернівці, 2003; Черняк Л. Андрій Шкурган: «Найбільшою нагородою для мене... є Незалежність України». *Буковина*. 2001. 24 серпня; Бабух В. Триумф золотого голосу України. *Чернівці*. 2002. 22 березня.

І. Сікорська

ШМЕРИКОВСЬКА-ПРИЙМОВА

(Шмерикова-Прийма, справж. прізвище Шмериковська) Іванна

(19.01.1898, м. Надвірна, тепер Івано-Франківської обл. – 19.01.1982, м. Нью-Йорк, США) – піаністка, концертмейстерка, камерна співачка (меццо-сопрано), педагогиня, муз. критикиня, лекторка, малярка. Матір танцівниці Р. Прийми-Богачевської. Навчалася на музикологічному факультеті Львівського університету, закінчила Львівську (1920, кл. вокалу С. Козловської, кл. фп. В. Курца) та Віденську (кл. фп. Є. Лялевича) консерваторії. Вокальний дебют **Ш.-П.** відбувся 1919 у Станіславові (тепер Івано-Франківськ). Відтак з М. Шекун-Коломійченко здійснила перше турне Галичини. Удосконалювала вокал в А. Дідурі (Львів) та А. Ель-Тур (Париж). У 1923–39 – солістка збірних концертів станіславівського, львівського «Бояна», «Бандуриста», «Сурми» (на Шевченківських та ін. ювілейних вечорах), акомпанувала М. Голинському. І-а укр. камерна співачка в Галичині, часто сама собі акомпанувала. У 1928–38 успішно концертувала у Відні, Парижі, Варшаві, Кракові, а найчастіше – у Галичині [Львів, Тернопіль, Станіславів, Коломия, Перемишль (тепер Пшемисль, Польща) та ін.]. Мистецтво **Ш.-П.** було позначене високою культурою, музичальністю, тонким проникненням у характер виконуваного твору. У репертуарі були фп. й вокальні твори М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, Д. Січинського, Н. Нижанківського, Я. Ярославенка, С. Людкевича, А. Рудницького, П. Козицького, Г.-Ф. Генделя, Ф. Шуберта, Р. Шумана, Марчелло, Бонончини та ін., укр. нар. пісні. Проводила пед. діяльність. У 1930-х – викладачка ВМІ й Консерваторії ім. К. Шимановського у Львові; працювала муз. редакторкою львівського радіо, була постійною рецензенткою газ. «Діло», писала багато статей на муз. тематику, входила до мистецького угруповання «Богема». Запровадила тематичні лекції-концерти («Романси П. Чайковського», «Солоспіви сучасних галицьких композиторів», «Пісні К. Шимановського» та ін.). У 1942–

43 – концертмейстерка й педагогиня вокалу у Львівському оперному театрі. Після 2-ї світової війни емігрувала до Австрії. Продовжила концертні виступи у складі групи «Муза» (з якою дала понад 200 концертів). У 1948 переїхали з донькою до Канади, виступала як її акомпаніаторка в сольних хореографічних номерах, давала приватні уроки фп. та співу; у 1949–51 – викладачка муз. школи в Монреалі. На початку 1950-х переїхала до Нью-Йорка, у 1951–59 викладала в УМІА; друкувалась у муз. пресі США. У 1959 очолила приватну муз. школу в Грагам-Екес у Палм-Біч (шт. Флорида) та дитячий хор Школи українознавства. У США **Ш.-П.** повернулася до захоплення малярством, навчалася в студії О. Архипенка (після його смерті написала спогади). Фахівці високо оцінювали малярку, відзначаючи в них «велику музичальність композиції, ліній, ритмів та барв». В останні роки життя **Ш.-П.** – авторка релігійних пісень, що звучали по радіо та в концертах («Молюсь Тобі, мій Боже», «Глянь на Хрест Святий», «Маріє, Мати Христа Бога» та ін.).

Літ.: Голинський М. Спогади. Київ, 1993; Барвінський В. Іванна Шмериковська-Приймова. *Новий час*. 1931. 13 листопада; Грицай О. Успіх української співачки у Відні. *Новий час*. 1934. 3 жовтня; Кедрин І. Іванна Прийма: [Некролог]. *Свобода*. (Нью-Йорк), 1982. 27 лютого; Максим'юк Г. Це була подиву гідна жінка... (до 115-річчя від дня народження Іванни Прийми). *Галицький кореспондент*. 2013. 27 січня. URL: <https://gk-press.if.ua/x8246/>; Житкевич А. Квітка нашого саду. *Міст*. 2013. 13 червня. URL: <https://meest-online.com/culture/kvitka-nashoho-sadu/>.

В. Кузик

ШТОЕРМАН

(Steuermann, Штеєрман, Стюєрман) Едвард

(18.06.1892, м. Самбір, тепер Львівської обл. – 11.11.1964, м. Нью-Йорк, США) – піаніст, педагог. Гри на фп. навчався в 1904–10 у В. Курца у Львові. У 1911–12 удосконалювався у Ф. Бузоні в Берліні та в 1911–14 у А. Шенберга. Від 1920 жив у Відні, гастролював по Європі. Регулярно виступав у Львові (1929, 1933, 1935). У 1932–36 – викладач Інституту ім. І.-Я. Падеревського у Львові та одночасно Єврейської консерваторії в Кракові. У Львові провадив майстер-курси. Від 1936 жив у США. Активно концертував, у т. ч. по Європі. У репертуарі **Ш.:** твори А. Шенберга, А. Берга, А. Веберна, Ф. Шопена, Й. Брамса, Ф. Бузоні, К. Дебюссі, М. Равеля, О. Скрябіна, Л. Бетховена, Ф. Шуберта та ін. У 1948–63 – викладач Філадельфійської консерваторії; у 1952–64 – Джульєрдської муз. школи в Нью-Йорку. Епізодично викладав також у Західній Європі: у Моцартеумі (1953–63), Дармштадті (1954, 1957, 1958, 1960); в Ізраїлі (1958). Серед учнів: А. Брендль, Н. Гіндерас, Л. Краус, Є. Чапельська, Р. Шерман.

ШТОКАЛКО

Літ. твори: Не зовсім невинний спостерігач: Питання Едварда Стюермана / ред. К. Стюерман, Д.-Х. Портер та Г. Шуллер. Вид-во ун-та шт. Небраска, США, 1989.

Літ.: Кашкадамова Н. Фортеп'яне мистецтво у Львові. Тернопіль, 2001; Садова Л. Виконавсько-методичні засади фортеп'яної школи Вілема Курца як джерело розвитку львівської піаністики: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Львів, 2007.

І. Лисенко

ШТОКАЛКО

(літ. псевд. Зіновій Бережан) Зіновій Павлович (25.05.1920, м. Бережани, тепер Тернопільської обл. – 28.06.1968, м. Нью-Йорк, США) – співак-бандурист, письменник, композитор-аматор. За фахом лікар. Студіював медичні науки в Мюнхені (Німеччина, 1951). Гри на бандурі навчався приватно у Б. Клевчицького та Ю. Сінгалевича. Перша бандура дісталася йому 1918 (після смерті брата). У 1939 виступав у складі тріо бандуристів із Ю. Сінгалевичем та Ф. Якімцем. Грав також із бандуристами В. Юркевичем, С. Ганушевським, С. Ластовичем. Мав зв'язок з волинською групою бандуристів (К. Місевич, Щербина, Гонта та ін., 1940). Під час війни в Німеччині **III**. брав участь у тріо бандуристів п/к С. Малюци за участю В. Юркевича. Створив «Групу суспільного гуманізму», що протистояла тоталітарним тенденціям у суспільстві. У 1950 отримав диплом лікаря. Від 1952 жив у США: соліст і член управи Капели бандуристів ім. Т. Шевченка в Детройті, учасник ансамблю бандуристів С. Ганушевського. У сольному репертуарі **III**. – понад 300 укр. нар. пісень і дум. В особі **III**. поєдналися філософ, митець, історик, соціолог, етнограф та музикознавець. Автор історико-теоретичних праць про бандуру, «Кобзарського підручника» (Едмонтон; Київ, 1992), літ. зб. «На окраїнах ночі» (Штутгарт; Нью-Йорк, 1977). Записував козацькі думи. Автор творів для бандури, зокрема, написав 2 варіанти етюд «Сон», «Орієнтальний етюд», «Атональні етюди». Записав на грамплатівки 20 годин нар. музики. Альбом із 2-х грамплатівок вийшов наприкінці 1960-х.

Літ.: Дутчак В. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя. Івано-Франківськ, 2013; Дутчак В. «Кобзарський підручник» Зіновія Штокалка. *Бандура*. (Нью-Йорк), 2000. № 1; Дутчак В. Зіновій Штокалко: До питання про теорію і практику сучасного кобзарського мистецтва. *Матеріали до українського мистецтвознавства*. Київ, 2003. Вип. 2; Дутчак В. Музика для бандури композиторів українського зарубіжжя. Жанрово-стильова еволюція. *Бандура*. Київ, 2003. Вип. 3; Майстренко Л. Зеновій Штокалко – піаніст-віртуоз. *Бандура*. 1981. Жовтень; Горняткевич А. Звукозаписи Зіновія Штокалка. *Бандура*. 2000. № 1.

В. Дутчак

ШУТЬ

Василь Кирилович

(26.04.1899, м. Золотоноша, тепер Черкаської обл. – 03.08.1982, м. Чикаго, США) – композитор, диригент, педагог. Закінчив Київський муз.-драм. інститут (1930, кл. композиції В. Золотарьова). У 1930–41 – диригент Київського й Донецького муз.-драм. т-рів, де написав музику та оформив понад 30 п'єс. У 1943 був силоміць вивезений нацистами до Німеччини, де працював на спиртовому заводі. Від 1950 жив у Чикаго (США). Проводив пед. діяльність. Майстер оркестрування. 3-поміж найбільших досягнень – монументальна 3-я симфонія. Літ. основа 4-ї (хорової) симфонії – тексти Т. Шевченка. Більшість творів **III**. залишилися в рукописах.

Муз. твори: *симф.*: 4 симфонії, 3 симфоніети, 2 скерцо, Концерт для фп. *a-toll*, Концертино для скрипки *S-dur*; *камерно-інструментальні*: 7 струнних квітетів, 2 сонати для скрипки і фп., 3 фп. тріо, струнний квітет, фп. секстет, низка одночастинних творів для скрипки, 13 фп. п'єс; *камерно-вокальні*: вокальне тріо з фп. та скрипкою, бл. 40 романсів, обробки укр. нар. пісень.

Літ.: Рудницький А. Українська музика. Мюнхен, 1963; Лисенко І. Трагедія талановитого композитора. *Лисенко І. Музики сонячні дзвони*. Київ, 2004; Лисенко І. Шуть Василь Кирилович. *Лисенко І. Співаки України*. ²Київ, 2011; Недзведський М. Визначний творець музики. *Нові дні*. (Торонто), 1961. № 3–7. Вересень;

ЩЕДРОВИЧ-ГАНКЕВИЧ

(дів. прізвище Щедрович) Єлизавета

(1885, м. Олександрівськ, тепер Запоріжжя – 1909, м. Відень, нині Республіка Австрія) – скрипалька-віртуозка, педагогиня. Гри на скрипці почала

навчатися в 4-річному віці. Закінчила Муз.-драм. школу М. Лисенка, Петербурзьку консерваторію (1903, кл. скрипки Л. Ауера). Удосконалювалась у Школі майстерності в Празькій консерваторії (кл. О. Шевчика). Одна з перших жінок-скрипальок на Буковині й Галичині. Від 1903–08 активно виступала з концертами в Україні, Росії, а також у Відні та Празі. Від 1907 – перша жінка-скрипалька, викладачка ВМІ у Львові. Гра Щ.-Г. вирізнялася блискучою технікою і темпераментом, тонкою інтерпретацією. Рецензенти порівнювали її з Ф. Ондричком та Я. Кубеліком. Серед учнів Щ.-Г. – Р. Придаткевич.

Літ.: Рудницький А. Українська музика. Мюнхен, 1963; Закопець Р. Вплив чеської педагогіки на становлення скрипкової школи в Галичині (XIX – початок XX ст.). *Наукові записки ТНПУ ім. Володимира Гнатюка*. Серія: Мистецтвознавство. Тернопіль, 2012. Вип. 3.

І. Сікорська

Ю

ЮНДАК (Юндик) Петро

(? – ?) – диригент, культурно-освітній діяч. Регент укр. кафедрального собору Святого Йосафата в м. Торонто (Канада). Кер. хору Народного дому та Читальні «Просвіта» в м. Торонто. Член Укр. нар. дому у Вінніпезі з 1914. Учителю музики та диригент Товариства імені М. Заньковецької. Від 1931 – кер. хору Укр. нар. дому (одного з найкращих хорів Вінніпега у 1920–40-х). Брав участь в аматорських постановках театральних вистав, диригував (до 1934) оперою «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського.

Літ.: Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія. Івано-Франківськ, 2012.

Г. Карась

ЮРКЕВИЧ Володимир Іванович

(02.12.1923, м. Самбір Львівської обл. – 07.05.1985, м. Нью-Йорк, США) – бандурист, педагог. Навчався гри на бандурі у Ю. Сінгалевича. Пізніше Ю. з Ю. Сінгалевичем, С. Ганушевським та С. Ластовичем створили ансамбль. Бандуру для нього зробив С. Ластович на базі бандури К. Місевича. У роки 2-ї світової війни виїхав до Німеччини, де грав в

ансамблі з С. Малюкою та З. Штокалком, пізніше з Д. Кравченком та Г. Бажулем. У 1950 переїхав до США. У 1952 разом із С. Ганушевським записав платівку з піснями УПА. У складі групи бандуристів С. Ганушевського брав участь у випуску фірмою «Сурма» третьої платівки бандурної музики у США: Ю. записав пісню «Я сьогодні від вас від'їжджаю». У повоєнний час разом з бандуристом Р. Левицьким і співачками Г. Хамулою та І. Кононів награв для фірми «Сурма» різдвяну платівку. У 1972 створив капелу бандуристів з колишніх вояків дивізії «Галичина», які жили в околиці м. Нью-Йорка. Випустив платівку із записами цієї капели. У 1979 став художнім кер. Нью-Йоркської школи кобзарського мистецтва (відкрилася в 1972), викладав у ній гру на бандурі. Був кер. ансамблю бандуристок ім. Лесі Українки при Школі українознавства в Баунд-Бруці (після 1972).

Літ.: Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія. Івано-Франківськ, 2012; [Б. п.]. Володимир Юркевич – визначний бандурист. *Бандура*. 1984. № 9/10; [Б. п.]. У пам'яті бандуриста Володимира Юркевича. *Бандура*. 1995. № 53/54.

Г. Карась

ЮРКІВ Лєся

(?, Австралія) – оперна і концертна співачка. Народилася в Австралії в сім'ї укр. емігрантів. Вокальну освіту здобула в 1977–81 в консерваторії Мельби в м. Мельбурні (клас Д. Арнольд). Отримувала стипендію ім. Мельби. Брала участь у численних вокальних конкурсах Австралії. У 1986–90 – солістка Вікторіанської держ. опери м. Мельбурна. У 1982 та 1990 здійснила тривалі концертні турне Австралією з укр. та зарубіжним муз. репертуаром. Від 1988 очолювала власну муз. школу в Мельбурні.

Літ.: Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія. Івано-Франківськ, 2012.

Г. Карась

ЯБЛОНСЬКИЙ Леонід

(12.03.1908, м. Київ – 11.01.1966, м. Торонто, Канада) – диригент, скрипаль, поет. Народився в сім'ї військового. У 1919 разом з родиною переїхав до Польщі. Перебував у таборі для інтернованих неподалік м. Каліша. Навчався у Львові в учительській семінарії, а згодом – у ВМІ ім. М. Лисенка. Грою на скрипці заробляв на прожиток і навчання. Засновник джазової капели («Ябцьо-джаз») – одного з найпопулярніших укр. муз. колективів Львова та Галичини 1930-х, що виконував розважальну музику. У його складі: Я., С. Гумінілович, А. Кос-Анатольський, Б.-І. Весоловський. У 1937 одружився на Н. Бігус, 1942 із сім'єю емігрував до Чехії, 1948 – до Аргентини (м. Буенос-Айрес). Став організатором та кер. джазового оркестру в столиці Аргентини. У 1950-х у Буенос-Айресі у видавництві М. Денисюка вийшла платівка «Українська танцювальна музика», виконавцями якої були солісти С. Гумінілович, О. Хлебич та джазовий оркестр Л. Яблонського. У 1955 переїхав до Канади (м. Торонто), де проживали його мати Євпраксія та брат Ярослав. Згодом організував муз. колектив. У Канаді налагодив контакти з колишніми учасниками львівського «Ябцьо-джазу» Б. Весоловським (на той час проживав у Монреалі) та С. Гумініловичем (мешкав в Ошаві). За спонсорської підтримки власників книгарні «Арка-Квін» гурт випустив серію муз. платівок (понад 100). Серед українців Канади та США колектив набув популярності. Крім того, Я. співав у хорі «Прометей» п/к Л. Туркевича. Після смерті останнього перебрав на себе управління жіночим хором «Чайка», який належав до «Об'єднання жінок ліги визволення України» (від 1952 у Торонто). Я. – автор поезій до пісень «Останнє танго», «Як ніч» С. Гумініловича.

Літ.: Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія. Івано-Франківськ, 2012.

О. Прилепа

ЯКИМЕНКО Федір Степанович

(20.02.1876, с. Піски, передмістя м. Харкова – 03.01.1945, м. Париж, Французька Республіка) – ком-

позитор, піаніст, диригент, педагог. Брат композитора Я. Степового. З 10-и років був учнем і співаком Придворної співацької капели в Петербурзі. У 1900 закінчив Петербурзьку консерваторію по кл. композиції М. Римського-Корсакова, А. Лядова, Я. Вітолса. Гри на органі навчався в Л. Гоміліуса (1914), у М. Балакірева. Від 1897 працював учителем на диригентських курсах Придворної співацької капели. У 1901–03 – викладач Тифліського училища (за ін. відом. директор муз. школи), у 1903–06 – муз. школи в Ніцці (Франція), у 1906–11 – Харківського училища та інституту шляхетних дівчат, муз. школи в Петрограді. У 1915–18 – викладач композиції та теорії музики, у 1919–1923. – проф. Петроградської консерваторії (перший учитель І. Стравинського з гармонії). Виступав як диригент і піаніст. У 1903–06 і з 1923 жив у Франції, у 1924–26 – у Празі, де був професором і деканом в УВПШ. З того часу походить його «Практичний курс науки гармонії у двох частинах з задачками» (Прага, 1925). Серед його учнів: З. Лисько, М. Колесса та ін. Крім пед. праці, Я. концертував як піаніст і диригент хору. Творчо спілкувався з М. Римським-Корсаковим, О. Скрябіним, М. Балакіревим, В. Золотарьовим, М. Іполитовим-Івановим, С. Дягілевым, французьким муз. критиком та лібретистом М. Кальвокорессі та ін. З 1928 жив у Франції (Ніцца, Париж), де й помер. Похований у Парижі на цвинтарі Батіньоль. Я. – один з визначних представників модернізму в музиці 1-ї половини ХХ ст., його композиторський доробок позначений рисами неоромантизму та імпресіонізму. Чільне місце в його творчості посідає інструментальна музика, водночас він є автором церковних композицій («Отче наш», «Херувимська» та ін.), численних солоспівів, хороших обробок укр. нар. пісень. Роботи празького і паризького періодів позначені великим інтересом Я. до укр. тем і сюжетів. Його твори видані в укр., німецьких, французьких, рос. видавництвах. Значна їх частина зберігається у фондах НБУВ та Нац. бібліотеки Франції.

Муз. твори: опера «Фея снігів» («Альпійська царівна», за Г.-Х. Андерсеном, 1914); для симф. оркестру: Симфонія (1915), Лірична поема (1899), поема-ноктюрн «Ангел» (за М. Лермонтовим, 1915), Концертна увертюра, Фантастичне скерцо, «Відлуння в зорях» (1908), легенда «Русалка», Балетна сюїта та ін.; для віолончелі: Концерт (1915); Струнне тріо; Струнний квартет; для фп.: Соната-фантазія, Українська сюїта, «Українські малюнки», 27 прелюдій та ін.; хори на сл. Т. Шевченка («У перетику ходила», «Зоре моя вечірняя», «Чого мені тяжко») та ін.; для мішаного хору: 30 укр. мелодій, 6 колядок; церковні композиції: «Отче наш», «Херувимська»; романси на сл. укр. поетів («В пісні – муки», «Ти не дивуйсь», «Не заллється співом серце» та ін.); обробки й аранжування для фп. укр. нар. пісень.

Літ. твори: Підручник гармонії. Прага, 1925; статті у пресі, літ. нарис.

Літ.: Акименко Ф. Автобіографическая заметка. РМГ. Санкт-Петербург, 1911. №11–12; Маценко П. Якименко

ЯРЕМЕНКО

Федір Степанович. Вінніпег, 1954; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія. Івано-Франківськ, 2012; Вирста А. Якименко – представник імпресіонізму у Східній Європі. *Internationaler musikwissenschaftlicher Kongress*. 7. Köln, 1958, Kassel etc, 1959; Булат Т. Уперше про Федора Якименка. *Музика*. 1988. № 4; Жук С. Мої зустрічі з Я. Степовим і Ф. Якименком. *Музика*. 1991. № 5; Вирста А. Уклін митцеві. *Музика*. 1991. № 5; Лисько З. Федір Якименко – визначна, але малознана постать в історії української музики. *Музика*. 1994. № 1; Ніколаєва Л. Повернути із забуття. *Музика*. 1995. № 3; Єфименко А. Кирило Карабиць і музика Якименка. *Zbruc̣h*. URL: <https://zbruc.eu/node/109637>.

А. Муха

ЯРЕМЕНКО

Сергій Іванович

(10.10.1912, слобода Старокозача, колишня Бессарабія – 19.11.1997, м. Едмонтон, Канада) – композитор, скрипаль, диригент, педагог. Закінчив Чернівецьку консерваторію по кл. скрипки Дж. Маноліу, по кл. композиції і диригування Д. Ончула (1941). Від 1941 – викладач муз. школи в Аккермані (м. Білгород-Дністровський). У 1944–52 працював у Нідерландах: музикант симф. оркестру, диригент аматорських оркестрів і хорів; викладач гри на скрипці в укр. семінарії редемптористів (монашій чин) у Гланербрузі. У 1952 емігрував до Канади (м. Ванкувер, Едмонтон). Працював диригентом оркестру, викладачем муз. студії. Від 1976 проводив семінари хорових диригентів у Канаді. Серед учнів – А. Вирста.

Муз. твори: *опери:* «Казка старого млина», «Мазепа»; *опера* «Чорний лебідь»; *кантата* «Завойовники прерій» (присвячена першим укр. поселенцям у Канаді, сл. Я. Славутича); *для симф. оркестру:* Поема; *для струнного оркестру:* Мініатюрна сюїта, балада «Цвітка дрібная»; *для духових інструментів:* Квінтет; Струнний квартет; *для скрипок:* Тріо, 2 дуети; *для скрипки і фп.:* 2 балади, п'єси; *для фп.:* Сонатина, п'єси, етюди; хори (бл. 100), гімн «Єднаймося, братаймося!», «Сто літ»; Літургія; *для мішаного хору:* «Саскачеванка» (сл. Я. Славутича), «Тужить далека Верховина» (сл. Т. Федорової), «Чорнобривці» (сл. О. Доріченка) та ін.; *для жіночого хору:* «Колискова», «Вечірня година» (обидва на сл. Лесі Українки), «Тополенька» (сл. О. Олеся), «Ластівка летіла» (сл. Р. Братуня), «Виростеш ти, сину» (сл. В. Симоненка), «Мережі» (сл. Д. Мура) та ін.; *романси й пісні* (понад 30) – «Моя весна», «Фіалочки», «Коралі» (сл. Д. Мура), «Рідна мамо моя», «Серденько», «Спи, Ісусе» та ін.; *пісні для дітей* (зб. «Сонечко»), *музика до театральних вистав*.

Літ.: Маценко П. С. Яременко – композитор. Вінніпег, 1974; Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія. Івано-Франківськ, 2012; Гамкало І. Там провіттає й до нас до-

літає. *КіЖ*. 1992. 24 жовтня; Зубанин Ф. Дуєт розкрилля. *Українська культура*. 1992. № 7.

А. Муха, О. Прилепа

ЯРОВИНСЬКИЙ

Павло Борисович

(20.05.1954, м. Харків) – композитор, валторніст. Син Б. Яровинського. Закінчив Харківський інститут мистецтв по кл. композиції Д. Клебанова і В. Борисова (1977). Від 1973 – органіст-концертмейстер і валторніст Харківського театру опери та балету. Війхав в Ізраїль. Зарубіжний член НСКУ.

Муз. твори: *балет* «Данко» (1975); *для симф. оркестру:* сюїти: «Русь» (за картинами М. Реріха, 1975), «П'ять народних пісень» (1977), «Слов'янська сюїта» (1993), 4 симфонії: № 1 «Пам'яті С. Корольова» (1979), № 2 «Джордано Бруно» (1981), № 3 «В стилі ретро» (1984), № 4 (1998), Симфоніета (1981), симф. поема «Меморіал» (1983), 4 мініатюри (1990), Адажіо (1997); *для сопрано із симф. оркестром:* балада «Дрогобицький яр» (1993); *для баритона з оркестром:* балада «Невідомий солдат» (сл. М. Львова, 1979); *для естрадно-симф. оркестру:* Триптих (1980); *для духових інструментів:* Квінтет (1994); *для скрипки з камерним оркестром:* Поема; *для флейти з камерним оркестром:* Концерт (1978); *для фп.:* Соната (1978); *для органа:* Концерт; *для арфи:* Концертна п'єса; *для кларнета, валторни:* п'єси; *камерно-вокальні твори:* романси; вокальні цикли на сл. М. Кудінова; *музика до театральних вистав*.

Літ.: Рощенко-Авер'янова О. Концерт батька і сина. *Музика*. 1999. № 4–5.

А. Муха

ЯЩЕНКО

Тарас Леопольдович

(07.01.1964, м. Київ – 16.03.2017, м. Мюнхен) – композитор, піаніст, муз.-громадський діяч. Член НСКУ. Син Л. Ященка. Закінчив Київську консерваторію по кл. композиції І. Карабиця (1969). Без іспитів був зарахований до консерваторії м. Мюнхена. Хормейстер Будинку культури ім. Я. Батюка, у 1990 – викладач Київського інституту культури, з 1991 – асистент-стажист консерваторії, Вищої муз. школи у Мюнхені. Трагічно загинув у Мюнхені навесні 2017; похований у Києві на Байковому цвинтарі.

Муз. твори: *для симф. оркестру:* 2 симфоніети; *для саксофона-альта, маримби (цимбал) та фп.:* «Гобелен» (1994); *для мідних, ударних і синтезатора:* «Adieux» (1994); *естрадні пісні:* «Зацвіла в долині» (сл. Т. Шевченка), «Коломийка» (сл. народні), «Принесла май весна», «День золотий» (обидві на сл. О. Олеся), «Каблучка» (сл. В. Еллана-Блакитного), «Перед розп'яттям» (сл. Б. Чіпа), «Весняна мрія» (сл. Лесі Українки) та ін.; *для голосу з оркестром нар. інструментів:* аранжування стрілецьких пісень.

А. Муха, О. Прилепа

ДІЯЧІ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СВІТІ
(XIX–XXI СТОЛІТТЯ)
Біобібліографічний довідник

Наукове видання

Редактор-координатор
Олена Щербак

Редактор
Ольга Лузан

Верстка
Дмитро Щербак

Художнє оформлення обкладинки
Людмила Настенко

Формат 84.108/16
Умов. друк. арк. 14,49. Обл.-вид. арк. 18,19

Адреса редакції: 01001 Київ-1, вул. Грушевського, 4
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1831 від 07.06.2004